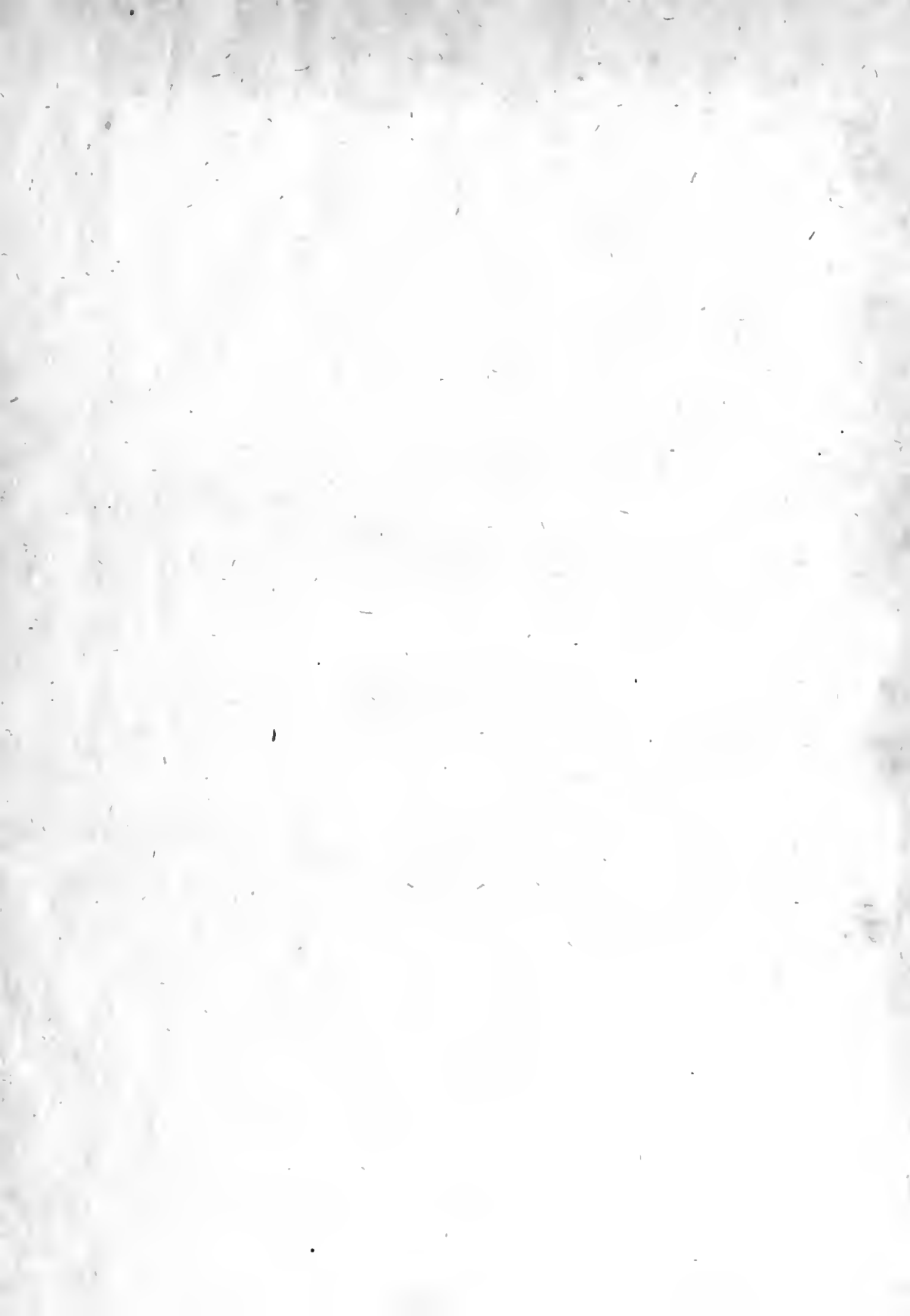

DUKE
UNIVERSITY
LIBRARY

Treasure Room

HERMANNI BOERHAAVE

PHIL. ET MED. D. INST. COLLEGI PRACT. BOT.
ET CHEM. PROF. IN ACAD. LUGD. BAT. PRAES.
COLL. CHIR. SOC. REG. SCIENT. LOND.
ET ACAD. REG. SCIENT. PARIS. SOD.

PRAELECTIONES
ACADEMICAE

IN PROPRIAS

INSTITUTIONES REI MEDICAE

EDITIT

ALBERTUS HALLER.

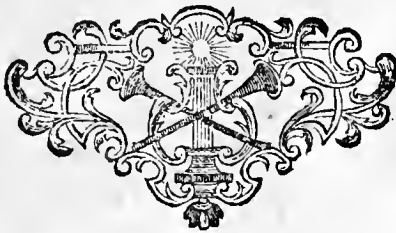
IN HAC EDITIONE

Adjectus est integer Institutionum Medicarum
Cl. Boerhaave Textus.

V O L. V.

PATHOLOGIA. SEMEOTICE. HYGIENE. THERAPEUTICE.
ACCEDIT INDEX TOTIUS OPERIS.

G. L. Tavernier

TAURINI, EX TYPOGRAPHIA REGIA. MDCCXLV.

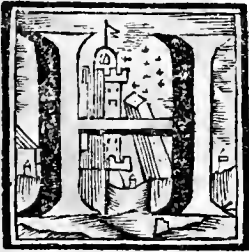
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Π Α Θ Ο Λ Ο Γ Ι Α .

M O R B I N A T U R A .

695.

ACTENUS enarratae, atque indicatu suarum causarum explicatae, actiones principes, quae in corpore humano exercentur per motum humorum in vasis suis, perque horum renixum in illos: vocantur vocabulo recepto Functiones: hae vero solent distingui in

vitales, naturales, animales sexus, privatas, publicas: Vitales, quae vitam faciunt ita, ut haec iis carere nequeat; sunt actio musculosa cordis, actio secretoria cerebelli, actio pulmonis, sanguinisque, & spirituum per organa illa, horum arterias, venas, nervos, circuitus; unde patet has in sua perfectione multum equidem augeri, minui, posse, vita tamen adhuc superstite; ut, ipso corde exsecto, brevis tamen, & aliqua species vitae non modo, sed & motus superest^a, imo & cursus: Naturales, quae assumpta sic mutant, ut in naturae nostrae partem abeant; sunt actiones viscerum, vasorumque, & humorum, recipientes, retinentes, moventes, mutant, miscentes, discernentes, applican-

A 2

^a *Vesal. vii. 19. p. 570.*

cantes, excernentes, consumentes; quae etiam admodum differre possunt: Animales, quae ita in homine contingunt, ut vel Intellectus humanus ejusmodi ideas inde concipiat, quae illi actioni corporeae unitae sunt, vel Voluntas aut his actionibus excitandis operetur, aut iis natis moveatur; sunt Tactus, Gustus, Olfactus, Visus, Auditus, Perceptio, Imaginatio, Memoria, Judicium, Ratiocinium, Animi affectus, Motus voluntarii; in quibus omnibus est quoque ingens graduum diversitas. Proinde jam physice intelligitur, quid sit proprie Vita, quamdiu illa duret, in quibus accurate consistat, quibus carere possit tamen utcunque perdurans: item inde scitur, Sanitatem esse facultatem corporis aptam omnibus actionibus perfecte exercendis. Constat denique omnes effectus actionum illarum revocari posse ad motus determinatos, & ad immutationem assumptorum.

696. Status corporis viventis tollens facultatem exercendae actionis cujuscunque (695.) vocatur Morbus. Cujus ergo idea est absentiae requisiti ad exercitium possibile actionis, vel praesentiae repugnantis exercitio eidem. Nec mentio animae facta in hac definitione: quia corporis statum determinatum idem animae status individue comitatur; & quia Medicina, in solum corpus agens, consuetas animae conditiones restituit; tum etiam quoniam mentis mutata conditio ignoratur, nec bona, vel mala noscitur sanitati, nisi effectu corporeo jam nato, edito, cognito.

697. Proinde omnes morborum quorumcunque naturae cognoscendae, & inveniendae sunt in variis conditionibus diversimode affecti corporis bene observatis, enarratis, explicatisque. Nec juvant, quae de principio animato his intermiscuerunt Egregii in arte nostra Viri, ut quilibet sincero indagatori, & aestimatori rerum apparebit.

698. Qui itaque haberet perfecte intellectas omnes conditiones requisitas ad Actiones, ille perspiceret clare defectum conditionis ex cognito morbo, & rursus bene caperet ex cognito defectu naturam morbi inde necessario sequentis. Quae scientia *Παθολογία* appellatur, inque suas partes dividitur (34).

ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ.

HAec nunc ea pars est institutionum medicarum, in cujus gratiam physiologiam haecenus pertractavimus: neque enim in eo labore is princeps nobis finis fuit, ut corporis humani cognitionem philosophicam acquireremus: is autem ubique scopus est, ut id ipsum corpus conservemus integrum. Sed ad eum finem perveniri non potest, nisi corporis fabrica prius physiologica cognita sit.

§. DCXCV.

Explicatae) Omnis actio corporis humani est motus, vel productio, vel mutatio. Eam explicamus, quando sensibus demonstramus conditionem physicam existere, quae in corpore aliquo posita id faciat existere, quod actionem ejus corporis vocamus, & qua sublata etiam actio tollitur. Causas vero scimus actionis, quando cognoscimus corpus aliquod in rerum natura existere, quod corpus existere non possit, quin id fiat, quod actionem dicimus. Hae causae non debent explicari ex idea mente concepta, & unice ex idea rerum explicandae sunt, quales existunt.

Motum] Quo profundius in cognitionem naturae rerum descendimus, eo eam naturam reperimus simpliciore. Actiones, quae in corpore humano fiunt, pendunt omnes vel ex fluidis partibus corpus humanum constituentibus, vel ex firmis, vel ex utrisque conjunctis. Humores in corpore humano operantur unice per motum suum, quando coerciti canalibus impetum faciunt, ut eos canales latiores efficiant, nihilque aliud in iis canalibus mutant. Canales vero in liquores suos nihil aliud agunt, nisi quod nixum exercent, omnibus corporibus communem, ut se quam minima reddant, & resistent, ne majora fiant. Hanc vim elaterem vocant, aut adtractricem vim. Eadem vis, sive nixus omnium partium ejusdem corporis, quo conantur propius ad mutuos contactus accedere, haec eadem est principium unionis partium, quod ad CREATOREM universi unice referri debet. Materia enim ex propria, & insita vi non cohaeret, ejusque particulae juxta se invicem separatae existunt: ut necesse sit, aliam vim esse, a qua cohaesio pendeat, qua dissolutioni suae resistent. Alia porro vis est in omni corpore sublunari, quae facit, ut conetur se terrae propinquius efficere, & tunc gravitas vocatur. Hispositis, & ad corpus humanum applicatis, facile intelligitur, arterias corporis humani in liquores suos nihil aliud agere, nisi conari ut fiant quam minimae, adeoque premere liquida, quae intus vehunt. Medici vix possunt sibi temperare, quin in partibus firmis corporis aliam aliquam vim statuunt, qua humores mutant, diversam ab illa nimis simplici contractione: neque enim concipiunt animo, qua ratione ab una adeo simplici

plici causa adeo & multae, & diversae actiones sequantur. Verum qui sollicitè animum intenderit, nihil certe ultra inveniet.

Renixus) Mortuo homine omnes actiones pereunt, quae a circulatione sanguinis pendent, sed vis contractilis partium solidarum post ipsa fata superest. Arteriae a morte etiam magis, quam in vita contrahuntur, & obrigescentia nihil aliud est, quae cadaveribus contingit. Nam vis elastica, quae omnibus etiam minimis inest canalibus, augetur per frigus, & minuitur in calore. Ita & humores: nam sanguis quo calidior, eo levior est, quo frigidior, eo gravior, & solidior, adtrahitque magis elementa sua. Ergo totum cadaver undique elementa sua propius adtrahit.

Functiones, vel Facultates) Has ab actionibus distinguimus, manet enim facultas, licet aliquo temporis momento effectum suum non producat. Ita hoc ipso tempore possum respirationem subprimere, aufero ergo actionem, facultas vero superest integra. Ergo facultas in corpore humano id omne est, quod ad actionem efficiendam requiritur. Actio vero est motus, vel in toto corpore, vel in parte aliqua, facta mutatio. Adparet etiam, omnes functiones corporis humani pendere a temperatione propria partium & solidarum, & firmarum. Caeterum hae voces novae sunt. Latinissimus enim CELSUS, quas nos functiones vocamus, eas actiones dixit.

Publicas] Quae reliquis facultatibus omnibus inserviunt. Hujusmodi est cordis functio, & pulmonum, & arteriarum.

Privatas) Quae peculiari aliquo liquido generando unice destinantur, ut vesicula fellis.

Sexus) Aliae functiones unice maris sunt, aliae feminae, & perinde morbi sunt, qui feminis accidere possunt, maribus vero minime.

Vitales] Hae sunt, quas absoluta necessitate adesse opus est, ut vita sit, & quibus ablatis vita auferitur. Non omnes facultates hujusmodi sunt, nam vita superesse potest, etiam pluribus facultatibus destructis. Harum functionum vitalium unice consideratarum effectum necessarium vocamus vitam minimam. Homo sanus possidet omnes eas functiones, quae ex fabrica corporis possibiles sunt, non autem omnes actiones exercet, id enim, si fieret eodem tempore, morbum faceret. Verum si perierint ipsae pleraeque harum facultatum, remanentibus paucissimis, poterit tamen vitam trahere superstitem. Haec res in hac ipsa academia olim elegantissime pertractata fuit a viro, qui nunc in Britannia magna laude floret: enumeratae sunt partes, quas ablatas esse viderunt medici, vita relicta. Ita totum femur, brachium utrumque, aliquando de corpore ablata fuerunt, neque reliquas functiones minus integras esse adparuit. Post has jacturas truncus superest, de hoc ipso vero trunco posunt grangraena aliqua, aut subpuratione musculi corrupti auferri, neque ideo necesse est, ut homo moriatur. Iterum poterit pars pulmonum ma-

xima consumi . Ipse ego puerum novi , qui post pleuritidem non loqui poterat , quin citissime anhelaret : in cadavere aperto propriis manibus , & oculis vidi , & tetigi pulmonis minimam particulam relictam , juglande nuce non majorem , pectus pure plenum , diaphragma enormiter deorsum pressum , hinc viscera abdominis pene deleta : vivebat autem cum hac pulmonis particula pulvillorum ope erectus , vitamque solo fere capite trahebat , quod inviolatum remanserat .

Cordis) Vita superesse dicitur , quamdiu cor sanguinem accipit , & exprimit , & ex his fere phaenomenis respondetur ad quaestionem , num vita supersit ? Ut cor sanguinem recipiat , omnino necesse est , auferi hanc conditionem , relinque reliquas omnes , non solum morbus , sed mors continuo integerrimae sanitati succedet . Ergo vita est cordis quaedam adfectio , systole nempe , & diastole . Ut has duas actiones cor perficiat , oportet , ut suo loco remaneat , & cum venis magnis , sinibus venosis , auribusque dextri , & sinistri lateris , pergat cohaerere . Ex his enim fontibus sanguis unice ad cor venire potest in antra cordis : fac non veniat , cor inane quiescet , eritque mors . Verum perinde necesse est , ut cor sanguinem exprimat in arterias , pulmonalem illam , & aortam : tolle cordis cum his arteriis continuationem , effluet sanguis in pericardium , mors aderit absque mora . Sed porro , ut cor sanguinem in arterias expellat , oportet has dilatabiles esse , ut sanguinem vi cordis expulsam recipiant : vis cordis tres causas habet : 1. Arteriarum coronariarum in totum cor influxum , & earumdem diastolen , atque systolen . 2. Actionem nervorum cordis . 3. Influxum sanguinis venosi in cavitates cordis . Haec ergo tres causae absolute ad vitam necessariae sunt . Nam cor agit vi muscolosa : sed musculorum nullus agit sublato influxu arterioso : ergo ex communi musculorum lege , cor agere non poterit , nisi sanguis ex aorta arteria per coronarias in cordis substantiam venerit . Deinde nullus musculus agere potest , si commercium cum nervis interrumpatur . Ergo etiam cordis motus requirit , ut a cerebello per nervos liquor spirituosus libere ad cor adveniat . Id autem cerebellum nihil liquidi nervis dare potest , nisi quod ab arteriis habet : id demonstrat arteriarum capitis in experimento DRELINCOURTII ligatio . Quando enim ex quatuor arteriis , quae sanguinem cerebello adferunt , una ligatur , labefactatur animal ; quando secunda , jam stertit ; si tertia , apoplecticum fit ; si quarta etiam , continuo moritur . Ergo ad vitam requiritur sanguinis arteriosi ad cerebellum sufficiens adfluxus , ut ab eo adfluxu spiritus generari queant , qui in nervos a cerebello ortos distribuuntur , & in primis ad cor ipsum ferantur . Sed cerebellum nullum sanguinem habet , ex quo spiritus conficiat , nisi ex sinistro corde . Verum cor sinistrum , quod cerebello sanguinem mittit , nullum habet , nisi quem a pulmone accipit ; & pulmo nullum sanguinem sinistro cordi dare potest , nisi quem a dextro corde habet . Ergo ad vitam omnino requiritur liberum iter sanguinis a dextro corde in sinistrum per pulmo-

nes. Atqui hoc iter non potest liberum esse, nisi pectore moto, & vi respirationis. Ergo etiam respiratio ad vitam necessaria est. Cernitis nunc, quae sint actiones vitales. Ergo vita quidem maxima, sive perfectissima est, in qua & hae vitales, & aliae omnes functiones aptissime exerceri possunt, quales ad praesentem corporis statum requiruntur. Hanc sanitatem alia voce dicimus. E contrario vita nulla, mors est; vita vero minima, status morti proximus. Neque obijci debet, aliquantulam quiescente corde superesse vitam: sive in animali, corde exsecto, sive in homine, uti in Britannia accidit viro perfidiae accusato, cui ex patriis legibus cor spiranti ex thorace ereptum est, qui os exciso corde aperuisse dicitur. Haec enim a vi frigoris fiunt aliquos in musculos spiritus pellentis.

Naturales] Ita eas facultates dicimus, quarum ope corpus humanum sanum, conservatur idem, quale semel fuit. Verum vita nostra se ipsam conservare nequit, & longe minus id potest sanitas, quae aggregatum sit omnium actionum humanarum: omnes vero eae actiones fabricam solidam, & humores destruunt, adeoque & ipsa sanitas destrueret sanitatem, nisi facultas inesset corpori, quae restituat adsiduo, quod sanitas de corpore perdidit. Homo sanus non potest viginti quatuor horis absque cibo, & potu esse, quin aegrotet, & quo quisque homo robustior sanitas est, eo minus vim famis sitisque tolerare potest: uti HIPPOCRATES, qui corpora athletica ad morbos proximissima pronuntiavit, quando ad summum gradum roboris pervenerunt. Ergo necesse est alias facultates esse, quae homini amissa restituant: id vitales enim non possunt: homo sanus intra viginti quatuor horas adsument tres libras ciborum: id facit quotidie, & tamen revoluta anno neque auctum pondere corpus invenit, neque diminutum pondere percipit. Id fieri non posset, nisi quotidie tantum in corpore destructum fuisset, quantum adstructum est, & tantum reparatum, quantum de corpore decesserat. Constamus iis quibus nutrimur: Graecum proverbium est, id enim quod nunc sum, non ero post annum revolutum. Ungues nobis renascuntur, & pili, & os fractum coalescit ex debito alimento, cibo nempe, potu, & aere, quibus constamus. Haec causa restaurans id, quod amittitur de corpore, quae eadem ex tribus libris cibi, quae non erant partes corporis humani, ejus corporis partes efficit, ea est facultas naturalis. HIPPOCRATES *μοναδα σωματος ανθρωπου* dixit *την αυ αυδρατου φυσικην*, cum aliquod nomen facultati imponendum esset. (1732. Natura HIPPOCRATIS est corpus humanum instructum omnibus proprietatibus physicis, quae ad perfectam vitam requiruntur). Hujus naturae functiones absolventur acceptione, mutatione, distributione cibi adsumti, in talem naturam, qualis requiritur ad functiones omnes humanas perficiendas. Ergo facultates naturales supponunt vitales functiones: si enim famelico homini, sed sub aquis suffocato, os cibo repleris, non deglutiet quidquam. His demum praesentibus contingere potest ut vasa replentur, adsumta mutantur, & aedificentur in corporis.

ris nostri naturam, ut tale id maneat, quale fuerat prius. Huc acceptiones, coctiones, distributiones, secretiones, adplicationes, nutritivæ omnes referuntur. Si nunc ventriculo, & lateri, & pulmone, & jecori, & cordi bene est, & aliis partibus, tamdiu sanitas permanet. Quamprimum vel unica harum partium deficit a munere, jam morbus natus est, & tales morbi naturales totidem sunt, quot actiones naturales a manducatione ad perspirationem usque recensitæ.

Animales] $\Psi\upsilon\chi\eta$ vocamus eam hominis partem, quæ intra hominem cogitat, in cogitando mutatur, & per cogitationes corpus mutat. Vita animalis $\zeta\omega\nu\ \Psi\upsilon\chi\eta$, vita spiritus humani, complectitur omnes eas corporis nostri facultates, quæ dum actiones suas mutant, cogitationes mentis nostræ mutant, per mutatum corpus: tum eas, quæ a mente in cogitationibus suis mutata, in corpore mutantur. Ergo facultas animalis erit potentia exercendi actionem quæcumque, quæ exercita mentem mutet, aut a mente mutata mutetur. Anatomicus in arte sua perfectissimus, aut Philosophus novit, quid vita sit, id omne unice ignorat rusticus. Sed & rusticus, & anatomicus perinde non sentiunt vitam suam, non cerebelli actionem, non sanguinis receptionem in cor, non expulsionem ex corde. Ergo actiones vitales non mutant cogitationes mentis; neque vicissim pendunt aut determinantur a mente. Cor enim sive vigilaverim, sive somno fuerim sopitus, perinde pergic operari. Iterum, dum facultates naturales exercentur, dum in chylum cibi mutantur, cogitationes mentis minime mutantur, neque enim quidquam unquam novimus eorum, quæ tunc intra nos ipsos geruntur. Quando in profundis tenebris versor, & oculam vel aperio vel claudio, nihil tunc video, sive clausurim, sive aperuerim. Aperitur tunc unico momentulo temporis fenestra, maneat idem oculus qui prius, sed irradiet lux vivida, subito video omnia objecta, nempe mutatur cogitatio mea. Ergo visus est actio animalis. Vicissim homo quietus actionem musculorum cordis, respirationis, arteriarum, intestinorum, minime percipit. Velit nunc, ut manus ab eo loco, ubi fuit hætenus, recedat, & existat in alio loco: illico eo transferetur manus, agentibus omnibus musculis, qui hanc transpositionem efficere possunt. Ergo & iste motus est actio animalis, nunquam enim contingeret, nisi a mente determinaretur. Morbi vero animales sunt, qui ex defectu animalium actionum oriuntur. Sit bonum cerebrum, bonus oculus, sed naleatur in orbita tumor, qui nervum opticum comprimat: poterit caecitatem facere, & hæc morbus animalis est.

Perceptio] Hi sensus interni oriuntur ab externis. Nam etiam quando absentem aliquam rem cogito, eam tamen pono aliquando præsentem fuisse. Quando in memoriam mihi aliquam rem revoco, etiam tunc pono eam rem alias mihi præsentem, & a me cogitatam fuisse. Quando judico, pono duas ideas rerum, quæ olim mihi præsentem fuerunt, easque ideas comparo. Ergo hæc

omnes sensuum internorum actiones pertinent ad actiones animales.

Voluntarii] Horologium praesens est, quod temporis particulas accurate definiat. Nunc ego, sanus homo, cogito, volo, ut post decem minuta horae manus mea pedis distantia ab eo loco sit, ubi nunc est: haec certae est perfecta praevisionis rei nondum existentis. Accedit voluntas, volo, & definitio temporis. Denuo ad horologium respicio, & quamprimum index circulum ambeundo venit ad definiti temporis notam, jam factus est motus, quem determinaveram, ut fieret. Ergo motus iste pendet a mente definiente, & ad actiones adeo pertinet animales. His autem actionibus homo carere potest vita superstita. Nam in perfecta apoplexia, suppresso sensu & motu voluntario, vita utique superest. Sed etiam naturales actiones possunt vitali salva aliquo tempore abesse, uti v. g. in phthisicis una alterave ante mortem hora abesse solent.

Sanitas] Ea corporis humani conditio, in qua praesto sunt omnia, quae ad omnium functionum humanarum exercitium requiruntur. Haec est vita perfectissima, maxime actiosa, & quae plurimas actiones vel exercet, vel certe potest exercere. Omnium vero actionum in sanitate communis finis duplex est; vel enim pertinent ad perficiendos definitos motus, vel ad humores crudos subigendos.

§. DCXCVI.

Morbus] Eum recte definimus, functionem laesam, quidcunque contra scholas hic dicat HELMONTIUS.

Absentiae] Ad unamquamque actionem physicam requiruntur aliquae conditiones, ut praesens sit. Auferantur hae conditiones, ipsa impeditur functio. Vel maneat omnia integra, oriatur autem novum aliquod impedimentum, functio perinde nulla erit. Ita, si arteria vulnerata fuerit, peribit homo ex defectu sanguinis, qui de toto corpore amittitur per vulnus. Iterum cornea oculi tunica homini compuncta est, effluxit aqueus humor, nihil videbit, sed altero die renascetur idem humor, & cum eo videndi redibit facultas. Sola haec aquula, si reliqua omnia manerent integra, ablata, caecum redderet mortalem. Contraria ratione, sanus homo sub aqua teneatur per semiquadrantem horae: perfecte mortuus erit, etsi nihil ipsi desit earum conditionum, quae ad vitam conservandam requiruntur: unice ergo ideo extinguatur, quod respiratio impediatur. Iterum, si homo ex alto lapsus sanguinem in cranio effusum habuerit, qui opticum nervum comprimat, caecus erit cum optimo oculo. Habetis duas morborum classes, ab impedita functione, & a demta conditione necessaria, ad quas certe classes morbi omnes reduci possunt.

Corpus] Medicus, quatenus medicus est, non agit nisi in corpus, & dum solum corpus mutat, ipsam etiam mentem mutat, non, quod arte
sua

sua in mentem aliquid possit, sed ex CREATORIS instituto, qui voluit ut hanc definitam corporis actionem certa etiam, & determinata mentis cogitatio sequeretur. Chirurgus, qui cataractam deponit, nescit quid sit videre, sed aufert de oculo corpus opacum, quod radios intercipit, & efficit, ut oculus pelluceat: continuo videbit homo, qui antea nihil videbat; neque ideo aliud quidquam fecit Chirurgus, nisi quod sit, dum tabulatum removemus solis radiis obpositum. Ergo in mente nova oritur mutatio, cogitatio nempe de objectis visibilibus, quae certe orta non fuisset, nisi medicus corpus mutasset: quia ad definitum statum corporis etiam cogitationes definitae perpetuo vinculo junguntur.

Restituit] Offertur medico sanandus homo melancholicus; frustra certe curationem molietur argumentis rethoricis, dialecticis, mathematicis, aliisque artibus, quas mentis purgationes EPICHARMUS vocabat. Sed utatur jure suo medicus, expurget atram bilem, unico certe die mentis usus restituetur misero, ex solius corporis mutatione.

Mentis ignoratur] Medicus non tenetur scire, quid mens sit? quomodo a cogitatione ad aliam cogitationem transeat? quid memoria sit? (Memorem autem esse, est unice pergere cogitare: hac vi sublata mens sit punctum cogitans, quod hoc momento quidem est, sed continuo esse desinet altero momento, nisi nova accesserit creatio. Verum CREATOR fecit rem aequae admirabilem ac ipsa aeternitas, nempe ut in puncto fluxili cogitationis praesentis simul existat cogitatio praeteriti). Fieri potest, ut haec omnia, quae ad mentem pertinent, vera sint: non ideo profunt medico. Deinde etiam si haec omnia sciret, & archimedeae demonstratione, vel revelationis ope maxime authenticae oppugnaret insani hominis absonas cogitationes, nihil ideo cum tanta sapientia sua efficiet. Si vero feceris tales esse humores, quales sanitas requirit, & actionum integritas, mens continuo recte cogitabit. Si anima posset oblivisci artem videndi, quis ipsam doceret amissam scientiam? Apoplexiae sedes non est in anima sensitiva, licet hujus animae functiones impediatur. Caecitas non est aliqua mentis inpotentia. Nullum exemplum est, bonum oculum non vidisse. Melius haec PARACELSUS, quam ullus dogmaticorum, qui ita loquitur, Corpus est domus, anima hospes est, ergo si quid vitii est, domum repurgare oportet. Fac claram esse eam domum, videbit hospes: ita fac bonum oculum esse, necessario videbit aeger. Noli ergo quaerere, an aliquando corpus horologiis simile, absque anima fuerit. Id ignoro: quamdiu enim corpus nobis cognitum fuit, animam utique habuit comitem. Haec ex lege naturae fiunt.

§. DCXCVII.

Perfectio sapientiae medicae in eo ponitur, ut habeatur accuratissima descriptio corporis humani plena haecenus quantum sensus docent, & corpus humanum ita cognitum sit medico, uti DEUS ipse hoc ipsum corpus iussit existere: non ideo cogitando, quomodo ita factum sit. Ergo haec perfectio artis erit, si minutissime teneatur natura partium solidarum, & fluidarum, tuncque sciatur de omni corporis humani actione, a quibus partibus fiat, & a qua conditione physica singulae harum partium pendeant, sicque per omnia organa cognitum fuerit, quae causae sint actionum horum organorum: uti in corde certo novimus, arterias, venosum sanguinem, & nervos causas esse actionis cordis, neque enim ulla alia parte cor cum reliquo corpore conjungitur. Si ergo patienter, & bona fide, notaverimus cujusque partis creatae actiones, & in partibus quibusvis conditiones requisitas ad agendum, tunc quidem omnia scimus, quae scire licet & decet, & firmam posuimus medicinae basin. Iterum nemo novit, quid sit videre; sed explicavimus visionem, quando oculi descriptionem talem proposuimus, qualem CREATOR fecit, & deinde ex physicis historicis docuimus, quid sit reflecti, quid refringi, quid irradiari. Ultra nihil licet. Nam etsi colorem rubrum absque ulla obscuritate cognoscere facile sit, causam tamen, cur ruber appareat, nemo potest definire. Sed perdita restaurare, nunquam discemus. Pedem amputatum nemo faciet renasci, licet vasa, ex quibus pes iste nutritur & formatur, in trunco omnia adsint. Neque capillum delapsum regenerare possumus, neque unguem restituere, si quando absque radice residua excisus fuerit.

Animato] Qui in archeum, vel in principium cogitans, agere volunt persuadendo, debent prius cognitos habere hujus entis sensus, quorum ope cum ipso communicare liceat.

§. DCXCVIII.

Cognoscere Morbum] est, scire defectum functionis, sive a praesentia impedimenti, sive ab absentia conditionis requisitae functio laesa fuerit. Ut cognoscatur defectus functionis, debent cognitae esse functiones omnes, quae in parte quacunque exercentur. Id non fit nisi cognitis partibus, quae functiones producant, & conditionibus physicis, quibus positae actiones suas exercent. Quando haec causae actionum nobis cognitae sunt, tunc ipsam pariter actionem perspectam habemus. Qui enim cognitam habet causam physicam, is etiam effectum novit: nam causa physica, & effectus non differunt nisi tempore cogitationis. Cognitas habeto mille conditiones physicas, quas conjunctas, & omnes
inte-

integras esse oportet, ut oculus bonus sit: tunc quidem demum intelliges totam functionem videndi. Si ex his mille cognitionibus physicis unam deesse sciveris, jam intelliges, functionem exerceri non posse, & defectum esse in ea parte millesima, dum reliquae 999. conditiones physicae, cum suis operationibus cognitae, pergunt operari. Ergo cognitio morbi pendet a perfecta cognitione actionum, quarum defectus morbus est. Non sufficit morbi nomen tenere, cognoscenda est morbi causa proxima. Facile est cognitu, aegrum praesentem caecum esse: verum haec cognitio nihil juvat ad sanationem: id scire oportet, unde caecus sit, an in humoribus sit vitium, an in nervis, an in partibus externis. In aure dextra hominis perfecta surditas est, offertur aeger, juberis respondere, quid ista surditas sit, nam surditatem dicimus amissam facultatem audiendi. Hujus facultatis plurimae causae sunt, quarum omnium defectum unica voce surditatis comprehendimus. Morbus idem & unus est, & millecuplus. Omnes species surditatis conjunctae efficiunt simul unam ideam totalem surditatis, quae nihil explicat, quia nulla existit in rerum natura surditas *in genere*. Sit vero species surditatis generalis, in qua meatus auditoribus materie gypsea obsecit. Nunquam hanc neque cognosces, neque sanabis, nisi sciveris, quid sit audire. Id si ignoraveris, nihil scies de morbo tibi oblato, nisi ablatam esse audiendi facultatem; neque poteris aegrum juvare, nisi uti singulas, ita etiam hanc speciem surditatis perspectas habueris. Si vero perfecte tenes, quid si auditus, si foveris morbosam aurem, foveaeque injeceris aquam sale, & melle mistam, educes utique materiem, quae aurem obstruxit, & aegrum restitues sanitati. Iterum, homo istum in caput accipit, sanguis effusus premet cerebrum, & homo perfecte surdus erit. Nihil hic aut fomenta juvabunt, aut impulsu liquores: nam haec surditas est sensorii communis obpressio. Ergo tolle causam efficientem, terebra cranium, aufer effusum & stagnantem sanguinem, sanabis utique hominem. Nunc quocumque causae surditatis fuerint, cogere tenere omnes, non sanaturus obvios aegros, nisi omnes tenueris. Sanabis utique, si felici casu factum fuerit, ut illae in aegro conditiones deficient, quae tibi notae sunt: omnino in tenebris futurus, si vitium in iis fuerit, quas tu ignoras. Inde tot infelices medicationes: ex hac ignorantia factum est, ut chirurgi spiritum salis ammoniaci ad amaurosini alienissima ratione medicandi adhibuerint. Si vero omnes causas accurate tenueris, quae auditum faciunt, tunc utique habes ideam morbi, qui tibi curandus incumbit. Alius homo surdus est, qui antea acute audivit: supervenit autem validus catharrus, deinde alvi fluxus, & morbi solutio. Hoc fit quando materies catarrhalis occupavit aperturam tubae Eustachianae, qua in supremas fauces patet, & ibi membranae aliquae incumuerunt, uti in naribus fit, quae gravedine tentantur. Hujusmodi tumor poterit surditatem fecisse. Quando nunc materies soluta inferiora petit, tunc homo

homo perfecte liberatur. Haec inculcanda sunt, quia non desunt nostris temporibus viri clari, qui putent, artem nostram plura requirere, quam corporis humani cognitionem. Ego vero non ultra puto medicinae limites proferendos. Ut curem surdum, non debeo mentem ejus docere, quid auditus sit, sed ita disponere organum, uti DEUS dispositum esse voluit, ut ex definito statu corporis definita idea sequatur.

Pathologia est idea generalis morborum, sive eorum, quae contra naturam sunt. Hujus pathologiae quatuor partes sunt. Prima est morbi definitio *in genere*. Haec Pathologia striete sic dicta dat ideam simplicem entis, quod morbum vocamus: mutatam nempe, vel laesam actionem vitae. Vitam tollas, non morbus erit, si gladio cadaver percusseris; vita enim deficit. Recte adeo & olim PARACELSUS, & nuper HELMONTIUS, omnes morbos in vita esse. 2. differentias morborum tradit, non subtiliter distinguendo, sed ita, ut totidem classes diversae morborum constituantur, quod diversae medendi methodi ex differentibus morbis oriuntur. Hoc ideo necesse est, quia idem morbus in diversis partibus diversos morbos efficit. Ita debilitas nimia partium solidarum in pulmone tabem, in rene mictum sanguineum, in carotide apoplexiam faciet. Verum, qui morbi eandem causam habent, ii eandem etiam requirunt curationem. Si singulos oporteret recensere, finis nullus esset, cum innumerabiles sint. 3. Causae morbi. 4. Effectus ex morbo sequentes, uti ex causa physica effectus profluit.

MORBORUM DIFFERENTIAE.

699. **U**T itaque actiones, sic morbi, distingui possunt; ut conditiones ad actiones, ita & harum defectus; hinc 1. morbi partis solidae simplicis, organicaeve, 2. humorum morbi, horum naturam, copiam, accidentia, spectantes; 3. morbi ex his binis compositi, qui humani, masculini, foeminini. Ad quas classes summas omnes compendia duci queunt.

§. DCXCIX.

Solidae] Quae ita cohaeret, ut non possit divelli absque vi, & totum, quando liberum est, potius sequatur, quam ulla a parte particula separetur.

Sim-

Simplicis] In parte nempe firma, quatenus communis est omnibus partibus. Similares dixerunt barbari.

Organicae) Quae ex diversis simplicibus ita coalescunt, ut dum singula partium suam singularem actionem producit, inde nascatur actio toti communis. Morbi organici omnes compositi sunt, nam in debilitate pulmonum, & simplicis solidae partis morbus adest, & organi totius.

Naturam) Si solida optima ponas, sed fluida mutata, jam morbus erit, a quo ipsa solida patientur. Si boni sint humores, sed in loca aliena excefferint, etiam inde morbus nascitur.

Copiam) Quando haec corrumpitur, est *καρυχμια*, quando copia excedit, *πληθωρα*, quando deficit, *κενεαργεια*.

Humani) Qui spectant ad usum sensuum externorum, internorum, affectum animi, motusque musculares.

MORBI SIMILARES.

700. **M**Orbus partis solidae simplicissimae, Similaris dictus, proprie 1°. obtinet in fibra ultima; quae quum sit corpus mere terrestre, tenue, simplex, nervosum, vel ex nervis oriundum, conflatum ex partibus terrestribus subtilissimis, certa vi, medioque pingui glutine, connexis, patietur inprimis morbos nimii roboris, nimiae debilitatis, rigiditatis, laxitatis, unitatis solutae: quatuor quidem priores semper habent rationem certam ad *συμμετρίαν* sui corporis: hinc diversitas uni salubris, morbosa saepenumero alteri est.

701. Idem morbus, una cum suis differentiis (700.) obtinet 2°. in membrana minima ex fibris hujusmodi junctis, vel intertextis, facta; & 3°. in canalibus minimis nerveis cylindrica concreione cava talis membranae constitutis; 4°. in membrana contexta ex talibus canaliculis, usu fibrarum fungentibus; 5. in canalibus ex tali membrana composita factis, quae sunt omnia vasa majora corporis, vario gradu compositionis admodum differentia; 6°. in iis partibus solidis, quae ex canalibus humore distendente orbis, compressis, concretis,

tis, constant; vel quae ex humore crassescente, atque una cum proprio vase coercente concreto, in unam quasi singularem partem crassio rem abeunt: si enim examinantur morbi omnibus his seorsum spectatis accidentes,prehenduntur modo esse mox descripti.

702. Quin etiam in his partibus semel sanis morbi oriri queunt malae structurae, si solida minima nutrientia mala, vel male apponuntur; & quidem particula apponenda mole, figura, soliditate, mala evadere potest; appositio autem maia iterum videtur tantum habere morbos eodem, ac sunt jam descripti [700.]

703. Qui enim ulterius inquirat in originem horum morborum, jam sane tractabit vitia humorum, aut incidit in subtilitatem sensibus abditam, nec utilem Medico: quare etiam morbi Similares Temperiei, Elementarii, aut totius Substantiae, in scholis vocati, hic profecto locum habere non possunt, nec intelligi; sed ad compositos, si queunt, legendi.

§. DCC.

Simplicissimae) Ita vocamus ea corpora, quorum omnes partes & sibi, & toti, similes sunt. Cum vero partes organicae constant simplicibus particulis, necesse est, ut morbi partium simplicium organicis perinde conveniant.

Ultima) Corpus nostrum, quam magnum in adulto homine est, crevit ex minutie omni grano sabuli minori. In hoc tamen tantillo corpulculo & vasa erant, & humores, qui suas mutationes paterentur: incrementum autem non ab externa adpositione advenit, sed per humores corporis nostri interne natum est. Quae partes nunc durissimae sunt, eae olim liquidae fuerunt, prius nempe quam elementa in unam massam cogerentur. Elementum autem neque solidum est, neque fluidum, tunc autem quando cum aliis elementis conjungitur, ex ipso nexu fit in solidum, & si absque nexu fuerit mistum aliis elementis, tunc fluidum dicitur. Hoc adeo solidum simplicissimum est, quod ex duobus elementis, quae ad fluiditatem, & soliditatem adiaphora fuerant, nunc per longitudinem connexis componitur: hic enim nexus reliquis minor est, & simplicior. Elementum ipsum in respectu ad patientiam divisionis nullum habet neque longum, neque latum, sed respectu appositionis

nis admittit utramque dimensionem, & abit in lineam per longitudinem divisibilem, sive fibram minimam, quae nullam, si ad divisibilitatem respexeris, aut crassitiem habet aut latitudinem, sed unice longitudinem; & fit ex elementis per eam longitudinem sibi adpositis. Hanc fibram cognitam habemus, elementa vero, ex quibus componitur, penitus ignota sunt. Hujusmodi fibra recta esse potest, nihil tamen impedit, quin etiam circularis sit.

Terrestre) Quod nec aqua, nec aere, nec igne resolvitur. Hoc de vera terra dici potest, neque salibus convenit.

Simplex) Quod ex nullis aliis vasis componitur.

Nervosum] Liquidum, quod facit, ut minima fibra crescat, debet ingredi vas minimum, sed vas minimum nervus est. Fibra vero non nascitur, nisi ab elementis ab intus adpositis. Ergo ipsa minima fibra non nutritur nisi per nervos.

Connexis] Partes pure terreae non cohaerent, nam cineres dilabuntur, & vento diffantur. Ergo elementa ultima gluten requirunt, quo cohaereant. Hoc gluten duplex est, nempe aliud aquosum, aliud pingue, sive oleosum. Glutine delecto fibrae in cineres abeunt, neque ultra cohaerent. Exemplo res notior fiet. Habeo cineres ab omni sale lavando purgatos, destinatos, ut testa docimaistica inde fabricetur: ergo cineres istos cum aqua subigo, in pastam fingo, cohaerebunt, & in filtrum fient. Quando eisdem cineres cum oleo subigo, & in furno exsiccato, ut oleum excoquatur, tunc fortissime cohaerent, & firmissimum vas mihi praestant. Si vero ignis tortura aquam istam, vel oleum omne expuleris, denuo in pollinem tua aqua redibit. Ita diuturna caeli siccitas facit, ut terra dissoluta in pulverem abeat, volatilem, albae nubi similem. Quamprimum pluit, eadem terra in tenacem pastam cohaeret, quae rhedarum rotas moratur.

Morbos] Elementum unicum, seorsim consideratum, nullum morbum patitur, aut ignotos certe, si sunt aliqui, nam elementa sensus fugiunt. Sed neque in duobus elementis alius morbus erit, nisi quatenus connectuntur. Nexus enim elementorum potest nimis firmus esse, aut debilius, aut denique nullus. A prima conditione firmitas, elasticitas, robur nimium oriuntur. Ab altera, debilitas, laxitas, defectus elateris in fibris. Ab ultima, solutio continuitatis, s. vulnus, quando fibra discedit in elementa nunc dissoluta, quae prius conjuncta fuerant.

Συμμετρίαν) Non possum generalem aliquam hic regulam tradere, quantum oporteat esse gradum cohaesionis, ut optimus sit, & sanitati optime conveniat: quantum enim hominum corpora, tantum etiam cohaesiones differunt. Dum grano sabuli minores eramus, guttula fuimus liquidi. Prius quam MALPIGHIIUS artem didicerat ova fecunda in aqua tepida contemplandi, pullus plumulae impositus, totus liquidus distillabat. Verum ex hujusmodi pullo gallus gallinaceus nascitur, cujus ossa, & rostrum

tanta duritie sunt, ut a dentibus diffringi renuant. Ergo medici non possunt eam sibi sumere auctoritatem, ut sciant, quae sit rei alicujus mensura. Catuli milesii, adeo adamati virginibus, qui ex Hispania, & Lusitania advehuntur, solent tunc pulcherrimi haberi, quando minutissimi sunt. Ergo lavantur quotidie alcohole vini, cujus efficacia partes solidae ita indurantur, ut crescere nequeant, & canis tota vita catulus maneat. Si arte aliqua fibris solidis pueri annui posset id conciliari robur, quod in fibris adulti est, tunc quidem cor tantas resistencias arteriarum superare non posset, & maneret embryoni simillimus homuncio, nihilo major, quam cum primum in lucem edebatur. Adparet, quantum nimia rigiditas fibrarum nocere possit. Sed nihilo innocentior est laxitas nimia: Hydrocephalos laxitatis genus est, quae commissurae ossium cranium componentium accedit, tanta, ut membranae, quae ossa connectunt, ab arteriis se dilatarı patiantur: ex hoc morbo capita in immensam molem intumescunt: posset autem superari, aut evitari, si ossibus tanta firmitas praestari posset, quae hanc extensionem superaret. Ergo haec omnia non fiunt in morbos, nisi in incongrua loca transponantur.

§. DCCI.

Membrana) In Geometricis superficiem dicimus spatium non crassum, *επιφανες του σωματος*, quod longitudinem habet, & latitudinem, profunditate vero destituitur. In corpore humano eadem ratione membranam vocamus, quae longitudinem habet, & latitudinem, crassitiem vero non habet. Quando nempe fibra ad fibram applicatur, ut longitudines se contingant, membrana est divisibilis secundum longitudinem fibrarum sibi adcumbentium, & parallelarum, quae aliquando tamen se invicem super-equitant, ex MALPIGHII (in plantis) & GLISSONII observationibus. In corpore humano nulla ullibi fibra simplex reperitur, neque simplex aliqua membrana, quae in vas convoluta non sit. In hanc membranam simplicem non alii morbi cadunt, quam fibrarum juxta longitudinem sibi adcumbentium cohaesio nimia, aut nimis parva, aut denique nulla: eosdem ergo morbos patitur, quos fibra minima.

Canalibus) Hoc nomen damus membranae in se ipsam ita revolutae, ut cavitatem intercipiat. Hujus canalıs morbi, quantum ad firmas partes pertinet, sunt denuo iidem, rigiditas, laxitas, dissolutio. Verum hic accedunt alii morbi compositi, ad quorum definitionem liquidi consideratio conjungenda est, nempe aperturę laxitas, aut angustia; alio porro loco dicendae.

Contexta) Canales simplices, tamquam fibrae considerati, possunt in tegmen, & subtegmen uniri, & alias membranas formare. Et hae denuo eos morbos patientur, quos fibrae simplices.

Composita] Quando ex vasculosis membranıs modo nominatis in se ipsas

ipsas revolutis, & concrefcntibus alii canales nascuntur, propriis prae-
ter fibrarum morbos malis obnoxii. Non alii canales nobis cogniti sunt:
& ne quidem fecundi generis canales oculis obnoxii redduntur, sed quinti
demum, aut sexti ordinis; Aorta arteria forte ex millionibus integris
vasorum, & membranarum componitur, & haec tamen arteria non
alios nisi fibrae simplicis morbos patitur.

Compressis] Canales olim impleti, nunc exinaniti, ut fibrae com-
ponentes ad contactum mutuum perveniant, concrefcunt in novas fi-
bras. Haec corporis humani communis natura est, ut nullus canalis in
toto corpore aliquo tempore vacuus esse possit, quin continuo concre-
fcant cum partibus vicinis. Homini perforatur cultro peritoneum; in
ea certe sede, per quam causa vulnerans transit, nascetur cicatrix;
sed cicatrix non perspirat quidquam, ergo intestinum, vel omentum
cum ea ipsa sede peritoneae connascetur. Eadem ratione si vulnus in
pectore acceperit, cicatrix in pleura nascetur, quae neque ipsa perspi-
rabit, & ad eum locum pleura cum peritoneae connascetur. (Quando
similis causa in omni puncto canalis alicujus minimi obtinet, tunc uti-
que longe facilius concrefcet, & ex pluribus minimis vasculis unus ca-
nalis solidus fiet,) nempe fibra; & hac ratione nova nascuntur solida,
quae post nativatem corpori adduntur, morbis fibrae simplicis pariter
obnoxia. Visum est cor cum pericardio coaluisse, & in loco concretio-
nis locus siccus inventus est, sedes inflammationis, quae coalitum prae-
cesserat. Visa pleura cum pulmone connata.

Humore) Omnes humores, qui diutius in corpore humano in eodem
loco stagnerunt, concrefcunt in polypum. Hoc malum, postquam se-
mel natum est, perpetuo crescit firmitate, pulsa materie liquidiori, ut
sola massa insolubilis supersit, novumque genus canalium solidorum na-
scatur. Hi polypi nascuntur in mediis liquidis, & tamen non raro con-
fervent cum vasis, quibus continentur. Visus est in corde dextro
durus polypus, qui sanguinis transfluxum impediret, & cum cavis pa-
rietibus cordis ita coalitus esset, ut ne lacerando quidem avelli posset,
sed cultro opus esset, ut separaretur.

Unam quasi singularem] Olim totum corpus nostrum ex solis canalibus
compositum fuit, nunc multi coaluerunt, exque multis unus cana-
nalis major factus est. Cavitas communis vasis compositi habet motum
validiorem, quam vasa componentia. Nam omnis motus in corpore
humano venit ex corde, & per arteriam magnam advenit, hinc in
cavum commune hujus arteriae maximus inpetus nititur. In systole
arteria expellit liquidum cavitate sua, & implentur canales, qui parie-
tes componunt: quando vero vis cordis arteriam extendit, tunc conpri-
muntur canales minimi. An nunc plures modi supersint, quo solida
fiant ex fluidis, de eo non definio. Quosunque tamen observationum
scriptores evolvi, (sed hos solos amo, de commentatoribus parum curio-

sus), iis follicite exeuſſis, non aliud exemplum inveni, quo canale vel liquida in ſolidas partes corporis humani degenerare poſſint. Caeterum hi ipſi morbi naturales ſunt, & ex ipſa vitae diuturnitate naſcuntur: ex ea enim ſola, ſibi relicta, abolentur vaſa corporis humani; ut totum paulatim ad vivendum ineptum reddatur, & ipſa denique ſanitas facit, ut corpus deſinat vivum eſſe.

§. DCCII.

Appoſita) Corpus perfecte ſanum eſt, quando & ſolidae partes, & liquidae in definita ſymmetria conſiſtunt. Fac nunc in tali corpore perfecte ſano, ut ex cauſa quacunque particulae nutrientes non ſint perfecte tales, quales fuerant particulae detritae; jam corpus mutari incipiet. Recte HELMONTIUS, quando regenerationes non perfectae identitatis ſunt, eſt introitus ad vitam brevem, & corpus degenerat. Medicus tamen haec mala neque cognoscere poterit, neque ſanare: poſſunt autem haec particulae alibiles, aut nimia ſoliditate, aut malo modo adhaerendi peccare.

§. DCCIII.

Temperiei) Dimidia pars ſcriptorum medicorum tradit unice morbos elementares, maxime generales. Galenici de calido ſuo humidoque laborant, Chemici in ſale, & oleo toti ſunt, utrique voces nobis exhibent, ſonos ſine ſenſu, quibus nulla ſubest ſignificatio. Legite ARGENTERII magnum opus, poteritis per ſex meſes integros delectari hac pulchritudine ingenii. Sed quaero, quid legiſtis? Legite magnum SENERTUM, in capite de elementis, habebitis quae cognita non proſunt, neque ignorata nocent, telas aranearem, ſubtiles, ſed uſſu caſſas.

Subſtantiae] Galenici docent, morbos fieri a quatuor qualitatibus primariis, calido, in quatuor gradus diſtincto, frigido, totidem diverſo gradibus, humido denique, & ſiccio. Verum non poterant cum ulla veri ſpecie omnes morbos ad has claſſes revocare. Ergo ſi quando vipera hominem admorſit, non poteſt mortem effugere; cum tamen neque calidum peccet, neque humidum, neque ſiccum denique aut frigidum. Cum hos morbos viderent veteres, dixerunt morbos eſſe totius ſubſtantiae, quia in nulla ſuarum qualitatum ſedem eorum reperiebant. Verum ſi aliquid per hanc vocem intellexiſſent ſcholaeſtici, dixiſſent utique ad HIPPOCRATIS exemplum, amarum eſt quod peccat, aut falſum; aut non harmonicum denique, PLATONEM ſecuti. Nunc nihil de tota re videntur intellexiſſe; hinc, cum ideo nolent ſilere, vocem dediſſe, & nihil praeterea.

704. **U**BI autem pars quaedam corporis composita ex partibus enumeratis (700. 701.) valet actionem motu humorum peragendam munere instrumenti peragere, aut aliud quoddam munus vi suae conformationis efficere, tum spectari potest vel in se, ut pars solida, vel ratione habita ad suum humorem contentum: si prius sit, tum morbi Organici dicti in ea recensentur commodissime ad quatuor hasce classes.

1. Figurae laesae in externa, vel in interna superficie; tum in accidentibus utriusque, asperitate, laevitate, rectitudine, curvitate, laxitate, densitate; cavitare, soliditate; qui morbi malae confirmationis appellantur.

2. Numeri in excessu, vel in defectu.

3. Magnitudinis auctae, vel imminutae.

4. Situs, nexus, hinc mobilitatis excedentis, deficientis.

705. Ipsa vero superficies prius sana; deinde vero laesa; consistet vel in adunatione partium componentium variata, vel in morbis humorum ibidem peccantibus.

706. Quatenus autem superficies format cava, ut fiant meatus, sinus, receptacula, peccare potest numero, unde raro morbi, vel magnitudine cavitatis factae exsuperante, aut deficiente.

707. Si naturalis cavitatis capacitas augetur nimium, aut si nova quaedam formatur, oritur triplex malum, quod *ἀνασώμωσις*, *Διαπήδησις*, *Διάριψις*, appellatur: in primo dilatatae cavitatis ora emittunt retinenda: in altero partes membranas constituentes sic divelluntur, ut interstitia hiantia nascantur demittentia continendum: in tertio denique contingit cohaerentium vera separatio: unde merentur retineri haec morborum species, saepe in unam diaeresin exeuntes, quandoque se restituentes, & optime ex mechanicis explicandae.

708. Aucta vi humoris vas nimis auctum quoad capacitatem constituit morbos in materie trajicienda, secernenda, excernenda, peccantes.

709. Cavitationis autem imminutae quintuplex censetur species, 1. Ἐμφράξις, cavitationis obturatio per viscosum, crassum, grumosum, inflammatorium, calculosum, gypseum, purulentum, adiposum; ipsa vasorum cava occludens. 2. Στενοχωρία, angustatio viae, quando enatus tumor in substantia propria membranae, constituentis cavitationem, meatum arctat, & impedit. 3. Ολίψις, causa externa membranas vasis sibi invicem apprimens, cavitationem per gradus minuit, tandem perfecte tollit. 4. Σύμφυσις, quando latera cavum formantia vel θλίψει, vel ἐμφράξει penitus coalescunt ita, ut tota aboleatur capacitas interior, quo & referri solet. 5. Συνίησις, qua dicuntur vasa inanita, collapsa suas cavitates amittere; intelligi potest in iis, quae ultra tonum distenta per morbosam materiem nimia κενεαγγεία evacuantur subito. An & huc referri debet vasis contractio nimia per vim excedentem fibrarum orbicularium?

710. Numero autem excedente pars organica raro peccat, ut morbo; nisi inde sequatur laesa actio: sed a defectu laborat saepe, ut pro morbo annumerari debeat.

711. Sed magnitudo in parte organica morbosa saepe habetur, quae tum etiam excessu, aut defectu peccat. Prior complectitur tumores, ὑπερσφαιρώσεις, nodos, tophos, exostoses; hic plerumque potest referri ad cavitationis angustationem circa fines angustos, dilatationem vero in medio; aut ad κακοχυμίαν, ἐκχέμασιν, Διαίρεσιν. Posterior autem adest, ubi requisita magnitudo partis ad agendum minuitur; estque ejus conceptus in κενεαγγεία, ἀτροφία, φθίσει, nimia contractione, in temperie nimis stricta, mutilatione.

712. Denique est morbus organicae partis consistens in compositione mala cum aliis partibus; quae quidem in situ, nexuque, haeret, & in qua mobilitas, vel immobilitas partis, continetur. Ad hunc morbum ergo pertinent, figura neclendorum laesa; ligamentorum neclentium nimia accurtatio; eorundem peccans elongatio, horum laxitas; aut rigiditas, tandem disruptio; materiae inter neclenda requisitae absentia, aut depravatio; aut peccans praesentia; distortio; sub-

luxatio ; luxatio ; qui tres morbi postremi sursum , deorsum , antrorsum , retro , introrsum , extrorsum , contingentes varia iis nomina , ad intellectum eorum utilia , imponunt ; Herniae umbilicales , inguinales , scrotales , vesicae , in viris , femorales in foeminis , tum omenti , intestini , pinguitudinis , aeris , aquae , in eas ingressus ; uteri prolapsus , vesicae , & intestini recti ; musculorum , tendinumque inprimis eorum ex debitis locis exilitio ; membranaceorum vinculorum eos proprio loco retinentium luxatio , ruptio ; primarii sunt huc pertinentes morbi , intellectu sane perquam necessarii in Medicina .

713. Est & morbus parti solidae , tam simplici , quam organicae , communis , qui dicitur Solutio continui simpliciter , si in parte simplicissima fit ; sed in parte organica composita varie denominatur a natura partis , a diversitate causae , a discrimine applicationis ; huc ergo spectant vulnus , scissura , fissura , punctura , contusio , ulcus , corrosio , dilaceratio , ruptura , fractura , fissura , exfoliatio , caries , spina ventosa .

§. DCCIV.

Composita) Haecenus consideravi vas minimum , nempe nervum , nunc transeo ad pulmonem , qui ex nervis componitur . Si in pulmone partem solidam seorsim consideravero , nihil inveniam , quod dudum non dixerim : si vero consideravero eundem ratione habita humorum , qui sua vasa perfluunt , longe alia utique consideratio nascetur .

Partibus) Nempe ex totidem partibus compositam esse oportet , quot ad hoc torum requiruntur . Oculus est pars corporis humani organica , cuius ope visus perficitur . In oculo membranae sunt , & humores , & nervi , & arteriae , & venae : hae partes constituunt oculum , & ipsae ex solidis , & fluidis partibus compositae . Solidorum morbos dixi ad DCC . Sed alii supersunt , quos reperimus minutiore indagine facta . Cornea in oculo est tota pellucida : pone hanc opacam reddi in aliquo puncto , perla erit , vel asteriscus ; si latior macula fuerit , onyx dicitur ; & plures porro gradus mali distingui possunt . Nempe membrana cornea fit innumeralibus stratis sibi incumbentibus membranarum globosarum : has separavi , adhibui lentem vitream , integras horas impendi ; laedebam corneae superficiem acu subtilissima , tunc inspiciebam oculo armato . Si nunc in aliquo horum stratorum vel humor stagnans concreverit cum membrana sua , vel vasa inter se invicem conferbuerint , oculus in iis locis desinet vide.

videre, & morbus erit in partibus solidis. Alios ergo morbos partes organicae patienrur ratione partium simularium, & eos jam dixi: alios respectu ad compositionem suam, vel effectum.

Figurae) Id est *ἡ ἐπιπέδων* superficiei limitatio.

Interna) Multum distat, num vasa in superficie interna laesi fuerint; num in externa. Longe alius morbus oritur a vulnere vesicae, in ea membrana inflicto, quae extrema peritoneum contingit, & alius a vulnere, quo cava superficies laeditur, quae urinam continet.

Reclitidine] Talem naturam dedit vertebrali arteriae, & catotidi: coronarias vero non rectas fecit, sed continuo in circulum conflexas.

Soliditate) Si Pulmo noster, adultus, vasis constaret, ex qualibus in nobis pueris fuit compositus, tunc utique sanguis ex rara textura undique efflueret.

Numeri] Digiti sex in manu, vel quatuor, exemplum praestant hujus generis morborum. Ea ratione fieri potest, ut aorta arteria in ipso principio bifida reperiatur. Aliquando duas vesiculas felleas legimus in uno corpore repertas fuisse. Verum haec non solent vitam nostram turbare.

Magnitudinis) Omnes partes corporis humani sani observant symmetriam perfectissimam: si nunc aliqua harum partium mole aucta fuerit, exercebit aliam actionem ratione totius corporis, & laedetur perfectio corporis, quae ponitur in mutuo nexu partium singularium ad commune officium. Exemplum est in musculis, si quando antagonistarum aliquis justo major factus fuerit, hinc adversario praevaluerit, ejusque functionem sustulerit.

Nexus) Hujusmodi morbi plurimi sunt, a quibus mobilitas, & immobilitas partium pendet.

§. DCCV.

Peccantibus) Ex hac sola demonstratione innumerabiles species morborum delentur, in quibus veteres nimii fuerunt. Figura fibrae, si per *καταχρησι* figura dici potest, quae nullum spatium comprehendit, est linea recta. Superficies fit ex fibris conjunctis, vel parallelis, vel intertextis. Ergo superficies non alias adfectiones admittit, praeter eas, quae in fibras cadunt. Quando nunc oportet figuram partis alicujus politam esse, ut actione sua defungatur, uti in palpebrae interna superficie, haec autem figura ex levi in asperam mutetur, tunc haec mutata figura efficiet, ut palpebra, quae intus accuratissime sentit, super globum oculi non possit libere moveri: sed hoc morbus est. Si idem in arteria aliqua fiat, ejusque membrana interna a perfecto levore degeneraverit, natum est impedimentum circuitus sanguinis. Haec autem morbosa adfectio superficiei sedem suam habet, vel a partis solidae per appositionem incremento, quod rarum est, vel in vasorum obstructione, & aggestione humo-

humorum. Arteria in corpore humano, semel sana, non potest laedi nisi infarctu, aut detritu. Hujusmodi perlae, vel χαλαζαι in oculis nascuntur ex obstructis vasis; ergo morbus iste eo videtur referendus esse.

§. DCCVI.

Cava) Quando membrana in se ipsam revoluta cavitatem intercipit, tunc erit vel simplex meatus, per quem jugiter liquor defluit; vel sinus, quando canalis ex angustiori latior fit, & liquida adeo lentius moventur, quo canalis a principio suo longius abest, qualis est venae Portarum sinus ratione venae mesentericae, vel tandem receptaculum erit, in quo liquor aliquo tempore quiescit, quale vesicula fellis est.

Numero) Nihil interest nostra, num arteria aliqua in duos potius, aut tres ramos dividatur; hinc hi morbi raro occurrunt.

§. DCCVII.

Augetur) Omnia vasa, quae ex corde egrediuntur, oriuntur ex unica arteria Aorta; hujus definita est diameter, quando legitime se habet ad capacitatem cordis, & capacitatem reliquarum arteriarum conjunctam. Quando nunc aorta arteria in aneurysmatis speciem dilatatur, & in diametrum duplo majorem extenditur; quam quidem in statu naturali est, tunc oritur cordis palpitatio. Cor enim sanguinem expellet nihilo pauciolem, quam in perfecta valetudine. Verum hunc sanguinem expellere debet in canalem duplo ampliolem, & minor hinc oritur celeritas, quam quae prius in sanguine solebat esse, dum per canalem conicum convergentem angustiolem fluebat. Contraria ratione, si arteria angustior facta fuerit, per cartilagineum aliquem tumorem, aut senilem illam χυρδρργγεσικην, orietur perinde palpitatio cordis, quia arteria dilatationi suae nimis valide resistit, neque cor sanguinem suum in arterias nimis duras projicere valet. Ergo in singulis corporis humani vasis requiritur definita diameter ostii, neque quodlibet lumen sanitati convenit.

Αναστροφαις J Nihil his definitionibus & nominibus pulchrius est. HIPPOCRATES totum corpus humanum consideravit, tamquam ex exterioribus introrsum perspirabile, & ab interioribus perinde extrorsum διατνευσικον. Hae voces significant, ab omni puncto extremo corporis humani libere patere fistulas, quae ex corpore ad superficiem humores avehant, & vicissim ab omnibus punctis extremis corporis humani fistulas aliquas humores ex superficie introrsum ducere. Nunc αναστροφαις fieri dicimus, quando naturale orificium vasis dilatatur per morbum

D

aliquem

aliquem ad eam capacitatem, ut liquor, qui hoc vase solebat & debebat contineri, nunc per liberius osculum exeat. Per cutem universam in statu integrae valetudinis non sudor emanat, sed exhalat vapor tepidus, sanissimi enim hominis cutis nunquam madida est; quando vero politissimum nummum aureum cuti opponis, ut straminis fere crassitie distet, tunc levis superficies metalli tota obumbratur a vapore ex cute prodeunte & per frigus metallici corporis coagulato. Quando nunc hujusmodi exhalantes arteriae dilatantur eo usque, ut per earum ostium sudor vel serum flavum transeat, tunc erit is morbus, quem anastomosis vocamus, nempe per dilatatum finem arteriae transibit liquor, quem oportuerat intra eum canalem mansisse. Quando ipse ruber sanguis transit, ut in hiberno illo viro, & muliere Amstelaedamensi, dicta ad DCLXVII. tunc anastomosis major est. Medici plerumque hos morbos non intelligunt, quae damnosa certe ignorantia est. Mulieres reperias, quae omni mense sanguinem exspuunt, neque ideo contabescunt; in iis anastomosis facta est in arteriis, quae ex bronchialibus proveniunt, innitente in aliena vasa abundante sanguine, quem uterus non potest dimittere, & ita dilatante minuta vascula, ut sanguinem transmittant. Hi morbi plerumque a plethora nascuntur, & plethora remota tolluntur. Quamprimum enim tantum sanguinis effluxit, ut nixus in dilatationem minuatur, continuo connivent oscula & morbus sanatus est. Hujusmodi anastomosis ex naturae lege toties fit, quoties sana mulier menses suos patitur. Exempla etiam prostant, vasa, quae in cavitates internas corporis vaporem secernere solent, ita dilatata fuisse, ut sanguinem transmiserint. Inde horrendi morbi nati sunt: ut v. g. in pericardio effusi grumi sanguinis reperti fuerint.

Διαπνδησις) Quando per distentionem validam vasis alicujus, membranae hujus vasis ita distenduntur, ut inter fibras intertextas, quae parietes canalium componunt, oriatur dilatatio, per quam liquida contenta penetrare possint. Hac ratione canalis non rumpitur, sed ex dilatatione disparatur. Fac decem digitos conjunctos canalem clausum efficere, deinde duos digitos a mutuis contactibus discedere, ut desinant cohaerere; & ita per intervalla liquidum transire: ita habebis ideam *διαπνδησιος*. Quamprimum autem urgens liquor effluxit, & pressio remittit, quae vim inferebat fibris, accedunt hae propius, & vulnus claudunt.

Διαρρηξις) Quando ab interna distentione vas dirumpitur, est *διαρρηξις*; quando ab humore acri erodente demorsum aperitur, est *διαβρωσις*: hae distinctiones non absque utilitate sunt. Ita haemoptoe fit aliquando per anastomosis, eaque non periculosa est, etsi perinde metuatur a medicis harum differentiarum ignaris: alias per *διαπνδησιν*, & in hac specie pariter vasa coeunt, & restaurantur; alias per *διαρρησιν*, quando v. g. validis clamoribus homo latera rumpit, etiam haec species sanari potest.

rest. Quando vero sanguis acris & floridus intus arterias consumit, tunc διαβρωσις est, nulle artē medica sanabilis.

Exeunte) Quando anastomosis magna fuit, & diu superfuit incurata, poterit in diarelin mutari.

Explicandi] Non sunt fictae voces, ut multi sibi persuadent, qui medicos veteres artem nostram his vocibus oneravisse magis quam adjuvise credunt: sed verae morborum differentiae, quales in praxi clinica occurrunt, & maximos usus habent.

§. DCCVIII.

Auctum capacitate] Quando vas aliquod sanum quidem manet, humor autem in canalem suum vi majori nititur. Axioma est, capacitatem vasis nasci in composita ratione ex facultatibus distendentibus directis, & facultatibus contrahentibus inversis. Liquidum distendens conatur, ut canalem amplissimum faciat. Solidum contractum, ut minimum. Ergo magnitudo canalis ab utraque causa dependet, non a sola canalis resistentia, sed ex eadem cum liquidi copia, & inpetu comparata. Quando inpetus distendens duplo major fit, & vas duplo magis resistit, diameter manebit eadem, & in omni mutatione, quamdiu vires coercentes vasis aequales manent viribus distendentibus, tamdiu nihil in vase mutatur. Quando vero vis distendens sola augetur, neque pariter crescit vis contrahens, tunc proportio mutatur, & plurimi morbi oriuntur. In homine sano definita copia est sanguinis, & certa ad vasa sua ratio: ab hisce proportionibus definitur magnitudo vasorum. Sed idem homo corpus cursum agit, ut sanguis acceleratus duplo celerius moveatur: tunc quidem diameter vasorum augebitur, & dupla fiet: sive enim eodem tempore cogantur duplo plus sanguinis transmittere, sive eandem sanguinis quantitatem in tempore duplo minori, perinde certe vasa distendentur. Nunc, dum loquor, uncia una intra unum temporis stadium per vasa mea transit: paulo post, intra idem tempus, per eadem vasa transeunt unciae duae; ergo canales isti duplo plus patientur. Ergo major distentio vasorum mutat celeritatem liquidi perfluentis, sive a vi liquidi aucta orta fuerit, sive a quantitatis incremento. Cum medici haec non considerarent, adeo necessaria cognitu, factum est, ut multos morbos non intellexerint. Homo sedet, pallidus totus & frigidulus; deinde ambulat, currit denique vi maxima. Dum currit, & facies ipsi & tota cutis ruborem induit, & si microscopio intpexeris in cutem, videbis, cutem, quae pellucebat prius alba & decolor, nunc undique vasis rubris percurri. Non ideo vel una guttula sanguinis quantitati addita est, neque vasa nova generata, sed per motum muscutorum vasa prius a frigore contracta nunc a sanguinis per motum aucto impetu distenta sunt, cum auctae

vires distendentes effecerint dilatationes vasorum suo incremento proportionales : & ita vasa, quae prius solam aquam transmittent, dilatata rubrum sanguinem admittent apta facta sunt, quem intra ea vasa fluentem lens vitrea demonstrat. Idem vero homo post hanc decursum ad quietem redeat, contrahentur vasa, & sanguinem, quem receperant, nunc repellent, in truncos majores proximos, sicque acquisitus iste rubor totus evanescent. Ita morbi acutissimi in canalibus corporis humani solam turbant proportionem osculorum : & in corpore sanissimo causae latent omnium morborum, qui expediti in nos incumbunt, quam primum vasorum proportio mutabitur. Hoc paradoxum videtur, sed certissimum est. Pestis inter acutos morbos acutissima est; sed vidi Ego perfectam pestem enatam in sanissimo homine, qui supra vires cucurrerat, & intra paucas horas exspiravit, unice quia canales ejus minores omnes per dilatata ostia rubrum sanguinem admiserant; ut cadaveris universa superficies maculis rubris varia reperta sit.

§. DCCIX.

Εμπεξίς) Haec vox significat, portam occludere ferruminatis valvis: hinc omnia, quae accurate clausa sunt, ea ferruminata dicuntur. In medicina vero hac voce designamus obstructionem canalium a materia intra canalem haerente, quae per canalium finem transire nequit, absque ulla mutatione canalium ipsius. Subiectum hujus morbi sunt canales conici convergentes; tum alii canales; infinita enim inde mala proveniunt. Vifa est ischuria funesta; tribuebatur calculo urethrae in tacto, adparuit a morte diversissima causa, nempe grumus sanguinis in pelvium effusus, in polypum spissatus, & ureterem obstruens.

Viscosa] Quod lentius est, quam ut transitui vasis se accommodare possit.

Crassa) Ita unus globulus sanguinis seorsim sumtus crassus dicitur respectu vasis serosi, quia ob magnitudinem suam nequit transire.

Grumosa) *Ἐρμύβος*, quando ex pluribus partibus sanguinis seorsim existentibus una massa concrevit, quae potro per vasa transire nequit.

Inflammatorium) Globuli sanguinis per majorem motum destruantur, & mutantur in figuram polyedram, quae naturam sanguinis inflammatorii constituit. Quamdiu oculus partes distinguere potest, in omnibus humoribus nostris nihil invenimus nisi globulorum series, & spicula salis marini, qui nunquam in globulos convertitur. Reliqua pars humorum nostrorum, sive rubri fuerint, sive flavi, pellucidi, pingues, omnis sit particulis globosis, ut omnino elementa corporis humani se non aliter, nisi in uno puncto contingant. Verum in corporibus vires cohaesionis sunt, uti facies contiguae. Quando duo corpora in
unico

unico puncto se contingunt, tunc vis cohaesionis nihil potest efficere, nisi in iis ipsis punctis. Quando decuplo major est superficies contactus, tunc cohaesio etiam decuplo major est. Ergo quando globuli sanguinei figuram induuntur polyedram, irregularem, in plana compressam, tunc globuli, qui prius unico puncto vicinos globulos contingebant, & in mille punctis nunc eosdem contingunt, adhaerebunt ad se invicem vi millies majori, neque poterunt per vasa transire. Haec est ratio simplicissimae inflammationis, a qua omnis error loci abest. Haec autem species hoc modo nascitur. Non omnes in corpore humano canales ad eundem humorem rubrum, sive sanguinem vehendum apti nati sunt, & maxima tantum vasa inter vasa humana sanguinem rubrum continent, proxima vero a sero flavo solo permeantur, tertius ordo lympham unice transmittit, reliquae series longo ordine alios ignotos liquores, donec in ultimam parvitatem minimi canales redacti sint. Qui nunc inter canales minimos maximi sunt, ii unum eodem tempore sanguinis globulum transmittunt; & in integro corpore oportet, nullum omnino canalem rubrum minorem esse diametro globuli rubri: vasa vero lymphatica, minora sanguineis, nullum globulum rubrum, vel flavum in integro corpore admittunt. Quamdiu eadem vasis & globuli proportio est, sanguis legitime in circulum redit. Pone vero vasa ista pellucida a violento motu urgeri, ut globuli rubri, vel flavi in vasa lymphatica inpellantur, tunc nata est inflammatio ex errore loci, ubi elementa sanguinis immutata in loca aliena transferunt.

Calculosa] Calculum dicimus materiem duram, friabilem, cum aqua minime miscibilem, quando in aliquam cavitatem corporis humani, vel naturalem, vel praeternaturalem effunditur. Hujusmodi coagula lapidosa in toto corpore humano inventa sunt, nulla parte excepta, etiam in cerebro, etsi vulgo joculari sermone eos tantum lapidem in cerebro circumferre dicimus, quibus mens minus integra est. Verum ego in cerebro amici mei, viri sapientissimi certe, & solertissimi, calculos vidi: praecipua tamen sedes calculorum in vasis biliariis est, & urinariis.

Gypsea] Materies calcaria, qua minimo motu dissari potest instar farinae volatilis, in aqua vero instar salis solvi, ita tamen, ut post pauca momenta temporis denuo in naturam lapideam indurescat, quod optime norunt, qui facies hominum gypso exprimunt; superfundunt enim faciei gypsum, quod continuo instar lapidis induratur. Hujusmodi *Tartarum* saepe invenias in dentibus hominum, qui munditiei non satis student.

Adiposa) Omnis enim adeps viscosi aliquid habet.

Στενωχώρα) Viae angustatio. Quando in membranarum canalium, quodcunque liquidum vehentium, & harum membranarum vasis minoribus, causa nascitur, quae communem canalis viam inpedit. Anatomae

nos docuit, homines laborasse pertinacibus capitis doloribus, & extinctos esse diuturni mali vehementia: in aperto cranio causa morbi reperta est, nempe tumor ingens in processu falciformi durae membranae, qua parte sinum longitudinalem efformat: hic adeo tumor, dum contra caveam sinus paulatim crescebat, non potuit non morari sanguinem ex cerebro per suas venas reducem; inde ab his venis turgidis variae morborum facies. Alias ischuria visa est, in qua nulla urina efflueret, & catheter ex vesica excluderetur: extincto homine, in cadavere reperiebatur tumor collum vesicae obsidens, non in cavitate ipsa, sed ad latus, ut via penitus connata, urinam omnem retinuerit. (1732. Ischuriam hujusmodi repertam fuisse ab ureteris substantia aucta, ut clausisset ureteris. cavitatem].

Θλιψις] Quando causa externa, in vicinia orta, latera flexilia va-
sis comprimit, ut coalescat. In his dimidia pars chirurgiae versatur, & egregie de his scripsit FALLOPIUS. HARVEUS exemplum habet hominis, cui causa mortis fuerat atheroma, quod divisioni arteriarum iliacarum adhaerens, eas conpresserat. In alio homine tumor pedis maximus cum gangraena totius pedis erat: a morte repertum est atheroma, quod venam magnam femoris conpresserat. VESALIUS exemplum habet caecitatis a tumore insidente divaricationi nervi optici. Videte, quam sint causae necessariae scitu. Nemo enim mortalium hanc caecitatem sanare potest, nisi qui causam cognoverit, & tumorem salivatione removerit.

Συμφοσις] Quando canalis post *θλιψιν* vel infartum connascitur cum propriis lateribus, expresso, qui intercefferat, liquore. Haec fiunt a variis omnino causis, quando causa, extus comprimens, liquida excussit, ut paries cavus, ad obpositam partem parietis contiguus accesserit. Vidi puero in labiis vulnus inflictum effecisse, ut intra unam noctem coaluerint, & os cultro chirurgi aperiri necesse fuerit. Quando palpebrae excoriatæ fuerunt, unius aliquando noctis quiete concrefcunt. Ita pulmo cum pleura, cor cum pericardio connasci visum est.

Συμίζησις] Concidencia, quando partes ab interfluente liquido sustentatae, nunc eo orbatae, praeter naturam concidunt; maxime, quando prius ultra modum distentae fuerunt. Sunt inter recentiores, qui negant se has voces intelligere: verum hi viri videntur justo velociores in sermonibus, & prius pronunciare, quam res ipsas pensaverint. Non potest equidem in arteriis hic morbus fieri, & prius periret homo, quam omnes arteriae evacuatæ subsiderent, verum in vasis lateralibus intelligimus non difficulter *συμίζησιν* fieri posse. Quando homo aliquis anasarca hydropo laborat, morbus est in panniculo adiposo, quem effusa aqua distendit, ut omnes artus decuplo crassiores adpareant, quam in sano homine, & femora cruraque immaniter tumeant, cum intus
carnes.

carnes fere omnes evanuerint. Fac nunc amburi tibias, si quando sensu destituta crura calefacturus ad focum propius accesserit effluet aquae immensa copia, quae intus stagnabat, & membranae, quas aqua distendebat, ita collabentur, ut ex immensa mole diminutae quasi flaccidae propendeant, & visum sit, viscera abdominis concrevisse, funesto eventu. Ergo subponit hic morbus praegressam distentionem nimiam, huic vero succedentem *κυνεργειαν*.

Orbicularium) Tunc enim vasa fluida expellunt, ut ex ea causa coalescere possint.

§. DCCX.

Numero) Functionem vix laedit abundantia, & deformitas potius inde quam morbus nascitur. Si vero aliqua pars defecerit, jam corpus minus aptum erit ad functionem, cui haec pars deficiens praestit: v. g. manus quatuor tantum digitis instructa, ad apprehensionem minus idonea est; sextus vero digitus vix quidquam nocet.

§. DCCXI.

Tumores] Corporum animalium partes aequabiliter crescere voluit CREATOR: ergo fecit, ut omnes minimae particulae sensim evolveantur. Ideo DEUS omnia animalia, dum crescunt, complicata in liquido suspendit: hoc enim balneum facit, ut omnes partes aequabilem pressionem patiantur, & ex ea actione liquida ex corde in omnes particulas aequa vi distribuantur. Sic cum undique aequalis est resistentia, & pressio interna aequalis, necesse est omnia aequabiliter evolvi. Hinc in utero mediis in aquis suspendimur; quando vero in lucem editi sumus, in medio aere, qui perinde undique aequaliter in corpus nititur, ut vis aortae impensa partes aequaliter crescere faciat. Sed & minores, & minimae partes corporis omnes in cavo sunt, & liquidum habent, quo alluantur. Hae sunt *κοιλιαί* HIPPOCRATIS, quas spiritu plenas esse dixit, in capite, pectore, pericardio, inter duram matrem piamque, in quatuor ventriculis cerebri, inter omnes nervos.

Ἰπερσαρκωσις) Veteres *σαρκια* dixerunt, omnem corporis humani partem rubram, mollemque. Recentiores angustius hac voce utuntur, & carnem dicunt, quae musculos efficit, reliquam vasculosam corporis substantiam, quae fibris destituitur, aliis nominibus designant. Sed ex veterum usu *ἰπερσαρκωσις*, vel *σαρκωμια* sumitur, pro omni magnitudine praeter naturam aucta in parte rubra corporis, cum laesa functione. Hujusmodi tumores vidi, qui fere in pinguedine sedem habuerunt rubrae carni interposita, vasis ita adauctis, ut ex non sanguiferis rubra

rubra fierent. In vera carne fibrosa rarum est hujusmodi mala videre, & ego quidem nunquam vidi, neque facile crediderim unquam visum esse. Adiposa vero substantia omni parti corporis humani circumponitur, & vasa plurima habet, quæ aucta paulatim adeo ampla fiunt, ut rubrum sanguinem recipiant, &, qui adeps erat, nunc rubram carnem mentiatur. Hujusmodi tumores in inmanem molem excrescunt, & quando cute incisa deteguntur, tumor continetur tenui pellicula, rotulque deglubi potest. RUYSCHIIUS octo librarum pondere vidit, cujus substantia nihil fuit, nisi oleum. Neque huc referri debet cordis aneurysma, frequentior morbus, quam quidem vulgo creditur, uti recte LANGISIUS demonstravit, licet carnis fibrosæ tumor sit: reliqui enim musculi non cavi non videntur ita increfcere posse, uti cor, quod intus magnas vacuitates continet.

Noctos) Quando solenn periostrum obstruitur, deinde intumescit, fit tumor mollis, in pastæ modum, referens cornu recens in animale natum. Quando hic tumor magis, & magis in acumen adfurgit, & tactui tamen cedit, tunc tophus est. Quando magis indurescit, *εξερρωσις*, & *εξορωσις* nascuntur, quando jam ossæ duritiæ sunt. Sæpe fit, ut lamellæ ossis a mutuis contactibus recedant, & mirificus inde tumor nascatur. Vidi ossa cranii triplo, & quadruplo crassiora, quam in statu naturali, fungosa tota, ut pumicem referrent. Hæc mala, quando diuturniora fiunt, abeunt in cariem.

Angustos) Aliquando extravasatio causa est, sed hæc rarior est: plerumque malum in ipsis canalibus est, quando in fine angustior fit, in medio latior, quorum integri milliones eodem tempore intumescunt, magnumque adeo tumorem efficiunt, cum singula minima sint. Vidi, quod pene fidem superat, vas lymphaticum, quod in sano corpore capillo non crassius est, cum sanguinem rubrum excludat, ita intumuisse, ut in hydridem librae pondo abierit. Femina formosissima me consultum venit, cui in collo tumor durus erat capite humano major, minime ruber. Inquisivi in tanti tumoris indolem, & re perpensa judicavi, esse omnino hydridem, accersivi peritum chirurgum, jussi apperire: effluxit aqua limpida, evanuit tumor: in inanem caveam exiguum plumaceolum jussi immittere, ut subpuraret. Sic consumptis parietibus, consolidata cute formæ gratia rediit feminae. Cum RUYSCHIO aliquando enucleavi ex dorso bajuli tumorem octo librarum, natum in cavitate, quæ in sano homine granum sinapi aegre admisisset: plenus erat liquefacto oleo.

Εδχρωσις) Quando spatia cellulosa inter partes firmas relicta occupantur ab effusis humoribus, qui ex aperto vase exeunt, quo contineri debebant. Vasa singularia, suis dicata humoribus, nunquam libera sunt: revinciuntur enim propriis vinculis ad certas sedes. Hoc vinculum est membrana cellulosa. Nam omnes arteriæ sub aliqua membrana decurs.

decurrunt, five pleura fuerit, five peritonaeum, per mediam cellulofam membranam. Haec in omnes partes fe infinuat, inter ipfa elementa, neque fcitur ubi finem faciat progrediendi. Fit autem fibrillis cellulofis adeo teneris, ut a levi flatu diftendi, etiam rumpi poffint; ergo liquor ex ruptis vafis effufus, facile fpatium fibi parabit in fibrarum cellulofarum interftitiis: fi ex arteria exiverit, erit aneurifma fpurium, fi ex vena, varix fpuria. Aliquando etiam in majores cavitates corporis effunduntur humores, in quatuor cerebri ventriculos, pericardium, thoracis duas cameras, peritonaeum, faccum teftium. In has cavitates in fanitate perpetuo effunditur humor aqueus: is, fi copiofior adfluxerit, hydrocephalum faciet, aut hydropem ventriculorum cerebri, caufam funeftae apoplexiae, aut hydropem pericardii, (a quo cordis mirae palpitationes fiunt,) aut hydropem pectoris, aut verum afciten, aut veram hydrocelen faciet, qualis etiam in muliebribus propriis locis fatis fimilis nafcitur.

Defectu] Quando diminuitur ea magnitudo partium, quae ad earum functionem rite perficiendam requiritur.

Κενεαγγεια] Quando vafa liquoribus fuis ad *συνιζησιμ* ufque exhauriuntur. Inde mirabiles morbi nafcuntur. Mulier gravida, decimo mense, faepe feliciter parit: quando vero fetus, & aquae, & secundae effluunt, *κενεαγγεια* maxima in utero nafcitur, & vafa, quae prius a fanguine diftendebantur, non refiftunt, nec adest obftaculum, quod fanguinem retineat: ergo effluit fanguis, & poterit omnis ex toto fyftemate arteriofo effluere, donec nihil ad cerebrum, & cerebellum veniat; inde apoplexia, convulfio, paralyfis, & faepe mors in ipfo partu. Haec mala non a nervis pendent, nec a fpiritibus, fed ab hac, quam dixi, caufa; hinc occupantur, quando continuo a partu mulieris hypogaftrium vinculis undique adstringitur, uti quidem in mulieribus Europaeis adstringi folet. Quando HIPPOCRATES de fpafmis nimiae evacuationi fupervenientibus loquitur, intelligit evacuationem ad *κενεαγγειαν* ufque factam.

Ατροφια] Haec dicitur, quando pars aliqua corporis paulatim quafi definit efle: quia liquida non manent in vafis fuis. Caufa phyfica horum malorum non multis medicis nota eft. Si fieri poffet, ut totus fanguis aqua effet, homo animal effet *νιμεροβιον*, imo vero *ιεροβιον*, neque enim fanguis in vafis rubris retineretur ab anguftia vaforum minorum, fed efflueret undique, ad citam mortem ufque, neque quidquam ad cor rediret. Ita per morbos aliquando fit, ut humores debita denfitate deftituantur, & exeant per fudores, tunc confumptio nafcitur, veraque tabes. Hi homines omni mane in fudore proprio quafi natant, neque unquam fanari poffunt, quamdiu haec difpofitio ad fudorem fupereft, fed pergunt confumi. Si obtinueris, ut fudores fiftantur, jam incipient nutriri, jam enim humores denfantur, ut ad nutriendum apti fiant. Aliud genus atrophiae eft, quando vas amiffum eft, per quod alimentum foiebat advehi.

Phlogia) Hanc dicimus atrophiam cum cacochymia purulenta sanguinis, undecunque demum hoc pus effundatur, dummodo venis resorbunt in sanguinem misceatur. Si ex pulmone venerit, dicitur *phlogia* pulmonalis.

Mutilatio) A causa quacunque externa violenta facta, sublata autem parte necessario etiam functio tollitur.

§. DCCXII.

Situ) Nulla in corpore humano particula est, quae non proprio suo loco ponatur, unde non sine magno malo emoveri potest. Innumerabiles in corpore humano, omnesque inter se diversae partes conjunguntur in unum totum, quod conjunctae efficiunt; connexae inter se ea ratione, qua sola ad actiones suas aptae redduntur. Nullibi dentes reperias nisi in ore, neque ungues, nisi in extremis digitis: si alibi ponantur in corpore, jam morbum faciunt.

Figura) Quando vel caput articuli, vel cavitas recipiens figuram mutavit, fit *αγκυλωσις*, vel immobilitas. Princeps in corpore humano articulatio atlantis est cum occipite, quae flexionem, & extensionem capitis permittit. Ad hanc articulationem pertinent duae apophyses ossis occipitis, deinde duae glenae non valde cavae atlantis, quae haec capita recipiant: porro requiruntur cartilagineae leves, lubricissimae, quibus & eminentiae, & glenae obducantur: tum linimentum Haversianum, ligamenta inungens: muscoli denique, qui motum faciant. Nunc in toto corpore ubique adeo numerosae partes requiruntur; non mirum ergo innumerabilem varietatem morborum in articulationibus oriri posse. Potest in cartilagine ipsa tumor oriri, qui motum capitis ossei impediatur, a nullo unquam medico aut cognoscendus, aut curandus, qui anatomen non exquisite notam habuerit.

Accurtatio) In lue venerea visa est strictura circa ligamenta juncturarum orta, quae partes immobiles redderet: Hoc Belgae vocant a variolis venereis obrigescere.

Elongatio) Tunc capita ossea nimis ex suis acetabulis mobilia sunt, & luxatio facile accidit, ut in hominibus tenerrimi habitus experimur.

Materie) In omni articulatione mobili ossium est tuber excipiendum, & cavitas excipiens, cum ligamentis connectentibus. Haec ligamenta circa capitulum plerumque abeunt in capsulam adeo arctam, ut nullam fissuram relinquunt, neque humor ullus exire possit. Verum & tuberi, & cavitati articulationis, natura undique cartilagineae obduxit; addiditque machinulas ex cryptis compositas, quae gelatinosum liquidum effundant intra cavitatem articulationis. Hoc liquidum inungit omnia, & adjuvat circumductionem, atque cum transudante medullosa pinguedine confunditur, ut unum uterque liquor linimentum efficiat, quo articulatio inungitur. Hoc unguen per motum muscularem dissipatur. Quando

crasse-

crassescit, aut deest, tunc *αρθριτις* oritur, aut *αγκυλωσις*. Quando secundum naturam secernitur, sed inperspirabilis factus est, neque in venas bibulas reforescat, tunc concrevissent ossa deficiente linimento, & fiunt morbi atrocissimi. Quando acie fit, enormia articularum, & praecipue femoris tormenta facit. Haec pulchre in nova sua osteologia docuit CLOPTON HAVERS.

Distorsio) Quando articulatio quidem loco non mutatur, a situ tamen naturali mutatur. Hoc fit, quia nimis fortes musculi ad latera trahunt, & os in alienam sedem trahunt. Id fit plerumque, ubi plura ossa conjunguntur; uti in tarso, & carpo, aut in ginglymis. Saepe etiam in *εναρθρωσει* fit, quando convulsio flexorum, cum paralyti extensorum conjungitur, & inde nascitur membri contortio, ut in osse humeri.

Subluxatio) Quando tubercula ossis unius, in crepidine cavitationum ossis alterius haerent. Raro omnino fieri potest. Nam si situs haecenus naturalis fuerit, artus emotus ex viribus musculorum facile in naturale cavum retrahetur. In *γυγγλυμω*, si unquam, accidere potest.

Luxatio) Tubercula articulati ex cavitate sua emotio. In enarthrosi simplici, in qua unicum caput in unicam cavitationem recipitur, potest luxatio fieri in omnem partem, antrorsum, deorsum, retrorsum; & longe saepius fieret, nisi natura varia impedimenta adposuisset. Ita acromion, & processus coracoideus in exemplo cavet, ne os humeri sursum luxari possit. Hinc fit, ut in scapulae cum humero articulatione adeo mirificae luxationes oriuntur. In articulatione cubiti multo rarius accidunt. Is demum haec mala intelliget, & sanabit, qui musculos, & ligamenta memoria tenet, adeoque definire potest, quatenus luxationes per fabricam possibiles sint.

Antrorsum) Hae directiones omnino teneri debent, cum repositionis methodus pro varia directione luxationis alia sit, & alia.

Herniae) Ita vocamus partium mollium ex membranis cavis coercen-
tibus dislocationes in aliena loca, ut adpareat esse quasi luxationem partis mollis. Vulgus non alias hernias novit, nisi quae in peritoneo fiunt, quod rumpi dicunt, & per vulnus parrem aliquam mollem erumpere: ipsum nomen hanc falsam ideam exprimit, *bruch*, *breuk*. Rarissimi Chirurgi reperiuntur, qui de his malis interrogati non vacillent, aut ex fabrica partium respondere norint. Primus nos meliora docuit DUVERNEYUS: extendi nempe peritoneum, non rumpi, quod nescio an unquam factum sit. Peritonei tres sedes sunt, in quibus a nullis musculis defenditur: duae ad inguina, per quas in viris vasa spermatica in unum fasciculum conjuncta, in feminis ligamenta teretia uteri demittuntur. Tertia in umbilico est. Hoc peritoneum cavitationem abdominis totam undique coercet, & viscera involvit: in lumbis autem arteriae magnae superponitur, ut sub peritoneo & ipsa migret, & rami. Ergo, ubi vasa spermatica per musculos abdominis egrediuntur, ibi solum ipsis peritoneum

naeum incumbit, quod horum musculorum tendinibus adnatum est. In ea autem sede nullus musculus subest, sed vasa sola, & mollis saepe pinguedo. Quando nunc major aliqua vis ab interioribus peritonaeum urget, non rumpitur equidem, nimis valida membrana, & ne dilatatur quidem, nisi ubi vasa libera subsunt. Ibi portio proxima peritonaei extrorsum protruditur. Quando sacculus iste ad inguen venit, tunc bubonocelen vocamus; quando in scrotum usque descendit, est *οσχεκηλη*, nunquam rediturus tumor, quem multi ferunt, omnis mali ignari, quando nullum forte viscus tumorem subiit. In feminis ad eadem loca vasa a femore in uterum dimituntur, ad quae in viris ad testes amandantur, ergo & in feminis in iisdem locis peritonaeum extendi poterit. Quando tumor in eo angulo est, quem femur cum pudendi muliebris lateribus intercipit, tunc similem bubonocelen facit; quando in parte domestica juxta femur descendit, hernia femoralis est: quae aliquando ad medium femur, & ad ipsa genua descendisse visa est, ut ex ea sede perforato intestino, stercus effluerit, & pro ulcere femoris habita hernia a minus prudente chirurgus incisum fuerit emotum intestinum. In hoc vero sacco nihil continetur, nisi quod ex cavitate abdominis advenit. Nempe 1. materia elastica, quae *πνευματοκηλην* facit. 2. Aqua naturalis abdominis, unde *υδροκηλης* prima species oritur, quae vel manu rursus reclusa aqua evanescit, vel decubitu in dorsum, ut femora altius ponantur. 3. Omentum, quod *επιπλοκηλην* facit. 4. Intestina: tunc est *εντεροκηλη*. Hae partes herniae, quotquot sunt, non attingunt unquam vasa seminalia, sed in caeco sacculo juxta eadem descendunt anteriores, ea adeo libera manent, nisi forte a tumore herniae aliquantum comprimuntur. Verum vasa genitalia ambulant in materie quadam cellulosa, ergo haec & intestina elapsa ambibit. Quando hoc malum aetatem tulit, saccus hernialis concrevit cum partibus vicinis, neque unquam reponi potest. Curatio est, ut impediatur intestina, ne in saccum descendant: hoc fascia fit comprimente, cujus usu diuturno denique lamellae sacci inter se connascuntur, tuncque malum radicaliter sanatum est.

Umbilicale] Harum herniarum ratio diversa est. In umbilico abdomen olim apertum erat, cum epidermis, cutis, panniculus adiposus, peritonaeum, funiculum umbilicalem, ex arteriis duabus, vena, & uracho compositum, perforata transmitterent. Post partum haec quatuor vasa rescindit obstetrix, dum fetum a matre solvit: constringuntur hae partes, & cicatrix oritur, quae per totam vitam superest, & vasa umbilicalia extra peritonaeum anteriora descendunt. Sed in ea tamen sede nulli muscoli adsunt, & peritonaeum debilius est, cum aliqua foraminis vestigia supersint. Hinc, quando majori vi peritonaeum contra eam laxiorem sedem impellitur, hernia ibi oriri potest: non quod funiculus umbilicalis cavitatem peritonaei subeat, qui unice succingitur peritoneo, & abscissus cum cute connascitur: peritonaeum vero sub eo funiculo sequitur.

quitur. Sed quando haec membrana ab interioribus urgetur, cutis quidem, & membrana adiposa facile cedunt, quae ibi perforatae sunt, nec unquam accurate concrefcunt: atque ita peritonaeum integrum, paulatim magis productum, sub cute nudum, tenue pellucens eminet, herniamque efficit, aliquando minime capite infantili minorem, qualem octo libras liquidi continentem vidi. In hujusmodi hernia contineri potest, 1. Materia elastica: tunc erit *πνευματ ομφαλοκηλη*, in qua aer ex tumore cum sonitu potest in abdomen reprimi. 2. Aquam continet: tunc comprimi potest, sed difficilior. 3. Omentum *επιπλο - ομφαλο - κηλη*, tunc, dum premimus tumorem, inaequale corpus intus percipimus. 4. Intestinum; *εντερο - ομφαλο - κηλη*, in qua per pellucens peritonaeum motus peristalticus adparet. In feminis gravidis plerumque oritur, & dum recens est, sanatur retrorsum premendo tumorem, & imperando, ut aegra in dorsum recumbat. Saepe tamen periculosum malum est. Quando enim intestinum aère, aut aqua, aut chylo, aut faecibus plenum est, poterit fieri, ut a peritoneo constringatur, & stranguletur.

Alia denuo natura est *σαρκοκηλη*, quando productio peritonei naturam duram, & carnosam induitur. Non ipsum quidem peritonaeum pinguefcit, neque potest, verum sacculus, in quo vasa spermatica decurrunt, is pinguis est, & auferi potest, atque incarnari. Quando pinguedo contunditur, aut vasa rumpuntur, quae per pinguedinem ambulant, tunc liquor effusus facit eum morbum, quem Batavi vocant, *een uylspatting van het Vet*. Quando vena brachii secta est, & lanceola educitur, perfecta operatione, fit aliquando, ut ictus justo obliquior sit, adeoque pinguedo collapsa ostium vulneris claudat, & sanguis, quem oportebat ex cute proflire, sub cute effusus sugillationem faciat. Eadem ratione, si alibi vasa laesa fuerint, sanguis liberum spatium inveniens, quo se diffundat, ingentem tumorem excitare poterit. Vidi in scroto tumorem maximum: testis liber erat, & sanus, neque intestinum in tumore erat, neque omentum; sed in obeso homine pinguedo luxurians, exorbitaverat per anulum, in scrotum cum vasibus spermaticis, ibique facta erat *πιμελ - σαρκοκηλη*, illapsa in locum alienum pinguedine.

Femorales] Per summam violentiam, sed rarius, oriuntur herniae peritonei ad quatuor digitorum ab umbilico distantiam, versus inferiora, & exteriora: ibi enim spatium semilunare est, ubi muscoli aliqui abdominales oriuntur, & nudum subest peritonaeum. In eo loco, post nixus vehementissimos nascitur aliquando tumor ab aliis omnibus diversus, qui abdominalia contenta recipiunt; est peritonaeum, a magna vi extensum, & haec corpora secum deorsum ducens, quae intus continet. Quando porro abdomen vulneratur, & gladius cutem, musculosque incidit, sola peritonei interna tenui lamella illaesa, & vulnus a medico negligitur, poterit fieri, ut a nixu aliquo majori, & valida inspiratione, peritonaeum denudatum extrorsum per rimam trudatur, & sacculum hernialem fornet,

formet, abdomine interim nullibi aperto, ut intra paucos dies horrendus tumor oriatur, qui perinde, uti priores, poterit vel aerem, vel aquam, vel omentum, vel intestina continere. Si in talem tumorem chirurgus imprudentior inciderit, poterit eum vinculo, aut incisione adgredi, & aegri fatum praecipitare. In mercatore hujus urbis Leidensis exemplum extitit, in quo clari viri hujusmodi tumorem voluerunt extirpare: quae res maximos rumores excitavit.

Vesicae] Hanc speciem Herniae primus vidit RUYSCHIUS, & descripsit in observationibus chirurgicis calum, in quo vesica laxata in vaginam, vel extra femina delapsa, opinionem fecit uteri prolapsi: donec in muliere pene moribunda crepitatione lapillorum auribus percepta, apertus fuerit, qui credebatur, uterus, tuncque sanitas non difficulter restaurata. In viris difficilius fit, ut vesica prolabatur, exempla tamen prostant & idem recenset historiam RUYSCHIUS. Post maximos nixus visum est aliquando iter urinae obstructum, & in scroto tumorem immensum oriri: neque immisso cathetere, urinam respondisse; effluxuram, quando aeger scroto manu comprimebat, ut tamen continuo fluere cessaret, quamprimum a pressione remitteretur. Nempe vesica virilis sub peritonaei productione ponitur, non longe ab inguinibus remota, in quibus herniarum sedes est. Quando nunc vesica praeter modum plena est, & diu plena retinetur, & paulo major hiatus in eo loco est, ubi herniae oriri solent, tunc nixu aliquo edito vesica urina plenissima efformatur in farcimen, quod in peritonaeum se immittit, ubi vasa feminalia descendunt, ex peritonaeo sacco effingit: in eum sacco descendit, & in eandem partem cadit, in quam intestinum solet elabi: & non difficulter intelligitur, vesicam undique pressam, in eum locum, qui solus non resistit, exire posse. Non in alio morbo magis periculose erratur: vidi Judaeum, miserimum hominem, qui, dum nuptias suas celebrat, vesicam plenissimam exonerare distulerat; summa enim religio in ea gente foret, si sponsus de nuptiali mensa surgeret. Pergebat potare miser, neque auscultare naturae, donec in hoc tristissimum malum incideret. Semel intra viginti quatuor horas vesicam exonerat, & tribus antea, quatuorve horis eodem dolore patitur, quos mulier parturiens: currit, sudat, molitur omnia, donec ultimo, summoque nixu urinam omnem profliget, non iterum miicturus, nisi post elapsas alias viginti quatuor horas. Ex his phaenomenis manifestum est, vesicam in hoc homine in cavitatem aliquam, praeter naturam ortam se insinuasse, ibique extra pressionem abdominalem urinam haerere.

Uteri prolapsus) Duplex morbus est: 1. Quando uterus conservata figura sua clausus elabatur. In eo casu aliquando relaxata vagina, relaxatis membranis uteri, corpus ejus clausum descendit in vaginam, & sub urethrae ostio haerens inter reddendum urinam incommodum est. Alias uterus os suum interam aperturam labiorum pudendi opponit. Alias to-

tus uterus extra feminal propendet. Hic morbus frequens est, & oritur saepe, quando continuo a partu mulier, nimis sana, nixum edit, aut ambulat, quod inter pauperculas rusticas mulieres frequenter fieri solet, tunc enim omnia circa uterum aperta, & laxa sunt, qua puer nuper transit, & uterus facile extrorsum decumbit. Alter morbus est, quando uterus, dum detrahitur, simul invertitur, quando obstetrix placenta, fortius vellendo extraxit, neque altera manu uterum sustinuit; tunc enim, si chorion utero firmiter adhaeserit, poterit cum extracta placenta uterus deorsum educi; si tunc quammaxime uterus repositus fuerit, perpetua tamen ad prolapsum dispositio superest. Saepe vero femina continuo perit, & causa mortis ignoratur. Quando puerperae moriuntur, raro inquiruntur in causam mortis, neque eam causam medici intelligunt, quae tamen plerumque non in malignitate aliqua imaginaria est, sed mechanicas causas habet. Os uteri, quando nuper pueri caput, & humeros transmisit, valde ampliter hiat. Si tunc funiculus umbilicalis fortius trahitur, placenta vero ad uterum firmiter adhaeret, poterit fieri, ut uterus totus invertatur, & superficies chorio contigua nunc aerem contingat, fundusque uteri per os internum educatur. Ex eo malo solet ante triduum mors ipsa sequi, nam in utero, quem aer adtigit, circulatio sanguinis continuo supprimitur; ergo ex stagnatione sanguinis inflammatio, inde putredo, & gangraena sequitur, quam convulsionem, & deliria, & mors ipsa pressu pede sequuntur. Unicum remedium est, quamprimum uterus elapsus est, tenerrimum viscus pannis mollissimis calidis foris introrsum reponere, & mulieri perfectam quietem imperare, donec uterus se in sua sede confirmaverit.

Praeterea uterus diversis modis ex situ se dimovere potest, uti nos monuit Cl. a DEVENTER. Uterus enim totus mobilis est, quem recte ζῶον ἐν ζῶο, animal in animale vocaverit DEMOCRITUS. Quando nunc in femina gravida os uteri ossi pubis obvertitur, quod vaginae respondere debet, nunquam pariet misera. Quando in latus divergit, aut ad os sacrum declinat, etiam tunc infans, utcumque pressus, transire nequit, sed uterum sacculi specie extrorsum protrudit, & saepe in huiusmodi casibus ignara obstetrix quaerit orificium, neque invenit. Hanc frequentissimam causam difficilis, & funesti partus invenit idem, quem citavi, vir clarissimus.

Recti) Sphincter ani in eo loco est, ubi fibrarum carnearum contractione impedire potest, ut ne aqua quidem injecta exitum inveniat. Quando vero duriores faeces alvinae egeruntur, dum exeunt scybalae, & sphincter laxatus est, tunc extrema pars intestini recti extra anum expelli poterit, & inverti, ut internus paries intestini exterior fiat, quod in equis alvum exonerantibus manifestum est: haec enim animalia, non ex foramine quiescentis intestini faeces emittunt, verum ex inverso intestino. Sed aliquando etiam gravius malum accidit. Eo tempore, quo scyba-

scybalum exprimitur, sphincter cessat contrahi: ergo intestinum pergit extroverti, & quando jam aliqua intestini portio infra sphincterem descendit; tunc vero contrahitur idem sphincter, strangulat intestinum, & horrendi morbi sequuntur, ex inflammato intestino. Unicum remedium est, in hominibus prolapsi obnoxiiis, ut intestinum continuo retrorsum prematur, quamprimum alvus exonerata est. Quando vero malum jam invaluit, admovenda sunt mollissima linimenta, tuncque reparatio tentanda. Alias laxato sphinctere intestinum invertitur, & propendet: hoc tamen malum rarius accidit.

Exsiliio) Musculi a locis suis naturalibus saepissime exeunt, & faciunt morbum, quem tetanum vetusti medici, recentiores Italica voce *crampum* dicunt: rigescit musculus nihilo mollior ligno, vel metallo. Quando nempe vaginae musculorum intra cellulosas fibras, quibus coercentur, adeo laxae sunt, ut musculi exorbitare possint, tunc ad primam mutationem aequilibrii elabatur musculus, & tenditur. Sed praeterea tendines solent in glenis, sinibusque propriis, in ossium superficie exsculptis, firmati incedere, quos sinus optime indicavit EUSTACHIUS. Ex hac sede si paululum excefferint, crampus oritur, qui aliquando ad mortem usque molestus manet, post brevem quietem iterato importunus. COVPERUS, qui primus hoc malum intellexit, exemplum narrat in musculo bicipite cubiti, cujus alterum caput ex glena sua retrorsum versus posteriorem partem brachii exsilierat: miserimus homo immania tormina patiebatur, neque poterat brachium flectere, donec ultimo aberrans tendo in glenam suam resilierit. In manu tendines extensores digitorum propria armilla coercentur, quae directionem tendinum moderatur, ne in actione sua ad lineam rectam tendant. Quando nunc, ut aliquando in bajulis fit, dum onus aliquod vi majori adtollunt, haec armilla rumpitur, tunc tendo exsiliet, neque munere fungetur, donec artificialem ex corio armillam circumligaveris. In musculis laryngem moventibus idem malum non infrequens accidit, & mirabiles mali facies producit.

§. DCCXIII.

Vulnus) Sive solutio continui recens, cruenta, facta in parte molli, per instrumentum durum, acutum, motum, pressum, vel resistens.

Scissura) Quando causa vulnerans acuta, & dura juxta longitudinem applicatur.

Fissura) Quando instrumentum, dum partem vulnerat, etiam findit.

Punctura) Quando instrumentum acutum, & durum uno ictu, unico extremo suo puncto parti molli applicatur.

Contusio) Solutio continui facta in parte organica, per instrumentum durum obtusum, motu, pressu, vel resistentia applicatum.

Ulcus

Ulcus) Solutio continui facta in parte molli [ulcera enim ossium, aliter vocantur] vetusta , conjuncta cum cacochymia in soluta parte. Hic humor malus erit, vel blandum pus, tuncque ulcus benignum dicitur; vel ichor, & erit ulcus ichorosum; vel sanies, vel virus, tuncque saniosum dicitur, aut virulentum.

Corrosio) Solutio continui in parte molli ab acri liquido in aliquo haerente, & erodente.

Dilaceratio) Solutio continui in parte molli, facta per fibrarum distentionem.

Fractura) Solutio continui in osse.

Fissura) Quando os per longitudinem finditur.

Exfoliatio) Quando ossis lamellae separatae secedunt.

Caries) Solutio continui in parte dura ab applicata materie acri, erodente lamellas offeas

Spina ventosa) Caries orta a medulla primo affecta.

Tales differentias morborum videas supra centum ab auctoribus enumerari: non incommode tamen ad has paucas classes revocantur. Has classes medicus tenetur percurrere animo, & examinare singulas, quot morbi in solida parte ex situ, figura, magnitudine nasci possint &c. Nisi enim distinctas harum rerum ideas animo teneat, turpiter errare poterit in diagnosi, prognosi, & therapia morborum. Qui vero haec omnia accurate in memoria retinuit, is, quamprimum difficilior casus ipsi offertur, repraesentabit sibi omnia possibilia mala, & symptomata a scriptoribus descripta, quae huic praesenti morbo adfinia fuerint. Ea ergo cum aegritudine oblata comparat, & in notitiam causae proximae venit. Chirurghi non alia ex ratione continuo os scalpunt, & urunt, quando denudatum est, nisi quod exfoliationem ossis cum carie, hanc cum spina ventosa confundant.

HUMORUM MORBI.

714. **U**T rite intelligantur deinde morbi humorum, atque accurato digerantur ordine, scire est dotes in iis requisitas esse, vel universales cuicumque liquori necessarias; vel singulares; quibus donantur humani; denique privati hujus, illiusve, singularis hominis indolem in humore constituentem. Universales quidem sunt, ea parvitas partium, quae omnem fugiat sensum nudum, tam parvus nixus in contactum

mutuum, ut minima vi sensibili superari queat, ea superficierum lubricitas, ut se invicem vix implicent. At respectu naturae humanae accedunt plurimae equidem aliae dotes, unde profecto & multi admodum morbi oriuntur.

715. Qui omnes morbi tamen revocari facile possunt ad copiam, vel qualitatem laesam, si fluida quidem in se spectantur.

716. Si autem considerantur quatenus coercentur in solidis definitis, tunc loco inprimis, aut proportione, peccare deprehenduntur.

717. Humoris boni ea abundantia, quae laedit functiones, vocatur *πληθώρα*. Quae intelligitur concepta bona chylosi, haematopoesi, concurrentibus una cum parciore exhalantium dispendio. Hinc describunt, quod sit vel ad vasa, vel ad vires.

718. Humoris boni ea inopia, quae laedit functiones, raro adest, nisi subito vis externa eam effecerit, quum caeterum mala simul adfit in humoribus temperies.

719. Humoris qualitas illa, quae laedit functiones; *κακοχυμία* appellatur. Ea est vel haerens in fluidis, quatenus spectantur seorsum partes componentes simul massam fluidi; vel in tota mole fluidi simul considerata, ut parte ad constituendum corpus humanum concurrente.

720. Si consideratur morbosa indoles in unaquaque particula humoris, ea haerebit vel in mole aucta, aut minuta, vel in soliditate particulae nimia, aut minore; vel in figura, tum in rigiditate, flexilitate, elasticitate, cohaesione varia, aut denique divisibilitate, consistet.

721. Molis auctae in partibus humorum idea exhibet horum immeabilitatem, *έμφραξιν*, in vasculis minoribus, *άτροφίαν*, *σύμφισιν*, *συνίξισιν*.

722. Molis minutae in partibus humorum idea exhibet *Διαπνοώ*, & *κνευαγγείαν* nimiam.

723. Soliditas aucta in partibus humorum si concipitur, habetur vis nimis immutans tam solida, quam fluida, & simul intelligitur in solidis partibus *άνασόμωσις*, *διαπήδησις*, *διάφρασις*, in fluidis vero nimia attenuatio, & attritus.

724. Si intelligitur soliditas nimis imminuta, concipitur inertia tam in vasa, quam in fluida, hinc & quies, & cita cohaesio.

725. Peccat particula humoris sua figura tum inprimis, quando a natura sphaerica recedens angulosam acutam induit; hinc motum suum integrum parvae parti applicans acris fit; recessus hi varii sunt, sed commodissime revocantur 1. ad acrimoniam mere mechanicam dictam, ubi, omnibus iisdem manentibus, sola figura in angulos solidos acutos componitur. 2. Ad acrimoniam salinam dictam, quae hic inprimis est muriatica, ammoniaca, acida, calefscens, fixa, volatilis, simplex, composita. 3. Ad oleosam, quae est olei in spiritus attenuati, olei attritu nimio quasi exusti, olei salini, olei terrestris, olei acris quasi exusti salini, & terrestris simul. 4. Ad saponaceam acrimoniam, qualis in venenis animalium, & vegetantiumprehenditur. 5. Ad acrimoniam ex quatuor praecedentibus compositam, tum & eam, quae ab assumtis acris in corpore saepe nascitur, ut a vitriolis metallicis.

726. Est & morbus gravis, vixque sanabilis humoris, si ejus particulae tam rigidae, ut vi corporis humani subigi, inque idoneas massulas figurari, dividique, nequeant.

727. Sed & eadem nimis mutabiles in suis figuris morbosae sunt: etenim, complanatis superficiebus, auctis contactibus concresecunt.

728. Quin & notabilis est morbus in partibus nimium elasticis nostrorum humorum: quippe qui nimium mutat assiduo omnem humorum compagem, ad minimam mutationem caloris, aut motus comprimentis.

729. Imo & nimis firma cohaesio corpusculi in qualibet particula mala est: nam impeditur sic productio minorum molecularum ex majoribus, quae tamen tam necessaria ad integritatem vitae. Contra vero nimis facilis divisibilitas nocens est; namque repugnat constantiae sanitatis, & vitae.

730. Et sunt sane hi morbi maximi quidem momenti in Scientia Medica, & intellectus eorum basis certe optime Pathologiae: intelligi tamen vix queunt, nisi accuratissima obser-

vatione suorum effectuum, quos in corporibus aegris praestant: unde & patet sic humorum *ιδιοσυγκρασίαν* morbosam optime perspici.

731. Si autem spectaveris humores totos simul, deprehendes morbos eorum praecipuos esse, vel nimiam fluiditatem, vel nimiam tenacitatem, tum excedentem horum motum per vasa, aut quietem eorundem nimiam, aut denique morbum compositum ex vitiis recensitis (717. ad 731.) haecenus.

732. Oriuntur & morbi notabiles in humoribus manentibus iisdem, sed sola mutatione loci morbosus redditus; cujus mali duae sunt classes: 1. Si nimis aucta diametro vasis, crassiores humores recipiuntur canalibus arctioribus, qui sensim angustiores fiunt. 2. Si ruptis quomocunque vasis exeunt humores, colliguntur in interstitiis a distentione factis inter partes solidas corporis; intelliguntur huc pertinere, inflammatio, aneurisma verum, varix, fugillatio, aneurisma spurium, *εγχύμωσις*, a sanguine errante in suo loco. Tum oedema, pustulae, hydrops, membranae cellulosae, capitis, thoracis, abdominis, uteri, ovarii, testium, scroti, peritonaei, habitus totius corporis, a lymphâ similiter peccante. Tandem emphysemata ab aere. Creberrima omnium sedes in membrana cellulosa, tenella, facile distendenda, laceranda.

733. Humores autem hi stagnantes, collecti, effusi, calore, & quiete putrescunt, purulenti, ichorosi, rodentes, acres, fiunt, stamina tenella solida destruunt, unde sinus; fistulae, ulcera, gangraenae, sphaceli, canceri, & similia.

734. Sunt autem hae [699. ad 734.] primariae morborum differentiae, ex ipsa natura eorum petitae, quae certe maximam partem adeo foecundae aliis producendis morbis, ut hinc fere etiam inter causas morborum recenseri mereantur.

735. Usu vero obtinuit inter Medicos, ut praeterea distinxerint morbos ex quibusdam accidentibus externis, quae quamplurimis diversissimis communia sunt, quae tamen distinctiones & usum in Medicina celebrem habent, licet nimium subtili divisione multiplicati sint, omissis ergo aliis praecipue sunt sequentes.

736. 1. Ratione causae sunt, *ἰδιόπαθνα*, *συμπάθνα*, *πρωτοπάθνα*, *δευτεροπάθνα*, hereditarius; connatus, acquisitus.

2. Ratione subjecti sunt; morbi aetatis, puerorum, juvenum, adultorum, senum; morbi generis, masculini, foemini, virginei, gravidae, parientis, nutrientis; tum universales, & particulares.

3. Ratione temporis; acutissimi intra quatuor dies terminandi; peracuti intra septem; acuti intra dies viginti; chronici reliqui omnes; dein verni, vel autumnales, continui, continentes, intermittentes.

4. Ratione effectuum; salubres, benigni, maligni, sanabiles, insanabiles, lethales, contagiosi.

5. Inprimis ratione status; initii, progressus, status, decrementi, finis.

§. DCCXIV.

„ Quando liquor aliquis naturalis degenerat in quodcunque possibile vitium, quod a medico attento observari possit. Liquores vocamus, quorum massae sensui subjiciuntur, particulae vero insensibiles sunt, eademque ita parum cohaerent, ut motus uni parti impressus eam ab aliis partibus separet, non dimoto toto, & absque ulla notabili resistentia. Particulas insensibiles esse oportet, alias arenae cumulus liquor esset. Quando tamen sabulum subtilissimum est, quali in clepsydris utimur, tunc fluido proximum est: & si ejus sabuli particulae possent minutissimae reddi, ut earum nulla seorsim oculis subjiceretur, tunc iste arenae cumulus humor vocari posset; fluit enim, sed partes habet sensibiles. Dissolve in aqua regia, jam humor est. Praeterea has moleculas oportet absque vi notabili a se invicem recedere, non penitus nulla, sed adeo parva, ut pars facilius a toto separetur, quam reliqua trahantur. Viscissim, quando solidum corpus premo, tunc totum eodem tempore cedit, & movetur. Ita glaciei fragmentum digito percussum loco movetur, neque pars percussa a reliquo corpore glaciei secedit. Si eandem glaciem ad ignem liquaveris, digitumque intinxeris, discedet utrinque tere absque resistentia pars a parte. Ergo glacies solida est, aqua humor. Nunc in homine humores concrecibiles sunt, ab aliis in rerum natura liquoribus diversi ea dote.

• *Necessarias*) Uti si partes sensibiles factae fuerint, aut tantus inter particulas nexus generetur, ut massa potius loco moveatur, quam partes separentur. Ita poterunt elementa inter se connasci, & in solidum corpus abire.

Humani

Humani) Ita vocamus eos humores, qui ex aere, cibo, & potu in corpore humano ita mutantur, ut nostri fiant. Extra hoc corpus integra natura nihil simile facit. Nunc in his humoribus certa sanguinis densitas est, certa seri: mutantur hae densitates, liquores descendunt a natura humana, & morbus erit, qui non pendet a generalibus attributis humorum. Praeterea cuique homini propria idiosyncrasia est, s. crasis humorum peculiaris: bilis Sempronii non est bilis Caji, neque sanguis Sempronii sanguis Caji; & in urina diversitas etiam oculo subjicitur. Ex hac diversa elementorum proportione, quae idiosyncrasiam facit, innumerales morbi oriri possunt.

§. DCCXVI.

Loco) Per metastasin varii morbi oriuntur, & boni humores in bonis, sed alienis vasis positi, morbosi dici possunt, quia morbos omnino faciunt. Quando sanguis ruber in vasis secundi generis deprehenditur, inflammatio nascitur, quae ut plurimum ab hac sola transmigratione oriri solet.

§. DCCXVII.

Plethora) Ita vocamus bonorum humorum excessum, qui functiones laedit. Quando homo viscera *χυλο- & αιματοποιητικά* robusta habet, in vasis autem non ea dispositio est, ut humores satis adtenuentur, atque perspirabiles fiant, tunc plethora generatur. Ita in bellis aliquando ambo femora homini auferuntur, & una tertia pars corpori demta est, viscera vero chylopoietica, & haematopoietica sunt eadem, & eandem copiam sanguinis praeparant, ergo nascetur plethora. Haec plethora est vel ad vasa, vel ad vires. Ad vasa vocatur, quando tanta copia bonorum humorum est, ut humores in arteriis, venisque desinant comprimi, sed vasa distendant, ut duplo tumidiora fiant. Id unice fit in maximis vasis chyliiferis, sanguiferisque, & interim reliqua vasa comprimuntur. Plethora ad vires est, quando tanta humorum copia est, ut cor sanguinem propellere non valeat, & momentum movendum majus sit potentia movente: tunc liquores stare necesse est.

HELMONTIUS iisdem usus argutiis, quas in scholis reprehendit, non admittit plethoram: nam, si non est vitium humorum, inquit, neque morbus est; si morbum fecerit, jam degenerarunt humores, neque morbus respondet definitioni plethorae, sed ad classem cacochymiae pertinet. Verum HELMONTIUS HIPPOCRATIS mentem non percepit, quando in n. 3. Sect. 1. Aphorismorum ait „ Qui in summo vigore constituuntur, si in maximo periculo versantur. Neque enim in eodem statu manere possunt, neque in melius proficere: superest, ut in deterius ruant. Homo plethoricus bene habet, quamdiu sanguis ipsi per nares evacuatur, aut per

per venas haemorrhoidales. Sed quomodo impediēs, ne idem sanguis abundans, aequē facile aliquam venulam plexus choroidei rumpat, & in ventriculos effundatur. Ne hujusmodi eventus accidat, pergit HIPPOCRATES, his athleticis hominibus corpus solvendum esse, & vasa evacuada, ut corpus iterum augeri possit. Ergo plethoram quidem morbum esse non dixit, sed causam morbi futuri, adeo proximam, ut, si velis morbum sanare, necessario prius plethoram solvere debeas.

§. DCCXVIII.

Inopia) Nunquam credo aliter oriri, nisi per vasorum vulnera: per abstinentiam, quando novus humor in corpore non regeneratur, cacochymia nascitur. De vulnere vero hic non est dicendi locus; cum effusio sanguinis cum solutione continuitatis in vulnere conjungatur, atque adeo pertineat ad morbos compositos.

§. DCCXIX.

Κακοχυμία) Degeneratio sanguinis, qui a statu naturali recedit, sive in elementis vitium fuerit, sive in miscela.

§. DCCXX.

Mole) Tota massa una superficiei contenta, quae major dicitur, quando majorem locum occupat.

Nimia) Particula quaeque potest vel nimis compacta esse, vel nimis parum: utraque conditio morbum faciet.

Figura) Idem corpus mutata sola superficie novas vires acquirit. Omnes in corpore humano particulae, quae adunatione sua humores nostros efficiunt, eadem mutabiles sunt. Quando vero in massam humorum nostrorum corpuscula introducuntur, quorum figura mutari nequit, ea in venena abeunt, & humores nostros ita mutant, ut sanitas cum ea mutatione consistere nequeat. Uno verbo, globulus ruber tamdiu & ruber manebit, & sanus, quamdiu in sex globulos serosos resolvi potest, & neque nimis cito dissilit, neque nimis rigidus est.

§. DCCXXI.

Austae) Quando homo rectissime valet, molecule vero, quae per vasa fluebant, nunc mole augentur, & certa mensurata superficies major fit, tunc oritur immeabilitas. Nam extremitates fistularum capillarum debent admittere corpuscula adeo parva, ut per officia vasorum transire possint. Quando nunc una particula adeo crassa fit, ut per solitam vasis

aper.

aperturam transire nequeat, oriatur morbus, quem *εμφοξίτις* diximus. Quando fistula primi generis obstruitur, tunc canales laterales, qui infra locum obstructionis oriuntur, omnes atrophiam patiuntur, nihil enim a corde recipiunt: & cum vasculum evacuatum continuo concresecat, ut cavitas nulla fiat, hinc *συνίχθις* fiet. Intelligitur adeo, quomodo ex simplici obstructione in primo genere vasorum tam varii in diversis subiectis morbi oriri possint.

§. DCCXXII.

Minutae) Recentiores hos morbos exploserunt, & CRAANENIUS, atque Cl. BONTEKOE scipserunt, humores corporis humani nunquam nimis subtiles fieri posse. Verum ex vasis primi generis, quod a corde sanguinem accipit, cordique reddit, nempe ex arteriis, venisque rubris, humores derivari debent in reliqua genera minora, & ex istis iterum in majora redire. Hoc autem primum genus vasorum, quo omnes rubras, & arterias, & venas, & cor ipsum comprehendo, secundo genere eo forius est, quo plus liquidi vehit. Adeo, si primi generis humores, globuli nempe rubri, adeo tenues facti fuerint, ut in serum mutati per secundum genus transire possint, tunc cum secundum genus adeo multo dilatabilius sit genere primo, in ea ratione nempe, quo tenuioribus humoribus destinatum est, sequitur, ut ex contracto primo genere omnis liquor ex arteriis primi generis in secundum transeat, & parvissima liquidi copia in venas primas redeat; sicque eadem ratione in aliis vasis fiet, & sic vera nascitur idea consumptionis heticæ Anglorum, quam vocant consumption, diversissimam ab altera, quæ cum purulento sputo conjungitur. Vides hominem pulcherrimum, incipit tabescere, & flaccescere emarctidi floris simillimum, & omni mane sudore diffluere: quid mutatum est in hoc sanissimo corpore? procul dubio aliquid in elementis, quibus deest ea vis, a qua in majores massulas compinguntur. Sudabit ergo, donec exsiccatus pereat. Si efficere potueris, ut sanguis crassus in primo genere maneat, sanabuntur aegri. Ergo monebo hominem, ut omni mane, & vesperi corpus suum fricat per semihoram, cibos ingerat solidiores, equiter &c. hæc sola medicatio proderit, si aliqua prodesse potest. Inde intelligitur, in hoc morbo adtenuantia nocere, cum ipsa tenuitate nimia humores peccent. Præcipua hic medicamenta sunt, quæ humores compingunt, ut equitatio. Quamprimum enim globulorum rubrorum satis magna copia adest, ii in vasis rubris manent, neque porro corpus diffluit *κτενεγγεία*, vasa enim evacuata ita se contrahunt, ut pene nulla videantur.

§. DCCXXIII.

§. DCCXXIII.

Soliditas) Ponderositas specifica, sive pondus in eadem loci portione majus, quam in alia particula, ad quam refertur. Sanguinis humani pondus debet ad aquae pluviae pondus specificum esse, uti 13. ad 12. hinc in aqua fundum petit, quando cum ea permiscetur. Si nunc globuli mercuriales, decies quater ponderosiores aqua, in sanguinem venerint, agent equidem 13ies fortius, quam reliqui globuli. Si ex eodem sclopeto globulos aureos, plumbeos, stanneos, ligneos, suberinos exploferis, eadem vi ejusdem ponderis pulveris pyrii incitatos, & haec omnia globulorum genera projeceris super planum album, invenies sphaerulas ponderosissimas longissime a sclopeto lapsas, reliquas eo propius, quo quaeque levior fuit. Nempe quo corpus gravius est, eo magis motum acceptum in linea recta pergendo continuat; & eo majori vi in alia corpora impingit. Nunc in comparatione nostra cor sclopetum est; particulae magis ponderosae rectius iter adfectant, & longius progrediuntur, & majori momento & alia fluida, & solida percutiunt. Ergo sive sanguinis molecule ipsae densiores factae fuerint, sive mercurium sanguini admiscueris, solida vim magnam patientur a globulis gravioribus, & aliae sanguinis sphaerulae contudentur &c.

Αρασουωσι) Observatum est, mercurium diarrhoeam cruentam fecisse, cum globuli mercuriales orificia vasorum ita dilataissent, ut per patulos fines ipsum sanguinem transmitterent. Aliis sanguis ruber ex gingivis profilit &c.

Διμψισιν) Hinc fit, ut sanguis inflammatorius, qui idem ponderosissimus est, toties maculas rubras, vel purpureas producat; sanguis nempe, ex ruptis vasis exstillans, sub cute effunditur.

Attenuatio) Quando sanus homo mercurio utitur, & mercurius in vasis manet, sanguis totus in aquam mutabitur, quae per os aegri effluet; ut qui ducentas libras pependerit, centum tantum libras corporis sui conservet. Idem contingit, quando aliud remedium sanguine ponderosius massae humorum admiscetur: indeque, in vasis actuolis, horrendi effectus sequi poterunt.

§. DCCXXIV.

Imminuta) In homine debili, minus firmo, in puero, & sexu imprimis muliebri, tempore virgineae plethorae, vasa quidem replentur, & distenduntur ab humoribus alimentariis, non autem reagent: hinc liquida tenuia, & aquola, & sanguis debilis, lymphaeque simillimus ex chylo generantur. Quamdiu hae puellae quietem degunt, commode habent: quamprimum vero corpus movent, continuo anhelant, quia nempe hu-

mores nimis rari in vasa non satis potenter premunt, neque solida legitimo robore contra liquores reagent: hinc chylus non in sanguinem mutatur, & feri lactis similis manet.

§. DCCXXV.

Sphaerica) Omnia, quae adsumimus, figurantur in sphaeras. Serum, lac, pinguedo, particulis sphaericis componuntur, quae prius ramosae, aut polyedrae fuerant: & ipsa elementa sphaerica esse, non absurda conjectura est, cum haec figura ubique regnet, quamdiu sensibus accessus patet. Quando sanguinis recens ex vena emissi gutta vitro excepta microscopio opponitur, adparet eam partim ex sphaerulis componi, partim ex intercurrentibus salibus, instar spiculorum longis. Ergo tales in sphaeras minime mutantur, sed vel figuram diu non immutatam conservant, quae medicamenta sunt: vel omnino nunquam mutant, neque in sphaeras unquam abeunt, suntque venena.

Angulosam) Longe alius effectus est ejusdem materiae, prouti vel in sphaeram figurata fuerit, vel in angulosam speciem. Primo particulae rotundae omnium minime cohaerent, quo magis ab hac figura recedunt, eo magis cohaerent. Deinde quando ex drachma una chalybis fusa globum facio, hunc certe deglutire potero, aut manibus tractare, aut vulnere demum admovere, absque ulla noxa. Si vero eandem drachmam chalybis, nulla parte demta, nulla materia addita, in lanceolae chirurgicae figuram finxeris, ea certe in manu compressa manum mediam transfodiet, deglutita sanguinem ad citam mortem usque eliciet, & viscera discindet. Non ideo venenum factus est hic chalybs, sed figuram unice aliam induit.

Acris) Quo minores sunt inclinationum anguli, eo major est in cuneo penetrabilitas: id olim Geometricè demonstravi. Si libro corpus humanum ita percusseris, ut plana superficies voluminis cutem attingat, tunc mille puncta carnis humanae tanguntur a mille punctis libri, & quaevis millesima pars percussae cutis excipiet unam millesimam partem imperus. Verum, si nunc eadem vis in unico puncto corpus humanum percusserit, tunc vis feriens eadem erit, sed una millesima pars corporis eam totam patietur; ergo obstaculum, sive pars percussa millecuplam patietur vim, quam in priori casu patiebatur, &, cum procul dubio corpora cedant ictui in ratione actionum impressarum, vascula minima valide mutabuntur ab ictu libri, cujus angulus praedit, & destruentur, & pars percussa dividetur. Atqui corpus acre est corpus densum, rigidum, desinens in acumen, & motum suum paucissimis punctis aliorum corporum imprimens. Quo acutius idem est, & pauciora puncta sunt, in quae vim suam exercet, eo gravius laedet ea corpora, quae percutit. Sed densum esse necesse est. Nam corpus ferreum cavum, non ita graviter laedit, ac si

idem

idem corpus mercurio repletur; hac enim arte vim percussio-
 nis mirifice augeri lanistae norunt. Verum neque tunc acre erit, nisi simul rigidum
 fuerit: longe enim alius, & major, effectus est chalybei teli, quam
 plumbei. Idemque oportet in acumen figuram suam terminare; nam sphae-
 ra ferrea non laedit. Has nunc conditiones, figuram acutam, pondus, &
 rigiditatem microscopium in salibus invenit.

Salinam) Sal est corpus sensibile, compositum ex corpusculis insensibi-
 libus, in aqua fusile, quod gustum nostrum definito sensu falsedinis adfi-
 cit. Sales omnes acres sunt, sive nativi fuerint, sive factitii: nullum
 enim salem oculo admoventis, quin dolorem faciat, manifestum acrimo-
 niae indicem.

Muriatica) Salis gemmae, aut marini, aut fontinalis in aqua dissoluti.

Exusti) Oleum componitur ex globulis: idem vero exustum, aut in
 sartagine nimis diu frixum, aculeatum fit, & exurit. Magno enim igne,
 vel ipsa vetustate blandissimum lac, & butyrum ita amara fiunt, ut ferri
 nequeant. Quando animalia comburuntur, tunc olea haec fumi specie
 ascendunt, & in sales mutantur.

Saponaceam) Haec vis in animalibus, & vegetabilibus venenis vix
 explicari potest, cum adeo mirifice operentur, ut subito omnia genera
 mutationum in motu exercent. Quando homo non aduetus Lepidiam
 mandit; os inflammatum habebit; quando deglutit idem, patietur angina-
 nam, sed fugacem; quando in ventriculum majori copia descendit, vomitu-
 m facit, & dolorem: Et hanc adeo acrem herbam Erucae minimae
 depascuntur, neque sentiunt eam acrimoniam. Ergo non mechanica vis
 est, quae ita mirabilis mihi videtur, ut nesciam, quid de ea docere oporteat.
 Saponaceam eam vocamus, quia neque sal solus, neque oleum seorsim agit.
 In spiritu cochleariae acrimonia minor est, quam in ipsa cochlearia.
 Sed harum acrium aliqua longe funestissima sunt, & quorum effectus
 nemo praevideret *a priori*. Bufo ex rictu spumam fundit salivae similem,
 nullo odore, neque sapore eminentem; ea tamen deglutita tormina, mor-
 temque facit. Cicuta aquatica GESNERI satis grato sapore est, & placere
 potest ignaro, quam dirum tegat venenum: hinc multi pueri hac
 ratione perierunt; decepti blanditate saporis. Vix stomacho tamen ex-
 cepta est; cum dolores, & tormina mirifica excitat, ipsamque mortem.

Acribus) Quando haec omnia viribus convulsionum, aut vomitu, aut
 purgatione eliminari nequeunt, neque viribus corporis mutari in figuram
 sphaericam, tunc pharmaca fiunt. Optime veteres alimentum dixerunt
 esse, quod adsumtum, cum mutabile sit, in id corpus abeat, quod mu-
 tavit, si natura cibo isto fortior fuerit. Pharmacum vero medicamentum
 est, quod adsumtum in corpore mutatur a corpore, sed & ipsum interim
 corpus nostrum mutat. Ita colocynthidis drachma semis adsumpta acerrimum
 venenum est, & dysenteriam facit: elicit enim materiam liquidis-
 simam, deinde ipsum sanguinem. Hujus pharmaci moderatam quantita-

tem capit homo robustus : ejus certe hominis corpus a colocynthide mutabitur, sed idem ita mutabit colocynthidem, ut post aliquot horas iners fiat. Nisi haec mutatio hoc modo pharmacis accideret, tunc certe a medicamento emetico semel adsumto, perpetuus vomitus sequeretur. Quando vero corpus humanum adeo debile est, ut a medicamento mutetur, neque vicissim medicamentum mutare valeat, tunc fit quod hypercatharsin vocamus. Denique venenum est acre, quod a vi vitae domari nequit, & pergit vasa destruere, & dissolvere liquores humanos; donec totam machinam destruxerit. Hinc non recte faciunt recentissimi medici, qui ubique metallica medicamenta adhibent. Prudentior medicus, non ad praesentem morbum unice respicit, sed ad totam superfuturam vitam. Male certe ad uncias octo mercurius exhibetur, partitis etsi vicibus, in morbis aliter sanabilibus. Non diffiteor, morbos dari a solo mercurio sanabiles: sed idem humores nostros saepe corrumpit. Facile est in juniora corpora robusta haec metallica infundere: multo vero minus facile distu, quomodo eadem ex corpore ejici queant.

§. DCCXXVI.

Rigidae) Animalia, & imprimis homines, diversissima quaeque alimenta ingerunt, ex omnibus autem pene simili modo sphaeras efficiunt, quae figura ad laedendum inertissima est. Dum enim circulus rectam lineam tangit, cum ea angulum efficit adeo acutum, & exiguum, ut nulla inter circulum, & tangentem recta linea introduci possit, quin circulum fecerit. Deinde angulus, quo circulus, aut sphaera superficiem rectilineam ferit, is omnium angulorum possibilium obtusissimus est: vires autem penetrantes sunt, uti acumina angulorum. Ergo vis, quam circulus imprimit, inter omnes posibles casus minima est, & ab ipsis vicinis circuli punctis sustinetur. Quamprimum autem corpus in polyedram figuram degeneraverit, tunc laedere poterit.

Contactibus) Haec classis morborum, longe utilissima, a plerisque medicis praetervisa est. Corpus humanum ita admirabili artificio constructum est, ut innumerabiles vasorum ordines contineat: & si centum fuerint ordines, primus omnia contineat, quae reliqui nonaginta novem, & pro omnibus iis ordinibus laboret: secundus pro nonaginta octo seriebus, ultimus demum unice pro se ipso. Ergo corpus humanum non est hydraulica aliqua machina, per quam homogeneus aliquis liquor moveatur; sed is humor, quem primum genus vasorum continet, idem debet successivis mutationibus in reliquos omnes formari: idemque, qui in primo genere crassissimus fuit, continuata vitae actione intra viginti quatuor horas adtenuatus poterit in secundum genus transire, indeque porro in tertium, & reliqua. In primo genere humores pene solida sunt, nam sanguis ex vena effusus, cogitur in placentam, quae ex uno vase in aliud

trans-

transferri potest, ne gutta destillet; solidus enim est, & a solo mechanico motu in statu fluiditatis retinetur, continuo solidam consistentiam recuperaturus, quamprimum iste adfritus sublatus est. Hanc soliditatem necessariam esse demonstravi, ne omnes humores in minora vasa diffuant, atque cordis egestas oriatur. Neque tamen nimia debet esse, sed superabilis. Ergo sanitas hominis in eo ponitur, ut ex humoribus crassissimis tenuissimi generentur, non subito quidem, sed lento gradu: ita enim penus in primo ordine sufficit, ut ex ea sequentia vasa liquidis suis repleri possint, successive elaboratis. Quando vero massa rubra nimis facile mutatur, homo instabilis fiet, neque sanitas constans aderit, nisi primum genus roboretur equitatione, aliisque medicamentis hujusmodi.

§. DCCXXVIII.

Elasticitas) Homines sunt, qui ex mutationibus tempestatis ita mutantur, ut vix oculis fiderem, qui mutationem videbant. A paucissimis baccis ribesiorum, aut cerasorum vidi homines intumuisse toto corpore, non in ventriculo, & intestinis solis, sed & brachia, & faciem turgidam factam, sic ut omnino videatur particulas humorum in his hominibus nimis extensiles, & mutabiles fuisse. Hinc ita instabilis in multis sanitas. Quanam vero causa horum subitorum motuum, & rarefactionum? Passim reperimus potestates motuum generatrices, de quibus nemo mechanicorum cogitaret, nisi per experimenta innotescerent. Ita tartarus vini rhenani per annos, & secula potest conservari quietus. Si eundem, post centum annorum quietem super ignem posueris, subito certe cum summo fragore lagena diffringetur. Apis pungit extremum articulum digiti in puella, alter in spinam incidit, post aliquot minuta horae & digitus, & brachium utriusque quadruplo se ipso majus est. Rarefactio est humorum, absque augmentatione solidorum.

§. DCCXXIX.

Cohaesio) Nam impeditur productio minorum particularum, quae ad vitam requiritur.

Nimis facile) LEEUVVENHOECKIUS viam nobis aperuit ad hos morbos intelligendos, dum in naturam sanguinis inquisivit. Acu digitum pertudit, tuncque cylindrum cavam, vitream, capillarem in vulnus introduxit: ita sanguis in tubulum ascendit, hunc microscopio adjutus contemplatus est. Invenit globulos in sanguine rubros, & flavescences alios, & alios penitus pellucidos, qui quasi umbrae adparent, & lympham pellucidentem componunt. Rubrorum globulorum unusquisque in sex elementa sua flava dissilit; globulus flavus iterum in sex pellucidos: deinde sequuntur alia longa serie liquida, quorum ultimum forte plusquam centesimo loco

loco a spiritu distat, & id est, quod Spiritum vocamus. Ex penultimo ergo globulo ultimus generatur, idemque ex primo, per omnes successivos gradus, forte vigesimo & primo die. Si quando nunc hi globuli minores nimis cohaerent, ut difficulter in minores dividantur, morbus est, maxime si praeterea scaber fuerit. Hujusmodi degeneraciones globulorum videntur in morbis inflammatorijs esse, ut in flavos globulos rubri non secedant, hinc primi tantum generis vasa repleantur; depletis interim reliquis omnibus: inde languor, & debilitas. Quando vero nimis facile diffiliunt elementa, tunc perinde corpus debilitatur, cum cor depleatur, & minima vasa, cellulaeque repleantur, & hydrops nascatur.

§. DCCXXX.

Ἰδιοσυγκρασία) Duo homines, in nulla forte particula corporis sui ita differunt, ut discrimen ab anatomico demonstrari possit: horum idem victus est, & similis diaeta, neque tamen eisdem humores generant: alter enim eundem cibum in bonum chylum mutat, alter ex eodem alimento aegrotat. Hujus phaenomeni ratio esse videtur, quod naturalis quaedam inter humores ipsos, & inter humores, & solidas partes, sive vasa, & inter vasa demum, & vasa, rubra ad rubra, rubra ad serosa, & sic porro, proportio sit. Si nihil in toto corpore mutatum fuerit praeter proportionem inter vasa primi, & vasa secundi generis, ex hac sola diversitate, humor, quem haec vasa elaborant, totus alius nascetur. Hinc impossibile est dare generalem aliquam regulam exercendi artem. Milles nos certe aegros curavi, quibus syrupum rosarum pallidarum praescripsi, innocentissimum reperi in omnibus, & benignissimum cathartici generis. In alio tamen, millesimo primo forte aegro, idem syrupus adeo valide alvum duxit, ut convulsiones excitaret. Millena millia mortalium pomis vescuntur; dantur tamen aliqui, qui ex pomorum odore animo linquntur, & pene extinguuntur, adeo incredibilem inde anxietatem patiuntur. Aliis similia mala a casei odore accidunt. Haec in universum adeo subtilia sunt, ut solo effectu observentur, & videntur pendere a proportione ista ignota inter humores, & humores, humorum ad vasa, vasorum ad vasa.

§. DCCXXXI.

Fluiditatem) Hujus natura ponitur 1. in diminuta mole elementorum fluidorum, 2. in diminuta cohaesione, 3. in utraque causa. Contrariae causae tenacitatem faciunt.

Motum) Motus, & humores mutat, & vasa, & diametros pororum, quae in eadem ratione ampliores fiunt, quo magis vires distendentes vel in velocitate, vel in mole liquidi augentur.

§. DCCXXXII.

§. DCCXXXII.

Arterioribus) Funestissimi morbi nasci possunt ex sola transfusione humorum optimorum in sanissima, sed aliena, vasa. 1. Quando canales laterales ita distenduntur a vi liquidi agentis in parietes canalis majoris, ut canalium, qui inter maximos, & minimos medii sunt, ostia mutentur: hoc facto non fieri potest, quin humores in aliena transfundantur. Arteria aorta continet omnes series liquorum decrefcentium. Ex aorta, per latera, tot derivantur canales decrefcentes, quot series sunt elementorum in sanguine, quem aorta vehit. Hinc cuilibet seriei sua diameter est. Primum genus est globulorum rubrorum, hos oportet contineri in corde, & utraque arteria magna, quae ex corde prodit, earumque ramis rubris, & in utraque vena magna, quae in cor redit, ejusque ramis rubris. Haec circulatio rubra est. Sed in latere minimi vasis rubri osculum est vasis secundi, quod non recipit globulum rubrum, verum omnia, praeter hoc solum, humana liquida. Quando nunc ostium hoc secundi generis vasorum, flavi nempe, latius factum est, tunc globuli rubri, qui in prima vasorum serie circumvehuntur, omnes transibunt in canales laterales, generis secundi, quo non aliam nisi secundam seriem, & reliquas minores transire oportuerat. Verum per hos canales minores globuli rubri transmeare nequeunt, quia eundo convergunt, & angustiores fiunt, haerent ergo in ipsis, faciunt obstructions, inflammationes &c. Haec omnia vulgus medicorum ignorat, neque aliam apoplexiae causam esse putant, praeter sanguinem ex ruptis vasis in ventriculos cerebri effusum. Id vere, & saepe contingit fieri, aliquando tamen ex solo moru aucto, particulae rubrae nimia vi in arteriolas piae meningis adactae, vasa corticis cerebri ita dilatant, ut sanguis ruber vasa minora iubeat, & haec sufficiens erit apoplexiae causa. Sed majora dico, nullus est eorum morborum, qui descripti exstant, qui ab errore loci solo non possit nasci.

Interstitiis) In membrana cellulosa, quae omnem particulam solidam corporis humani a vicinis separat.

Inflammatiō) Quae ad primam classem pertinet.

Aneurysma verum) Dilatatio arteriae in suis tunicis, unde, amissa figura conica, in aliqua parte longitudinis suae in sacco latiorem abit. In eo sacco sanguis lentius movebitur, crassescet, & saccus replebitur sanguine non fluido, pene polypi simili.

Varix) Aneurysma verum, sed in vena. Hoc solet ad sedem valvularum magis nasci, & ibi vena in tumorem abit, quem varicem dicimus.

Sugillatio) Lividitas, vel atror in parte molli conceptus. Quando pars aliqua corporis fortissime sugitur, pars, quam sugo, tota tumebit, & potero sola suctione efficere, ut sanguis rupta cute exsiliat. Quando cucurbitulae

bitulae adfiguntur, tunc ab ea parte sola tota vis atmosphaerae aufertur: dum in reliquum totum corpus eadem premere pergit. Ergo in parte ab atmosphaera non compressa dilatantur vasa, & sanguis ruber veniet in vasa minora, id Belgae vocant *Uytspatting*, quasi dicerent effusionem guttatim factam. Vel, si plaga alicui parti cutis inflata fuerit, arteriae majores, quae ictum acceperunt, ita premuntur, ut canales minores, ex majoribus arteriis orti, cedant, & sanguinem recipiant, qui colorem nigrum faciet, nisi sanguis reducatur, dum fluidus est. Ergo duplex sugillationis causa est. 1. A laxatione, 2. a pressione subita nimia. Huc pertinet color purpureus, qui aliquando totum corpus subito obducit, post convulsiones ortus, tum coeruleus circulus circa os, aut sub oculis, qui in epilepsia adparet, atror denique per totum corporis ambitum diffusus, quem plebs daemonis malignitati adscribere solet. Horum malorum causa est, quod muscoli nimis rigidi sanguinem excludant, quem adeo in cellulosa tunicam effundi necesse est, quae nunquam resistit; inde vero homo subito in *αἰθίωνα* deformatur.

Aneurysma spurium) Quando sanguinis magna copia ex arteriis ruptis in dilatata membranae cellulosa loca effunditur.

Εκχυμωσις) Aneurysma spurium, non sanguinis, sed cujuscumque praeter sanguinem liquoris.

In suo loco) HELMONTIUS, & optimo jure, hunc morbum vocat errantem laticem. Serum errans flavos tumores facit, lympham pellucidos, sanguis rubros. Ergo homo omnes morbos *in potentia* in proprio corpore circumfert. Homini literae datae sunt, quas ad scapham Ultrajectinam adferret, & nautae traderet. Advenit ille, scapha jam solverat littore. Ergo celerrimo, quo poterat, cursu scapham persequitur, attingit in pago Leidendorp, literas tradit, domum redit, obesus homo, & curus omnis insolentissimus adfert secum peripneumoniam, maculasque in cute varias, advocatur amans hominis DRELINCOURTIUS, adestque, sed frustra artem experitur, perit ille, & perit ante tertium diem, aequo celeriter ac ii, quos pestis opprimit. Manifestum est, sanguinem in vasa serosa transiisse, serum in lymphatica, & sic porro, atque inde funesta inflammatione hominem oppressum fuisse.

Oedema) Tumor mollis, frigidus, pallidus, tenax vestigii digito impressi. Causa est, quando pars aquosa sanguinis ex rubris vasis in panniculum adiposum effunditur; hinc solvitur, quando haec aqua in venas redit. Alia species est, quando vasa lymphatica praeter naturam distenduntur: sed haec rarior est. Aliud praeter hoc frigidum oedema est, quod *φλεγματώδες* vocant, quando vasa lateraliter tertii ordinis serum admittunt. Nam in statu naturali sanguis non reperitur, nisi in prima, neque serum, nisi in secunda vasorum serie. Quando nunc serum flavum in tertium genus arteriarum transit, quod latici aquoso destinatur, tunc a distenta serie vasorum tertia tumor inflammatorius calidus orietur, quia a vi cordis urgetur.

Pustulae] Sunt inflammationes vasorum ad ultimos fines, ubi in cryptas desinunt, vel etiam materies tenax in acinulos glandularum congeritur, neque educi potest. Varium horum malorum genus est, *αθηρωμα σιαστωμα - μελικηρις*. Prima species est tumor a crypta per materiem pulvisformem dilatata. Alterum, si simile malum a pinguedinosa materiam ortum fuerit: in tertio materies inter mel, & ceram ambigit. Haec mala omnino ad pustulas referri debent; in ipsis enim initiis unice pustulae fuerunt, quae sensim in inmanem molem excrescunt.

Cellulosae] *Hydros* *ανα σαρκα* (duae voces sunt, non una) sive aquae effusio circa carnes, eleganti nomine vocatur, cum cellulosa membrana omni, aut tendini, aut musculo circumponatur; in ipsis autem musculis aqua rarius reperitur. Proprio sensu *hydros ana sarca* dicitur, quando homo in aqua, integumenta corporis occupante, totus sepelitur. Si aqua profundius effusa fuerit, iste *hydros* melius *υπο σαρκα* vocabitur.

Thoracis] In malo asthmae frequens est reperire in defunctorum cadaveribus, vel pericardium, vel unam thoracis cameram, vel duas, vel omnes tres, aqua repletas.

Abdominis) Hujusmodi *hydropes* non unius generis sunt. *Ascites* ab inclusa aqua, vel *tympanites* ab inclusa resonante materie. *Ascites* ex fluctuante aqua fit, quae concusso ventre resonat, vel ab aqua in aliqua peculiari cavitate inclusa. Si coercita est aqua, vel secundi generis *ascites*, tunc continetur vel in peritonaei duplicatura, vel in quibusdam *hydatidibus*, vel in ovario muliebri, vel in ipsa denique uteri cavitate, aqua enim in utero contenta, contracto ore ejus, cavitatem effingit, & secundum quasi ventrem. Objicietis, quare ea aqua ex utero non effluit? Respondebo me nescire, id vero certum esse, non effluere. Exemplum mirabile *DRELINCOURTIUS* habet. Hunc virum femina convenerat, medicamentum ad *hydropem* petierat. Vir cordatus mulierem pro gravida habuit, purgantia dare noluit, miseramque repulit. Sed cum eadem decimo quarto mense ab ea prima consultatione rediret, & simillimum abdominis tumorem referret, frustra omnia tentavit, poenitentia ductus prioris suspicionis, periit aegra, & in abdomine inciso uterum ostendit aqua plenum. Hujusmodi *hydropes* peculiare nascuntur in ovarii, testibus, virili scroto.

Habitu) Quamprimum sanguis tenuis factus est, eo momento desinit coerceri in arteriis. Causa mortis tabidorum, vulgo ignorata, haec est: pulmo corruptus est; neque sanguis necessariam densitatem acquirit, & tenuis manet, & aquosus, hinc in vasis rubris manere nequit, sed in lateralia abit, quae non resistunt. Verum omnia vasa aliquantulas vires conservant, in cellulis omnino nullum robur est. Ergo a vi *superstitis* vitae sanguis ille aquosus deponitur in cellulas, ibique stagnat; neque corrumpitur. Ita fetus, quamdiu aer ad ipsum non admittitur, in utero

materno per multos annos circumgestatur, neque putrescit. Verum stagnantes humores, lenti, minime salini, a putredine etiam remotiores sunt.

Εμφυσηματα) Inflammationes: hi morbi adeo mirifica facie sunt, ut vulgo putetur, causas aliquas supernaturales subesse. Veteres scribunt, serpentem esse, cui nomen fecerunt *φυσήτιον*, si is serpens momorderit hominem, narrante NICANDRO, continuo totus panniculus adiposus tumet, non ponderosior, sed flatu turgidus: manifesto indicio, non ex effusis humoribus, sed ex liberata aliqua elastica aeris simili materie hos tumores generari. Similes tumores vidi ex levissimis causis ortos fuisse. Vidi hominis robustissimi brachium vulneratum fuisse: chirurgum emplastrum ampliter circa vulnus adplicasse, ita ut aer interceptus sub cute haereret. Ergo perspirare nequeens rarescibile elementum, coercitum emplastro, expansum, nititur in majus spatium, adest dissectus, neque resistens, panniculus adiposus, in eum aer se insinuat. Verum iste panniculus in toto corpore humano continuatur, ergo & aer totum corpus obambulat, ut ipsum scrotum mirifice tumere cogat. Sed in thoracis vulneribus phaenomenon evidentius est, quoties aer caveam pectoris subiit, & intus manet, dum vulnus obligatur: coercitus enim aer in membranam cellulosam diffunditur, & intra 24. horas homo ad pedum usque articulos intumescit. Vidi puerum, qui de gradibus lapsus erat, inposito emplastro ita intumuisse, ut altera die ne oculos quidem videre posses. Haec emphysemata in iis corporis partibus frequentiora accidunt, in quibus paucissima pinguedo, & panniculus adiposus laxissimus est, ut in scroto, & labiis pudendorum femininorum, & fronte, ubi cellulosa membrana musculos pene nullos vicinos habet, hinc laxa est, & inanis.

§. DCCXXXIII.

Putrescunt) Non subito, in febre acuta, putredo fit, neque semper, neque nunquam tamen, sed eo citius, quo morbus major, temperamentum hominis robustius, coelumque calidius fuerit, contrariae conditiones putredinem impediunt.

Acres) A corruptione & admistis salibus. Veteres ajunt, humores, qui in locis ulcerosis degenerant, abire vel in crassum pus, vel in pus tenuius ichorosum, vel in saniem, quando pus totum tenuius, non cohaeret, sed loturam carniū refert; denique in virus foetidissimum, & acerrimum, quale in cancro reperitur, aut in pessima specie luis venereae.

Ulcera) Nullibi reperiuntur, praeter cellulosam membranam, neque unquam veram carnem muscoli, aut tendinis substantiam depascuntur, etsi cellulosam membranam erodant, quae fasciculos musculosos cingit. Verum haec membrana ubique in corpore reperitur; muscoli vero & cutis non suppurantur: illa quidem rumpitur, cutis tamen ipsa flaccida pendet supra puris fomitem,

Gangraenae] Ubicunque in parte aliqua sanguis neque per arterias adfluit, neque refluit per venas.

Sphaceli] Gangraena nempe in parte majori, quae ad ossa usque progressa est.

§. DCXXXIV.

Causas morborum] Ex sola sanguinis aberratione in vasa aliena, oritur in capite phrenitis, in naribus gravedo, sternutatio, ad fauces angina, ad loca intercostalia pleuritis, ad diaphragma paraphrenitis, ad mesenterium mesenteritis, sicque porro arthritis, & omne genus morborum inflammatoriorum.

§. DCCXXXV.

Subtili) SENNERTUS, & ARGENTERIUS trecentas forte morborum distinctiones proponunt. Verum pulchre VERULAMIUS, etiam aranearum telas subtiles esse, utilitate vero destitui. Quae vero ab accidentibus morbi distinctiones petuntur, cae non debent inter inutiles referri.

§. DCCXXXVI.

Idiopathice) Morbus, cuius causa physica in eo ipso loco est, in qua morbi sedes est. Talis sanguis est, qui in ventriculis cerebri effusus stagnat. *Προκοπαιειν* etiam vocant. Pleuritis morbus est, qui a pleura nomen habet, in qua ejus sedes est. Quando in ipsa pleura initium mali fuit, idiopathicus morbus est.

Συμπαθειν) Quando morbi per consensum ad alias partes deferuntur, quam ubi inceperunt, id autem plerumque per nervos fit: vocatur etiam *δευτεροπαθειν*. Ita peripneumonia a pleuritide orta morbus est. ex classe *δευτεροπαθεικῶν*.

Hereditarius] Differt a connato. Hereditarium dicimus, qui cum genituali semine & materna cum semine conjuncta substantia, ipsis staminibus embryonis infusus est. Omnes mares in corpore materno acceperunt facultatem, quae facit, ut decimo quarto, vel quinto anno barba ipsis erumpat, mulieribus vero mensum materies. Haec dispositio hereditaria est; sed ad morbos similes dispositiones passim reperias, quando in familia aliqua ea est personarum diathesis, ut, ubi tempus aliquod definitum, certamque aetatis metam adtigerint, epilepsiam v. g. aut podagram patiantur. Hanc hereditariam dispositionem nihilo facilius extirpaveris, quam impedire poteris, ne barba sano juveni nascatur. Hujusmodi etiam cancri sunt, & podagra: & calculus, & pulmonum

monum tabes, quae quarumdam familiarum capita omnia in eadem aetate vitae adgreditur, neque finem facit, donec totam gentem funditus succiderit: si vero illud definitum tempus superaverint integri, solent salvi esse.

Connati) Hos saepe falso hereditarios vocant, neque enim a labe genicali, sed a matris imaginatione nascuntur, dum fetus in utero circumfertur. Quando mater gravida hominem epilepticum forte vidit, & postea fetum parit epilepticum, non hereditas est, neque morbus perinde inexpugnabilis. Id in hac urbe in femina spectatae familiae accidit.

Acquisiti) Qui per aliquam causam in corpus introducuntur, quae corpori jam nato accidit. Vidi epilepticam puellam, quae morbum contraxerat ex viso in ipso paroxysmo mendico epileptico: & omnino homines mobilioris ingenii habent, quod sibi ab eo spectaculo caveant. Romani, & Graeci, quando unicus homo epilepticus in turbam se immiscuerat, concionem dissolvebant.

Aetates) Dolendum est, quod hanc considerationem nemo medicorum exhausserit, neque definiverit, quinam ex ordine morbi cuilibet aetati proprii sint. Aliquos HIPPOCRATES enumeravit, omisit alios: & multa loca sunt vacua in hac medicinae parte, nulla haecenus observatione plena, cum tamen ad curationem plurimum faciat.

Infantum) Qui, prius, quam dentes eruperint solo lacte vitam alunt, a quo varios morbos patiuntur. Infantibus & caput, & nervosum genus majus est, quam in adulta aetate, pro portione nempe reliqui corporis. In homine recens nato, cujus totum corpus duodecim librarum est, caput ponderat tres omnino libras: adultis vero eo minus caput est, quo adultiores sunt. Infantibus ergo morbi proprii sunt ex genere convulsivo, qui ex ipsa hac majore mole generis nervosi pendent, quod necesse est magis a causis irritantibus adfici. Quando mille puelli pereunt, vix unus erit, quin prius convulsus fuerit: & minima febricula vel dens difficiliter prodeunt, vel alvi tormen, aut urinae difficultas puellum convellit, quae hominem, triginta annos natum, vix adficit. Deinde a lacte in caseum & serum accescens abeunte, alii tenellis morbi incumbunt.

Juvenum) In hac aetate vasa extenduntur, plethora nascitur, hinc morbi acuti.

Adultorum) In istis aequalis est solidorum, & fluidorum proportio. Hinc morbi funesti oriri solent, si vel vires distendentes, vel repellentes, mediocritatem excefferint.

Senum) Horum morbi ab excessu solidorum fiunt, & a defectu emunctoriorum, quae senibus plerumque clausa sunt, ut mali humores excerni desinant, adeoque retenti noceant.

Virginei) Hi pendent a statu virgineo; hoc autem nomine designo
eam

eam aetatem feminae, qua ad prolem suscipiendam apta est, & tantum sanguinis confecit, ut supra pondium vel alendo fetui infumi, vel per menles educi necesse sit. Quando haec excretio impeditur, vel nimis abundat, virgineus morbus est.

Graviditatis] A mutata sanguinis circulatione.

Nutrientis) In femina, quae lac in proprio corpore conficit, & infanti praebet. Qui morbi hanc functionem laedunt, ii huc pertinent.

Acutissimi) Qui cum summa velocitate, & maximo periculo procedunt, v. g. intra quadriduum, alii tamen intra unum diem, alii unica hora, alii momento temporis occidunt, ut pestis *spiritualis*, quae sub prima initia pestilentiarum homines subito extinguit, suppressa quasi cordis potentia.

Peracuti) Qui intra septem dies terminantur, neque octavum attingunt.

Acuti) Qui intra vigesimum diem, & saepe intra decimum quartum finiuntur. Neque debet objici, HIPPOCRATEM aliquod morbos acutos ad septuagesimum diem protraxisse, SYDENHAMUM vero variolas ad vigesimum, & ultra. In his enim exemplis aegri non ex primigenio morbo moriuntur, sed ex permutatione morbi. Empyema non fert morbi acuti nomen, licet ex morbo acutissimo oriatur, nempe ex pleuritide.

Verni autumnales) Utilissima certe distinctio. Verni februario M. incipiunt, desinunt augusto vertente. Tunc autumnales ineunt, mense martio finem facturi.

Continui) Qui motum semel susceptum continuo tenore ad finem producant.

Continentes) Qui paroxysmos equidem duplicant, nunquam autem penitus remittunt, neque corpus liberum relinquunt.

Intermittentes) Quando morbus alternis intervallis, & vere remittit, & recrudescit iterum.

Salubres) Qui corpus sanius relinquunt, quam acceperant.

Benigni] Qui functiones humanas non multum laedunt.

Maligni] Qui vires subito destruant.

Sanabiles) Qui a vi vitae, vel per artem, vel ab utraque in sanitatem mutari possunt.

Insanabiles] Contrario modo. Numerum autem utriusque classis pauci omnino medici accurate definiverunt. Morbi aliqui veteribus insanabiles fuerunt, qui medelam nostram non respuunt. Quando crus totum unico acinacis ictu amputatur, non ideo pereundum est, dummodo chirurgus praesto fuerit, qui continuo ad inguen splenium admoveat, hoc instrumento *tornatili* compresserit. Ante JACOBUM BERENGARIUM CARPENSEM lues venerea fuerat insanabilis morbus, & interibant omnes, quos semel hoc malum infecerat: sed ille, viribus mercurii cogni-

cognitis, cepit adhibere ad morbum aliunde funestum, & experimentis per mortes captis didicit frena ponere furenti malo. Nemo haecenus, quantum post tot noctium vigilias novi, nemo cancrum exulceratum sanare potest. Sed ait HELMONTIUS hominem fuisse, qui insperso pulvere cancrum necare noverit. Talis pulvis, si detectus fuerit, eximet cancrum ex classe morborum insanabilium. CARDANUS scribit, se virum novisse, qui exhibita potione calculum in vesica resolverit. Et spes est, morborum insanabilium numerum perpetuo minorem evasurum, cum ars quotidie magis perficiatur.

Contagiosi] Quando homo, nullo morbo adfectus, recepta aliqua materia ex adfecto corpore educta, in similem morbum incidit. Haec definitio non comprehendit, Morbum in multis dominari debere mortales, nam hujusmodi morbi possunt endemici esse, vel epidemici, neque ideo contagiosi erunt. Veri morbi contagiosi, pestis, & variolae & morbilli sunt, & certi ad peccus catarrhi, nam in equis experientia docuit, quando unicum animal hujusmodi peripneumonia laboraverat, equos, qui in eodem stabulo vixissent, eundem morbum passos fuisse.

Initii) Status sanitati proximus.

Progressus) Quando morbus continuo major fit.

Status) Quando morbus non ultra augetur.

Decrementi) Quando morbus continuo minor fit.

Finis) Quando morbus desinit, & mutatur aut in perfectam sanitatem, aut in mortem, aut in alium morbum. Haec omnia probe observare oportet, cum idem morbus in diversis temporibus decursus sui diversam medendi methodum requirat.

AΙΤΙΟΛΟΓΙΑ ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗΣ.

737. **C**Ausa morbi vocatur, quae morbum praesentem facit. Semper fere res physica jam praesens est. Aut vera producit novum statum in solidis, & in fluidis, qui morbus fere ipse. Aut tollit rem requisitam omnino ad exercitium functionis.

738. Si illa praesentit quodammodo in corpore ante effectum productum, Interna vocatur; si autem extra corpus existens, inde ei applicata, morbum parit, externa dicitur.

739. Internae laedunt plerumque primo humores, deinde par-

partes solidas; Externæ ut plurimum prius afficiunt solidas, & humores deinde; venenatos paucos, & contagiosos, morbos forte exceperis.

740. Causa proxima morbi appellatur tota illa simul, quæ totum jam præsentem directe constituit; hæc semper est integra, sufficiens, præsens, totius morbi, sive simplex fuerit, sive composita. Hujus præsentia ponit, continuat, morbum. Hujus absentia eum tollit. Est fere eadem res ipsi integro morbo. Hinc inquisitu utilissima, maxime necessaria.

741. Causa remota morbi dicitur illa, quæ corpus ita mutat, ut aptum sit suscipere morbum, si adhuc alia accesserit. Non est ergo integra unquam, nec sufficiens, illi morbo producendo. Nec alia illa accedens sola eum pareret, at utraque simul. Ergo utramque simul eradicandam jubet Medicina: Ambæ junctæ faciunt causam proximam.

742. Causa remota corpori inhaerens vocatur Praedisponens, vel *προηγυμένη*, estque talis v. c. temperies, plethora, cacochimia.

743. Causa, quæ remotæ accedit, eam excitat, ut morbum faciant, simul appellatur *προκαταρκτική*, vel *πρόφασις*, quibusdam Occasio. Solis nocet prædispositis, ut fiat talis morbus. Aliquando est interna, quandoque externa.

744. Hæc posteriores omnium commodissime, atque memoriarie juvandæ aptissime, reduci possunt ad quatuor classes iis indagandis, digerendisque, apprime utiles: quæ sunt.

1. Ingesta. Aer. Cibus. Potus. Medicamen. Venenum. Quæ per spiracula cutis, narium; per meatus oris, pulmonis, oesophagi, ventriculi, intestinorum, pudenda muliebria, introgeruntur, Specie visibili, invisibili, fumo, haustu, deglutitu, enemate, infuso.

2. Gestæ. Morus corporis totius partisque, affectus animi quicumque. Quies utriusque. Hinc Somnus, & Vigilia, huc quoque referentur.

3. Retentæ. Excreta. Sive salubria. Sive recrementa. Sive morbosa.

4. Applicata externa corpori. Aer. Vapor. Fomentum
Bal.

Balneum . Vestis . Linimentum . Unguentum . Emplastrum .
Vulnerans . Contundens . Erodens .

745. Quae eadem in sex classes alii dividunt titulo Rerum non naturalium digestas: quas nempe recensent ita, ut sit . 1. Aer . 2. Cibus, potus . 3. Motus, quies, 4. Animi affectus . 5. Retenta, excreta . 6. Somnus, vigiliae . Hoc nomine donatae, quia usu, vel abusu, bonae naturales, aut malae contranaturales, fieri queunt . Ad has quoque causae illae redigi possunt . Longe tamen commodius, atque indagini aptius praecedenti divisione utemur .

746. Aer nimis aestuans, humidissima oculorum, narium, oris, asperae arteriae, dissipat, vascula ibi exsiccat; pulmonis sanguinem magis cogit, utraque causa pulmonis actiones impedit; multos morbos inde oriundos excitat; humores externos semper tenuiores aufert, internos residuos excoquit, dissipat mobilia, lentiora aggregat, compingit, exsiccat; ergo partes aquosas, spirituosas, salinas volatiles assiduo diminuit; contra vero salina fixiora, olea crassa, & tenacia, acria exusta, & iis involuta, tum terrestria, fixa, auget, accumulatur, unit, in massas irrefolubiles adunat; hinc itaque, immeabilitas humorum, simul elongatio, & debilitatio solidorum, & quae inde sequuntur, obstructio, exsiccatio, inflammatio, coctio impedita, putrefactio, alvus adstricta, sitis, stranguria, urina rubra, humores, flavi, morbi acuti, calidi, sicci quammaxime generari solent, in primis autem genus nervosum, lymphaticumque, & horum actiones inde summopere laeduntur.

747. Aer gelidus fibras solidas accurtat, densat, roborat; hinc actionem earum in humores auget; ubi autem regelascit, tum fibras dissolvit, destruit; idem aer gelidus humores cogit, densat, pulmonem siccatur, stringit, coagulatque sanguinem pulmonalem, unde obstructio, inflammatio, exsiccatio, anhelitus, tussis, coryza, catharrus, mucus, pus, gangraena, sphacelus; si autem corpus simul valde movetur, tum actio solidi in liquores, & humorum in liquida, adeo augetur, ut fiat summa attenuatio, perspiratio, voracitas, debilitas, animi deliquia, mors subitanea; si contra quies, summumque simul
frigus

frigus aeris afficiunt, tum torpor, dolor ad artus, scorbutus; contingunt.

748. Si idem nimium humidus, laxat, solvit, debilitat, fibras, imprimis pulmonales, serum pulmonum retinet, auget, accumulatur, perspirationem in iis prohibet; unde rursus tusses, peripneumoniae, serosae, diarrhoeae similes, torpores, & febres; si magnus calor illi jungitur, cito putrefactio, si magnum frigus, tum serosa colluvies.

749. Atqui nimis ficcus patrat fere eadem, ac si aestu nimio ageret.

750. Aer nimium gravis, comprimit omnes canales, humoresque totius corporis, maxime autem in pulmonibus, unde resistentiam cordi nimis auget, motum humorum suffocat, occidit.

751. Idem si levis nimium fuerit, vasa, humoresque minus premeo dilatatur, rarefacit, hinc tumores, eruptiones humorum, eorum in loca minus oportuna derivationes, inde morbos (732.) creat; sed tum simul minus valet vim contractilem, dilatationi resistentem, in fibris pulmonicis superare; unde respiratio sistitur, sanguis ibi accumulatur, peripneumonia velox, mors. Sed & iisdem, densi, rarique aeris effecta patefcunt.

752. Coelum, anni tempestatas, solum, mare, montes, lacus, paludes, flumina, vapores, exhalationes, meteora, aerem ita permutant, ut creet varios morbos non pendentes adeo ex ipsa aeris indole, ejusque dotibus, qualitatibusque, quam quidem ex natura, & efficacia admisti: unde etiam inde inquiri, atque intelligi, debent.

753. Venti autem agunt in corpus nostrum vel suo motu, vel quatenus simul nobis advehunt qualitates aeris explicatas [746. ad 753.]: impossibile est ea de iis dicere, quae omni tempore, & regioni, quadrant; sed cognitio chorographica loci, cujus solum vicinum undique perspectum est, comparata cum anni tempestatibus, aliquid boni, verique, hic adfert. Pariter certa successiva serie sequentium notabilis saepe effectus.

Prima-

Primario agunt ut calidi, frigidi, humidi, ficci. Hinc solida, & liquida, mutant.

754. Cibi quidem, & potus, peccare possunt ad morbos producendos, vel copia, vel qualitatibus.

755. Copia quidem si male agunt, excessu, vel defectu, id efficiunt.

756. Si nimia copia peccant, nimis extenditur ventriculus, hinc convulsione nata ora ejus clauduntur, vasa ejus comprimuntur, dilutio, digestio, contritio, separatio, expulsio, horum prohibetur; inde dyspnoea, circuitus humorum perversus, cruditas, ructus, nausea, cardialgia, vomitus, putrefactio, vertigo, confusio, cachexia, quae omnia vitia hic semel nata vix corriguntur in functionibus sequentibus.

757. Quod si defecerit in inedia absoluta, equidem quum merus sit defectus, per se nihil efficit: sed tum interea temporis actiones vitae persistentes solidas corporis partes deterunt, destruunt, consumunt; subtilissimos humorum dissipant, residuos inspissant; repetito continenter attritu solvunt, olea, & sales, eadem extricant, volatilia, acria, rodentia ad minima, & tenerrima vascula reddunt, humores putrefaciunt, anhelitum foedant; hinc spuma salina, acris, biliosa, putrida, in ventriculo inprimis, & in intestinis; ructus; nausea; animi deliquia; ingens, & atrox appetitus; ejusdem deinde integra prostratio succedens; postea immanis sitis, siccitas, debilitas; tormina; borborygmi; bilis cumulus, vomitusque; macies; pervigilium; epilepsiae; febres furiosae; mors.

758. Ex quibus patet, abstinentiam quoque nimiam peiores morbos creare, quam nimiam repletionem, & longe difficilius sanari posse prioris, quam posterioris, vitia; sic dictante *Hippocrate*.

759. Illa autem vitia, quae in qualitate mala cibi, potusve, haerent, commode possunt revocari ad acrimoniam, viscositatem, aut oleositatem.

760. Acrimonia cibi, & potus est primo Salina; haec autem est muriatica, acida spontanea, vel fermentata. Prima facit sitim; raucedinem, asperitatem, siccitatem, rigiditatem, acrimoniam in humoribus maxime serosis, similem humorum dissolutionem.

solutionem, ferrosae lymphae ineptitudinem ad nutriendum, solidorum minimorum destructionem, dolores rodentes, scorbutum muriaticum. Altera, quae vel acida simplex, aut plerumque acerba, simul, adstringit, incrassat, coagulat, acidam acrimoniam, dolores lancinantes, algentes, cardialgiam, pallorem, scabiem, inprimis creat; atque praecipue residet in fructibus horaeis paulo minus maturis. Tertia denique in vinis acidis, aut acetis, consistens, fere similia facit, at leviora, deinde prae caeteris nimio uti assumta acre acidum serum facit, unde rheuma, podagra, & similia.

761. Acrimonia secundo in cibis, & potu est Aromatica, ut plurimum constans ex sale & oleo acribus unitis; haec facit sitim, siccitatem, calorem, ardorem, stimulum solidi, velocitatem humorum, liquidi dissipationem, hinc cardialgiam, ardorem stomachi, nauseam, ructus, vomitus, febres, maciem, contracturas, & morbos inde pendentes.

762. Acrimonia tertio est spiritiuosa fermentatione parata, tempore diuturno aucta, destillatione in summum gradum erecta, est ut plurimum in vino, ut cerevisia antiqua, spiritibus stillatitiis; producit sitim, temulentiam, fibrarum constrictionem siccam, humorum coagula vix resolvenda, stimulum celerimum, & citissime evanescentem partium solidarum, hinc summam necessitatem similis potus assiduo auctioris, inde debilitates, flatus, obstructions, febres, tumores, leucophlegmatiam, hydropes, & similia his mala.

763. Quarto denique deprehenditur acrimonia penetrans Fermentans, quae inprimis in musto crudo fructuum horaeorum, aut in vino, cerevisiave, in ipso actu fermentationis cito suppressae clausis; haec creat ructus, inflatus, spasmos ventriculi, intestinorumque, vomitum, choleras, diarrhoeas, dysenterias, ileon, & talia.

764. Viscositas autem nimia ex farinosis non fermentatis, aut ex gelatinosis animalium, tum ex caseo lento, aut presso nimis coagulo lactis, gignit pondus in stomacho, flatus, ructus, acoem, cruditates, vasculorum tenuiorum in intestinis obstructions, hinc intestinorum inertiam, abdominis infarcti

tumorem, duritiem; tum deinde ipsi sanguini infert viscositatem malam ex unitis iterum viscosis particulis, hinc obstructions ad glandulas, pallorem, inertiam, frigus, tumores; sed & patet, quod frigida dicta potentia similia faciant; tum etiam quod prae caeteris noceant quiescentibus corporibus.

765. Nimia vero Oleositas, solida lubricat, laxat, debilitat; oscula minimorum vasculorum obstruit; hinc introitum aquosorum impedit; miscelam humorum depravat; acria nidorosa, urentia, excitat; hinc ructus, nauseas, vomitus amaros oleosos, creat; tum sitim immanem, obstructions, inflammations, indigestiones viscerum, & mala inde orta, efficit.

766. Motus nimius muscularis in toto corpore, vel in aliqua singulari parte, auget semper villorum muscularium contractiones, & laxationes reciprocas; simulque velocitatem in omnibus humoribus; hinc fluida, & solida, nimium attrita dissolvuntur; aquosa, spirituosa, mobilia, difflantur; residui humores in densitatem inflammatoriam mutantur; interim olea, & sales, nimis attenuata, trita, volatilia facta, acria reddita, quasi in putredinem exaltantur; crassa, & tenacia, olea, accumulatur; humores quasi exusti redduntur; omnium maxime bilis; medulla consumitur; cellulae ichore replentur; macies fit; hinc defatigatio, dolor, inflammatio, febris, suppuratio, gangraena, haemorrhagia, mors subitanea.

767. Si autem acciderit cacoehymicis, aut consumto fere viscere quodam laborantibus, tum etiam in summo aestu, subito lethalis.

768. Vigilia nimia consumit spiritus, nulla arte, nisi somno, reparandos; exsiccat reliqua; atterit solida minima, in primis cerebri; auget acre, coctiones, nutritionesque; impedit; bilem exasperat; hinc productio maciei, februm, deliriorum, bilis atrae generatio, agitatio, evacuatio, harumque teterrimi effectus, tristitia, phantasia depravata, inquietudo perpetua.

769. Quies nimia musculorum in toto corpore, vel in aliqua singulari parte, fibras musculares motui ineptiores reddit; minuit velocitatem in omnibus humoribus; hinc concretio, inspiss-

inspissatio, inertia, tum fluidorum, quam principiorum ea constituentium; cellularum repletio; medullae aggregatio, obesitas, leucophlegmatia; frigus; torpor; pigritia; *ἀναισθησία*. Unde ergo otii, & vitae sedentariae, effectus cognoscuntur.

770. Somnus nimius, volatilia consumit, inspissat sensim reliqua; ea in vasa lateralia aggregat, vix movet; figit excrementa; aggravat cerebrum; caput replet; sensus, motusque, hebetat; reliqua fere omnia jam dicta (768.) procreat; hinc simul iis maxime nocere, qui in eum prae caeteris proclives; prodesse his, qui in pervigilia prompti, videtur.

771. Affectus animi violenti, aut diu permanentes iidem, cerebrum, nervos, spiritus, musculos, mirabiliter, & efficacissime mutant, figunt, depravant; unde quoscumque fere morbos valent producere, & fovere, pro sua diversitate, & duratione.

772. Salivae excretio nimia turbat coctionem primam, hinc & sequentes; profert sitim, siccitatem, bilem atram, tabem, *ἀτροφία*: si autem non excernitur in os, aut longe parcius solito, impedit tum ciborum manducationem, saporem, deglutitionem, digestionem; augetque simul sitim.

773. Bilis excretio nimia per superiora, vel inferiora, orbat chylopoiesin primario instrumento; hinc impedit ciborum coctionem, secretionem, faecum excretionem; producit temperiem acidam, frigus, debilitatem, pallorem, leucophlegmatiam, deliquia. Si vero confecta impeditur fluere in cavum intestini, icterum creat, & simul praecedentia vitia.

774. Lympha pancreatis, & intestinorum, si nimia copia depellitur in intestina, producit mala similia, ac saliva sic peccans (772.) sed & simul diarrhoeas serosas praepremis; unde summae debilitates, animi deliquia, siccitates, sitis, febris hectica, marasmus. Si non fluit in intestina, vel parcissime, tum facit moles in intestinis crassas, compactas, hinc pondus, repletionem, tormina, volvulum, sitim, febrem, album duram, tumores &c.

775. Sanguinis nimia excretio; sive per anastomosin ex hepate, intestinis, renibus, utero, fiat; sive per diairesin, diapodesin

pedesin, aut vulnera ; tollit vires ; minuit spiritus ; destruit omnes actiones ; accumulatur cruda, aquosa, pallida, frigida ; producit leucophlegmatiam, hydropem, laxitatem in omnibus vasis ; in arteriis autem capacitatem. Cruor autem per haemorrhoidalialia vasa, aut naturalia mulierum, vel & per alia minus consueta loca, dudum jam, & periodice, evacuari solitus, interceptus nunc, facit topicas, dirasque, inflammationes ; circulationis suffocationes ; febres : mira morborum, & varia genera ; maxime autem valde mirabiles alibi haemorrhagias.

776. Seminis excretio nimia facit lassitudinem, debilitatem, immobilitatem, convulsionem, maciem, siccitatem, membranarum cerebri dolores, calores ; sensuum, maxime visus, hebetudinem, tabem dorsalem, fatuitatem, varios his affines morbos.

777. Urinae excretio nimia ; facit siccitatem ; humorum immeabilitatem ; ardorem ; sitim inexplebilem ; cruditates, spirituum subductionem ; maciem ; atrophiam ; & mala his similia. Nimius autem sudor ferme eadem efficit : Urina autem suppressa vesicam, ureteres, pelvim, renes, distendendo, rodendo, putrefaciendo, labefactat, corrumpit ; toti lymphae sanguinis acrimoniam alcaliscentem conciliat ; hinc cerebri tenella stamina laedendo, anxietates, sopores, insomnia, vertigines, apoplexiam, profert.

778. Sanctoriani Perspirabilis excretio nimia facit debilitates summas ; hinc animi deliquia ; mortem inopinam. Si vero parcius est, vel sublata, facit extremas cutis vascula siccari, emori ; hinc & majora excretiora obstrui arefacta ; mutatur hinc circulatio ; retinetur acre ; oritur putredo, cruditas, febris, inflammatio, apostema.

779. Applicata externa frigida, meatus claudunt, fibras contrahunt, retenta repellant, exhalationes impediunt ; hinc efficiunt quae perspiratio impedita. Calida autem, aperiunt, laxant, exhalant, versus cutim ducunt, sed exsiccant. Humida abluunt excrementa, aperiunt ora, laxant vasa, alliciunt extrorsum ; unde si nimia, morbos producant, ut Sudor nimius

nimius [777.] Sicca contraria faciunt: ex quibus efficacia balneorum, fomentorum, epithematum, intelligitur, si prius cognoscitur materies, qualitas, modus, duratioque applicandi; ut & reliqua memorata (744. 4.) prius facillime capiuntur.

780. Sunt & internae quaedam corpori diatheses, adeo generales, ut plurimi morbi ab iis, ut causis, pendeant; unde in enumeratione causarum generali proponi, explicarique per suas causas, solent; suntque inprimis plethora, cacochymia, heterogenea interna.

781. Plethota fit, sustentatur, augetur, in corpore, cui viscera Chylopoea fortia, vasa sanguifera laxa, victus plenus boni succi, aetas media, temperies sanguinolenta, tempus hybernium, & aestivum, aer humidus, mens otiosa, & indolens, artuum truncatio. Facit autem intolerabilitatem caloris, motusve; extensionem vasorum majorum; compressionem minorum; hinc, minima data occasione, lacerationem in vasis, suffocationem in liquidis; inertiam, desidiamque.

782. Cacochymia considerari potest vel in iis, quae extrinsecus humoribus accidunt, vel in iis, quae interne illis adhaerescunt; tumque iterum vel in omnibus simul, vel in aliquo singulari.

783. Ubi ergo occurrit primò nimius humorum per vasa motus, is facit humorum compressionem, attritum, attenuationem, calorem, diathesin inflammatoriam, & mala jam explicita [766.]. Eorundem vero motus nimis lentus, facit vitia simillima iis quae jam exposita (769.) Inprimis periculosus spirituum nervosorum motus excessu, vel defectu, peccans; inde enim omnes coctiones, secretiones, excretiones, laeduntur; & inde varii, omnis fere generis, morbi.

784. Humorum autem nimia Fluiditas producit nimiam exhalationem, consumptionem, secretionem perturbatam, vasorum majorum arctationem, inanitatem eorundem, debilitatem, in minoribus vasculis obstructions, rupturas, suppurationes; inprimis nocet si magna acrimonia, motusque, simul concomitantur.

785. Eorum vero Tenacitas nimia parit obstructions, vasculo-

sculorum extensiones; dolores, tumores, imprimis autem ad glandulas, & ad plexus arteriosos. Ubi vero Tenacitati juncta pariter Acrimonia, tum pro varia proportione, qua concurrunt hae duae, maxime fit vasculorum destructio, unde dein, effusis humidis, pustulae, inflammationes, gangraenae, sphacelus, cancer, ulcera cacoethe, caries, & similia sane mala; est autem quandoque acrimonia comes, aliquando pedissequa, tenacitatis.

786. Humores acidi crudi, acidi acerbi, acidi fermentati vinosi, acidi chylosi, acidi lactei; tum & alcaliscentes volatiles; fixive, aut jam ipsa re alcalini; iterum falsi muriatici, ammoniacive; acres salini, oleosi, aromatici; insulsi tandem, & oleosi; pariunt morbos quam simillimos propositis [760. ad 767.]

787. Pituita autem insipida, acida, falsa, vitrea, Veteribus adeo considerata, intelligetur quoad ortum, & effectus ex (785. 786.)

788. Bilis flava; vitellina, porracea, aeruginosa, Isatodes, solo motu, convulsione, animi affectu, saepe nascitur, causa vix explicata haecenus; producit autem multos, malosque, morbos, nauseas, horrorem contra cibos, anxietates, singultus, cardialgias, vomitus, dolores iliacos, colicos, tormina, flatus, borborygmus, diarrhoeas, dysenterias, acutos morbos, febres, convulsiones.

789. Bilis autem Atra dicta a colore suo, & Bilis vocata a fede, ubi colligitur, & unde excernitur; aliquando sapore acerrimi aceti, quandoque vero putrefacti cruoris, rodit, urit, eliquat, inflammationes, gangraenas, sphacelos, dolores atrocissimos, effervescentias enormes, excitat. Triplex quidem talis in causis morborum describitur: 1. Mitissima ex ipsa materie sanguinis nimis moti, hinc exusti dicti (766. 783:) 2. ex hac prima magis, magisque, per easdem causas exacerbata; 3. ex bile corrupta, exassata, quae si ex flava, vitellina, porracea, aeruginosa, Isatode, orta fuerit, posterior semper peior est; hinc pro varietate indolis, qua gaudet, & pro ingenio partis, in quam deponitur, varii admodum ejus effectus.

790. Sanguis etiam, serum, bilis, si scatent, praedominante acido, alcali, muriatico sale, oleo, vel terra, producunt morbos, quales ex his rebus oriri demonstrati sunt [760. ad 767. & 786.]

791. Serum sanguinis, bilis, urina, generant ex sua materia calculos compositos ex volatili spiritu, sale, oleo, & ex terra haec excipiente, certo modo unitis.

Hi vero extensa sua mole, pondere, motu, vicina compriment; tam quoque vasa calculos complexa motu, & pressu suae substantiae contra duros, asperos, atteruntur, destruantur; hinc transitus humorum intercipitur, creatur dolor, inflammatio, ulcus, gangraena, callus, & quae ab his pendent, mala.

792. Ova infestorum cum aere, potu, cibo, corpori ingesta, pituitae intestinali, faecibusve, mista, aut in cavitatibus nidulanda, fotu, quiete, calore, exponunt vermes rotundos, latos, vel Ascarides; iidem forte quandoque cum iisdem assumptis deglutiuntur, inde crescentes corpori quoque inhaerent.

Illi autem sugendo, movendo, vellicando, rodendo, terebrando, chylum consumendo, nervos irritant, solida vulnérant, nauseas, horrores, cardialgias, vomitus, animi deliquia, maciem, famem caninam, tumorem abdominis, & talia producunt; maxime flatus, subitofque tumores, creant.

793. Vis externa, aut interna, corporum motorum, laedit partes corporis nostri simplicissimas actione omnibus dicta mechanica, utpote nota; haec itaque, fatentibus cunctis, nequit referri ad calorem, frigus, humidum, siccum, principia chemica, acre alcali, vel acidum. Simili autem ratione, & alias causas minus visibiles, hinc parum cognitae agere, facile persuademur, quae deinde morbos Partium Similarium inprimis pariunt.

794. Materia morbi in parte aegra haerens, subito collecta, Fluxio, lente congesta, Collectio, appellatur; pro causa agnoscit inertiam partis solidae non subigentis, nec expellentis id, quod formari incipit, aut praesentis jam alibi materiae peccantis in partem, quae nunc obsidetur, derivationem.

795. Derivatio haec, fluxio, vel attractio, dicta Veteribus,

fit motu, calore, dolore, fotu: atque hinc oriuntur morbi, qui dicuntur cum materie.

796. Venena, pestis, contagia, ingesta quomodocunque (744. I. 4.), laedunt solida, fluida, vel utraque ita, ut filtatur cursus humorum vitalium; agunt quidem semper vi mechanica (793.), sed saepenumero vix explicanda nisi per principia doctrinae Chemicæ: concipiuntur enim facile laedere solidas partes nimium dissolvendo, laxando, constringendo, obstruendo; fluida autem depravant nimis inspissando, dissolvendo, acres reddendo; hinc utraque simul corrumpunt unita hac opera: pleraque ideo velocissima in nervos, pulmones, sanguinem agunt actione hæctenus minus observata, ideo habita plane insueta, & incomprehensibili: unde etiam morbi sic geniti dicebantur Antiquis morbi Totius Substantiæ læsæ.

797. Sed & sunt causæ quaedam singulares morborum peculiarium admodum notandæ, quum malæ Conformationi præbeant originem; primariæ habentur, imaginatio Matris, imprudens actio Obstetricis, Nutricis, vel Custodis negligentia; his enim corpusculum tenellum agitatam, pressum, tractum, pulsam, ligatum, deformatur in faciem vix postea emendabilem. Sed & indoles spissorum, & acrium humorum similia multa producant.

798. Causæ etiam cavitatis vitiatæ in partibus male dispositis clæræ, sive ut internæ, sive ut externæ, spectentur (707. 709.). Diaeresios autem origo est ex distensione, acrimonia, vi externa. Hinc & reliqua mala huc relata patescunt.

799. Fortis pressio; valida distractio; ligamentorum, aut membranarum coercentium laxatio, aut dissolutio; producant luxationes, contorsiones, hernias, procidentias partium.

800. Secantia, pungentia, ictum inferentia, rodentia, adurentia, distendentia, contundentia, rumpentia, sunt causæ præcipuæ Solutæ Unitatis.

§. DCCXXXVII.

Causa) Morbus est ens physicum, adeoque morbo conveniunt omnia axiomata generalia, quae causae physicae conpetunt. Verum causam entis physici cognoscere dicimur, quando certi sumus entia aliqua esse, quae non possunt concipi, quin simul concipiatur esse ea res physica, cujus causae dicuntur. Neque enim causarum cognitionem possidemus, quae CREATORIS est: sed experiundo discimus, hoc datum ens existere, & si tunc etiam aliud aliquod ens necessario concipitur existere, tunc res prior conceptu causa, posterior effectus dicitur. Phrenitis est res physica, quae in homine nata facit, ut cum furore deliret, & a vitio cerebri cum febre ardente producit. Causam phrenitidis teneo, si conceperim, quid sit inflammatio in vasis sanguiferis, & seriferis, quid cortex cerebri, deinde sciverim leges humanitatis, juxta quas ad singulas cerebri conditiones physicas definitae cogitationum species in mente oriuntur: tunc vero novi, quid phrenitis sit, febris nempe continua, acuta, cum inflammatione cerebri, hinc orta perturbatione cerebri, & idearum confusione. Sed quaenam adeo phrenitidis causa est? Respondebo expeditus, inflammatio cerebri. Sed aies, adeo ipse morbus sibi causa est. Nempe non potest esse in cerebro corticis inflammatio, cum vi sanguinem in vasa obstructa urgente, quin cerebrum turbetur: neque potest cerebrum turbari, 'quoniam talis causa adfit: ergo totus effectus perfecte idem est cum tota causa. In alio exemplo pleuritis est inflammatio in arteriis intercostalibus, quae urgentur a praesente febre continua. Qui hunc statum horum valorum cogitat, is totam etiam cogitat pleuritidem: & qui pleuritidem cogitat, is statum eum valorum intercostalium cogitat. Idem per omnia exempla verum est. Si rerum naturam concipere possimus, uti DEUS, qui nobis imperfectis entibus multo certius existit, demonstrante SOCRATE, & PLATONE, tunc non uteremur aut causae nomine, aut effectus, sed omnia videremus, uti simul existunt. Verum cum non cogitemus, nisi successive, & pauca simul, & ipsi successive existamus, ita fit, ut rem existentem hoc momento minus perfecte concipiamus, quam alio momento; & ob hanc solam rationem rem primo conceptam causam vocamus, effectum vero quam postremo concipimus. Non ideo vera in causa, & effecta diversitas est, sed causa effectus est, & effectus causa, neque unum absque altero subsistere potest, neque differunt, nisi in duratione respectu nostri.

Realis) Ita barbare vocamus, quae vere existunt. Sed morbus est ens physicum verum. Et causa morbi est idem ens cum morbo ipso, ergo & causa morbi ens reale est. Imo vero, etiam si sit ablatio entis alicujus ad sanitatem requisiti, non eo minus ens reale est. Ut

homo vivere pergat, oportet sanguinem adesse. Absentia sanguinis morbus est, & morbus lethalis, neque tamen mera privatio, sed cordistalis collapsus, & contractio arteriarum, ut sanguis non continuo filo ad cerebrum fluat, hinc syncope fiat: adeoque privativus morbus aequens physicum est, ac morbus, qui impedimentum est functioni oppositum. Ex hac sola legitima significatione causae componuntur lites acerrimae philosophorum, ex eo solo praejudicio ortae, quo credunt, causam morbi aliquid esse ab ipso morbo diversum, quae manifesto idem sunt. Sit globus A ex filo pendulus, & alius globulus B, qui pariter pendulus in obposita linea in A impingit: tunc utique ex legibus motus, in ipso contactu quiescit uterque globulus brevi momento, eruntque duo globuli quasi unum corpus, & conplanabitur in utroque superficies, quae alterum contingit, atque particulae minimae utriusque globi versus centrum resiliunt. Verum mox iidem globuli se restitunt, & partes conplanatae restituunt se in arcum, aequalem priori, ex quo conplanatae sunt, & globulus A repellit globulum B, vicissimque globulus B repellit A. Quanam hujus recursus causa est? contactus utique duorum globulorum, & quies, & sequens partium resilitio. Verum conjunge haec omnia & habebis ipsum recursum, cujus eam causam esse dixeras. Apoplexia est subita actionum animalium omnium destructio, superstitie & aucta actione vitali. Fons actionum animalium physicus laesus est; is est cerebri medulla; ergo, quando causa aliqua sensorium commune privavit facultate exercendi functiones animales, tunc apoplexia adest. Hujusmodi causa est, si sanissimi hominis caput malleo percussum fuerit ut sanguinis unciae duae in cavitatem cranii effundantur, atque iste sanguis cerebrum compresserit, tunc apoplexia est; compressio enim cerebri facit, ne medulla actiones animales perficere queat. Tolle has duas uncias effusi sanguinis, sustulisti apoplexiam. Ergo compressi cerebri est hujus morbi causa proxima. Iterum, si nervus ita incisus fuerit, ut pars adhuc integra manserit, dolor atrox oritur, cujus causa proxima est nervus ita distractus, ut jam jam rumpendus sit. Tolle hanc tractionem, discinde nervum, vel fac ut ejus partes ad se invicem accedant, jam dolor sublatus est. Ergo causa proxima est ipse morbus.

§. DCCXXXVIII.

Interna] Quando in corpore humano semel sano nihil mutatur, tunc sanum manet. Quando vero a causa externa, extra corpus posita, mutatur, tunc morbus ex illa causa natus, est ab externa causa. Quando vero in corpore sano, ex ipsa sanitate, quae ipsa perpetua mutatio est, oritur mutatio aliqua, ex qua morbus nascitur, tunc dicitur morbus a causa interna. Et si intra corpus causa nata fuerit, quae sola morbum facere nequit, ex qua tamen causa successu temporis morbus nascitur,

scitur, is etiam morbus ad eos refertur, qui ex causa interna oriuntur.

§. DCCXXXIX.

Humores) Quando corpus humanum sanum morbum pati incipit, ex his causis, quae intra corpus sunt, non poterit vitium natum esse, nisi in liquidis partibus, quae demum solidarum vitium efficiunt, prius mutatae.

Solidae) Antequam enim hae causae, in humoribus natae, morbum faciant, solent plerumque prius solida mutare. In vulnere, & contusione primo vasa mutantur, nempe hi morbi externi sunt. Sed pleuritis, quae morbus internus est, non nascitur nisi sanguis *ελεγματικός* praesto sit, & ex illo demum sanguine ita potest systema arteriosum adfici, ut pleuritis oriatur.

Venenatos) HIPPOCRATES pro re demonstrata admittit, totum corpus perspirare ab exterioribus introrsum, & exhalare ab interioribus extrorsum. Quando nunc corpus aliquod per venas bibulas in corpus humanum subire potest, quod prius in humores se insinuet, eosque mutet, quam solida adgrediatur, oritur nova classis morborum, in qua causae externae prius fluidis quam solidis mutationem inferunt, eaque classis venenatos, & contagiosos morbos comprehendit. Quando vero aliquem tepidus adflavit auster, deinde vero subitus aquilo supervenit, is homo tussiculosus fieri poterit, & catarrhosis a sola aeris vicissitudine, qui ab austro prius calidus, & humidus, & deinde subito ab aquilone ficcus & frigidus factus est. Tunc vero catarrhus non nascitur, quin prius vasa contracta sint: ergo aer prius in solidas partes egit, & tum demum liquida stagnantia etiam mutantur.

§. DCCXL.

Proxima] Vulgo docetur, causam remotam eam esse, quae ponit aliquam aliam causam intermediam, ex qua posita continuo morbus nascatur. Verum nulla huiusmodi causa in rerum natura est. Causa A, quae generavit causam B, eadem est cum ipsa B. (DCCXXXVII.) a qua non differt, nisi ratione successivae cogitationis. Porro si causa B produxerit effectum C, etiam B (per eadem) idem erit cum C: & adeo A, B, & C unum sunt ens idem. Ergo nulla datur causa morbi remota. Verum in respectu ad effectum producendum causa remota dicitur, quae existens, effectum generat, qui nondum morbus est, sed ab alia demum accedente causa, cum hoc effectu conjuncta, in morbum abit. In hac consideratione prior imperfecta causa remota est, altera perfecta proxima, quae proxima causa est. Pleuritis definitio est, humoris crassioris redditi, inmeabilis, in arteriis spatiorum intercostalium

lium facta propulsio a vi vitae adaucta. Hujus pleuritidis causa remota dicitur diathesis sanguinis φλεγμονώδης, causa vero proxima febris acuta. In hoc exemplo causa remota non potuit sola pleuritidem facere: sanguis enim lentus esse potest absque pleuritide. Neque febris per se sola pleuritidem facit, cum saepe febris adsit, neque ideo pleuritis sequatur. Verum ex causae utriusque concursu pleuritis nata est. Ergo ex concursu causarum remotarum fit causa proxima morbi s. pleuritis. Ergo causa remota est causa dimidiata. Tolle crassitiam humoris, non est amplius pleuritis: tolle impedimentum in vasis, neque tunc pleuritis erit. Hae conditiones seorsim causae dicuntur, conjunctae vero morbus. Quando moles ducentarum librarum adest, quam duo homines, junctis viribus elevare debent, eorumque hominum singulae vires centum libris aestimantur, tunc unus eorum hominum, qui prior accedit, molem elevare nequit, & est causa dimidia elevationis. Si enim, cum conatur, pondus massae movendae dimidium reddi posset, elevaret utique perfecte. Nunc accedit alter homo, moles elevatur. In hoc exemplo medici vulgo priorem hominem adpellarent causam remotam, alterum proximam, non bona significatione nominum: utraque enim causa aequae propinqua est, & causarum neutra remotior est, sed divisae sunt. In causis morborum idem valet, quae conjunctae morbum efficiunt, separatae non faciunt. Male in eo casu causam unam remotam, alteram proximam vocares, & huic unice effectum tribueres. Lanx una est, cui centum librae inpositae sunt; altera, cui 99. librae. Illa immota manet; addatur nunc huic libra unica, ascendet illa. Non ideo haec unica libra causa elevationis unica dici debet: sed causa est, quando cum aliis 99. conjungitur. Sic intelligitur diversitas causae remotae a proxima, & adparet SYDENHAMUM causarum remotarum considerationem non bene rejecisse, cum aequae necesse sit curare remotas causas conjunctim, ac necesse est unam causam proximam solam sub oculis habere: & uno verbo, causae remotae conjunctae sunt causa proxima. Qui vero causam proximam novit, novit quid pertineat ad sanationem.

§. DCCXLII.

Praedisponens) Pars morbi, quae prius existit, quam altera causa accesserit: haec non generat morbum, cujus dicitur causa praedisponens, ejus enim morbi non nisi dimidia causa est. In homine diathesis pleuritica est, totum nempe corpus calidum est, sanguine repletum, torpidum, sicciosum, adest spontanea lassitudo, & perpetuus somni amor: jam incipit corpus laborare, sed tamen nondum pleuriticum est: agit enim haec causa remota pleuritidis, non ita vero, ut pleuritidem faciat: ut is enim morbus fiat, debet alia causa accedere. Haec causa semper interna est; & nomen habet, quod exercitui hostili castra viamque praeparet

paret [*Ein Fourier*]. Accedat nunc in eo statu causa, quae arterias intercostales angustiores reddat. Stagnabit ibi sanguis densus, coacervatus, orietur in latere molesta gravitas, & febris, & horror, & pleuritis.

Temperies) *ιδιοσυγκρασια*, temperatio, inclinatio, vel repugnantia ad certos morbos, quae cuius propria est: nulli enim mortalium perfecte iidem, qui alteri, humores sunt.

Plethora) Tanta boni humoris abundantia, ut haecenus sanitas maneat, sed ex levi additione molis, vel ex rarefactione morbum sequi necesse fit. Humores bonos supponimus, alioquin non plethora esset, sed cacochymia: tantam vero copiam, ut morbus in procinctu sit.

Cacochymia) Corruptio humorum antea bonorum. Haec semper & necessario morbum facit, non tamen eum, cuius respectu *προηγουμενη* dicitur, quoad sola est, sed alios, ab eo diversos morbos. Quando vero causae externae accedunt, quae latentem causam excitant, ut morbus recens gignatur, tunc eae externae causae vocantur *procatarticae*, quas etiam remotas vocant.

§. DCCXLIII.

Praedispositis] Sint tres mortales, primus temperiei atrabiliariae; alter summe plethoricus, tertius phthifica cacochymia laboret. Fac ut hi tres homines supra vires suas velociter decurrant; ex eo motu atrabiliaris incidet in mirificos morbos; plethoricus in inflammatoria mala, aut subito etiam mortem; tertius acrem materiem movebit in vasa tenerrima, & alios inde morbos patietur. Prima hic causa est praedispositio, altera motus: neutra sola eum morbum produxisset, quem nunc duae combinatae generant. Sint iterum duo homines, alter plethoricus, hydropicus alter: expone utrumque aeri frigidissimo; ille pleuritide corripietur, hic nihil mali patietur. Ergo causae ejusdem procatarticae effectus diversissimi sunt, prouti dispositio alia & alia fuerit.

§. DCCXLIV.

Non naturales] Entia physica, adiaphora, quae ad sanum corpus adplicata, certo, & legitimo usu faciunt partem corporis nostri, male vero adplicata morbum. Cibo, & potu tales conservamur, quales fuimus sani: absque eis sanitas cito in morbum transit. Si vero aegro homini cibum, potumque dederis, immaniter morbum augebis. Nomen habent, quod nondum pars naturae nostrae sint, sed bono usu fieri possunt. Haec non male ita a veteribus dicta sunt; melius tamen *JONSTONUS*, quem sequor, causas procatarticas in quatuor classes distribuit.

Corporis) Naturales, vitales, animales. Hae considerationes maximas utilitates praestant. Adducor ad aegrum Medicus, & nihil cognosco haec.

hactenus de ejus morbo . Interim addiscenda est , necessario , causa proxima morbi , quae ipse morbus est . Haec causa componitur ex proegumene , & procatartica . Ergo illas percurro : quaero morbum primo in temperie aegri . Si invenerim , noto inventum : sin minus , transeo ad plethoram . Si in ea morbus fuerit , pariter observo ; v.g. si aeger dixerit , ante triduum bene vixi , deinde percepi lassitudinem , & spontaneam corporis gravitatem . Verum praeter has causas debet externa aliqua causa accessisse . Ergo interrogo aegrum quid ediderit , quid biberit , quale sumferit medicamentum , denique an venenum aliquod , quod vel a malignitate hominum veneficorum , vel casu aliquo admiserit , uti si mytilum corruptum comederit , aut cibum spuma bufonis infectum . Si causam morbi in his classibus non invenero , quaerendum est , quid fecerit , & an motum aliquem majorem ediderit . Si neque in ea classe peccavit , quaerendum est , an in excretis , aut retentis aliquid minus bene administratum sit . Hac ratione percurrendae sunt quatuor causarum classes , donec vera causa inveniatur . Infans erat , qui absque causa nota febriebat , ejulabat , convellebatur : inquisivi undique , nihil discebam : tandem jussi corpus denudari , ita reperta est acicula corpori miselli inter vestiendum infixae ; ea remota , inposito fomento , totus morbus ablatu est . Nisi causam morbi didicissem inquirendo , nulla venae sectione , nullo medicamento sanitatem restituissem . Vidi homines , qui certissime sibi persuaserant , se calculo renis laborare : sanguinem enim minxerant , post sanguinem vero pus , cum magno dolore . Verum inquirendo constitit , eos exterius corpori cantharides admovisse . Haec ergo omnia observando demum medicus eris : absque iisdem in obscuro incertus vagaberis .

Aer oris] Exstat libellus de cavenda per exspuitionem infectione in morbis acutis . Antiquissima consuetudo populis Asiae communis est , si quid abominabile vident , expuunt : nos abstinemus , quod exspuere nobis minus decorum fit . Verum antiqui moris fundamentum in ipsa natura positum est . In variolis homines plerumque primo adficiuntur in ventriculo , dum salivam deglutunt , & una volatile illud in aere obvolitans venenum ventriculo tradunt : hinc prima phaenomena infectionis produunt se in ventriculi ostio superiori . In peste centies demonstratum est , neminem adfici , nisi qui aerem deglutiverit . Inde anthrax in ventriculo , funestissimus morborum . Aer enim cum omnibus , quae vehit , miasmatis , toti undique ori absque medio applicatur , & ne drachmae aquae quidem , neque cibi buccellam deglutire possumus , quin una aerem hauriamus .

Animi] Plerique in corpore humano motus pendent a communi sensorio . Hujus magnae mutationes sunt , quos animi adfectus dicimus . Non ergo mirum est , ab iis animi passionibus corporis motus miris modis mutari .

Retenta] Si ea retenta fuerint , quae expelli oportuerit , aut ea expulsa , quae

quae retinuisse oportebat. Sanguis optimus sanus potest nocere, ut praestec excerni. Bilis optima non excreta morbum faciet.

Superficies] Corporis humani tres superficies sunt, 1. cuticula cum cute, 2. superficies respirans arteriae alperae, & vesicularum bronchialium, faucium, & oris; 3. superficies alimentaris, os, fauces, oesophagus, ventriculus, intestina tenuia, crassa.

Vestis) Ex hujusmodi causis mira saepe mala oriuntur. Novi hominem sanguinis sputatorem, qui nunquam angustiozem vestem inducat, quin morbi sui paroxysmum pateretur. In alio mistum sanguinis ab eadem causa accedere vidi. Puellae corpus solent valide adstringere: ergo, si quando phthificae fuerint, premunt sanguinem in loca non resistentia, indeque sibi morbos inducunt. Ergo haec omnia medicus perquirere debet.

Emplastrum) Quis crederet, nisi qui experimenta certa vidit, emplastrum de mercurio Vigonis pedum plantae adplicatum, scabiem totius corporis inducta salivatione sanare? Sed alii hujusmodi casus mille modis contingere possunt. Ergo medicum ad haec omnia animum adtendere oportet.

§. DCCXLVI.

Oculorum) Ab hac causa factum est, ut Aegyptii dentes quidem firmissimos habuerint, quales in mumiis integerrima serie reperimus, post tot elapsa secula; sed iidem trigesimo fere aetatis anno fere caeci facti sunt. Causa est in radiis solis aestuosissimis, in oculum repercussis.

Narium] Qui tota die per aestuantem arenam obambulavit, vesperi *ασουμ* erit, exsiccata SCHNEIDERI membrana.

Pulmonis] Quando in coelo aestuante corpus movemus, pulmo vix diu lubricitatem conservat: exhalat enim, RUVSCHIO docente, humor in ipsas vesiculas. Sed ex pulmone exsiccato funesti morbi oriuntur.

Aufert) Dum sani fumus, semper ad aliquot digitorum a corporis ambitu distantiam atmosphaeram humidam circumfusam habemus. Quando per summos aestatis ardores glacies ex cella effertur, si tunc fragmentum glaciei ad aliquam a manu distantiam tenueris, videbis fimum crassum ex manu prodire. Non eo momento cepit vapor ex cute ascendere: sed qui perpetuo ascendit, is a corpore frigidissimo repercussus conspicuus fit, qui antea oculos fugiebat: perinde uti anima nostra hyeme visui se sistit, quae aestate oculos fugerat. Ergo corpus totum ponitur in balneo vaporis. Quando vero calidus aer nos adflat, aufert hanc nostram atmosphaeram: succedit altera, sed & hanc aer avertit, ergo corpus brevi exhauritur. Quanta vero haec aeris potentia sit, adparet ex enormi aquae intra datum tempus exhalatione, quam HALLEJUS per experimenta demonstravit.

Compingit) Hinc in Asia vix per tria milliaria castra moventur, quin jam

homines, & armenta pereant. Ibi enim aer ita aestuosus est, ut ad 70. & 80. gradus thermometri FAHRENHEITIANI adcedat: ibi aqua epota instar expressae spongiae ex corpore exsudat: uti D. BERNIER eleganter in epistolis narrat, quas ex Indostania scripsit, ubi inter scribendum cunctem sibi destillare, atramentum vero exsiccari queritur. Neque aqua epota sanguis temperari potest, cum aqua picis sanguinis grumis misceri nolit.

Irresolubiles] Hinc morbi atrabilarii in calidissimis regionibus frequentiores: & in Graecis creberrimi: qui nobis multo rariores, ut in frigidis regionibus, atrae biles neque generentur, neque moveantur, quales in patria sua HIPPOCRATES descripsit, & calidarum regionum incolae etiam nostris temporibus patiuntur.

Debilitatio] Adparet inde, quare ab omni aevo corporibus borealium gentium firmitas propria fuerit; & vicissim eo molliores sint, quo aequatori propiores. Ignis enim elementa corporum a se invicem remover, aerem rarefacit, aquam in vapores disjicit, olea, spiritus, ligna, metalla in omnibus particulis suis recedere cogit, ut majore mole fiant: Idem autem ignis etiam elementis corporis humani applicatur, ea ergo elongabit, & corpus debilitabit: augetur enim fluidi ad solida ratio, atque adeo minuitur solidorum potentia. Nam quo elementa sibi propiora, eo corpus firmitus est, & contra. Hinc etiam in calida anni tempestate vires mortalium dilabuntur, quae eadem serenissima hyeme, & sub frigidissimo coelo firmissimae sunt.

Nervosum] Aer nimis calidus in nullam corporis partem magis agit, quam in subtilissimam eam partem, quae ad nervos pertinet: subtilissimum enim inter liquida velocissime exhalat. Hinc adparet, cur ii homines, quibus nervi tenerrimi sunt, iis morbis maxime obnoxii sint, qui ab aere nimis calido nascuntur.

§. DCCXLVII.

Gelidus) Adeo frigidus, ut aquam cogat. Post hunc gradum frigoris aer adhuc refrigerari potest supra frigus aquae congelatae, per graduum numerum dimidium, quibus summus calor aestivus a frigore aquam congelante distat; & vidi ante 26. annos (1709.) aquam tepentem in liberum aerem sparsam in grandinis speciem subito abiisse, prius quam in terram caderet. Oportet autem; ut gradus definiamus, medium frigoris gradum invenire: neque pulchrius quidquam in physicis praestiterunt recentiores, quam illud studium, quo qualitatatum medios gradus definiverunt. Inter summum calorem, summumque frigus aliquis gradus est caloris medii, qui in quibusdam locis fere perpetuo idem manet & immutabilis. Nam in altissimo puteo observatorii Academiae Parisinae aqua neque hyeme coagulatur, neque in aestate tepescit, adeo aequabilis

est aeris temperies ; cum autem caloris gradum per multos annos obser-
vando Academici medium inter calorem , & frigus gradum invenerunt .

Densat) Corpus hominis frigentis contrahitur , & minus redditur . Vestes , quae aestate corpus calefactum vix ambiebant , hyeme amplas nimis experimur . Videtur NATURA hoc consulto voluisse , ut calor internus augetur . Ventres hyeme & vere natura calidiores , inquit HIPPOCRATES , quia iis anni aetatibus plus naturalis roboris possident ; hinc iisdem temporibus digestiones celerrimae , addit idem ; has enim facit actio vasorum in fluida : eam actionem frigus auget , adeoque & coctionem , sive crudi humoris in humanum mutationem . Male ergo hic HIPPOCRATEM carpsit HELMONTIUS .

Regelatio [Nulla alia mutatio animalibus , vegetabilibus , aut fossilibus perniciosior est , quam congelatio , & regelatio vicissim alternans , & crebro repetita . Ipsa metalla , quae candefacta subito aquae frigidae immerguntur , fragilia fiunt , vitri simillima . Caro edulis in gelido aere diu conservatur , sed quam primum regelavit , eadem in tabi speciem diffuit . In commentariis Parisinis (*) optime notatum est , nunquam tusses magis populariter grassari , quam in subitissimis mutationibus , ubi post magna frigora subitus aestus succedit , & hunc aestum nova frigora sequuntur . Non alio tempore majus a tabe pulmonali periculum .

Stringit) Exempla sunt , in summo frigore homines absque ullo symptomate subito mortuos procubuisse : neque haec calamitas infrequens in hyperboreis regionibus aut hominibus accidit , aut bestiis : causa mortis est in pulmone subito constricto , & coagulato intrus sanguine , qui in pulmonibus rigidissimo frigori aeris nudus exponitur .

Coryza] Aer gelidus morbos facit epidermidis , membranae Schneiderianae , pulmonis , oesophagi , ventriculi , intestinorum , ut vix ulla valetudo resistere possit . Hos catarrhos multi putaverunt esse secretionem aliquam criticam , quae totum corpus repurget . Verum homines sanissimi reperiuntur , qui in tota vita ne unicum quidem catarrhum passi sunt . Fit autem , quoties membrana Schneideriana calefacta prius , subito refrigeratur ; tunc enim extremi vasorum fines constringuntur , inspissantur humores , & paulo post subito & humores resolvuntur , & solida laxantur . Recte HIPPOCRATES , qui ad haec mala suffitus siccos ex thure , & mastiche commendat , quibus membrana Schneideriana laxata roboratur . Hinc intra viginti quatuor horas aliquot mucicinia humore replent , quantum vix sex mensibus sani excrevissent .

Sphacelus] Sanissimis hominibus ex summa frigoris faevitate labia , & extremi pedes , & nasus decidunt . Recte Romani , qui eadem phrasi ignis , & summi frigoris effectum expresserunt

Penetrabile frigus adurit , VIRGIL.

(*) *Fotius Britannicis* .

L 2

Side-

Siderationem subitam facit constringendo partes solidas, fluidas condensando.

Moretur) Non alia ex causa velocius destruitur corpus humanum, quam ubi frigus externum rigidius superatur per calorem ex motu musculorum generatum: quando, in exemplo, homines per hyberna frigora super glaciem ferratis calceis armati decurrunt: in primis, si praeterea ventus adversus flaverit. Tunc enim solida adeo valide in humores agunt, ut calorem per adtritum generent, qui & superet externum frigus, & praeterea sanguinem super consuetum gradum cogat incalescere. Aeris enim hyberni, quando aqua congelari incipit, frigus est 32. graduum, sanguinis humani vero calor 92. hos totos 60. gradus, quos frigidus aer perpetuo absorbet, debemus motu solidorum nostrorum generare. Hinc etiam vix ullum medicamentum ad morbos chronicos potentius, quam motus validus in calceis ferratis super glaciem. Verum frigoris effectus sunt ut aeris applicationes. Vulgi error est, flabella aerem refrigerare movendo. Ventus enim, quem follis metallicus excitat, nullum ad thermoscopium frigus generat. Sed haec causa est adparentis refrigerationis. Sanguis vivi hominis semper calidior est aere, in quo vivit, neque potest aer ad eum gradum caloris pervenire, qui sanguinis est, quin prius extinguatur. Qui in officinis ferrariis laborant, & qui saccharum in pileos formatum excoquant, ii aerem calidissimum hauriunt, & post brevem patientiam decedere coguntur statione, atque in lectulo requiescere: tunc refecti ad operam redeunt: & nisi ex aere aestuoso subinde recederent, caderent mortuorum similes, atque celerrime putrescerent. Ergo atmosphaera, quae nos cingit, & perspiratione nostra plena est, aeris calorem excedit: hanc ventus perpetuo aufert, & reddit aerem ea atmosphaera frigidior; hinc stante vento frigus percipimus, etsi aer motus nihilo frigidior sit quiescente.

Voracitas] Humores densati adferuntur ad vasa densissima. Sed calor ab adritu generatus est, ut densitas corporis adtriti, ergo in frigore major calor, perspiratio maxima. Hinc & sudor continuo novus, novusque sudor excepit, quem aer avertit, maxima humorum copia destruitur, ut corpus intra paucas horas exhauriatur, & sanguinis ad cerebrum, & cerebellum pressio interrumpatur, neque suppetat continuus densi sanguinis influxus &c. Ergo, si homini per gelidum aerem corpus moventi humidos cibos, aut liquores spirituosos obruleris, linquetur animo: si atrum panem cum lardo salito, fumoque indurato dederis, cum ex duro cibo optime valebit. Nam viscerum fortem actionem excipiet durum alimentum, & aliquid novi chyli perpetuo ad sanguinem addetur. Hinc in DIDCLIS epistola ad R. ANTICONUM antiquissimus aphorismus est: quo majus frigus, eo copiosorem cibum dare oportet, & pauciorum, & meraciorem potum. Quo major calor, eo pauciorum cibum, potum vero uberiores, sed magis dilutum.

Torpor)

Torpor) Quando subitum frigus hominem quiescentem opprimit, sensus oritur ingratus: sed si idem diutius frigus toleraverit, somnolentia, adeo grata obruitur, ut tantam suavitatem vita redimere velles. Si induleris his sirenibus, captus es, & cerebrum, quod nunc quiescere coepit, quiescet penitus, & placidissima mors somnum excipiet.

Scorbutus) Formidabilis ille morbus regionum septentrionalium.

Dolor) Nulla historia medica pulchrius haec docet, quam rudia illa diaria Batavorum, qui hyemem in Spitzbergia tolerarunt: & mala sua descripserunt, plerisque enim inclementia frigoris occidit: rigescebant artus, & immaniter dolebant, & mors finem faciebat malorum. [1732. Struxerant sibi casam ligneam, focum in casa accenderant; sed cum jam vera vis frigoris ingruisset, neque calefacere se potuerunt, neque penemovere, sed torpidi in lectis manserunt; artus contracti dolebant miseris ex scorbuto, & interibant ex ordine: qui diarium scribebat, ultimus superstitum, scribit in fine libri, ,, Omnes focii mei perierunt misere, & ego, qui scribo, exitum vitae propinquum exspecto. Altero vere naves Butavae advenerunt, & nihil invenerunt nisi cadavera sodalium. .

§. DCCXLVIII.

Laxat] Hannibali tepentes Bajae, & Capraenae deliciae id fuerunt; quod Canae Romanis; adduxerat exercitum heroum, & calorum turbam reduxit.

Peripneumoniae) Quando aer humidus corpori humano diutius applicatur, flaccescunt omnia, & emoriuntur etiam plantae quaelibet eo celerius, quo diutius humidi aeris vires passae fuerint.

Tusses) Aer omni momento temporis siccus pulmones subit: sed idem quando efflatur, humidus est: hoc halituosum averrit atmosphaera, qua ambimur. Quando vero aer ipse nebulosus, & humidus est, desinit recipere vaporem humidum de pulmone, & ipse pulmonem humectat, ergo humectans anima in pulmone manet, tunc lenius quasi sub aquis mergimur, & tussis oboritur, qua serosam humorem de pulmonibus expellere conamur. Hinc tusses, & alvi fluxus flantibus austris dominantur, quod post HIPPOCRATEM MALPIGHIUS observavit.

Putrefactio) Nihil potentius partes animalium destruit, quam humiditas cum calore conjunctim applicata. Docet id solutio, cornu cervi in vapore tepido suspensi. In aere 40. vel 50. gradibus calente, & humido simul ac nebuloso, suspende carnem suillam, post viginti quatuor horas putridam reperies, quae in eodem calore, sed sicco aere intra triduum demum non putrida, sed rancida facta fuisset. Hinc HIPPOCRATES morbos epidemicos, & pestem ipsam deducit ab aere nebuloso, calido, humido. Si vero cum humiditate aer frigidus fuerit, tunc adfectus catarrhales dominantur.

§. DCCXLIX.

§. DCCXLIX.

Eadem) Exsiccat, & humidum omne de corpore adtrahit.

§. DCCL.

Gravis] Hujusmodi aer, & internae, & externae superficiei corporis humani robur addit adplicatus: & vasa omnia firmiora efficit. Robur enim est vis, qua fibrae elongationi resistunt: hanc ipse aer fieri impedit, violentius adpressus. Deinde idem aer, quo ponderosior est, eo valentius vasa comprimit, & reddit arctiora, & vires parietum contra fluida intus contenta auget, auget adeo adtritum, & calorem: ergo eo rectius valeamus, quo aer ponderosior fuerit. Hinc etiam fit, ut facillime incalescant operarii, qui in subterraneis cuniculis, in aere alioquin frigido operam collocarunt. Vulgo solent aerem pluvio tempore gravem dicere. Verum tunc certe gravissimus est, quando serenissimus, maxime in diuturna coeli serenitate. Quando gravissimus redditur, poterit ultimo circulationem sanguinis per pulmones suppressere, dum pulmonem majori pondere dilatat, magis ad pleuram adprimit, majorem partem pulmonis replet, minorem adeo sanguini relinquit. Sed haec noxae rarae sunt. Neque ab hac aucta gravitate mors sequitur unquam, & sani homines eo melius habent, quo gravior est. A media enim aeris gravitate, qua in mercurio pollices mercurii 28. sustinet & respondet altitudini 340256. pedum aeris non facile altius ascendit, quam partem ponderis sui vigesimam octavam, quae mercurium cogit per pollicem ascendere: & hanc diversitatem facile toleramus. Asthmatici soli aerem graviorem molestum habent: quamprimum enim ventus ex boreali regione flat, & argentum vivum in barometro ascendit, paroxysmus ipsis ingruit.

§. DCCLI.

Lewis] Longe magis noxius est. Animalia facile ferunt tantum in aeris pondere incrementum, ut argentum vivum tribus unciis ascendat, uti constat per experimenta, quae BOYLEUS machina sua fecit, qua aer comprimitur. Verum si pondus aeris ita minueris, ut argentum vivum per tres quatuorve uncias descendat, jam omnia animalia vitam agunt: & si sextam partem ponderis sustuleris, pereunt: ut manifestum fit, aeris pondus auctum vix nocere, diminutum plurimum. In ea enim aeris conditione humores minus premuntur, & rarescunt, & vasa expanduntur. Huic expansioni aer resistebat, sed aeris vis nunc diminuta est, superest ut vasa dilatentur. Ergo arteriae secundi generis adeo latae fiunt, ut primi generis liquida recipiant, & sanguis in aliena vasa transit, uti in cute
solet,

folet, quam violentius fuximus, aut ab adplicata cucurbita. Inde error loci, & inflammationes, & malorum infinita vis. Ita in animalibus, vacuo Boyleano inclusis, tumor inmanis, & quasi uniuersalis totius corporis fugillatio.

Fibris pulmonicis) Pulmo animali uiventi maior est, quam foret, si aer atmosphaericus in cavitatem thoracis venisset: quoties enim id fit, continuo pulmo minor redditur. Ergo fibrae mesochondriacae pulmonis perpetuo in statu violento sunt: & conantur ut minores fiant. Hanc contractionem aer impedit, qui intus pulmones expandit. Tolle nunc de viribus aeris, augebis utique vires contractiles pulmonis. Ergo quando pondus aeris minuitur, non valet idem pulmonem expandere ad legitimam diametrum, amisit enim de viribus suis, quae in fibris pulmonis integrae manserunt. Hinc anhelatio in aere leuiori, & difficilis inspiratio, & asthma, contrarium asthma disto ad DCCL. quod in aere humido augetur. Hujus etiam generis sunt phaenomena animalium, quae in vacuo BOYLEANO moriuntur: anhelant enim, anguntur miserrime, & pereunt.

Densitas, rari] Nam densitas aequalis est ponderi, adeoque pondus autum densitatis incrementa, minutum decrementa exprimit.

§. DCCLII.

Coelum) Ita aerem vocamus, cum aethere, & corporibus coelestibus omnibus, quae perpendiculariter dato loco incumbunt. Huc ergo pertinent latitudinis gradus, & longitudinis.

Tempestas) Solis accessio, & recessio, quum viginti duorum graduum intervallo nobis proprior fiat, & in eadem distantia longius a nobis recedat.

Solum) Pars superficiei telluris, quam quisque inhabitat. Id potest arenosum esse, aut aquosum, aut bituminosum, aut metallicum.

Mare) Collectio aquae salsae, in qua omnia, quae mare continet, & oriuntur, & occidunt. Mare tamen non solam aquam continet, aut salem marinum solum, sed bituminosum aliquid, & amarum, quod ILL. MARSILIUS manifestum fecit, intolerabile, quod destillatione abigi non potest, sed in ipsum alembicum cum ingratisimo suo factore ascendit. Et praeterea sepelit animalia, & majora, & numerosiora, quam terrena illa, piscium enormia corpora, & homines, quorum immentia vis a 6000. annis in oceano contabuit. Hinc mare alterne regiones aduens, & deferens, eas totas insalubres reddit; cum in summo apice recessionis enormis fracedo in ea aqua oriatur, quae in fossis terrae a recedente mare relicta est. Inde factum, ut Britanni Flandriam coemeterium suum vocent. Omne ergo mare suspectum est.

Montes) Loca telluris eminentissima, in quibus aer exhalationibus minus

minus inquinatur. Hinc HELMONTIUS ita verba illa DAVIDIS exponit, quis habitabit in monte domini? ut significet, quis saluberrime habitabit.

Lacus) Stagna majora aquae dulcis.

Paludes) Stagna minora quam lacus.

Flumina) Aquae decurrentes. Horum naturam EDMUNDUS HALLEIUS per artificiosa experimenta primus aperuit, quibus constat, quantum aquae intra datum tempus, dato gradu caloris, aut ex aqua dulci, aut ex salsa exhalet, eo minus nempe exhalare, quo quaeque aqua copiosius sale inpraegnata est. Per ea experimenta demonstravit, aquam ex mari, & ex lacubus stagnisque & fluviis elevari, & nocturno frigore reperi per superficiem telluris, atque montibus refrigeratis occurrere: ad eos, aere frigidiores, aquam in nebulas roremve condensari, quae humi cadant, & porro juxta cacuminum declivia destillent, & hanc fluminum originem esse. Nullus enim fluvius sursum scaturit, nisi altiorrem montem super se positum habeat. Hinc in planissima Batavia nulli fontes salientes reperiuntur. Ex iisdem experimentis explicatur nondum satis intellecta mens Salomonis, cur nempe omnia flumina in mare decurrant, neque ideo mare augeatur? Nempe quantum aquae influit, tantum exhalat, & vel imbrium specie delabitur, quales in toto terrarum orbe cadunt, vel ad montium cacumina colligitur, & flumina efficit cursu exercita, electo puriores aquas, defluentis de montibus amnis. Verum haec exhalatio in qualibet parte telluris, in omni tempestate anni alia est, & cum his mutationibus ipsa mutatur atmosphaera.

Vapores) Humidi, aquei: exhalationem vero vocamus vaporem siccum, qualis sulfuris accensi est, aut putrescentis animalis, aliae autem sunt in qualibet parte telluris.

Meteora) Ita vocamus mutationes, quae in coelo sublunari apparent. Meteora haecenus cognita alia referuntur ad inflammabilia, quale fulgur est, & fulmen, & tonitru, ignis fatuus, ignes vagi, quos ante pestilentias frequentes ajunt apparere, jaculares, & Jovis, si dantur omnino, lapides. Et Fulmina quidem generantur ex calore, & humiditate conjunctis, atque ideo facile dies aestuosos sequuntur. Alia Meteora ad aquosa pertinent, ros, pulvis, grando, nix.

Admissi) Haec res nondum pro dignitate excolta fuit. Multum huc tellus confert; nam quo propius ad solem accedimus, eo majus frigus est. In montibus altissimis Peruvianis, candidissima nix cacumina undique regit, quam nulli aestivi solis radiis unquam liquefaciant, dum ad pedes eorundem montium in vallibus aestus intolerabilis habitat. Calor enim aeris nostri magis a reflexione est, quam a solis radiis. Incrementum equidem, quando solis radii verticaliter feruntur, & decrescit idem, quando radii oblique incidunt. Sed in eodem tamen climate non idem ubique aeris calor est. Quando enim altissimi montes regioni ad boream

ponun-

ponuntur, fervebit aestu: & si iidem ad austrum jacuerint, frigus feres perpetuum. Hinc diversae illae aeris in corpora humana efficaciae, quae non a quatuor qualitatibus, sed a corpusculis pendent, quae per aerem obvolvunt. Ante triennium demonstravi, aerem non solum corpus illud elasticum esse BOYLEO notum, sed chaos esse, in quo suspensa haerent omnium rerum confusa elementa, quae fermentatione, aut putrefactione, aut igne resoluta fuerunt, ipsius etiam auri, argenteae, quatenus haec metalla volatilia redduntur, sive quod idem est, in aerem recipiuntur. Neque aeris effectus determinari possunt, nisi sciveris, quaenam quovis determinato anni tempore in patria tua effluvia dominantur.

§. DCCLIII.

Motu) Ventus aeris motus est. Pulcherrima de ventis habet Divus VERULAMIUS, & alia addidit MARIOTE: sed aliquid superest & neutro intellectum, quod neque a calore, neque a pondere, neque a frigore, neque ab exhalationibus pendent. Motus autem aeris duorum generum sunt. Vel enim perpetuo iidem manent, quales inter Tropicos reperiuntur, statim, & periodici: ibi sol, mane ascendens, aerem proximam ante se urget, ut ventus solem antecedit, & vicissim vesperi, quando sol recessit, ventus contrarius priori nascitur, quia aer spatium a solis diurno aestu calefactum occupat, adeoque eurus omni mane, & vesperi ventus ex occidente spirat. Reliquorum variabilium ventorum infinitae causae esse possunt. Sed venti in corpus humanum agunt 1. motu, dum pulmone vim majorem adplicant: nam aer sudus, & stagnans agit in pulmones solo pondere: sed quanto idem duplicato motu in pulmones incumbit, tunc pulmo ab aere eo plus virium patitur, quo velocius movetur, ut homo, qui adverso pectore procellam excipit, vix expirare possit, licet commode inspiret. Ventorum moderatiores saluberrimi sunt, eadem enim efficiunt, quae aer ponderosus: hinc animalia respirantia melius vigent, dum modico vento adflantur, anhelatura, quamprimum aer omnino quiescit. 2. Aer remover a nobis atmosphaeram nostram calentem, & auram adfert frigidioram. Cum vero haec frigidior sit, quam illae, quae nos deserunt, exhalationes, fit ut ventus corpora nostra refrigeret. Ventus autem ad summam vehementiam auctus, eadem, quae aer nimis gravis, vitia facit.

Chorographia] Hi medici suaviter delirant, qui in libris pronuntiant, quinam euri effectus sit, quid boreas faciat: & boream quidem siccum frigidumque vocant, austrum calidum humidum &c. Parum certe est universalis, quae subest, veritatis: qui vero vires ventorum explicare voluerit, eum meminisse oportet, ventum ea ad nos adferre, quae in ea regione sunt, unde spirat. Pro diversitate harum vicinarum, etiam vis venti alia erit. Qui vim ventorum nosse cupit, quam Leidae exer-

cent, is debet chorographiam five mappam geographicam fidelissimam sibi comparare, Leidamque in centro ponere, tunc ope acus magneticae ordinare circa Leidam regiones vicinas, ventorumque ex omni ambitu directiones. Si mare a septentrione fuerit, in ea urbe certe longe alia boreae indoles erit, quam si maris vice longus terrarum tractus ad boream poneretur: illic enim marina effluvia, hic siccitatem meram advehet. Demonstravi alibi, ventos etiam crassiora corpora a decem, & viginti milliarium distantia adtulisse. Subsolanus Belgis salubris, Britannis pessimus est. MARIOTTUS tabulas nobis reliquit, in quibus calculum posuit celeritatis, quae in vento summa esse potest, spatiis, quod intra datum tempus percurrit, durationis, quae longissima in procelloso vento observata est. Sed KRUQUIUS imprimis pulcherrimas observationes reliquit, batavus homo, ultimum opus, si quis eas continuaret; is expertus est, quomodo aer de loco in locum migret, & quo tempore. Si decem homines MARIOTTI aut KRUQUII similes in Europa viverent, & per 18. annos observationes de ventis consignarent, tunc certius aliquid de ventorum natura disceremus. His usus, si notaverim, quamdiu ventus aliquis constanter flaverit, & quam celeritate, & addiderim, eum ventum a mari adspirare, aut a montana regione, tum vero incipiam nosse, quid ille datus ventus sit effecturus. Quae HIPPOCRATES, graecus homo, de etesiis scripsit, quae de euro, aut austri potentia, ea in Batavia diversissimo modo se habent. Boreas equidem nunquam austro similis esse potest, & ille fere semper frigidus, auster autem tepidus, & subhumidus est. Sed si aliquando tamen boreas supra ingentes paludes spiraverit, alius erit a borea, qui super siccam lateque patentem terram advenit. Subsolanus nobis aestate calidissimus est: omnes enim venti diuturniores adferunt in regionem, quam adeunt, eum statum aeris, qui fuit in ea regione, unde adveniunt. Quando boreas per duos menses spiravit, eo toto tempore coelum boreale ad nos delatum est, adeoque sicca, & frigida tempestas erit. Autumnali vero tempore auster advehit humidos vapores, & tempestas mutatur in pluviosam. Ergo medicus in ea urbe, in qua praxin exercet, chorographiam tenere debet regionis suae. HIPPOCRATES Illyricis consilium petentibus in peste metu, nullum dedit, Graecos vero monuit, ut ventos ab Illyrico adspirantes corrigerent. Pests, ajebat, est retro hos montes: hos montes hae portae dividunt: per eas hoc certo tempore etesiae spirabunt, ergo eo tempore pestilentialem ventum ab Illyria adferent ad Graeciam. Ergo obturatae eas portas. Hoc consilio Graecos a peste praeservavit, neque aliam causam divinatio habuit, nisi peritiam itinerum, quae in Graecia ventis constantiora sunt. Si tunc HIPPOCRATES Graecos esset consolatus, atque nocituras negasset Etesias, adeo ex salubritate sua celebres, perdidisset patriam. Facile vero intelligitur de ventis, qui stato diei vel anni tempore recurrunt, faciliorem praedictionem esse, quam de vagis illis

illis ventis, qui nulla tempora observant. Etelsiae anniversarii sunt, de iis ergo HIPPOCRATES audeat dicere potuit, hos morbos spirantibus Etelsis leviores futuros &c. Ejus certe libellus de aere, aquis, & locis masculis observationibus plenissimus honestissimo in quavis bibliotheca loco dignus est.

§. DCCLVI.

Nimia) Supponendum est hominem sanissimum esse, & saluberrimo cibo uti, & sola copia peccare.

Clauduntur) Qui ventriculum nimia ciborum copia repleverunt, isti cibi per ventriculum iter acre perficient; hoc primus HIPPOCRATES, deinde HELMONTIUS docuit, & nunc per experimenta certissimum factum est. Nempe in plenissimo ventriculo arteriae gastricae a cibo comprimuntur, & sanguis in iis detinetur, & nascitur ventriculi paralyfis. Imo, qui frigidam, purissimam, nimia copia, intra breve tempus absorpsit avidior, illi potus intra ventriculum stagnabit, quia ora ventriculi eo firmitus clauduntur, quo magis distenditur. Helliiones vinum, quod subito ingurgitaverunt, non emingunt, sed revomunt, &, si retineant, apoplectici pereunt, quod adeo multis exemplis WEPFERUS confirmavit. Fibrae enim, quibus vis infertur, reagunt, & ventriculum claudunt.

Prohibentur] Cibi majori copia ingesti non mutantur, sed rarefcunt tumidi, neque magis promoventur, quam si vesicam suillam pasta farinaea offarctam contunderes; neque enim ea vi contenta vesicae mutares, quae insignissime comminuerentur, si dimidia tantum vesica repleta esset.

Perversus) Cibi ventriculo recepti necessario in loco calido rarefcunt, & intumescunt, non aucta substantia, sed ab elastica substantia aeris cibi permitta, & rarefacta. Verum rarefacta corpora eadem ratione agunt, qua mole aucta agerent: ergo cibus rarefactus perinde distendet ventriculum, ut etiam oculis tuis post prandium turgere videas, & ventriculus crepare visus sit in sue, vorace animale, quae post famem se subito cibis obpleverat, & humi procumbens subito expiraverat.

Dyspnoea) Quia diaphragma a tumente ventriculo sursum pellitur, & spaciū ad pulmonis dilatationem necessarium minuitur.

Circuitus) Aorta comprimitur, & sanguis per eam acrius descendit, hinc majori copia ad cerebrum premitur. Inde a repletionē nimia vertigo, somnus, imo apoplexia.

Cruditās] Cibi vel naturam suam retinent, vel aliam, quam chyli, naturam induuntur.

Cardialgia) Dolor in superiori ore ventriculi, nervosissimo illo, & distento.

Vomitus) Quando homo sanus est . Pueri vix epulis adsunt , quin vomant : cum enim quotidie eandem , eamque modicam cibi copiam adsument , necessario vomunt , quamprimum praeter morem se repleverunt .

Putrefactio) Ciborum in ventriculo nimis diu retentorum : quales post 24. horas per diarrhoeam ejicimus , nihil inde chyli nasci ; sed inprimis paralytis ventriculi inde fit . Nam uti ab urina justo diutius retenta aliquando incontinentia lotii fit , ut urina per totam porro vitam non aliter nisi fortissimo nixu diaphragmatis , & muscutorum abdominalium dimittatur : ita ventriculo eadem mala accidunt . Dantur enim homines , qui post unam crapulam tota vita sua languent , destructa ventriculi actione , ita extensi , ut fibrae vim contractilem pene totam amiserint , & diurnae lienteriae secutae sint . Quando enim ventriculus per 24. horas turgidus fuit , eo tempore venae nihil ab arteriis sanguinis acceperunt , & latera pene concreverunt , nervi autem compressi fere deleti sunt . Hinc post epulas abstinentia utilissima , qua fit , ut fibrae tonum suum per quietem recuperare possint .

§. DCCLVII.

Inedia) Inedia sola per se ipsam nullum morbum facit , cum mera privatio fit . Sed interim , dum cibus abstinemus , vita pergit operari ; & vita motus perpetuus est : hinc mutat humores , solidaque adterit , subtiliora liquida per exhalationem exprimit , & se ipsam consumit . Hi ergo morbi vitae debentur , non inediae . Eo magis autem nocet inedia , si cum motu corporis valido conjuncta fuerit : qui quiescunt , inediam diu tolerant .

Dissipant) Per SANCTORII perspirationem , maxime octo circiter ab ultimo pastu horis .

Rodentia) Haec TSCHIRNHAUSII egregia observatio est , in *l. de medicina mentis , & corporis* , inediam nempe putredinem in toto corpore facere ; hinc urina faetet , & sudor , & anima , etiam iis , quibus alioquin innocens fuerat , gravissima redditur , & eo olidior , quo jejunium diutius toleratum est .

Biliofa) Bilis , & succus Pancreaticus ascendunt in ventriculum , ibi conquassantur , & qui diu jejunant , biliosi fiunt , secundum HIPPOCRATICAM phrasin ; non ideo , quod majori copia bilis generetur ; verum ideo quod ascendat , & manifesta fiat .

Appetitus) Amara omnia appetitum fuscitant , hinc & bile plenus ventriculus eadem ratione appetit , ac si totus absinthio , & minori centauro plenus esset .

Prostratio] Ventriculus ab acri bile tamdiu vellicatur , donec ultimo insensibilis redditus desinat adfici .

Sitis) Quia subtilissima dissipantur , neque praesto adest humor , qui nervos repleat .

Borborygmi) Famelicis ventres obmurmurant; & PLAUTI nequam ferulus querebatur, sibi in ventre horologium esse, quo absque solis umbra dirigatur, & audire possint, qui negaverint.

Cumulus) Bilis in nobis sanis magna copia generatur, uti vel sola amplitudo hepatis demonstrat: quando vero in intestina descendit, & retinetur, acris ibi ex mora fit, & tenuior. Quando eadem in vasa mesenterica resorbetur, etiam eo motu acrior fit, & redit secundo in intestina, atque accumulatur. Quando nunc homo panem edit, habet bilis in quod vires exerceat, panemque mutat, & dum mutat, mutatur ipsa. Quando vero sola manet, erodit utique ventriculum, & vomitum movet: ipse in ME expertus sum, cum aliquando ob urgentes labores cibum non liceret adsumere: inde vero, plane insolitum MIHI contigit, ut ructus nidrosi MIHI continuo ascenderent, cumque ructibus in ore amaror.

Vomitus) Post magnam inedia a minimo motu facillime vomitus sequitur. Ventriculus vacuus flaccidus non resistit, intestina vero pergunt agere, & in laxum non resistentem ventriculum bilem, succumque pancreaticum agunt, qui irritando vomitum faciunt.

Pervigilium] Nemo dormit famelicus.

Epilepsiae) Homines epileptici relapsus patiuntur morbi, si famem toleraverint.

Furiose] Animalia fame enecta ante mortem in furorem aguntur.

Mors] Eaque velociter sequitur, quando non cibo solo, sed potu etiam prohibentur animalia. In his vero animalibus, quae fame enecuerat, intestina nitidissima reperit FRANCISCUS REDUS, cujus hae observationes sunt. Ergo, ut corpus repurgetur, prodest subinde jejuna, ita, cum simul aqua bibitur, viscera purissima fiunt, & hic mos plurimum ad longaevitatem confert. De anachoretis Asiaticis VERULAMII est observatio.

§. DCCLVIII.

Pejora) Medici cum mala viderent, quae a nimia repletionem oriuntur, consilium ceperunt mala omnia sanandi per abstinentiam: verum malos eventus experti destiterunt. Facile est nimiam repletionem exinanire; lanceola praesto est, & clyster, & purgatio, quibus humores subducantur. Sed longe difficilior est, corpus tabidum, & extenuatum reple. Recte adeo HIPPOCRATES, magis in stricta diaeta peccari, quam in nimia repletionem.

§. DCCLX.

Muriatica) Haec operatur 1. ex natura falis marini. 2. quatenus sal marinus non purus est, sed corruptus, qui, dum carnes salit, ipse ineptus factus

factus est, ut voce utar SALVATORIS. Non ignoro, salem marinum ex urina post diuturnas putredines educi posse; verum idem utcumque mutatus est, neque omnes salis marini proprietates retinuit.

Simplex) Quae ex fructibus horaeis immaturis est, aut ex panè fecalino per trihorium in ventriculo retento: aut *fermentata*, qualis in pasta, in musto, & in omni fermentato liquore reperitur.

Sitim) Non ob siccitatem; nam aqua marina epota sitim adeo non solatur, ut irriteret.

Rigiditatem) Exemplum in Leidensi puella fuit, quae pica quadam laboraverat, & salem assiduo vorabat integris manipulis, neque unquam absque penu salis in pera erat. Haec viva, & spirans fere in flatuam inflexilem obriguit. Historia legitur in ACTIS SOCIETATIS BRITANNICAE. Ita conditae carnes rigidissimae fiunt, ut vix dentibus subigas, & nimia copia salis addita omnino inutiles redduntur; sal enim cum carnis in lapideam fere naturam abit.

Serosis) Serum inprimis adficit, & reliquos humores aquosos, nam sal marinus in aqua facilius, in oleo difficillime solvitur. Humores vero ex natura sua dissolvit, non coagulat, adeoque bonam, & naturalem sanguinis crassitiem diluit.

Nutritionem] Sanguis sani hominis adeo blandus est, ut instillatus oculo, parti acutissime sentienti, nullum sensum inprimat sui. Sal vero marinus oculo inspersus intolerabilem dolorem facit: corpori adeo nostro inutilis, nisi iners fuerit, & motu egeat aucto: adeo vero adhaeret elementis nostris, ut vix ullo modo educi queat. Lardum falsum muraticam acrimoniam non deponit, etiam si per plures horas cum aqua coxeris.

Scorbutum] Classarii nostri, multo quam Angli parciores, hordeo solo, & piscibus falsis vivunt, aeremque marinum spirant. Ab hac diaeta in diuturnis itineribus immobiles fiunt, fere uti cadavera; & noctes, diesque in lecto jacere coguntur, prae crudelitate dolorum, gingivaeque miseris spirantibus putrescunt, & excidunt. Quamprimum ad insulam appellunt, tunc qui sani sunt, aegros fodales in asseribus in terram efferunt, & fructus colligunt acidos, acetosam, atque virentes herbas, inde juscula parant, ea condiunt succo limonum, quae proprio nomine vocant *paspas*: hoc solo victu aegri intra tres aut quatuor dies sanantur, viresque recuperant.

Destructionem) Humores, qui sale marino praegnant, propulsi in vasa haec magis adficiunt, quam si sine sale forent: adeoque, qui vel tribus mensibus solis falsamentis vixerint, iis gingivae inflammantur, & tætae sanguinem stillant, & totum corpus maculis coeruleis variegatur.

Acerba) Quando acidum terram admistram secum fert, partes corporis fortiores reddit: quod experimur, si pomum cydonium immaturum manducaverimus, mox enim totum os crassius fit, & durius, & humo-
rum

rum adfluxus sistitur, & coagulantur iidem. Haec acerba indoles est in fructibus horaeis immaturis, uvisque inprimis noxia omnino, ut ipsi porci grandinon, & scrophulosi fiant, quando immaturis fructibus se saturaverunt.

Coagulat] Austera enim sanguinem, & serum sanguinis admista cogunt.

Acidam) Nullum in homine sano acidum est, & toti indoli nostrorum humorum haec acrimonia repugnat.

Lancinantes) Quasi partes lanceola discinderentur: hinc tormina gallice vocantur *des tranchées*.

Pallorem] Acida semper faciunt: si puer acetum ore hauserit, ei continuo labia pallescent, & in universum omnes homines pallent, quibus ob deficientes vires chylus aciescit.

Scabiem) Ejus Speciei, quae ex malo visu oritur: unde particulae crassiores ad cutem deductae perspirationem impediunt. Pueri rustici, qui poma a ventis decussa devorant, plerumque sub autumnum scabie infestantur, diversissima ab ea scabie, quam in navibus salsamentorum nimius usus facit.

Acetis) Haec quidem sanguinem diluunt.

Rheuma) Acidum penetrabilitate sua aquae parum cedit. Hinc, quando copiosus adsumitur, & naturam nostram superat, atque servata indole acida in sanguinem venit, arthritides facit, & minima vasa, quibus impactum haeret, tota destruit: exemplum est in hominibus, qui vinum rhenanum recens cum tartaro suo potant, donec naturam vincat, & acidum ipsum purum in articulos veniat. Non ideo aio, omnem a vinolentia podagram oriri, sed esse hanc unam ex causis podagram facientibus, eamque graviolem, quam illa a spiritibus orta levior.

§. DCCLXI.

Acribus) Acre in aromate aliquid exilissimum est ignisque similissimum. In libra integra piperis vix aliquot grana acria sunt. Ablato enim oleo essentiali, reliquum omne iners est. Sed de eo oleo essentiali aufer spiritum rectorem, etiam hujus olei reliquum iners erit. Ergo, quod in aromatibus acre, id spiritus est. Non mirum adeo, cum hoc acre adeo subtile sit, posse nervos nostros subire; destructurum omnia, & adusturum, si nostros spiritus superaverit. Quando homo sanissimus cinnamonum edit, & hoc more per aliquot annos utitur, ne unicum dentem retinebit, omnes enim perinde, uti ab igne, & etiam violentius adurentur: exempla visa sunt in aromataris. Pulcherrime SENDIVOGLIUS, chymici in archaeo quaesiverunt principia corporis, quando vero is archaeus, quem adsumimus, nostro validior est, tunc occidimur ambusti. Aroma enim perinde, uti ignis, exigua copia medicamenti loco est, confertim usur-

ufurpatum destruit. D. ΒΟΝΤΕΚΟΕ aromata tamquam Deorum manus laudat, sed iisdem certe medicamentis multos occidit mortales. Nulla enim inflammatio certius lethalis est, quam ea, quae ab oleo stillatio aromatum oritur.

Ardorem) Ipse expertus sum in ventriculo intolerabilem vehementiam hujus ignis.

Febrim] Homo hydropicus, ab omni certe febre remotissimus, si piper contusum cum vino majuscula copia devoraverit, poterit non modica febre per aliquod horas laborare.

Cardialgiam) In ore sinistro ventriculi, quod veteres καρδιαν dixerunt. Soda quidem etiam alias causas habet. Quando debilior homo panem secalinum edit, majori copia, & aquam superbibit, ructus post aliquot horas acidissimos, edet, fere ad modum aquae stygiae rodentes: qui vero piper ingurgitavit, pejus omnino malum patietur, & prior ille solis oculis cancrorum facile se sanabit, iste vero nihil nisi a magna copia aquae sperare potest.

Ructus) Quia acre illud, quod carminatiorem vocant, partes solidas ita stimulat, ut se contrahant, aeremque elidunt.

Vomitum) Veteres inter praesentiora emetica raphanum rusticanum acerrimum retulerunt. Ego vero ad eam classem audeo omnia aromata referre, si majori copia adsumta fuerint: nam si copia moderata adsumferis, eadem sistunt vomitum.

Contracturas) Nervi rigescunt, & eorum vaginae obstruuntur. In manibus, & pedibus imprimis haec mala observamus fieri, quando muscoli flexores convulsi praevalent, & extensores paralytici cedunt antagonisti.

§. DCCLXII.

Fermentatione) Cerevisia, vina, fucci vegetabilium fermentati, vi caloris non majoris, quam sanguinis humani est, purum alcohol exhibent. De hoc alcohole LULLIUS dixit tanquam de antiquo invento. Ex vegetabilibus, inquit, educo corpus, quod ad ignem absque residuo avolat: dudumque de spiritu ex vino, & frumento ante BASILIUM VALENTINUM, & PARACELSUM scripserunt Chemicus antiqui. Ab hoc autem alcohole temulentia unice nascitur, & quo quisque liquor plus possidet alcoholis, eo inebriat potentius. Vinum & cerevisia, si meracissima fuerint, soli aeri exposita omnem vim inebriandi amittunt, vix pondere interim mutata, nihilque porro possunt, quam stranguriam & tormina movere.

Temulentia) Homo sobriae vitae adfuetus plus vini bibit, quam solet; is hilarior fiet, & ingenium percipet acutius, & promptius judicium, & facundior erit. Si idem plus biberit, delirare incipiet, & titubare,

& tandem perfecte delirabit. Ita in fabula BACCHUS omnes in bestias convertit: cum quibus in eadem nave erat. Inde Paralyticus fiet, & pedum brachiorumve officio destituetur: tandem somnus malorum finem faciet, nisi nimia crapula apoplexiam, & ipsam mortem acciverit.

Siccam) Oriuntur morbi varii cerebri, & nervosi generis.

Potus] Ut *insent besterno venas ut semper Iaccho*: ni fecerint, titubat caput, & genua tremunt: Cerebrum enim a perpetuo usu inebriantium debilitatur. Hac fallacia hi potus, firenum simillimi, homines ad mortem usque seducunt.

Homines ebriosi altero mane frigidam pituitam, & flatus gelidiusculos in ventriculo percipiunt: monituros, ut novo hastu se resocillant. Qui in Asia opii usui adfueti sunt, si aliquando facultas deficit amabilis veneni, incidunt in acrimoniam adeo tristem, & fastidiosam, ut omnia pro opio vendere parati sint, aut ad laqueum denique recurrere. Si tunc opii loco vinum creticum nigrum meracissimum praesto fuerit, poterit ipsis pro opio esse. Haec PROSPER ALPINUS ipse vidit.

Hydropes] Et postremo ipsa mors.

§. DCCLXIII.

Clausis) Nemo credit, quam exiguus vapor hominem enecare possit: Quando succus vegetabilis qualiscunque fermentat, in ipso actu explodit particulas maxime actuosas, acidos spiritus, qui gratissime nares feriunt. Hoc est Gas illud HELMONTIANUM, quod non in fermentatis reperitur, sed in itinere ad fermentata. Verum iidem vapores collecti, & uno impetu adtracti, eodem fere, quo adtrahuntur, temporis momento enecant. Si vero copia minor fuerit, apoplexiam faciunt, & si initius egerint, titubationem. Nihil in orbe terrarum forte vehementius actuosum est, quam illud principium, quod in fermentationis actu de succis vegetabilium se resolvit. Quando mille musti librae in cado sollicite clausae conservantur, spiraculum vero angustissimum est, & liquor nunc maxime fermentat, intusque spumam agit, si tunc aliquis naribus ad spiraculum admotis vaporem adtraxerit, mortuus cadet abque mora. Hinc omnino insalubres sunt eae cerevisiae, quae ex phiala saliant, insalubria vina muta, in quibus fermentatio vi suppressa est: nam hi potus, quando in ventriculum pervenerunt, elaterem suum continuo exferunt. In ACTIS ACADEMIAE PARISIENAE exemplum hominis nobilis legitur, qui, cum importunius sitiret, maximam copiam ingessit fortissimae cerevisiae (ale) in lagena inclusae, necdum fermentatae: periiit omnibus frustra tentatis, & in cadavere intestina supra fidem flatu distenta adparuerunt. Acre enim fermentabile cerevisiae a calore ventriculi excitatum convulsiones fecerat, quas nulla ars superare potuit.

Plures species acrimoniae hoc loco non trado, cum unicé de iis loc sit dicendi, quae cum alimentis admitti possunt.

§. DCCLXIV.

Pondus) Pylorus enim non transmittit, nisi fluida. Si viscosi, quales adfumimus, cibi in intestina venirent, pessime certe nobiscum ageretur. Hinc a prandio quarta, & magis adhuc octava hora ponderis sentius a materie indigesta retenta.

Flatus) Ab aere retento: systema enim intestinum in fine hominis clausum est, quod clysmata demonstrant, saepe ita retenta, ut ne guttula effluat.

Obstructione) Obturat vasa bibula.

Tumorem) Qualis in infantibus est, ortus a lacte, quo pene solo vivunt, & caeseo viscoso; vel a cibis tenacioribus, quam ut superari possint a viribus solventibus infantis: tunc paulatim laxantur ventres prominuli, & intestinula flatu turgida, & denique omnia immutata transmittuntur, atque atrophia, & mors ipsa sequuntur. Vitium fere est in bile debili, quae inertem congestam pituitam superare nequit; tunc frigidiores commendo, quas mane, & vesperi asperis, & calidis lintheis ad focum jubeo administrari: ita pulchre convalescunt. Si purgantibus aggressus fueris, pituita iners in aeternum renascetur.

Unitis iterum) Natura cavet sollicite, ne crassi aliquid in venas, & ad hepar veniret. Sed una particula cibariae massae non viscida est, duae demum se adtrahunt. Una amyli atomus non pastacea est, & transit per cribrum ex tenerrimo lintheo factum, cujus minimi pori sunt. Adde nunc particulis floris farinae aquam, qua inter se colligentur, tum vero in amyllum abibunt, ductilem pastam, quae digitis extendi poterit, & usque se trahet continua. Quando ergo duae pluresve particulae viscidae seorsum in venas lacteas veniunt, deinde in lacteis, aut thoracico ductu, aut cava vena, corde demum dextro, in toto nempe venoso chyli itinere haec viscida elementa uniuntur, quod in vasis venosis facillimum est, tunc verum viscidum orietur, cujus effectus primo in pulmonibus manifestus redditur. Sapienter ergo monet MALPIGHIUS, sanissimum quemque mortalem, si fabis, pisib, aliisve farinaceis nimium utatur, sub ipsas coctionis horas laborare fugaci quadam peripneumonia. [Qui fabarum copiam comedit, hora tertia, ad sextam a pastu asthma laborat, neque currere potest, quando vero pulmo hoc viscidum superavit, iterum libere respirabit, motusque obibit solitos: ex hac observatione manifestum est, viscidum in sanguinem venire posse 1732.]

Glandulas) Viscidi in sanguinem delati effectus sunt strumae glandularum, parotidis primum, & thyroideae, & maxillaris, deinde subaxillarium, & inguinalium: sed maxime mesentericarum, ad quas primas chyli adpellit. Hinc in toto corpore pallor.

Potentia] Quae ad corpus humanum applicata hoc corpus faciunt frigidius quam absque his adsumtis fuisset . Omnia corpora in eodem aere constituta aeque frigida sunt : sive plumae mollissimae fuerint , sive aroma calidissimum , sive alcohol , aut glacies , aut mercurius , aut nix : haec omnia in eodem aere , eundem ad thermometerum ostendunt caloris gradum . Haec ita se habere demonstravi in Chemicis de igne praelectionibus . Verum existunt corpora aliqua , quae calorem in corpore humano vivo augent , ut piper , quod in cadavere nihil agit ; hoc ergo piper , etsi ipsum non caleat , dicitur calidum potentia : eadem ratione potentia frigidum dicitur , quod applicatum corpus potest frigidius reddere , dum nempe causas caloris minuit . Si fervidissimus juvenis octo continuis diebus nihil biberet , nisi calidam , is quidem frigore fere periret , adeoque aqua , quae actu calet , potentia frigida est .

Quiescentibus) Omne pituitosum egregium praestat alimentum hominibus , qui artus exercent ; sed idem sedentariis nocebit , alimenta vero tenuia , noxia laborantibus , quiescentibus profunt . Rustico jusculum languorem faciet , a lardo vero salito reficitur . In viro literario horum sunt contraria .

§. DCCLXV.

Laxat] Apparet in bubulo corio . Quando siccum corium vis flectere , non potes , findetur potius : immerge in oleum fervidum , & macera , tunc huc illucve agita , reddetur adeo flexibile , ut absque ulla rima in quamcunque figuram fingi possit . Haec etiam oleorum est in corpore humano efficacia , & apto tempore data possunt pro medicamentis esse . Sed idem usu perpetuo proprios morbos facit . Monachi ex religione lardo , & pinguedine animali abstinent , cibosque in oleo frixant , in monachorum adeo conventibus morbos ab oleo reperies : nullibi frequentiores reperies hernias inguinales , vel scrotales .

* *Obstruit*] Tenuissimi liquores corporis humani fere saponacei sunt , non oleosi . Verum aqua non transit per chartam oleo imbutam : neque oleum per chartam aqua madentem . Ergo quando oleum ad partes corporis nostri minutissimas venit , obstruit eas : quod in tenerioribus hominibus valde manifestum est : his enim erysipelas oritur , ubicunque oleum ad cutem adfrictum fuerit .

Urentia] Nihil oleo acrius redditur . Pinguedo vitulina corpus inertissimum est : quando vero ad ignem funditur , aut in sartagine amburitur , adeo nigrum fit , & amarum , ut minima copia adsumtum febrem excitet .

Oleosos] Nihil dulcius butyro recens presso , aut oleo amygdalarum optimo : idem tamen , quando a vitae viribus superatum est , rancescit , & nidorosum fit . Quando homo in prandio nimiam butyri copiam ad-

sumfit, neque satis aliis cibis temperatam, post prandium hora quinta vel sexta) octava nonaque 1732.) ructus amarus, & abominabiles infestus habebit: saporesque percipiet horrendos ex amaro corrupto, dum ructus per fauces ascendunt.

Amaros oleosus) Audies homines, qui olea refutabunt, neque volent uti, quod in bilem, uti ajunt, sibi vertantur: norunt enim ructus inde rancidos sibi ascendere. Mala phrasi utuntur, neque enim iis oleosa nocent, quibus bilis valida est: quibus autem bilis iners est, iis oleosa induunt spontaneam rancedinem.

Inflammationes] Obesi inter omnes homines facillime intereunt, neque alii febres periculosiores patiuntur; solvuntur enim in his corporibus ea olea, quae stagnaverant, & calore majori, motu, foroque fusâ amarescunt, solida irritant, neque aliunde pejora mala oriuntur, quam ab oleo hujusmodi, quod ipse olim HIPPOCRATES vidit.

§. DCCLXVI.

Humoribus] Musculus non potest aut laxari, aut contrahi, quin sanguis velocius ad cor dextrum moveatur, aucto vero volumine humorum in pulmonem motorum, necesse est etiam velocitatem augeri: hinc omnis motus musculorum febrem facit, & intra unicam horam nimio motu potest febris excitari nihilo minus acuta, quam vera pestis.

Densitatem) Hominibus, qui currendo morbum sibi arcessunt, vix sanguis mitti potest, si quam maxime vena secta fuerit, adeo densus est, & simillimus Pleuriticis, & concresecet in crassum corium. Imo idem homo, qui a quiete lenem motum orditur, bonum sanguinem emittet, si venam secuerit; idemque crustam pleuriticam post horam in sanguine habebit, si eam horam valido motui impenderit. Idem contingit in acuta febre, ubi ex nimio motu sanguis lentus, & viscosus redditur.

Volatilia) Uti gradus caloris sunt, ita acrimoniae, & putredinis gradus. Hinc factor in omni animale, quod fortiter laborat. Sanissimus homo cursu fatigatus linthea sua inficiet croceo, & olente sudore, & qui modica vita usus, aquam solam sudat: ergo motus humores nostros acres reddit. Idem ipse percepi, cum tota nocte ad herbas quaerendas ambulassem, mane vero requievissem, miratus enim vidi linthea mea flavo foetido sudore plena. Equi currentes sudant; si hunc sudorem cani dederis, in pillulas formatum, emittet sursum, & deorsum mirabiles crepitus.

Exusti] Veteres, qui haec verba invenerunt, non verentur explodi. Confer sanguinem humanum de industria ad ignem exsiccatum, cum sanguine hominis ardente febre extincti, reperies utrumque sanguinem spissum, crassum, nigrum, tenacem, fere scissilem. Sanguis in pleuritide, phrenitide, febre ardente, vix fluit, sed adeo densus fit, ut eo momento in solidam

dam naturam coaguletur , quo ex vena missus stannum patinae feriit .

Bilis) Haec sponte in sano homine omnium humorum acerrima , omnium prima pessime calefcit : & si in eo statu intra venas vel rubras , vel lacteas , resorberetur , omnia dissolvit , & liquefacit .

Medulla] Pinguedo consumitur per nimium motum . Pinguissimi equi , leniter per decendium in motum deducti , toti instar sceleti macilenti fiunt , & in maectatis fatigatis bobus non medullam in ossibus reperimus , sed tenuem rubentem , & aquosum ichorem : omnis enim pinguedo dissoluta , & sanguini adfusa est . Experimentum DUVERNEYI est , Lutetiae factum , quo boves aguntur a locis tridui itinere distantibus , si tunc eos , quamprimum Parisios redditi sunt , maetavaris , flavum ichorem pro medulla habent : si quieverint in suburbiis , & pabulo refecti fuerint , post aliquot dies medullam iterum in ossibus habent .

Defatigatio) Eo oleo consumto , quo ligamenta lubricantur .

Mors] Motus animalis intra unicam horam facit , quod saevissima pestis . Innumerabiles equi subito perierunt , qui in ocio educati , occasione aliqua ad cursum velociorem instigati fuerant . RUYSCHIUS Hagae Comitum , septuaginta ante mortem annis , in equo , qui ex hac causa perierat , integras olei libras vidit , extra vasa in abdominis cavitatem effusas .

Haemorrhagiae] Bonae eae , & salutare , nisi ad nares , renesve determinatae fuerint .

§. DCCLXVII.

Cacochymicis) Quando atrabilarii aestivo tempore majus iter peragendum suscipiunt , tunc atra bilis funditur , & tormina maxima , vomitusque & dejectiones alvinas materiae atrabilariae facit . Leidae homo melancholicus fuit , qui pertinaci consilio , cum currum conducere facile posset , dives homo , pedestri itinere Hagam petiit aestivo tempore : sed per viam , cum male haberet , neque ullo modo progredi posset , seque crederet continuo moriturum , dum atra bilis fusa per inferiora descendebat , bona fortuna aurantia mala , quae secum gesserat , devoravit , & ita perfecit iter , ut etiam nunc superstes sit ; narrabat autem MIHI , sibi procul dubio fuisse moriendum , nisi haec mala habuisset .

Lethalis) Saepe , quando medicus cacochymico homini motum muscutorum commendat , & aeger inprovidae consilio obsequitur , aegrum visum est subito occidisse , sive hydropicus fuerit , sive empyicus , sive alio morbo consumtus . Cave ergo similia suadeas aegris . Hujusmodi sunt , qui gnari equitationem tabidis profuisse , mox equum conscenderunt , & majori motu muscutorum excitato , sanguine venoso rapidius adfluente , minimum , quod supererat , pulmonis obruerunt , & perierunt . Ergo motus muscularis non convenit , ubicunque viscus aliquod jam adesum est .

est . Sed in aestuoso inprimis coelo motus noxius est , neque ullum animal adeo firmum reperias , quod absque praesente vitae periculo in hujusmodi aere vehementer corpus movere possit .

§. DCCLXVIII:

Vigilia] Quae perpetua est exercitatio motus muscularis , & spirituum consumptio .

Consumti) Quod in cerebro generatur , & in nervis operatur . Sed hoc liquidum non potest reparari , nisi in somno . Fessus arator nocturno somno tantum restaurat virium , ut crastino labori par sit .

Adteruntur] Cum perpetuus motus in tenerimis vasis cerebri solida , & fluida ad se mutuo adfricat , necesse est adteri utraque .

Nutritiones] In vasis , quae nervoso cerebri spiritu aluntur .

Maciei] Somnus plus in pinguefaciendo potest , quam reliqua omnia . Omne animal macilentum manebit , utcumque sagines , nisi dormiverit .

B. lis) Quae per somnum temperatur , coquitur , blandior redditur .

Atrae] Observavi ipse , post vigiliis nimis diu continuatas , enormem bilis atrae quantitatem excretam fuisse , oritur autem ex parte residua crassissima , postquam id omne perierit , quod fluidissimum erat .

Inquietudo) Et mirifici nervorum morbi . Hujus aphorismi veritatem non accuratius , quam in me ipso expertus sum . Oritur aliquando in corpore hominum meditatione nimia animus exercentium , & in meo quidem , mirifica animae ad omnia officia promptitudo . Hanc sequitur constans pervigilium , tunc vero summi nervorum dolores incumbunt , quos non facile expugnaveris , nisi optimam medelam adhibueris , aut a favente fortuna fueris adjutus (1732 . Id MIHI accidit , cum imprudens toto aestivo die a summo mane ad solis occasum de re seria meditatus fuisset , totis inde sex septimanis somnum noctu diuque nullum vidi , vigil usque , sed ad omnia indifferens , ut nihil me adficeret . Successerunt dolores totius corporis indicium spirituum , qui reparabantur , canalesque pristinos subibant , unde per totum corpus se diffunderent .)

§. DCCLXIX.

Musculares) Cor musculus est , qui nunquam quiescit , a CREATORE ita ad motum perpetuum fabricatum , ut paralyticum , vel mortuum denique , aqua inspersa resuscitare possis . Verum musculus , qui nimis diu quiescit , ad motum ineptus redditur . Quando cubitus vel radius fractus est , & manus in sindone per mensem immota gestatur , aliquando soluto vinculo totus artus brevior , & immobilis est , quia omnis fibra sibi commissa brevior redditur , & elementa propius ad se mutuo adtrahit : extendendo eadem flexilior fit , & elementa a mutuis contactibus dimo-

ventur: quam primum vero elementa penitus se non contingunt, jam ruptura est. Sic corpus quod quam flexilissimum esse oportuerit, id alterne extendimus, & laxamus, uti hortulani solent in arboribus, quas in figuram quamcunque flectere volunt. Quando vero elementa sibi invicem committuntur, tunc attrahent se mutuo, & a liquidis suis distendi non poterunt, atque ad omnem motum fibrae ineptae fient, quia nullus motus fit, nisi fibra a succo nerveo repleta.

Velocitatem)

Concretio] Vivimus per solida adtrita, ita melius vocantur quam fluida; liquida enim humana sunt quasi solida, quae vero in illa quasi molendina circulationis adteruntur, & distrahuntur, ut fluida videantur. Hinc gutta sanguinis, quae ex naso destillat, continuo in placentam orbicularem fit, & in solidi speciem concrevit.

Repletio) Quando cor solum liquores movet, sanguis ruber quidem per arterias rubras in venas rubras transit, nisi transferit, mors est. Serum vero propelletur quidem in arteria suas, non autem in venas serosas veniet, cum deficiat motus musculorum, quo eousque urgeatur: idem vitium in reliquis vasorum generibus adest. Cum ergo pars liquidissima humorum in vasa lateralialia transeat, quiescent liquores in minimis vasorum generibus, & eo derivari perget omne illud, quod in massa sanguinea fluidius est, neque quidquam in sanguinem redibit, crassescet adeo sanguis spissusque fiet.

Cellularum) Quae in eadem ratione replentur, qua liquida in vasis majorum generum minuuntur: quamprimum motus musculorum cessat, replentur cellulae, & fit obesitas. In bove pinguesceto vasa minora fiunt, quam in macilento, dum pinguedo cellulas expandit.

Ανασθησια] Confer exemplum citatum n. 8. ad DXC. medici, qui ex consuetudine dormiendi tandem in fatuitatem incidit, & in publico foro perit.

Vitae] Via ad vitam longam est in moderamine inter peccantem motum, & peccantem quietem, ut neque nimis laboribus corpus conteratur, neque oleo suffocetur. Ita meta suprema vitae humanae attingi potest.

§. DCCLXX.

Vix movet) Perspiratio Sanctoriana post somnum naturalem, qui in sanissimo, neque fatigato homine 7. est vel octo horarum, expellit de corpore liquida tenuissima. Si nunc nihil reficiatur, subsequitur continuo fluidius omne, & somno longius protracto omne perspirat, quod vero humorum superest, id lentescit, reductio per venas tardior est, ex vasis lateralibus vix ulla, hinc oleum in vasa lateralialia hiantia, & in cellulas deducitur ex sanguine. Qui pendulis cruribus, pedibusque somnum capit, tumen.

rumentes habebit subito oedemate, sed ambulet idem, & musculos moveat, tolletur oedema. Nempe liquida, quae in vasis lateralibus, & cellulis stagnaverant, hoc motu determinantur, ut in cor revertantur.

Excrementa) Quia per somnum non excernuntur. Homo vigilans vix retinet tertiam partem ejus ponderis lotii, quod dormiens absque molestiae sensu in velica gerit: idem de alvi faecibus verum: ergo omnes

Cerebrum) Animalia omnia, per contemplationem fabricae cerebri hominis, & brutorum autem, circulum sanguinis non esse, nisi in pia membrana, & maximis vasis cerebri, reliquam vero corticem quiescere, & sanguinem brevissima circulatione peracta in sinus refundi. Hinc videtur cerebrum in somno quasi collapsum esse, & tunc somnum oriri, quando cortex cerebri ita comprimitur, ut cavitas in corticis vasis deficiat, sive ea compressio fuerit a repletionem ventriculorum cerebri, lymphae turgentium, sive a quacunque alia causa externa comprimente, sive a collapsu cerebri.

Hebetat) Uti pulcherrime CELSUS expressit, quando de repletionibus cerebri agit, quae nimium somnum sequuntur, nemo vero est, qui non se hebetiorem percipiat, quando ultra morem v. g. decem horis dormiit. Sensus enim tardos, & caput grave percipiet: quia sanguis venosus eo tempore in cerebri vasis congestus est, dum minima vasa collapsa erant, rediturus idem versus cor, quando motui arteriarum vigor suus redierit.

Proclives) Hos vigilare oportet: qui vero nimium vigilant, & alacritatem percipiunt, quae somnum arceat, iis dormire convenit, & somnum etiam arte arcessere, semper enim in his malis id salubre est, quod appetitui contrarium: nisi somnolentia a morbo inflammatorio fuerit.

§. DCCLXXI.

Animi adfectus sunt motus voluntatis nostrae vehementiores: non alia causa cogitationes nostras magis perturbat. Sed cogitationum sedes est sensorium commune: id ubique est, ubi cortex ad medullam connectitur: ergo adfectus animi vim suam in cerebro exerunt, & spiritus motores versus musculos celerius determinant, spiritus autem a sensoriis peculiaribus ad commune sensorium redeuntes exagitant variis modis. At quando ideas aliquas ita fixant, ut delere nequeas; & ipse expertus sum certarum calamitatum memoriam non posse deleri, quodcumque moliti fuerimus, neque recedere etiam a dormiente, quod inprimis de ira, & vindicta verum est. Quamprimum alia idea nascitur in sensorio, debellatum est, & recedit ingrata illa idea.

Violenti] Qui subito hominem quasi in statuam transformant, & veram catalepsi imitantur.

Obstupui steteruntque comae, & vox faucibus haesit.

Novi hominem fanissimum, aulae ministrum primum, qui cum summa gratia apud principem floreret, retulit de rebus nonnullis non bonae fide. Princeps duobus verbis eum adgressus, abire iussit, qui se fefelleret. Continuo aulicus pondus in pectore percepit, & tertio die post haec tria verba extinctus est. Quid notius quam ipsas faeces ex terrore dimitti &c.

Diurnis) Qui per temporis successione eisdem effectus producant, qui a prioribus subito succedunt.

Mutant) Homo tenerior videt crudelem aliquam operationem, labetur saepe defectus viribus mortuo similis. Facile est existimatum, si quidem adfectus terroris externam mortis faciem subito inducit, in visceribus eundem miras etiam mutationes producturum.

§. DCCLXXII.

Coctionem) Aptissime DRELINCOURTIUS, deglutitam, & sanguini secundo mistam, tunc iterata cohobatione salivam optimam fieri, & in menstruum perfectissimum elaborari. Non alius certe inter humanos liquores salubrior est: deglutita repurgat inanem ventriculum, & vi saponacea mucum detergit, resolvit, coctionis vero tempore digestionem, & assimilationem adjuvat. Ergo, quando deficit, oriuntur vitia prima coctionis, quae in nulla aliarum coctionum emendantur, cum tamen coctionum reliquarum vitia per primam integram corrigantur. Haec egregie tradit PEYERUS de ruminantibus.

Bilem atram) Senex medicus, nomine *Pbelippo*, Hispanus natione, a quo multa didici, retulit ΜΗΙ, in aula gallica aliquando Principi graveolentissimam animam fuisse, medicos contra hanc turpitudinem pastillos praescripsisse ex mastiche, & rebus odoratis, quos continenter manducaret, orisque vitium occultaret. Brevi factum esse, ut tota aula Principis exemplum secuta fuerit, neque nobilis palatium frequentaverit, aut nobilis virgo, quin inter dentes similes pastillos volutaret. Inde vero aulicos omnes incidisse in teterrimam atram bilem, cum per nimiam excretionem salivae, consumta liquidiori materia reliqua humorum massa lentissima fieret, & phantasias mirificas passim invaluisse, neque alios aulicos mansisse intemeratos, nisi quibus corpus succulentissimum erat: denique cognita ratione morbi aulici una cum pastillis malum evanuisse. Dudum HIPPOCRATES, sputatores melancholicos esse, aut fieri. Qui tabaci fumum nimis frequenter ex fistula sugunt, exhauriunt corpus suum, & reddunt inertissimum, & in anorexiam, siccitatem membranarum, maciem, sitim, tabem, melancholicam denique se praecipitant, nisi maxime phlegmatici fuerint. Quando in Asia exercitus per steriles campos movet, exhibent militibus pillulas ex tabaci foliis contra famis morsum manducandas: ita fames quidem sopitur, sed totum simul corpus exhauritur.

ritur. Qui saepe salivationem passi sunt, plerumque solent in melancholias incidere.

§. DCCLXXIII.

Excretionem) Quibus bilis deficit, iis tumet abdomen. Hoc verum esse adparet in infantibus tumidos gerentibus aqualiculos, frigidulis, & pallida mientibus, tum in cachecticis, virginibus, quibus frigus, debilitas, pallor; leucophlegmatia, animi deliquia molesta sunt.

Acidum) Omnia enim officia desinunt, quae bilis corpori praestat, dicta ad IC. C. Recte contra hanc bilis dignitatem adierunt HELMONTIUS, & demonstravit, quamprimum bilis deficit, mutationem etiam ingesti cibi deficere, & facultatem chylum inde parandi.

Retenta) In vasis, quae valvulis caret, humores facile ad eam viam determinantur, quae minus resistit, quamprimum alicubi nimia resistentia nata est; ergo si calculus in ductu choledocho haeserit; oritur congestio bilis in toto systemate suo, deinde sequuntur anxietates, vomitus enormes, per quos motus, vi muscutorum abdominalium, & septi incumbentis, retenta bilis potest per poros bilarios retroire, ut in cavam venam, & sanguinem veniat, inde in totum corpus, tuncque icterus nascitur, & symptomata remittunt. Verum sanguis sanus densus est & receptus in patelam coit in glebam. Quamprimum autem bilis in sanguinem viam sibi fecit, dissolvitur sanguis a vi bilis saponacea, ut fiat *χολαδης καποχυμια του κίμματος*: & icterus fit, in quo sanguis ex vena missus minime cogitur, urina vero icola flava est, & inmissa lintea flavo colore tingit. Bilis enim eadem fere facit, quae mercurius, & in adulto malo sanguis secedit extra cordis imperium in vasa minora, stagnaturus ibi, & facturus hydroperem, qui mortem post diuturnos icteros praecedere solet.

Frigus) Quam primum bilis vel paulum abundat, calor nascitur in corpore, ut non adeo male veteres a phlegmate frigus, a bile calorem dixerint oriri. In vivo animale, dissecta forfice felle vesicula mors ipsa sequitur, effusa in abdomen bile. Ita in homine adparuit, cum entere vesicula felle perfossa fuerat, post triduum enecto subortis convolutionibus.

§. DCCLXXIV.

Nimia) Homines sunt, quibus saliva magna copia secernitur: eam autem deglutiunt omnem. Iisdem pancreas multum humoris adfundit, ut ex duodeno repleto aqua in ventriculum regurgitet, & queri soleant de aqua, quae ventriculum inundet, maxime jejunis, nam a cibo melius habent, & succus pancreaticus, cum cibus, per intestina descendit, & per anum exit. Non ergo mirum est, hos homines serosis diarrhoeis obnoxios esse.

Serosas) Cinericias, grauvve loop, quem Batavi nihilominus, quam pestem, metuunt. In hoc morbo humores pancreaticis, hepatis, arteriarum mesentericarum, saliva deglutita, omnes exeunt per alvum, unde summa debilitas. Vix enim aeger quater cinerea illa egeffit, quin animo lingua- tur: inde convulsiones sequuntur, quia humores non ultra continuo fluente se sequuntur, incredibilis enim liquidorum vis per alvum effluit, inde oriuntur continua ficcitas, sitis, marasmus, & hectica febris. Hinc adparet, errorem vulgi esse, quod in omni morbo diarrhoeam laudat, quasi morbi materiem excernat: nam quando ea, quae dixi, faecum ma- teries est, totum corpus certissima atrophia exhauritur.

Compactas) Chylus in ventriculo generatur ex cibo solido, cujus pars crassissima in ventriculo manet, reliquum fluidum fit, ad lactis modum: hic nunc succus per tractum intestinorum volvitur, & exhauritur parte liquidiori, sive chylo in venas lacteas resorbto; & tamen faeces in fine ilei non minus fluidae sunt, quam ad pylorum fuerant. Ergo necesse est interim, dum chylus extrahebatur, tantum per arterias adfutum fuisse, tantumve accessisse salivae novique liquoris gastrici, quantum per venas lacteas absorbtum fuit: deme hunc adfluxum, necesse est, ut materies fae- cum continuo lenta, & densa fiat. Aliquando in pueris hoc malum acci- dit, ut abdomen turgeat, & a morte omnia intestina crassa faece plena reperiantur.

Volvulum) Leidae vetula mortua est, quae per os scybala evomebat: in dissecto corpore adparuit scybala intestino ileo coaluisse, & insuperabi- lem certe morbum fecisse.

Duram) Hinc sanissimis, & robustissimis hominibus haemorrhoides fami- liares sunt. Dura enim; & scabra scybala & ob eandem rationem copiosa, quia difficulter egeruntur, non possunt excerni, nisi nixu fere, qualis est feminae parturientis: in eo vero nixu comprimuntur intestina, san- guis arteriosus promovetur, venosus retardatur, adeoque stagnat in vasis intestini recti, putrescit, sic nascitur dispositio ad haemorrhoides, quae plurima mala in cerebro facere poterit, nisi sanguis libere fluxerit.

§. DCCLXXV.

Anastamosin) Haec naturae via est. NATURA nullum locum negligit; per quem possibile est ut sanguis ex vasis integris neque disruptis effluat. Cutis sanguini effluxuro pro operculo est: nihilo tamen secius exempla reperias, in quibus purus sanguis per cutis integrae poros, ex variis corporis partibus, certis temporibus periodice excretus fuit: post excre- tionem vero sponte vasa iterum clauduntur. In hac urbe mercator est, vir honestissimus, qui quolibet mense plus sanguinis ex alvo egerit, quam sanissima ex utero mulier: quoties sistere conatus est, in metum incurrit apoplexiae. Haec vero ratio est, qua *anastamosis* fieri potest. In corpori- bus

bus laxioribus sanguis ruber dilatat serofas arterias, per eas venit ad exhalantia vasa, quae aquam solam transmittunt, ea dilatat, dum plethora urget, & distendit, supra vim contractilem parietum; ita sanguis effluit. Quam primum plethora desinit urgere, etiam sanguis mitius per vasa laxata & paralytica pergat equidem fluere, sed inpetu perpetuo minori, donec ultimo vasa extendere non valeat, tuncque contracta eadem sanguinem coercent. Ea ratio est in cute, in hepate, in utero, in renibus.

Hepate) Hujus ubique eadem vasa exhalantia, propagines sunt venae portarum, debilissima sunt monente GLISSONIO. Ergo, si morbo magis adhuc debilitata fuerint, & sanguis urferit, poterit sanguis ipse in bilarios meatus transire, & per alvum plethora exonerari, & demonstrant experimenta RUYSCHIANA fluxum s. dysenteriam hepaticam nasci, quam primum resistentia in hepate aucta est. Haec species absque inflammatione est, & absque magno periculo.

Spiritus) Spiritus non secernuntur in cerebri cortice, uti alii in reliquo corpore humores: videtur ibi ea fere ratio esse, quae spongiae bibulae, ad quam liquor ex diversi generis particulis compositus applicaretur, & spongia subtilissimum quidque resorbet. Sed pulcherrime veteres, *πικρῶν κινήσιον αἵμα & πνῆμα*. Quamprimum ergo sanguinis non satis adfertur ad cerebri corticem, necesse est etiam spiritus deficere: hoc autem utroque instrumento motus deficiente labascunt motus omnes, uti post vulnera fit, & succedit ultimo hydrops, quando chylus in sanguinem crassum minime fistus, in vasa minima secedit tenuitate sua, inque cellulas stagnat effusus.

Frigida) Inter summam vitam, & perfectam mortem innumerabiles gradus intercedunt medii. Excretio sanguinis, etiam quando non occidit, vires tamen prostermit. Vulnerati, & magnas haemorrhagias passi, hydroperem patiuntur.

Pallida) Cum solus sanguis ruboris causa sit. LISTERUS in peregrinatione Parisiensi narrat, animalia repetitae venae sectioni adsueta in vasis succos albos, non rubros habere.

Capacitatem) Ea in arteriis minor fit, quo minus arteria distenditur; reliqua vero vasa minima, in quae ex majoribus humor tenuior transit, distenduntur prae copia liquidi.

Interruptus) Prudentissime HIPPOCRATES in l. de diaeta, Quando sanguis per haemorrhoides (consuetam aliquam haemorrhagiam) effluere adiecit: hae autem haemorrhoides (aut alia haemorrhagia) sanantur, nunquam oportere vias claudere omnes, sed unam relinquere, per quam sanguis pergat evacuari. Per has enim adsuetas haemorrhagias viri fere in feminas mutantur, & perinde male habent a suppressa sua menstrua excretionem, ac puellae solent, quibus uterini menses emanerunt: uti exempla sunt in juvenibus, qui narium haemorrhagias vitriolo represserant.

Haemorrhagias) Hinc feminae, cui menses suppressi sunt, sanguis ex pul-

pulmonibus effluit, aut ex oculi majore angulo, aut ex ventriculo. Sol-
ve uterum: etiam haemorrhagia sponte desinet.

§. DCCLXXVI.

Seminis) Legitur in scriptis nonnullis medicis, aliquando semen sponte
absque sensu effluere. Sed rarissimum hunc morbum esse oportet, & nun-
quam vidi semen effusum fuisse absque contagione venerea, non certe semen
verum in teste secretum, & in vesiculis adseruatam, licet prostaticarum li-
quorem effluxisse viderim, in gonorrhoea vero virulenta cancrus humor
aut pus ex ulcusculo in urethrae substantia nato effluere soleat. Verum
est, in somno semen effluere. Sed eo tempore animae ludibria vene-
rea semper obversantur. Haec vero gonorrhoea in literatis diligentissimis,
& lienosis hominibus non rara est, & saepe tanta seminis effusio fit,
ut atrophia sequatur. Sed adest utique grata, licet fallax, venus, &
animus ad ea sacra paratus. Vidi morbum: oritur a lassitudine, & de-
bilitate totius corporis, maxime circa lumbos, sequuntur subsultus ten-
dinum, spasmi artuum periodici, & macies, ut corpus totum pereat:
& in ipsis cerebri membranis dolor percipitur, quem siccum ardorem
aegri nominant, partes nobilissimas intus perpetuo urentem. Sed iste
morbus rarior est.

Dorsalis) Etiam hanc speciem in formosissimo juvene vidi, qui saepe
monitus, in castris tamen veneris non desinit militare, & ante mortem
ita deformatus est, ut ea torositas, quae ad lumbos eminent supra verte-
brarum spinas, tabulae planae similis esset; quae vera est, HIPPOCRATI
dicta, tabes dorsalis. Ipsum cerebrum videtur consumi, fatui enim fiunt.
Deinde obrigescent toti, qualem non ex alia causa ita obstipam corporis
immobilitatem vidi: oculi ipsi, qui in amore scintillant, atrophiam nervi
sui affecti hebescent, ut facultatem videndi amittant. In iis frequentius
accidit, qui a prima juventute in castris veneris militaverunt. Rarus ta-
men morbus est, miserrimus idem: nulla enim fere spes superest. Lac non
retinent, equitatio non prodest, queruntur enim sibi vires omnes inde
labescere; post musculorum enim motum etiam largius per nocturna ludi-
bria & semen profundunt, & vires, & redeunte die sudore mandidi, atque
ex ipso somno debilitati, lectum relinquunt. Sed neque aromata ferunt,
quorum eadem noxa est. Sola spes est in bono alimento, moderato cor-
poris exercitio, cum pediluvii conjuncto, & frictionibus cautissime adhi-
bitis. Hanc difficultatem sanandi hunc morbum sane Graeci viderunt:
prisca enim seculis frequentius malum fuit, quod balnea in quotidiano
usu essent, ea enim & stimulabant libidinem, & corpus resolvebant,
(1732. Saepe vidi, neque unquam curare potui.)

§. DCCLXVII.

§. DCCLXXVII.

Nimia) Haec est vel vera *diabetes*, sive excretio albae urinae, turbidae, & dulcis, & inodora, chylosae. Causa est laxitas vasorum renalium tanta, ut aequè facile chylum transmittant, quam vasa galactophora mammarum. Vel fluxus est aquae urinae, limpidae fontanae similis, insipidae, qualis in hysteris, & hypochondriacis, & teneris corporibus non infrequens est, & hydrops ad matulam solet vocari. Prior species brevi via ad atrophiam mortemque ducit: omne enim de corpore alimentum decedit. Altera alia corpori damna infert, maximum in primis torporem. Memorabile exemplum in domina vidi, cui absque manifesta causa incredibilis vis urinae effluxit; eam exstinxit suppuratio cadaverosa in toto panniculo adiposo, per omne corpus diffusa. Nempe pars liquidior de sanguine decesserat, & reliquum inmeabile stagnaverat ubique in vasis minimis.

Sudor) In homine sano nimius sudor eadem mala facit, quae nimia effusio lotii, inspissat, & omnia inmeabilia reddit, atque occasionem dat ad omne genus inflammatoriorum morborum, & gangraenosorum. In omni homine, cui pulmo debilis, sudor frequens est. Agricolae, quamvis corpora laboribus exercent, non ita sudant, dum laborant; teneriores autem homines ad minimos labores, & noctu ex solo lecti calore sudore diffluunt. Hic sudor oritur a sanguine ita adtenuato, ut ejus particulae non cohaereant, & liquidio partes a reliquis sponte secedant. Nulla ergo sanatio expectari debet, nisi sanguini sua densitas restituta fuerit: incuratum vero malum in anemiam abit, & cachexiam.

Suppressa) Haec est alia verus ischuria, cujus causa in vesica est, runcque causa vel in vesicae collo, vel in urethra est. Alia ischuria spuria est, quando causa supra vesicam in sedem habet. Haec iterum vel in ureteribus, pelvique est, tunc ren inflatur, & ureter: vel in vasis renalibus, aut vicinis partibus renem comprimentibus.

Putrefaciendo] Non acrimonia sua, dum in rene stagnat: in multis enim animalibus renes nullum urinosum aut saporem, aut odorem demonstrant, in pelvi vero urina acrior fit, & in vesica adhuc acrior fit, acerrima vero tum demum, quando aeri exponitur, a quo citissime putrefactionem concipit.

Alcalescentem) Urina est universale sanguinis lixivium, quod eum ab oleis rancidis, & salibus alcaliscentibus repurgat. Quando urina retinetur, etiam omnes istae excrementitiae particulae in sanguine manent. Tolerant fere per duodecim dies, quando vero malum diutius producit, lethale est, eo enim tempore tantum partium acrium in humorum massa generatum est, ut incipiat erodere vasa tenerrima cerebri, & in ventriculos ipsos effundi.

Vertiginis) Liquida subtiliora caput inprimis petunt, uti de vino notissimum est; ita & urina, quando retinetur, cum mobilium partium sit, ad caput agitur, somnia facit de submersionis in aqua periculo, vertigines, apoplexiam, ipsamque denique mortem.

§. DCCLXXVIII.

Nimia] Quae ope staterae cognoscitur. Nunquam autem homo vehementius perspirat, quam in frigido aere, dum simul corpus valide exercet: ut calore, quem motu generat, superet frigus externum. Exemplum in iis est, qui ferratis calceis super glaciem decurrunt: ab hoc enim motu, qui jejunos tentaverit, facile animo linquetur, & si nihil omnino chylosum consumendum reliquum fuerit, incidet in famem oscitatoriam, qua intra brevissimum tempus vires ita consumuntur, ut mors ipsa sequatur; hoc in borealibus non infrequens malum est.

Parcior] Causas noxae a transpirabili retento male explicavit SANCTORIUS. Ad duas classes haec mala referri possunt. Perspirationis utilitas prima est, ut cutis humida maneat: id effecit NATURA vasculis paratis, quae liquidis replentur. Obstructa vero pone vasa, quae paulo perspirantibus majora sint, intelligis exarescere vasa minima, uti in febre ardente fit, quando liquidissima parte humorum dissipata, vasa minima cutis, destituta adfluxu liquidi satis tenuis, intra breve tempus excitantur, ut totam cutem squallere necesse sit.

Putredo] Altera utilitas est liberare sanguinem a subtilibus particulis, quae majori copia retentae, spiritibus se admiscunt, & eorum in cerebro actiones turbant. Pone nunc supprimi perspirationem, ergo materies, quam perspirasse oportebat, aut stagnat, aut sanguini remiscetur: inde multa mala, & eo promptior putredo, quo hoc perspirabile subtilius fuerit.

§. DCCLXXIX.

Frigida] Haec trium generum sunt: 1. Aer, qui sanguine nostro semper frigidior est; quando vero valde friget, tunc corpus nostrum veluti in balneo frigido ponitur. Toleramus equidem frigus ad gradum 33. thermometri FAHRENEITIANI: ad gradum vero 31. aqua jam congelata est. Verum aer longe frigidior redditur, cum Gedani a Cl. ROEMERO visum sit thermometrum descendisse ad 32°. infra 0. adeoque aer, qui 20°. sub 0. descendit, plus refrigerat, quam aqua etiam frigidissima. 2. Aqua, quae nunquam frigidior reddi potest, quam ad gr. 33. supra 0. infra hunc gradum jam glacies est. 3. Aqua tale saturata potest frigus induere majus, quam 33. graduum, & tamen fluida manere, adeoque hujusmodi balneum frigidius reddi potest, quam si aqua pura fuisset.

Contrabunt.) Pono hominem calidum esse, aerem vero frigidum, huic aeri

aeri hominem nudum pectus exponere: dum denudatur, totus minor fit, & emergunt undique per univerſam cutem tubercula ſimilia cuti deplumati anſeris, quae ſines ſunt ultimarum arteriolarum exhalantium emittentes, quia liquor a tergo urgetur, neque per contracta exhalantium vaſorum orificia dimitti poteſt. Redde calorem, evaneſcunt omnia tubercula. Omnia enim corpora per frigus minora redduntur: in ipſo ferro hoc experimento confirmavit PARISINA academia. Ergo, quando ſummum frigus cutem contingit, omnia vaſa cutanea conſtringuntur, & fluida ſua repellunt ad interiora per venas, verſus magnas cavitates, & cor ipſum, adeoque cum interiora caleant, *ασυμμετρια* naſcitur inter interiora, & exteriora. Intelligitur balnea frigida magnam cautelam requirere. Certum eſt, per eadem magnos effectus praeſtari: ut non omnino mirer huiusmodi balnea AUGUSTI aevo Romae magna in fama fuiſſe, commendante ANTONIO MUSA, & hodie adhuc a multis in Anglia in uſum revocari. Sed omnino conſiderari debet, ab his balneis humores magno impetu in caput premi: totum enim corpus a frigido comprimitur, & caput ſolum non poteſt a frigore contrahi, ob offeam indolem, figuramque globolaſam, adeoque vaſa in capite laxa, & libera ut prius manent, quo neceſſe eſt humores a partibus obſtructis confluere, & cephalaeas facere. Objiciunt aegros monendos eſſe, ut etiam caput immergant; verum non vident, neque ea ratione vaſa capitis anguſtiora reddi.

Laxant) Maxime vero omnia liquida ab interioribus ad exteriora trahuntur. Hinc calidum animal continuo pondere minuitur, & in magno calore toti fere in aquam diffluimus. Sed vaſa praeterea valde extenduntur, inde errores loci &c. Cl. BERNIER, dum aulam Imperatoris Indoftanici in Cachemiriam ſequitur, terrae illam paradifum, in aſcenſu montis Bember cum exercitu hanc caloris vehementiam expertus eſt, ita enim ſitiit, ut perpetuo bibere cogeretur, ita vero ſudavit, ut de potu intra ſemihoram nihil in corpore ſupereſſet. Peribat omne animalium genus, praeter camelos, qui ſoli intolerabiles ardores inoffenſi ferunt.

Humida) Haec corpus totum relaxant, & debilitant, uti experimur in aere humido, toti enim torpemus.

Extrorſum) Undique per ſuperficiem corporis humani patent oſcula vaſorum exhalantium, & reſorbentium. Pone nunc huic ſuperficie huic humorem adplicari, dilatantur arteriae, ab humido relaxatae, & exhalatio copioſior fiet, quia ſines dilatati minus reſiſtunt: in aperta interim vaſa venoſa, pariter debilitata, liquida ſubeunt, ut corpus ſenſibiliter ad ſtateram augeatur, quod experimenta BELLINI docent in cap. *de balneis*. Ergo aer humidus reſpectu arteriarum humores extrorſum, reſpectu venarum introrſum ducit, & ex ea cauſa ſanguinem diluit.

Sicca) Siccus aer, & pannus ſiccus bibula corpora ſunt, & aquam adtrahunt. Id demonſtrant experimenta pulchra, quae ad hunc finem cepi,

cepi, & quibus mihi constat, hujusmodi pannos plurimas libras aquae intra breve tempus resorbere. Deinde id demonstrant fullonum experimenta, & pannificum. Nam panni madidi in quiescente, sed sicco aere, suspensi intra paucas horas siccantur: si vero aer ipse humidus fuerit, madorem diutissime retinent. Nunc considera, cutem nostram cum panno hujusmodi comparari, humido, dum sana est, nam nummus politus, qui cuti admovetur, continuo madet. Ergo aer siccus de ea cute humiditatem resorbet; dum vero proxima cuti humiditas exhalat, sequitur proxima, quae denuo exsiccat, & sic intra horam balneo sicco homo occidi potest.

Qualitas) Longe alia efficacia est balnei, prouti ex vino fuerit, aut oleo, aut aqua marina, aut pluvia. In universum autem eo magis corpus mutatur, quo liquidi applicati particulae mobiliores fuerint. Aqua balnei stagnans non valde efficax est, corpus autem idem suspende in vapore aquae calidae, centies certe potentius ab hoc vapore mutabitur, quam a quiescente aqua. Inde mirabile robur balneorum a substrato, & accenso alcohole, quae ipsos venereos tumores auferunt, quod ipse praefens vidi.

§. DCCLXXX.

Heterogenea) Ut vermes, calculi, & alia hujusmodi.

§. DCCLXXXI.

Media) Inter annum 18. & 48. quo tempore plethora viget.

Hybernum) Hujus efficacia est replere, simul autem viscerum actiones augere, & digestionem adeo copiosissimam facere: aestivi vero rarefacere, & vasa expandere. Vere, & autumno plethora parum augetur.

Artuum) In hominibus, quibus artus aliquis amputatus fuit, plerumque nascitur plethora. Quando robustissimi homines in bellis ambobus femoribus privati sanantur, ventriculum quidem eundem retinent, & pulmones aequae magnos, adeoque eandem, quam prius, sanguinis quantitatem perficiunt, sed vasorum sanguinem vehementium pars quarta sublata est, reliquae adeo partes superstites hanc quartam supra legitimam quantitatemmittere debent, si duo crura pro quarta parte corporis sumferis. His hominibus plethora certo nascitur, saepe funesta. Ergo monendi sunt, ut sibi caveant strictiori diaeta, parco potu, & frequentibus venae sectionibus, donec corpus novae, & non naturali proportioni adsuescat.

Minima) Plethoricus homo hoc quidem momento sanus est, sed augetur vel paulo sanguis, vel eadem agat, ac si auctus esset, jam morbum plethora faciet. Nempe minimus calor rarefaciet humores, & cum humores citius, quam solida expandantur, vasa nondum expansa ab humo-

ribus violente distenduntur. Hi homines nullas mutationes tolerant, quas tamen vitae ordo, & leges non sinunt evitare, quales sunt calor externus, corporis exercitium &c.

Laceratio) Quando impetus aliquis praeter naturam in vasa urget, rumpuntur, & sanguis per nares effluit: si vero hae naturales viae resistentiam sanguini majorem opposuerint, poterunt internae, & funestae in ipsis visceribus haemorrhagiae fieri.

§. DCCLXXXIII.

Motus) Quando omnes humores optimi sunt, tunc morbus simplicissimus, & frequentissimus est nimis velox motus sanguinis. Hujus effectus sunt, partes liquidorum propius ad se invicem premere, expellere quod subtilissimum fuit; deinde omnia eadem facere, quae plethora. Quando enim intra datum tempus duplum sanguinis ad cor venit, idem est, ratione vaforum, ac si duplo plus sanguinis continerent.

Adhaesio) Hanc dicimus adesse, quamprimum globuli sanguinei ita incipiunt comprimi, ut se non in punctis, sed in planis contingant. Sanguinis enim materies tota figurabilis est. Motus sanguinis moderatus particulas globosas facit, nimius sanguinem in unam solidam massam compingit.

Nervosorum) Animi adfectus omnino sunt spirituum febriles morbi. Uti enim verae febris essentia ponitur in sanguinis arteriosi velociori per cor circulatione, ita in adfectibus id fortius agit, cujus ad motum proxima necessitas est, augetur ergo vis cordis &c.

Excretiones) Nemo negabit, in corpore humano omnes actiones reduci posse ad solidorum in humores compressionem, & humidorum motorum in solida impetum. Adparet adeo, liquorum motu aucto impetum in aperturas extremorum vaforum augeri: sed ea terminantur in fines teretes, qui plerumque aliquo quasi sphinctere circumdantur, congenere cum majoribus illis sphincteribus oris, oesophagi, pylori, ani, vesicae, ductus pancreatici, choledochi. Verum hi sphincteres omnes a spiritibus reguntur, his ergo turbatis omnes in corpore humano actiones turbari necesse est.

§. DCCLXXXIV.

Nimia) Quando hoc in sanissimo homine fit, continuo humores a vi cordis, & arteriarum prementur in minora vasa; sed ibi resistentia minor est, stagnabunt ergo ibi vel excernentur.

Haec addere necessarium fuit, postquam celeberrimi medici scripserunt, (an. 1732. CRAANEN. & BONTEKOE.) tunc sanguinem optimum esse, & ab omni corruptione, morbive metu integerrime conservari, quando omnes humores corporis fluidissimi sunt. Haec opinio ita invaluit, ut
etiam

etiam summi viri eam publice propugnarent, & sanitatem unice profuso Theae, & Coffeae potu vellent reparatam. Verum EGO quidem miror homines esse, qui eo sapientiores esse velint, a quo leges naturae posita sunt. Hujusmodi sapientiae humanae conatus semper fatales effectus sortiuntur: & in ea ipsa, quam desiderant, sanguinis perfectione ponitur essentia consumptionis. Haec enim est cohaesio nimis parva humorum in corporibus agilissimis: quibus haec natura est, si homines praestant agilitate corporis, & meabilitate humorum, atque promptitudine intelligendi; verum iidem diffluunt undique, & nisi coerceantur humores, pereunt exhausti, neque unquam sanantur, quin sanguini crassities legitima redierit. Tunc vero, si praeterea diaeta stricta usi fuerunt, & rusticatione, & equitatione in aere libero, & corporis fricationibus sanari poterunt: his enim remediis sanguis compingitur, & quamdiu non compingitur, medicus laterem lavat. Hinc adparet, quam male in his morbis argentum vivum exhiberi soleat. De sanguine enim pars fluidior ex arteriis rubris in vasa minora secedit, remanet pars crassissima sola, cum qua vix ullus humor se patitur misceri; hinc ex ipsa praegressa fluiditate sequuntur morbosae pessimae indolis obstructions. Quandiu in flore aetatis vigent, & vasa plena sunt, fluxilitatem humorum utcunque tolerant; sed brevis est felicitas, herbae enim solstitialis similes sunt, quae mane floret, & sub vesperam exaruit. Fluiditas summa humorum agilissimam vitam facit, sed momentaneam: crassities vero constantiam in sanitate efficit.

Acrimonia) Haec fere humorum est conditio in scorbuto, a causa alcalescente in navibus contracto.

§. DCCLXXXV.

Acrimonia) Chirurghi norunt, caustica sola cuti admota parum operari: quando vero super medicamentum vesicatorium emplastrum tenax imponitur, tunc vero violenter erodunt, summa enim vis corrosionis est, quia cum acrimonia tenacitas conjungitur. Tenacitatem hoc loco voco id, quod difficulter excutitur. Homo sanissimus miscetur prostibulo pessime infecto, suscipit ab eo coitu materiem, non lentam quidem, cum lues venerea omnes humores in ichorem dissolvat, sed singulari modo acrem: haec oleo humano, & ossium medullae miscetur, & tunc ita tenax fit, ut inter tenacia excellat, neque possit ex nostris humoribus excuti. Eadem ratione pessimi morbi fiunt in acutis passionibus, quando dissipata parte fluidiori, crassior in extremis vasis stagnat, & stagnando acris fit, tunc enim omnia destrui necessé est, ab acrimonia cum tenacitate conjuncta, & imprimis, tenerrima illa cerebri vasa.

In homine sano sanguis adeo blandus est, ut optimum collirium sit, & nunquam viderim ullam partem corporis a sanguine instillato dolere,

cum potius recentissimus pipionum sanguis oculo instillatus dolores leniat. Quando vero sanguis per motum animale[m] agitatur, tunc adeo acris fit, ut ipse sudor faeteat, putrefactus sanguinem, si retineretur: & ipse sanguis, adeo blandus, adeo lenissime salus, aucto calore adeo putridus fit, ut manum, quam contigerit, cogat desquamari: id enim contingit iis, qui cadavera putridissima tractant.

§. DCCLXXXVI.

Verissime HIPPOCRATES, in corpore humano non solum calidum, & humidum, & frigidum, & siccum reperiri, sed amarum etiam, & acerbum, & salum, & oleosum: & in amaro quidem amarissimum, in falso salissimum. Hanc antiquissimam doctrinam sequor.

Laëti) Praeter eos, quos hic enumeravi, non novi alios sales acidos, qui in corpore humano generentur.

Alcalescentes) In humoribus vitalibus nunquam alcali vidi, sed falsum ammoniacale; & persuadeor me alcali humanum debellasse. In viro clarissimo, Professore hujus academiae, qui ischuria sexto die extinctus fuerat, uncias aliquot lotii paulo ante mortem redditas recentissimas omni experimenti genere torfi; rubrum erat, faetidum, & acre, nullum tamen signum alcalinae indolis edidit. Neque unquam liquores humani in alcali transeunt, quin multo prius a tanta mutatione tenerrima cerebri, & cerebelli stamina destructa sint, & mors alcalescentiam praeveniat. Tantum abest, ut verum sit, quod docent HELMONTIUS, SYLVIUS, OTTO TACHENIUS; & alii, humores humanos sanos alcalinos esse.

Insulsi) Quoties abundant, morbos faciunt.

§. DCCLXXXVII.

Pituita est humor lentus, qui in aqua difficulter diluitur, quod particulas mucosa quadam tenacitate connexas habeat. Hanc veteres, & vulgus pro frequentissima causa morborum habent, & plebs apud medicum vix solet queri, nisi de acido, vel bile, vel pituita. Falsa certe pathologia, quam senior olim, prudensque medicus ME jussit deserere.

Insipida] Haec non nocet, corpori enim naturalis est. Omnis pars corporis humani sana pituita instruitur. Ipsi oculi non aëquo omnino liquido obliniuntur, sed ejusmodi, quod facile in pituitam concreseat. Neque os pura saliva madet, sed permixto cum saliva mucosum, qui sanissimus inter animalia ex ore perpetuo propendet. In aspera arteria, pulmone, ventriculo, intestinis, pelvi, urethra, vagina uteri, articulationibus ossium, ubique reperitur pituita. Nempe tres in corpore regiones sunt, in quas pituita disposita est: 1. Ubicunque aer externus cutem absque medio contingit, uti in facie, quae tota unctiosa est, & deterfa linceo

linleo purissimo id flavo oleo inficit. 2. Ubi magnus adtritus est, ut ad nates, ad inguina, & juncturarum loca, quae magna pondera sustinent, pituita disponitur. 3. Ubi acrimonia aliqua regnat, in toto ore, faucibus, naribus, oesophagi cavitate, & ventriculi, & intestinorum, & urinariae vesicae: Haec est sedes pituitae naturalis. Tristis adeo est triumphus medicorum, qui in sella pituitam expurgatam videntes, morbum devictum credunt. Nam pituitam simillimam in sanissimo homine a purgante adsumto egeri certum est, cujus ad vitam sanam summa necessitas est. Veras utilitates pituitae, & morbos ab ejus degeneratione ortos verissime recensuit CLOPTON HAVERS, inter quos ipsa podagra est, & rhachitis, & arthritis. Ante HAVERSIUM observatum reliquit HIPPOCRATES, quando humor mucilaginosus circa articulationes artuum stagnat, neque motu expeditur, inspissari paulatim, & fluxionem ad eam partem facere: Optimus humor in pessimum degenerat, quando non ita adtenuatur, ut transpiret.

Acida] In corporibus hominum languentium; & virginum nascitur acida in ventriculo pituita, ab inertia vasorum, quae adtenuandae pituitae praefecta sunt: ea adeo languente vi vitae, morbos parit. Vegetabilia in acidum abeunt, & lac caseum generat, quem tenelli puerorum, & virginum ventriculi superare nequeunt. Inde haec pituitae species huic aetati propria.

Salsa] In scorbuto, catarrho, coryza, materies, quae destillat, falsa est. Qui per quatuordecim dies puro sero lactis absque ullo alio cibo, & potu vivunt, quod MIHI accidit, salem tamen in urina habent, uti fieret, si acria adsumsissent. Ergo NATURA facit salis certam copiam, ex ingestis cibis, qui non habebant, nisi salis materiem. Ille ergo sal, quem NATURA corporis nostri ex cibis adsumtis parat, commistus cum inerti pituita, quae ad articulationes haeret, & incrassata stagnat, materiem componit, quae & tenacitate peccat, & salina acrimonia.

Vitrea] Hanc veteres descripserunt, & diu ignoratam, ex duobus casibus singularibus tandem perspexi. Civis erat urbis nostrae, a partu languida, pallens, exsanguis, & frigida, ut vix vivere videretur, succis interim satis plena. In ea femina vidi, quod GALENUS descripsit, copiose per alvum excretam materiem, quae pelluciditate vitrum aemulabatur, spississimam, instar gelatinae cornu Cervi, quae in frigore spissescit, & odore omni destitutam. Hanc pituitae speciem mortalem esse VETERES pronunciaverunt, neque ulla arte superari posse, cum tunc demum nascatur, quando jam integre corporis vires defecerunt, & ipse calor naturalis. (1732. Vidi hujusmodi aegros, evadere ne unum vidi.

§. DCCLXXXVIII.

Flava] Naturalis hic color est bilis vesicularis.

Vitellina] Dilutior, qualis hepaticae bilis color est.

Porra-

Porracea] Viridiuscula.

Isatodes] Ex nigro viridescente, & flavicante colore.

Motu] Homo sanus, qui mari se commisit, vomit ingesta primum, tum bilem, ab initio flavam, deinde ejusdem, sed saturioris coloris, sensim magis, & magis viridescentem. Color bilis eo deterior fit, quo magis malum urget. Ita sanissimus homo, cui caput percutitur, aeruginosa vomet, si internum caput laesum fuerit, ex antiquissima HIPPOCRATIS observatione.

Anxietates] In non alio vomitu graviores. Quamprimum enim bilis ventriculum subiit, molestissimum sensum excitat, donec vomitu ejiciatur.

Singultus] A diurna nausea ventriculi, a qua non diu abesse solet.

Cardialgias] Non ab acido, uti in prima specie, neque ab aromatis plenius ingestis, quae secunda est, sed a bile, quae in sanguinem resorbta febrem excitat.

Dysenterias] Varia mala pro variis locis intestinorum, ad quae impetu fertur. In infantibus hujusmodi diarrhoeae virides a bile oriuntur, quas nemo sanaverit, nisi qui novit temperare bilis acrimoniam.

Acutos] Qui periculosi aestimantur, quando bilis sanguini se admiscuit.

§. DCCLXXXIX.

Atra] Humorem nigrum, vomitu rejectum, atram bilem dixerunt veteres, quod in systemate bilis habitat.

Aceti] Quae terram permista fermentat, uti oleum vitrioli, & dentes ad tactu stupere cogit. Talem HIPPOCRATES descripsit, & ipse vidi.

Putrefacti] Quae inter omnes species teterrima est, & mala insanabilia facit.

Dedit] Tunc bilis acris calefit, & ab intestinis premitur.

Mitissima] Quae vocatur humor atrabilarius, non atra bilis, & adustus sanguis est, qui oleosas, atque terrestres, sed aciores particulas continet, postquam particulae subtiliores diffatae fuerunt.

Exacerbata] Picea pars sanguinis. Haec humorum degeneratio malignitate inter omnes excellit. Veteres bilem atram motam dixerunt. Talis maxime aestivo tempore gignitur per nimium motum.

Corrupta] Omnium pessima, & tanto deterior sanguine corrupto, & acriori, quanto bilis sanguine acrior est. Oritur a bile in ipso hepate, cystico ductu, aut duodeno intestino putrefacta. Hujusmodi atra bilis aliquando in febribus epidemicis evomitur, quam nemo causae ignarus sanaverit, cum tamen diluentibus, & bilem temperantibus tractata paucos occidat.

Effectus] Vasa imprimis omnia erodit, per quae fluit, & febres vehementes excitat.

§. DCCXC.

Sanguis] Aggregatum omnium humorum : ferum vero aggregatum omnium humorum excepto rubro . Quando in sanguine sero , vel bile sal praedominatur , hi humores cum sale moti , & agitati 1732.

Oleo] Olea putrefacta in cellulis , & sanguini subito reddita , & ad cor adlata mira mala faciunt .

§. DCCXCI.

Calculos) Materies dura friabilis , quae in nullo fere liquido solvitur , (praeter spiritum nitri) in cavitatibus vasorum nostrorum quiescens . Non oriuntur ex humorum degeneratione , & videntur ab ipsis elementis corporis nostri oriri .

Urina) Centies haec experimenta repetii , & inter centum urinas vix unquam reperi , quae calculum non contineret ; 1732 . & in lectionibus publicis de calculo an. 1728 . demonstravi , omnem , etiam sanissimum hominem semina calculi secum ferre . Ergo non monstrum in natura est , sed fit ex ipsis elementis corporis nostri , quae emerita , & ad functiones humanas pene inepta , specie minutissimorum flocculorum per urinam excernuntur , quod per microscopium adparet . Unus singularis flocculus non est calculus , centum vero forte flocculi uniti , cohaerentes , & concreti calculum faciunt sabuli grano aequalem , & ex millenis horum similibus ipse calculus major nascitur . Chemia demonstrat , calculi elementa fere eadem esse , quae ossium , terram , sal , oleum , spiritum . Sed in ipso etiam sero , viisque salivalibus , & pulmonis vasis aereis , & bilariis meatibus calculi reperiuntur . Inter decem mortales , chronico morbo extinctos , vix unum reperies , cui non calculosa aliqua concretio circa bilis vasa infederit , aut in alia corporis parte . In sanguine tamen rarissimi sunt . Nascuntur quiete imprimis , vix in homine , qui agilem vitam vivit , aut inquietiori animo est ; sed in iis , quibus necessitas quiescendi incumbit .

Sale) Raro vel marino sale , vel acido , vel alcalino fixo . Cl. SLARE demonstravit in Aëstis Britannicis , ex duabus unciis calculi calcinatis vix draehmam cineris superesse , reliquam molem omnem volatilem abire in oleum , & salem . Id confirmat Cl. HALESIIUS in *staticis in vegetabilia experimentis* , & invenit , calculum vesicae maximam inter omnia corpora vim aeris elastici generare .

Oleo) Sed putrido .

Mole) Primum malum calculi est , quod natus augeatur . Calculum facere facillimum est : si arenulam , vel minutissimum calculum in matula merferis , & saepe recentem urinam adfuderis , & teporem addideris , semper

per aliquid ad hunc quasi magnetem accedet, & increfcet additis fuceffive lamellis in magnum calculum. Huc refero afperitatem fuperficieii, quae maxime corpus laedit.

Modus) Calculus ex fe ipfo, dum quiefcit, nihil mali facit, nifi ponderis fenfum, fed irritat, mole, pondere, afperitate; hinc irritatae partes mufculares, & membranae acute fentientes, quae hoftem expellere conantur, fe ad calculum adterunt, & dolorem eo majorem excitant, quo magis calculum expellere conantur. Ita cui fabulum in oculum it-lapfum fuerit, ei palpebrae adeo fortiter, & convulfive claudentur, ut nequeas aperire etiam robuffiffimus: fic emunguntur lacrumae, quae fabulum eluant. Recte HELMONTIUS *de lithiafi* „ membranam fe ipfam inflammare. Ergo ut dolorem calculi tollas, neceffe eft tollere adtritum, nempe fopienda eft veficae circa calculum conffricio.

§. DCCXCII.

Infeftorum) Omne animal, quod cognitum fit, generat ex aliis animalibus prius exiftentibus. REDUS in aureis fuis experimentis demonffrat, ex putrefactione nullum animal generari, nifi ovum ex animale in corpus putridum depositum fuerit; neque carnes putridiffimas vermes generaffe, quando aer accurate exclusus erat. Haec experimenta in aere Florentino fecit, in quo intra fex horas vermes in carne nafcuntur. Nullus unquam mortalium contrarium experimentum produxit: & omnia absque exceptione animalia ex ovo, & ex ovo impraegnato prodeunt. Triplex autem eft generatio animalium: 1. nafcuntur ex mare feparato copulato cum femella feparata. 2. Alia animalia in eodem corpore partem mafculam, & femininam circumferunt, & illa alterius animalis femininam partem fubit, haec ejuſdem alterius individui mafculam partem recipit, uti in limacibus nudis. 3. Alia animalcula fimul funt mafcula, & feminina.

Aere) Experimenta demonffrant, femina pappofa, ovis animalium & majora, & ponderofiora, deferri in turres, ibique in plantas adolefcere. In Chemicis l. de aere demonffravi, aliquando nubes vermiculorum in aere obvolitare. Cicadarum nubes fuper oceani altiorem alveum volantes vidit in itinere Lamaicensi HANSIUS SLOANE, quae ex Asia in Americam fuper immenfum mare iter faciunt. Non adeo magis in aere animalia rara funt, quam in aqua pifces. Pluviofus aer plenus eft animalculis rodentibus, ut aliquando veſtes fubito erodantur a pluvia, quae fuper eas veſtes decidit. Eadem ratione vermiculi in nos ipfos irrepere poſſunt, & ibi ova ponere. In India vermes reperiuntur, qui in cutem humanam fe inſnuant, ut fuper fuſum extrahi neceffe fit. Non id quidem volo, quod KIRCHERUS, qui peſtis cauſam explicaturus, adffirmat, totam atmofphaeram undique vermiculis plenam eſſe, eoſque ſanguinem noſtrum

nostrum inficere, ut pariter & ipse verminascat, atque hoc pestem esse. Nam huic hypothese experimenta repugnant. Id volo, omnium animalium, quae in hominis corpore latitant, primordia in aere fuisse.

Potum) Acetum vapidum animalculis plenum est. Cerevisia, & ipsum vinum verminascunt, & facilius aqua, quae tota verminosa est, eaque maxime, quae a vegetabilibus prolicitur. LEEUVVENHOECKIUS demonstravit potus nostros aeri expositos in veras animalium piscinas abiisse. Poma, pira, panis, animalculis plena sunt. In butyro, & caseo, diutius adseruatis continuo vermes adparent. ROTERODAMI terribile in puella exemplum extitit, cui omnes sex sinus pituitarii vermibus plena fuerunt, qui de hora in horam crescebant. Hanc sanavi fumo leuiori cinnabarino, & tabaci cum aqua decocto per nares adtracto, quo continuo coegi animalia, ut de naribus desilirent.

Rotundos) Teretes, albos lumbricos: simillimi eorum, excepto colore, qui rubri in terra reperiuntur. Sed & isti vermes arenae arefactae immixti, & tepido lacte irrorati, exalbescunt toti, uti per accurata experimenta constat; ut manifestum sit, nos hos vermes cum cibo admixisse. In fetu quamdiu utero materno continetur, nullus unquam vermis visus est, neque in infante, quamdiu solo lacte cocto, cibisque coctis nutritur. Tum demum vermes incipiunt generari, quando cruda adsumuntur.

Latos) Constat per certa experimenta huiusmodi vermes excretos fuisse aliquot centenarum ulnarum longitudine, qui convoluto corpore a pyloro ad colon usque intestinum tenue replerent. Ipse solo vitriolo martis cum melle dato ex Russo homine vermem trecentarum ulnarum expulsi. Taeniae vero ascarides sunt, quae se mutuo retinent.

Ascarides) In solo recto intestino: ibi saepe ante somnum intolerabilem pruriginem excitant. Hi sunt vermes corporis humani quasi proprii: aliae vermium species rariores sunt.

Terebrando) Intestinorum a vermibus perforatorum exempla prostant.

Consumendo) Inde fit, ut verminosi homines perpetuo esuriant, & nunquam pinguescant, licet tota fere die edant.

Horrores) Maxime quando in ventriculum ipsum ascendunt: tunc enim infantes certissime convelluntur, adulti vero homines tantis nauleis affliguntur, ut ne unico momento temporis perferre possint.

Maciem] Quia chylum intercipiunt, materiem nutritionis.

Abdominis] Pueri verminosi solent protuberantibus ventribus incedere.

Tumores subitos] Post cibum maxime, quando vermes ex intestinis ad ea loca properant, ubi bonorum alimentorum copia est. Hoc certissimum vermium signum est: in militibus observatio frequens est, cum id hominum genus plurimum crudis fructibus horaeis vescatur, crudamque, & corruptam aquam bibat. Talis morbus castrensis fuit, in quo tuebant, qui cibum sumissent, qui abstinebant, continuo deficiebant animo, &

peribat exercitus. In cadaveribus causa ignoti mali apparuit, intestina nempe veri vermium nidi erant. Hinc fere in omnibus acutis morbis, ubi vermes in intestinis adsunt, nisi comedant aegri, bestiae in ventriculum, & aliquando & ex ore per gulam erepunt, quod signum funestum est, & demonstrat bilem, succum pancreaticum, materiem ventriculi, ipsis vermibus nutriendis ineptam esse: haec enim his animalculis fugae causa est.

Flatus) Id imprimis in exercitibus observatur, in quibus milites saepe quasi ab adsumto veneno turgent: aliquando etiam pereunt ex eo malo, in cadaveribus reperiuntur intestina plena lumbricis, qui catervatim ad novi chyli sedem ascendunt: haec causa est flatulenti tumoris in intestinis, semper enim ab irritatione flatus sequuntur.

§. DCCXCIII.

Mechanica) Omnes sectae hic adquiescunt, nam haec mala a simplicissima actione materiae pendent, neque referri possunt ad principia chemica, neque ad quatuor qualitates cardinales. Sola moles, & figura, & motus hic efficaciter operantur. Et tamen haec adeo simplex actio praestat eisdem effectus, quos medicamenta, quae ab omnibus pro remediis habentur. Manifestum est adeo, neque a calore, frigore &c. omnes morbos oriri, neque ab acido, vel alcali, quod tamen adfirmaverat F. SYLVIVS. Haec enim theoria neque acris olei, neque lanceolae actionem explicat. Sive acutus metallicus pugio ad corpus adigatur, sive instrumentum ex spina piscis, vel ex osse, vel ex ligno, vel ex lapide factum fuerit; ubique sequitur effectus, nempe vulnus, & sanguinis effusio.

Persuademur) Si in corpore humano rigida elementa nasci possent, sensibus invisibilia, parvorum telorum similia, ea pariter, ut pugiones, effectum mechanico agerent, & vasa destruerent. Eadem autem elementa, ut acuta, vel rigida fuerint, non agunt a morte. Culter acutissimus vaginam suam non laedit, nisi motus.

Simili] Multae causae invisibiles videntur modo mechanico agere. Exclamabat LULLIUS „CREATOREM nullum corpus fecisse, quod simplicitate, & indivisibilitate partium mercurium superaret. Ego ipse mercurium 25. annis torsi ut secederet in duo principia, & nihil effeci. Verum mercurius iste decies ter gravior est sanguine, ergo vehementer in eundem agit. Globus plumbeus cereo forte 185. gravior est, hinc, si ambo eodem impetu exploduntur, plumbeus aget vi 185. majori, quam cereus, qui ob levitatem vires, motumque continuo amittit.

§. DCCXCIV.

Adpellatur) Inde tumorum distinctio Chirurgis familiaris, in tumores a fluxione, & tumores a collectione. Fluxionem vocant subito orta mala,

mala , v. g. quando calculus ex pelvi in ureterem , inde in vesicam devolvitur. Collectio est, quando materia paulatim in locum obstruentem congeritur.

§. DCCXCV.

Attractio) Ita dividit HIPPOCRATES, qui ait ,, omnem partem corporis humani, quae plus calet, vel plus madet, vel fricatur, vel dolet, cito intumescere : quod in brachio experiri facile est , in quo aliquid horum feceris, & cum altero brachio comparaveris. Nostro saeculo, post inventam circulationem sanguinis, novimus humores ad omnes partes pro earum magnitudinis portione deferri. Quando vero aliquo in loco obstructio nata est, adeoque resistentia alibi major, alibi minor est, tunc pelletur humor ad eam partem, quae minus resistit. Hinc, ubicunque in corpore dilatatio est, aut laxitas, ibi fluxio nascetur, ut adpareat fluxionem ab obstructione non multum differre.

§. DCCXCVI.

Chemicæ) Ut alcali, & acidum, quae non ut alcali, & acida solum; sed etiam ut opposita operantur, & commixta propria phaenomena producant, alia ab iis, quae efficiunt separata.

Incomprehensibili] Chemia multorum venenorum actiones explicat. Ita rationem reddit, quare alcohol venis infusum animal occidat. Nempe sanguinem coagulat. Ita explicatur, cur febres contagiosae pessime oriantur, quando homines per fervidam aestatem carnes putridas edunt. Nempe sales sanguinis mutantur in naturam volatilem & alcalinam. Omnia vero agunt, vel in solida vel in fluida, vel in utraque. DEUS singulis corporibus impertivit proprias qualitates, quas PYTHAGORAS monadas vocavit. Ita ego totus unum sum,, & singula mei pars, v. g. digitus, unus vocatur. Sed denuo quilibet digitus componitur ex tribus articulis, quorum denuo quilibet unus est..... Talia corpora una singula suum habent essentialia principium..... Equus ex gramine nascitur, sed gramen in rerum natura nullibi in equum mutatur, nisi in equi corpore. Has nunc essentialia singularium corporum proprietates non possumus mechanice explicare. Qui conati sunt, eorum hypotheses vix per annum superfuerunt. Quae vero ex generalibus corporum proprietatibus pendent, ea mechanica exponit, v. g. actionem adamantis, indomabilis veneni, quia intestina perinde discindit, uti minutae lanceolae. Sed in priori classe nihil explicamus. Arsenicum necat omnia animalia. Si quaeras, unde ea vis deleteria sit? cum in cadaver nihil operetur, chemicus conabitur respondere, , sulfur arsenici hoc facere. Verum haec explicatio relinquit nos in tenebris. Aliquando tamen rationem reddere non licet ob minutiam particularum. Quando vipera

hominem momordit, nascuntur omnia symptomata februm acutarum ; & flavescit ipsa cutis in loco vulneris, atque mors ipsa, irritis remediis, brevi sequetur. Id explicare nequimus, etiam si indagaverimus naturam veneni viperini. Experimentum in aula Hetrusca captum est, taurus ab irata vipera ad nares demorsus, cum brevi mortuus cecidisset, incisus est, & nulla mali vestigia aut in solidis, aut in fluidis partibus reperta sunt. Qui effectus veneni bufonis vidit, quod hominibus lethale est, & per anxietates, & convulsiones necat, nullam in cadavere mutationem reperiet, neque in veneno ipso adparent partes, quae tanto effectui pares videantur. Qui vini fermentati vaporem haurit, vel mortuus cadet, vel alia mala patietur: quorum triste exemplum in celebri anatomico Helveto fuit: is enim septiduo immobilis mansit, deinde hemiplegia adfectus est, denique amissa memoria ad plantae fere statum redactus est. Haec nemo explicaverit.

§. DCCXCVII.

Obstetricum) Frequenter omnino accidit, ut hae mulieres pueri cerea corpuscula deformant, & capitis figuram corrumpant, rudius adprehendendo. Inde adeo frequentes fatui, quorum capita semper male formata esse, oblonga, vel angulosa, vel aliter a naturali figura aliena, & ego vidi, & WILLISIUS observavit. Saepe cogitavi, feliciores fore mulieres, si omnino obstetrices nullae essent. Nunquam enim convenit ars obstetricia, nisi quando aliquid partui obstat: sed hae mulieres non expectant naturae tempora, dilacerant ovum, & extrahunt puerum priusquam veri doloris adsint, quos Graeci dixerunt *οδυας*. Vidi in hac operatione artus puerorum luxatos fuisse, vidi fractum humerum. Quando artus luxatus est, manet tota vita miser, quia malum non cognoscitur. Quando fractus, tunc prodit se brevitate sua. Cui pes in partu fractus fuerit, & adulto curtus erit. Iterum in ea aetate epiphyfes facile a capite ossis secedunt, inde plurimi claudi, quibus femur epiphyfi orbatum fuit. In centum claudorum cadaveribus, hanc unicam causam mali reperit DUVERNEIUS, fracturam cervicis femoris. Hanc ergo VESTRAM, quando praxin exercebitis, principem curam esse jubeo, ut temerarias coerceatis obstetrices.

Custodis] Saepe fit, ut haec femina plurimum noceat puellis, dum eos in idem brachium, eundemque situm semper reponit, cum corpusculum in omnem situm poni, & undique aequabiliter premi oporteret: ex hoc vero pessimo more ea pars minus crescit, cui puer ininitur, altera vero liberius, inde deformitas. Inde non raro femur alterum, aut brachiolum debilitatur, aut omnino paralyticum redditur. Saepe etiam quando infans gestatus se reclinat, & super brachium retroflectit, illa vero pedes retinet lapsuri, ea actione caput ossis femoris a corpore secedit, dum ligamenta laxa sunt, & fit nova captis femoris cum collo articulatio, unde claudicatio perpetua sequitur. Aliis etiam pessimus mos est,

est, fasciis infantes obvolvere. NATURA fetum suspendit in media aqua tepida, ut flexio undique aequabilis foret. Nunc matres pueros constringunt, a capite ad pedes usque, ut mumiae videantur, caufantes, ita bene fore corpora. Quando DEO sapientiores! In Asia pueros laxo tantum involucro tegunt, neque tamen ibi vel gibbi homines, vel claudi reperiuntur. Imaginationes vero materiae plerumque aliquid addunt vel auferunt.

Producunt) Ut magna deformatio a praecedente κακοχημία oriatur, quando acre cum tenaci miscetur. Id demonstrat Rhachitis, lues Venerea, quae bene natorum hominum ossa distorquent.

§. DCCIC.

Contorsiones] A musculis inaequaliter agentibus.

Hernias) Quae oriuntur a viscosa laxitate membranarum, & a pressione interna majori.

§. DCCC.

Ignis) Universalis omnium corporum motor, & dissolutor, cujus ope, quando per speculum concentratur, vitra, metalla, lapides, in fluorem rediguntur. Sed in corpore humano, adeo teneriore, quanta mala facit. Omnia corpora volatilia reddit idem, sola terra excepta. Capillus in flamma alcoholis suspensus unico momento temporis comburitur: conservat tamen figuram, nisi distrahas, & manebit cohaesio, sed adeo levis, ut minimo adflatu in cineres dilabatur, sola enim terra capilli superest. Si idem cum frusto carnis tentaveris, perinde comburetur oleum carnis, exhalabit aqua, avolabit omne, quod non terrestre est: id vero remanet integrum, vimque ignis inconsumtum superat, sed friabile erit, & minima vi cohaerebit. Nam fabulosum illud Rabbinorum in lumbis ossiculum risu dignum est: id ajebant solum superesse in corporis ruina, & die novissimo adtracturum reliquas partes corporis: sic explicabant resurrectionem.

ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ.

801. **I**D praeternaturale, quod ex morbo, ut causa, in corpore aegroti fit ita, ut distingui queat tamen ab ipso morbo, & ab ejus causa proxima, vocatur σύμπτωμα morbi; si autem eadem ratione ex morbi causa fluit, dicitur causae σύμπτωμα: at vero, ubi ex alio priore symptomate, ut causa, prodit, appellatur σύμπτωμα, συμπτώματος. Verum id ipsum quod morbo superaccidit ex diversa a praecedentibus origine potius dicetur ἐπιγένημα, ἐπιγενόμενον, συμβεβηκός.

802. Unde

802. Unde efficitur ipsa haec symptomata priora revera iterum esse morbos, numero, varietate, effectu, admodum dissimiles; tamen satis commode ex placitis Veterum revocantur ad actiones laesas, Retentorum, & Excretorum vitia, atque qualitates corporis mutatas. Horum recensioi adjuncta causa incumbemus.

803. Prima igitur classis horum digeritur juxta seriem actionum imminutarum, abolitarum, auctarum, depravatarum; unde primo occurrit enarratio symptomatum appetitus in cibos, potus. Adeoque *δυσορεξία*, appetitus cibi imminutus; *ἀνορεξία* idem deletus; *ἀποσιτία* abhorrens fastidium cibi; hinc vita sine cibus; *βέλμιος*, *ὄρεξις κυνάδης*, fames aucta, canina, vel bovina, *κίσσα*, *μαλακία*, pica, appetitus vix superabilis eorum, quae in nutrimentum commutari queunt, vel eorum, quae neutiquam apta huic operi.

Causae horum symptomatum plerumque deprehenduntur pituita iners, viscida; obruens, bilis absentia, salini suppressio, fibrarum laxitas, aut paralyfis; fordes a putrido, sanguinis aquosa indoles, obesitas, otium; acrimonia acida, salina, biliosa, atrabilaria, ad stomachum, & intestina delata, vermes, fibrarum in iis validum robur, motus assiduus; acer humor praedominans, vix nisi insueto assumpto compefcendus, circuitus sanguinis mutatus, imaginatio depravata, gravidis imprimis.

804. Potus desiderium inexplebile, fitis nimia, solet oriri a nimia siccitate; a spissitudine humorum immeabilium; a calore nimio; ab acri muriatico, ammoniaco, alcalino, aromatico, oleoso exusto; a venenis.

805. Manducatio laeditur vitio oris, linguae, dentium, maxillarum, salivae, muscutorum; quod pendere potest a vulneribus, inflammatione, paralyfi, spasmu, siccitate.

806. Deglutitio laeditur quoque vitio oris, linguae, palati penduli, tonsillarum, uvulae, laryngis, pharyngis, oesophagi, ventriculi superioris; atque illud accidit per vulnera, inflammationem, dolorem, tumorem, spasmum, paralyfin, siccitatem, *χονδρογενίαν*, luxationem partium laryngis, aut vertebrae colli, absentiam mucii.

807. Actionis stomachicae laesae primae species sunt ἀπεψία, δυσπεψία, βραδυπεψία, Διαφθορά, quando cibi ventriculo contenti, aut non coquantur; aut tarde, & difficulter; aut si in putrem humorem a bono chylo diversum commutantur: causae sunt eadem fere ac ἀνορεξίας [803.]; maxime defectus, & inertia, salivae oris, & ventriculi; organa respirationis languida; fordes; vermes; tenacia ingesta; putridorum humorum affluxus. Celerior autem digestio, caeterum bona, raro morbus est, aut causa ejus jam in βελίμω explicata (803.)

808. Vitia vero expulsionis ex ventriculo recensentur singultus, nausea, vomitus, cholera, ructus. Quorum primum est, ut videtur, convulsio oesophagi ventriculum, & diaphragma sursum trahens, dum simul diaphragma subito deorsum convellitur; causa autem ejus deprehenditur celeris deglutitio copiosi ingerendi; copia ingesti; acrimonia ventriculo inhaerens; inflammatio oesophagi, ventriculi, septi transversi; spasmus a nimia evacuatione, vel ab excessu vomitus exercitati; venena acerrima.

809. Nausea, & vomitus, videntur esse motus spasmodici retrogradi fibrarum muscularium oesophagi, ventriculi, intestinorum, simulque convulsiones validae musculorum abdominalium, & septi transversi; quae leniores nauseam, violentiores vomitum, creant. Fiunt autem hae a copia nimia, aut acrimonia ingesti, a venenis, laesione cerebri vulnerati, contusi, compressi, inflammati; ab inflammatione diaphragmatis, ventriculi, intestinorum, splenis, hepatis, renum, pancreatis, mesenterii; ab irritatione gulae; a motu perturbato spirituum per agitationes insuetas in rheda, mari, &c.; ab idea rei, quae nauseam, vomitumve, saepe excitavit.

810. Cholera vero, violenta sursum, deorsumque expulsio ex ventriculo, & intestinis; est convulsio vomitum creans, (809.) & simul fortis intestinorum deorsum spasmus; causae itaque eadem, at violentiores ut plurimum, maxime ingurgitatio fructuum horaeorum, & fervidum Augusto mense coelum.

811. Est ructus explosio materiae elasticae convulsiva contractione fibrarum oesophagi, ventriculi, intestinorum, compressae,

pressae, mox iisdem resolutis, liberatae; haec autem fit a cruditate, putredine, acore, fructibus horaeis, musto, liquoribus fermentantibus, venenis, morbis spasmodicis, omni acrimonia valida.

812. At expulsio & ventriculi, & intestinorum laesa quoque habetur in *λεηντερία*; quae est cita expulsio per alvum alimentorum, quae ventriculo ingesta, non mutatorum; cujus quidem causa est inertia humorum, ut in *ἀνοξεξία*, & *ἀπεψία*; tum laxitas summa ventriculi, & intestinorum; respiratio interim fatis fortis.

813. Si chylus una cum faecibus alvinis ejicitur, vocatur Affectio Coeliaca; ubi videntur concurrere pro causa constituenda stomachus, & humores fatis validi, dum interim intestina nimis laxa, aut oscula vasorum lacteorum quacunquē de causa obstructa.

814. Diarrhoea est frequens, & copiosa, per alvum egestio excrementorum liquidorum; sive ex cibo, potuve, sive ex humoribus quibuscumque undecumque delatis in intestina, exorta fuerint. Ejus vero causa est vel acere intestina irritans, humores exprimens, ex hepaticis, pancreaticis, mesentericis, intestinalibus, vasis, dum simul ora venularum mesentericarum, & lactearum, obstructa; vel laxitas ingens fibrarum intestinalium; denique aliae excretiones impeditae.

815. Dysenteria est diarrhoea cum dolore notabili; cujus materies eadem quae diarrhoeae, sed acior, & praeterea ergo bilis, feri, cruoris, mucii intestinalis, puris, saniei, bilis atrae, fibrarum, caruncularum, membranarum. Inde & causam habet eandem, at violentiorem, quae saepe acrimonia quaecumque humorum, tum inflammatio, ulcus, gangraena, vel intestinorum, vel partium suam colluviem in eam dependentium.

816. Ileus vocatur rejectio violenta per os eorum, quae cibi, potus, medicamenti titulo assumpta; aut chyli, bilis, feri stomachici, pancreatici, intestinalis; bilis atrae, mucii, puris, ichoris; faecum intestinalium; clysmatum ipsorum. Cujus quidem symptomatis proxima causa semper videtur motus inversus fibrarum, intestinorum, ventriculi, oesophagi, accedente simul causa quacunquē

cunque (809. 810.), vomitu; remotior vero est inflammatio, volvulus, apostema, scirrhus, cancer, faex dura, calculus, hernia, convulsio, intestinorum. Ex his retentio faecis durioris in origine, causa, natura, effectis, intelligitur.

817. Si autem generatio, & excretio in intestina, Bilis laeditur, symptomata inprimis oriuntur haec; icterus, cachexia biliosa; calculus, gypsus, hepatis; obstructions; excrementa alvi alba, dura, sicca; appetitus deletus; ciborum digestio impedita; miscela impedita partium assumtarum; Tympanites; hydrops: pro causa agnoscit plerumque hepatis inflammationem, exsiccationem, obstructionem; humorumve ejus, & abdominalium viscerum, inspissationem quamcumque.

818. Si autem lymphæ pancreatis, hepatis, intestinorum, laeditur in sua confectione, vel motu, oriuntur symptomata quam simillima recensitis [817.]; quin & causae erunt similes.

819. Sanguinis in corde mutatio, ejus est modo receptio, mora, expulsio; quae si nimiae quoad motum, faciunt febres continuas, ardentis, validas; sin vero remota longior, vel expulsio languidior, tum fiunt languores, concretiones polyposae, vel pituitosae, frigus, leucophlegmatia, hydrops, atque pluri diverfi alii hinc oriundi morbi.

820. Actio laesa pulmonum tam respiratoria, quam transmissoria sanguinis, consistit inprimis in augmento, vel decremento efficaciae ejus in sanguinem; a priori videtur oriri *Διάθεσις φλογισική*; a posteriori *αιματοποίησις* impedimentum, & nutritionis, unde *καχεξία*, *ἀτροφία*, *φθίσις*, & infinita mala; causa autem illius actionis laesae est omnis labes organorum multiplicium, quae respirationi exercendae serviunt.

821. Secretionis Urinae laesae symptomata praecipue sunt. 1. *Γσχεξία*, nempe, integra retentio urinae nullo modo excretae; cujus causae primariae, plethora, inflammatio renum, ureterum, vesicae, colli vesicae, urethrae; earundem partium spasmus, pressio; tum & obstructio a lapide, pituita, pure, thrombo, caruncula, apostemate, tumore.

822. 2. Est *Δυσχεξία*, nimirum urinae excretio cum molestia,

conatu, aut dolore; cujus species *Σζαγγυρεία* dicta, ubi habetur stillatim cum sensu ardoris emissum lotium, causa utriusque mali multiplex, nempe acrimonia inprimis retentis, fermentantis, cerevisiae; vini, aut faecum utriusque; acrimonia acida, salsa, alcalica, oleosa, aromatica, biliosa, humorum; excoriatio partium vesicae, aut urethrae ab inflammatione, ulcere quocunque, atterente calculo, causticis maxime infectis assumtis; calculus occludens, tumorve, in vesicae collo, ejusve urethra.

823. 3. Censetur urinae Incontinentia, quando sine voluntatis, respirationisve, nixu, sponte effluit; oritur ut plurimum a resolutis, dilatatis, discissis, suppurando consumtis, gangraena putrefactis, fibris sphaencteris vesicae.

824. 4. Denique est *Διαβήτης*, quae est urinae chylosae, vel lacteae, frequens, & copiosa trajectio; causa ejus censetur nimia laxitas fibrarum in arterioliis urinosis, concurrens simul cum humoribus valde dilutis, quae utraque ab aquosis.

825. Actio autem Vitalis laesa spectat maxime pro symptomatibus pulsuum cordis, respirationis exercitationem, vel utraque simul.

826. Ita quidem, ut ergo 1. primo numeretur Palpitatio cordis, quae dicitur violenta ejus contractio una cum magna resistantia sanguinis a corde pulsus; causa ejus plerumque est inordinatus, & violentus, spirituum vitalium in cordis villos impetus, ut in summi animi affectibus, subito terrore, affectu hysterico, motu violento, & subitaneo, evigilatione praecipiti; aliquando est irritatio fibrarum cordis ab acri quodam stimulo facta, ut in cacochymica materie mota, inflammatione cordis, pericardii, hisve male affectis a calculo, vermibus, pilis, aneurysmate; deinde a cruore spisso, polypo, copiosiore; tandem ab arteriis cartilagineis, ossisve, factis, aut his ad extrema obstructis.

827. 2. Pulsus arteriarum intermittens contingit aut vitio liquidi cerebellosi inaequaliter influentis in cor; aut vitio vasis transmittentis sanguinem, & humores; vel denique peccante humore illo, qui fluit per vasa; causa proinde hujus mali varia,

ut

ut convulsio, polypus, cacochymia pituitosa; inflammatio arteriosa, pulmonica, cardiaca, sanguis deficiens, arteriae osseae, cartilagineae, aneurysmaticae calculo infarctae, cor male affectum vario modo.

828. 3. Pulsus crebrior oritur semper a celeriore contractione systolica cordis; haec autem a frequentiore influxu spirituum cerebelli, & difficiliore progressu liquoris expellendi; quo faciunt acre, & obstructum.

829. 4. Pulsus imminutio, vel deletio; quae reducitur ad *λεποθυμίαν*, ubi eo usque deficit, ut vires multum debilitatae corpus vix sustineant; *λεποψυχίαν*, quando haec eo usque increfcit, ut & naturalis calor multum labefactari incipiat; *συγκοπήν*, ubi cor eo usque deficit, ut calor, motus, sensus, fere deleantur, sudoresque frigidi exprimantur; *ἀσφυξίαν* ubi omnia illa quoad sensum deleta mortis imaginem simulant. Causae horum symptomatum variae, varioque gradu constantes, similes fere iis, quae (827.), inprimis ideae rei horridae, graviditas, animi affectus, spasmi, inanitiones quaelibet, maxime sanguinis in vulneratis, parturientibus, abortientibus, cancris.

830. Respiratio vero laesa symptomata primaria numerat 1. *Ἀπνοίαν*, ubi integre definit; & agnoscit pro causa fere quae in pulsu imminuto recensita (829.); tum eo spectat aer vitiosus (746. ad 754.); venenati vapores, causticique acidi, vel austeri; paralysis, vel spasmus organorum respirationi famulantium (602. ad 625.); ut & alii morbi, qui harum partium functionem omnino destruunt.

831. 2. *Δυσπνοίαν*, in qua cum molestia, dolore, fatigatione, respiratio contingit; haec quidem habet easdem, ac prior, causas (830.), sed leviores, quo & mala facit prae caeteris peccatoris conformatio.

832. 3. *Ἄσθμα*, quae est frequens, molesta, sibilosa, respiratio plerumque orta a causis dyspnoeae pertinacioribus; sed maxime, ut videtur, a constrictione spasmodica fibrarum muscularium in pulmone.

833. 4. *Ὄρθοπνοίαν*, quae anhelosa, difficilis, stertens, sola

erec̄ta cervice, & thorace absolvenda, respiratio; causae iterum eadem [830.831.832.], sed vario insultu agentes, recedentesque.

834. 5. Catarrhum suffocantem; qui videtur esse subita occidens ἀπνοία; habet & hic causas easdem [833], maxime observantur frequentes, materiae eliquatae in fauces, & pulmones subita destillatio; nervorum summa vitia, ut in hystericis; polypus cordis major subito in pulmones trusus.

835. Verum omnia haec symptomata (830. ad 835.) solent produci a causis quibusdam notabilibus per incisa cadavera, vel excretionem materiae, manifestatis; quae sunt primario Thoracis repletio per extravasatam lympham, pus, sanguinem; etiam inflammatio laryngis, asperae arteriae, bronchiorum, pulmonum, pleurae, mediastini, diaphragmatis, pericardii, musculorum thoracis respirationi servientium, ut & abdominalium; tum & materies diversa, polyposa, gypsea, pituitosa, calcea, calculosa, purulenta; tum quoque tumor circa laryngem, in ea, ut in pulmonibus, vel thorace, inflammatorius, suppuratorius, scirrhusus, cancrusus; tandem & lata accretio pulmonum cum pleura.

836. Visus laesi symptomata numerosa recensione causarum juxta diversitatem locorum optime distinguuntur, primo enim partes coercentes bulbum oculi male afficiunt premendo, protrudendo, extrudendo, erodendo, per tumores inflammatos, apostemata, scirrhusos, cancrusos, exostoses, caries ossium orbitam constituentium; inde enim figura, humores, circuitus, visus axis, collectio radiorum in debito loco depravantur.

837. Deinde etiam palpebrae inflammatae, suppuratae, inflatae, conglutinatae, concretae, grandinosae, visum mire turbant variis quidem de causis, sed maxime frequenter per glandulas sebaceas male affectas; etenim omnibus oculi fordescent, similia pati incipiunt, aciem amittunt, humores pervertunt.

838. Quin etiam peccato lacrimarum abundantium, exacerbescens, spissescens, ad lymbos palpebrae utriusque natantium guttatum, inde in genas ex oculis destillantium; fiunt hic humiditates turbantes aciem, erosiones inflammato-
riae,

riae, obfuscationes, fistulae lachrymales; contingent illa vitio laxitatis nimiae in glandula lachrymali, aut acrimonia, & motu nimio materiae lachrymosae, tum mala forte figura tarforum palpebraliū, aut malo habitu carunculae angularis, vel mala, variaque dispositione osculorum palpebraliū absorbentium lachrymas, fistularumque has deducentium in saccum lachrymalem; iterum hujus quocunque recessu a statu naturali, & canalis nasalis, vel membranae nares intus succingentis illo peccato, quo exitum per hunc canalem in cava narium impedit; sunt autem omnes causae, quae priores enarratas creant, quam plurimae.

839. Deinde vero depravatur, impeditur, aboletur, Visio, tunicae Corneae, atque Adnatae obscuracione, dealbatione, incrassatione, oedemate, ptychaena, inflammatione, ungue, sarcosi, perla, cicatrice, panniculo, albugine, cartilagine; quae etiam ex causis variis, diversisque, accidere solent.

840. Quando etiam humor aqueus deficit, fit oculi marcor, corneae corrugatio, si abundat, nascitur oculus elephantinus; si stagnat non renovatus, putrescendo totam fabricam oculi pessundat; si colorem accipit, spissaturve sive in mucis, sive in pituitosi, indolem, hinc suffusiones, cataractae, oculorum color alienus; haec plerumque inter interiora uveae, & inter lentem crystallinam; estque causa fere inflammatio, cacoehymia, aut nimis coagulantium imprudens applicatio.

841. Si Uvea inflammatur, oritur ophthalmia maxime dolens, brevi perniciosissima visui; si suppuratur, perditur acies & visus; si immobilis fit, simulque contracta, oritur *ήμηνραλωπία*, quae & contingit, ubi cataracta minor, ad margines tenuior, in medio spissior, adest; si autem immobilis, & simul valde aperta, tum *ουκταλωπία* oriri videtur.

842. Verum etiam fit, ut Lens Crystallina opaca, inflammata, suppurata, hydropica, corrupta, atrophica, facta producat glaucoma, cataractam, visum hebetem, coecitatem opacam, *αυβλωπίαν*: si vero eadem laeditur in sua figura, mole, spissitudine, tenuitate, creabit multa, varia, & saepe mirabilia, mala, visui accidentia.

843. Imo & figura nimis sphaerica prominentis bulbi, quin etiam parvitas pupillae, & multae conditiones minus clare haecenus perspectae in longitudine oculi, in ipsa lente, ejusque situ, poterunt *μυωπίαν* variam efficere; ut contra in planiore oculo, aut longiore, tum & ex varia indole lentis, ejusque situ, *πρεσβυωπία* nasci poterit.

844. Sed vitreus humor iisdem vitiis jam enarratis [840. 842.] obnoxius mala satis similia pati, & producere poterit.

845. Membranae Retinae varia vasa multa pati, diversa efficere, queunt; etenim eorum hydrops, oedema, phlyctæna, inflammatio, compressio; ut & nervi optici ipsius, atque membranarum eum involventium, similes morbi; tum tumor, steatoma, abscessus, hydatis, lapis, inflammatio, extenuatio, exesio, corruptio, obstructio, cerebro accidens ita, ut libera communicatio intra nervum opticum, ejusque originem in parte medullosa cerebri impediatur, vel omnino aboleatur; omnia haec vario modo efficient imagines, floccos, scintillas, *ἀμαύρωσις* dictam Guttam Serenam.

846. Et paralyfis, vel spasmus musculorum, qui oculum agitant, horum distractiones variae ortae ex ossibus orbitae male affectis, tum etiam vulnera, ulcera, inflammatio, pressio, possunt facere *ρινοπτίαν*, strabismum, luscitatem, adspectum trucem, & talia mirabilia mala.

847. Tunica tandem Choroeides, Ruyschiana, Uvea, vasis sanguiferis abundantissima, inflammationi, & suppurationi obnoxiae, valent *ὕπόπυον* tandem producere, quin & a variis admodum diversarum in oculo partium morbis alucinatio, fallacia, confusio, hebetudo, coecitas, produci poterit frequentissime.

848. Auditus laesi primaria symptomata quidem numerantur, ejus augmentum, imminutio, ablatio, depravatio.

849. In acutissimis cerebri, nervorum, membranarum, morbis, his ut videtur nimium tensis, saepe oritur intolerabilis fere *ὀξύνοϊα* minimo sono validissime afficiente cerebrum, atque excitante aliquando convulsivos motus.

850. *Βαρύνοϊα* dicitur, vel gravis Auditus, quando percep-

tio soni minor est quam ejus magnitudo in sanitate requireret; oritur autem ex plurimis sane, iisque diversissimis profecto, causis, commodissime juxta varia loca affecta enarrandis, sunt enim auris externis nimis plana, vel ablata; meatus auditorius nimis rectus, angustus, obstructus a tumore quocunque, ab infectis, pure, fordibus, cerumine concreto; membrana tympani laesa, laxa, spissa, callosa, crusta adhaerente fungosa spongiosa, & crassa reddita; concha interna impleta ichore, pure, pituita, tumoribus membranae eam undique investientis, pulvere illapso post ruptam membranam tympani, canalis Eustachianus impeditus, obstructusve; officula a nexu suo soluta, atque per meatum saepe rejecta, suppurata membranula colligante, ut post diros dolores inflammatorios auris internae saepe contingit, aut officula absentia per malam conformationem, exsiccatio, laxatio, spissatio, inundatio, nimia tensio, corruptio, exesio, induratio, membranulae fenestrae rotundae, atque ovalis; vestibuli, labyrinthi, cochleae, meatum ossis petrosi, vitia admodum varia, inflammatoria, obstructoria, paralytica, & quae ex his, ut causis, iterum enasci poterunt, tum horum mala structura auditui contraria; tandem omni impedimento, quo nervus mollis auditorius a suo ingressu in os petrosum, usque ad medullam oblongatam, vel hinc usque ad originem in medulla cerebri, media via impeditur, ut sunt inflammationes, tumores, exostoses, cerebri laesa functio, & plurima praeterea mala: unde perspicitur ratio difficilioris curationis horum.

851. Etiam vitio aeris externi, maxime humidi, & nebulosi; aut interni non potentis libere ingredi, exire, accidit depravatio Auditus; tum inprimis hic nocent morbi illarum arteriolarum, quae ornant membranulas in toto organo auditus ubique dispersas; inde enim facilis intellectus, tinnitus, bombi, echus, susurri.

852. Si tandem omnia haec vitia enarrata (849. 850. 851.) validissime crescunt, diu admodum persistunt, tum oritur *κώφωσις* vel perfecta surditas, hincque loquelae ignorantia, vel oblivio; cujus causa saepe concretio tubae Eustachianae saepe-

saepenumero in lue gallica exesis faucibus, deinde cruditate labiorum unita concretis.

853. Olfactus etiam minuitur, aut tollitur; 1. defectu; aut soliditate, quatuor ossiculorum spongiosorum, vel cavernarum in ossei frontis, maxillae superioris, & cuneiformi osse; 2. membranae olfactoriae siccitate, humiditate, inflammatione, suppuratione, gangraena; 3. compressis olfactoriis nervis per tumores quoscumque hic enatos, exostoses, polyposque; 4. a vitiis in cerebro ad originem horum nervorum, ut ante jam dictum in aliis sensibus; depravatur etiam a foetore materiae cujuscunque in locis his cavernosis stabulante, atque assiduo exhalante.

854. Gustus quoque minuitur, tollitur, depravatur; priora bina contingunt, si papillae gustantes linguae obducuntur crusta, sordibus, muco aphthis, pelliculis, pustulis, verrucis; inflammatione, exsiccatione, laesione accedente saepe simul nervorum quinti & noni paris. Depravatur vero vitio humoris praedominantis, inprimis id saepe haeret in saliva ori infusa, quae sapore peccans multa hic producit effecta saporis biliosi, alcalini, acidi, salini, aeruginosi, oleosi, saccharini, cadaverosi, haud aliter, ac si res assumtae repraesentato hoc sapore donarentur.

855. Tactus laedi solet primo in stupore vix sentiente, vel admodum obtuse, & quasi per interpositum medium; quod contingit prae frigore nimio extremi organi, vel nervi, aut cerebri, vitio, ut ab interposito cujusdam sensui ineptae materiae; deinde in nimis acuta sensilitate, vitio nervum non factis regentis cuticulae, ejusve forte nimia tensione, & teneritudine simul; etiam in abolita plane Tangendi facultate ab omni causa, quae nervos, cerebrum, aut utraque, inepta reddit colendo huic muneri, ut profecto Apoplexiae, & Paralysis historia fati docet.

856. Pervigilium oritur 1. a nimia determinatione liquidi nervosi ad organa Sensuum; 2. a nimio ejus raptu versus cerebrum, obstructis inferioribus a frigore, aliave causa, ut in hypochondriacis, melancholicis, maniacis, inferius frigentibus;

bus; ab irritante quocunque, & ubicunque posito, quod organa Sensuum, maxime cerebri, vellicat; 4. a nimio motu humorum, cerebri meatibus adhucdum apertis; 5. a morbis, in quibus illa praememorata praedominantur, ut a febribus, phrenitide, melancholia, doloribus, suppurationibus, & similibus malis.

857. Sed nimia Somnolentia oriri solet ab omni causa, quae impedit liberum fluxum, & refluxum spirituum bonorum, & satis copiosorum, a medulla cerebri per nervos ad organa Sensuum, & musculorum voluntati servientium, iterumque ab iis ad originem horum nervorum in medulla cerebri; est quidem haec causa multiplex admodum, tamen referenda facile ad plethoram, obstructionem, humorum effusionem, vasorum compressionem, inflammationem, suppurationem, gangraenam, inertiam, collapsum ab inanitione, usum opii & narcoticorum, aromatum, spirituosorum fermentatorum, naribus nimis applicatorum, vel corpori ingestorum, cibos duros, pingues, copiosos, diuque in stomacho haerentes, magna nimis copia ingestos.

858. *Κῶμα ἀγρυπνήδες*, insuperabilis proclivitas in Somnum cum perpetua a terribili insomnio excitatione, agnoscit causas (857.) similes prioribus, accedente interim magna stimulatione ab ingenti plerumque inflammatione concurrente. *Κῶμα ἀγρυπνήδες*, assidua dormitio cum assiduo in eam post excitationem relapsu, causas habet plurimas fere easdem, & majores jam explicatis [857.] *Κάρος*, profundissimus somnus cum repentina sensuum, motuumque, abolitione, una cum febre acuta, & difficili admodum excitatione, est Apoplexiae calidae genus levius. *Λήθαργος*, profunda, tranquilla, obliviosa, somnolentia, ex lenta, frigidaque, causa caeterum simili multis causis [857.] dictis, atque saepe ex concursu variarum talium orta. *Καταφορά* ab antecedentibus vix differt.

859. *Ἀναίσθησία*, facultas ablata percipiendi actiones objectorum sensibilium in organa Sensuum externorum; tum & varii gradus illius, stupor, hebetudo, confusio; memoria minor,
major

major abolita, confusa; iudicii facultas vacillans, deleta, confusa; ratiocinandi facultas vacillans, deleta, turbata; delirium, stultitia, furor, mania, imaginatio depravata; omnesque morbi huc referri soliti; pendent quidem ex multis, atque diversis plane causis, ita tamen, ut commode peti queant ex his, quae ordine explicatae jam sunt [836. usque ad 859.]; in quibus tamen aetas, affectus, rigiditas, laxitas, concretio, deletio solidorum; inspissatio, acrimonia, inertia, fluidorum; ut principes inter caeteras deprehenduntur.

860. Α'ποπληξία, ablatio subita, integra, Sensuum externorum, internorum, motuumque voluntariorum omnium respiratione, & pulsu perdurantibus, saepeque auctis, superstitionibusque functionibus, quae a prioribus immediate pendent; causam habet in cerebro id omne, quod impedit fluxum spirituum ab origine medullae cerebri per nervos cerebri; haec est multiplex, & referenda apposite satis ad omnes eas, quae comprimunt cerebrum externe, interneve, revocandas ad quinque classes primarias, quae 1. Fracturae, impressiones, exostoses, tumores, compressiones cranii, imprimis in juventute, & pueritia adhuc teneri. 2. Humores cruenti, serosi, purulenti, pituitosi, saniosi, stagnantes, effusi, iis locis, ubi possunt comprimere, vel erodere cerebrum, ejusque membranas, ut inter cranium, & meningas, inter has, & cerebrum, in ventriculis cerebri, ad medullam oblongatam, ad medullam spinalem. 3. Tumores inflammatorii, aquosi, serosi, purulenti, mucosi, sebacei, scirrhusi, lapidosi, iisdem in locis, & eodem effectu compressionis enati. 4. Impedimenta fluxus sanguinis appellendi, perfluxuri, ad cerebrum, vitio praecipue vasorum vulneratorum, compressorum, obstructorum vitio polyposi spissamenti, sideratorum. 5. Impedimenta similia nata in venulis, sinibus, venis in quae redit a cerebro humor sanguineus; nascuntur autem haec impedimenta quam maxime a compressione venarum.

861. Παράλυσις, immobilitas musculorum flaccidorum; causa impeditus influxus spirituum in villos musculorum, vel cruoris arteriosi in ejus vasa; contingit vitio cerebri, nervi, musculi ipsius, vel ejus arteriarum.

Παραπληγία, immobilitas omnium musculorum sub capite, qui habent nervos a cerebro, & cerebello sub cranio egressos, causa ideo plerumque haeret ad ventriculum quartum, cerebri, vel ad initia spinalis medullae.

Ημιπληγία, idem morbus, sed modo ad unum latus totius corporis; hinc causa eadem, sed uni modo lateri cerebri, aut medullae spinalis, applicata.

Παράλυσις partis singularis & hinc clare cognoscitur, atque intelligitur, cur in apoplexia simul adsit paraplegia, aut saltem hemiplegia valida? Item cur ablatae apoplexiae alterutra harum fere ubique succedat, diuque restet.

862. *Ἐπιληψία*, Morbus Caducus, est subita, integraque; abolitio Sensuum externorum, internorum, motuumque voluntariorum cum reciprocis violentis convulsionibus, & resolutione: unde videtur hic concurrere causa duplex, & quasi opposita, partim apoplexiae, partim pervigilii, aut comatis vigilis (856. 858. 860.), vicissim agentes, nec adeo fortes, nec tandiu durantes, ut ibi.

863. *Δίνος*, Vertigo, apparens rotatio objectorum, atque membrorum vacillatio, causae ut apoplexiae, sed leviores.

864. *Σπασμός*, Convulsio, est invita, violenta, contractio musculi, cum attracta simul parte musculo appensa; causa, liquidum nervosum fortiter, & diu in musculum influens, cujus causae infinitae, in sanguine, arteriis, menyngibus, cerebro, nervis, musculis, cranio.

Τέτανος rigiditas, convulsio invita, violenta, musculorum parti flectendae, & extendendae propriorum simultanea; quae hinc vel universalis omnium simul, vel singularis unius cujusdam membri.

Ἐμπροσθότονος est spasmus musculorum, caput, collum, thoracem, lumbos, ad anteriora flectentium.

Ὀπίσθονος, est spasmus musculorum caput, cervicem, dorsum, retro flectentium: & liquet facile attendenti, quod posteriorum causa una & eadem ut spasmi, sed magis universalis, & fere semper subtilis, acerrima, venenata.

865. Hinc bene patet, cur vertigo, convulsio, inprimis uni-

verfalis, morbus caducus, resolutio, inprimis si majores, pertinaces, & ex interiori causa, fere semper tandem in apoplexiam transeant.

866. Excretorum, & retentorum vitia jam apposita in causis morborum praemissis [772. ad 779.], unde petenda tam haec, quam eorum causa: vermes, calculi, & similia insolita huc possunt referri.

867. Qualitas corporis vitiata dicitur, quae dispositionem in sensus incurrentem laedit; consideratur vero hic quammaxime quoad colorem, odoremque.

868. Cutis cuticulae tunicae, oculi adnae, tunicae corneae, labiorum, oris, linguae, faucium, carunculae oculi, color pallidus, flavus, viridis, lividus, ruber, ater, pendet a similibus corporibus per pellucida vascula translucens; & prout varia serie se mutuo exceperint, etiam varias causas agnoscunt; ut in phlogosi, gangraena, sphacelo &c. patet.

869. Ossium pallor, rubedo, flavedo, fuscus aut ater color, a contusione, inflammatione, abscessibus, medulla morbosa, ablatione periostei, carie, spina ventosa.

870. Foetor autem oritur ab humoribus stagnantibus, effusis, corruptis, vel venenatis; ut & ab omni causa, quae olea, & sales nimium attenuat, & volatilia reddit, ut est inedia, calor, motus nimius, acrimonia nimia assumti.

§. DCCCL.

Morbi) Hoc est, una pars morbi seorsim considerata: & ex hujusmodi symptomatum congerie ipse morbus conponitur; exemplum est ardor in febre ardente. In Pleuritide inhibita inspiratio est, symptoma morbi.

Causae) Effectus causae, quatenus causa a morbo diversa est, exemplum est in febre ardente effluxus sanguinis de naribus, cujus causa nimius adtritus est.

§. DCCCII.

Veteres] Volebant, medicum debere ante omnia definire nomen morbi, deinde causam, sive ea in ingestis, sive in medicamento &c. fuerit:

rit : porro considerare, cum quibus signis invaserit malum . Et certum est, si hac ratione novelli medici casus suos eadem severitate consignarent, ac si continuo novo examini subjiciendi forent, fructus huius diligentiae per totam vitam futuros amplissimos. Porro adnotanda essent *excreta*, quo tempore, qua copia, v. g. perspiratio SANCTORIANA, sudor, saliva, faecum color, odor intolerabilis.

Qualitates] ARISTOTELES qualitatem vocavit id, ob quod entia vocantur talia . Nos in corporibus qualitates vocamus id omne, quod sensibus observatur. Ergo observandum, an albus color sit, an lividus, an faeces alvinae faeteant, malo omine in omni morbo, quod putredinem demonstrent .

Incumbemus) SENNERTUS haec eadem tradidit, sed nimis subtiliter, ut difficiliorem doctrinam fecerit. EGO vero ausus sum haec perturbare.

Id ipsum) Haec res maximi momenti est. Tres medici curant eundem morbum in tribus hominibus, tribus diversis methodis. Galenicus mittit sanguinem ad cessationem doloris usque, vel ad deliquium animi; & quem sanavit aeger, is per annos languebit prius quam vires recuperet. Helmontianus nullum sanguinem mittit, ergo aeger patietur ea symptomata, quae ex inflammatione sibi relicta oriuntur. Tertius mittit sanguinis, quantum sufficit ad prohibendam subpurationem, & aeger intra 14. diem integre restituitur. Inde nunc nascitur enormis illa diversitas in observationibus medicorum practicis.

Συμπτώματος) Exemplum est tumor parotidum, productus ex sanguinis extravasatione, quae ipsa ex symptomate causae producebatur [hic error codicis subest]. In Pleuritide symptoma symptomatis est, quando ab inhibita respiratione sanguis in pulmone congeritur, adeoque morbus non a morbo adeo, quam a symptomate symptomatis oritur.

Συμβεβηκός] Quae oriuntur, non ex morbo, sed ex aeris mutatione, ex adstantium errore &c. Ita in febre ardente peripneumonia post potum frigidae, non morbi effectus est, sed commissi erroris; vel, si pleuriticus vinum biberet, patietur alia symptomata, quae ab hoc potu ortum ducunt.

§. DCCCIII.

Depravatarum] Omnis actio in corpore humano pendet a causis suis, hunc neque alium, neque majorem, neque minorem effectum producentibus. Depravatas vero causas actionum necessario alia phaenomena sequuntur.

Δυσορέξια) Hac laborant quibus mucus iners in ventriculo est, vel bilis deficit, quae appetitum faceret, si in ventriculum veniret. Er-

go hic amara exhibenda sunt, vel salia, moderato usu.

Αποσιτία] HIPPOCRATES ait, in omni morbo nihil deterius esse, quam appetitus destructionem conjunctam cum ciborum horrore.

Κίσις) Ita vocamus appetitus abnormes ciborum, qui digeri nequeunt, v. g. gravidarum, aut virginum chlorosi laborantium. Talem vidi perire puellam, quae sericum Kermesino colore tinctum deperiebat.

Pituitae) Quae nervosas ventriculi papillas ira obruit, ut a saliva, motu jugorum, & ciborum reliquiis vix adficiantur. Oritur lenta congestione abique febre.

Salini] Uti fit in laxitate nimia abundantia aquae. Tunc amara conveniunt, quatenus bilem acuunt, pituitam incidunt, & fibras roborant.

Paralysis) Hinc pariter, & anorexia, & lienteria oriri potest, delecto similiter & ventriculi & intestinorum robore. Tale malum aliquando ab extensione ventriculi nimia post convivia oritur.

Putrido) Vir nobilis post anorexiam incidit in ciborum horrorem, ut ad solum nomen cibi nausearet; anima vero faetidissima erat. In cadavere demortui . . . putridum inventum est. Eadem a rancescente oleo mala contingunt. Nam ipsius certe ERISICHTONIS fames uncia una olei balaenarum epota destrueretur.

Acrimonia] Salis ammoniaci drachma appetitum destruit: sal veromuriaticus cum succo limoniorum post horam egregium appetitum resuscitat.

Indoles) Tunc & fitis & fames destruitur, quia corpus neque aqua indiget, neque cibo.

Acida] Haec appetitum auget, & homines voraciores reddit.

Salina] Haec famem auget quando in saliva, bile, succo pancreatico dominatur. Hinc voracissima animalium falam in ventriculo aquam habent, qualem in falconis stomacho invenerunt CIMENTINI ACADEMICI. In olore, struthiocamelo idem viderunt.

Biliofa] VESALIUS incidit voracissimum latronem, invenit ductum biliosum ventriculo insertum: & GALENUS confirmat, homines quibus bilis in ventriculum ascendit, voracissimos esse.

Atrabilaria] Quae homines pene intatiabiles reddit.

Vermes) Maxime, quando magni & multi ad ventriculum morantur, & cibum intercipiunt. Homines, qui lumbricis teretibus abundant, solent voracissimi esse.

Peristalticus) Hinc veteres graeci hominem quemdam χαλκέντρον dixerunt, quasi aenea habentem viscera. Nempe uti motus, ita cibus est, inquit HIPPOCRATES: rustici, qui aestate manuum labore se exercent, ea aestate anni duplo plus cibi, quam hyeme adsumunt. Si horum hominum ventriculum debilitare volueris, propina aquam cum saccharo.

Comescendus] Calcem de muro, linaturam ferri ex officinis fabrorum devorant, quam plurimam nancisci potuerint: & id ipsum summum in his hominibus famis remedium est. Qui magno appetitu in absurda aliqua feruntur, & coercentur a medico, vix sanantur, facile, & sponte sanitatem recuperaturi, si appetitui indulgeretur. Amstelodami homo ditissimus erat, qui nullius cibi appetitu movebatur, ut cum omnibus divitiis miseram vitam viveret: nihil proderant medici. Incidit tandem in halecum appetitum, & aliquot centenos pisces voravit, ita convaluit. Gallinae, quae granis solis vivunt, acidum generant, hinc lapillos appetunt, si nullos invenerint, pereunt. Res ipsa facile explicatur: in pueris enim & debilibus virginibus acidum ventriculum torquet, ergo absorbentia calx, creta, & alia acido opposita famem sedant, neque creta nocet, quamdiu in acido vitium est; & in universum picae oriri solent ab humore aliquo in corpore dominante ignoto, qui a nulla alia superatur, praeter eam in quam fertur appetitus. Olini HIPPOCRATES medicos iussit obsequi his desideriiis ~~ciborum~~ absurdorum & genio morbi repugnantium.

§. DCCCIV.

Nimia) Hujus causae perderent totum corpus, nisi potus adsumeretur. Sitis fidus corporis custos est, quamdiu mens non laborat, cui semper oportet obsequi.

Siccitate) Quia nempe siccitas demonstrat materiem immeabilem, inflammabilem.

Spissitudine) Neque prius fitis sedabitur, quam humores diluti fuerint.

Calore) Hic enim dissipat omnes in corpore tenues liquores, ut ablato fluidiori spissamentum in vasis supersit: Ignis omnia exurit, hunc aqua extinguit: aegro tamen non dandum est tantum aquae, quantum ad ignem restinguendum sufficit. Nam ignis 600 graduum comburit, centum vero occidit.

Alcalino) Haec in hydrope causa fitis est, quando aquae putrescere incipiunt, & una omnis pars fluidior ex vasis sanguineis in minora vasa secedit.

Venenis] Haec res admirabilis est. Parvus ille serpens, qui Israelitas pungebat, infligit minimum vulnus, inde incredibilis fitis nascitur. Huic malo oportet tantum aquae dulcis opponere, quantum diluendo veneno sufficit. Alius aquam salisam bibit, solaturus malum, si insulfam biberit.

§. DCCCVI.

Deglutitio) Haec actio adeo composita est, adeo multa organa requirit integra, & plura certe, quam ulla alia in corpore humano actio, ut necessario ex plurimis causis impediri possit.

Penduli) Paralytici, convulsi, exesi corruptive.

Tonsillarum) Inflammatarum, scirrhosarum.

Uvulae) Vel ablatae, & tunc perit directio potus, vel pendulae, inde nausea in deglutiendo.

Laryngis &c.] Quatenus per musculos moveri debent. Quando enim, vel unicus Mylohyoideus inflammatus est, tota deglutitio supprimitur.

Spasmm) Qualis in hominibus hypocondriacis, & feminis hysteriacis est, & deglutitionem impedit; jurant sibi corpus aliquod per gulam ascendere, quod etiam digitis, & oculis usurpari queat. Verum uno ructu emisso totus tumor evanuit. Nempe flatus calefacti incipiuntur a spasmu, neque possunt per oesophagum descendere, ob contractum cardiacae sphincterem, inde collum miris modis intumescit &c. sed soluto spasmu, & flatu exeunte, partes continuo subsident.

Χορδορρυεσιαν) Primus NUCKIUS, & post eum passim alii observaverunt, cardiacam & oesophagum aliquando in senilibus subjectis in cartilagine mutari, & nihil aut admittere, aut emittere. Hoc mali generis non infrequens est, videtur oriri a potu aquae fervidae.

Tumorem) Nonnunquam in oesophago in potentia deglutiendi nascitur, qualem aliquoties sanavi, alias autem sanare non potui. Fuerunt, qui ad primum nixum deglutitionis cibos adsumtos per nares redederent faucesque. Alii deglutiebant, sed angebantur miserime, donec summo conatu rejicerent omnia. Morbus iste videtur sedem habere in glandulis dorsalibus VESALIANIS, quando tumentes, & scirrhosae oesophagum comprimunt, quem circumfusae amplectuntur. Hi miseri, nisi cito succurratur, fame pereunt enecti. Hinc, nisi malum cito remediis cesserit, mercurium continuo oportet adhibere, qui sanguinem dissolvat, ut omnes canales aperiantur. Experimentum felix fuit, quod RUYSCHIUS recensuit.

Laryngis) Hujus cartilagine definitis articulationibus committuntur: si inde dimotae fuerint, impeditur deglutitio. Exemplum vidit COVPERUS.

Muci] Hinc fauces illae glabrae, & splendentes aphthosorum nihil deglutiunt, distae HIPPOCRATI, & SYDENHAMIO. Adde salivae defectum.

§. DCCC.VII.

Βραδυπεψία) Quando cibus intra 24 horas nondum mutatus est, sed aliquot demum dierum spatio subigitur.

Διαφθορά) Quando cibi in ventriculo mutantur, sed in suam, non corporis humani naturam: panis nempe acescit, carnes alcalescunt, &c.

Salivae ventriculi] Certa est salivae liquoris gastrici efficacia, quae in sale peneirabili, per calorem actuoso, residet. Quando hic succus deficit, deletur & appetitus & digestio. Hi aegri adjuvantur per remedia bilis similia, qualia sunt elixir proprietatis, tinctura absinthii &c.

Respirationis) Horum enim magna ad digestionem efficacia est.

Vermis) Quatenus motum ventriculi mutant, & absorbent liquidiora. Hi appetitum inanem absque concoctione faciunt.

Celerior) Divites de hoc morbo non conqueruntur, & ERYSICTION facile famem perpetuam ferebat, cum regnum haberet: pauperibus vero fames gravissimus morbus est. Arabes historiolum habent feminae, qua a medico contra mariti famem medicamentum petit.

§. DCCC.VIII.

Cholera] Est abdominalium contentorum violenta sursum, & deorsum ejectio.

Singultus) Obscura morbis causa est, effectus manifestissimus. Hunc vulgo pro diaphragmatis convulsione habent. Sed ad singultum pertinet etiam contractio fibrarum longitudinalium oesophagi, quae gulam ad fauces elevant, dum simul ventriculus, & diaphragma deorsum trahuntur. Hinc a diuturniori singultu in ventriculo superius & inferius dolor percipitur, ex irritato superiori ventriculi orificio. Lethalis est, quando a vitio diaphragmatis oritur.

Caloris) Saepe helluonem singultus prodidit, quando majorem bolum subito deglutiebat.

Copia] Hinc pueri saepius singultiunt, quibus pustus vulgo immoderatus est.

Venena) Dum abradunt oblinientem mucum, & tunicam nervosam stimulant. Hic fere omnium venenorum acrium effectus est.

Evacuatione] Quando tanta fuit, ut nervi denudati adordeantur ab acri pharmaco. Haec species singultus fere funesta est, uti olim ab HIPPOCRATE observatum est.

§. DCCCIX.

Retrogradi) Quando homo sanus simplex filum deglutit , & subito iterum ex gula protrahit , jam nausea oritur : & si linguae radicem digito deprefferit , ventriculus totus subvertitur . Ergo videtur nausea tunc fieri , quando motus naturalis ventriculi & intestinorum ab inferioribus retrogradus ad superiora tendit . VVEFFERUS, BRUNNERUS, PEYERUS , egregii illi viri docuerunt , bene omnem actionem digestionis perfici , quamdiu motus peristalticus successive deorsum agit . Quando vero animalia aperuerunt , quibus emetica medicamenta propinaverant , videbant motum peristalticum inversum esse , ab ano nempe sursum . Quando ad hunc inversum motum , diaphragmatis & musculorum abdominis convulsio accedebat , tunc ventriculus quasi inter duo prela compressus contenta sua expellebat , vomitus oriebatur . Qui hanc causam habet , nunquam perpetuus est , sed alternis recidivis post violentas convulsiones recrudescit .

Copia] A nimio , etiam saluberrimo , cibo ingesto , primum nausea oritur , deinde vomitus .

Acrimonia] Ipse sal absinthii , quo medici passim vomitum conpescere solent , idem malum nimia copia adsumtus excitat .

Cerebri] Quando vertigo adest , non longe abest vomitus : si v. g. effusus sanguis cerebrum compresserit .

Rheda] Homines huic vehendi modo non adsueti , nauseant & post praecedentem nauseam vomunt , quoties praeunte dorso curru vehuntur . In mari vero agitato nemo non vomit , ut nausea ipsa a navibus nomen habere videatur . Ab initio nihil mali sentiunt , paulatim dolorem in cardia percipiunt , tum nauseam , tunc ingesta evomunt , deinde salis aquam , bilem ultimo .

Copia) Alium , cepa , porrum , raphanus rusticanus , piper , Zingiber , in minori justaque copia sumta , roborant ventriculum , & conpescunt vomitum , eadem majori copia adsumta vomitum movent .

Idea) Video homines firma , & integerrima ratione valentes , quos medicus jusserat continuis octo diebus purgans pharmacum adsumere . Ultimis diebus , vix viso poculo medicamento respondebat stomachus . Haec res mirabilis est . Qui exiguam quantitatem cicutae aquaticae C. GESNERI deglutivit , bolumque in ventriculo retinuit , patitur saevissimas convulsiones omnis generis , tetanos , ipistonos , & mors ipsa succedet . Si vero frustulum radicis vomitu poruerit rejicere , jam sanus est , & brevissimo tempore ad se ipsum redibit . Inde demonstratur maximam ventriculo , ejusque nervis , cum cerebro & communi sensorio adfinitatem esse .

§. DCCCX.

Cholera] Ita vocamus materiae biliosae per vomitum, & diarrhoeam violentam explosionem. Hic morbus vehementissimus est, & plerumque intra 24. horas necat. Quando ventriculi irritati ora clauduntur, potest, (& visa est dirupisse) materia fermentans ventriculum disrumpere, vel certe hominem per convulsiones occidere. Quando vero dimittitur eadem; tunc tota massa cibaria convulsa tantum facit confluxum bilis succi pancreatici, & saliva, ut summa debilitas, & mors ipsa sequatur: totum intra hoc tempus hepar egeritur, cum prius liquor ejus omnis bilisque, flava ab initio, cystica, tunc hepatica, tandem viridissima ejiciatur. Effectus idem est, ac si antimonium, asarumve nimia copia quis ingesserit; neque enim haec medicamenta magis vomitum movent, quam alvum, si vis eorum ad intestina fuerit determinata.

Horaeorum] Hi fructus tempestate summe calida in loco humido, & calente fermentantur adsumti, rarefiunt, & materiem elasticam generant, qualem vinum fermentans, unde illi mirabiles per ventriculum & intestina tumultus. Felices, si ractuum specie hoc venenum exhalare datum fuerit. Quando vero eo tempore ventriculi orificium firmiter clausum est, tunc tumet ad crepaturam usque ventriculus, uti cerevisia aliquando, dum fermentat, lagenam suam displodit. In ACTIS BRITANNICIS exemplum hominis est, qui a nimio potu fermentantis cerevisiae intumuerat, & perierat. Incisum est cadaver, & intestina duodecuplo solita mole turgidiora inventa sunt, ex hujus elastici vaporis potentia.

Coelum] SYDENHAMIVS contra plerosque medicos affirmat, ex propria observatione, hunc morbum etiam absque ingestis horaeis fructibus nasci, a calidiori tempestate, quae humores fundit, & ad intestina, per calorem laxata, minusque resistantia deponit; sive augustus mensis eo tempore decurrat, qui in hoc morbo producendo reliquis antecellit, sive alio mense idem aestus saeviat, qui augusto mense solet dominari. Adeo caeterum atrox est, ut robustissima corpora intra unam horulam solvat, atque a nimia *κενεαγγεια* convulsivam mortem inducat.

§. DCCCXI.

Est) In omni flatu concurrunt semper 1. materies elastica, quae ex vegetabilibus nata se ipsam rarefacit 2. Spasmus, qui fistulam constringit supra & infra eam materiam 3. hujus materiae nixus in libertatem

T 2.

& 4.

& 4. violenta eruptio, postquam vis constringens spasmodica resoluta fuit. Quanta vero caloris in his malis producendis potentia sit, adparet consideranti, ignem pleraque corpora millies & ultra se ipsis majora facere. Tartari crudi uncia una dimittatur in vas chemicum, educatur aeris copia, deinde vas obsignetur, & addatur tantum caloris, ut Tartarus fundi possit, diffringetur vas etiam fortissimum cum summo impetu, nihilo minori, quam si pulvere bombardatio plenum fuisset.

Musto] Dolia, quae fermentantes liquores continent, rumpuntur saepe a flatibus, quos fermentando generant, nisi spiraculum aliquod aperitum relinquatur.

Spasmodicis) Quando intra intestina sanissimi hominis elasticus aer majori copia gignitur, poterit ita intestina, & ventriculum mutare, ut penitus in aliena loca migrent. Vidi a flatibus intestina penitus inverla, ut dorsum, quo mesenterium respiciunt, in inferius poneretur, & omentum posterius esset, quod ante intestina pendere oporteret. Conferatur D. de S. ANDRE observatio, quam ACTIS BRITANNICIS inseruit. Inde etiam mirifici illi a venenis adsumtis tumores. Fuerunt mortales, qui medii crepuerunt, cum a venenis ventriculus ipsis diffiliisset & hoc genus mortis a veneno in omnes linguas vulgi consensu transit *Zerbersten*. Inde etiam mirificae illae anxietates sapientum, quibus pituita molesta est.

§. DCCCXII.

Lienteria) Quanda adsumti cibi absque ulla mora egeruntur. Frequens malum, oritur a paralyti ventriculi, vel pylori: nam interea vis respirationis pergit operari, & contenta ex resolutis neque resistentibus ventriculo & intestinis expellit. Id semper fieret, etiam in sano homine, nisi vi contractili harum partium cibi retinerentur. Ex hac morbi idea hoc malum saepe feliciter sanavi, unice enim a debilitate & resolutione harum partium pendet.

§. DCCCXIII.

Coeliaca) Rarus morbus est vix certo a ME visus unquam, certe qualis ab auctoribus medicis describitur. Is enim morbus supponit bonum ventriculum, pylorum vero nimis amplum, ut chylus praeparatur quidem, sed non guttatim destillet, verum cum chylo una faeces alvinae exeant. Adde obstructionem in lacteis vasis, bibulisque, ut nihil admittant, v. g. in aphthis: quando crustae ipsa intestina obsident. Tunc faex alvina vix putrefacta eliminatur [1732. hanc ipsam causam lienteriae solam proposuit.]

§. DCCCXIV.

§. DCCCXIV.

Diarrhoea) Quamdiu neque dolor accidit neque tenesmus, tamdiu diarrhoea est, disenteria vero, quamprimum tenesmus conjungitur.

Vasis] Liquores corporis humani possunt pene omnes per vasa sua in intestina deponi, v. g. obstructo hepate, quando sanguis per portarum venam, ejusque ramos nequit transire, tunc enim ipse purus sanguis per anastomosis ex vasis mesentericis effundi potest, quorum oscula dilatata sunt. Verum ea via, quae sanguini patet, omnes alios humores etiam facilius transmittet. Hinc diarrhoeae salivosae variae, & aliae salivosae, & mucosae & sanguineae. Ipse denique acidulae spadanacae copia majori adsumtae per alvum effluunt.

Laxitas] In homine robusto, cui copia humorum major in has partes confluit, nunquam diarrhoeae nascuntur, licet aquam biberet, sed requiritur conjuncta fibrarum paralysis. Tunc lympham quidem pergit secerni, neque tamen in vasa resorbentia premitur, interim urget vis respirationis & lympham effusam expellit. Curatio est, cutem raram facere, ita enim alvus stricta fiet HIPPOCRATE teste.

§. DCCCXV.

Tenesmus] Dolens & irritus conatus egerendi absque effectu: causa est inflammatio intimae membranae extremi intestini recti.

Dolore) In intestino ileo; si in colo haeserit, idem faciet conatum egerenti perpetuo molestum, & irritum. Videtur in diarrhoea crustam illam, quae nervos oblinat, integram manere, in dysenteria vero abradit, ut nervi denudentur. Hinc HIPPOCRATES, a diarrhoea dysenteria: a dysenteria tenesmus, a tenesmo mors. Nam dysenteriae materia acrior est, quam diarrhoeae, & ex hepate venit, aut splene, aut pancreate, aut systemate gastrico, ex ulcere, cancro, scirrho canescente, circa has partes.

Inflammatione) Neque tamen haec perpetua dysenteriae causa est, nisi denudationem nervorum *καταχρηστικὸς* dicere velis inflammationem. Aliquando tamen vera inflammatio est, & funesta gangraena sequitur.

§. DCCCXVI.

Violentis] Enormis intestinorum dolorum anxietate & vomitu omnium quae ad tenuia intestina pervenerunt. Materies enim vomitus est omnis illa, quae ad sedem Ilei pervenit, perque eam partem transire nequeens magis, & magis accumulatur, vim infert acriter sentienti intestino & dolorem, a qua irritatione convulsio fit, & motus intestinorum

norum peristalticus retrogradus redditur, & omnia per superiora expellit. Incredibilis hic copia nervorum est, ut minus mirum esse debeat vulvulum adeo multos mortales occidere. Primus RUYSCHIUS observavit, vulnera nervorum mesentericorum, etiam absque sanguinis jactura, intra tertium diem occidere: observabit autem in nautis, quorum triginta ad minimum quotannis cultro occiduntur, a RUYSCHIO totidem autem aperti fuerunt, ut legitime in vulnere naturam inquireretur. Cum autem in hoc casu dolor a vulnerato nervo vitam auferre potens sit, non vides, quare non idem possit effectus esse doloris in Ileo vehementissimo. Intestinatorum enim superficies exterior verissimum mesenterium est.

Clysmatum) Testes sunt gravissimi viri, non scybala sola, sed ipsos aliquando clysteres per os ejectos fuisse [verum stercus alvinum ipse per os excerni vidi 1732.] Hoc quidem explicationem non videtur admittere. Nam ileus quidem explicatur ex obstaculo, quod transitum faecum impedit: sed clysmata non possunt per os emitti; nisi intestina meabilia fuerint. Verum si meabilia sunt, cur demum per os egerentur clysmata, potius quam per anum? Deinde oportet, ut scybala clysteresve hanc viam relegant, valvulam coli vel paralyticam, vel ruptam esse.

Inversus) Qui naturaliter cibos a superioribus deorsum pellit, nunc praeter naturam sursum determinatur. Verum, cur rejiciuntur ex crassis clysmata, cum in his intestinis nunquam, in numerosis vivorum animalium sectionibus viderim motum peristalticum.

§. DCCCXVII.

Icterus] Laticis aquosi sanguinis a bilis adpersione decoloratio, hinc flavedo totius habitus corporis.

Excretio) Supra valvulam, obturantem emissarium ductus choledochi, via liberrima est per totum corpus humanum, sed bilis deorsum fertur ad intestina, quamdiu sibi resistentia minor est, neque redit ab intestinis in ductum choledochum. Quamprimum locus resistentiae mutatus est, & resistentia ad intestinum major, tunc bilis aut stagnat, aut retrorsum it in sanguinem, eumque dissolvit, uti sapo, ex natura sua tenaci, plastica, nutritia, in merum aquosum laticem. Hinc ex Ictero nascitur biliosa cachexia, ex ea hydrops, quod ante tot secula recte vidit HIPPOCRATES. Si vero diu stagnaverit, exhalata parte liquidiori, reliquum in calculum cogitur gypseum, quod obstructo ostio duodenali non infrequenter contingit: & in iis reperitur, qui frequenter icteri, recidivas passi sunt.

Impedita) Pereunt effectus bilis: recensiti ad IC. & C & tenax pars ciborum non resolvitur, neque adeo coquitur chylus in materiam teneram,

neram, sed serofus manet, & a sanguine secedit aquae specie: neque unquam oleum ex cibus ad sanguinem venire potest, nisi bilis pituitam detergeat.

Tympanites) Consumtis hinc inde intestinis, visum est materiam flatulentam in abdomen exiisse, & fecisse siccum hydropem. Quo magis autem venter intumescit, eo magis comprimuntur intestina, neque eorum vasa quidquam admittunt, unde pessimum genus tabis oritur. Alias idem malum ortum est a lumbricis, qui intestina perrosferant.

§. DCCCXVIII.

Simillima) Chylo tantum liquidi restitui debet, quantum inde absorbtum fuit, nisi hoc fiat, exsiccabitur, & in scybala abibit. Ergo quando in intestino tenui humoris diluentis adfusio desinit, nascuntur ibi sicca scybala, & poterunt cum intestinis connasci, volvulumque facere.

§. DCCCXIX.

Polyposae) Qui saepe animi deliquio, & palpitationibus cordis laboraverunt, dissecti a morte solent fere polypos in corde ostendere.

Frigus) Quando pars partem pellere desiit. Tunc id, quod in vasa lateralibus abiit, non ultra in cor compellitur redire, sed stagnat, & nascitur sensim *διαθεσις* ad hydropem.

§. DCCCXX.

Pulmo) Agit in sanguinem, quatenus omnes humores in sanguine continentur, hinc in omnes omnino humores nostros agit, atque materiam crudam omnem omnium primus accipit, primusque coquit, nempe aptam redit, ut per omnia corporis vasa fluere possit, & fingit in naturam humanam. Quando ergo pulmonis actio vel increfcit, vel decrefcit, tunc etiam increfcit, vel decrefcit actio corporis humani in humores suos. Quando decrefcit, labefactatur totum corpus, destruitur adsumtorum conversio in bonum sanguinem. Sed vis omnium fistularum humores transmittentium pendet ab adplicatione actionis cordis, prementis in vasa certo modo figurata, & se ad suos humores constringentia. Ergo diminuto officio pulmonis minuuntur omnia. Sed omnia liquida, quae in corpore humano praeparantur, in pulmone necesse est prius praeparari. Ergo aucta vi pulmonis omnia nimis cito assimilantur, nempe corpus ducitur ad putredinem: & quidem id in omnibus humoribus fit simul, quia pulmo vasorum corporis huma-
ni

ni quoddam compendium est ; inde perpetua necessitas novorum ciborum ingerendorum , crudorum , qui putredini resistant . Diminuta vero actio pulmonis omnia nimis tarde , aut nunquam assimilantur , inde cruditas , adsumptorum cacochymia &c.

Organorum) Nihil in corpore humano majori admiratione dignum est . DEUS duplex quasi homini corpus fecit . Prius est solus pulmo , qui habet prae reliquis omnibus corporis partibus tot , & talia vasa , quot reliquum corpus . Ut adeo liquores ex crassissimis in tenuissimos mutari queant in pulmone , neque detur ullum genus vasorum humorum , ad quod non accommodetur . Ergo pulmo laborat pro toto corpore .

§. DCCCXXI.

Plethora) Quando arteriae sanguine turgidae canales uriniferos comprimunt .

Inflammatio) Hinc in febribus ardentibus , cum acutissimo ad lumbos dolore , saepe nulla secernitur urina .

Ureterum) Hi ipsi inflammari possunt : demonstrat NUCKII observatio , inflammantur autem in vasis a RUYSCHIO per injectionem detectis . Inflammantur autem maxime a calculo intus retento .

Urethrae] Haec saepe oritur post luem veneream , quando post gonorrhoeam locus inflammationibus obnoxius relinquitur . Hoc mali genus frequens est .

Pituita] Mucilaginosa , qualis in vermium speciem protrahi potest , tuncque teneras illas vias obstruit .

Spasmus] Hinc in summis animi adfectibus hominès vix urinam reddunt , nisi admoniti .

Pressio) Quando arteriae turgidae ductus urinarios comprimunt , aut calculus eadem facit . Hinc respondetur , cur saepe lethales ischurias patientur , quibus alter ren solus obstructus est , alter integer , nempe tunc in renem integrum sanguis majori copia irruit , & inflammationem facit , & in eo casu , in cadavere ren alter calculo obstructus , alter penitus destructus reperitur : & hoc malum incurabile est .

Thrombo] Quando sanguis in pelvem renalem effusus in grumos coit , hinc in ureterem , deinde in vesicam propulsus , vel ureterem , vel urethram obstruit . Vidi sanguinem ibi coactura vermium speciem adsumpsisse , ut hamulo eximere necesse fuerit . Hoc morbo periit magnus ille anatomicus CAROLUS DRELINCOURTIUS .

Caruncula] Fuerunt inter recentiores , qui negarent , posse in urethra hujusmodi carunculam nasci , & proprium in hanc sententiam existat opusculum BRUNNERI . Verum IPSE vidi aegros , quibus ad insertionem prostaticam , & seminalium ductuum , & Coevperianorum , excitabantur

tur

tur ex urethra verrucae venereae, similes earum, quae in pene externo nascuntur, vulgo notae: has excutiebam usu turpethi mineralis efficacius adplicati. In corona penis idem malum frequens est, & nemini ignotum, in urethra vero obscurius, simile tamen. Saepe etiam ab ulcusculis purulentis, cicatrice obductis, caruncula nascitur, urethram obturans, quod cicatrix protuberet. Dudum ipse HIPPOCRATES pronunciauit, carunculas in urethra nasci, quae subpuratione solvantur: sed nostrae carunculae suppurari nesciunt, diversae ergo sunt a morbo HIPPOCRATICO. Sed hoc genus non est carnosa excrescentia, uti in priori casu. Malae tunc adhibentur medicatae candellae mercurio sublimato inbutae; sic enim ulcus apertum tenetur, & nocetur aegris. Alias ex superficie interiori urethrae exulcerata vidi incredibile malum natum fuisse, intra octo nempe vel decem somni horas, quibus aeger a potu abstinuerat, partes excoriatae concreverant, uti solent palpebrarum limbi, aut labia, aut exulcerati digiti: & hoc mali genus aegre curationem admittit.

Adde nunc causis ischuriae diuturniorem cohibitionem lotii, quae vim infert musculosae fabricae vesicae, eamque paralyticam reddit. Aliquando canem, destinatum ad anatomen, incluseram: & lotium continuerat verecundum animal; in aperto corpore vesicam plenissimam reperi, quae pressa nihil amittebat, levi vero vulnere pertusa in sphaeram se ita contraxit, ut nihil per collum transire posset. Miserum animal potuisset catheteris ope sanari.

§. DCCCXXII.

Στραγγυρία) Urina guttatim cum dolore, & summo conatu emissa. Oritur saepe ab haemorrhoidibus intestini recti.

Cerevisiae) Maxime quando coctione spiritus suos amisit: idem malum facit vinum vappidum, nempe altero die stranguriam. In hominibus meliori potui aduetis aliquando cerevisia recens similia mala facit, & visum est, mucum vesicae in junioribus hominibus ab hac causa ita abrasum fuisse, ut vera gonorrhoea videretur.

Excoriatio) Quando calculus in vesica haeret, maxime si asperior fuerit, premit perpetuo vesicam, & ad excretionem stimulat, detergit humorem mucilaginosum, sic dolorem facit, ubi calculus est, & perpetuum tenesimum vesicae, haec constringitur, expulsiura urinam contra durum calculum, inde dolor quasi urens, similis effectui corporis rodentis caustici, quod in vesica moraretur. Vidi miseros a calculo collo vesicae inpaesto, ita tortos, ut capiti insisterent, pedesque sursum protenderent; sic calculus relabebatur in fundum vesicae, & urinam reddebant, non ali-

ter

ter se hoc onere liberaturi. Possideo tales calculos piriformes, qui ostium urethrae perfecte obturaverant.

Cautsticis) Fuerunt medici, qui absurdo certe, & vix condonando errore cantharides laudaverunt ad gonorrhoeam, malum solis blandissimis medicamentis sanabile, & iis, quae sanguinem absque acrimonia dissolvunt. Sed cantharides, & intus sumtae, & cuti adplicatae faciunt, ut urina difficilius emittatur, atque prae intenso conatu non raro sanguis ipse sequatur: vidi hujusmodi morbum natum a tinctura Bartholiniana, quae cantharides, & nitri spiritum recipit, & adfirmare possum, expertus, hanc tincturam, aut similia medicamenta malum semper exacerbare. Multa enim animalia venenata habent proprium quasi membrum, in quod molestiam suam efficaciam exercent. Dipsas, & Vipera hepar adficiunt, & icterum excitant: lepus marinus pulmonem, cantharides vesicam urinariam.

Adde causas stranguriae ipsum senium. Juvenes pleno filo urinam expellunt, senes repetito inpetu, cum tenesmo, & aegre vesicam exonerant. Causa est in vesicae debilitate, & muscutorum urinam exprimentium paralyti, imparium expellendae urinae, acrimonia lotii &c. Hos oportet digito ad perinaeum posito lotii ultimas guttulas exprimere.

§. DCCCXXIII.

Incontinentia) Quando sphincter vesicae non clauditur. Semper enim clausus est, nisi vis externa superior eum aperiat: & clauditur, non voluntatis imperio, sed sponte sua, absque animae arbitrio.

Resolatis) In homine sano ne unica quidem gutta liquidi per anum exit. Quando vero lapis infernalis, sub nomine Hydragogi ANGELI SALAE aut antihydrici Boyleani ingeritur, tunc ignaro homini aqua de alvo effluet, ut manifestum sit, hoc medicamentum non solum alvum solvere, sed etiam laxare vim sphincteris ani, ut resistere nequeat. In Vesica similis dispositio nasci potest. Quando a destructis partibus incontinentia nascitur, nihil in arte medica praesidii est; quando vero ab ipso partu pueris hoc malum inhaeret, ex laxitate sphincteris ortum, adjuvantur, quando singulis horae quadrantibus mingunt, donec vesicam maxime irritabilem reddant. Nunquam per semihoram integram urinam retinere debent, quandiu vigilant, per noctem vero bis aut ter excitari, ut mingant expergefacti.

Discissis] Post calculi sectionem, qualem veteres excogitaverunt, fere semper urinae incontinentia sequitur, quia instrumenta ingentia per incisam urethram inmissa, nempe conductor, & forceps, & calculus denique forcipe comprehensus, tum vi summa eductus, ut saepe vix duorum hominum robore forceps extrahi possit, vesicae sphincterem laceraverunt, ut porro non integre claudatur. Idem malum etiam feminis accidit, quibus

quibus equidem vix unquam urethra inciditur : sed inmittitur catheter , super eum conductor , super conductorem forceps , qua calculus educitur : ita dilatatur urethra , ut nunquam in tota vita urinam continere possit . Solus Clar. RAVIUS , summa peritia situs , artisque dextero exercitio fretus secabat feminas in ipso perinaeo , uti viros , atque tollebat hujus incontinentiae metum . Idem ab ulcere venereo accidit ; tum a luxatione spinæ dorsi , & contusione medullæ spinalis , quam plerumque faecum alvi , & urinae incontinentia sequitur . Malum vidi in aurifabro , cui vertebrae lumborum luxatae fuerant .

§. DCCCXXIV.

Lactææ) Ita ut vasa renalia in mammaria vasa transmutata fuerint . Tunc , quae emulgentia vulgo dicuntur , vere totum corpus emulgent . Harum urinarum copia magna est , sapor dulcis , lactis color , & consistencia .

Dilutis) Omne vas dilatatur pro ratione virium prementium , & laxatur adeo omne vas , per quod nimia humorum copia transmittitur . Inde hoc malum frequens factum est , postquam D. BONTKOE potum Theae commendavit : nam hi diuretici potus duplici modo nocent , cum & humores adtenuent , & vasa laxent . Spes sanationis maxima est in diaeta siccissima , abstinentia ab aquosis , exercitatione corporis , & sudore . Non ideo quilibet copiosior urinae fluxus continuo pro diabete haberi debet : qualis post nimium Theae Coffeaeve potum , aut aquarum spadanarum usum sequitur . Diabeten enim veteres dixerunt fluxum urinae lactææ . Hunc morbum vidi in juvene , qui noctes , diesque studiis incumbabat . Somnum arcebat perpetua pocillatione Theae , & Coffeae : incidit miser in deplorabilem tabem , ut siphar hominis videretur ; & ultimo cum intolerabili , & inextinguibili sitis tormento expiravit .

§. DCCCXXVI.

Palpitatio] Ita vocamus cordis contractionem validissimam , contra summam resistantiam nitentis .

Spirituum] Quando cor palpat , sensim dilatatur , & fit aneurysma . Quamprimum enim plus accipit sanguinis , quam dimittere potest , vis ejus in eadem ratione diminuitur , in qua adfluxus liquidi , adeoque capacitas augetur , cum fibra muscularis quaelibet debilitetur , quando longior fit . Ita v. g. cui noctu , subito , lux explosi pulveris pyrii oculos perstrinxit , is perturbatur , & cor palpat , quia sanguis omnis ad cor confluit , quod tantum onus nequit expedire . Adde vim inaequalem spirituum , ex qua hystericae , & chloroticae palpitationes oriuntur .

Vermibus) In ipso pericardio vermes LOVVERUS vidit , qui mirificas ibi palpitationes excitaverunt .

Aneurysmate) Mulierculae, quae frequenter animolinguuntur, existinguuntur ultimo per palpitationes cordis: in eo enim statu sanguis quidem ad cor refluit, cor autem quiescit, & dilatatur, ita sanguis stagnans polypus redditur, viasque iterum arctat, & majoris dilatationis cordis causa est, & nascitur ad inevitabilem mortem dispositio. Hunc morbum oportet Medicis, & Chirurgis probe notum esse, ne ex ignorantiae verae naturae mali aegrum occidant. Vidi aneurysma capitis infantilis magnitudine sub axilla sinistra in homine Graeco: huic homini, quoties noctu quiescebat, sanguis exibat ex sacco aneurysmatico arteriae subclaviae, & inanem relinquebat cavitatem: quamprimum vero expergefatus situm mutaverat, reddebatque liberum sanguini aditum, continuo spatium nactus sanguis in sacco patulum se effundebat, ut nihil ad cerebrum veniret: atque adeo, ex somno surgens in animi deliquium incideret. A morte tumor apertus est, repertus plenus intus lacertis, quasi columnis.

Spisso) Qui etiam ad arteriae pulmonalis principium haerens hujus dilatationem impedit, adeoque dextri cordis evacuationem. Inde frequentes illae eruditorum palpitationes, tunc quando ad quietem se componunt, molestiores, ut proprium cor palpitare audiant. Nempe prius sedebant erecti, nunc quando recumbunt, sanguis ab omni parte corporis subito majori copia ad cor refluit. Hae tamen palpitationes non ultra unam, alteramve horam solent molestae esse.

Copiosiore] Palpitatio a spirituum vitio non periculosa est: quando vero humores ad cor retropelluntur, tunc caute agere oportet. Qui polypus sunt, iis hujusmodi palpitatio familiaris est: fit per minutum horae integra *ασφυξια*, deinde redeunt ad se ipsos: sed interim stagnat sanguis, & potest in thrombum abiisse. Vidi hunc morbum, iussi ut aeger bono victu sibi prospiceret: alius vero medicus commendavit salem volatilem oleosum Sylvii, infelici ausu; protrusit enim polypum sursum in aortam ascendentem. Neque unquam in polypi suspitione hi sales volatiles concedi debent.

§. DCCCXXVII.

Intermittens] Signum periculosum in omni morbo: designat enim deficere vires vitales.

Liquidi] Polypus, obstruentis.

Inflammati arteriosa] Hujus primum exemplum in bove vidi, qui, cum ad macellum deduceretur immolandus, fuga se proripuerat, & vehementissimo cursu libertatem quaesiverat: receptus tamen, & mactatus est; aorta vero reperta nigerrima. Sed RUYSCHIIUS demonstravit, aortam arteriam ramos per superficiem suam distributos a coronariis accipere: his tumentibus compressio mediae cavitatis &c.

Pulmonica] Lethalis, in peripneumonia.

Cardiaca] Talem morbum descripsit HIPPOCRATES ,, cor inflammatum, & gangraenosum, in latus alterum prolapsum.

Deficiens) Pulsus post majora vulnera deficiens solet lethalis esse.

Aneurismatica] Cor dextrum rarius, frequentius vero sinistrum, ex LANCISII experimentis, aneurysma patitur, atque in maximam molem dilatatur: maxime quando sanguis in corde quievit, quod in deliquio animi contingit, tunc enim congegitur cor extendit, ut diminuta ejus vi contractili ab iisdem causis postea facile dilatetur.

Offsae] Hae dilatationi resistunt, adeoque sanguis, qui a corde advenit, nullum spatium invenit, inde palpitatio.

§. DCCCXXVIII.

Celeuiore) Quamprimum corpus celerius movetur, impediuntur venae jugulares, ne in subclavias se exonerent, hinc caput titubat.

§. DCCCXXIX.

Λειποθυμία) Quando vires ita deficiunt, ut corpus nequeat se sustinere.

Λειποψυχία] Haec gravior est quam *λειποθυμία*, quando etiam anima deficit, sensus nempe delinquant, ut neque videat, neque audiat.

Συγκοπή) Adhuc gravior casus, quando pulsus cordis non percipitur.

Ασφυζία) Quando deficit respiratio, & cordis actio. Ab hoc statu mors non nisi duratione majori distat. Quando homo perfecte sanus sub aquam demergitur, mortuus est perfecte, similis boni horologii, in quo omnia perfecta sunt, solo elatere excepto, qui quiescit. Reddite motum, incipiet vivere.

Horridae] Poetae ipsos heroas terroribus panicis obnoxios fecerunt: in eo statu cor fere sistitur, & corpus totum contremiscit. Ita pio AENEAE . . . gelidusque

per ima cucurrit

ossa tremor

Inopia) Quando neque arteriosus sanguis, neque venosus cor adluit. Hinc frequentes ex haemorrhagiis nimis lipothymiae.

§. DCCCXXX.

Απνοία) Status morti proximus, & in mortem abiturus, si vel duobus continuis momentis perduraverit.

Pulsus) Quamprimum cordis actio deficit, respirationem deficere necesse est; & quamprimum cor sanguinem non accipit, omnes actiones hominis desinunt.

Vene.

Venenati] Fortissima animalia fumo accensi sulfuris hausto continuo suffocantur.

§. DCCCXXXI.

Difficulus) De inspiratione dico, nam exspiratio facillima manet, cum ea sponte fiat & elatere costarum, neque actionem organorum respirationis requirat. Hoc malum nascitur ab aucta vi contractili muscutorum pulmonalium, ita valida, ut distendentis atmosphaerae pondus eam superare nequeat.

§. DCCCXXXII.

Spasmodica) Pulmo nunquam est nisi in violento statu, nempe magis dilatatus, quam foret, si in libero aere, & in aequilibrio relinqueretur. Ergo pulmo semper vi aliqua propria resistit dilatationi suae. Quando nunc haec vis contractilis duplo major fit, atmosphaerae vero vis distendens eadem manet, tunc fieri non potest, ut pulmones dilatentur. Naturalis enim ratio est virium distendentium atmosphaerae ad vires contractiles pulmonis; hac sublata effectus idem, qui in sanitate, sequi non potest. In eo malo homines corpus erigunt, humeros elevant, scapulas ad se invicem adducunt, & cubitis innixi in fenestram aliquam vehementissime cum fridore inspirant, pectore quantum possunt dilatato. Quando proxima jam instare videtur suffocatio, (cum sanguis per pulmones non transeat, turgeantque venae jugulares pene ad crepaturam, neque cor sinistrum aliquid accipiat, neque aorta, neque adeo encephalon, neque pulmo ipse), tunc resolvuntur muscoli mesochondriaci, & libertas respirationis redit. Hoc malum imprimis patiuntur, quando venti ex boreali plaga spirant, qui fibrarum omnium robur, & elaterem augent, in ipsis certe horologiis. (Contrarium I. GESNERUS, melius nempe valere spirante borea, quod tunc atmosphaerae vires majores sint) Hoc asthma siccum est, quod sola equitatione cum lactis usu conjuncta superatur, frequens certe & fallax morbus.

§. DCCCXXXIII.

Ορθοπνοια) Respiratio stertens, quae peragitur cervice & scapulis: HIPPOCRATES meteoricam vocabat.

Eadem] Inprimis empyema, hydrops pericardii, & alia hujus generis mala: ex quibus respiratio sublimis sequitur. A solo etiam pulmone humido, aqua repleto, nasci potest.

§. DCCCXXXIV.

§. DCCCXXXIV.

Απνοια) Quando homo subito suffocatur, nullis magni mali indicii praegressis: quam primum vero cadaver obrigit, materia sanguinea, vel pituitosa, vel purulenta magna vi ex ore & naribus exundat. Hoc malum fit, quando rupta per validam inspirationem aliqua vomica, materia subito in meatum pulmonum effunditur. Quando una puris uncia ex vesicula disrupta in bronchia evacuatur, sufficit ad subitam mortem, & ne verbi proferendi libertatem aegro relinquit: cum bronchia repleat, & respirationem perfecte intercipiat: post mortem vero partibus a frigore contractis, materia per asperam arteriam ascendit. Aliquando idem malum a causa externa oritur, quando una thoracis camera pure plena est, aut aqua, & subito mediastino exeso etiam altera camera effuso liquido repletur: inde enim suffocatio inevitabilis succedit, cum nunc uterque pulmo opprimatur; prius autem pus in altera camera sola effusum orthopnoeam fecerat.

§. DCCCXXXV.

Thoracis) Imo pus in ipsa pericardii cavea repertum est; & intercedentes mediastini laminas, ex inflammatione ibi nata, alias visum est: quod sanari potest sterno trepano perforato. Haec operatio Amstelodami in Theologo instituta est, cui plurimum ex foramine pus effluit, & cor ita nudum reliquit, ut opposito speculo cor in proprio pectore pulsans contemplaretur, uti heteroclitus erat homo: is enim BECKERUS fuit, cujus scriptum contra daemonum existentiam exstat.

Polyposa) Saepe vasti polypi excernuntur, quos nemo crederet excreari posse.

Gypsea) Quae induratur, quando liberum aerem adtigit.

Calculosa] SEBASTIANUS VAILLANTIUS, clarus ille botanicus, quadringentos lapillos ante mortem screatu reddidit, rotundos omnes & exiguos. Asthmate vero laborabat ex materie calculosa, quae in pulmonum vesiculis collecta erat. Vidi asthmata pessima, in quibus aegri perpetuo tussiebant absque requie, donec post aliquot septimanas calculos ex aspera arteria rejicerent, tunc vero respiratio liberior fiebat, donec novi calculi regenerarentur. Vidi alios aegros, qui integras pyxidas plenas gestarent calculorum, quos ex pulmone ejectos adtervaverant. Hujusmodi aegri fere ex sanguinis sputo pereunt, mollis enim pulmo ab eo nixu destruitur, quem ad excludendum calculum edunt. [Haec in codice I. GESN. ad VAILLANTIUM referuntur.]

Laryngem) Vidi eruditum virum, quem tumor paroridis, capiti aequalis, suffocavit. Celebrem statuarium etiam vidi, cui a pulvere deglu.

deglutito omnes glandulae faucium scirrhosae factae erant : eum subita mors abripuit.

Accretus] Tunc pulmo dilatato pectore non potest descendere, neque diaphragma sequitur : hinc minuitur liber aeris accessus, & δυσπνοια immedicabilis sequitur. Neque mirum est, hos morbos raro sanari, cum diversissima mala uno nomine vulgo includantur.

§. DCCCXXXVI.

Numerosa) Ut olim D. GUILLEMEAU Parisiis trecentos oculorum morbos numeraverit Verum haec jactantia est, & supervacua subtilitas, quae confusionem potius, quam methodum parit. Mihi videtur eos tantum morbos describi oportere, qui ex diversis causis oriuntur, & diversas curationes accipiunt. Satis vero & hi numerosi sunt. Oculus enim visum perficit per concursum fere innumerabilium instrumentorum. Sed generale axioma est, quo plura organa ad functionem aliquam concurrunt, eo frequentioribus & magis multiplicibus malis obnoxiam esse. Si centum organi partes fuerint, non difficulter intelligitur morbos trecentos esse posse.

Premendo) Quando glandula innominata intumescit, ossei quidem parietes, & bulbus oculi cedere nequeunt; adeoque oculus solus spatium compensare debet, quod aucta glandula poscit, comprimitur adeo, figuram mutabit, & alucinatio nascetur, & hebetatio in oculo sano, sed ab externa causa compresso. Ita oculum extra orbitam protuberare vidi in puella : inde vero sequitur, ut palpebris etiam adductis oculus regi nequeat. Vidi etiam glandulam istam ita tumidam, ut in genas exiret.

Inflammatos) Tota orbita ab oculo musculis, & pinguedine accurate repletur, comprimitur adeo, quam primum aliqua pars orbitae majus spatium occupat.

Caries] Quando nasus a venerea lue intus corrumpitur, & erosa membrana mucosa, canalus nasalus incipit detegi, qui sacci lacrumalis parietem osseum efficit, tunc os unguis & planum intus, in parte nares respiciente, denudantur, cariola fiunt, oculus inflammatur in tunica sua, & denique vel uterque perit, vel saltem is oculus, in cujus latere os corruptum fuerat. Ergo in hominibus, quibus nares a malo venereo computruerunt, quam primum inflammatio levis oculi cum lacrumatione adest; oculus in praesentissimo periculo versatur: finis enim mali est oculi ipsius erosio.

Depravantur) Hoc malum signum est, & sero plerumque medicina paratur, neque unquam leviter contemnendus est tumor a causa externa in orbita ortus. Legi potest hac de re HILDANUS in observationum centuria prima, & HEISTERUS de sectione & extirpatione cancri oculorum.

Cir-

Circuitus) Qui a minima causa depravari potest, quia per minutissima vasa fit, & per membranas, & aqueum humorem, & ductus ciliares, lentem crystallinam, humorem vitreum, & retinam.

§. DCCCXXXVII.

Inflatae) Non alibi membrana cellulosa in morbis magis intumescit, quam in palpebris: hae enim saepe ita inflantur, ut oculum medium occultent: & in variolis plurculis diebus non sinant aperiri; neque defunt exempla, perfectam caecitatem inde secutam fuisse.

Conglutinatae) In puero vidi marginem palpebrarum ita exulceratum, ut omni nocte concreverent, & eas interposita lamella plumbea, vel aliquando cultello separari necesse esset. Haec *συμσπρωρισις* est.

Grandinosae) Quando granula destinata inungendo limbo palpebrarum obstruuntur, & oleo flavo replentur, ita tubercula nascuntur, *χαλαζαι* veterum, quae visum impediunt, & excindi debent.

Sordescunt) Oculi perpetuo obvolitantibus corpusculis faedarentur, nisi a palpebris detergerentur: ergo quando hae palpebrae inflammatae sunt, aut aliter immobiles, necesse est munditiam, & nitorem oculorum perire.

Similia) Quoties palpebrae inflammantur, idem plerumque malum etiam oculos invadit.

§. DCCCXXXVIII.

Hoc numero magna continetur vis observationum. PETITUS integrum tractatum de his malis scripsit, neque tamen rem acu tetigit (1732.) Glandula innominata oculorum secernit ex arterioso sanguine lacrimas, eas per proprios ductus hygrophthalmicos MEIBOMIANOS effundit super oculum, inter eum, & palpebram superiorem, ita oculus lavatur, & nitorem conservat. Deinde ad puncta lacrumalia determinantur lacrimae, neque sano homini ex oculo stillant, nisi ex animi adfectu tristi uberriores secernantur.

Abundantium] Quando perpetim ingentes stillae de palpebris cadunt, tunc oculus in humore natat, neque objecta accurate cernit, nisi deterfus fuerit. Cum hoc malo spissescencia lacrumarum plerumque conjungitur, molesta literatis viris.

Spissescentium) Id ex vitio circulationis jam suppressae in moribundis contingit. Tunc corpuscula in aere obvolitantia inviscantur in eo succo, & oculos pulverulentos faciunt.

Erosiones) Maxime quando lacrimae acres redduntur, quod vitium ipsi narium muco in subtili coryza non raro accidit.

Fistulae) Has adesse dicimus, quando ex quacunque causa homini lacrimae

crumae perpetuo ad oculos adfluunt, inde vero in genas destillant. Non video hos morbos alio referri posse, & praemeditatus hoc nomine ita utor, etsi diversissima mala eo comprehendere cogar.

Laxitate) Quando idem vitium in glandula lacrumali nascitur, quod salivalibus in melancholicis hominibus accidit: ut nempe lacrumae perinde uberius, & perpetim secernantur, ut in istis aegris saliva solet.

Tarforum) Nemo geometrarum duas lineas cum summa mobilitate aptius conjunxerit, quam in limbis palpebrarum factum est. Quando vero hic vitium aliquod nascitur, ut v. g. inter limbos rima supersit, tunc per eam rimam lacrumae extillabunt. Hoc malum videntes chirurgi saepe causam in angulo majori oculi quaerunt, quod omnino in tarforum inaequalitate est. Vidi hujusmodi rimulam, ab erosione natam, in aegro, cui lacrumae non ad angulum majorem confluebant, sed per eam rimam extillabant, & oras palpebrarum erodebant. (a. 1727. Vidi in milite hoc vitium a vulnere, glande plumbea inflicto natum.)

Carunculae) Haec caruncula rubrum, & pilis minimis conspersum pulvinar est, quod ad angulum oculi internum adpositum, ad eum locum defectum palpebrarum supplet. Nam haec desinunt prius, quam ad angulum internum pervenerint: ergo adposita caruncula hoc spatium replet, ne oculus ibi claudi possit: eo ergo defertur omnis lacruma, quia oculus totus clauditur. Dum hoc solum spatium apertum manet; ibi retinetur ad carunculae pilos, quod viscosum est, & crassius, liquidior vero pars lacrumae subit puncta lacrumalia. Quando nunc caruncula exesa fuit, fovea manet, per eam effluunt lacrumae, neque sistuntur unquam, & fistulae lacrumalis species nascitur, absque fistula, vel ulcere.

Osculorum) Ad extremum limbum palpebrarum ponuntur duo oscula, instructa propria cornura valvula: haec oscula haustorum more, quibus utuntur fullones, excavata absorbent lacrumas. Quando nunc lacruma pone haec haustra in ductum lacrumalem venire nequit, nascitur etiam fistula, sed quae *νασταρηνικως* ita vocatur.

Deducentium) Quando ductus a punctis ad saccum lacrumalem inflammantur, aut exulcerantur, aut comprimuntur, tunc lacrumae ad saccum lacrumalem venire nequeunt, & per genas effunduntur.

Naves) In initiis gravedinis membrana narium intumescit, & canales nasales comprimit: tunc lacrumae per genas desfluunt. Idem malum a polypo, aut a lue venerea nasci potest.

Ex his paucis verbulis apparet, quam sint hujus morbi & multae, & compositae causae: quam varias curationes possint, & quam impossibile sit sanari ab alio, quam perito causarum Medico: quam male adeo oculorum morbos sanandos suscipiant homines inperiti anatomes. Non querer, si sola aqua rosarum uterentur, aut auro contra cara aqua lapidis scissilis: haec enim medicamenta non nocent, nisi crumenis, id queror,

ror , quod chirurgicas operationes ignari audeant administrare . Vidi chirurgum os nasi perterebrare voluisse , & ea parte viam facere , cum exiguus tumor receptacula lacrumalia , a punctis ad saccum ducentia , unice comprimeret : quod malum emollientibus fomentis facile cessit . Sed caustica in primis & erodentia medicamenta maximas cautiones requirunt , & rarissime adhiberi debent . Haec contra Parisinos chirurgos dico , quibus adeo proclive est ferro pugnare & igni .

§. DCCCXXXIX.

Oedemate) Vel hydrope corneae . Ante hos viginti annos , cum de morbis oculorum praelegerem , corneam vidi , in qua plurimae exiguae vesicae erant , aqua plenae , pellucidae : tendebam corneam , & culpide subtilis acus chalybeae pungebam bullulas , exstillabat liquor pellucidus , & supererant alia interiora strata : tunc alteram vesiculam aperui , & sic alias porro aliasque . Oedema erat , in quo aqua collecta erat .

Phlyctæna) Vidi studiosum , qui ME consuluit , querebundus , quod subito visum amisisset , inspexi oculum , inveni vas lymphaticum in tunica adnata intumuisse , ut aegro trabi simile videretur , & visum adimeret : sanatus est eo vase puncto , deinde oculo eloto vini spiritu cum decuplo aquae temperato .

Sarcofi) Quando aspera verrucula ex superficie adnatae eminet , tunc , cum palpebrae dies , noctesque perpetuo nictitent , interna palpebrarum tunica irritatur , & inflammatur . Vidi hoc malum ortum fuisse ab arenula in oculum illapsa , quae inter globum oculi internamque palpebrae faciem haeserat : dolores inde tanti orti fuerant , ut aeger pene convelleretur : adeo facile ex minimo vitio maximi morbi nascuntur .

Perla) Stigmate corneae albo , semipellucido . An callus est vasis lymphatici , quod crepuerat ?

Cicatrice] Ita non raro post variolas in oculo per aliquot septimanas clauso concretio , & cecitas facta est .

§. DCCCXXXX.

Corrugatio] Oculi fracti , quales in moribundis sunt , & plani , qui sphaerici erant , ob collapsam corneam , ex defectu liquidi , a quo eam extendi oportet .

Abundat) In anteriora a copioso humore protrudi necesse est , qua parte non adest sclerotica , sed mollior cornea , atque adeo resistentia bulbi minima est .

Colorem] Uti in ictero , ubi omnia flava videntur , quia aliquid bilis se humori aqueo admiscuit . Vidi etiam , cui ab ictu pugni effuso in aqueum humorem sanguine , omnia rubra adparebant .

Stagnat] Nam aquae, nisi moventur, vitium contrahunt .

Suffusiones] Recentiores medici non ita acerbe inter se pugnassent de hoc morbo, si omnem ejus naturam perspexissent undique. Vidi aqueum humorem vere opacum. Idem contingit fieri in extrema senectute. In modo natis animalibus, sed canibus imprimis & felibus, aqueus humor ex naturae providentia turbidus est, ne eo tempore videant, & teneri oculi ab influxa luce ita adficiantur, ut totum animal convellatur, & paulatim demum incipit pellucere. Ergo omnino hoc vitium vere accidere potest aqueo humori, ut concrecat in speciem lemæ mucosæ: sed hæc tamen cataractæ species rarior est. In eo malo iris non potest ab intuente conspici, & colores oculi evanescent. Hunc morbum *hypochyma* dicere possemus, vel etiam accensere cataractis; quæ vox in universum obicem fluendo oppositum designat. Verum tunc moneri debet, hanc speciem non sanari acus ope, cum ante iridem positus sit, retro corneam, cornea vero non debeat perforari. In vera autem cataracta acus introducitur retro iridem; nam in legitima cataracta malum pone pupillam est, ideoque color pupillæ manet inmutatus [PR. a. 1732. tertiam classem cataractæ constituit, quando in humore aqueo, sed retro uveam, ante lentem membrana concrevit, & addit, etiam tunc iridem bonam adparere].

Inflammati) Ita oculus diu in variolis clausus tandem opacus redditur, & visus tollitur, non tamen absque spe restitutionis.

Coagulantium] Per experimenta notum est, vini spiritum, & adeo etiam aquam reginæ Ungariæ, & multo magis alumen, vitriolum, aut saturni saccharum, aut aquam chelidonii cum salis ammoniaci spiritu, intra unicum temporis momentum aqueum humorem in albuminis speciem cogere. Inde intelligitur, aegros sæpe intra unicum oculi ictum caecos futuros, si medicamenta empiricorum integris viribus ad aqueum humorem pervenire possent. Quanto sapientius Aegyptii, qui solis oculis mendendis toram vitam impendebant, uti in politicis scribit ARISTOTELES. Neque unquam medicamenta dolorifica oculo admoveri debent, nisi cum maxima prudentia.

§. DCCCXLI.

Inflammatum] Vascula tenerrima a RUYSCHIO primum, deinde ab HOVIO in uvea detecta, inflammantur. Sed iris contrahitur ad quoscunque radios lucis illabentis: atqui muscoli inflammati, quando operantur, dolent magis, quam ut tolerari possit, adeoque hic morbus cum summo periculo conjungitur, atque continuo oportet cum summa cura medicamenta antiphlogistica adhibere, oculum vero obligari, ne ulla lux adfulgeat, & iris moveatur: nisi hoc fiat, oculum suppurari necesse est. Quando radios lucis tolerat, bene est; quamprimum vero ad minimam lucem

lucem acerrime dolet, tunc malum in iride, sive pupillae musculis est. Hoc signo etiam cognoscitur internum oculum aegrotare, non palpebras, eae enim inflammatae lucem non formidant. In tenebris hi musculi quiescunt, sed contrahuntur accedente luce, & excludunt radios, cum acerrimo dolore.

Visus) Vidi contigisse viro, qui Britannicam linguam docebat: collyriis exceptum est malum, cum medici in cornea malum quaerent, & utrumque oculum per hanc curationem funditus amisit. Nullus hic locus est negligentiae, sanguinem oportet ad animi deliquia usque emittere, fomenta adponere mollissima, & ea omnia facere, quae in pleuritide ex arte fiunt, ne malum in suppurationem abeat. Si enim abierit, actum est de dulci lumine.

[*Ἡμεραλωπία*] Vesperi pupilla maxima est, ut superficiei amplitudine radorum paucitatem compenset. Quamprimum radii majori copia adpellunt, tunc iris contrahitur, & excludit superfluos. Quando nunc pupilla immobilis facta est, & perampla, tunc oculus in luce nihil videt, non magis, quam aves, quae noctu praedam quaerunt, bubones, & ululae, quae solem fugiunt, quia pupillam amplam immobilem, & absque iride habent. Quando vero pupilla pariter immobilis est, sed contracta simul, tunc, contrario modo oculus non videt, nisi in summa luce. In eo vero perfectio oculi est, ut luci se accommodet, & pariter ad lucem nimiam constringi possit, ad minorem vero in tenebris dilatari, solaque mora aptitudinem ad videndum acquirere. Haec tamen facultas felibus major est, qui & interdiu vident contracta pupilla, & noctu eandem ita dilatant, ut minimum musculum eminus speculentur.

§. DCCCXLII.

Inflammata) Lens conponitur ex innumerabilibus stratis parallelis membranaceis: quae ipsa constant vasis pellucidissimis, & pellucidissimum liquidum vehentibus, juxta se invicem adpositis. Quando nunc humor in aliquo horum vasorum stagnat, continuo opacus fit, & incipimus alium in aegri oculo colorem videre: hoc cataractae initium est. Possit vero opacam reddi, vel ex fervida apparet, cui injecta lens continuo opaca redditur, & alba. Alias lens atrophica exarescit, & ex ea causa opaca redditur: eademque sanata facultas videndi redit.

Glaucoma) WOOLHOUSIUS, & WOOLHOUSII adversarius Cel. HEISTERUS germanus, petierunt a ME, ut de lite sententiam ferrem, quae utrisque intercedebat: ego vero nolui his litibus me inmiscere. Verum puto eos, si rite considerassent, quae hic scripsi, mentem meam satis fuisse intellecturos. Quando lens cristallina opaca fit, relinquit sanam iridem, sed loco nigerrimi coloris, qui sani hominis pupillam obcurat, corpus aliquod albidum pone pupillam adparet: lens est, non pellucida, qualem esse oporteret.

In

In eo statu aegri incipiunt alucinari, & *αμβλυωπες* fiunt. Quando malum durat, & increfcit, tunc hoc coloratum corpus ob colorem album, aut perleum, veteribus glaucoma dicitur; sed haec vera cataracta est, quae acu deponitur. Quando nunc homo TE convenit, & quaerit; num acu sibi mederi liceat, pone aegrum in averfa luce, tunc oculum infpice. Si tunc color iridis naturalis fuerit, oportet sub iride seorsum, & deorsum circumfpicere, donec lentem cryftallinam invenias. Quando ea opaca est, tunc licet utique eam acu introducta excutere; & in locum, quem depressa lens reliquit, humor vitreus protuberabit, ut adeo radii lucis ad retinam viam liberam inveniant. Sed non ideo videbit aeger, nisi perspicillo valde convexo utatur, quo convexitatem anteriorem oculi suppleat, ablatam per administrationem chirurgicam. Viduae magni DRELINCOURTII RAVIUS cataractam depoluerat, neque visum potuerat restituere: ergo julli eam uti sphaera, sive perspicillo crassissimo, globoso: cum hoc praelidio, post quindecim vel sedecim annos a depositione nunc commode legit.

Quando vero non in lente vitium est, sed aqueus humor opacus est, tunc iridem non poteris videre, & nunquam oportet acum oculo admove- vere; neque tunc quando lens ad iridem adnata est, & iris immobilis. Si tunc conatus fueris deponere cataractam, poterit aeger convulsius per- rere: lens enim non poterit separari, nisi quamplurimis nervis lacera- tis. Repetito moneo, ut in omni cataracta sub iridem introspicatis: si vacuum videritis retro iridem, inter uveam, & lentem, tunc lens libera est, & deprimi potest. Si vero nullum spatium retro iridem adparet, & ausus fueris acu uti, convulsiones certe lethales excitabis, aut alia mala supervenient, quae non ante ipsam vitam finientur.

Figura] Quando utcumque finditur, ut in multa plana abeat, tunc toties aeger objectum repetitum videbit, quot mutatae lentis latera sunt.

§. DCCCXXXIII.

Alii) Homines objecta proxima non recte vident: si vero objectum ad certam distantiam removeris, in qua distincte vident, poteris ulterius in infinitam distantiam remove- re, & semper clare videbunt. Hos vocamus Presbyopes; iisque oculi planiores sunt, quales in senio fiunt, quando cornea validius contrahitur, quam ut expandi possit ab humoribus. Alii homines proxima objecta distincte vident, remota confuse: hos Myopes vocant, & inter juvenes frequentiores sunt, cum ipsa vero ae- tate visus, qui pessimus fuerat, emendatur, & eo melior fit, quo aetas major est, ut senes aequae bene videant, ac homines mediae aetatis san- tissimis oculis instructi; neque unquam ad legendum perspicillis egent. Utrumque vitium perspicillis corrigi potest. Myopibus lens nimis rotunda est, & radios cogit convergere ante, quam retinam adtingant, ut ite-
rum

rum divergant, multisque in punctis retinam feriant: his nimiam convexitatem lentis compensat vitrum concavum. Presbyopes vero, quibus radii ob oculum nimis planum non convergunt ante retinam, medelae est vitrum convexum, quo radii citius cogantur convergere.

§. DCCCXLV.

Hydrops) Non mirum est, cum RIDLEYUS demonstraverit, in retina vasa lymphatica esse, quae amaurosin facere possunt, si ita intumuerint, ut nerveas retinae fibrillas comprimant.

Inflammati) Et tumor arteriae MARIOTTIANAE, vel inflammatio in vasis arteriosis retinae RUYSCHIANIS, jam EUSTACHIO notis.

Pblyctaena) Vasis lymphatici tumor.

Optici) In fundo oculi, sub ipso axe visus explicatur mucilago productorum thalamorum opticorum: in ea pictura s. imago rei visae repraesentatur, & inde per nervum opticum defertur ad cerebrum, & sensorium commune, ibique ex visa imagine idea excitatur: id est videre. Si nunc punctum fuerit, in quo objecta non possint depingi, in eo puncto utique oculus caecus est. Quande v. g. effusa guttula sanguinis in nervo haeret, nihil ibi videbit, & ne vitium quidem oculi sui, sed in haemilphaerio coelesti foramina nigra videbit. Si millena talia puncta caeca fuerint, in mille etiam punctis oculus nihil videt, & mille puncta nigra in aere videt saltantia. Huc pertinent flocci, omnis generis, & spectra, quae omnia ex PITCARNII, & pridem CHRISTOPHORI WRENNII demonstratione nunquam in lente, neque in vitreo humore, sed in oculi fundo sedem habent, & in vasis quidem sanguineis, quae rubra, in pellucidis, quae diaphana (1732. Hoc naturale vitium esse, cum oculus in parte vasculosa, rubra aut lymphatica naturaliter caecus sit; quando vero vasa intumuerunt, tunc partem caecam oculi majorem esse). Neque mirum est, haec vitia nobis extra oculum apparere, cum vulgo imago rei visae semper in retina pingatur, & tamen extra oculum sita adpareat.

Αμυρωσις) Caecitas ex vitio nervi vel communis sensorii, absque adparente oculi vitio, cum perfecta tamen immobilitate pupillae, etiam ex tenebris in summam lucem translatae. In hoc morbo stulti est externa medicamenta adplicare.

Compressio) Quando sinistrum oculum ad dextrum latus convertio, & eodem tempore digito conprimo, video flammam ingentem. Dum enim retinam inverto, & partem inferiorem cogo superiorem fieri, eadem eam fere ratione adfició, uti ab igne adficitur: inde flamma, quam in oculi fundo video. Pone nunc arteriam in retina esse, centies capillo minorem; eam pulsare, retinam premere, intelliges, etiam tunc hominem scintillas perpetuas visurum esse. Haec mala cum rotationibus, & coloribus iridis, solent epilepsiam praesagire.

Cere.

Cerebri] Sive impedimentum in nervo optico inter oculi bulbum, & cerebrum fuerit, sive in ipso cerebro. Hoc postremum contingit in apoplexia, ubi perfecta caecitas ex vitio cerebri accidit.

§. DCCCXXXVI.

πίνοπτιαν] SENNERTUS celebrem historiam tradit. Homini musculus abductor oculi integre dissectus fuerat, hinc adversarii adductores oculum paulatim ita introrsum traxerant, ut punctum visus juxta carunculam lacrumalem esset, & quidquid intuebatur, sub nares cogeretur ponere: adeo ad nares tractus erat, & inversus oculus. Deinde eidem homini casu vulnus infligitur, quo nasus ipsi perforabatur. Is homo tota vita sua per vulnus & nasum, tanquam opticum tubum, objecta vidit.

Strabismus] Dantur homines, quibus axis visorius non idem in uno loco est, qui in altero. Id observavi, cum mensurarem angulos ab axis visus, cum naso interceptos, quando jufferam, ut utroque oculo idem objectum intuerentur. Inde diversa genera strabismi oriuntur: cum alii oculos, dum objectum intuerentur, ad se invicem inclinent, alii ab invicem convergentes faciant; alii uno oculo sursum, altero deorsum respiciant. Haec mala oriuntur a musculis oculi convulsis aut resolutis, si v. g. auferri posset actio musculi obliqui inferioris, mirifice certe oculus in oppositas partes traheretur. Si superbus laeditur, oculus detrahitur, si humilis, tunc oculus adtollicitur, & coguntur aegri caput eo inflectere, quoties in aliquid tuentur. [1732. Strabismus est, quando uterque oculus ad exteriora conversus est, lucitities, quando introrsum ad nares.

Trucem] Quando omnes musculi conjunctis viribus oculum extra orbitam protrudunt, & prominere cogunt. Ita PLATO ait, SOCRATEM cum brevi antem mortem de anima differeret, *taurinum* inspexisse. Omnes hi morbi nunquam intelliguntur, nisi cognitis conditionibus, quae ad visum requiruntur: neque ulli oculus tractandus committi deberet, nisi horum omnium gnaro: huic autem tota res facilis est.

§. DCCCXLVII.

Videtur, quam multiplices morbi hic generari possint. Antequam vero definiatur de morbo, summa cura adhibenda est in tanta errandi occasione. Considerare oportet singulatim omnes partes, quae ad visionis organa pertinent: ita judicare poteris, num morbus sanabilis sit, num sanationem repudiat; & si sanabilis fuerit, remedia, per quae sanari poterit, facile definies.

§. DCCCXLVIII.

§. DCCCXLVIII.

In auditu etiam numerosiora vitia occurrunt, quam in visu, cum plures partes sint, earumque multae ossae.

§. DCCCXLIX.

Οζυμμοια] Quando sensorium commune, & nervi ad hoc sensorium pertinentes ita tensi sunt, ut ad minimam actionem nimis valide adiciantur. Hoc fit in omni morbo acuto, brevi abituro in phrenitidem: hi aegri ne quidem lenissimum strepitum hominum focco calceatorum ferre queunt, qui dum ministrant, per cubiculum obambulant. Exempla habet ILL. BOYLEUS. Idem etiam malum hypochondriacis, & hysteriis nonnumquam accidit.

§. DCCCL.

Βαρυμμοια) Quando sonus perceptio minor est, quam in sanitate.

Ablata] Hoc malum opposita cava manu, aut cornu sonoro, emendari potest.

Augustus] In Virgine nobili adeo arctum vidi, ut vix aciculam admitteret.

Ruyfchiana) Quia ex meris vasis conponitur, utique inflammari potest.

Τ' πομπυον] Quando omnia vasa oculi in pus convertuntur.

Tumore) V. g. carne post laesionem tunicae eminente.

Sordibus) Cerumen bili cognatum, viscidum, facile concrefcit: inde turundae cum pulvere fiunt, quae totum meatum obplent. Haec species furditatis sanatur ab empiricis per injectos liquores saponaceos, quorum primarius est ipse Sapo venetus, in lacte dissolutus, cum melle & fyrupo... Ipse hujusmodi aegros eadem methodo sanavi.

Crusta] Talis crusta in homine modo nato est, cui vix ullus meatus auditorius est, sed in loco meatus, membrana fungosa, crassissima, tympani meningem obducit, ne tenerimum cerebrum a sono laedatur: uti in oculo humor aqueus puerorum modo natorum ideo turbidus factus est, ne a nimia luce convellantur. Cum aetate demum meatus in longitudinem, & profunditatem extenditur, pannus autem ille subpurat, nudamque & siccam, tenuissimam relinquit membranam. Si eadem membrana adulti hominis tympanum obduxit, vitium in auditu sequetur.

Eustachianis) In gravissima angina, quae fit a pleuritide, vel a peripneumonia sicca ad fauces ascendente, & in venera lue, premittitur

emissarium tubae Eustachianae, quae ex tympani cavea ad nares patet, inde quando totum clauditur, perfecta surditas, quando non integre, auditus gravior succedit. Tunc enim aer rarefactus in concha interna, non renovatus, trudit extrorsum tympani membranam, ut nullus sonus percipi possit. Hoc malum vix capit medelam. Exemplum tamen aliqua profant, sanatum fuisse injecto liquido in ipsam tubam.

Soluta) Rupta membrana tympani, aliquando officula cum pure prodierunt. Inde gravis auditus necessario sequetur, & postremo surditas.

Inflammationes) Nervus acousticus intra calvariam, inter cerebrum, & os petrosum, vestitur pia meninge, quae vasa primi generis continet, obnoxia inflammationi. Si vero inflammatio vera ibi nata fuerit, premetur sentiens nervi medulla, & morbus nascetur in auditu, quem in visu *αμυρωσις* vocamus, a natura, non ab arte sanabilem.

Hinc intelligitur, neminem surditatem sanare posse, nisi cognitae habuerit omnes conditiones ad audiendum requisitas. Absque hac cognitione in tenebris palpabit, & forte fieri poterit favente fortuna, ut ex centum adhibitis remediis, unum conveniat. Deinde, ne cognita quidem vitia auditus sanari possunt, praeter obstructionem, & paralyin, & inflammationem membranae, quam antiphlogistica methodo tollere possumus 1732). Ad illam princeps remedium est illapsa guttatim in aurem aqua thermarum Aquisgranensium, si frictions una administratae fuerint, & hanc methodum EGO soleo commendare, aegroque Aquisgranum mittere. Veteres Embrochen vocabant. Caeterum ad haec vitia remedia vix possunt directe adplicari.

§. DCCCLI.

Humidi) Vulgo notum est, caelo sereno & gelido, & flante borea, concentus muscos magis penetrabiliter resonare; austro vero spirante, & coelo humido omnia instrumenta, & ipsam vocem humanam vires suas amittere, ex aeris vitio, qui levior, humidior, organa nostra minus valide adficit, & ipsam tympani membranam relaxat. Aliqui surdastrum tempore nebuloso vix audiunt, optime vero adspirante borea: his a laxitate malum est. Alii austrino caelo melius audiunt, his causa mali a siccitate est.

Interni) Tympanum plenum est externo aere, cum quo per meatum EUSTACHIANUM communicat. Impediatur hoc commercium, surditas certe sequitur, quia aer internus poterit compressus esse, dum externus rarus est, & vicissim. Num vero etiam in vestibuli cavitate aer verus adlit, qualem congenitum ibi habitare ARISTOTELES docet, id quidem dubium est, cum nulla per ossa durissima via pateat, & in infante citissime omnia aequae perfecta sint fere, quam in adulto.

Inflam-

Inflammatorios) RUYSCHIUS demonstravit, membranam tympani inter duas lamellas media vasa habere, quae ex centro tamquam radii ad ambitum abeunt; haec inflammari possunt: & inde pulsatio oriri, atque tunc mens singulos pulsus tamquam mallei ictus percipit. Sed & ossicula periosteum habent, & obstupuit DUVERNEYUS, cum Luteriae audiret, RUYSCHIUM vasa plurima in ossiculis auditus demonstrare.

Tinnitus) In apoplexiae initiis, & acutis morbis, & post capitis plagas solet molestus esse. Causa est in subfultatione alterna arteriarum, quae membranas audientes concutiunt.

Echus] Hoc vitium in nervo est, quando sonus post aliquam temporis successionem percipitur. Causa est laxatio, aut discessio demum connexorum ossium.

§. DCCCLII.

Oblivio) Qui furdi nati sunt, nonnunquam discunt certum sonum edere. Mirificum est, omnia animalia suum proprium sonum nata esse, non vero hominem, ut duo homines furdi nati nunquam eisdem sonos edant. Quando vero homo loqui doctus, & auditu praeditus, per infortunium obsurdescit, etiam tunc facultatem audiendi amittit: ut cogatur denuo addiscere voces, & loquelam, si post multos annos auditum recuperaverit. Eadem certe ratione musicus usum instrumenti dediscet, quo per viginti annos nonnumquam usus est.

Causa) Concretio a lue venerea frequens surditatis causa est.

§. DCCCLIII.

Cavernarum] Qui sinus frontales nullos habent, nullo olfactu praediti sunt, estque insanabile vitium.

Absentia) Tunc minor est membranae olfactoriae tensio.

Siccitate] Hinc fit, ut, qui per arenosa obambulat, auditum pro aliquo tempore amittat.

Humiditate) A copioso muco in gravedine: magis autem ab inflammatione in coryza pessima, & maxime a gangraena venerea, qua olfactus destruitur absque ulla spe restitutionis.

Polypos) Vidi in puella polypum, adeo magnum, ut ossa maxillae extrorsum cogeret, & sensum olfactus tolleret, cum totam membranam olfactoriam comprimeret.

Factore) Vidi virum praestantissimum eadem patientem, ac ille, qui putridissimum cadaver sibi adligatum haberet: lavabatur aqua per nares resorbta, sed a somno idem redibat intolerabilis faetor, ut vitae miserum poeniteret. Causa erat caries ossium nasi. Finis mali est perfecta.

ασπις. Alius, ex lue venerea, querebatur se lardum odorare. Ejusmodi

homines jubeo melle, aqua, aceti, & falis paulo nares eluere, & fauces gargarismo purgare: ita ulcus mundatur.

§. DCCCLIV.

Papillae) Quando muco obducuntur, uti fit in catarrhorum initiis, ubi materia pituitosa totam membranam Schneideri occupat, & foramen occludit, quod a naribus ad palatum patet, & viam aeris per os obturat.

Exsiccatione) Quando aer per paucas horas per os solum hauritur, uti fit in obstructione narium, linguam exsiccari videmus, gustumque perire.

Nervi) His duobus nervis multa certe vitia inter sensorium commune, & linguam accidere possunt.

Biliofi) Tunc omnes cibos amaroris postulant, uti in ictericis videmus.

Salini) Qui a febris ardentissimis convalescunt, in omni, etiam maxime insulso cibo, detestantur saporem salissimum: his nervi diu ficci, & crusta tecti, subito liberi, humidi, & nudi, validius adficiuntur, & dolent, a ciborum etiam modica acrimonia. Potest etiam a salivae vitio fieri.

Saccharini] Qui saccharum admorsit, deinde continuo acidum vinum bibit, longe alium saporem vini, quam extra eam successionem, percipiet. Qui ob luem veneream mercuriali curationi se submitunt, carnes causantur foetidissimas. Sed putredinem, quam in cibis percipiunt, in propria anima habent.

§. DCCCLV.

Obruse) Hoc signum est nervi & cerebri pessime adfecti, & saepe futuram apoplexiam praefagit.

Frigore] Manibus congelatis nihil accurate tangi potest.

Cuticulae) Principem quemdam Polonum (Lithuanum 1732) narrant absque cuticula natum esse, aliumque Amstelodami hominem. Ita, quando ungues accuratius & propius ad radices refecantur, ab omni adtactu dolens adfectio, & molestia percipitur, quod papillae non satis defensae, nimis exquisitae sentiant.

Torpedinis] Huc etiam referri potest stupor a torpedine excitatus: quae contacta fornicationem molestissimam infert, & ipsam denique cardialgiam. Haec veteres dudum viderunt, quos a junioribus praeter rem derisos, experimenta MALPIGHII; & BORELLI vindicant: ex his enim constat, ab adtactu torpedinis subsilire nervos tactiles per totum corpus, eadem ratione ac si digitus supra mensam cum tremore fricatur,

tur, (aut culter super vitrum raderet, quod multis ingratum in dentibus stridorem excitat) & idem in omni digito, & in toto denique corpore contingeret: eosdem certe effectus vere se vidisse, adfirmarunt ΜΙΗΙ homines ex Indiis reduces. Haec agitatio systematis nervosi ultimo ipsos nervorum ad praecordia plexus adficit: inde cardialgia.

§. DCCCLVI.

Frigore) Si obtinueris in hypochondriacis, ne pedes frigeant, neque caput caleat, sanasti molestas ipsorum vigiliis.

Irritant) Sive dolor, sive cura, sive alius animi adfectus.

Motu humorum) Ante aliquot annos, cum ex acuto morbo decubentem, percepi me majori mentis acumine gaudere, & velocitate cogitandi, quam in sanitate, hinc timui ΜΙΗΙ de delirio, neque metus vanus fuit.

Somnolentia) Somnus est quies sensorii communis. Quae hanc quietem faciunt, ea somni causae sunt.

Plethoram] Plethoricorum hominum sanguis aestivo tempore rarefcit, & vasa, pridem distenta, tensissima facit esse. Verum totum corpus resistit, cerebrum vero neque sanguini extrorsum cedere potest, neque resistere, totum ergo augmentum distensionis inpenditur in comprimenda vasa, mollemque cerebri medullam. Inde somnolentia, & aliquando sumesta apoplexia oritur.

Usum] Opium operatur, dum in ventriculo adhuc retinetur. Canem invitum coegi devorare opium, deinde cum jam ex medicamento fere convelleretur, incidi; & opium adhuc in ventriculo inveni. Ergo efficacia opii non eget longa illa per lactea vasa via.

Opii) Si aliquid vi ipsefica in certam partem corporis humani agit, certe opium est: id enim non in vitales, sed in animales spiritus vires exercet. Quando homini non adueto mediocris opii dosis propinatur, mutatur ita, ut non dormiat, sed dulcedinem quamdam percipiat, ut qui in elysios campos translatus fuerit; & tunc maxime gratam, si prius doloribus probe maceratus fuerit. Novi, qui ob podagram opium adsumferant, jurarunt, se status illius perpetuitatem omni re, quae sibi pretiosissima esset, libenter redemturos, si liceret manere talibus, quales fuissent post opii praebium. Ergo opium non operatur comprimendo, neque sopiendo, sed per gradus in spiritus agit, & minori copia datum blandam quietem, majori somnum infert. Ita neque maxima voluptas absque animi deliquio diu sentiri potest.

Aromatum) Pharmacopoei narrant, se in somnolentiam vix superabilem delabi, quando cistas ex oriente acceptas, & aromatibus plenas aperiunt.

Naribus) Homo, qui fortissimum vinum diu olfecit, aequae & inebriatur,

briatur, & dormit inebriatus, uti fieret, si vinum bibisset.

Copiosas] Et duros digestu, v.g. carnem bovinam, quia plenus ventriculus aortam descendentem comprimit, & sanguis majori copia ad cerebrum ascendit.

§. DCCCLVIII.

Αγρυπνῶδες) Videtur ponere collapsum magnae partis cerebri, dum reliquum liberum est: adeoque humores, qui per illam transire nequeunt, ad istam majori copia determinari. Hinc saepe desinit in cerebri inflammationem.

Ἵπνῶδες) Sunt qui ita obdormiunt, ut in remota loca transferri possint, neque excitentur, non magis quam scapha vecti a navis motu expergiscimus.

Easdem] Homo, cui caput percussum erat, inciderat in somnum perpetuum, ut nulla arte excitari posset. Vidi in cadavere incredibilem vim sanguinis sub cranio effusam fuisse.

Καρος] Profundus somnus cum febre acuta; denotat cerebri inflammationem, ut nulla pars superfit, quam spiritus libere possint permeare.

Ληθαργος) Oritur ex causa frigida, lenta, obstruente vasa cerebri, ut nulli spiritus generari possint, inde enim somnum perpetuum sequi necesse est. Quando in sanguine illud liquidum deficit, quod per minimos canales fluere debet, naturalis somnolentia nascitur, quia id subtile liquidum non reparari potest, nisi per somnum. Ita gallina incubans ovi albumen, quod sibi tenax subposuit, elaborat, ut per testas volatile avolet. Eadem ratione per somnum, moderato, & aequali calore, partes humorum subtilissimae redduntur; & neque albumen absque calore incubantis gallinae, neque humores nostri corporis absque somno ad illam necessariam subtilitatem elaborari possunt.

§. DCCCLIX.

Αναίσθησια) Ille sensorii communis status, in quo vel anima ad ideas corporeas sibi oblatas non advertit, vel sensorium commune ipsum ita vitiosum est, ut nullos ab objectis motus recipiat, aut nullos menti repraesentet. Lex humanae naturae est, non explicata, sed inventa, experiundo, partem esse in cerebro, non totum cerebrum, cui adligentur cogitationes, uti ad res aliquas arbitrarias. Historia est, latino sermone scripta, tristissima, facti alicujus saevissimi a tyranno perpetrati. Offer hanc historiam Arabi, ille videt lineas, circellos, figuras, chartam, nihil praeterea. Sed offer eandem homini perito latini sermonis, videbit certe oculis suis non alia praeter ea quae vidit Arabs, sed per-

turba-

turbabitur animo , & orientes in anima commiserationes , iras , indignationes patietur . Ergo ipsae literae cogitationes non producunt , & tamen ex consuetudine adligandi ideas ad characteres arbitrarios , oriuntur hae cogitationes ; neque necessarium est adeo mutari totum corpus , ut sanae mentis homo incipiat desipere ; sufficit minima mutatio in sensorio communi .

Memoria] Aliquando nimis fixa est , uti in melancholicis , quibus eadem idea perpetuo menti praesens manet . Hac deperdita omnia pereunt , intellectus , iudicium , & sui denique conscientia . Homo se ab ea aera incepisse credit , a qua primum recordari coepit ; idemque definit esse , quamprimum memoria eum destituit . Nam meminisse est , concium esse praesentis cogitationis , cum concogitatione cogitationis prioris . Hac memoria ablata ideae nexu destituuntur , & anima fit cogitans atomus , quae boni & mali iudicio , & sui denique ipsius cognitione caret , nam etiam ista cognitio idea est , quae priorem subponit . Sed haec memoria , quamdiu vivimus , a corpore pendet , & cum eo pariter & crescit , & definit . Infantes , & senes pene memoria destituuntur , & illis plurima est , quibus in cerebro nervi tenuissimi , vasa plurima , pauci vero calli sunt . An ergo non cogitamus a morte ? Dubito . De his omnibus in *Critone* , pro more sapienter disputavit SOCRATES .

Confusa] In convivio ALCIBIADIS bonus SOCRATES insolita boni vini copia percussus , ita turbatus est animo , ut citharoedam juberet lurdicrum aliquid cantare , ad quod saltaret , neque temperaret saltando . Medico certe conviva egebat , qui paucum illud acre a vino corrigerit .

Delirium] Res incredibilis est , sed verissima , nihilo incertior mathematica demonstratione . Homo sapiens inter papaveris semina adsumsit aliquantum feminis hyoscyami , post pauca horae minuta delirare cepit , mirifica & nunquam visa deliria . Prudens medicus exhibuit drachmam unam vitrioli albi , vomuit aeger , & continuo sensum , mentemque sanam recepit eiectionis feminibus nihil adhuc mutatis . Hoc paucum , quod de his feminibus in cerebrum venerat , sustulerat ipsi *identitatem* , & *egoitatem* .

Stultitia) Depravatus nexus prioris ideae cum sequente : quando post unam ideam , altera discors animae obvertitur . Nam stultorum ideae seorsim positae non sunt stultae , nexus autem , & concogitatio praecedentis ideae cum praesente laborat .

Affectus) Qui amat , nihil nisi puellam suam videt , & cogitat , Geometra nihil praeter lineas suas cogitat , reliqua omnia nihili facit , & se quasi solum in orbe considerat .

Multis, & diversis) Affectus animi a quadam conditione corporea plerumque pendent : in sano homine vix potest tristitia produci , & si necesse fuerit simulare moerorem , semper eminebunt laeta sanitatis signa . In melancholico vero vix excitabitur laetitia , nisi corpus prius mutaveris .

Laxitas] In Leucophlegmatia plerumque memoria, & sensus pereunt. Hos aegros oportet robustiores reddere. In phrenitide contraria curatio convenit, nempe relaxatio tensionis nimiae fibrarum. Ita in his stimulum addere, in alis sedare convenit.

Concretio) Inde pendet anaesthesia senum, quorum anima speculum mundi esse desinit. Perit paulatim perceptio & sensibilitas, & anima in se ipsam se obvolvere cogitur, atque de suo vivere, nempe de ideis praecedente tempore acquisitis. Hanc senum miseriam pulcherrime BARSILLAI descripsit, quando ad mensam DAVIDIS invitatus hunc honorem deprecatus in filios transferri petit, nam bona haec omnia nihil se juvare, addebat, neque dignoscere se bonum a malo, neque gustare, qui edat bibatve, neque audire vocem cantorum, & cantaticum &c. [L. SCHEMUEL. II. C. XIX. v. 36. seqq.] Ita porro etiam animi adfectus majorem partem a corpore pendunt; nam hypochondriacus inter laetissima spectacula, & omne genus deliciarum ferius manebit. Quem vero natura ad laetitiam finxit, ille vel inter publicos luctus vix poterit jocis temperare.

§. DCCCLX.

Cerebro) Non potest alibi esse, cum nihil sit, nisi impedita praesentia facilis & adfluxus, & transfluxus spirituum animalium in nervos sensorios, & motorios. Haec causa proxima est, remotae possunt innumerae esse, quae tamen omnes unicam producant proximam. Ipsa vero multiplicitas facit, ut eas ad classes reduci necesse sit. [Eadem est BELLINI observatio, post aliquot uncias sanguinis e vena missi deliquium animi, & somnolentiam, & stertorem succedere, quia sanguinis ad cerebrum pressio sublata est: perire vero hominem, quamprimum etiam cerebellum nihil accipit.] In apoplexia videtur etiam sui conscientiam deleri, cum omni actione, quae ab anima pendeat, sensu, motuque, conservata interim vitali facultate, & homine pro aliquo tempore plantae quasi vitam vivente.

Fracturae) Spatium inter encephalon, & calvariae ossa secundum naturam nullum interest, ne guttulae quidem capax. Si nunc vel os depressum, vel effusum inter os, & cerebrum liquidum, spatium aliquod in cavitate cranii sibi fecerit, necesse est diminui encephalon, ut huic augmento cedat, & comprimi, donec spatium paratum sit; & haec est ratio apoplexiae chirurgicae. Vidi apoplexiam in puero recens nato, suspicatus sum caput ab obstetrice compressum, aut ab ancilla aliqua nimis constrictum esse, jussi omnia vincula solvi, & mirum dictu, vix ad 20. numerasses, cum infans sanus ad me rediit.

Exostoses) Vir nobilissimus post insultus epilepticos apoplexia extinctus fuerat. RAVIUS MECUM cadaver secuit, invenimus tumores, protuberantes.

berantes in cranii caveam, ut necesse esset spirituum irritationes, & irregulares motus, & denique apoplexiam sequi. Hujusmodi mirificae apoplexiae accidunt in venerea lue, a tabula vitrea in exostofin tumente, quae cerebrum comprimebat.

Vasorum] DRELINCOURTIUS in *canicidiis* demonstrat, si cani majori altera carotis ligetur, animal vacillare: si utraque, stertere, si praeterea vertebraliū altera, apoplecticū cadere, & cor incipere laborare, si utraque demum cum carotidibus vertebralibus adstricta fuerit, mortuum procumbere. Hinc ferocissimum molossum, aut leonem compescere non difficile est, dummodo adsilientis jugulum amplexus comprimās, continuo enim vires bestiam destituent.

In venis] Si venam jugularem externam cani ligaveris, eodem DRELINCOURTIO observante, animal male habet; si & altera, aegrum erit, & stertet, tumebit, rubebit, spumabit, suffocabitur: cum sanguis venosus impediatur, ne a cerebro refluat, arteriosus interim per liberās carotides in caput ascendere pergat. Haec apoplexiae species est, qua strangulati moriuntur.

Spiffamenti] Vidi apoplexiam hujusmodi in puero ex annosa matre modo nato: adhibui ad nares spiritum talis ammoniaci, ut cerebrum fortius moverem, & malum evanuit.

§. DCCCLXI.

Paralysis] Impotentia motus muscularis cum flacciditate partium.

Paraplegia] Est apoplexia, cujus sedes est in medulla spinali: tunc omnes partes, quae a dimidia parte medullae nervos habent, una resolvuntur.

Singularis] Quae semper vel in arteria est, vel in nervo, vel in cerebri parte, ex qua is nervus provenit. Nunquam in corde est, hujus enim paralysis est mors: quam in peste acutissima subitissimae mortis causam esse suspicor. Historias in peste Londinesi legi. Musculorum autem animalium paralysis chronicus morbus est, qui diu superstite vita tolerari potest.

§. DCCCLXII.

Epilepsia] Est subita abolitio actionum animalium, cum motu violento spasmodico omnium musculorum conjuncta.

Caducus] Licet in initio paroxysmi aliquamdiu in circulum decurrant, aut aliqui recta etiam procedant, amissa conscientia, neque mementuri, quid secum actum sit: quamprimum tamen morbus invaluit, procumbunt omnes.

Reciprocis) Causa proxima epilepsiae est is cerebri status, in quo eae cerebri partes clauduntur, quae ad sensus respiciunt, apertis manentibus,

bus, quae ad voluntarios motus pertinent, & celerius a spiritibus animalibus perfluxis. Hinc omnis epilepsia in apoplexiam abit, quando remittit, nempe in profundissimum somnum, ex quo nequeas excitare aegros: eo vero sponte soluto sensus, & ratiocinium non continuo, sed paulatim, & lente restituuntur.

§. DCCCLXIII.

Δίψος] Haec alias cum tenebris est, peior eadem: alias absque tenebris, quando corpus unice vacillat, ut se nequeant sustinere, sed ad obvium aliquod corpus apprehensum firmare, quod omnia ipsis in gyrum circumferantur. Hujus vertiginis deterior gradus est, quando aeger colores iridis conspicit. Hujus phaenomeni causa admirabilis est: v. g. pueri, quando apertis oculis corpus celeriter in circulum rotant, sensus amittunt, & cadunt apoplecticorum similes, si lusum diutius urserint. Oculis vero clausis circumgyratio non perinde vertiginem facit: nam equi caeci nihil patiuntur, quando molendinam agitant. Alii homines ne faciem quidem celeriter rotatam absque vertigine adspicere possunt. Deinde plerique ex alto loco despicientes, vertiginem patiuntur. IPSE ab esu cicutae tantas vertigines passum sum, ut omnia MIHI celerrimae circumire viderentur, neque fere stare possem: sumto vero medicamento vomitorio malum abiit. Sed tantum praecedenti eam plantam, & robusto hortulano, idem incommodum accidit. Idem etiam aquatica illa GESNERI cicuta facit. Sed & vinum, & hesternae crapula similiter vertiginem infert. Ergo vertigo saepe morbus ventriculi est,

§. DCCCLXIV.

Σπασμος) Facultatis trahentis ad unum musculum prae reliquis determinatio: ut pars appensa vehementer trahatur. Simillima actioni animae, sed animae inobediens. Huic morbo prae reliquis hystericae tenerrimae feminae etiam ex levissima causa obnoxiae sunt, redit autem quies spirituum, si aliquid violentius, quam morbi causa, nervos adfecerit, qualia sunt faetida oblata, aut ammoniaci salis spiritus.

Tetanus) „ Vehementissimus spasmus, qui artum aliquem immobilem reddit. Est quando uterque musculorum antagonistarum spasmodice constringuntur, nempe flexor pariter, & extensor partis. Vidi hunc morbum in musculo temporali, qui mensa durior erat. Sed in gastrocnemio & soleari etiam vidi, ita contracto, & indurato; ut ferri simillimus esset. Causa validior est, quam in spasmo. HIPPOCRATI notissimum fuit.

Universalis) Si causa in cerebro haeserit: in his terris rarissimus, frequentior in Graecia; deinde in metalli fodinis, maxime ubi argentum vivum, aut arsenicum eruitur: ut recte eum morbum PARACELsus metallicum dixerit: cito aegros enervat.

Sin-

Singularis) Quem *Crampum* vocant: est incommoda musculi tractio orta a tendine ex orbita sua devio, & convulso. Quando homini sano musculus extra propriam sedem est, continuo distorquetur, aliterque partes trahentur, quam in sanitate. Huic malo luxatio maxillae similis est, quando per oscitationem inferior mala ita deorsum trahitur, ut processus condyloidei extra verum situm propendeant: tunc coroneideus processus acumine suo musculos pungit, & una musculi maxillae inferti horrendis modis convelluntur. Hoc malum sanatur, maxilla neque sursum, neque ad latus deducta, sed deorsum primo, & antrorsum, deinde sursum tracta*. Vidi qui integris diebus in restituenda maxilla sudaverant.

Εμπροσποτονος) Quo totum corpus ita antrorsum trahitur, ut pedes ad caput accedant, totumque corpus in circulum flectatur. Est spasmus flexorum colli capitis, thoracis, lumborum. A cicuta aquatica GESNERI aliquando nascitur, & a metallicis vaporibus.

Πισθοτονος) Quando musculi colli, dorsi, & lumborum extensores, femoris, & tibiae vero flexores eodem tempore omnes convelluntur, & caput ita retrorsum flectunt, ut calcem feriat. Haec mala intra 24. horas occidunt, & cadavera Aethiope nigriora faciunt: tunc vulgus inperitum venena, aut incantamenta, ipsumque daemonem accusat. Haec vero mali naturalis ratio est. Musculus contractus repellit sanguinem arteriosum, venosum exprimit: quando nunc diutius contractus manet, redit venosus sanguis ad cor, & redit per arterias, & stat ante musculum exclusus, & aggeritur, donec nixu summo viam in panniculum arteriosum perumpat: tunc parte liquidiori distata, reliquus cruor aterrimus redditur, quasi totum corpus ex ictibus liveret, nato ecchymomate. Vidi hunc effectum in pistoris filio, ad cuius corpus vicini ME advocaverant, ut exhibiti veneni testis essem: musculi certe etiam a morte rigidissimi erant.

§. DCCCLXVII.

Qualitatem) Ita vocamus omnem apparitionem corpoream, quam sensibus externis percipimus.

§. DCCCLXVIII.

Oculis) Quia humores per pellucidos vasorum parietes microscopio videre licet. Sed haec loca rara sunt: cute nempe soli oculi non teguntur, & palpebrae, & labia, & lingua. IPSE in sani hominis oculo ad lucem obverso humores, in vasis pellucentes, vidi moveri, & judicare licet, qualis sanguis, & quale serum in aegro circulum obeat.

Pallidus) Significat aquosam cacochymiam; & ex hac oculorum observatione totam morbi historiam praedicere licet. Nam sanguinem ferum deficere vides, adesse adeo vitia omnia, quae hunc defectum sequuntur:

quantur: securus potes praefagire v. g. aegro post motum corporis paulum auctum cor palpitare &c.

Flavus) Qui hepar obstructum denotat, adeoque anxietates hypochondriorum, faeces albas, urinam croci colore tinctam. Viridis, bilis vitia majora indicat. Ita vatem Te facies, & miraculum inperiti vulgi.

Ruber) Abundantiam boni sanguinis, & διαθεσιν φλογισικην, dolores capitis, pulsus valentem. Sed etiam successiva mutatio hic multa docet. Ergo merito monent medici clinici, ne unquam ab aegro acute laborante discedat medicus, nisi oculis prius, & lingua lustratis: liquidissimam enim διαγνωσιν praestant. Veterinarii, vel periti bubulci, dum boves, oves, equosve emunt, neque falli volunt emto morbofo pecore, hoc artificium bene norunt: ad oculos nempe respiciunt, ubi praefagia integrae, fractaevae valetudinis inveniunt: & credibile est, similibus notis uti eos, qui homines mercantur, ex oculis nempe, labiisque judicare, num sani sint, ferendisque pares laboribus.

§. DCCCLXIX.

Os per infortunium detectum est colore semipellucido, e rubro coeruleo, fere qualis unguis est. Si palluerit, jam sanguis per ossa desit moveri, uti unguis pallentes paroxysmum febrilem, & imminentem synopen praefagiunt. Sed in sano homine ossa nullibi nuda sunt, ergo ibi dentes inspiciendi sunt, qui ne quidem periosteo teguntur. Quibus in scorbuto, in rachitide, dentes flavescunt, post breve tempus similia mala nascentur in ossibus.

Propria vero dentium mala, in molaribus quidem interne initium capiunt, a carne, aliisque cibis in intervallis putrescentibus, & dentem cavantibus. In caninis vero, & incisoribus vitia plerumque externa sunt. & lapilli maxime, sive tartarus, ex vasis epodonticis * effusus, quem diligenter oportet deradere, ne dentem corrumpat, faciatque caducum esse.

§. DCCCLXX.

Factor) Nullus est in sano, & integro homine factor, solo excepto intestino recto, faecibusque crassorum intestinorum, (nam in urina valde exiguus factor est) inde in abdomine aperto nidor ingratus percipitur; sed in thorace minor factor, in cranio resecto fere nullus est. Ergo quando factor in aliqua parte corporis est, cerrum indicium est, humores degenerare, sales alcallescere, & olea in rancorem inclinare. Qui ex ore exhalat, vel ex fordibus oris, & neglecta collutione oritur, vel ex pulmonibus ascendit, vel ex ventriculo denique. Ad pulmonum malum equitatio, ad ventriculi vitium aqua spadana, ad oris vitia aqua cum decima parte vini, & salis octava.

Nimia

Nimia adsumti) Animalia, quae solis vegetabilibus vivunt, excrementa alvi faetore destituta habent. Homo, si solo pane, & aqua vixerit, excrementa egeret parum olida, faetidissima vero qui plurimis carnibus, ovis, & picibus vivunt. Qui de faetore excrementorum queruntur, & me consulunt, solent levari ex usu aquosorum, acidorum, salforum, alimentorum: & quoties in faecibus flavedo naturali straminis colore major est, eadem audacter commendari possunt. In phthisi cum faetore, jubeo abstinere omni carne, plurimo succo limonum, uti: idem consilium bonum est, si in urina faetor molestus fuerit. In hydropicis eadem regula est, carnes ferunt, quamdiu excrementa non faetent, abstinere oportet, quam primum olida fuerint, & ad acida confugere.

ΣΗΜΕΙΩΤΙΚΗΣ GENERALIA.

871. **Q**UUM Morbus sit effectus a sua causa pendens, ens est singulare, ab omni alio distinctum, ideoque in sua propria singulari natura accurate cognoscendum, ut curari queat. Quod idem de Sanitate, ejusque statu vario sentiendum erit.

872. Natura autem praesens vel sanitatis, vel defectus ejus, morbi, raro per se apparet sensibus, hinc nec per se tam conspicue, ubi praesentes in corpore sunt, possunt cognosci: quinimo utriusque ratio saepe latet.

873. Sed ex praesentia utriusque fiunt quaedam effecta pendentia a functionum salubrium exercitatione, vel a laesione earundem; haec quidem distincta sunt ab illis causis, sed tamen ita ab iis pendent, ut earum indolem manifestent, & quum sensuum acie observari possint, magnam his indagandis lucem affundunt.

874. Praeterea vero notitia applicationis causae notae ad corporis partem quamcumque prius cognitam in Physiologia docet naturam effectus, qui inde sequetur; sive ille salutaris, sive perniciosus, futurus sit. Nec multum refert, an causa haec corpori externa, interna, naturalis, accidens, salutifera, morbosa, vel lethalis, sit.

875. Porro

875. Porro haec memorata effecta (873.), atque hae distae causae (874.), quatenus sensibilia habentur ipsa, vel inde quam proxime deducta, vocantur *φαινόμενα*: haec autem solent appellari Signa, quando ex iis sensu notis, lege justitiorum demonstratur praesentia, natura, status, eventus, tam sanitatis, quam morbi, & mortis.

876. Quae vocantur *Διαγνωσικά*, vel *Δηλωτικά*, quando denunciant praesentem conditionem corporis vivi, sani, aegri, morituri, moribundi; si vero praenunciant ea, quae in his futura sunt, tum *Προγνωσικά* appellantur; ubi tandem praegressa in cognitionem revocant, tum *Αναμνηστικά* dicuntur Medicis.

877. In morbis autem designandis id signum, quod proprium est morbo, & ab eo inseparabile, utpote ex natura ejus ortum, vocatur *Παθολογικόν*.

878. Cujus proinde cognitio est necessaria quammaxime, utilissima, indagatu saepe difficillima, semper tamen praesens morbo, quamdiu genium servat; quin & frequenter constat aggregato plurium concurrentium signorum.

879. Illa autem signa, quae docent mutationem, variatasque conditiones, morbi, nomine dicuntur *Επιγεγόμενα*.

880. Quorum tanta est vis ad bene cognoscendum, & curandum, ut vix aliud sit, quod plus emolumenti in praxi afferat: unde etiam summa nocumenta oriuntur his neglectis.

881. Quum vero omnia illa sint effectus producti a causa morbi, morbo, & symptomatibus assiduo mutatis, notant ergo in morbis quolibet tempore conditionem praesentem ejus materiae, quae primo produxerat malum, vel & ejus, quae a malo producta fuerat: quare & solent revocari ad has tres classes, quae sunt:

1. Cruditatis, coctionis.
2. Exitus in sanitatem, morbum, mortem.
3. Secretionis, & excretionis, materiae coctae, quae ideo vocantur *Decretoria*, vel *κριτικά*.

§. DCCCLXXI.

Ens) Quilibet morbus est ens creatum, distinctum, physicum, quod perinde, uti planta, vel animal, ab omni alio ente diversissimum est, & per sua signa dignosci potest. Nomen est a *σημειον*, signum, cujus origo est Hebraica vox *אש*.

In medicina signum vocatur, apparitio sensibus percepta, ex qua percepta medicus dignoscit aliquid a signo diversum, & quod nesciret, nisi hanc apparitionem percepisset. Ita v. g. quartana cognoscitur ex externis phaenomenis, lassitudine &c. In homine signa desumuntur ab iis, quae adsunt, & ab iis quae adfuerunt: inde vero intelliguntur, quae adsunt, quae erunt, & quae fuerunt. Medicus enim scit non praesentes tantum conditiones corporis, sed etiam potentias. Quando per signum novi hominem plethoricum esse: & simul ex physicis praevideo, crastino die magnum aestum futurum; & ex politicis, eadem die eundem hominem majorem vini copiam ingesturum; tunc certe praedicere possum, eum hominem, eo tempore, in praesentissimo periculo apoplexiae fore. Hanc artis medicae partem prae reliquis excoluit HIPPOCRATES, & non alia ipsi divini nomen meruit. Hunc praeceuntem secuti sunt Graeci omnes, quorum scripta exstant, omnium enim librorum quatuor quintae partes unice versantur in signis tradendis: & in his fere propositionibus, post hoc signum fiet haec definita mutatio, ergo hoc remedii genus adhibendum est. HIPPOCRATES morbum tamquam ens incognitum consideravit, DEUM vero instruxisse nos organis, quibus phaenomena percipere, omnem morbum cognitari, si phaenomena externa rite perspecta haberemus. Nam symptoma morbi pars est, omnia vero symptomata conjuncta efficiunt totum morbum, hinc medicus omnia praestitit, quae in mortalium potestate sunt, quando ex observatione symptomatum omnium, cum observatione effectuum a similibus symptomatibus olim productorum collata, concludit ad statum morbi praesentem, & futurum. HIPPOCRATEM secutus SYDENHAMUS credidit, ex perspectis omnibus signis medico perfecte innotescere, quid agendum sit, & persuasus fuit, omnes morbos, si cogniti essent, facillime sanari, tantillum vel adjuvando naturam, vel coercendo. Adeo commiseratione digni sunt medici, qui, cum novam PROSPERI ALPINI *de praesagienda vita, & morte* editionem viderent, contemtim dixerunt; quid adeo placuit BOERHAAVIO in hoc, quem edit, libro? praeter signa enim nihil habet. Certe medico nihil magis interest scitu, nam per haec sola potest addiscere, quis morbus sit, a qua causa, qua in parte, quos humores, & quomodo adficiat.

Curari queat) Quaeruntur signa distincta, quibus ducamur ad talem morbi ab aliis morbis cognitionem, qualis est gemmarum, gemmam unam ab alia per certa signa dignoscentis.

§. DCCCLXXII.

§. DCCCLXXII.

Raro) In apoplexia non vides sanguinem, qui effusus cerebrum comprimit: sed neque integerrimam valetudinem, nisi per anatomen, in te ipso cognoscere potes. Nihil adeo vides eorum, quae in te aegro aguntur, (praeter sola vulnera) nisi phaenomena quaedam extus apparentia.

§. DCCCLXXIII.

Fiunt) Et morbus, & sanitas perinde entia actiosa sunt. In sano homine certi motus contingunt, certae functiones; quae in mortuo vel aliter fiunt, vel omnino abiunt, & deficiunt: hae sunt laesiones functionum. Ex actionibus sanitatem sequentibus sanitas cognoscitur: morbus autem ex iis, quae a sanitatis statu aberrant.

§. DCCCLXXIV.

Physiologia) Nosti naturam mollis pulvae cerebri, & scis, qui inde pendeant effectus. Audis malleum magna vi inflictum esse in eam partem cranii, quae cerebrum continet: facile inde conficis, hominem apoplecticum fore, & aequae certe hoc praevides, ac si praesens apoplexiam patientem videres. Sed idem malleus, si brachium ferierit, non eundem effectum producet, ergo oportet & partem laesam cognoscere, & causam, quae laedit.

§. DCCCLXXV.

Φαινόμενα) Mutationes, quae corpori accidunt, a sensibus perceptae, & a mente cognitae: petuntur autem signa ab iis, quae sunt in homine, extra hominem, & quae homini adplicantur: pertinent ad sanitatem, morbum, & mortem.

Eventus) Quam iusta haec esse oporteat, ex eo cognoscitur, quod integra regna a medici effato pendeant, v. g. a responso, num fetus in utero materno vixerit.

§. DCCCLXXVI.

Παθολογικα) Quod uni morbo ita proprium est, ut nulli alii conveniat: eo ergo cognito morbus cum nullo alio confundi potest. Utinam in omni morbo talia haberemus. Sed vix tres, aut quatuor in tota medicina possidemus. In defectu humoris aquei certum signum est corneae collapsus. In calculo vesicae signum pathognomonicum unicum est, si calculum cathetere contigeris.

Difficillimā) Utinam talia haberentur . Qui unici morbi, surditatis, v. g. omnes differentias, cum propriis signis describeret, plus utilitatis praestaret generi humani, quam celebris per millionum caedes ALEXANDER.

Aggregato) Scire signum pathognomicum morbi, est tenere causam phylicam morbi. Verum haec causa vix unquam simplex est, [1732. nunquam unum organum solum adficit, sed plura perpetuo,] ergo & signa pathognomica plerumque sunt aggregata signorum. Pleuritis est lateris dolor inflammatorius, crescens in inspiratione, cum pulsu duro & febre continua acuta. Dolor punctorius lateris non solus signum est, nam a convulsione visus est oriri, neque dolor punctorius: cum pulsu duro conjunctus, nam & ista mala ex alia inflammatione oriri possunt: neque demum dolor punctorius cum pulsu duro, qui crescat in inspiratione, sed dolor hujusmodi cum febre continua acuta conjunctus. Unum horum signorum nihil definit, conjuncta demum pleuritidem faciunt.

§. DCCCLXXIX.

Manente) Nomen Pleuritidis complectitur tot morbos, quam status Pleuritidis sunt, etsi permaneat nomen, & tribuatur omnibus. Ergo Pleuritis est 1. morbus inflammatorius resolubilis. 2. Morbus inflammatorius tendens in suppurationem. 3. Morbus inflammatorius suppurans. 4. Morbus inflammatorius, qui suppuravit. 5. Morbus, qui inflammatorius fuit, deinde in vomitam mutatus, hac rupta empyema factus est. Omnes hi morbi a se invicem diversi, diversas curationes requirunt. Venae sectio in statu resolubili optima, in suppuratorio pessima est: cum spatium praepararet, quo possit pus in sanguinem recipi, eumque corrumpere.

§. DCCCLXXXI.

Conditionem) Is bonus medicus erit, qui hanc sibi legem scripsit, nunquam se ab aegro recessurum, nisi statu viscerum perfecte cognito. Olim nunquam ad aegrum accedebam, quin conscriberem ex ordine omnia morbi signa, & symptomata, indeque incredibile quantum profeci. Haec si feceritis, & quatuor, aut quinque morbos unius classis per sua signa cognita habueritis, in tota reliqua vita eos morbos facillime dignoscetis.

Cruditatis) Cruditatis dicitur omne, quod a naturali statu aberrat. Quando cruda materia movetur, est *ορυσμος*, quando cocta, *κρσις*.

Critica) Quae est, vel morbi materia, uti sanguis tenax in Pleuritide, quae ea sanguinis dispositio est, a qua morbus natus est: dimidia nempe morbi caula, cum qua, conjuncta febris acuta, & ad latera determinatio, pleuritidem facit. Haec materia perpetuo mutatur, & vel in resolutionis statum mutatur, vel densior fit, vel materies est, post natum morbum ex causa morbi mutata, vel a procatartica causa, vel

a binis conjunctis, ut in eodem exemplo sanguis corruptus a febre inflammatoria, quae Pleuritidem comitatur, idemque causa, quare morbus continuetur. *

SIGNA GENERALIA SANITATIS OPTIMAE.

882. **H**AEC quidem peti debent ex actionibus corporis [695.] exercitatis facile, commode, laete, constantissime.

883. Quarum quatuor conditionum tres priores facile cernuntur, quarta difficilior: etenim tantum cognoscitur maxima constantia per ea signa, quae indicant futuram esse in eo corpore magnam longaevitatem; & hinc eadem quoque praenunciant plerumque sanitatem firmam.

884. Signa autem illa longaevitatis omnia sunt effectus ejus indolis totius machinae quoad solida, & fluida, unde imprimis pendet durabilitas ejus quoad totam compagem; haec vero est reductio assumptorum in naturam similem illis, quae jam constituant machinam sanam.

885. Operosae observationis beneficio, Signa haec possunt referri in Europa ad has classes.

1. A generatione. Conceptus ex parentibus sanis; vegetis; plenae aetatis; rara, sed fervida, venere utentibus, maritimo tempore post perfectam a somno coctionem, tempestate vernam, imprimis & salubri.

2. A Gestatione in utero. Mater praegnans bene sana; corpus satis exercens fortiter; mentem tranquillam habens; & unum modo foetum simul utero alens ex alimento salubri.

3. A Nativitate. Partus post novem integros menses omnino absolutos a primo conceptu, maxime si ille incidit in mensem Decembrem, Januarium, vel Februarium.

4. A Modo, quo corpus crescit. Lentum, & maxime aequabile, incrementum molis, & virium usque ad vigesimum quintum, & ultra, annum aetatis.

5. Ab Habitu corporis. Thorax latus, amplus; abdomen gracile, & compressum, humeri, brachia, femora, crura, firma,

firma, torosa, carnosa, hirsuta, densis, setosisque pilis hirta; cranium magnum, & capax, maxime ad occiput, non a parte faciei apparente, sed fallaci specie, magno capite; cutis dura; caro multa; adeps parcior.

6. Ab Humoribus. Sanguis floridus quidem, at crassior, qui extravasatus concrefcit cito, & satis valide, in molem tenacem; reliqui humores, copiosi, tenaces, modice calidi, minus oleosi, blandi.

7. Ab Actionibus. Respiratio lenta, magna, plena, facilis, aequabilis, cum minima apparente mutatione organorum pneumaticorum; pulsus arteriarum lentus, magnus, plenus, aequabilis, fortis, constans, nec per causas leviores facile mutabilis; alvus tardior, & sine incommodo sicca; urina parcior, & cocta; sudor rarus; somnus profundus, aequalis, reficiens; voracitas cum digestionem facili; tolerantia laborum, tarditas tam ingenii, quam motuum animi, & corporis, constantia ad mutationes accidentes.

886. Quod vero corporis fabrica apta sit exercere suas actiones facile, commode, laete, deprehenditur, 1. ipso sensuum experimento. 2. Si signa adsunt modo exposita [885.]. 3. Si partes solidae deprehenduntur esse validae, tenaces, elasticae, quoad materiem; si sunt praeditae ea mole, forma, superficie; si sunt connexae eo modo, situ, proportione; unde motus tam proprii, quam communes, tam in solidis, quam in fluidis, facillimi, expeditissimi fiant. 4. Si ea sit natura humorum, quae motus intestinos, circulatorios, secretorios, nutrientes, excretorios, efficit sine inaequabilitate, & absque effectis hujus. Et quidem signum evidentissimum, quod docet hanc aequabilitatem adesse, est absentia pulsationum, tumorum, dolorum, calorum, immobilitatis, insensibilitatis; in variis partibus variorum. 5. Si ea est ratio unionis inter mentem, & corpus, unde moderati quidem, non vero vehementissimi, fiant affectus animi. 6. Si color est roseus, & candidus, vel laete nigrescens; calor moderatus; ad sensum levitas. 7. Maxima vis resistendi omnibus morborum causis.

887. Sed maxima potentia superandi causam singularem hujus, illiusve morbi, sive venenatam, sive contagiosam, non notat semper sanitatem perfectissimam; & contra: ut certe in morbis contagiosis, & in venenis, clare patescit.

§. DCCCLXXXII.

Commode) Sanitatis varia discrimina sunt, & gradus: inter centum homines sanos unus sanissimus est, alter sanior tertio &c. Ita HIPPOCRATES, „ sexcenta in homine esse, aquosum, falsum, amarum, & in falso denuo falsius, & falsissimum. Signa vero hujus sanitatis antea tradenda sunt, ut de morbo judicare liceat. Nam rectum est norma sui, & obliqui.

§. DCCCLXXXIV.

Longaevitata pender 1. a bona constitutione corporis: 2. a resistentia contra ea, quae corpus destrunt. Nempe oportet, ut res non naturales vertantur in naturales; & assumpta vitalia reddantur.

§. DCCCLXXXV.

Operosae) Has notas undique conquifivi, maxime ex tribunis militum, qui commilitones caro emunt, hinc sollicitate advertunt, ut robusti sint, aptique laboribus, inediae, & siti. Deinde ab alio didici, qui servos ad triremes solebat emere.

Europa) De Europae statu medico commentarios habemus, de reliquo orbe vix quidquam. Nam etiam Arabes sua pleraque ab Europaeis habent.

Rara) Sapiens LYCURGUS, ut veneri stimulos adderet, sanxit, ut levis infamiae nota publice imprimeretur noviter nupto, si propalatum fuisset, eum cum uxore rem habuisse. Sic obtinuit, ut venus perpetuo quaesita, sed raro inventa, fervidior esset, ita sperabat cives suos omnes alios mortales fortitudine superaturos. In Gallia homines ex furtiva venere genitos [enfans d'amour] vulgo pro robustioribus habent, prae illis, qui ex officio nati sunt.

Verna) In homine nullum certum tempus veneri constitutum est, sed in brutis res manifesto nota est. In homine demonstrant schedae publicae, quae natos, & denatos enumerant, sanissimos eos esse, qui tribus ante vernum aequinoctium mensibus nascuntur. Has leges olim commendavit suavissimus SOCRATES; quando homines increpat, valde sollicitos, ut egregios pullos ex equis tollerent, sed negligentes omnis curae, qua obtinerent, ut sani liberi nascerentur.

Exercens) Haec una est ex rationibus, quare principum proles adeo caduca sit, quia mollem vitam, inertemque delicatae matres degunt. Praestat certe corpora exercere. Sic equae robustissimos pullos pariant, monente VIRGILIO: & qui fortes equos optant, equas agitant. Eadem cura est illis, qui canes ad cursum, aut pugnam eximios educare student.

Unum) Semper enim melior erit gemellis, aut trigeminis, si reliquae conditiones pares fuerint. Deinde melior erit fetus, quem mater toto tempore graviditatis sana gestavit: & eo robustior, quo diutius gestatus est [1732. neque praecocem, neque rardum esse oportere.]

Decembrem) Januarium, & Februarium, ii enim vere concepti fuerint.

Lentum) Et animalia, & homines, qui velociter crescunt, brevis vitae esse reperiuntur: ob vasorum obcallefcentiam nimis praecipitem, & phthisicam dispositionem. Juvenes, qui vix videntur crescere, longaevisissimi sunt, id reperio in diariis meis. Quantum nempe tempus incrementi est, tantum solet esse status, & decrementi. Ita qui per 25. annos crescit, vivet annos 75. stabit enim ad quinquagesimum, decrescet ad 75.

Capax) Non ita, ut laxae buccae late pendeant, sed ut ossa magnam cranii cavitatem comprehendant. Veteres sculptores equidem HERCULI, & LAOCOONTI exiguum caput finxisse videntur, sed haec apparentia ad latos humeros referri debet, inter quos caput quasi absconditur.

Craffior) Sanguis tenuis, & floridus optimam, sed inconstantem sanitatem praestat. Humores vero renaciores faciunt tolerantiam laborum; hinc robustus homo raro etiam post labores sudat.

Mutatione) Quo integrius homo valet, eo minus suam respirationem externis signis prodit, somni ramen tempore excepto, uti saepe in sanissimis hominibus advertentibus observavi, quia pulmones maxime meabiles, & explicabiles, & contractiles sunt, & in omnes humores perfectissime agunt. Quo vicissim morbosior valetudo, eo magis externis signis evidentior respiratio.

Leviores] Qui servos emunt, pulsus, & respirationes numerant, deinde currere jubent: si tunc a magno motu pulsus, & respiratio non admodum mutantur, intelligunt corpus validissimum esse: quo morbidius, eo leviori ex causa pulsus mutatur; mortisque candidati vix corpus movent, quin pulsus bis, vel ter frequentiores fiant. [1732. experimentum tribuit tribuno militum.]

Sicca] Tunc enim plurimum de ingestis adtenuatur, neque per alvum abit, sed absque sensu perspiratur. Vidi sanissimos homines conquerentes de alvi segnitie, & siccitate, sua certe bona perosi, cum haec siccitas sit signum robustae temperiei; & vidi, qui, cum sanissimus esset, singulis septem diebus semel alvum levaret. Idem de urina verum est. Contra quo quisque debilior est, eo plus faecum edit, eo plus etiam mingit, quod frequens est incommodum hypochondriacorum, & hystericarum.

Bonam

Bonum etiam, quando a prandio neque calent, neque tument, qui multum edunt, & facile digerunt.

Somnus] In fanissimis hominibus profundus est, mortisque similis, sed alacres inde resurgunt.

Ingenii) Qui corpore valent, stupent ingenio, & vicissim. Nam mobilitas summa cerebri, & nervorum ad ingenium requiritur: sed ea ipsa ponit corporis debilitatem. E contrario soliditas, quae robur facit, nervos supponit minus aptos ad eam mobilitatem, quae cogitationibus inservit. Nihil est ab omni parte beatum, neque Salomon erit, qui Methusalem est. De Anglo illo longaevo nihil scimus, nisi caseo plurimum delectatum fuisse, & centum annos natum adulterium commisisse.

Mutationes] Calorem, frigora &c. Hinc CELSI consilium, sanum hominem nullis legibus adstringi debere, sed vita maxime varia uti, quae corpus ad omnes mutationes facile ferendas disponat.

§. DCCCLXXXVI.

Sensuum] Quisque in se ipso praesagia de propria longaevitae habet. Si enim a cibo minime gravatur, bene est: si etiam a pastu respiratio libera est, quando chylus ad sanguinem miscetur, bene est. Si corpus suum in nulla parte gravius percipit, bene est, tandiu enim aequabiliter perfluuntur omnia, quandiu aequae ponderosa sunt. Nemo sanus pedes suos graves percipit, neque corpus, quando uni pedi innititur.

Proportione] Statuarii artis periti aliam symmetriam Mercurio tribuunt, aliam Apollini, Herculi aliam. Illa proportio, quidcunque demum sit, nota statuariis, demonstrat corpus certo modo factum specificis motibus aptius natum esse. Quando vero corpus ratione proportionum pulcherrimum est, id etiam omnibus functionibus vitae humanae optime defungitur. Quibus vero pars aliqua praevalet, non possunt diu durare.

Exerceri) Quando partes absque pulsatione, dolore, tumore, rubore, motu valido exercentur: haec enim demonstrant maxime aequabilem distributionem humorum. Ubi vero pulsatio, tumor, & dolor, ibi morbus, inquit HIPPOCRATES. Nam nullam pulsationem percipi demonstrat, liquida omnia per suos canales absque renixu transire, quae maxima conditio ad longaevitatem est.

Moderati) Corpus, quod animae aptissimum hospitium est, plerumque facile ad adfectus animi determinatur, iram, tristitiam, vel laetitiam. Beati sunt, quibus haec mobilitas moderatior contigit: si aliter fuerit, tunc adfectus animi perinde consumunt, uti vestem tinea exedit, manifesto indicio adfectuum fontes in corpore haerere. Non ergo mirum adfectus animi signa sua in corporis fabrica exhibere, & habitu ipso ingenia distingui. Nisi forte malignitas corporis ab animae robore superetur, uti SOCRATES corpus suum, ad omnia vitia formatum, sapientia
poten-

potentiori correxit, coegitque animam omnium mortalium optimam incolam recipere.

Candidus) Macilentiores homines saniores sunt. Delicati, & obefuli, morbidi sunt, & per levem emaciationem mire deformes fiunt, produuntque minus bonam corporis fabricam. Optimum etiam signum est, quando eodem quotidie tempore fames, digestio, faecum quarumcunque egestio, & somnus se ex ordine aequabiliter excipiunt.

Contagiosis) Pleuritis, variolae, & venerea lues florem juventutis demetunt. Pestilenti caelo homines, qui chronice laborant, & languidi, optime habent, & hydropici fere sanantur, sola pulcherrima pubes perit, & plethorici homines. Adeoque, qui pesti restitit, non habet, cur corpus suum firmissimum esse credat, illa vero demum dispositio optima est, quae non uni, sed omnibus morbis firmissime resistit. Porro Hispani toti sicci, ab impura venere cum feminis infectis vix lue venerea corripiuntur, pingua vero Germanorum corpora cum iisdem feminis peccata graviter luunt, & continuo inficiuntur.

SANITATIS SINGULARIS SIGNA.

888. **V**isceris cujusque optima conditio singularis cognoscitur, si actio ejus prompta, laeta, constanter, in suis effectisprehenditur; quae quum in Physiologia quam uberrime explicata habeantur, facillime huc vera cum ratione referri poterunt.

889. Sed sanitas est conditio haerens in tota compage simul totius corporis, constantis ex solidis, & ex fluidis; haec ergo unicuique homini privata sua est; ideoque tantum ratione sui singularis corporis talis est; unde igitur diversa corpora, quae summopere differunt tam in solidis, quam in fluidis, tamen singula sana esse poterunt; hanc vocavere veteres *ιδιοσυγκρασίαν*, vel sanitatem temperiei, quae proinde difficulter ad singularia capita determinari potest; sed tamen proposita Antiquis divisio in temperiem calidam, frigidam, humidam, siccam, biliosam, sanguineam, phlegmaticam, atrabiliariam, aliquem in Medicina usum habet.

890. Calidi temperamenti signa describuntur esse pili flavi, crassi, copiosi, toto corpore; color oculorum in alba parte rubescens,

bescens, in carunculis lachrymalibus, facie, labiis, ore, valde ruber; corpus gracile, agile, robustum, calidum; pulsus major, crebrior; iracundia, sed brevi furore detonans. His videntur esse vasa robusta, contracta, viscera valida, humores valde moti, densi, & acres; quibus humectantia, diluentia, temperata, profunt; calefacientia quaecumque quammaxime nocent.

891. Temperamenti frigidi signa omnia contraria enarrantur esse glabrities, pili tenues; color pallescens; corpus crassius, tardius, debile, frigidum, facile tumens; pulsus minor, tardior; *ἰσχυρία*, metus. His humores blandi, aquosi, pituitosi, tardi; solida laxa, flaccida. Profunt roborantia, calefacientia, nocent frigida, humida, laxantia.

892. Siccum autem temperamentum spectatur fere signis calidi (890.), si simul adest macies; vasa hic contracta, humida pauca, & fere acriora. Nocent, & juvant ut in calido. Humidum autem facile convenit frigido, si tumor accedit, (891.) unde reliqua eadem.

893. Biliosa temperies cognosci describitur a pilis copiosis, nigris, crispis; duritie, macilentia, gracilitate carnis; colore fusco; venis magnis; pulsu magno, celeri; pertinacia; iracundia. His videtur major solidi, quam humidi copia excedere; ficcis conveniunt (892.), & calidis (890.), calida, sicca, his nocent; humectantia, refrigerantia, profunt.

894. Sed sanguineum temperamentum distinguitur pilis rarioribus, flavo-albis, fuscis; carne molli, copiosa; venis amplis caeruleis, sanguine distentis; colore roseo; iracundia; flexibili mobilitate. Profunt his evacuantia, & temperantia; nocent calefacientia, & stimulantia valida.

895. Phlegmaticum quoque depingitur glabritie cutis major; pilis albis, tenuibus, tarde crescentibus; albedine, tumore, mollitie, pinguedine, corporis; venis angustis, latentibus; his videntur vasa sanguinea angusta, lateralia vero latiora, conveniunt frigidis [891.]; unde & his humida, atque frigida, maxime obsunt; juvat quidquid calefacit, roborat, siccat.

896. Melancholicæ denique temperiei indicantia habentur glabrities; pili nigerrimi; macilentia ingens; siccitas magna; color ubique maxime niger, qui in tali ratione cernitur; cunctatio; constantia; ira memor; magna penetratio intelligentiæ. Quare his vasa videntur stricta, robusta, macria; humores densi, tenaces, admodum permixti, nec facile separabiles, aut mutabiles. Nocent his quammaxime calida, sicca, acria; juvantur autem omni humectante, refrigerante, laxante, emolliente, leniter, sine acri, dissolvente.

897. Porro maxima hinc utilitas in perspiciendis morbis, qui ex quolibet temperamento oriundi, unicuique proprii prævideri queunt, unde hinc magna pars causarum *πρηνεσμηθῶν* pendet.

§. DCCCLXXXVIII.

Laeta) Pulmonis dispositionem cognoscimus, pertentato pulsu, & numero inito pulsuum intra certum tempus, tunc jubendo hominem, ut aërem quamplurimum hauriat, & quam diutissime retineat. Si id absque molestia, & dolore, & pulsus mutatione, & quam diutissime præstiterit, certum est pulmones ipsi optimos esse. In reliquis visceribus similia experimenta institui possunt. Volo scire, an cor bonum sit, video, num palpitet, quando caleo, aut vehementer moveor, aut chylus ab alimento in sanguinem venit.

§. DCCCLXXXIX.

Singularis) Nulla datur in orbe sanitas generalis. Sanitas enim pendet a certa solidorum, & fluidorum proportione, quæ cuilibet homini propria est. Cajus, & Sempronius optime valent, sed dentur nunc Sempronio sani humores Caji, laborabunt ambo: restitue cuique suos bonos humores, bene habebit uterque. Perinde, uti nunquam duas facies perfecte similes reperias, ita neque unquam cor, & pulmo unius hominis, cordi, & pulmone alterius perfecte similis est. Id proprium dixerunt *ιδιοσυγκρασιαι* veteres, ex quorum scriptis hæc desumfi: addidi vero causas a structura solida petitas, & brevem catalogum juvantium, & nocentium.

Sed tamen) Classes istas refutabat HELMONTIUS; neque tamen usu carere adfirmare ausus est.

§. DCCCXC.

Calidi) Iracundia facilis, sed similis pacatio: irasci faciles, tamen ut mitescere possint. Iidem in eodem calore aeris cum aliis viventes calidiores sunt.

§. DCCCXCI.

Frigidi) Corpus facile a quocunque vitio tumet: vix animi adfectum alium sentiunt, praeter meticulositatem, ut omnia tuta timeant.

Calefacientia) Aromata, & scorbutica. Puellae vero, quae ad hanc classem pertinent, perdunt se ipsas, quando theam copiosius bibunt.

§. DCCCXCII.

Siccum) Humores pauciores, agitati per vasa contracta, hinc acriores redditi.

Macies) Tunc vasa contracta sunt, humores pauciores, hinc acriores, a majori motu. His nocent calefacientia, uti de omnibus calidissimis notum est, Afris, Hispanis, Italisque: iisdem exigua aeris mutatio continuo truculentissimos morbos infert.

§. DCCCXCIII.

Copiosis) Apud calidissimas gentes, Mauros, & Asiaticos, pili abundant, & in omni puero, quando adolevit, & calidior factus est, simul pili prodeunt; ipsae demum robustiores puellae genis sunt languinosae.

Iracundia) Vocantur *πικροχολοι*, *ανω*, & *κατω*, cholericici, & videntur plus bilis facere, quam alios, hinc plus caloris habere.

§. DCCCXCIV.

Perfekte uti ACHILLES Homericus. Continuo his sanguis rarefit,urgentque vasa.

§. DCCCXCVI.

Ira memor) . . Manet alta mente repostum Judicium Paridis, spretaque injuria formae, & alibi . . . memorem Junonis ob iram.

Constantia] Quales semel fuerunt, manent perpetuo. Quando semel bono auscultant, fiunt in virtutum exemplaria; si malo, veri cacodaemones. Hi nigri sunt, quos caveri jubebat HORATIUS.

Penetratio] Detectio rerum obscurissimarum obtinetur, quando mens unicum objectum diu contemplatur, & undique considerat, neque ab aliis objectis interea distrahitur. Hujusmodi mentes sunt melancholicorum, qui aptissimi sunt ad promovendos scientiarum limites, quod perspicax vidit ARISTOTELES. Exemplum illustre est SVMMERDAMIUS, qui ex omnibus generibus insectorum accurate cognitis, & dissectis, postquam singulorum generum characteres definiverat, paucissimas classes constituit,

stituit, immenso labore. Idem de apibus, pulice, pediculo, mulcis volitantibus plurima scripta reliquit, quae forte aliquando edam (1722.) & undique ex Galliis conquisivi, talia cerre, quae MALPIGHII industriam longe superant. Sed idem SVVAMMERDAMIUS adeo atra bile plenus fuit, ut adloquentem vix responsione dignaretur, & immoto vultu adspiceret: & in cathedram productus, SYLVIO Praefide, haereret adtonitus, & neque verbulum reponeret ad objectiones opponentium, totamque curam respondendi Praefidi relinqueret, quo tamen ipso forte doctior erat. Denique ante mortem correptus furore melancholico, scripta, quae secum habebat, combussit omnia, fanatica ekstasi percitus: & tate periit, sceleton, & exuvias hominis simulans.

Dens] Atram bilem prae aliis bene descripsit HIPPOCRATES, quod illud temperamentum eo tempore in Graecia frequens videret, uti etiam nunc melancholici ibi frequentissimi sunt.

§. DCCCXCVII.

Morbis] Commodum est, quod integrae nationes sub eodem temperamento ordinari possint. Itali, Lusitani, Hispani ad annum aetatis decimum octavum vividi, & ludibundi sunt: post trigesimum annum tristes omnes, morosi, melancholici, & haemorrhoidarii fiunt. Idem propriam sanationem sibi adplicant, aromata fugiunt, balnea amant, & aquam bibunt abstemii.

SIGNA MORBORUM.

898. **S**igna futuri morbi petuntur 1. ex animadversa mutatione insuea functionum qualiumcumque; praecipue quidem ex imminuta perspiratione Sanctorianæ, lassitudine insolita, & corpore ad sensum graviore. 2. Ex accurata cognitione temperamentum in unoquoque homine, atque simul ex singulari structura corporis uniuscujusque. 3. Ex observatione classium, quibus continentur causae προκαταρκτικῆς (744. ad 780.). 4. Ex scientia certa Epidemicorum, dato tempore regnantium.

899. Signa morbi praeteriti habentur ex cognitis effectis, quae relicta sunt post quamlibet laesionem partis cujuscumque solidae, aut peccatum humorum sequentia, aut post actiones

laetas: qui enim usus partium perspectos in sanitate confert iis defectibus, qui relictī sunt, inde concipit morbi indolem.

900. Signa morbi praesentis spectant ejus causas, naturam, symptomata; statum, eventum.

901. Signa indicantia naturam causae morbi petenda sunt, 1. Ex observatione rerum earum, quae corpori applicatae, vel applicandae, morbos constituunt, vel facient. Vid. *Αἰτιολογίαν Παθολογικῆς*; 2. Ex *Ἰδιοσυγκρασίᾳ* Vid. 888. ad 898.) 3. Ex observata natura effectuum in sensus incurrentium.

902. Morbus solidae partis cognoscitur, 1. ex vi, qualitate, modo applicandi, duratione, causae, sive internae, sive externae; 2. ex mutatione sensibili qualitatum, situs, nexuque, loci affecti; 3. a laesis functionibus; 4. ab excretis a loco affecto recta, vel oblique, prodeuntibus.

903. Vulnerum, contusionum, corrosionum, ambustionum, praesentia, si patet sensibus, eo ipso noscitur.

Horum autem conditio, & status, scitur 1. ex conspectu; 2. ex natura partis laesae; 3. ex symptomatibus.

Eorum eventus praesagitur, 1. ex necessitate functionis laesae ad vitam, vel sanitatem; 2. ex indole laesae partis; 3. ex ipso modo laesionis; 4. ex temperie aegri.

904. Praesentia sensibus patens ulcerum, fistularum, scirrhorum, cancri, carcinomatis, inflammationum, gangraenarum, sphaceli, facillime facit, ut noscantur per sua signa pathognomica, quae in ipsa eorum definitione continentur.

Sed & status horum noscitur, 1. inspectu, tactu, odoratu; 2. cognita indole partis laesae; 3. observatione symptomatum.

Sed eventus praesagitur, 1. a natura cognita mali; 2. a natura partis laesae, ejusque influxu in vitam, sanitatemve; 3. a vicinia aliarum partium cognitarum; 4. a difficultate applicandi auxilii; 5. a temperie.

905. Si autem mala haec (903. 934.) intro abscondita sensibus latent, deteguntur tamen signis petitis, 1. a natura caetae; 2. a functione quacumque simul laesa; 3. ab excretis; 4. a loco affecto per anatomen cognito, tam interno, quam externo; 5. a qualitate sensibili laesa.

Status

Status autem, & eventus eorum habentur, ubi primo cognita sunt, ex iisdem ac jam dictum (902. 904.)

906. Locus affectus in morbis, si externus est, vel internus, sed laesus a causa externa, habet plerumque signa ipsis sensibus externis patefcentia, unde facile detegitur, sunt enim morbi plurimum hi: vulnus, contusio, inflammatio, oedema, ulcus, gangraena, sphacelus, luxatio, distorsio, fractura, caries, atrophia, scirrhus, cancer, carcinoma.

Etiam comparatio functionis laesae cum origine illius instrumenti, quo actio fiebat sana, sedem mali docet.

907. Locus affectus internus a causa interna difficiliter patefscens, detegitur tamen 1. a natura cognita causae; 2. a functione laesa; 3. a natura morbi; 4. ab excretis inprimis; 5. ex symptomatibus bene cognitis comparatis cum Scientia Anatomica partium: etenim ex his quinque fontibus praecipue cognoscuntur morbi interni, & latentes, cerebri, narium, faucium, thoracis, pleurae, mediastini, pericardii, pulmonum, cordis, diaphragmatis; hepatis, splenis, ventriculi, pancreatis, mesenterii, intestinorum, renum, ureterum, vesicae, urethrae, uteri, genitalium.

908. Signa morbi Acuti in humoribus nati habentur, 1. ex velocitate, & violentia, incrementi ipsius morbi; 2. ex vehementia symptomatum; 3. ex functionibus laesis; 4. ab excretis; 5. a constitutione epidemica; 6. a tempestate anni; 7. a sexu, aetate, vita, temperie aegri.

909. Si omnia haec signa (908.) valida admodum sunt, denunciant periculum ingens; si leviora, promittunt aliquid adhuc boni.

910. Signa rursus morbi acuti in fluidis, quae definiunt, & praefagiunt, statum, periculum, durationem, eventum, intelliguntur ex observatis effectis pendentibus a vitiatis nostris humoribus (760. ad 766. 781. ad 792.)

911. Signa Acrimoniae in humoribus sunt inprimis dolor sine signis motus aucti, & sine apparente obstructione majore; ut & erosio partium sine tumore simul praesente.

912. Signa Acrimoniae Alcalinae sunt foetor cadaver olens
in

in toto, aut in parte; sapor ut carnis, ut urinae, putrefactae; erosio cineritia, plumbea, nigra, quoad colorem, eaque cellerrime proserpendo grassans; sitis ingens, vix sedanda; appetitus prostratus, atque ab omnibido abhorrens; faeces alvi solutae, splendentes, cadaverosae, fuscae, nigrae; urina acris, crassa, fusca, spumescens, foetida instar putrefactae, vix demittens faeces; sudor vix ullus, aut similis lotio, modo descripto; cutis arida externa, ut & interna narium, oris, linguae, faucium; cruor tenuis, dissolutus, floridus, vix concreescens; pustulae, rubellae, ichorosae, fuscae, plumbeae, nigrae, subito gangraenosae; bubones, anthraces, maculae purpureae, inflammationes acutissimae, celerrimae; sphaeceli cum bullis elevatis; juvamen ab acidis.

913. Signa Acrimoniae Acidae sunt foetor acidum spirans; sapor similis; color pallidus faciei, anguli oculorum, labiorum, oris, gingivae, faucium; erosio lenta, cum pallore; sitis non magna; appetitus saepe ingens; digestio celerrima; validus appetitus rerum terrestrium, & absorbentium; tormina alvi cum pallore, & frigore; faeces alvi torminales, acidum spirantes, virides; urina stranguriosa, crassa, alba, cum sedimento crasso, copioso; sudor multus, & acidus; cutis laxior; sanguis crassus quandoque pallidior, aliquando nigrescens; inflammationes, leviores, & lentiores; juvamen ab iis, quae acido opposita.

914. Signa Acrimoniae Muriaticae, vel Ammoniacae sunt sapor salus; erosio lenta, pruriens, ruborem inducens; sitis assidua, ingens, vix sedanda; siccitas; rigiditas; urina falsa, tarde putrescens, cum sedimento spisso, & cum pellicula tenui pinguiuscula innatante; juvamen ab Aquosis.

915. Signa Acrimoniae oleosae putrefactae sunt foetor empyreumaticus; sapor amarus, rancidus, acer, pinguis, ut ab oleo ambusto, vel putrefacto, fauces exurens, nidorosus; erosio fervida, nigra; nausea, appetitus omnino, & cum horrore deletus; sitis summa; faeces alvi pingues, foetidae, dum redduntur fervidae; urinae flammeae, foetidae, spumosae, paucae, calidae; cutis arida; oris siccitas, fordes, graveolentia; cruor

S I G N A M O R B O R U M .

ambustus; inflammationes acres, celeres, pertinaces; suppurationes similes; gangraenae foetidissimae; juvamen a frigidis, acidis, aquosis, saponaceis.

916. Signa Fluiditatis nimiae sunt perspiratio Sanctoriana, sudor, urina, saliva, foex alvi liquida, nimium aucta; corporis totius marcor, contractio, debilitas, sitis, mobilitas; juvamen ab Inspissantibus.

917. Signa Tenacitatis auctae nimis sunt tumor, dolor, anxietas, circulatio, secretio, excretio, impeditae; lentor humorum circulantium, secretorum, excretorum; si cum hisce signis frigus simul manifestum, tum designat pituitosum; verum si calor ingens simul adest, tum spissum inflammatorium significatur.

* 917. Inde etiam signa praedominantis aquae, salis, olei, terrae, habentur nota.

918. Si vero una cum praedictis signis apparent simul signum Vitae vel Circulationis validae, tum designatur citissima, summaque destructio; contraria autem oppositum demonstrant.

919. Quin etiam ex omnibus his bene perpensis intelliguntur signa Malignitatis in Acutis: quum enim haec significet celerrimam morbi mutationem in mortem, poterunt haec colligi, 1. ex causis validis, velocibus, corpori applicatis, ut sunt pestis, venena, ignis, putredo; 2. ex cognita per observationes violenta natura praedominantis Epidemici; 3. ex cognita temperie naturali, atque morbosa, aegri; 4. ex resistantia pertinaci contra omnia genera remediorum, licet valida vi mutante praedictorum; 5. ex symptomatibus malis, quae vitales actiones praecipue admodum laesas esse testantur; qualia sunt ex primariis sitis inextinguibilis; siccitas, sordities, albedo, flavedo, fuscus color, nigredo, maxime cum crustis, in ore, naribus, lingua, faucibus, palato; appetitus integre deletus; nausea perpetua, ingens, abominabilis; vomitus assiduus; singultus; dolor, & anxietas valida circa stomachum; reiectio sincera per vomitum feri, bilis, putridi humoris; Alvi dejectio sincera, liquida, foetida, non levans, valde debilitans, fibras, carun-

carunculas, membranas secum ferens; Urina valde tenuis, rubra, spumosa, parca, saepe reddita; Sudor frigidus, vitcosus, guttatus, circa caput, & collum, non levans, foetens; Pulsus celer, debilis, durus, inaequalis, intermittens; Respiratio citata, anhelosa, impedita, tussiculosa, dolens, sublimis; mentis alienatio, delirium, furor, insensibilitas; Somnus nullus, turbatus, non levans, laborem faciens, aut perpetuus; Sanguinis excreatio; ejus Mictus, aut per Alvum exitus; stillae sanguineae, paucae, atrae, ex Naribus; tremores insoliti linguae, labiorum, manuum; convulsiones validae; anxietas; membrorum, capitulive, assidua, jaectatio; decubitus supinus; propenduntia pedum a lecto quasi neglectim, ut & non percepta aegro nuditas horum; oculi sponte lachrimosi, tristes, vagi, fixi, ficci, pulverulenti; insciis exeuntia excrementa; collectiones floccorum, atque palpationes sollicitae, laboriosae; maculae purpureae; crises nec integrae, nec levantes; mutationes insolita quaeque.

920. Morbi Acuti superabiles natura, vel arte, judicantur ex absentia horum signorum (919.) & contra.

921. Cruditas, coctio, crisis, eventus in salutem, alium morbum, vel in mortem, sunt objecta, & signa, Prognosticos in morbis.

922. Materia morbi praedita ea mole, figura, cohaesione, mobilitate, inertia, ut faciat, vel augeat, morbum, appellatur Cruda.

923. Ille autem status morbi, in quo haec ita se habet, dicitur Cruditas morbi; quod obtinet aequae in morbis, ubi tota massa humorum infecta est, quam in iis, ubi una modo pars tali materie obsessa habetur.

924. Quod idem de solidis, quatenus vitio humorum aegrotant, verum est.

925. Cruditas illa (922. 923. 924.) cognoscitur, 1. ex vigore morbi durante, vel crescente; 2. ex augmento assiduo symptomatum; 3. ab exercitio functionum adhuc valde laeso; 4. omnium optime ex recessu humorum circulantium, secretorum, excretorum, & excrementorum, a statu sano, quoad copiam,

piam, vel qualitates; unde in sudore, lachrymis, muco, saliva, sputo, redditis per vomitum, bile, faece alvi, urina, ichore, pure, sanguine, menstruis, lochiis, lacte, abscessu, aphthis &c. indicatur.

926. Si autem materia morbi prius cruda (922.), per actiones vitae, aut propriam indolem, vel per medicamenta apta sic mutata est quoad molem, figuram, cohaesionem, mobilitatem, inertiam; ut minus recedat a statu salubri, minus laedat, adeoque impetum morbi imminuat, Coëta jam appellatur.

927. Status autem morbi ille, in quo haec [926.] ita fiunt, appellatur Coëtio, Maturatio, vel Πεπασμός.

928. Cognoscitur ille status morbi [927.], & materiae [926.], 1. ex quiete morbi, ejusdemque decremento, viribus vitae interim constantibus, vel & incrementibus, 2. a sedatione, imminutioneque, symptomatum, concomitante vitae robore; 3. a restitutione functionum in integrum; 4. ex similitudine humorum circulantium, secretorum, excretorum, excrementorumque, cum naturalibus confer (919.)

929. Causa mutans Cruda (922.) in Coëta [926.] est actio Vitae superstes, immutatio spontanea materiae morbolae, virtus medicamentorum auxilians.

930. Materia morbi eousque coëta per causas suas, ut evaserit salubri simillima, appellabitur Resoluta; haec actio dicitur Resolutio, quae erit sanatio perfectissima, absque ulla evacuatione contingens; supponens materiem benignam, optimam naturam, bona medicamenta.

931. In morbis Acutis, qui in humoribus consistunt, disponitur ut plurimum certo tempore materies morbi ita, ut fiat subita mutatio Morbi in Sanitatem, vel in Mortem, quae permutatio Crisis appellatur; atque ipsa materies ita disposita Critica dicitur.

932. Causa talis motus est vis Vitae superstes irritata a materie morbi variis conditionibus praedita, ut evacuetur, ut transmigret, vel ut occidat.

933. Si ad evacuationem, vel mutationem loci, apta est materia, nondum tamen similis salubri, parit mutationem in motu

humorum diversam ab ea conditione, qua in corporibus sanis fieri solet, vocatur Perturbatio Critica.

934. Illae autem Permutationes, quae a vi Vitae incipiente movere, circumducere, miscere, separare, materiem criticam, oriuntur, si fiunt sensibiles, appellantur Symptomata Critica, suntque signa Crisios jam natae, aut mox futurae. Horum distinctio difficilis, ignoratio damni, & periculi, plenissima.

935. Saepius enim confunduntur cum symptomatibus a causa morbi, morbo, vel cruda materie morbi ortis; unde plerumque sequitur infaustissima medendi Methodus.

936. Signa vero, quibus internoscuntur symptomata Critica a Morbosis, sunt primaria haec: 1. Symptomata illa oriuntur a vi Vitae superante vim Morbi, haec autem a vi Morbi praeva- lente ipsi facultati Vitali. 2. Illa fiunt praegressa Coctione suis signis manifesta, & bona reperta, haec in Cruditate comperta. 3. Illa fiunt circa tempus proprium crisi, haec omni morbi tempore, maxime in augmento. 4. Illa brevi levant, haec cito nocent.

937. Primaria illa symptomata Critica, & signa, sunt haec, quae crisin evacuantem praecedunt: post coctionem, tempore critico, subito, sine nova manifesta morbi causa oriens stupor, somnolentia, sopor, vigiliae, delirium, anxietas, dispnoea, nox molesta, rigor, dolor, rubor, titillatio, punctura, gravitas, densitas in parte; tenebrae, splendor, lux, lachrymae spontaneae, in oculis; nausea, aestus, sitis, retractio hypochondriorum, tremula agitatio labii inferioris.

938. Evacuationis Criticae praesentis signa habentur, & producta sunt: si post animadversa prius [936. 937.], deinde conspicitur vomitus, salivatio, mucii excretio, excretio sputorum, alvi fluor, urina, haemorrhagia ex naribus, utero, haemorrhoidibus, sudor, abscessus, pustulae, tumores, bubo, parotis, aphthae, humorum ex loco in locum translatio.

939. Cognoscuntur haec (938.) critica salubria, nec per artis sollicitudinem turbanda esse, si praegressa fuerint [936. 937.] jam dicta: coctio praegressa; morbi status; vis vitae bona; excrementa similia naturalibus; convenientia morbo, parti

parti affectae, vitae, victui, aetati, sexui, temperiei; tempus, locus, levamen post haec tam quoad morbum, quam quoad symptomata; color, calor, robur; pulsus, respiratio, actiones omnes, statim restituta, vel incipientia multum restitui; tum constantia criticae evacuationis usque ad finem morbi: si enim omnia haec, vel pleraque, signa adsunt, tum perfecta erit separatio morborum a sano; diciturque Crisis perfecta evacuans, vel separans.

940. Si autem illa signa [939.] absint, aut horum contraria eveniant, tum apparet haec esse symptomata Morbi, non autem Vitae triumphantis; adeoque tunc mala sunt, atque curanda ut morbi ipsi, si vero omnia haec non adsint, sed tantum quaedam, eaque nec perfecta, tum cognoscitur materiem male criticam vagam huc, illuc, ferendam, parituram varia phaenomena, quae Crisis μεταστικη appellatur.

941. Unde axiomata in diagnosticis, & in prognosticis, haec recepta sunt, & alia similia:

Evacuatio Critica post Coctionem semper bona.

Eadem die Critico bona.

Est autem varia quoad tempus, & quoad materiem, pro ratione aetatis, temperiei, sexus, regionis, tempestatis anni, morbi, epidemicae constitutionis.

Erit illa ante Coctionem mala.

Coctio autem ipsa semper bona.

Quo Coctio citior, eo melior; non autem Crisis.

942. Praenotio designans eventum morbi fundatur praecipue in cognitis, & comparatis inter se, causis, a quibus pendet vita adhuc praesens, & superstes, in aegro, atque unde eritur morbus etiam in illo praesens; etenim ex hisce sic explorete perspectis nascitur praesagium de exitu morbi in vitam, sanitatem, alium morbum, mortem; quin etiam ex iisdem intelliguntur tempora, & permutationes, quae hic accidunt.

943. Virtus causae, qua Vita adhuc durat, cognoscitur ex functione qualibet superstite, primario Vitali, animali dein, atque etiam Naturali: quae quidem solent enunciari binis his axiomatibus: quo functiones plures magis similes sunt iisdem

functionibus in sanitate fieri consuetis, eo vis Vitae major, & melior, eoque plus spei ad sanitatem perfectam recuperandam. Quo autem salubrior est in aegro functio illa, a qua plurimae aliae pendent, ut a sua causa, eo pariter res aegri magis in vado. Et contra concluditur ex contrariis.

944. Functio autem scitur similis esse illi, quae in sanitate aderat, si effectus ab illa bona functione inseparabiles, sensibiles, & in physiologicis enarrati, deprehenduntur esse tales, ut ibi explicati sunt: inprimis vero inde discimus bonitatem ejus, si causa, materia, effectus, morbi per ipsas functiones superstites convertuntur in sanitatem, adeoque praecipue ex bona coctione materiae morbosae, & ex bona excretionem.

945. Coctio quidem optima censetur illa, qua cruditas citissime, & perfectissime, fit similis humori naturali. Unde axioma: quo Coctio melior, eo plus spei pro Vita, & Sanitate habetur.

946. Atque scitur, humores redire in conditionem salubrem, atque etiam partes solidas restitui, si actiones quaecunque, tempore Cruditatis laesae, restituuntur in integras; sique excreta omnia induunt similitudinem cum salubribus. Unde axiomata: quo actiones magis mutantur in sanas, eo melior Coctio: rursumque, quo excrementa omnia similia naturalibus, eo Coctio perfectior, & contra.

947. Tandem etiam cognoscitur robur causae vitalis ex aetate, sexu, temperie, vita, natione, familia ipsius aegri.

948. Atque ex his omnibus (942. ad 948.) Medicus colligit vitale robur in Aegro, causaeque illius magnitudinem.

949. Cognoscitur autem vis, & magnitudo causae morbum parientis, 1. ex notis causis ejus magnis, malignis, pertinacibus; 2. ex genio noto morbi per cognitam constitutionem, epidemicam; 3. ex copia, magnitudine, vehementia symptomatum; 4. ex cruditate; 5. ex mutatione magna qualitatum sensibilibus, quoad figuram, molem, colorem, consistentiam; 6. ab excretis valde recedentibus a sanis.

950. Causis his [948. 949.] examussim cognitis, atque accurate comparatis inter se, fit praedictio per haec axiomata:

Si

Si causa vitae in Aegro longe efficacior, quam causa morbi, tum Aeger, brevi, integre sanabitur.

Si causae vitae, & morbi aequales efficacia, praefagitur discrimen, duratio, alius morbus.

Si causa morbi longe efficacior causa vitae, sequetur mors, vel totius, vel partis.

951. Magnitudo periculi in morbis spectatur etiam excessu magno, quo causa morbi superat causam vitae.

952. Duratio illius mensuratur ex tarditate, qua morbus tendit in *ἀρχήν*, ex debilitate vitae; ex pertinacia, & tenacitate materiae.

953. Alius morbus futurus scitur exinde, quod vis morbi, & symptomata ejus, remittunt absque coctione, atque absque bona, sufficiente critica evacuatione, idque in morbo cum materia.

954. Morbus autem ille succedens saepe est pejor priore, & diuturnior, pro diversitate partis laesae, quam novus ille morbus occupat, aut pro diversitate mutatae jam materiae morbosae vel sola mora temporis.

955. Sed & potest cognosci locus, quem materies male cocta morbi occupabit, ex pruritu, titillatione, rubore, dolore; calore, tumore, stupore, pulsatione, agitatione, molestia perpetua, partis alicujus in aegro, tum ex genio, & idea, vel ex epidemica conditione, morbi.

956. Quin etiam si cernitur, quod ars, vel casus in parte quadam corporis produxit ea, quae modo dicta [955.], tum etiam praevideatur materiem morbi in eam partem colligendam esse.

957. Ex omnibus his [921. ad 957.] constat nobis, quod cognitio Coctionis, & Crisis, maxime sit habenda, ut fiat debitum praesagium in morbis; sed & patet hanc fere tantum acquiri cognita functione Vitali, ut ejus praecipua causa; haec autem maxime aestimatur Pulsu, & Respiratione; hinc ergo de his primo erit hic agendum: quum vero & Urina sit recrementum ex tota massa sanguinis, omnibusque partibus, vi vitae egestum, & haec postulat considerationem accuratam.

§. DCCCLXXXVIII.

Sanctoriana) Quando corpus ad stateram ponderosius fit.

Lassitudine) HIPPOCRATES in ep. ad Perdiccam R. & DIOCLES ad Antigonum, ajunt „ ut scias, an morbus tibi immineat, debes animum advertere, an aliquid insoliti tibi acciderit; an male dormieris, meliori quieti adsuetus; an lassitudinem senseris absque causa; an sudaveris per somnum praeter consuetudinem; haec enim omnia morbum praelagiunt. Pulcherrime haec SANCTORIUS, qui demonstravit, tunc morbum instare, quando corpus ad sensum gravius fit, & ad motum inertius est; signum impeditae nempe perspirationis, nam perspiratio ponit humectationem in vasis minimis, atq; ubi ista exsiccantur, pondus ad sensum augetur. Quando brachium minus mobile est, morbus ibi erit, aut jam adest morbi causa. Quando alvus praeter rationem uberius fluit, intestina laborabunt. Haec omnia absque staterae usu aequae praecclare HIPPOCRATES observavit, ac SANCTORIUS, qui stateram invenit. Pene omnes morbi hoc pondus pro nuncio praemittunt, sola apoplexia excepta, & plerumque praeveniri possent, si & aeger, & medicus ad hoc signum adverteret.

Temperiei] Si noverim hominem plethoricum esse, facile concludo, eum hyeme melius, pejus aestate valere.

Procatarticae) Quando causam proegumenen nosti, & nosti procatartica, totam certe causam, nempe ipsum morbum cognitum habes.

Epidemia] Primus post HIPPOCRATEM SYDENHAMIUS docuit „ bis in anno dominari in omnia temperamenta aliquam dispositionem morbificam, & propriam sibi curationem etiam in aliis morbis poscere: ut v. g. omnes morbi dysenteriae curationem requirant, quando dispositio dysenterica dominatur. Quando quartanaria dispositio regnat, plethorici nihil patiuntur, sed vae melancholicis! Haec observatio utilissima est: indeque explicatur, quare felix etiam & sapiens medicus, si sedem mutaverit, in nova patria minus feliciter ab initio praxin exerceat.

§. DCCCXCIX.

Praeteriti) Hoc vaticinium medicum admirationem hominum sibi acquirat, ut, qui praesagiendo polluerit, supra humanam sortem sapiens videatur. Medicus ab aegro audit, se omni nocte sudasse, sed reponit, hesternam nocte non sudasti, id in matula video, quia nempe urinae copiam ibi videt: inde magna apud vulgus admiratio. Nempe, quando effectum vides, cujus causam nosti, facile concludis, siquidem effectus praesens adsit, causam praegressam esse. Alius aeger ait, se

ex asthma laborare. Si singulatim interrogatus, neque a frigore in eum morbum incidit, neque a calore, neque congenitum habet, neque in utrumque latus facile decumbit, jam certus sum, eum habuisse pulmonem inflammatum, atque tuto id edicere possum.

§. DCCCCI.

Idiosyncrasia) Facile morbum dignosces, si & temperiem aegri novaris, & causam externam, quae applicata morbum fecit.

§. DCCCCII.

Situs, nexus) In dislocatione, & luxatione morbus cognoscitur, si aliquid loco motum fuerit.

Laesis functionibus] Quando hydropicus aestum sustinuit, bene est: si non potuerit tolerare, jam adest putredo.

Oblique) Quando mucum rubellum video, scio vasa laxata esse.

§. DCCCCIII.

Loco] Nam contusio, quae in cure nullius momenti esset, eadem in glandula conglomerata scirrhum pessimum producit.

Temperiei] Quae saepe lethale vulnus facit ex levissimo. In Phthi-
sici paucissimus sanguis per vasa circumit: adeoque, si vel pauculae
unciae per vulnus substractae fuerint, moriuntur ex malo, quod sanus
homo ne quidem sensisset. Cancer in femina plethorica facile curatur
[1732], difficillime in melancholica.

§. DCCCCIV.

Ulcera &c.) Haec ex sua definitione cognita facile in praesenti aegro adgnoscentur. Ita scirrhus est tumor non dolens, scaber, durus, in loco glanduloso: habes omnia phaenomena scirrhi in definitione comprehensa. Cancer, est ejusdem scirrhi exulceratio, gangraena & in ichorem conversio. Videns denuo, si teneris definitionem, facile in praesente aegro adgnosci.

Natura mali) Quando inflammationem video, facile concludo, eam vel in resolutionem, vel in suppurationem, vel in gangraenam, vel in scirrhum transituram.

Partes laesae) Num in vulnere cerebrum, num cerebellum laesum sit, facile definitur, prouti vel vitalis vel animalis functio laesa fuerit.

Vicina) Suppuratio ex se ipsa parum noxia, si per inguen fiat, & arteriae

arteriae illiacae tunicam cellulofam erofit , poterit lethalem haemorrhagiam producere . Eadem ratione cancer faepe per haemorrhagiam enecat , quando acerrimus ichor vafa erofit .

Auxilii) Ita ulcus pulmonum non occideret , fi perinde balsama adplicari poffent , ut in brachii ulcere .

§. DCCCCV.

Functione) Quando ifterus a contufione adparet , hepar laefum eft .

Excretis) Quando fanguis vomitu egeritur , & certum eft , contufionem aliquam praecessiffe , hoc vitium vix potuit ventriculo , aut intestino contigiffe ; fupereft , ut in hepate , liene , vel pancreate fedem habeat .

Loco] Optima anatomica demonstratio eft , quam LANCISIUS in praefatione ad EUSTACHII tabulas commendavit . Nempe corpus in partes & regiones distribuitur : (1732. Veteres ita egiffe , & definiviffe regionem hypochondriacam dextram , finiftram &c. & ad fingulam fedem definiviffe , quatenam subsint viscera .) Deinde notae relinquuntur , ut aperto corpore accurate fciri poffit , quae partes sub quavis externi corporis fede sibi successive subcumbant . Ita fere tabulas suas disposuit EUSTACHIUS , quas contra VESALIUM perficit , ut prior tabula exterius stratum traderet , huic succedat alia , in qua partes pinguntur , quae sub partibus prioris tabulae fequuntur , atque adeo ex comparatione tabularum omnes situs partium accurate cognoscantur . Non ignoro , aliquando situm varietate ludere , verum id non impedit , quin summa fit utilitas hujus studii .

Cognito] Ita fimilis fere structura eft mammae , & Pancreatis : in utraque glandula scirrhus contufionem fequitur . Ergo cogitandum , in pancreate , sicuti in mamma fit , scirrhum irritatum abiturum in cancerum , qui late partes erodat .

Qualitate] Homo ex alto cadit , & mox per totam cutem flavescit , atque sanguinem concrefcibilem , quasi parenchymaticum per hepar egerit : facile ex his notis concluditur , hepar contufum esse , hinc ex fractis vasis sanguinem in ventriculum & intestina effundi .

§. DCCCCVI.

Comparatio) Haec regula divina eft , sed valde neglecta . Aeger paralyticus eft , non potest manum extendere , quaero an vitium in musculis inveniam . Non invenio , inquiri ulterius , ait aeger se prius laboravisse epilepsia , aut vertigine . Ita disco vitium in cerebro esse .

§. DCCCCVII.

§. DCCCCVII.

Functione laesa) Debet ex pathologicis teneri, quatenus laesae functiones a qualibet parte aegra sequantur. Ita cerebrum laesum vertiginem facit, tinnitum aurium, scotomiam, sensuum abolitionem, apoplexiam: si aliquod horum malorum adfuerit, vitium in cerebro esse indicatur. Ergo in prima visitatione aegri, non quidem aliam sententiam proferes, quam versatilem aliquam, & medicamenta innocua: scribe vero in chartam symptomata, eam domi tecum animo perolve, & quaere ex Te ipso, quis morbus est? quatenus pars adfecta? in quonam statu morbus est? quid inde potest timeri? in quam partem potest morbus decumbere? Et vix unquam morbum non intelliget, qui prius recte perspexerit omnia: neque intelliget morbi naturam, si neglexerit. Coram aegro vero nullam trepidationem oportet apparere; & ibi aliquid firmiter, quasi ex mathematica demonstratione adfirmari debet: quod altera die fieri poterit morbo jam cognito. Fiducia enim aegri confidentiam medici sequitur, neque obsequetur facili medico, quem incertum esse videt.

§. DCCCCVIII.

Excretis] Quo magis a naturali indole recedunt, eo majus in morbo periculum est.

Tempestate anni] Periculum summum faciunt subitae mutationes a calore in frigus. Ver etiam & aestas media & autumnus initium morbos acutiores faciunt.

Aetate] Infantes & pueri morbis acutis parum obnoxii sunt, maxime vero adolescentes & homines mediae aetatis.

Vita) Quo magis ea agilis, & laboriosa, eo magis etiam acutis morbis obnoxia est; chronicis vero, quae sedentaria: quo magis etiam delectantur cibis putrescentibus, eo magis morbis acutis subjiciuntur.

Aegri) Plethorici morbis acutis, melancholici vero minime iisdem obnoxii sunt.

§. DCCCCXI.

Dolor] Non ideo continuo ab acrimonia sanguinis oritur, ut putant vulgo, sed ex impulsu sanguinis in vas angustum a valente vi urgentis febris: & si decies dolor adfuerit, vix semel est ab acrimonia. Qui vero ab acri producitur, is fere absque febre aut sanguinis motu aucto est, ut in scorbuto. Male ergo PARACELsus, qui hominem

ajeat exponere macrocosmon, & tot mutationes in corpore pati, quot in aere contingant, quatuor v. g. ventos cardinales in homine esse, perinde uti in mundo sunt

§: DCCCCXII.

Alcalinae) Quae ipsa acerrima pestis est. Quo magis humores nostri vergunt in oleum volatile rancidum, & salem alcalinum, eo ardentiores febres fieri necesse est.

Faecor) Hunc in cibis accusant, sed in saliva est, quae in acrimoniam alcaliscentem degenerat; porro saliva, sudor, faex alvi, urina, cadaver faeculentia testantur de acrimonia alcalina. Cum tali faece alvi semper tuto acida dari possunt.

Prostratus) Ut ad ipsos cibos sed maxime ad carnes horreant aegri. Acida cacochymia etiam nonnunquam appetitum prosternt, ciborum vero horrorem nunquam inducit.

Urina) Haec urina jam putrida est & lixiviosa, & pestiferam, cito destruentem, diathesin denotat.

Sudor) Maculas indusio inprimens, vix debiles.

Floridus) Hujusmodi sanguis in pleuritide, & peste pessima specie emittitur. Experimentum citat BAGLIVIVS, causas vero addit mirificas: fit ab alcali, sales enim alcalini sanguinem solvunt in ichorem. Saepe in malignissima peste, & variolis confluentibus pessimi moris nullum signum malignitatis in morbo adpareret, nisi notitia epidemicae constitutionis medicum de periculo moneret. Adpareret adeo, humores in morbis non adeo fieri acerrimos, ut vulgo creditur, nam sanguis pleuriticus oculo instillatus neque laedit, neque sensum ullum inprimit.

Gangraenosae) Quales in callosa cute in variolis confluentibus erumpunt, tales procul dubio etiam in jecore & pulmonibus prodeunt, facile hinc lethales.

Acidis) Quae Putredinem vincunt, & alcaliscentiae resistunt. HIPPOCRATES mel cum aceto, & aqua in omnibus acutis propinabat. Hinc patet medicos ad Massiliensem pestem vocatos, morbum omnimodo exacerbasse, dum spiritum cornu cervi, & tincturas bezoardicas & sales volatiles oleosos exhibuerunt, flammaeque addiderunt oleum, quibus utique pueriles convulsiones domantur. SYDENHAMUS autem, satis alioquin alienus a medicamentis chemicis, faetur, variolarum aliquando genus regnasse, in quo sublividae bullae orirentur, aquam continentem faetidulam, qua effluxa caro subiecta aterrima adparebat: in his vero variolis ne unicum aegrum se sanare potuisse, donec vitrioli spiritum, cum tenui cerevisia aegris exhibuerit. Enormi errore putatum est post HELMONTIUM, acidum homini semper inimicum esse:

neque

neque HELMONTIUS ita intellexit, uti discipuli, nam alibi dicit „ spiritus sulfuris per campanam febrem exstinguit, uti aqua ignem, & commendat eundem in febribus contra sitim, metumque putredinis. Certum est, alcalinam intemperiem plus nocere intra unam horam, quam acida intra integrum revolutum annum. Pestem vero ipsam ad naturam alcalini morbi accedere, demonstratur ex cadaverum factore, & atritate, cum duodecima a morte hora aethiopum simillima videantur. Hi morbi fere robustissima corpora & exercitata enecant, parcut, iidem pueris & corporibus mollioribus. Melancholicos autem, & hydropicos tempestas pestilens etiam recreat.

§. DCCCCXIII

Acidum, quod adeo incusant SYLVIUS, & TACHENIUS, & adscelae eorum, erosiones aliquando facit, sed alcalina multo frequentius: non nego acidum nocere posse, quando adeo diu & consertim usurpatum est, ut integris viribus ad sanguinem venire possit.

Terrestrium) Ita ut pueri ipsos carbones devorent, ut acidum subigant.

Torminales) Nunquam faeces alvi acidum spirant, quamdiu bilis abundat.

Alba) Ita alba, ut in terram delapsa ad lactis modum coaguletur.

Sudor) Acida sudorem movent, & princeps acetum magnum sudorificum est.

Leviores] Olim HIPPOCRATES, non esse pleuritidi obnoxios, qui acidum eruētent.

Opposita] A saponе veneto, graeco, absorbentibus.

Sitis) Haec imprimis oritur ex materie mucoſa, cum animalium carnibus putrescente, ubi & rancidum oleum, & iam semiputridus conjunctis viribus ciborum appetitum destruant. Ab eorum hominum sanguine aqua non fecus ac a candente ferro repellitur. Juvant acida, leniter saponacea, blanda. Hujusmodi morbos nautae patiuntur, qui in medio salo natantes, nullos, nisi falsos cibos ingerunt, & aquam verminosam bibunt.

Urina] Viridis, pinguiuscula, cum pellicula, quae non phthisin denotat, sed acrimoniam, unde phthisis nasci possit.

§. DCCCCXV.

Oleosae) Quae alcalina degeneratione , & frequentior est , & deterior.

Rancidus) Hinc fit , ut optimas carnes pro putridis habeant , qui ex acutis morbis laborant ,

Amburens] Lardum nimia copia adsumtum , sexta fere hora exurgit halitu , faucesque fere exurit , & liquidum rejectum in igne flammam capit.

Urinae) Color omnis ab oleo est , hinc color intensus ejus acredinem demonstrat.

Horrore] Praesentissimum remedium famis est vitellus ovi putridus . Inde nausea , & vomitus horrendus , & famis febrisque destructio . Pleurumque bilem accusant , sed saepe innoxiam , nisi cum cibis & ipsa putruerit .

Pertinaces] Obesi ex morbis acutis fere pereunt . Sal enim acrimonia sua , & oleum canales obstruendo omnia inflammant , & destruunt . Non alio medicamento pejorem in cute inflammationem facias , quam inposito lardo rancido , aut oleo cornu cervi per destillationem rancido obuncto .

Juvamen) Huc oxymel , HIPPOCRATIS medicamentum .

§. DCCCCXVI.

Fluiditatis] Haec verissima consumtio est , Anglis familiaris , quibus ex victu & aere , & natura humores fluidi , soluti , mobiles , corpora ^{si autem frequenter nunquam fit , tota autem fluiditas non} nis exercitio . Sine eo neque lactea cura proderit , neque incrassans diarta . Fluida vero dissolventia hinc adhibere , errorum pessimus est . [^{Quandiu vita magna est fluiditas macilentiam facit : si cum debilitate cordis conjungitur eadem , hydropem .)}]

§. DCCCCXVII.

Tenacitatis) Quae aequaliter a quiete & a motu , a calore perinde , ac a frigore oritur : curationes vero pro causarum diversitate distinctissime adhiberi debent . Si caula in sanguine phlogistico fuerit , qui nimio motu hepar & pulmonem destruit , tunc venae sectio & diluentia profunt . Sed eadem curatio translata ad visciditatem pituitosam , morbum cum magno aegri periculo augebit .

. DCCCCXVIII.

§. DCCCCXVIII.

Citissime] In febre ardente, ubi magna spissitudo sanguinis, & simul enormis motus conjunguntur. Tunc incompacta in cerebrum vel pulmonem materia vasa minima citissime destruit. Hic attenuandi humores per liquida saponacea, fructus horaeos, addito melle, aceto, & prunellae sale.

§. DCCCCXIX.

Malignitatis] Malignitatem voco unice mortis periculum. Mors vero est cordis quies. Ergo adgnosceretur malignitas in morbis ex omnibus signis, quibus periculum mortis demonstratur. Hanc vocem expunctam voluit SYDENHAMUS, non ex inani scrupulo, sed quia videbat vulgus medicorum, ad auditam vocem malignitatis, continuo venenum supponere, atque contra imaginarium malum sudoriferis & alexipharmacis, funesto plerumque effectu pugnare.

Venena) Arsenicalis suffocatio pessima est.

Ignis) Fulmen unico ictu oculi necat.

Epidemicæ] In definito genere animalium, nam alias suilla pestis grassatur, alias ovilla, aut humana denique, neque fere unquam omnia genera animalium eodem tempore laborant. Haec observatio necessaria est, quia in malignissima peste saepe nullum malignitatis signum adest, sed aegri subito concidunt: & omnes humores subito coagulari videntur. Hinc periculum, non ex solis signis praesentibus, sed ex collata consideratione dominantis morbi aestimari debet.

Tempericæ) Εμεταβλητω corpori facile mutabili. Pestes non alia corpora citius destruit, quam plethorica, rarefcebilia, juvat eadem melancholicos.

Remediorum] Quando medicamenta effectum suum non edunt, quando purgantia non purgant, neque clysteres alvum subducunt, signum est malignitatis, & virium vitae maxime prostratarum, pene funestum.

Symptomatibus malis] Qui medici juniores estis, audictis saepe senes practicos, vobiscum vocatos, pronunciare, hic adest malignitas. Nolite valde admirari hanc sapientiam, nihilo plus norunt de natura morbi, quam vos ipsi; sed experti sequentes funestos effectus similis morbi, audent pronunciare. A posteriori norunt, quid sit malignitas, a priori quid sit, vobiscum ignorant.

Sitis] Ut ad crepaturam corpus repleatur aquis, neque ideo sitis placetur. Talem excitat aegyptius ille serpens Dipsas, ubi summa spes sanationis est a potus abstinentia.

Crustis) Hae ex se ipsis non occidunt, sed tamquam signum, indicant

cant enim humores in vasis minimis stagnare. Sed non in ore solo stagnabunt, verum & in intestinis, quibus fere eadem cum faucibus fabrica est, & in hepate, & in pulmone & in cerebro, unde mortem sequi necesse est.

Vomitum) HIPPOCRATES non aliud symptoma magis extimuit, quam *ακρίτα* rejecta, quando sola bilis, aut sanguis, aut lymphæ rejicitur. Id demonstrat reliqua omnia clausa esse, hancque viam solam patere.

Sudor) Sudorem vulgus amat, & inter bona signa refert: verum meminisse oportet, aegros, quibus per biduum cutis aridissima fuit, tribus ante mortem horis sudore diffuere, non critico, sed ex laxatis paralyticis vasis minimis elabente, tenaci, & coherente.

Somnus) Signum cerebri inflammati, quod vitium lethale est, si in cerebellum se diffuderit.

Exscretio] SYDENHAMUS fatetur, neminem se sanare potuisse, qui in morbo acuto sanguinem ex pulmone egerit. (1732. unicum exemplum sanati cum hoc symptomate aegri SYDENHAMUS habet.

Mictus] In acutis a violentia morbi semper funestus est, neque vidi, qui cum hoc symptomate mortem effugerit.

Naribus) Signum est sanguinis crassi, inflammatorii, qui vi urgetur, ut vasa rumpere possit, ita tamen tenax est, ut vasis etiam ruptis nequeat effluere. Hinc has destillationes ubique damnat HIPPOCRATES.

Anxietas] Quae fit a sanguinis ad cor aut hepar collectione.

Membrorum) Periculosissimum signum est, ne tantillo tempore posse pedibus insistere.

Pedum) Et in virginibus, & in honestis viris saepe observavi, semper funestum, etiam quando mente constabant, & moniti, MIHI respondebant, se animum non advertisse. Nempe signum est, musculos ab anima non regi, adeoque commercium inter superiora, & inferiora interruptum esse, & insensibilitatem inde ortam. Idem de hoc symptomate HIPPOCRATIS & SYDENHAMI iudicium est.

Vagi] Sive aegri perpetuo huc & illuc circumspiciant, sive fixi ad unum angulum respiciant, perinde funestum est. Si roges, quid agant, ajunt se nescire.

Pulverulenti) Pessimum signum, nempe vel palpebras alias adeo sensibiles, nunc a pulveribus non adfici, vel lemosum humorem glandularum ciliarium, non amplius a motu palpebrarum extra oculum pelli.

Excrementi) Nisi causa manifesta adfluerit, v. g. paralysis sphincteris.

Floccorum] Captant aliquid in aere, & rogati respondent se nescire. Exemplum in se ipso GALENUS narrat. Cum decumberet, advocati medici submisit sibi adsurrabant, nonne vides CLAUDIUM nostrum floccos legere. Ille, exaudito sermone exclamavit, an capto floccos? ergo servate

servate me ab imminente phrenitide. Signum est mentis alienatae.

Maculae] Stigmatum ab aqua forti similes, semper etiam absque aliis malis signis funestae, teste HIPPOCRATE, SYDENHAMO, DIEMERBROECKIO. Sunt enim erosiones vasorum minimorum: quales etiam in visceribus esse merito judicatur; in chronicis vero morbis, ut scorbuto, vix quidquam mali portendunt. In iisdem morbis acutis sanguinem ex pulmonibus ejectum semper lethalem expertus est SYDENHAMIUS.

Insolitae) Sive in motibus, sive in sudore, alvi fluxu, corporis motu, a solito vitae genere recesserit, semper malum est. Quando homo, qui sanus de admittendis bonis liberis, uxore, sollicitus fuerat, nunc negligit omnia, neque ad se quidquam pertinere cogitat, sed mortis veluti conscius, deferenda bona adspernatur: semper funestum est, ut etiam vulgus has *ante mortem mutationes* in proverbium receperit. Signum est, cerebrum vix agere vel sentire: (1. GESN. demonstrat statum cerebri a priori quam diversissimum, hinc morti proximum. Haec omnia signa malignitatem denotant, eo majorem, quo plura in uno aegro conjuncta sunt, minorem vicissim, quo sunt minora, & pauciora.

Cruditatis] Haec tractatio longe in arte tota pulcherrima est, & eadem proprie medicum rationalem ab empirico separat: eamque ab HIPPOCRATE & inchoatam, & perfectam accepimus. Consideravit ILLE nescire nos omnino, quid agatur intra corpus vivi hominis, sive sanus fuerit, sive aeger, eas vero unice mutationes cognoscere, quae in morbo adparent, diversae ab iis phaenomenis, quae in sanitate adesse consueverunt. Haec phaenomena sunt effectus vitae superstitis: causa vero effectus morbosos suscitans, est id absconditum, quod causam morbi dicimus. Nemo mortalium potest resolvere, aut subpurare, aut materiem pleuriticam eliminare; sed verus medicus observat omnia phaenomena vitae, sanitatis, morbi, & naturae se mutantis, quae a causa ignota oriuntur. Nihil equidem cognovit HIPPOCRATES, quod nobis ignotum sit; id vero proprium habet, quod accuratissime phaenomena & eventus cujusvis morbi observaverit. Adeo haec simplicia sunt, & alphabetaria! & tamen quamprimum simplicitatem auferis, nihil ultra verum est. Ita mire aberraverunt, qui in HIPPOCRATE mysteriosum aliquid quaesiverunt.

§. DCCCCXII.

Materies) Quando morbus adest cum materie. Dantur enim, qui absque materie sunt, ut velocissimus motus musculorum ad mortem usque continuatus. Idem morbi neque costionem adgnosunt, neque crisin, neque huc pertinent.

Faciat) Haec duorum generum est: 1. Ea quae in corpore latens, mor-

morbum facit. 2. Quae nascitur ex morbo aliunde orto. Prioris exemplum est sanguis phlogisticus, unde pleuritis generatur: posterioris, pus ex pleuritide natum.

Morbum) VETERES nihil aliud per vocem cruditatis intellexerunt; nisi generalem hunc conceptum: sed ejusdem cruditatis possunt innumera- biles esse causae, quae totidem crudae materiae sunt, vel fluidae, vel solidae. Quando enim nimia strictura in solidis partibus oritur, haec ipsa materies morbi erit, & tamdiu dicetur status cruditatis, quam- diu haec strictura superest: Medici juniores vocem cruditatis saepe ita intelligunt, ac si naturam singularem morbi definiret; verum longe abest: possunt enim infinitae causae esse, ut fluida acria, crassa, aquosa, vel uti HIPPOCRATES loquitur, nimis dulce, nimis amarum, nimis salum, nimis acidum: neque potest natura cruditatis generatim determinari, nisi per hanc solam notam, quod morbum faciat, quae- cunque demum sit. Ipse optimus sanguis morbum faciet, & crudus erit, si eum in venas hominis a morbo debilitati dimiseris. Nihil sub- tile per suam cruditatem intellexit HIPPOCRATES, voluit unice uno vo- cabulo omne morbosum designare, & usus est voce a fructibus horaeis desumpta, quos crudos vocamus, quamdiu debitam indolem nondum induerunt.

§. DCCCCXXIII.

Cruditas) Quamdiu ea phaenomena adparent, quae a morbo pen- dent.

Solidis) In vulnere cruditas est, quamdiu vulneris labra a fibris di- strahuntur; coctum, quando recessit omnis inflammatio.

Vigore] In Pleuritide tamdiu cruda materies est, quamdiu morbus & symptomata augentur.

§. DCCCCXXV.

Excretorum) Diarrhoea cruda est, quamdiu nimia.

Qualitates] Cognitas habemus qualitates & quantitatem recremento- rum & excrementorum, quae sanitati conveniunt. Si aliquod horum aliter, quam in sanitate se habuerit, jam morbum adesse cognoscitur. Inde facile deducitur, eo cruditorem morbum esse, quo magis omnes qualitates morbi a sanitate recedunt.

§. DCCCCXXVI.

Actiones vitae] Haec enim superest, & agit in morbi materiam, & si nullae superessent vitae vires, corpus cadaver esset.

Ind.

Indolem) Cruda ex sua indole mutantur, sanguis fluidus, extra vasa effusus, tenax redditur, idemque in leni calore, longe fluidior fit, quam prius erat. Coctam vero materiam vocamus, non eam, quae per calorem maturatur, sed unice respectu functionis laesae dicitur cocta, quando functio laesa restituitur. Non plura de natura coctionis ipse intellexit HIPPOCRATES: nisi cruda cocta esse quando qualitates illas amittunt, ob quas cruda vocantur, faciuntque morbum.

§. DCCCCXXVII.

Περί] ,, Concoctio sive assimilatio crudi, non naturalis, in coctum sive naturam nostram, quando adeo omnia, quae in odore, colore, renuitate, crassitie &c. a natura recesserant, nunc rursus sanis adfimitata sunt. Materia cruda est ens creatum, & aequae legibus naturae obedit, quam ulla alia creatura, vel quam ipsum pomum maturescens.

§. DCCCCXXVIII.

Constantibus) Alias morbi diminutio potest mortis esse vicinia. Verum quando & morbus minuitur, & vires crescunt, tunc nunquam te faller ipse tua.

Similitudine] v. g. in ophthalmia adnatae tunicae inflammatio est cruditas HIPPOCRATICA, unde acres aquulae effluunt de oculo, & excoriant. Coctio vero tunc dicitur, quando lemae molles, lenes, & tenaces generari incipiunt, nam id indicium coctionis est, morbum nempe sanitati proximum esse. In coryza status cruditatis dicitur, quamdiu liquor aquosus salus per nares exstillat; coctio vero facta esse dicitur, quando nunc post eam aquam magna copia mucis albican- tis & tenacis effluit.

§. DCCCCXXIX.

Auxiliaris] Non oportet unquam te negotio immiscere, nisi ubi opera tua necessaria est. Ita SYDENHAMUS exemplum habet sponte resoluti humoris; in quo aegri a morbo caput petente per totos quatuordecim dies fatui fiebant omnes, morituri, si quid moliretur medicus. Quando vero sibi ipsis relinquebantur, & curabantur moderato calore, tenuique diaeta, convalescebant omnes, absque medicamento. Ergo per medicamenta oportet unice moderari morbum, ne motus vel nimis validus, aut nimis parvus fiat.

§. DCCCCXXI.

Sanatio] Haec sola hoc nomen meretur : eamque plerique vestrum experti sunt ; quando obrupti torpore aliquo , languore quodam omnium functionum & anxietate laboravistis ; deinde thea epota , carne omiffa , quiete acta , morbus sponte abiit . Tunc materies ita coëta est , ut nihil a statu fanitatis ejus indoles differat . Requirit autem optimam naturam : eademque nulla evacuatione indiget .

§. DCCCCXXXI.

Materies morbi , quae a materie naturali aliena est , incipit mutari ; & vel melior fit , vel pejor . Inde nova symptomata oriuntur , quae certo & in quovis morbo definito tempore adparere incipiunt . Tunc *crisin* vocamus , eum nempe statum morbi , in quo magna mutatio contingit , ex qua morbus subito abit vel in fanitatem , vel in mortem , vel in morbum a priori diversum . Hanc *crisin* plerumque valde imperite cum evacuatione critica confundunt . HIPPOCRATES considerabat naturam & morbum tanquam hostes , qui pugnarent acriter , ut non diu aequilibrium superesse possit , sed alterum vinci sit necesse , eumque statum pugnae *crisin* dixit , ex quo brevi oporteret patere , ad utrum hostium victoria vergeret : in eo statu videbat , facili momento , dum res in dubio est , victoriam huc impelli vel illuc .

§. DCCCCXXXIII.

Perturbatio critica] Quando materies subacta , neque tamen adhuc fanae similis , quae haëtenus quieverat , nunc subito movetur : non ideo fanitas fit , morbo tamen melior est . Ita v. g. quando bilis atra in febre movetur , omnia symptomata anomala redduntur , & magna perturbatio oritur , in pejus itura , nisi a prudente medico probe distincta , & in ordinem redacta fuerit .

§. DCCCCXXXIV.

Symptomata critica] Mutationes sensibiles , quae a vi vitae oriuntur .

Quando materies *φλογισικη* ita mutata est , ut non faciat inflammationem , sed semifoluta in venas rapiatur , tunc oritur in toto corpore rigor , & frigus , ut ignari mortem proxime instare credant : magno errore , nam haec perturbatio a vi vitae contingit , tanto salubrior futura , quo deterius aeger habere visus est . Tunc enim rigor fit , quando sanguis , qui ad fines arteriarum stagnaverat , in fines venarum recipitur , arque adeo deplet

deplet arterias, tollit obstructionem arteriosi systematis, & adtritum minuit. Si contra hoc frigus, tanquam febrem, medicamentis pugnaret, enormis certe error esset.

Difficilis) Illi, qui functiones corporis humani perspectas non habet, neque ex signis judicare didicit, gnaro facilis eadem, & manifesta.

Periculi) Qui in morbo turbat, neque qui intus agatur, novit, is forte sanat, forte nocet, neque firmus incedit unquam. Quando labia in *αυαβασει* febris acutae tremunt, fere semper praevidentur instantes dirae convulsiones. Quando vero in febre ardente, die tertio, post signa costionis, labia tremunt, sequetur post dimidiam horam salutaris vomitus. Haec diversitas pendet a tempore, a praegressis signis &c. Medicus hispanus elegantem libellum scripsit, cui titulum fecit consultationis medicae. Ibi variarum sectarum medici advocati multum sudant in aegrotis, dissentiunt, modo hoc, modo aliud commendant; tandem venit HIPPOCRATES & unica voce omnia sedat. Quiescat aeger, inquit, cras erit sudor per fluxum narium, & sanabitur.

§. DCCCCXXXV.

Confunderentur) Aeger adest, qui pleuritide laborat. Materia cruda facit anxietates, dolores &c. Natura, & medicina coquunt hanc materiam, & expellunt biliosum sanguinem. Ignarus verae medicinae homo poterit pro haemoptoe habere, & venam secare, sic jugulare aegrum, cum sapientior alter, salutare naturae beneficium exosculetur. Ergo optime debent separari phaenomena, quae a morbo oriuntur, ab iis, quae vitae superstitis effectus sunt.

§. DCCCCXXXVI.

Critica fiunt] Symptomata vehementia ante praegressam costionem omnia pessima ominentur: optimum vero signum praestant, quando costionem sequuntur, etiam si eo ipso tempore laedunt, quo fiunt.

§. DCCCCXXXVII.

Haec symptomatum in diverso tempore diversa indoles, bene intellecta, magnam partem sapientiae HIPPOCRATICAE absolvit, & cum maximo damno ignoratur.

Sine nova) Nam si morbus novus adcesserit, omnia incerta erunt.

Aestus) Maxime circa praecordia.

§. DCCCCXXXVIII.

Hae evacuationes criticae humorem de loco in locum derivant; & vel extra corpus expellunt; vel in aliam partem corporis deferunt: tunc *metastasis* dicitur materiae morbosae, quae bona erit, quando ex nobiliori parte materia in minus nobilem deponitur; & vicissim. Et etiam in priori casu morbus equidem eo reducitur, ut minus noceat, non tamen integre tollitur. Hunc abscessum vocamus, non quod ulcus sit, sed quia est materiae morbosae de sanguine secessio.

Coctio) Aeger vomit, quaeritur an hic vomitus criticus sit, an symptomaticus. Ergo attendendum, quo tempore aeger vomuerit. Si in descensu morbi, post coctionis signa, bona crisis est. Si in ascensu morbi, omnis evacuatio mala est.

Status] In morbis acutis haec plerumque scala est. Morbus ascendit, per dies quatuor, haecenus cruditas est; *acme* vero adest die quinto, sexto. & sequentibus ad nonum usque decrescit morbus, hic status coctionis est. Nona dies aequae differet ab acme, ac prima dies; hic status, etsi tunc aliqua evacuatio fieri contingit, ea salutaris est.

Excrementa) Quando morbus in pituitaria membrana est, excrementum mucum oportet crassum esse, & albicantem. Quando in sanguine morbus haeret, urina debet crassa, & stranguriosa esse.

Parti] Quando morbus in pulmone est, debet excretio per superiora fieri, alioquin metastasin fieri necesse est.

Victus) Si aeger in febre ardente butyrum adsumserit, & post aliquot horas amarum viridem materiem vomuerit, haec excretio neque critica erit, neque symptomatica, quia a victu unice est.

Locus] Quando vitium in primis viis est, vomitus criticus erit, & bonus: si in sanguine malum sedet, vomitus neque criticus est, neque bonus, quia non ducit per locum convenientem. Vicissim in febre ardente haemorrhagia narium optima est, sputum sanguinis pessimum.

Constantia) Quando aeger continuo secundo die sanguinolenta expuit, & post quatuor horas alba, malum signum est, & coctio praecocior iusto, signumque materiam crudam nonnisi superficialiter subactam fuisse. Hoc totum opus fit fere solius NATURAE beneficio, per vim vitae, & materiae morbosae spontaneam mutationem: vix tertiam partem medicus sibi vindicare potest.

§. DCCCCXL.

Morbi symptomata] Haec non sibi permitti, sed uti ipse morbus curari debent.

§. DCCCCXLI.

§. DCCCCXLI.

Varia) Alia crisis est, quae in Norvegia contingit, alia in Graecia ; alia in femina, in viro alia, & alia in puero, alia in adulto, alia in tertiana febre, alia in ardente. In una peste quatuor generum est, nempe nulla in pessima specie pestis, quae subito absque crisi occidit: 2. funesta per maculas, 3. funesta per anthraces, 4. benigna per bonos bubones, eademque sanabilis. Haec omnia accurate dignosci oportet, quia medicus nunquam purgare debet, nisi quando materia turget, sive sanguis a vi vitae adeo violente movetur, ut ea methodo Natura materiem morbi nequeat superare, sed ipsam vitam destruat, tunc audacter natura invertenda est. In pleuritide materies inflammatoria, & vasorum intercostalium strictura, faciunt causam morbi proegumenen: procatartica vero febris est, quae materiam coagulat. Inde sequuntur mutatae functiones. Qui nunc cognitum habet, re naturae commissa morbum aut in gangraenam abire, aut in suppurationem, utrumque vero eventum malum esse; is non auscultat naturae, neque crisin expectat, exitialem futuram, sed vires tollit, ut nequeant generare febrim, & tum demum materiem solvere conatur.

§. DCCCCXLI.

Tempus] In peste ante tertium diem crisis fit: in febre pessima, die tertio.

Aetatis] In senibus evacuationes criticae fere per totam reliquam vitam manent: in junioribus intra paucos dies absolvuntur.

Crisis] Nempe evacuans: nam haec debet sequi coctionem, ut bona esse possit.

§. DCCCCXLII.

Medico clinico nihil magis necessarium est, quam scire praedicere de eventu morbi: nam perpetuas de ea re interrogationes patitur. Hanc doctrinam tradidit, & perfecit PROSPER ALPINUS in l. *de praesagienda vita, & morte*. Utinam possideremus ejusdem auctoris l. *de variis permutationibus morborum*! quam doctrinam interim ex HIPPOCRATE, & praeterea anatome desumere oportet. Vita est certa conditio corporis humani; morbus est ejusdem corporis conditio, diversa ab ea, quae sanitatem facit, & contra vitam faciens; morbi vero finis mors est. Verum conditio haec morbi mutat corpus aliter, ac requiretur, ut sanum sit, & adeo corpus mutatur a se ipso, quale in sanitate fuerat. Medicus comparat vitae copias, viresque morbi, & ex ea comparatione judicat, num mors sit superatura, aut vita futura potior.

Major

Major] Sanitas est praesentia omnium functionum, vitalium, animalium, naturalium. Pone centum esse, & deficere unicum: morbus erit, sed cum 99. superstites manserint, sanitatem cito reducem expectare poteris. Si vero 99. destructae fuerint, & superstes unica, mortem praesagire oportet.

§. DCCCCXLIII.

Aliae pendent) Quandiu pulsus fortis, & aequalis est, aeger nondum morti propinquus est: nisi forte causa aliqua potentissima per accidens accesserit. Nam pulsus huiusmodi ponit cor validum, pulmones meabiles; cerebellum vitaliter agens; sed ab istis visceribus reliqua omnia pendent; & quandiu hae principes functiones vigent, res adhuc in vado est: eoque meliora omnia, quo integriora sunt.

§. DCCCCXLIV.

Functiones superstites) Medicus, qui ad aegrum tertiana laborantem vocatur, & aegrum reperit in paroxysmo, invenit pulsus turbatum, & urinam, & respirationem, & putat esse maximum periculum. Sed redit idem post aliquot horas, omnia videt pacata esse; redit secunda die, adhuc mitiora sunt, facile inde concludit, nullum subesse periculum.

§. DCCCCXLV.

Coctio) Crudum est, quod a sanitate aberrat. Coctio est eruditatis ad sanitatem reductio. Optima est, quando crudus humor perfectissime naturalis humoris similis fit.

§. DCCCCXLVII.

Robur) In senibus exiguum est, in feminis etiam quam in viris minus.
Familia] In quibusdam familiis aliqui morbi lethales sunt, quos alii homines non difficulter superant.

§. DCCCCXLVIII.

Haec roboris vitalis cognitio suppeditat praecipuam prognosin, & defumitur ab iis, quae in aegro de sanitate supersunt. Si aequalia fuerint, quae amisit, & quae retinuit de sanitate, res in ambiguo est, si huc, vel illuc praeponderat numerus, spes, aut metus praevalebit. Hic cautissimum esse oportet, ne gravissimum morbum pro levi habendo famam decoquas, aut levem pro gravi venditando agyrtam imiteris, vel, uti olim CELSUS aiebat, hiltionem.

§. DCCCCXLIX.

§. DCCCCXLIX.

Malignis] Ita malum Medici iudicium de podagra est , aut lue venerea pessima .

Symptomatum) Quando morbus per duos dies velocissime auctus , & tertio die jam in *acmem* est , certum est morbum velocissime finem facturum , quicumque demum eventus fuerit .

Mutatione magna] Quando homo subito colorem , odorem , saporem , formam antiquam , amittit , pessimum signum est ; demonstrat enim maximam vim naturae illatam esse .

Excretis) Nostis ex physiologicis , quale in homine sano , matutino tempore , oporteat sputum esse , nempe mucosum , album , pellucens , quod in aqua dilui possit , & pulmonem liberet excretum . Sed in peripneumonia sputum flavum esse oportet , cum striis sanguinis , & tale coctum dicitur , quando cum eo in dies symptomata minuuntur .

§. DCCCCLII.

Tarditate) Morbi acuti vulgares terminantur intra diem decimum quartum ; ascendunt iidem per dies septem , stant octavo in acme , ab eo die descendunt , & die decimo quarto sanati sunt . Quando nunc *acmem* tardius procedit , scias morbum semper in eadem mensura ab acme in sanitatem iturum , qua a sanitate ad *acmem* ascenderat . Has mutationes medicus clinicus accurate debet observare , & notare omni hora an morbus auctus fuerit , sive vita fuerit minuta . Quando nunc a primo die morbi , quavis hora , symptomata graviora fieri videmus , altero vero die jam stat , certum est cito finitum iri . Si adscensus duorum dierum fuerit , status vero die tertio , morbus sexto die finietur . Haec HIPPOCRATIS doctrina est , qui dicit „ Primus dies est index tertii , quartus septimi , quintus noni . Haec non fallunt , quamdiu naturae morbum committis , neque te immisces curationi .

§. DCCCCLIII.

Alius morbus] Futurus praevidetur , quando , in morbo cum materia , vis morbi , & symptomata remittunt , absque bona ratione , aut coctione sufficiente . Quae tunc post crisin imperfectam relinquuntur , semper recidivam prioris morbi , aut novum morbum pariunt .

§. DCCCCLIV.

§. DCCCCLIV.

Pejor) Saepe optat aeger, ut a dolore aliquo liberetur, & eo pervenire omni modo laborat: si finem obtinuerit, saepe in pejus malum ipsamque mortem incidit. Ita, si dolor in pleuritide subito remiserit, oritur pessimum & plerumque funestum empyema; ulcus enim auferre non possum, cum possem inflammationem.

§. DCCCCLVI.

Arte) Quando in morbo acuto, in quo materies vaga in sanguine haeret, curo, ut locus aliquis laxus, mollis, & minus resistens fiat, ut caleat, & doleat, certus spero, materiam morbi eo secessuram, & ibi facturam abscessum. Ita nemo medicorum variolas confluentes pessimas sanare potest, nisi fecerit, ut pedes pene gangraenosi fiant, per balnea & epileptica, quibus eos maceravit. Ergo soleo pulvem ex lacte cum farina, vel pane albo, pedibus adplicare, eamque die nocteque renovare, ita tument pedes, dolent, & miros morbos patiuntur; sed interim malum a pectore, & capite remotum est. Sed olim SYDENHAMUS observavit, in variolis confluentibus periculum ex numero exanthematum aestimari, quae in capite erumpunt. Contraria ratione, si in acuta febre fecerim, ut pedes frigeant, & caput calidis foverim, tunc phrenitis orietur, ex artis potius effectū, quam ex morbi ingenio.

DE PULSU ARTERIAE,

UT SIGNO.

958. **P**ulsus arteriarum (217. 218. 219.), quum nutrient conditionem definitam cordis nostri, ut motoris primi; tum indolem, copiam, motum, humoris nostri universalis, unde reliqui omnes; tum & statum varium arteriae, vasis fere primarii omnium partium corporis; patet in arte Signorum multum valere doctrinam de Pulsibus.

959. Pulsus igitur Fortis notat, 1. vim validam cordis contracti muscularem; adeoque etiam valorem causae contrahentis,

tis, id est; 2. validum, satifque copiosum, influxum humoris nervosi, cerebellosi, in villos cordis; 3. copiam cruoris; 4. circuitum, & secretionem, humorum optime procedere. Est ergo talis pulsus boni praesagii, si toto corpore in omnibus ejus partibus, talis. Fallit saepe in morbis apoplecticis, & aliis quibusdam, ubi libero itinere a corde in cerebellum, ab hoc in cor, reliqua valde obstructa, imprimis in visceribus.

960. Debilis notat omnia contraria prioribus (959), sed aliquando fallit in iis, qui valde obesi.

961. Pulsus Magnus notat, 1. copiam cruoris; 2. vim cordis; 3. arteriam liberam, & contractilem; 4. circulationem, & secretionem, bonam. Parvus designat contraria. Plenus inde, & vacuus, intelligi possunt, quatenus vere observantur.

962. Durus autem adeo famosus varia quidem significat; ut 1. membranam arteriae ficciorem naturali; adeoque 2. obstructions in vasculis minimis membranas arteriarum contentibus; 3. arterias plenas; sed 4. ad fines capillares inflammatoria tenacitate obstructas; 5. cruorem densum valde & compactum; hinc 6. circulationes, secretiones, excretiones, laesas; 7. omnia, eaque sane numerosissima, quae ex omnibus his sequuntur. Mollis autem significat omnia contraria, sed tamen in Peripneumonia acuta fallit maxime.

963. Pulsus rarus intra datum tempus notat 1. tardiores contractiones cordis; adeoque 2. tardiores influxus humoris cerebellosi per nervos in villos cordis; 3. circulum sanguinis saepe expeditum, & aequabilem; 4. humorum per omnia vasa circuitum facilem. Si autem talis est ex debilitate, malus habetur & periculosus. Pulsus autem frequentior designat contraria; ut & acria irritantia; spiritus agitato; febres, phrenitidem.

964. Pulsus aequalis roboris, & frequentiae, vitae constantiam declarans, bonus est: inaequalis ideo malus.

965. Intermittens, vitae vim labilem designans, perniciosus.

966. Fortis, magnus, aequalis, tardusque simul, omnium optimus fortis & magnus; fortis & tardus; magnus & tardus, simul, boni sunt. Debilis, parvus, durus, inaequalis, intermittens, frequens simul, est pessimus omnium. Atque eo quidem peior, quo plures tales notae concurrunt simul, & contra.

967. Myuri, ferrati, caprizantes, dicroti, hinc etiam facile intelliguntur.

968. Ex doctrina Pulsuum itidem comprehendimus quid significet calor, quippe qui effectus pulsus: etenim notat vas arctatum, humorem densum, propulsionem humorum validam, resistentias magnas circa fines valorum; unde & imminutus calor contraria significat: & aestus, & frigus, quoad diagnosin & prognosin, sciuntur.

969. Tamen oportet meminisse, quod natura arteriae singularis, aetas, sexus, animi affectus, sex res nonnaturales, habitus corporis, temperies propria, regio, tempestas, mirifice haec omnia mutare queant. Et quod multum intersit, quo ordine pulsus diversi se invicem excipiant.

970. Sed & acuratissime est observandus Pulsus; quatenus est index materiae morbosae movendae, motae, excretioni paratae, & jam incipientis secerni: nam ibi demonstrat egregie tempus agendo aptum praeter caetera.

§. DCCCCLVIII.

Cordis) Absque ullo subtili ratiocinio intelligitur, pulsus in semeiotice multum valere, quia demonstrat naturam & sanguinis, quo nullo liquore reliqui in corpore humano continentur omnes, & cordis, & arteriarum, quae non sunt, nisi ipsum cor contractum, & proprie omnia in corpore humano faciunt.

§. DCCCCLIX.

Optime) Nunquam pulsus fortis erit, nisi cor sanguinem multum fortiter expulerit. Verum non alium habet sanguinem, nisi quem ex pulmonibus accepit: hi a venis habent, venae ab arteriis. Ergo demonstratur ex pulsu forti, cor bonum esse, pulmonem meabilem, venarum cum arteriis

teriis commercium liberum, & totam sanguinis circulationem rite peragi. In sola apoplexia hoc signum fallit, in qua pulsus ad mortem usque bonus est, & fortissimus, quia solum cerebrum adficitur, corde & cerebello illaesis. Sed & aliter fallere potest. Qui aegrum pulsum tangentem decipere voluerit, constringat ejus manus, quam tangit, venas sua manu comprehensas, ita sanguis ante manum accumulatus majori vi arterias dilatat. Prudentiae ergo est, pulsus non in uno, sed pluribus locis explorare, in carpo, carotide &c.

§. DCCCCLX.

Obesi) Hi 1. habent instratam vasis pinguedinem, quae absorbeat ietus vehementiam: 2. quo plus pinguedinis, eo minus sanguinis habent; verum robor pulsuum a sanguinis copia pendet, hinc in obeso pulsus debilis minus mali portendit.

§. DCCCCLXI.

Plenus] Non differt a magno, nisi forte, quod in diastole valde magnus, in systole valde parvus sit. Neque enim medici de eo pulsu dicunt, qui in morbis inflammatoriis nunquam desinit plenus esse, ortus a sanguine denso, qui promoveri nequit: sed medici fere plenum, & magnum confundunt.

§. DCCCCLXII.

Durus) Quando medicus, qui arteriam tangit, quasi ligneum canalem, seu pennae calamum durum percipit, neque constringentem se, neque fere dilatantem, sed constanter aequaliter extensum.

Membranas) Tunc arteria non sui sanguinis, sed corporis vitio durum micat: cum repletur ultra modum, & inflammatae RUYSCHIANAE arteriae tumeant, distendantur, & digito resistent: uti vesica ab aqua impleta durescit.

Plenas) Uti medicus ille Allobrox apud BONNETUM observat in febre acuta inflammatoria fieri, ut sanguis in arteriis plurimus, & crassus, in venis paucus, & solutus reperitur.

Mala] Omne fluidius in vasa lateralia secessurum, sanguinem densatum iri &c.

Mollis) Is in omni morbo inflammatorio bonum signum est, excepta peripneumonia, in qua pulsus mollis malus, & durus bonus est. In eo enim morbo mollities pulsus oritur a sanguine, qui per arterias non transit, aut certe parvissime, ob pulmonum obstructionem.

§. DCCCCLXIII.

Expeditum) Homo perfecte sanus semper calet, & eo calidior est, quo perfectiori sanitate fruitur. Verum calor pendet a sanguinis per arterias transmissi quantitate, hinc sanissimus quisque maxime calet. Atqui sano homini pulsus etiam rarus est, quo demonstratur, cor in uno tempore perfecte repleti, in altero perfecte evacuari. Quando vero pulsus creber est, tunc post depletionem aliquid in corde manet, & cor irritatur, ut cellerime quidem se moveat, neque tamen sanguinem promoveat. Hinc adparet, quare in pulsu crebro fere semper simul sit inaequalitas. Hac ratione se pulsus in moribundis habet, quibus semper creberrimus est. Quando vero cor se perfecte evacuat, & una pulsus creber redditur, tunc a nimio adritu mors ipsa brevi sequitur. [1732. Celeritas plerumque indicat obstructionem magnae partis arteriarum. Si vero pars tertia systematis obstructa fuerit, sanguinem una tertia parte celerius per liberam corporis partem circumire oportet.

§. DCCCCLXV.

Intermittens) Signum est vitam de morte participare, sive cor subinde quiescere: si vero tamdiu cor non egerit, donec sanguis omnis ex arteriis in venas transferit, & arteriae inanes factae sint, tunc syncope & mors ipsa sequitur.

§. DCCCCLXVI.

Debilis, tardus &c.) Qui pulsus has malignitatis notas omnes conjunctas habet, certum lethi signum est, neque talem hominem evasisse exemplum exstat. Uti vicissim vix crediderim, cum magno, forti, tardo, constante, pulsu ullum aegrum periisse.

§. DCCCCLXVII.

Myuri) Medici in distinguendis absque utilitate pulsibus nimis subtiles fuerunt. Harum variationum causae praecipuae sunt arteriae aneurysma, aut tumor, aut ex loco proprio discessio. Myurum vero vocamus, qui ex pleno paulatim in nullum abit, uti cauda muris sensim gracilescit eundo. Hic pulsus fit, quando cor arterias non replet ad fines extremos.

Serratus) Quando una pars pulsus bona, altera mala est. [1732. Quando pulsus in uno loco adest, in alio minime. Dubitari potest, an unquam vere detur: si adest, videtur in aneurysmate, aut ossibus fractis reperiri.

Capri-

Caprizans) Qui & in suprema, & in ima parte sensibilis est, in medio vix percipitur. Ab aneurysmate &c. (1732. Quasi sublit, & hic fit, ibi nullus fit.

Dicrotos) Qui in systole repulsant; signum est maximae inflammationis, arteriae plenissimae, & cordis valide sanguinem implentis. Ex duri pulsus genere est. (1732. Quando medicus pulsus in utroque brachio tentat, & intra datum tempus hic unum, ibi duos reperit: hi duo pulsus possunt ab aneurysmate fieri, repercutiente sanguinem sui brachii.

§. DCCCCLXVIII.

Atiritus) In loco inflammato calor percipitur, quia vasa obstructa sanguini resistunt, dum sanguis celerius movetur, & a corde validius urgetur. Calor non oritur a fermentatione. Nam si homo partem aliquam maxime inflammata habuerit, quamprimum animo linquitur, nihilo minus friget, quam alius quiscunque: & si mortuus fuerit, locus ille, qui in inflammatione quasi candebat, frigidus redditur, quale reliquum totum corpus est. Ergo calor ab humorum per vasa motorum adritu ad vasa oritur, quem pulsus indicat, adeoque aucto pulsu calor augetur, & vicissim.

§. DCCCCLXIX.

Mutare) Quando pulsus numeramus ad horologium, quod minuta secunda horae indicat, in homine jejuno ante prandium inveniuntur una tertia parte debiliores, & rariores, quam in eodem homine una hora, postquam pastus est. Si deinde pulsus hominis quiescentis, cum pulsibus hominis iracundi, aut perambulationem calefacti comparaveris, ingentem reperies diversitatem. Itaque neque duorum hominum sanissimorum pulsus eundem numerum observant. Ergo oportet, ut medicus hic famae suae caveat.

Ordine) Pulsus fortis post debilem semper bonus est, & debilis post fortem semper malus.

§. DCCCCLXX.

Motae) Saepe morbi acuti ab optimis medicis pro desperatis habentur eo tempore, quo in via ad salutem versantur: quando nempe subacta a vitae viribus materies critica fluere incipit, tunc pulsus turbatur, & in tremulum, aut intermistentem, omnique modo malum degenerat; & facit, ut hominem credas periturum esse, qui intra breve tempus perfecte convalescet. [Haec explicat 1732. de atra bile ab usu fructuum horaeorum aestivo tempore soluta, sanguini reddita, & in pulmones infecta.]

In

In muliere pariente, & nutriente pulsuum mirabiles varietates fiunt, medicum in capitales errores seducturæ, si ab istis pulsibus solis prognosin desumerit. Neque horror semper mali ominis est: potest enim indicio esse, peregrinum, ingratum, horridum a natura oppugnari, vinci.

DE RESPIRATIONE

UT SIGNO.

971. **R**espiratio facilis, non dolens, constans, in morbis designat organa omnia respirationi servientia rite valere; pulmones facile explicari, sanguinem commode transmitti; adeoque eum aptum esse fluere per vasa omnia corporis; hinc optimi est semper praesagii. Difficilis omnia contraria designat; adeoque praesagii semper est pessimi.

972. Quae autem Respiratio simul valde dolet, haec ut plurimum notat aliquid inflammationis internae; hinc pessimi semper auspicii.

973. Respiratio magna semper notat pectus per se bene dilatabile, diaphragma mobile, explicabile abdomen, pulmonem, cruorem facile meabilem, & vires bonas; adeoque bona quaeque in morbis portendit.

974. Respiratio parva significat contraria quaeque priorum (973); maxime autem designat pulmonem vel cruore, vel alia materie; non meabili, rigidum; fistulamve pulmonalem tumore quodam, aut aliqua materie sic obsessam, ut aer vix queat immitti: hinc est pessimi ominis.

975. Respiratio lenta demonstrat pulmonem esse aequabiliter liberum, explicabilem; sanguinem penetrabilem, & aequabiliter pulsum; hinc optimi vaticinii, si molestia abest, & desipientia.

976. Respiratio celeris declarat organa respirationis laesa; pulmones obstructos, rigidos siccos; cruorem ineptum transfluere; ideoque semper apportat aliquid metuendi,

977. Respiratio aequalis praedicit bonum pulmonem; bona organa; bene coctum cruorem; hinc bona vaticinatur; inaequalis vero declarat causas vitae proximas periclitari; adeoque semper mala est.

978. Respiratio suffocativa, quae creat aegro sensum suffocationis, eloquitur pulmonem inflammatum, obstructum, plenum, rigidum, siccum; cruorem autem immeabilem; hinc brevi lethalis est, nisi talis fuerit ex causa spasmodica levio-
re in hysteriis; hypochondriacis, aut consueta plane, ut in asthmaticis.

979. Respiratio in suprema parte thoracis exercitata designans conditionem pessimam pulmonis impleti, adeoque & periculum vitae, fere est lethalis.

980. Sublimis, quae fit cum claviculis elevatis, sterno agitato, motis scapulis; narium pinnis anhelosis, costis inferioribus, & abdomine, simul valide agitatis, mortifera est; nam significat difficillimum motum cruoris per pulmones, atque simul deficientes vires.

981. Facilis, magna, lenta, aequalis reficiens, perfecta solo, leni, motu musculorum intercostalium, diaphragmatis, & musculorum abdominalium, est quam maxime salutaris. Illa autem, quae plurimas harum conditionum implet, bonitate optimam sequitur.

982. Difficilis, dolens, parva, celeris anhelosa, inaequalis, suffocativa, sublimis, exercita omni molimine musculorum costis adnatorum, indubitato lethalis. Sed ea, quae habet plurima horum vitiorum, eo est pejor, quo plura eorum secum gerit.

983. Frigida lethalis; utpote fere semper nuncia gangraenae viscerum, & vasorum, interiorum.

984. Parva cum sibilo stertoroso, atque fervente quasi pulmone, & gutture, cito lethalis, si reliqua signa mala adsunt: significat enim fere semper humorem vitalem immeabilem in pulmones congeri.

985. Magna, & celeris, saepe salutaris; signum, & causa, bonae coctionis, & crisis.

986. Magna, & rara, denunciat cerebrum, obstructum; atque morbos inde factos, futurosve; ut sunt coma, lethargus, deliria, &c.

987. Interim bene considerandum est, respirationem mirari turbari, & variari, in diversis hominibus, pro nativa constitutione; formatione varia thoracis, pulmonum, diaphragmatis, abdominis; diversitate aetatis; sexus; graviditatis; affectus animi; habitus corporis; regionis; tempestatis anni & coeli; atque similibus.

988. Varius quidem ordo, quo variant se mutuo excipientes mutationes respirationis, multum affundit lucis diagnosi, & prognosi: nam ex mala in bonam optima, & ex bona in malam pessima, permutatio est.

989. Quae autem tempore crisis insurgit, optima.

990. Quia ergo una respiratio nobis designat conditionem praesentem cordis, pulmonum, cruoris, liquidi cerebellosi, pleurae, thoracis, diaphragmatis, abdominis, patet observationem accuratam esse ejus summi momenti in omni, maxime in acuto, morbo ad fidam prognosin, atque diagnosin, firmandam.

§. DCCCCLXXI.

Hoc signum in primis consideravit HIPPOCRATES, & de respiratione plurima, de pulsu paucissima scripta reliquit.

Omnia fluere) Pulmo totum corpus humanum quasi exemplar exponit, & tot habet vasorum series, quot totum corpus. Ergo sanguis, qui per pulmonis vasa fluere potest, liberum itidem iter per totum corpus inveniet. Vicissim, quando respiratio difficilis est, humor omnis, qui per arterias expellitur, & antequam cor sinistrum attingere possit, per pulmones transire cogitur, moram ibi patitur, ut totum corpus inde turbari necesse sit.

§. DCCCCLXXII.

Dolet) Semper est signum inflammationis in organo aliquo respirationis, neque unquam negligi debet, nam inflammatio in his partibus maximum malum est, & subito ex parvo in maximum increfcit. Uno verbo, parvus suspectus est, magnus fere lethalis.

§. DCCCCLXXIV.

§. DCCCCLXXIV.

Magna) Quae in una inspiratione plurimum aerem admittit . Parva aliquando oritur a robore musculorum mesochondriacorum nimio, & aeri praevalente .

§. DCCCCLXXV.

Molestia) Ita nempe, ut aegri lente respirent prae dolorum vehementia, & suffocari malint, quam celerius respirare. Praeter hos casus respiratio lenta semper bonum signum est, & inter bona optimum.

Desipientia) Quando mens non attendit ad molestiam, neque pro nata necessitate celerius respirat: tunc saepe fallitur medicus, & pro bono signo habet; quod mortem proximum praecedit. Ergo in febribus ardentibus respiratio lenta & magnum inter expirationem, & inspirationem intervallum absque crisi aut bonis signis orta, tulpe est. solent enim postera die aut convelli, aut desipere, & cito mori.

§. DCCCCLXXVI.

Celeris) Pulmo majorem sanguinis quantitatem respirationis ope transmittit, quam si quiesceret. Quando nunc intra idem tempus plus sanguinis per pulmonem movetur, necesse est respirationem citatiorem fieri, ut haec major copia transire possit: & vicissim, si, manente eodem sanguinis impetu, respiratio duplo minor fit, tunc oportet duplo celerior esse; nisi id fiat, sanguinis pars dimidia in pulmone stagnabit, quae denuo aerea vasa magis comprimet, & integre opprimet, mortemque faciet, nisi cito tollatur.

§. DCCCCLXXVIII.

Plenum) Haec mors plerumque morbos acutos terminat: nempe pulmo in parte sua sanguinea ita infarcitur arterioso sanguine, ut nihil ad venas, & cor sinistrum venire possit, hinc pulsus deficit, sudores erumpunt algidi, & a morte pulmo reperitur ponderosus, niger, sanguine plenissimus in arterioso systemate, dum venosum vacuum est, cum sani hominis pulmo levissimus sit.

Hystericis] Hae feminae, & hypocondriaci viri, & asthmatici maxime, respirationem habent perfecte lethalem: sed quando nunc mori videntur, subito solent liberari; debilitate enim summa nata solvitur spasmus, qui respirationem supprefferat. Talis etiam strangulatio oritur a sulfuris vapore, quo inspiratio suppremitur, excitata convulsione musculorum mesochondriacorum.

§. DCCCCLXXIX.

Pulmonem) Tunc stagnat in pulmone materies, ad cuius per pulmones transitum promovendum vulgaris respiratio non sufficit: hinc natura variat, & corpus miris modis agit, ut sanguinis paulo plus per obstructa vasa transpellat. (1727. Incipimus mori ab inferioribus sursum, superiora diutius vivunt. Hoc ergo signum demonstrat, partes inferiores sanguinem non transmittere, & pene mortuas esse, hinc sanguinem ad superiora vergere omnem, atque summo conatu NATURAM uti, ut vitam paulisper conservet, elevato pectore toto, uti in feminis elevari videmus. A cursu etiam valido oritur, sed cum quiete evanescit. Haec est respiratio *μστέωπος*, quam adeo frequenter damnat HIPPOCRATES.

§. DCCCCLXXX.

suotimis] Haec semper ante mortem adest, nisi homo perfecta *ἀναστικῆ* extingatur.

§. DCCCCLXXXI.

Facilis, &c. Magna) Cum his signis neminem unquam credo non evasisse morbum. Ita dudum edixit GALENUS.

§. DCCCCLXXXIII.

Frigida) Quando aer exhalatus dorso manus acceptus, aequè frigidus est, ac ille, qui inspiratur: signum est, pulmonem, ipsumque sanguinem ad temperiem atmosphaerae reductum esse, adeoque hominem jam pene mortuum esse, (alioquin caleceret ob copiosi sanguinis trajectum) & absque ulla exceptione mortem praesagit.

§. DCCCCLXXXIV.

Fervente) Hac voce Europaei fere per omnia idiomata utuntur: est strepitus, quasi bullientis in lebetè aquae, & fit, quando vasa sanguinea pulmonum ita infarta sunt, ut vasa aerea a sanguineis pressa elidantur: tunc enim aer admissus cum renixu irruens ad vasa compressa, & resistentia adteritur. Solent tunc amici aegros admonere, ut molestum phlegma ejiciant. Verum malum in sanguineo pulmone est, non in bronchiis, solet autem mortem fere semper praecedere, & aliquando biduo aut triduo mortem praegredi, semper autem lethalis est.

§. DCCCCLXXXVII.

§. DCCCCLXXXVII.

Diversis) Vix decem mortales sunt inter centum , quibus numerus respirationum intra datum tempus , v. g. horam , perfecte aequalis sit .

Sexu) Femina etiam sanissima multo citius respirat , quam vir integrae valetudinis : & scapulas adtollit : quae respiratio in viro mortem indicaret ; maxime vero gravidae , quibus intumescens uterus pectus arctat .

Coeli] Non datur thermometrum cane sentientius . Nam hoc animal sudorem suum omnem per rictum aperti oris exhalat . KEILIIUS comparavit aream pulmonis cum area totius corporis . Deinde consideravit pulmonis laxitatem , calorem , vim proximi cordis , & inde conclusit , incredibilem copiam esse , quam pulmo exhalet . Vides nunc , quare canis a calore aucto statim anhelat .

§. DCCCCLXXXVIII.

Mutationes) Quando aeger in morbo acuto cum morte haestenus latus subito nunc fortiter anhelat , & valide crebroque respirat , bonum signum est ; nam id , quod in arteriis obstructis stagnavit , nunc in venas ruit , & auxit copiam liquidorum , quae pulmones transmittere debent . Respiratio tortis tempore criscos bonum signum est . HIPPOCRATES .

§. DCCCCLXXXIX.

Fac experimentum , pulmonem sume , infla per asperam arteriam , reple totum aere , videbis amplitudinem aerae areae , quae in pulmone est . Verum pulmo in thorace calido suspensus plus aeris admittit , quam frigidus & exemptus ex pectore . Ergo pone duplo plus in vivo continere . Nunc pone augeri vasa sanguinea arteriosa & venosa , neque augeri aerae pulmonis partem : necesse est hanc diminui , ut cedat dilatatis vasis rubris . Si vicissim aerea pars pulmonis increverit , neque arteriae , & venae simul increverint , sanguineam oportebit minui . Quo major autem pars aerea est , eo melius homo valet : eo plus enim aeris intra unicum inspirationem adsumitur , eo plus adeo sanguinis in una respiratione per pulmones transmittitur . Ergo respiratio libera simul lenta est . E contrario , quo area sanguinea major est , eo minus aeris potest intra unicum inspirationem pulmone recipi , per priora : sed massa sanguinis promovendi interim etiam major est . Ex duplicata adeo ratione oportet celerius respirari . Ex his experimentis apparet quomodo medicus ex respiratione praefagia sumere possit .

DE URINA, UT SIGNO.

991. **E**X conspectu Urinae, judicaturus de statu corporis sciat 1. Lotium sani hominis in eo ipso, & in aliis illi comparatis, varium esse pro varietate aetatis, sexus, temperiei; tempestatis anni, sex rerum nonnaturalium, medicamentorum; 2. hinc ergo in ferendo iudicio de urina simul accuratissime attendendum ad reliqua signa in morbis apparentia: aut aliter artem hanc ubique fallaciae esse plenissimam.

992. In Urina examinanda ad usum medicum pro diagnosi, vel prognosi, consideratur copia, color, odor, sapor, fluiditas, & contenta illi inhaerentia.

993. Copia Urinae aucta ultra solitum designat aliquid horum sequentium, vel quaedam, aut omnia simul; 1. abundantiam potus aquosi; 2. laxitatem singularem fistularum renalium; 3. perspirationem, sudorem, salivam, imminui; 4. diuretica assumpta; 5. cruoris miscelam imperfectam, qua aquosa facile secedant a reliquis; 6. affectus nervosos, temperiem hysteriicam, vel morbum hypochondriacum.

994. Praesagit talis Urina (993.) 1. crassitiem remanentis; 2. acrimoniam ejus; 3. sitim; 4. anxietates; 5. obstructions, harumque effectus; 6. tabem ex diabete, quae siticulosa, sicca, aestuans.

995. Urina parcius longe solito procedens significat; 1. potus penuriam, vel nimiam in eo abundantiam spirituum fermentatione productorum; 2. vasa obstructa, vel spasmo contracta; 3. augmentum aliarum quarumcunque excretionum. Si autem integre intercipitur, denotat ischuriam, ejusque causas varias (821.)

996. Praesagit talis secretio Urinae (995.) futuras repletiones, gravitatem, torporem, soporem, tremorem convulsivum, mortem apoplecticam imprimis, si oritur ex causa secunda (995).

997. Urina tenuis, quasi aqua, limpida, excolor, insipida, inodo-

inodora, copiosa exeuns, denunciat; 1. copiam aquae, vel potus aquosi ingestam; 2. vasa renalia admodum constricta, dum interim humores valide agitantur; 3. arctam cohaesionem olei, salis, & terrae, in ipsa urina, horum tenacitatem, simulque difficilem aquosi cum his permissionem; 4. affectus animi enormes, insultus hypochondriacos, aut hystericos, pallorem virginum, partum modo antegressum; 5. viscera coctioni imparia, cruditates, pituitam, frigus; 6. obstructions vasorum & viscerum; 7. in acutis vero morbis impedimenta notat coctionis, & crisis, atque hinc materiae morbosae depulsum in partes interiores corporis.

998. Urina talis (997.) portendit eadem fere ac [994.]; in morbis autem acutis, & inflammatoriis, praedicat pessimam conditionem viscerum, deliria, phrenitides, convulsiones, mortem, nata ex acri retento gangraena.

999. Urina rubra, absque sedimento, in morbi acutis, docet 1. motum validum attritus inter partes humorem constituentes, inter vasa & humores; 2. intimam, & tenacem, permissionem, olei, salis, terrae, aquae in humoribus; 3. hinc ergo cruditatem magnam morbi; 4. longam futuram durationem ejus; 5. & magnum in eo periculum.

1000. Urina autem haec (999.) praesagit 1. destructiones grangraenosas vasculorum minimorum, maxime in cerebro, & cerebello; atque inde mortem; 2. coctionem difficilem; 3. crisin tardam, eamque valde ambiguam. Patet autem omnia haec [999. 1000.] eo pejora, quo magis rubra, simulque sine sedimento, urina.

1001. Hinc urina flammea, tenuis, sine ullo sedimento, notat quidem eadem, sed violentiora, unde & praesagium idem, sed longe adhuc periculosius.

1002. Rubra una cum sedimento copioso, gravi, lateri rubro contrito, aut bolo rubrae, simili, designat 1. antegressum esse motum attritus vehementem; 2. vasa laxa; 3. cruorem acrem, salinum, solutum, nutritioni ineptum; 4. febres intermittentes valido paroxysmo defunctas; 5. in oris septentrionalibus his scorbutum.

1003. Praefagit 1. longitudinem morbi; 2. vasculorum attritionem, debilitationem, destructionem; 3. sudores, urinas, salivam, diarrhoeas, colliquativas; 4. ἀτροφίαν; 5. hydropes quoscunque.

1004. Si in tali Urina [1002.] sedimentum est furfuraceum, squammofumve, designat eadem quidem, sed pejora.

1005. Si autem urina est colore croceo, immissa tingente, aut vitrum sic colorante, simulque habet sedimenta ut in priori [1002. 1004.], designat icterum, atque certa ejus symptomata in cute, alvo, hypochondriis, toto corpore; unde & praefagia clara ex historia ejus morbi petenda.

1006. Viridis colore Urina una cum sedimento crasso significat, 1. temperiem atrabiliarium; 2. ejusque materiem jam solutam excerni, adeoque anxietates ad praecordia, perturbationes alvi, dolores iliacos & colicos.

1007. Praefagit talis urina materiem atrabiliarium solutam, motamque, raptum iri in cruorem, & viscera; unde infinita, & acuta, saepe mala, quae ex historia atrae bilis sic dispositae peti debent. Quin etiam ex his noscitur, quid sentiendum sit de urina nigra, utpote ejusdem, at peioris naturae [788. 789.].

1008. Sanguis, pus, carunculae, filamenta, pili, anguillulae, grumi, arenulae, partes calculi, mucus in fundo, designant vitia renum, ureterum, vesicae, testium, vesicularum seminalium, prostatarum, Glandularum *Covuperi*, urethrae.

1009. Quatenam vero sit natura mali designati per dicta symptomata, ut & qui locus sit affectus, docere debent signa simul concurrentia, & observata, in eo morbo, ubi dicta prodeunt.

1010. Pinguis apparens Urina plerumque gerit arenulas minimas viscido quodam nexas, & sic effingentes speciem membranulae oleosae; tum notat abundantiam terrae, & salis hebetioris, in sanguine; praefagit hinc scorbutum, calculos, & similia.

1011. Urina autem vere pinguis, & oleosa, rarior certe, si observaretur unquam, notaret, 1. vasa attrita per majorem

rem

rem motum, hinc soluta, cruori mista, & cum urina excreta pingua; 2. humores acres. Et ideo minabitur phthisin, & atrophiam.

1012. Urina, quae conquassata spumam diu retinet notat olea, & sales in lixivium saponaceum mista, atque soluta, adeoque 1. tenacitatem miscelae arctae; 2. coctionem difficilem, & crisin; 3. morbos fere pulmonicos, aut catarrhos in capite.

1013. Urina foetida sponte, notat sales, & olea attenuata, soluta fere putrefacta; hinc discrimen summum, tam in chronicis, quam in acutis, nec facilem sanationem.

1014. Urina in morbis colorata apparens, sed plane insulsa, clamat effoetas naturae vires, mortemque propinquam.

1015. Pallida, tenuis, cum sedimento mucoso, tenaci, falsamenta putrida spirans, fere semper notat calculum vesicae.

1016. In febribus autem acutis inprimis consulitur Urina, utpote satis certa praenuncia: nam 1. Urina, quae habet sedimentum album, leve, laeve, aequale, cito subsidens, turbatum, vix odorum, toto morbi tempore usque ad crisin, est optimi indicii, & praesagii. 2. Urina multa, alba, stranguiosa, cum sedimento copioso, alboque, critico tempore emissa, sanat, & abscessus tollit. 3. Urina die indice critici copiosior, cum sedimento albo, vel rubello, copioso, levante, notat, die critico sanationem fore integra crisi. 4. Urina tenuis, & rufa, non subsidens; alba, tenuis, aquosa; aurea tenuis, constans, non turbata; turbida perpetuo, nec subsidens; notat in morbis valde acutis coctionem impeditam, cruditatem magnam, crisin difficilem, morbi longitudinem, summum vitae periculum: sed in acutissimis inflammatoriis fere certam portendit mortem; denique in acutis moderatis designat longum, molestumque morbum; deinde abscessum, fore varium; aut *μετάστασις* mali variam.

1017. Urina igitur declarat nobis vere, 1. sanguinis indolem, impetum, symptomata; 2. morbi statum, & coctionis; 3. statum secretionis, & crisis. 4. morbos renum, ureterum, vesicae, testium quodammodo, vasorum deferentium,

tium, vesicularum feminalium, proftatarum, glandularum *Covvperi*, urethrae; 5. aliquas, a. i. i. t. u. d. i. n. e. s. in bile natas. Caetera, si sola ex sola Urina conjiciuntur, admodum incerta, & ridicula fere sunt.

§. DCCCCLXXXI.

Haec praefagia apud prudentem medicum certissima sunt, infana vero & ridicula apud illos, qui istis nimium tribuunt.

Aetatis] Infantum urina semper feri lactis similis est, dulcis, & inodora: cum aetate eadem sensim acrior editur, acerrima in senibus, & faetidissima; tunc enim vesica rugosa vix unquam penitus evacuatur, hinc urina retinetur, & per moram acris fit.

Sexus] Urina, quae in homine sano, agricultura corpus exercente, sanitatem denotat, eadem a puella delicata, sedentaria, reddita, morbum pessimum, & lethalem indicaret. Huic enim etiam sanissimae minus rubra, minus faetida, minus spumosa est, quam mari.

Anni] Aestivo tempore ab omnibus hominibus urinae coloratiores redduntur.

Non naturalium) Etiam peritissimo medico inponi potest, ut ex urina male praefagiat, si aeger asparagos coenaverit, deinde noctu cassiae unciam cum rheo sumferit; ita enim lotium reddet nigrum, & faetidissimum, & medicus peritus, sed ignarus hujus diaete, edicet urinam hominis esse brevi ex gangraena partium internarum morituri, qui altera die sanissimus medicum deridebit. Imo, si flavam, viridem, rubram urinam volueris reddere, talem solis innoxiiis simplicibus medicamentis efficere poteris. Curcuma adsumpta lotium ictericum dabit, crocus urinam febris ardentis urinae similem &c. His artibus exploros vidi duos Professores hujus academiae, qui urina probe considerata, ex artis regulis pronunciaverant, nihil contra artem peccantes, sed ignari, eorum, quae aeger adsumerat.

Fallaciae) Mirum est, homines ignarissimos quosque ex urina praefagia audere edere. Hujus farinae tres prophetae in hac ipsa urbe (Leida) vivunt. Eorum unus ne proprium quidem nomen scit, adeo mente stupet, & tres quatuorve formulas praefagiendi didicit, quae symptomata continent omnibus fere morbis communia. Haec dicitur in omni morbo, neque enim literas pingere didicit. Alter paulo plus sapientiae possidet, ad novem enim usque formulas habet, quae semper aliquid veri continent.

Urina hominis ex ardente febre morituri, ad tres libras reddita, decolor, vix spumosa, refert, perfecte lotium hystericum, sed enormis error esset, hystericam pronunciare, quae nunc in primis cum morte lustratur.

§. DCCCCLXXXIII.

Salivam] Hypochondriaci perpetui sputatores sunt , si sputum forte substiterit , mingunt aquosa , & pessime habent . Quando sputum redit , minuuntur urinae .

Minui) HIPPOCRATES dicit medicum fuisse , qui in Graecia tantam sibi famam pepererit , ut fere pro deo habitus sit : illum aliquando juxta domum aegri transeuntem , servum offendisse , urinam domini ferentem : continuo medicum in domum introiisse , & edixisse aegro , non potasti , non dormivisti , & tenesmum passus es , ut me jeres .

Imperfectam) Aqua efficit fere novem decimas partes massae sanguineae : & tamen in sano homine cum reliquo sanguine mista manet , ut neque fudet , neque mingat multum : quando vero per morbum a sanguinis reliqua massa secedit , urinae egeruntur copiosissimae , feri lactis similes , quod a caseo secessit . Tales sunt urinae feminarum hysteriarum : effectus vero harum urinarum pessimi sunt , major melancholia , aut ipsa tabes , siccitas , sitis perpetua , & defectus nutritionis .

§. DCCCCLXXXIV.

Crassitiem) Dissipato enim liquidiori sanguis , & crassior fit , & diluente amisso falsior .

§. DCCCCLXXXV.

Fermentatorum) Omnia vina eo minus diuretica sunt , quo plus alcoholis continent , haec enim caput potius , quam renes petunt . Acida vero , & oligophora , ad matulam ducunt . Qui strenue potarunt , ea nocte nihil mingunt , sed luctantur cum interno aestu , quia spiritus vini in vasis manserunt .

Augmentum) Qui sudat , aut diarrhoea laborat , continuo videbit diarrhoeam minui , quamprimum stanguria adparet .

Excretionem) Omnis homo sanus parum mingit , parum sudat , parum faecum egerit , sed perspirat plurimum . In morbo vero acuto , si post squallidam cutem urina suppressa fuerit , lethale est .

§. DCCCCLXXXVI.

Apoplecticam] Quos perfecta ischuria occidit , si non prius pereunt ; quam morbus caput infestaverit .

§. DCCCCLXXXVII.

Constricta) In spasmodicis adfectibus semper talis urina adparet, vasa enim renalia simul a spasmō constricta arctiora sunt, & tamen urget vis liquores agitans, multa adeo, sed ob angusta vasa tenuis excernitur. His causis concurrentibus talis urinae excretio oritur.

Inodora) In morbis acutis sanguis crassus repellit aquam, & si posses sanguinem diluere, sanasses totum morbum. Id saepe testatus sum in consiliis medicis, nullum morbum acutum lethalem futurum, si remedium haberemus, quo posses aquam cum sanguine miscere. Verum, quantumcunque aquae adfuderis, perinde repellitur omnis, ac si in chartam oleo madentem aut in picem infunderes: sanguis enim adeo tenax est, ut aqua epota praeterlabatur, & ad vesicam properet. In variolis pessimis inundavi aegros potu tenui, bibebant avidi, sed exhibit aqua per urinas insipida, inodora, insulsa, pellucida, neque potui obtinere, ut cum tali potu urina flammea, acris & odorata prodiret.

Partum) Quando lochia supprimuntur, aquae per lotium pluvia non minus clarae redduntur. Hic spasmum subesse necesse est.

Cruditates) Sanguis constat ex elementis diversae naturae, ita inter se mistis, ut certo gradu cohaereant. Quando non accurate miscentur, secedit aliqua pars fluidior, relinquit terram immobilem, & continuo perit sanitas.

Acutis] HIPPOCRATES dicit, lethale esse, quando post urinas stranguriosas, flammeas inodora, succedit, & limpida: his aegris cerebrum laborat, cito mortem illaturum. Id enim, quod urinam tingit, & acrem facit esse, id sal est, semivolatilis redditus, & oleum rancidum. Haec agitata, & destituta vehiculo aqueo, perunt cerebrum ex natura volatili, & corrumpunt, dum sola innocua aqua in matulam exit.

§. DCCCCLXXXIX.

Absque) Quamprimum sedimentum ponit, signum coctionis est.

Vasa & Adritus] Quanto urina coloratior quam sana est, tanto auctus est adritus in massa humorum, super gradum sanitati idoneum. Nam oleum solum colorem, & saporem, & odorem, urinae praestat, uti in Chemicis demonstravi: terra enim oleo orbata albissima est, sal albus, aqua depurata limpida. Verum oleum illud in urina copiosius esse non potest, nisi adritu aucto solutum fuerit, & per calorem ex albo, & dulci, flavum, nigrum, arctarum factum esset. Ita lac candidissimum combustum primo flavum, deinde nigrum fit.

Vasa

Vasa & humores) Quando urina a causa interna coloratior fit, temper febricula aliqua, & inflammabilitas adest: neque unquam febre, etiam levicula quisquam tentatur, quin signum in urina adpareat.

§. M.

Minimorum) Quando liquoris blandi inpetus moderatus adest, eum vasa facile ferunt. Quando idem liquor & acrior factus est, & moverur vehementius, non manet in vasis majoribus, sed transit in minora, ibi auget plenitudinem, aucta humoris eo pulsi & copia, & velocitate. Verum minima in corpore vasa in cerebro sunt, adeoque hoc ipsum ex hoc liquore acri laborabit [1732. addit pulmones.

Sine sedimento) Urina flammea, quae reposita nullum sedimentum ponit, neque pinguem nebulam, indicat aegrum difficillime evasurum.

§. M I.

Flammea) Omnia eadem, sed violentiora praefagit. Ita lac, cremor butirum, oleum, coctum, flavescit, rubescit, nigrum fit, amarum, & acre. Similia sunt, quae oleo nostro a febrili calore contingunt.

§. M I I.

Antegressum) Talis urina, dum mingitur, opaca est; quando vero stetit, superne ruberrima fit, inferne crassum sedimentum ponit.

Intermittentes) Ante paroxysmum nulla unquam hujusmodi urina reperitur. Quando urina superius pellucet, inferius rubra est, & ad latera pelliculam pinguem habet, in fundo vero massa furfuracea est, tunc audacter praefagiri potest, scorbutum subesse, aut intermittentem febrem. Sed scorbutus vera febris continua est, etsi debilior, & scorbuticis pulsus semper febrilis est.

§. M I I I.

Atrophiam] Sanguis nutrire nequit, ex quo hujusmodi lotium provenit. Hoc praefagium certum est, nam neque hi morbi absque tali urina, neque talis urina absque hujusmodi morbis est.

§. M I V.

Furfuraceum) Quasi ex parvis squamulis factum. Demonstrat violentiorem adtritum.

§. M V.

Croceo) Haec urina facile distinguitur; nam oleum ex flavo viride refert, & semper denotat icterum, eaque visa edici potest, hominem anxietates, & tormina ad praecordia passum esse, postea per totum corpus flavum colorem se diffudisse.

§. M V I I.

Solutam) Ad hujus bilis atrae determinationem animus tunc advertere oportet, raro tamen determinatur. Si tamen determinata fuerit ad ventriculorum, nauseas faciet, & vomitum: si ad intestina, tormina, & diarrhoea expectanda. Alias gangraenam renum denotat. Ab utraque causa fere lethalis est.

Nigram) Talis reddi solet in quarto gradu atrae bilis. Aliquando in corpore melancholico post magnos animi adfectus observata est. Ex causae etiam usu hujusmodi urina editur.

§. M V I I I.

Sanguis) Haec multum aucta sunt, post tempora HIPPOCRATIS, qui dixerat, talia non venire, nisi a rene, aut fellea vesicula. Sed novus morbus luis Venereae omnia mutavit.

Testium] Quando corruptam materiem continent, propellitur ea vi muscoli cremasteris haecenus integri, ad epididymidem, & vas deferens, feminales vesiculas, & urethram. Si enim semen eo pervenire potest, cur non morbosus tenuis corrupti testis ichor? Hic morbus hodie observatur, post diros, quos prius excitavit, dolores, dum corruptum semen per excoriatas partes urethrae transit. Sed rarus est.

Vesicularum) Haec ultima, & pessima species Gonorrhoeae est, quae per ipsum anum cuniculos agit, & in erosam urethram liquorem suum destillat: sed morbus rarus est. Haec vero omnia, quando in morbi praesentis causam inquiritur, sub oculis habenda sunt.

Prostatarum) Frequens morbus, non ignotus GALENO.

COVVERI, & MORGAGNI) Haec prima, & frequentissima Gonorrhoeae sedes est. Quando v. g. post diuturnos obtusos ad lumborum alterum dolores, & aliquando post equitationem sanguis cum urina redditus est, deinde purulenta materia, & mali in vesica haerentis nullum signum adest, certum est, malum in rene esse. Quando vero cum recente effluvio materiae feminalis simul pus de urethra fluit, tunc fere Gonorrhoea virulenta est.

§. M X.

§. M X .

Scorbutum] Quando urina, post quietem in matula, innatantem quasi telam pinguedinosam habet, araneorum telis similem, quae vitro inclinato ad latera vitri adhaeret, adsunt fere arenulae cum oleo tenaci inviscatae, quas ipso microscopio saepe vidi, non aliter ac sales, in calida aqua soluti, ea inspissata, aut addito frigore, superiora petunt, & pelliculam primo faciunt, deinde crystallos. Quando tali materiae urina adfunditur, calculus intra breve tempus circum eam adcrefcit.

§. M X I .

Pinguis] Experimentum RUYSCHIUS solus habet, & ante eum veterinarii, qui dicere solent, quoties equum obelum a subito, & validiori motu extinctum vident, *de reusel is gesmolten in 't ligham*, verissima phrasi usi. Nam RUYSCHIUS vidit omnino effusam ad aliquot libras in cavitatem abdominis, solutamque pinguedinem. Simile quid vidi post oleosum clystima diutius retentum. Talis pinguedo omnino reforberi potest in venas, & per arterias cum urina expelli. IPSE ego urinam vidi, quae strigmenta oleosa in urinali traxit, qualia in aqua nascuntur, priusquam adfusum alcohol probe cum ea mistum fuerit.

Si observaretur] Nam fabula est. Dedi bibendum hominibus oleum, non ideo per renes cum urina quidquam transivit: si transfiret, etiam chylum cum urina effluere necesse esset, qui oleo meabilior est.

§. M X I I .

Retinet) Nunquam vidi me fefellisse praesagium. Quando prius urina spumam retinet, uti aqua, in qua sapo dissolutus est, tunc tenaciter adhuc olea, & salia sibi adhaerent. Quando vero die septimo, urina concussa bulla inde orta mox sponte distulit, certum est aegrum in vado esse.

§. M X I V .

Insulsa) Amstelodami vixit ex urina propheta, qui nihil praedicebat, nisi, eventum ad salutem, aut ad mortem. Sedulo rogabat, num urina diu retenta fuisset, & jejuno stomacho tempore matutino reddita. Deinde quando affirmatum erat, in angulo gustabat lotium. Quando sapor inerat, respondebat, nondum mortis horam adesse: quamprimum vero inspidam invenerat, praefagebat instantem mortem: hac sola arte divitias sibi paravit. Prudenter utique: nam vitae vires ex omni adiumento cibo, vel potu, & ex ipso lactis sero parant falsam urinam, quod in ME IPSE expertus

pertus sum. Quando nunc nullus sal in urina superest, & aqua haud immutata per urinas transit, signum est, nullas vires vitae superesse.

§. M X V I.

Turbinatum) Quod conum facit in urinam adsurgentem. Signum est, sedimentum leve esse, & in aqua sustineri, adeoque coctum esse: optimum, & raro fallax signum in morbis acutis. Quando vero sedimentum planum est, demonstratur nimis ponderosum, esse & coctionem difficilem futuram.

Stranguriosa) Quando materies crassa, & obstruens iter per laxa renalia vasa nunc liberum, invenit, nullam amplius viam quaeret, quae magis resisteret, neque adeo apostasin faciet. Hac ratione in critico die fere omnes morbi inflammatorii sanantur. Si vero jam natus fuerit abscessus, per eandem viam purgari spes est.

Indice] Haec pulcherrima doctrina solius HIPPOCRATIS inventum est, neque ab ullo aliorum medicorum excolta fuit, cum tamen medicum fere ad Deos elevant. Quando morbus acutissimus est, ex iis, qui intra quintum diem judicantur, tunc tertius quinti index est: & si tertio die urina bona fuerit, morbus quinto solvetur: in morbo vero intra novem dies ad finem decurrente, tertius septimi index est; vel in acuta febre vulgari, septimus decimi quarti, tuncque urina, quae per septem dies limpida fuit, octavo dabit sedimentum; & aeger die decimo quarto salvus est. Quando enim die tertio, quinto, septimo, ante acmen, materies jam cocta est, sperari potest, die critico, post acmen, materiem expulsam iri, vera crisi, corpusque sanitatem recuperaturum esse. Neque unquam faller praesagium, quando septimo die urina dotes hic recensitas habet, die decimoquarto sanitatem restitutum iri: & potest absque omni temeritate promitti.

Rufa) Nempe aquosa, alba, in qua aliquid subrutilum pellucet, ut in achate, vel busonio lapide, & quibusdam speciebus carneoli: haec pessima est, & multo deterior, quam flammea urina.

Lactea) Quae nullum sedimentum deponit, perniciosa est, & demonstrat nullam crisin fieri, neque morbosa elementa de sanguine decedere.

§. M X V I I.

Incerta] Nihil ultra ea sperandum est, quae dixi, & monendus est medicus, cum vulgus velit ex urina sibi praesagia fieri, ut semper addat, se ex aliis signis morbum satis dignoscere, neque urinam necessariam esse: neque aliis praesagiis se inmiscet. Certissimum est, nullum mortalium ex lotio dignoscere posse, an femina minxerit, an sexus masculi aeger, nisi forte semen, aut anguillula a gonorrhoea superstes sexum virilem
prodi-

prodiderit. Multo minus definiri poterit, num virgo, num viro uia, num gravida sit, cujus lotium offertur, neque haec nisi risum merentur. Vidi ante multos annos duos Professores Leidenses cum sua *ουρροσκοπια* turpissime delusos, cum ex artis regulis nobilissimae matronae graviditatem negarent: infans autem in lucem prodeuns prophetis silentium inponeret. Praecipuos in hac republica uroscopos novi tantos, & tam turpes errasse errores, ut merito se abscondissent, si pudor quisquam ineffet miseris. Caeterum de tota hac disciplina, legendus est HIPPOCRATES, & DURETUS, & PROSPER ALPINUS, qui fere soli medice de urina scripserunt.

Testium] Saepius & vidi, & vos monui, posse ab inflammatione circa vesiculas seminales orta vas deferens conprimi, ne semen iter suum persequi possit, ita stagnare semen, & testem urgere, hancque causam tumidi testis adeo frequentem esse, ut inter centum aegros nonaginta novem ex hac causa laborent. Hi aegri vix curantur nisi largissima venae sectione; qui haec ignorat, & sementis utitur, cogit suppurare, & destruit testem.

Υ Γ Ι Ε Ι Ν Η .

1018. **T**Ria sunt munera Artis tuendae Valetudini sanae; nempe conservare Sanitatem praesentem; Morbos in temperie ut in femine latentes, & facile excitandos praecavere; Vitam disponere ad longaevitatem.

1019. Sanitas enim, quum sit aptitudo in corpore ad exercendas actiones, & quum haec consistat in determinata mobilitate partium tam firmarum, quam fluidarum, necessario haec ipsa, inquam, Sanitas, si semel ponitur perfecta, deteret ex sua natura partes firmas, consumet fluidas, corrumpit utrasque, adeoque se ipsam destruit.

1020. Proinde Sanitas conservatur jugiter restituendo eandem copiam, & qualitatem, partium omnium in corpore, quales ante descriptam destructionem [1019.] in corpore erant in firmis, fluidisque partibus.

1021. Restitutioni huic (1020.) materiem praebent, cibus, potus, forte & aer: hanc praeparant, & aptant, gesta in corpore per actiones vitales, naturales, animales: praeparatum appli-

applicant locis requisitis, & reparandis, eadem gesta: denique, & per ea liberatur a superfluis, crudis, nocituris.

1022. Quamobrem patet, totam hanc artem Sanitatis tuendae absolvi descriptione legum, quae definiunt illum definitum usum classium recensitarum [744. vel 745.], quo satisfiat illi scopo jam descripto [1020.]

1023. Tamen difficile est ita promulgare has leges, ut observatio earum omni homini aequaliter proficit.

1024. Cujus difficultatis causa in *ἰδιοσυγκρασία* ut plurimum haeret; ideoque operatur saepe effectus oppositos in hominibus, qui tamen eandem normam vivendi sequuntur.

1025. Ita quidem, ut unicuique fervetur saepe sua, & integra, Sanitas, licet utantur homines non tantum vario, sed & plane opposito, usu sex rerum non naturalium; quum contra, si vivendi rationem permutaverint vicissim inter se, mox utrique alieno more fruente aegrotent, qui suo morigeri bene valebant.

1026. Ipsa quoque consuetudo, quam non male alteram naturam, vel *ἰδιοσυγκρασίαν*; appellant, fert vix credenda; sive spectaveris effectus aeris, cibi, potus, motus, medicamenti, veneni, sive consideraveris reliqua.

1027. Quamobrem mutatio subita a consuetis in nova, est ubique, & semper, quammaxime periculosa; licet ex malis vulgo habitis in bona putata transiverit.

1028. Sed, sensim mutando, saepe variare vitam quotidianam, egregium est auxilium tuendae Sanitati.

1029. Aer maxime gravis, adeoque simul, ut fere semper est, serenus, & siccus, suo cuique loco saluberrimus habetur.

1030. Aeris effectus varii; & ejus favens, vel nocens, natura; descripta habentur, ubi de causis Sanitatis [160.] & Morborum (746. ad 754.) in aere latentibus actum est; unde proinde peti debent.

1031. Qualitates enim aeris, excessu suo producentes morbos, emendari possunt oppositis inductis: frigidus enim, & humidus, poterit mutari in calidum, & siccum ope ignis accensi, per signa sicciora, & aromatica, nutriti; halitu aromatum cali-

calidiorum sponte, vel igne, fragrantium; vento calido admisso, vel arte excitato: si vero calore, & siccitate aer peccat, emendatur exhalatione disperfae frigidae; vento artificiali, vel exspiratu halituum aquosorum ex plantis frigidis aquae immixtis, ut sunt salix, populus, rosa, sambucus, opulus, morus &c.

1032. Aer igitur serenus, gravis, temperate calidus, & siccus, a mediterraneis puris, & a fluminibus, spirans, leni agitur vento, subitarum, & magnarum mutationum expertus, apricus, & ruralis, ab exhalationibus salinis, oleosisque defaecatus, optimus est in genere Sanitati tuendae.

1033. Cibus autem censetur optimus ille, qui simplicissimus, parum foeculentus, acrimonia omni carens, haud praeditus magna mobilitate suarum partium, sano nostro corpori similis, aut illi facillime assimilandus per vires nostras coctrices; tum in acquisitione praedictarum dotium arte culinaria praeparatus, est.

1034. Qualis habetur omnis quidem, qui diligitur, 1. ex Seminibus Frumentaceis, farinosis, bene maturis, puris, moderate siccatis, satis recentibus, Tritici, Zeae, Secalis, Hordei, Avenae, Orizae, Fagopyri, Mais, Milii, Panici, Phalaridis; atque tritu, subactu, fermentatione, coctione, praeparatur ita, ut sapore, & odore, gratissimo, se commendet nomine Panis. 2. Ex Leguminosis tam Corticibus tenerioribus, quam Seminibus adhuc viridibus, aut maturis, Fabarum, Phaseolorum, Pisorum, Lentium, Cicerum, Viciarum; dum maceratione, coctione; tritu, saepe levissima tostione, praemissa, parantur. 3. Ex Oleribus recentibus, viridibus, aut colligando folia crescentia leniter utcumque suffocatis, Lactucae, Intybi, Cichorei, Portulacae, Apii, Hippofelini, Brassicae, Malvae, Betae; maxime, si levi coctione in proprio succo moriuntur. 4. Ex fructibus tam solidioribus, quales Cinarum, Nuce, Amygdalae, aut bulbis Raporum, vel radicibus Dauci, Pastinacae, Raphani, Betae, & similibus, quam mollioribus, ut sunt Poma Arborea, vel Plantarum scandentium annuarum;

Pyra,

Pyra, Baccae, Pruna, Cerasa. 5. Ex Succo, & Corpore; Animalis sani, junioris non nimis pinguis; siue fuerit Quadupes, Avis, Piscis, siue & Insectum, vel Crustaceum; si elixatione, affatione, frixatione, suffocatione, praeparantur, quo & Lac, & Ova referuntur.

1035. Alimenta dura, sicca, crassa, ponderosa, foeculenta; profunt his, quibus sunt valida viscera, celeris digestio; motus muscularis ingens, humores moti valde in sanitate. Mollia, humida, tenuia, levia, defoecata, his obsunt, vel perpetuam fere mensam imperant.

1036. Illis vero, quibus viscera debilia, difficilis digestio, vita quieta, sedentaria, otiosa, profunt cibi arte; vel natura, simillimi chylo diluto.

1037. In temperie alcalescente conducunt acescentia (1034. 1. 2. 3. 4.); in acescente profunt alcalescentia (1034. 5.).

1038. Ex quibus paucis tota ratio delectus, copiae, praeparationis, alimentorum peti potest; si modo prius cognoveris usuri viscera, humores, temperiem, aetatem, sexum, vitae genus, studia.

1039. Copia cibi optima cuique, quam sequitur sensus refectio, non torporis. Tutior sobrietas, sed debilibus; excessus melior, sed robustis.

1040. Condimenta autem ex acidis, sale, aromatibusve, petita, nocent sanis acrimonia sua noxia, vascula tenuissima laedunt, & falso appetitu per stimulum excitato corpus gravant plus, quam nutriunt.

1041. Quin & ex iisdem regulis intelligitur bonitas potus (1035. ad 1041); si enim ille requiritur tantum ad emendandam sitim, siccitatem, crassitiem, humorum, vel eorum acrimoniam, tum aqua frigida, limpida, levissima, inodora, insulsa, cursu, exercitata per flumina pura; est potus optimus homini robusto.

1042. Si vero potus requiritur simul eo scopo, ut calefaciat, in motus stimulet, & attenuet, tum profunt cerevisiae coctae, fermentatae, ad defoecationem usque tantum asservatae, ut & vina limpida, fragrantia, grata. Sed & illorum delectus, copia,

pia, usus, determinatur per condiciones assumpturi .

1043. Cibi minime pingues, & potus aquae firmissima reddunt, & fortissima corpora .

1044. Corporis motus ad primum usque exortum lenissimi sudoris, vel usque ad sensum incipientis lassitudinis, post initia coctionis, cum sensu levitatis, optimus est . Unde & Quietis regula pendet .

1045. Somni tempus, quando corpus sanum torpet . Optima ejus mensura agilitas corpori dum evigilat, nata .

1046. Omnia medicamenta, vel evacuantia, vel acria, cujuscunque tituli, vitanda omnino sunt .

1047. Sed purgationes cutis externae per frictiones, loturas, balnea, fomenta, natationes, deterfiones, egregie profunt .

1048. Animi autem affectus, non sunt omnino suppressendi; sed neque excitandi nimis : torpor enim oritur, vel circulationis perversio. Spes, & desideria, corpori saluberrima deprehensa sunt .

§. MXVIII.

Latentes] Uti plethora, quae nondum morbus est, sed ex levissima causa potest in morbum abire .

Longaevitatem) Hoc caput neglexisse medicos, jam VERULAMIUS adnotavit, primusque hanc disciplinam excoluit .

§. MXIX.

Deteret] Et quidem eo citius, quo vita ipsa melior est, & fortior; eo magis enim corpus adteretur, cum sanitas status sit corporis humani actuosissimus, & consistat in possibilitate exercitii omnium actionum: fiet adeo adritus humorum omnium ad vasorum omnia genera, & vicissim; sicque adterentur, & destruentur omnes partes corporis tum fluidae, tum firmae. Cachecticus homo facile tridui inedia fert, uti vulgo notum est, solent dicere morbum se ipsum alere: cum sanissimus homo post viginti & quatuor horas animo linquatur .

§. MXX.

Eandem copiam] Si homo ipsum merum sanguinem biberet, sanguis tamen in ventriculo mutari deberet, & in alium statum transformari .

ovaque ipsa mutari, si iis uteretur. Ergo per cruda quidem restitui debent, quae amissa sunt, sed per cruda subacta ab actionibus corporis individualibus.

§. MXXI.

Aer) Procul dubio: nam chaos est omnium rerum, adeoque & nutritiarum particularum, sed volatilium, & adtenuatarum. In Britannia demonstratum est, hominem de sola materie extus per fomenta &c. applicata tantum sibi sumere, ut vitam utcumque sustinere possit. Ergo & ab aere aliquid alimenti recipere poterit.

Requisitis] Homo, qui solum lac maternum pro omni alimento adsumit, conservatur hujus lactis ope, dum illud praeparat, coquit, & applicat: pars vero cruda, crassa, ad nutritionem inepra, ex corpore eliminatur, stercoris specie. Nam etiam purissima alimenta, & lac ipsum, excrementitiam partem continent, quam separari necesse est: cum lac purissimum infusum in venas vivum animal occidat.

§. MXXIV.

Ἰδιοσυγκρασία) Haec ponitur in proportione inter solida, & fluida, & facit, ut actiones unius hominis differant ab actionibus alterius, pariter sani. Sed actiones istae faciunt, ut adsumta alimenta in humores humanos mutantur, adeoque ex iisdem cibis non fiunt iidem humores, quando a diversis hominibus adsumuntur. Sunt, qui aqua pura, & pomis, herbisque vivunt. Alii omne rerum genus ingerunt, sani tamen omnes. Date horum uni poma priorum, aegrotabit, & ille sobrius perinde ab hujus lautitia offendetur. Ergo non potest de ullo cibo generaliter dici, bonum esse, sed cuius homini propria, & peculiaris victus ratio unice convenit.

§. MXXVIII.

Variare) Hoc CELSI consilium est [L. I., c. 1.] sanus homo, qui suae spontis est, nullis debet se obligare legibus, . . & varium habere vitae genus; modo plus, modo justo, modo non amplius adsumere. . . Sic vivere, ut nunquam idem diu obtineat. Qui nimis aequabile vitae genus sequuntur, sanitate gaudent perfectiori, verum iidem *εὐμεταβλητοί* ne minimam mutationem absque morbo ferunt, qui vivere nequeant, nisi in doliis suis cum *ΔΙΟΓΕΝΕ* latuerint. Medicus erat, qui secundum *SANCTORII* staticas regulas vitam ordinaverat, vivebatque pusillam, sed sanam hactenus vitam. Levissimo vero contactu aeris minus salubris percussus idem praedixit se moriturum, steterique promissis, malo levissimo, quod aduetum non laesisset.

§. MXXIX.

Gravi) Paradoxum hoc vulgo videtur, cum ante inventum barometrum omnes homines tunc aerem gravem esse dixerint, quando corpus ad sensum ponderosius videbatur, & contraria ex ratione levem. Verum nunc satis demonstratum est, austro spirante & zephyro, quando graves languent artus, levem esse aerem, eundemque gravissimum esse serenissimo coelo, & spirante borea, quo tempore corpora ad sensum leviora percipimus. Et in universum, nebulis exceptis, aer gravis serenus est.

Cuique loco] Boreas nobis saluberrimus est, in aliis vero regionibus ille semper ventus, qui super maximum terrae continentis tractum spirat, adeoque minime particulis de mari exhalantibus impraegnatur: talis nobis boreas est. Caeterum in universum venti salubres sunt, & sola quiete aer pestilens redditur.

§. MXXXI.

Accensi] Potest obtineri, ut in conclavi aer semper serenus adsit, etsi ubique regnet humiditas. Faciam rimas inter caminum, & proximum hypocaustum communicantes; aliasque porro in parte a camino averfa in aliam cameram patentes. Deinde caminum instruem ligno juniperino, abiegno, & succino, ita omni alio aditu clauso aer amittitur non alius, quam qui super ignem excitato vento advenit, atque per alias rimas iterum affugit, sicque perpetuo novus sibi succedit, & aquam suam deponit: testes sunt sales chemicorum, qui in tali aere vix deliquescunt, cum ab aere eisdem facillime dissolvi notum sit. Etiam spongia explorari potest, quae in aere humido intumescit, sicco contrahitur.

Frigidis) Aqua sola non multum exhalat, hujusmodi vero plantae in aquam dimissae, incredibilem perspirant aquae copiam, uti maximam hauriunt, & totum aerem, in quo haerent, humidum reddunt. Haec per recentissima experimenta, hoc anno Londini edita, nunc demonstrata habentur. (a) Excellunt autem ubertate perspirationis Salix, Rosa, Populus, Sambucus, Morus & plantae aquaticae. Potest etiam refrigerari ope salis ammoniaci. (a)

§. MXXXII.

Optimus) In aere hujusmodi oportet aulas principum, & domus venatorias aedificare, & deceret archiatros, si in regno loca aere purissimo beata inquirerent.

(a) HALES *veget Statics*.

§. MXXXIII.

§. MXXXIII.

Mobilitate] Cibus optimus est, qui corpori nostro simillimus, & omni acrimonia vel magno odore aut sapore destituitur. Id VERULAMIUS dudum vidit. Hoc alimentum constans est, neque dissipabile. Quod volatile est, & fragrantia excellit, idem inconstans est, neque bonos facit succos. Omnes cibi, quos natura nobis subpeditat, blandi sunt, & molles, siue carnes fuerint, siue cerealia, aut fructus horaei maturi. Potus naturales itidem blandissimi sunt, nam fermentatos non dedit natura. Verum haec omnia pariter minus mobilia sunt. Ex multo fermentato virtus ita non avolat, ut meracius fiat, etiam quando ad unam decimam coctione redactum est: quamprimum fermentavit, & nunc vinum est, si unam centesimam partem ponderis exhalaverit, reliqua moles inutilis est, nulliusque frugis.

§. MXXXIV.

Farinosis] Haec debent prius fermentationem pati, ut deponant flautentiam, siue facultatem generandi aeris elastici, mirabilem illam, a BOYLEO detestam. Qui solis cerealibus vixerunt, plerumque longaeuissimi fuerunt, exemplum est in gymnosophistis, antiquissimis inter philosophos, qui nihil comedebant, quod animam habuisset, neque quidquam quod sub terra adoleuisset; sed unice vegetabilibus vivebant, quae de terra ascendissent, solisque sensissent radios. Adeo sani, adeo longaeui fiebant, ut pertaesi vitae mortem sibi consciscerent, vivosque se comburerent: quod spectaculum CALANUS ALEXANDRO dedit.

Panis) Hic cibus acceptissimus est humano generi, & ubique terrarum fundamentum est totius nutritionis. In Europa ex tritico paratur, in Asia ex oryza, in America ex Mahiz. Certum est, in mari mediterraneo remiges illos catenatos in durissimis laboribus perdurare sanos fortesque, cum solo pane biscocto & aqua vivant, nisi forte aëtuosus aer, aut epidemici morbi corpora eorum labefactauerint. Eadem observatio vera est de hominibus ad transstra damnatis, qui per infortunium absque sua culpa eo devenerunt.

Coctione) Veteres pro cibo placidissimo frumento tosto utebantur, quod farinam suam in aquam deposuerat. In scriptura sacra hic cibus legitur, & HIPPOCRATES ipse pro leuissimo alimento commendat orobos tostos, & per noctem in aqua maceratos. Fabis grauior farina est, quam tritico, hinc conueniunt corporibus robustioribus.

Oleribus) Cum paucissimo iure carniū coquere, & tota adsumere oportet, coqui vero male succum abijciunt, in quo tota vis plantae residet

residet, & convivis sceleton atque cadaver plantae offerunt:

Lactucae) Itali solent dicere, in paradiso non aliam herbam ad vitam producendam aptiorem fuisse.

Junioribus) Quale ovum est, quod longe praestantius esset crudum, quam coctum. Idem verum est de mytilis, & de ostreis, quae cocta duriora fiunt, & deteriora, & absque ulla mutatione in substantiam corporis nostri transire queunt. Etiam alia cruda nonnullis hominibus non nocent. Princeps CONDEUS aliquamdiu hominem sola cruda carne aluit: vixit robustissimus, sed ferox & bestiae similis evasit, & voracissimus canina fame ita incitatus, ut vix sibi temperaret, quin in proximum, quem forte viderat, bovem inpetum faceret: simul perpetua diarrhoea aderat. VERULAMIUS homines σαρκοφαγούς σιτοφάγους putat salubrius vivere.

§. MXXXV.

Ingens) Ως ὁ ποτός, ἐστὶ ἔν ἡ τροφή. Si aratori aut messori homini jus carniū cum succo citri dederis, post horam aequae famelicus eris, atque prius fuerat, & animo fere linquetur. Da lardum, cum pane nigro; ita bene habebit, viresque reparabit.

§. MXXXVI

Chylo] Eruditi viri nolunt gulae temperare, & audent eadem edere quae rustici, & tamen cum plena cibis alvo somnolenti ad labores sedere. Verum non ferunt non naturalem victum: optent, aut feriari a studiis, aut a duris cibis. Optionem multis sapientibus viris proposui. Durus enim cibus in non adfuetis, capitis dolorem & somnum turbulentum facit, CELSO teste.

§. MXXXVII.

Alcalescentia) Aestuante aetate homo, qui corpus valide exercuit, carnes affas oblatas repudiabit, nisi acidulae sint, aut falsae. Vicissim homini, in quo acidum dominatur, alcalescentia alimenta conveniunt, uti jus cancrorum fluviatilium, olim ab HIPPOCRATE laudatum. Similis fere gelatina est, ex carne viperina parata, maxime alcalina, quam Itali laudant. Si vero tales cibos in morbo alcalino praeparaveris, aegrum utique occides. 1732. PECQUETUS ille invento, post EUSTACHII in equo observationem, thoracico ductu nobilis, incidit in mirificam sententiam, non debere ciborum coctionem exercitatione corporis promoveri, sed unice spirituosus: ergo dabat spiritum vini moderate bibendum, & ipse exemplo praecivit. Aliquamdiu bene habuit, sensim

senſum vero ventriculus, & inteſtina ita ſe contraxerunt, ut ſolum ſpiritum vini transmitterent, donec in ipſo munere publico defecerit ultimo, & exſpiraverit. Hujusmodi ſpirituofa poſſunt per aliquot dies alere, uti panis vapor DEMOCRITUM ſuſtentavit, ſed conſuetudine vires amittunt.

§. M X X X V I I I.

Torporis) Qui ſomnolentus de menſa ſurgit, nimium ingeſſit ciborum: tunc vero optima proportio ciborum ad labores eſt; quando corpus a paſtu leve ſentitur, & agile.

Sobrietas) Haec robuſto homini minus convenit, qui ſe ipſum conſumeret, ſi diaetam tenuem ſequeretur. Qui ad longaevitatem perveniunt, raro leguntur jure carniſum aut ſimilibus vixiſſe, ſed lardo, aliisque durioribus cibus. Fames inter morbos excellit, quod acutiſſima ſit. Si oſſa non offeratur fami, corpus adrodet; omnia aſperiora ſient, bilis acerrima fiet, ſanguis incaleſcet, fiet febris, extenuatio &c.

§. M X X X I X.

Acidis] Divites, qui in juventute voraces fuerunt, & appetitum perpetuo ſtimularunt, ut luxuriae ſufficeret, cito ſeneſcunt; nam vaſa ab acribus corrumpuntur, ventriculi ultra modum repleti viſ contraſtilis perit &c. Adjuvant ſe, aut gulam ſuam, quantum poſſunt, ſumunt abſinthiata vina, ſed ita corpus depravatur, ut nihil ferat ultimo, & ad omnem cibum aegrotet. Hic inprimis condennandi ſunt illi pernicioſi *ragouts*, ipſis debilibus non niſi raro utiles. Confer BERNARDI SVALVVE de *querelis ventriculi*, utilem libellum, & nobiliſſimi auſtoris.

§. M X L I.

Aqua] Vino certe ſalubrior eſt. Omnes ſanorum hominum morbi oriri ſolent a motu nimio, & acuti eſſe, chronici vero tum demum naſcuntur; quando vires deſciant, & vix ante quinquageſimum annum robuſtus homo aliunde, niſi a nimio inpetu aegrotaverit. Si nunc idem homo potum ſtimulantem adſuſerit, augebit equidem ma-niſeſto morbum ſuum, aut accerſet adſimilem. Solent equidem reſpondere, incertum eſſe, an unquam ad aetatem debitam ſint perventuri, adſumtuſos ſe interim quae placent. Sed ita in periculum excaecati ruunt. Frigida vero aqua blanda, & lenis eſt, roborat viſcera, & omnia depurat, hinc a Graecis & Romanis fere pro panacea habita eſt. Si ea vellent contenti eſſe ſani juvenes, vix unquam in
acutos:

acutos morbos inciderent. Quoties siccitas peccat, aut bilis, aut acidum abundat, aqua optimum medicamentum est; & frigida quidem melior calida, quae sensim, parco haustu in corpus prius refrigeratum ingeri debet.

Curfu excreitata) HERODOTUS causam maximae longaevitatis aethiopum *μακροβίων* videtur ponere in aqua, quam adeo leven. bibunt, ut in ea ligna fundum petant. Utrumque etiam nostro aevo verum est.

§. M X L I I.

Stimulet) In gaudiis publicis. Ipse solebat subinde gaudia curis miscere SOCRATES, neque *symposia* detrectabat. Haec omnia necessaria sunt scitu, saepe enim magnates quaerunt ex medico, quid filio meo suades, quid filiae, pro valetudine gubernanda, ex consilio tuo pendebunt. Tum semper simplicia praescribere oportet.

Cerevisiae] Quae in hydrope, & leucophlegmatia ipsi vino praestat; meracissima nempe, ut ale anglorum, ejusque similes.

§. M X L I V.

Motus) Robustissimi milites gregarii saluberrimam vitam vivunt, atro suo pane (ammunitions-brodt) contenti, & fluminum lympha, nam ex tribus, quatuorve assibus non laute vivitur. Homines vero lautiori vitae adueti hos labores minus tolerant, anhelant continuo, & deficiunt. Sed omnes pariter mortales a nimis laboribus exhauriuntur, & pereunt ante diem. Ex mille rusticis, qui manu sua victum quaerunt per durissimos labores, pauci omnino sexagesimum annum attingunt, dudum fracti nimio labore. Literati vero homines, qui contrario modo deficiunt, nunquam deberent ad mensam se componere, quin per horam antea corpus exercuissent, & expurgassent, secuti LEONIDAE consilium. Sed quiescunt, & sedent perpetuo, & rarissime ad magnam aetatem perveniunt, uti ex diariis constat.

Initia coctionis] Quando ventriculus nimis plenus est, tumet, & post aliquot horas etiam magis tumet, tunc motus major nocet.

§. M X L V.

Somnus diuturnior continuo caput adgravat. An admitti debeat a cibo, quaeritur. Vulgo negant, sed receptam opinionem pridem suo exemplo refutavit FELIX PLATERUS; cum Princeps Badensis in colloquio medicorum interregaret, an praestaret somnum post prandium capere? an ante cibum salubrius dormiretur? Omnes Medici cum schola Salernitana somnum pomeridianum damnabant. Solus PLATERUS, tunc septuaginta

annos natus, pro somni a cibo innocentia se ipsum testem dedit, qui per tot annos absque morbo vixisset, cum tamen nullam diem absque somno meridiano clausisset. Ipsa natura docet, quae somnolentiam post cibum in omnibus animalibus facit: qui legere volunt, nictitant, obdormiscunt, neque quidquam boni faciunt; praestat quartam horae partem somno dare, tunc reddita alacritate ad labores redire.

§. M X L V I.

Medicamenta non debent adhiberi a sano homine, qui medico non egeat. Si vero Princeps a medico ad umbram morbi remedium petierit, non credunt responderi posse, eum medico non egere, timent se gratia exci-
suros: ergo habent arcana magnifona, quae nihil juvent, & ne noceant quidem.

§. M X L V I I I.

Supprimendi) Ita enim vita absque igne est, & sale. Nimis vero vitam consumunt, & liquidum nerveum dissipant.

Spes) Expectatio boni desiderati, cum spe certissima, est dulcissimus omnium adfectuum, & ipsa possessione amabilior. VERULAMIUS monet, nunquam sibi plene satisfaciendum esse, sed relinquendum aliquid, quod optes. Senes eruditi instar lapidum vivunt, quando ab objectis stimu-
lati desierunt.

Π Ρ Ο Φ Τ Λ Α Ξ Ι Σ .

1049. **P**Raecaventur morbi, dum, simul ac adfuturorum si-
gna deprehenduntur prima, statim occurritur eorum causis.

1050. Primaria vero remedia prophylactica morborum brevi oriturorum sunt profecto haec; abstinencia, quies, potus, aquae, calidae, deinde blandus, & aliquandiu continuatus motus usque ad initia lenis sudoris, tum postea somnus largior corpore bene tecto: his enim crassa diluuntur, laxantur vasa, excernuntur noxia.

1051. Neque est aliud, quod plus defendit corpora contra vim causarum externarum, quam si quis verno tempore tarde minuat vestimenta hyberna, rursusque cito augeat aestivas vestes autumnali tempore.

1052. Eodem etiam facit quam plurimum moderamen diaetae simplicibus descriptum, & paucis regulis his: aestate conducit victus levis, mollis, laxans, humidus, lenis, ex olei- bus, fructibus, lacte, jusculis; cum potu copioso aquoso, vel admodum diluto; & cum motu corporis leniore, vitato omni violentiore.

Hyeme prodest victus gravis, durus, siccus, aromate, vel sale acrior, caro assa, panis plus coctus; cum potu parciore vini meraci; & cum motu corporis validiore plus exercitato.

Vere, & Autumno, victus moderandus media quasi inter aestivum, & hybernium temperie; considerando simul, in quodam horum temporum plus, minusve, inclinaverit.

§. M L.

Abstinentia) Non ab omni cibo, sed ab eo, qui notatu dignas mutationes infert, acri, aut duro. Saepe abstinentia, modico motu, dilutione, morbi interni gravissimi praeoccupantur, qui postea curari nequeunt. Aquosa corpus laxant, levi exercitio mobile fit, maxime si levis sudor accesserit, deinde somno pacatur. Haec conveniunt, quoties corpus nobis gravius videtur, atque inde scitur, perspirationem Sanctorianam deficere. Cave vero des tunc vomitorium, vel venam feces *par precaution*, nescis enim quid agas, & materiem expellis nondum coctam, naturam vero turbas, & debilitas.

§. M L I.

Vestes] SYDENHAMUS observat, inter centum homines, qui morbis autumnalibus (pleuritide, peripneumonia, catarrhis) corripuntur, paucissimos esse, qui morbum non debeant vestium mutationi, iisque nimis frigidis, nunquam justo calidioribus. Caute HORATIUS.

Matutina parum cautos nunc frigora mordent.

§. M L I I.

Moderamen] Nullus admitti debet cibus qui facile putrescat, multum bibere oportet vini aqua diluti. Hyeme vero paucior & meracior potus convenit.

Laxans] Natura providens videtur hanc diaetam ipsa nobis praescripisse: dum aestate carnes iussit citissime putrescere, ne adeo frequenter iisdem uteremur, fructus vero horaeos uberrime provenire voluit,

eosque replevit tum aqua, quae aestum temperaret, tum acido sale, qui putredini resisteret.

Hyeme.] Has regulas HIPPOCRATES sanxit; tum DIOCLES in epistola ad ANTIGONUM.

DIAETA AD LONGAEVITATEM.

1053. **C**ORpus bene sanum per actiones a vita sana inseparabiles sensim ita mutatur, ut fibrae minimae rigidissimae fiant, vascula autem tenuissima concrecant in fibras concretas, & humoribus non pervias, vasa majora durecant, arctenturque, omnia autem simul contrahantur, compingantur, concrecant sibi invicem, unde siccitas, immobilitas, imminutio senilis. Hinc vasculorum minimorum munera destruantur, humores in iis stagnant, lentescunt, coalescunt inter se, & cum canalibus propriis, adeoque subtilissimi deficiunt, coctio debilitatur, reparatio deficit, crassiores per sola majora vasa lenti decurrunt, & vitam solam absque animalibus actionibus sustentant, unde tandem mors senilis per has mutationes accidit inevitabilis, & ex ipsa Sanitate sequens.

1054. Quae igitur citior accidet, si actiones vitae sanae violentiores fuerint; tardior, si moderatiores. Atque in modamine justae hic mediocritatis videtur promitti longaevitas possibilis arti, maxime si Hygieine, & Prophylaxis conspirant ita in suos effectus, ut non turbent hunc scopum; cuncta fere huc redeunt, si collecta erunt.

1055. Debent corpori conciliari omnes illae conditiones, quae explicatae sunt [885.], quantum ulla arte id obtineri poterit. Actiones corporis ita instituendae, ut reparatio perditae, assimilatio assumpti incrementi requisiti terminus, foecis expulsio, blande, lente, assiduo, fiant; unde labor moderatus, assiduus, ad initia levissimae lassitudinis prodest; in pueritia levior, sensim increfcens cum aucto robore corporis, rursusque cum senio diminuendus semper. Vita interim varia omni fere ratione; praeprimis in agricultura.

1056. Animae operationes eligendae illae, quae singulari genio uniuscujusque maxime spontè placent, hae autem ipsae ita dirigendae, ut, moderatione servata, spiritus nec torpeant quiete, nec dissipentur, aut rodant, per nimios motus. In pueritia animi contentio acrior prohibenda, sensim plus exercenda; in senio sensim magis, magisque, moderanda. Occupationes saepe variatae.

1057. Cibi simplices, ficci, duri, tenaces, difficilius putrefaciendi, non acres; ex Vegetantibus panis, radices fructus austeriusculi; ex Animalibus carnes macilentiores salitae, aut pisces sic praeparati, maxime annosiores, se probaverunt. In pueritia lac, sensim panis, dein reliqua danda eo firmiora, quo plus crevit robusta aetas, in senio sensim redeundum ad victum pueritiae.

1058. Potus aquae bonae, frigidae, parvus, soli siti, dilutioni, temperiei inserviens, maximis laudatur effectuum exemplis; cerevisia, & vinum, matura, pura, blanda, admittuntur moderato usu, nimia valde nocent. In pueritia lac, sensim dilutius, deinde aqua in robore aetatis, in senectute vinum molle, edentulum.

1059. Interim abstinentia summa, diaetae accuratissimae; exsiccantes, emaciantes, rarissime interpositae, mirifici usus.

* 1059. Increcente senio introductio nutrimenti per appositam externam, halitu, fotu, balneo, clysmate, unguento, fiet.

1060. Aer purus, campestris, montanus, ut & umbrosus in sylvis, tum quoque insulanus, frigidior, laudatur hic praeter caeteris.

1061. Excretio crassi circa senectutem tutissimis juvanda, iis nempe, quae magis excitent fibras, & solvant faeces; ubi crocus, sal, gummi aromatica, praecipua sunt cum melle, & molliori vino.

1062. Mutationes fere radicales humorum per resolventia, horum dein excretiones succedentes, ut sunt receptae curationes per virtutem argenti vivi; aut per decocta attenuantia, exsiccantia, sudorifera, saepe disponunt corpus quam optime ad expulsum veterascentis, & instaurationem novae vitalis materiae,

teriae, unde prudens Ars per has ad vitam longam ducit.

1063. Vapores, fatus, inunctiones, balnea, clysmata, ex odoratis suavibus, lenibus, lacte, jure carniū, oleo, animalibus vivis, ariditatis senilis egregia remedia, mortis remotae, vitae longae auxilia, in juventute nocent.

1064. Sed tamen ex dictis [1053. ad 1064.] constat illa, quae corpus vastum, durum, constans, aetatis patiens, reddunt, & morbos validos arcent, plerumque vividissimae mentis aciem per rudiora organa heberate, impedire. Nec ideo auxilia perfectissimam sanitatem generantia causae sunt, vel auxilia procurandae longaevitati.

1065. Vanissimae autem jactantiae, nulla vera ratione, nec experimentorum fide, firma promissa sunt, quae in hunc scopum commendantur: scilicet usus Entis primi Cedrini *Helmontiani*; Elixiris proprietatis *Paracelsi*; Tincturae Physicorum Adeptis laudatae Entis, primi ex metallis, fossilibus animalibus, vegetantibus; Purgationis repetitae per Hellebori nigri folia; Spiritus sulphuris per campanam; Spiritus florum rosmarini; Virtutis attrahentis Spiritus ex sano corpore Juvenis, ut in *Artephio*; animalium longaeavorum, aut saepe iterum renovantium partes; sigillatorum planetarum vitam producentium.

1066. Neque methodo tamen vel optima vitam in numerosos adeo annos protrahi posse, ut Chemici Adepti spem faciunt, ullo modo verisimile fit: imo suis redarguuntur ubique omnes hi experimentis.

§. MLIII.

Tenuissima) In infantibus recens natis nullus humor magis abundat, quam nerveus, neque ullus in senibus magis deficit: his autem venae turgent ad oculum, ex abundantia humorum crassiorum.

Rigidissima) Sanissimus homo, quo diutius vivit, eo fit rigidior.

Contrahuntur] Senes rugosi fiunt, neque cutis extenditur super carnes, gracilescunt iidem & tenues fiunt; hic marasmus senilis est.

Imminutio) Qui in juventute procerissimum corpus extulerunt, nunc maxime minores se ipsis & curvi redduntur; quod olim HIPPOCRATES vidit. Homo octogenarius fere una tertia parte minor fit se ipso, quando

quando quinquagesimum annum nondum superaverat . Causa est in destructione spatiorum inter vertebrae mediorum , a DUVERNEYO observata , & in coalitu earundem vertebrarum immediato , unde spina tota incurvatur .

Animalibus) Hae enim peraguntur per vasa subtilissima , quae omnium prima occalescunt . Inde illae querelae BARSILLAI , cum a DAVIDE ad regiam mensam invitaretur . Inspice senum oculos , adtende ad auditus organa , vide quam omnia debilia sint .

§. MLIV.

Motus nimius] Et a teneris adsuetus , frangit corpus si praecocem facit senectam ; hinc doleo quando infantes ante tempus a parentibus ad labores video cogi . Motus vero iusto parcior cruda adgerit , ut copia humorum non motorum corporis inundet . Ergo mensura observari debet , ut satis moveamur , ne cruda colligantur , non vero adeo , ut dissipentur coëta . Hanc mediocritatem scimus nos observare , quando corpus per plures annos manet aequae grave . Quando ponderosius fit , tunc motus deficit : quando levius , tunc excedit .

§. MLV.

Assumpti) Non debet plus nutrimenti adponi , quam perditum est , neque minus .

Expulsi) Non opus est purgatione , nam homines octogenarii reperiuntur , qui nunquam alvum medicamento duxerunt , neque ideo faeces congefferunt . Si vero necesse habueris alvum mollire , id efficere poteris aucto potu , diminuto cibo , vel omisso prandio , & motu antepastum paulo majori . Haec naturalis est purgatio .

Robore) Ita potest corpus ad annum quinquagesimum usque robustum conservari . Tunc necesse est minuere labores , nisi corpus velis exhaustum , ut quondam in amico suavissimo vidi . Obliviscatur curarum senex , fruatur innocente voluptate , & corpus moderate exerceat .

§. MLVI.

Genio] Visi sunt aliqui quasi reviviscere , quando post exosum aliud quod studium , ad quod coacti accesserant , ad aliud sibi acceptius , & naturae suae adfinius dimittebantur .

Varietate) Idem objectum frangit animum , varietas recreat . Ergo ab exquisitissimis contemplationibus mathematicis oportet ad poeseos delicias transire , & a medicis meditationibus ad historiae flores descendere . Optime VERULAMIUS ,, spiritus non debent cum vasis per quietem

quietem concrefcere , fed neque diffipari , neque denique vafa adro-
dere .

Acrior] Vidi puerum pene omnifcium , monftrum eruditionis : fed
vix ad annum decimum quintum pervenit . Vidi doctiffimum juvenem,
qui diu noctuque ftudiis incumbibat : anno aetatis decimo nono abfque
morbo confumtus occidit .

§. M L V I I .

Pueritiae) Hoc nemo melius docuit , quam proprio exemplo ALOY-
SIUS CORNARUS .

Senfim) Pueri nafcuntur abfque ullo dente , ne ubera matris laedant ;
poftea dentes nafcuntur , fed minime firmi , ut unice mordere panem , &
fenfim adfuefcere poffint . Deinde & hi dentes decidunt , renafcuntur fir-
miores alii , poftremi vero firmiffimi prodeunt , ut anno 25. dura quaeque
fubigi queant .

§. M L V I I I .

Robore) Praematuram mortem , in ipfo aetatis flore , non marti , fed
vino , & certamini bacchico debuit ALEXANDER .

Edentulum) Non acre , neque meracum , uti vulgo folent commendare ,
nam corpora fenilia aliunde ficcantur , hinc lente irrigari debent , non
obruï . Sapienter SOCRATES , quando pincernae inperabat , ut parum fibi
infunderet , fed quoties luberet : nam imbres deftruunt , ros reficit .

§. M L I X .

Abftinentia) Quando lues venerea Hispanis , & Italis primum incubuit ,
nondum nota efficacia argenti vivi , adhibebant Medici exficcantem diae-
tam , ex pane bis cocto , uvis paffis , & copiofiffimo decocto ligni guajaci .
Ita omnem in toto corpore pinguedinem confumebant , luemque fanabant ,
cujus in pinguedine fedes eft . Haec ipfa curatio nunc mercurio optime ,
& excitata falivatione obtinetur , qua praeterea totum corpus quali reju-
venafcit . Melancholicus homo , ex primaria ftirpe ortus , perfuaferat
fibi , adhaerere fibi aliquod veftigium peccatorum juventutis , neque pa-
tiebatur fibi hanc opinionem eripi . Incepit interpellare Medicos de fa-
livatione excitanda , invenit ultimo , qui imprudentibus votis adnuerent ,
expertus eft femel iterumque vim mercurii , & fanata lue imaginaria , fa-
niffimus ad octogefimum annum aetatis fupervixit , cum ex minime lon-
gaeva familia natus effer . Hac enim operatione funduntur omnes humo-
res , & profligatur , quod maligni inefit , exeuntque de corpore , adjuvante
bona diaeta . Quando vero in corpus exhaustum continuo nimia vis cibi
ingeritur , tunc in locum humorum expulforum renafcuntur alii pejores ,
&

& toto corpori nocetur . Primus VERULAMIUS observavit , ad longae-
vitatem facere medicamenta , quae omnes humores consumunt : sed oportet viscera adeo fortia esse , ut ex ingestis cibis bonos humores facere possint . [1732 . Purgare corpora , quibus vides expurgatis humores eliminari , imprudens est . Cum malis enim humoribus vivere possunt , cum nullis non possunt .

§. M L I X . *

[*Fotu*) DAVIDIS exemplo , qui vigore omni per senium extincto , nulla ratione calefieri poterat . Ergo suaserunt Medici , ut virginem pulcherrimam , & sanissimam , concubinam haberet , cujus consortio reficeretur : & videtur consilio eventum respondisse . Potuerant foco structo Regem calefacere , sed prudentiores Medici vapores sanae virginis in usum emarcidi corporis adhibuerunt , absque ullo metu , decrepitarorum ignicolorum , quos antiqui cineres dudum obruerant . Vidit SYDENHAMUS , sanari horrendos dolores iliacos , solis canibus vivis junioribus super nudum aegri abdomen inpositis . Ita enim ex fano corpore exhalantes maxime volatiles particulae in corpus aegrum se insinuant : sed in somno maxime , quo tempore corpus laxissimum promptius inbibit .

[*Unguento*) Quando oleum jasmini , ligni rhodii , rosarum , & similia sub aegri nares offeruntur , ut benigno vapore vires destructae cerebri perpetuo refocillentur . Fama vetus est de DEMOCRITO , quem soror per triduum solo recentis panis vapore sustentavit , ne inter solemniū ceremoniarum tempus exstingueretur .

§. M L X .

[*Montanus*) DAVID justis hominibus promittit habitationem in monte Domini . Hanc phrasin interpretatur HELMONTIUS , longaevos victuros in monte optimo , qualem Orientales montem DEI vocasse poterant . Certum est in praealto monte promontorii bonae spei aediculam sibi struxisse batavum hominem , ibique supra totius coloniae memoriam vixisse in viridissimo senio . Etiam campestris aer laudatur , ventis nempe libere perflatur .

[*Umbrosis*] Homines in sylvae hercyniae durissimis , & nudissimis montibus , cum alperrimo victu , vivunt ad annum centesimum quinquagesimum .

§. M L X I .

[*Excretio*) Talia exhibere oportet , quae faeces educant , corpus non solvant ; vires enim naturales excernentes roborandae sunt , non frangendae .

§. M L X I I.

Instauratione) Quando vir torosus, cujus corpus centum libras pendet, obesum corpus mercurii ope consumit, tunc lactea diaeta, paulatim, intra non multas septimanas vires recipit, & corpus suum ad longaevitatem efficaciter praeparat.

§. M L X I I I.

Lenibus) F. HOFMANNUS demonstrat, ex acidulis, leni calore adhibito, exhalare limpidam aquam nullo fere odore, aut sapore, aut colore conspicuam, sed concentratam habentem aquae medicatae potentiam, & adeo ad augendas vires efficacem, ut nihil sit supra. Hujusmodi lenis, sed gratissima simul, & reficiens facultas in lacte est.

Vivis) Tyranni aliqui regionum barbararum saepe sibi vitam prorogaverunt, lepramque sanaverunt adhibitis balneis ex sanguine sanissimorum juvenum. Mitius remedii genus paratur ex lacte humano recenter mulcto.

Remorae] Post quinquagesimum annum jam declinant corpora, ergo cavendum, ne praesidia juventutis in viridi aetate consumas per potus spirituosos, venae sectionem. Ex quinquaginta hominibus, qui spirituosos abutuntur, vix unus est, qui quinquagesimum annum superet.

§. M L X I V.

Perfectissima) Summa enim mobilitas, quae ad perfectissimam sanitatem requiritur, nimis cito corpus dedit.

Rudiora) Qui corpus nimium curant, hebetant mentem: qui vero nimium studiis incumbunt, corpus invalidum reddunt. Vividae illae agitationes mentis & corporis non permittunt corpori, ut duret. Haec firmantur per historias hominum longaeavorum.

§. M L X V.

Cedvini] Adepti plurima commentati sunt de longaevitae, & tradiderunt tales sententias, quas aegre aliquis chemiae non peritus refutaverit. Dicebant, ex vegetabilibus, ex animalibus, [sed hoc minimi pretii esse] & ex metallis pariter educi posse *Ens primum* sive spiritum Retorem. Inter vegetabilia annosissima est illa Larix, quam Cedrum Libani vocant, neque enim vermes timet, neque cariem, vasta arbor, quae in Chelsejano orto (I. G. Sheldoniano oxoniensi) quinquaginta passuum ambitum umbra sua protegit, & continuo crescit. Hanc nunc arborem solum ex arboribus Paradisi superesse credebat HELMONTIUS, neque ullam
novi

noviter nasci, [quod falsum est, prodit enim ex feminato], sed totidem hodie superesse, quot ante diluvium creatae fuerunt (& ex iisdem & arcam NOAE & arcam foederis factam fuisse 1732.) Hujus Cedri ens primum, eductum ope *πρὸς alcahest*, & in liquorem lactiformem praeparatum, dicebant corpus humanum usu suo aequae longaeum in sua specie facere, quam inter arbores cedrus est. Verum haec cedri longaeuitas facultas est semini a creatore insita, neque habitat in humore cedri aut spiritu. Nos vero Cedrum non fecimus, sed factam accepimus, neque possumus ex ea vim eximere, quae in idiosyncrasia fundata latet, tam in solidis, quam in fluidis partibus.

Proprietatis] Quod proprietatem producendae vitae possideat. Hoc medicamento fretus, promittebat PARACELsus, se ad annos Methusalemi victurum, tunc vero deliberaturum, an placeret diutius in vivis manere. Verum non video illos adeptos longaeos esse. Ipse PARACELsus. anno aetatis quadragesimo septimo extinctus est, HELMONTIUS sexagesimo septimo, ad eam vero aetatem plebs etiam inter conpotationes pervenit. Solus LULLIUS supra octoginta annos natus dicitur a barbaris occisus fuisse, dum religionem Christianam promulgat.

Metallis) Dicebant chemici, causam esse, quare aurum simplicissimum & idem constantissimum sit inter corpora, & a paucissimis corporibus erodatur, posse vocare ens primum; aut spiritum rectorem auri. Hanc causam fixitatis concentratam, volebant educere per dissolutionem auri, deinde ad corpus humanum adplicare, & sociabilem reddere naturae nostrae & elementis tenuissimis radicalibus corporis eandem inspirare constantiam, quae in auro est, ita corpus vel immortale reddere, vel certo longaeuissimum. Inde illae laudes auri potabilis. Causa erroris est, quod omnem formiarum sedem unice in humoribus ponerent: verum causa firmitatis auri est in constructione solidorum elementorum auri. Neque quidquam sapientius consilium dederunt, quam ille, qui leporum carnes adsumeret, ut velox fieret cursor.

Juvenis] ARTEPHIUS aliquot exiguos libellos reliquit *de lapide philosophorum*, egregios certe, quos chemici pro oraculis venerantur, quia non intelligunt. De hoc viro narrant, eum invenisse magnetem spiritus humani, tunc eduxisse spiritum vitae ex juvene, cui ad hunc finem mori necesse fuerit: deinde, cum in provecitissimum senium vixisset, vitae pertaesum hanc tincturam modice volatilem lagenulae inclusisse, ipsum vero se in sepulchrum abdidisse, ibi subinde aliquid de tinctura vitalis naribus haurire, tantum, ut ad vivendam satis sit, ita jam supra mille annos vixisse. Hoc utique certum est, vim sani corporis posse transire in corpus effectum. Nam virgines, quae cum aniculis dormiunt, certum est consumi, vetulas vero melius inde habere.

Animalium] Qualis cervus esse creditur: verum carnes cervinae durissimae sunt, & nocere potius videntur, quam ad longaeuitatem praeparare.

Hellebori) Hanc plantam *Dauram* vocavit PARACELsus, quod ad scopum n. MLXII. idonea sit, corpus enim ab omni labe purgatum sperabat longaeuissimum fore. Prudenter hic HELMONTIUS, contra chemicos stetit. Nempe oportet artem nosse, qua corpus exhaustum novis, bonisque humoribus repleas: ita MEDEA AESONEM quidem vetustis succis detractis iuventuti reddidit, PELIAS autem male periit, quem exhaustum sibi ipsi reliquit.

Sigillatorum) Adepti dicebant, in omni creatura CREATOREM fecisse marem, feminam, & semen. In eo semine scintillulam minimam latere, quae totam molem dirigat, & faciat, ut hoc ens, neque aliud ex semine nascatur. Hanc scintillam a NATURA obsignatam esse, tanto firmitus, quanto constantiorem oporteret vitam esse entis, quod ex eo semine nasceretur, omnium ergo firmissime in auro obsignatam esse. Ergo oportere arte chemica ens primum resolvere, per idem ens, unde concreverit, v. g. spiritum rectorem cinnamomi per aquam, tuncque sperabant medicamentum se habiturum, eandem cum homine firmitatem communicaturum, quae in auro est, cujus ens primum praeparassent. Ego vero credo, si auri firmitas homini conciliari posset, aeternum quidem fore, sed perinde uti aurum immobilem. Statuam facerent ex machina,

§. M L X V I.

Adeo) Perpetuum mobile durat, quandiu ipsa materia superest, se ipsum tamen agendo adterit. Corpus humanum autem ita factum est, ut se reficiat eodem tempore, quo deteritur: id vero nulla potest machina, neque poterit unquam. Verum & ipsum corpus humanum ultimo se ipsum destruit, omnia enim, quae in rerum natura novimus, corpora habent principium suum, & fastigium, & declinationem, neque naturae cursum licet invertere. In Britannia visus est homo provectissimae aetatis, qui centesimum & quinquagesimum annum superavit vivendo, neque nota sunt certa exempla hominum, qui nostro seculo ad maiorem aetatem pervenerint. Sumatra, & Java dicuntur senes alere ducentorum annorum. (130. 149. 1732.) Caroli M. armiger, cui nomen faciunt Johanni de Temporibus, dicitur tercentis annis vixisse, & intus melle, ex-
tus oleo corpus conservasse: haec tamen historia fabulam sapit, quis enim testis fidem fecerit de remotis seculis? neque enim ulli sodales tali seni supersunt: & non sine magno labore a CAROLO II. Britanniae R. effectum est, ut illius sesquisecularis senis, nomine PARRY, aetas adfereretur, neque forte effectum fuisset, nisi certo anno in archivis testem fuisse repertum esset, cum ex legibus Regni notum sit, ante definitum annorum numerum non potuisse pro teste admitti. Hic Leidae homo vixit, qui seculum decimum septimum nasci viderat, & finiri, semper sanissimus: interrogatus, quibus artibus ad tantam aetatem pervenisset, solebat respondere, ea methodo, quam nolis imitari, moderatione, & sobrietate.

Θ Ε Ρ Α Π Ε Υ Τ Ι Κ Η .

1067. **U**Ltima haec pars Institutionum Medicarum docet praecepta generalia, quae tradunt quomodo in ipsa curatione aegrorum Medicus absolvere queat quatuor haec munera, 1. conservare vitam. 2. Tollere causas morbi. 3. Auferre ipsum morbum. 4. Abigere effectus morbi praesentes.

1068. Ut quatuor haec (1067.) perficiantur, corpus aegri arte mutari debet; quare requiruntur instrumenta, quorum applicatorum efficacia mutationes necessariae his peragendis excitentur; illa autem vocantur auxilia, remedia juvantia, vel medicamenta.

1069. Haec autem remedia sunt applicanda unicuique aegroti singuli ita, ut in eo fiat mutatio necessaria (1068); quare Medicus scire debet primo quidnam in eo debeat mutare, atque deinde quibus auxiliis ad haec uti; ideoque & nosse debet effectus, qui ab applicatis his in hoc aegro sequuntur; quae ambo tantum potest discere ex iis, quae in hoc aegrotante ipsi innotescunt ita certo per sensus, aut per accuratum rationium, ut inde perspiciat actionem quaesitam, & auxilia.

1070. Ipsum illud, quidcunque demum sit, quod sic deprehensum in aegro mentem Medici ita instruit (1069.), vocatur Indicans; sed intellectus Indicantis in Medico natus, appellatur Indicatio; id vero, quod cognoscitur agendum, dici solet Indicatum.

1071. Indicans (1070.) proinde poterit esse omne id, quod cognoscitur in aegro, vel circa eum, praesens, praeteritum, futurum, ita ut hanc cognitionem (1069.) pariat, quare id ipsum multiplex invenitur.

1072. Tamen omne id (1071.) revocari potest 1. ad vitam in aegro superstitem, ejus causas, naturam; sequelas, gradus. 2. Ad morbum in eo praesentem, ejus causas, indolem, sequelas, symptomata.

1073. Etenim ex omnibus his (1072.) discit Medicus, 1. quid sit agendum, ut servetur vita praesens; ut reficiatur laesifactata; ut illa tollantur, quae vitam destruere, vel immi-
nuere,

nuere, possent. 2. Quaeenam sint eligenda huic operi instrumenta, quomodo haec adaptari, applicari, certo ordine, & tempore, debeant.

1074. Illa tandem pars Therapeutices, quae tradit regulas, quarum demonstratione deteguntur Indicantia (1070.), & Indicata [1073.], vocatur Methodus Medendi. Cujus jam sequitur brevissimum compendium.

§. MLXVII.

Haec ars docet regulas, quarum usu medicus prudens detegit, quid sit faciendum, ut vitam conservet, morborum causas inertes reddat, & morbum, ejusque effectus tollat. Et de hac parte artis medicae voluerunt Academiae fundatores, ut in examine candidati rigidissime explorarentur.

§. MLXVIII.

Medicamenta) Sunt instrumenta, sive corpora physica, per quae applicata corpori, medicus corpus ita mutat, ut sanum fiat ex aegro.

§. MLXIX.

Applicanda) Medicus scire debet, quid mutare oporteat, & per quam media, & qua methodo. Debet nosse effectum medicamentorum, nihil enim auderet moliri, nisi praevideret, quid ex curatione sua securum sit. Ars enim tota versatur circa futura, quod ipsum eam difficiliorem reddit.

Aegroti) Haec signa debent ab ipso praesente aegro peti, non ex generalibus institutionibus medicis: nam istae, quando ad singulares casus adaptantur, fallunt saepe. Sit casus, qui indicet emeticum, poterit fieri, ut datum hominem occidat, si medicus ad idiosyncrasiam peculiarem aegri animum non adverterit. Dantur enim, qui a vomitorio medicamento continuo convelluntur.

§. MLXX.

Indicans) Est conditio physica in corpore humano praesens, praeterita, futura, ex qua disco, quid in praesente casu agere oporteat, vel nunc maxime, vel in futurum.

Indicatio) Notitia indicantis, sive eorum cognitio, quae ex cognitione indicantis & nunc, & in futurum agere oportet.

Indicatum) Id, quod secundum leges artis, ex notitia indicantis, & indicationis, agere nunc oportet, & deinde oportebit.

§. MLXXI.

Circa) Non tantum in ipso aegro, quod methodicorum non bonum consilium fuit. Nam indicatio petitur ex omni, quod scitur posse in aegrum aliquid agere. Sit aeger, qui ex variolis decumbat, & pone me scire posse ex astrologicis, aut physicis, crastino die ingentem aestum futurum, deberem utique ex hac observatione, utcunque aliunde petita, discere quid agendum sit, ut praeventatur noxa, quae alioquin ex hoc aestu aegro imminet.

Praeteritum) Si noverim aegrum alcohol copiose adsumpsisse, inde discō, quid mihi faciendum sit.

M E T H O D U S M E D E N D I .

1075. **I**N omni aegro vita superest, tum causa vitae, ejusque effectus; vocantur hae Res Naturales, res secundum Naturam, & saepe Natura ipsa.

1076. Quum vero vita semper agat, erunt in aegro superstites aliquae actiones, quae & sanitatem prius comitabantur, & ideo possunt censerī reliquiae sanitatis prioris, effectusque vitae praesentis, quae nomine Virium donari possunt.

1077. Quae rite examinatae deprehenduntur pendere a motu humorum per vasa superstite, qualiscunque ille fuerit.

1078. Ille autem reductus ad minima possibilis, saltem adhuc ponit circularem motum humorum per cor, pulmones, cerebellum; in quo consistit ergo vis minima vitae; quae etiam variis gradibus augeri inde potest.

1079. Patet quidem evidentissime haec (1075. ad 1079.) Medico deprehensa, & cognita, in aegro, requirere sui conservationem, atque restitutionem in integrum. Quae cognitio etiam appellatur Indicatio vitalis, vel conservatoria.

1080. Causa cognita morbi indicat correctionem, vel ablationem sui. Censetur causa prior effecto; ideoque Indicatio
haec

haec vocatur Προφυλακτική, vel Praeservatoria, utpote eradicatione causae morbum futurum praevertens.

1081. Morbus vero ipse perspectus indicat sublationem sui. Quae Indicatio vocatur Curatoria, vel Θεραπευτική.

1082. Symptomata denique cognita, si dant plus periculi, vel molestiae, quam ut curatio eorum queat differri eousque, donec morbus, unde pendent, sanatus sit, indicant sui mitigationem, & curationem singularem; diciturque haec Indicatio urgens, vel mitigatoria, aut palliativa.

1083. Unde jam constat non posse indicari bene agenda, & actura, nisi cognita prius vita, hujus causa, statu, viribus, effectis, tum & perspecto prius morbo, ejus causa, statu, viribus, effectis.

1084. Item indicari prius quid agendum fit, deinde autem per quae, qua dosi, conditione, tempore, ordine, &c.

1085. Quum vero omnia haec [1083.], singula sint in uno, eodemque, aegro, ita ut singula quaeque singulare quid indicent agendum, atque etiam dicent singularia auxilia adhibenda esse, accidit saepe, ut unum horum aliud quid indicet, quam quidem aliud, imo quandoque requirat contrarium quid agendum, aut oppositum remedium, quam quod requirebat alterum indicans. Hinc itaque nata est utilis illa, & celebris doctrina Indicantis, contraindicantis; repugnantis, permittentis; coincidentis, correputantis; quae sane ex dictis facillime intelligitur.

1086. Quando itaque contingit contraria hujusmodi (1085.) simul occurrere Medico, praesto sunt Axiomata Medica, quae determinant quid eligendum sit ex dubiis, itaque tollunt aliter hinc orituram difficultatem: primaria sunt.

1. Quidquid indicat in aegro, id petit conservationem, vel ablationem, sui.

2. Quidquid in aegro deprehenditur secundum naturam, id conservationem sui semper requirit.

3. Quidquid in aegro deprehenditur contra naturam, id ablationem sui jubet.

4. Constat iis, quibus nutritur, corpus.

5. Similibus conservanda similia.

6. Causa curans per remedia morbos est vita superstes, & propria cuique temperies, illa deficiente iners medela.

7. Ergo ubi aequae urget Indicatio vitalis, & simul alia quaelibet, erit tum semper satisfaciendum priori.

8. Sed ubi Indicatio impar simul urget, tum semper erit satisfaciendum maximae.

9. Juvantia, & nocentia, praecipue indicant.

10. Contraria tolluntur contrariis.

11. Natura gaudet consuetis, aegre fert insolita quaeque.

12. In maximis malis cito, & semel, tentanda summa remedia.

13. In mitiori malo sensim, & repetendo, danda remedia leniora.

§. MLXXV.

Aegri) Vita perfectissima est facultas omnium actionum naturae: vita vero morbosa est facultas exercendi aliquas functiones humanas, quae in aegro homine superest.

§. MLXXVI.

Agat) Morbus semper seipsum sanat. Nam morbus est illa vita imperfecta, quae de perfecta superest. Hanc ipsam naturam vocavit HIPPOCRATES, alii vires, nempe potentias generandi motus.

§. MLXXVIII.

Hinc intelligitur vita minima. Homo in syncope jacet, vix perficitur sanguinis circulatio, cor tamen haecenus palpitat, nondum adeo mors est. Adspargite faciem frigida, augebitur elasticitas vasorum, hinc suscitatur sanguinis motus, & aeger ad se redit. Vita vero maxima est calor auctus, a violento motu, aut in febrili pulsu.

§. MLXXX.

Causae) Tunc non quidem ipsum morbum curo, nam causa, certe ordine cogitandi, effectu prior est. Sed praevideo, quid eventurum sit, ex iis, quae nunc praesentia adsunt, & noxam inde orituram occupo. Hoc vocamus praecavere morbum.

§. MLXXXII.

Palliativa) Curanda est febris ardens : ago in ipsam causam morbi, sive adtritum nimium, ex quo secuturam gangraenam prævideo. Haec sanatio potest pro prophylactica haberi. Quando vitam victu sustineo, dicitur curatio conservatoria. Si vero inde tanta haemorrhagia oriretur, ut mortem inde metuerem, deberem tunc omnia relinquere, & admovere vitriolum, ut effluxus sanguinis reprimeretur.

§. MLXXXIII.

Vita) Si nihil medico agendum esset, quam addere aliquid, aut auferre, tota quidem ars per ludum disceretur. Sed & apponendo noceri potest, & removendo: & in eodem morbo, diversis temporibus, aegri ejusdem, vel eodem tempore ejusdem morbi in diversis hominibus alia, & alia curatio requiritur. Ergo oportet distinguere, quid nunc noceat, quid nunc proficit. Nunquam quidem eo empiricus pervenit. Medicus, omnia ea doctus, quae nostro seculo sciri possunt, potest aequè firmiter, & confidenter de rebus a se gestis respondere, ac juris consultus rationem actionis suae ex Digestis dare didicit. Vulgus autem medicorum, prae ascitantia, vel ex oppressione nimiorum laborum, errant quotidie. Ita ipse Ego, cum sim homo occupatissimus, saepe video ex postliminio ME temere, & negligenter egisse, idemque fatebuntur de se ipsis, quicunque curationes suas scripto consignant.

§. MLXXXV.

Repugnantes) In peripneumonia notha indicat oppressio pulmonum, sanguinis vim impellentem, & infarcientem, & brevi suffocaturam: hae causae indicant venae sectionem, quae revellat. Verum repugnat morbi natura lenta, quae sanguine subtracto augetur. In hujusmodi bivio id semper praefendum est, quod ad vitam magis necessarium: nempe hic mitti sanguinem oportet, ut avertatur imminens suffocatio, & tempus acquiratur pro resolvendo viscido. In alio casu homo vulneratus haemorrhagiam passus, debilissimus est: medicus obvius commendabit forte potum boni vini, quo vires recuperet, sed cautior alter monebit, non movendas esse guttulas illas sanguinis, ne redeat haemorrhagia, neque adeo vinum exhibendum. Tunc idem vulnus indicat contraria. Hoc in medicina maxime terribile est. Da vinum, aeger sanguinem omnem amittet: non da, peribit forte per animi deliquium: & tamen ex continuo petendum est consilium, nam in morbis, praesertim acutis nulla dilatio locum habet.

§. MLXXXVI.

§. MLXXXVI.

Naturam) Maxime secundum naturam est vis vitae, neque tamen semper conservanda est: quamprimum enim aliquid magis urgens contraindicat, minuenda est vis vitae, ut in futurum restituatur. Exemplum, in Pleuritide notum est.

Contra) Ut sanguis effluens ex naribus sisti possit, vena in alio loco secanda est.

Nutritur) Id enim omne, quod vocamus nos ipsos, fuit aliud corpus, quod nunc in nostram naturam mutatum est. Olim fuimus grano sabuli minores.

Vita superstes) Ergo ars nostra non in morbum operatur, sed in vitam: eam HELMONTIUS archeum dicebat, in eum adeo archeum medicina agit: pone enim liquida humana non fluere, subito omnis occasio medendi ablata est. Quamprimum vita amissa est, nullum superest medicamentum, cum nullum in cadaver operetur. Ergo manifestum est, in contrariis indicantibus ea media oportere eligi, quibus vita conservatur.

Simili) Sanguis reparatur sanguine, lac lacte, blanda blandis, acria acris.

Contraria) Non iis, quae praesenti morbo contraria opponuntur, sed iis medicamentis, quorum effectus in futurum caulae morbi contrarius est. Ergo male hoc dogma PARACELSI irridet, & HELMONTIUS, quod v. g. homo congelatus occidatur, si continuo eum foco admoveris, & e contrario calor vitalis renovetur, si aqua frigida ablueris. Non considerant, frigus morbosum etiam in hoc casu debere per calorem conservari, & remedia, quae calorem renasci faciunt, quaecunque demum fuerint, tamen certe frigori contraria esse. Quando in febre ardente frigus naturale restituere oportet, non ideo aquam frigidam dare oportet, verum talia, ex quibus postea refrigeratio sequatur.

Insolita) Utinam haec ubique prae oculis haberemus! In musaeo quidem gubernamus, non in crasi aegri: ex aegro tamen oportet docere, quae sint agenda: non enim omne novum semper optimum est, sed id, quod naturae congruit. Qui diu vino adsuevit, etiam in morbo vix potest vino integre carere. MITHRIDATES, dum insidias novercae timet, antidoto suo eam consuetudinem acquisivit, ut impune ferret omnia venena eo tempore cognita; quae denique felicitas ipsi in calamitatem cessit, gladio enim se confodere coactus est, ut triumphum effugeret, nihil proficientibus venenis. Indica mulier ita adsueta fuerat veneno vehementissimo, ut exhalaret undique auram venenatam, & per concubitum occidere posset amantem, ipsa interim libera, vigenisque: hanc occidendo ALEXANDRO destinaverunt.

Leniora) Nunquam in parva mole magna remedia adhibere oportet. Hac ratione conciliabantur duo celebres medici Amstelaedamenses, quorum alter FABII instar cunctatoris, omnia timide agebat, & ex propinquo: audacior alter urebat, secabat, tentabat extrema quaelibet. Singuli adhibiti saepe negligebat alter, fata praecipitabat alter. Coniuncti vocati dabant optima consilia, cum phlegma bilem temperaret.

INDICATIO VITALIS.

1087. **V**Itae conditio cognoscitur, perspectis ejus viribus.

1088. Hae innotescunt per effecta in aegro edita.

1089. Quae sunt exercitationes superstites functionum adhuc permanentium.

1090. Hae autem sunt propulsiones humorum per vasa, & viscera.

1091. In quibus ergo requiritur copia debita humoris apti, & hujus per ipsa vasa actio continuata.

1092. Vasorum actio unice pendet a contractione illa fibrarum, qua hae ab humore transfluente distractae, & in arcus distentae, se accurtant, in lineas rectas disponunt, versus axin suae cavitatis accedunt, humores propellunt contentos: adeoque hae sunt proprie vires vasorum varie determinandae pro figura illorum.

1093. Patet autem has requirere vim elasticam, & contractilem, fibrae, quae renitatur suae distractioni.

1094. Atque simul exigunt in majorum vasorum membranis vasculosis influxum humoris tenuissimi acti in vascula minima nervosa, & in alia, alterne ad pulsus humorum crassiorum per vasa maxima.

§. M X C.

Propulsio) Integra vita est unice distributio aequabilis liquidi vitalis per vasa omnia. Quando homo, omnibus conditionibus ad vitam conservandam instructus, brevissimo tempore sub aqua demersus tenetur, sic ut omnia eadem maneant, motus vero cordis, & pulmonum desit, tunc & sanitas, & ipsa vita pereunt una.

§. MXCI.

§. M X C I.

Apti) Ut nempe in humore ad cor ingreffo fint partes omnes, quae requiruntur ad replenda omnia in corpore humano vafa.

§. M X C I I.

Contractilem) Nequit ifta fubfiftere, abfque humorum motu, neque motus humorum abfque elasticitate vaforum. Haec nihil aliud eft, quam conatus, ut reddant fe minora, inde vero necesse eft humores promoveri. Neque unum abfque altero potest fuffe, fed utrumque necesse eft factum esse ab ea caufa, quae omnia fimul praevidit: adeoque corpus humanum non mechanice fabricatum, fed ab ENTE omnipotente, fimul omnia faciente, conftitutum eft.

§. M X C I I I.

Fibrae) LEEUVVENHOECKIUS, & RUYSCHIUS demonftrant, vafa majora conftare membranarum, has habere fua vafa, & hanc progreflionem pergere, donec veniatur ad vas ultimum inter cognita, nempe nervulum.

§. M X C I V.

Scopus eft, ut liquor adfit, ea copia, & ea qualitate, quae requiritur ad motus omnes perficiendos: & ut vas elasticum fit, motumque, qualis requiritur, liquido imprimat.

CARDIACA, ET DIAETA AEGROTI.

1095. **Q**Uum vero cor fit caufa princeps omnium illorum motuum, unde vires vitales aestimantur, hinc auxilia indicationi vitali fatisfacientia jure quodam vocantur Cardiaca, licet foli cordi proxime non inferviant.

1096. Varia quidem haec esse invenies, fed tamen reduci poffe, & debere, ad aliquas classes; nempe 1. nonnulla reftituunt in corpore copiam requifitam humoris fani, vel illi quam proximi (1091.). 2. Alia autem infundunt fibrosae com-

pagi vires roboratas, atque conciliant iis requisitam elasticitatem [1092. 1093.]. 3. Et quaedam augent copiam, & motum humoris nervosi, ut repletis vasculis minimis roborentur vasa tam majora, quam minora [1094.]. 4. Denique ultima stimulant fibras motrices, atque sic movent vasa inertia, & humores stagnantes.

1097. Ad primam ergo horum classem [1096. 1.] refero liquores, qui sunt 1. praediti facultate nutriendi corpus ipsius aegri. Et 2. ita praeparati prius, ut non indigeant iis motibus manducationis, digestionis gastricae, atque intestinalis; qui in aegris debilibus, & exhaustis, vel deficiunt, vel nimis tarde operantur. 3. Ex tali materie constant, quae sponte sua non putrescat facile, dum scilicet deficit vis expellens satis cito, quia debiles jam sunt actiones viscerum; aut dum in corpore assumtis admiscetur aliquid humoris morborosi, & saepe putrefacti, saliva, bilis, aliudve quodcunque fuerit. 4. Et denique ne sint talis indolis, quae similis humoribus in aegro corpore forte morborosis, eorum malignitatem; sicque causam saepe morbi foveat, augeat, ejusve symptomata excitet.

1098. Tale Cardiacum (1097.) indicatur dandum a defectu virium una cum signis exinanitorum vasorum quibuscunque.

1099. Materies autem singularis in hoc Cardiaco requisita cognoscitur, si Medicus primo noverit accurate indolem propriam humoris vitiosi, qui in aegro praedominans peccat; tum enim eligenda est ea materies Cardiaci, quae opposita sit illi detecto vitio: haec autem doctrina jam tradita habetur in Semejoticis [909. ad 920.].

1100. Ergo, ubi humores vergunt in naturam alcalinam; [725. 757. 911.] tum materies cardiaca haec [1096. 1. 1097.] optime petitur 1. ex decocto bene maturato seminum frumentaceorum lenissime prius quodammodo tostorum, cum aqua pura longa coctione praeparatorum, ut fiat inde ptisana levior, flos meracior, vel cremor paulo spissior, aut plus crassior, Graecorum; aut ex similibus praeparatis ex mica panis cum aqua, ut sunt panadae, vel panatellae, Italicorum, varia pariter spissitate differentes; vel Britannorum, & Germanorum, talia facta

Sta ex avena celeberrimo usu laudatissima: inferviunt his omnia femina frumentacea, & leguminosa, sic praeparata (1034. 1. 2. & 53. parte priore), & emulsa, vel decocta, amygdalarum, pistachiorum, papaverini feminis &c. 2. Ex fructibus bene maturis, gratis, acidodulcibus, maxime succulentis, recentibus, aut in saccharo conditis, vel in gelatinam versis cum aqua coctis, & cum pauxillo panis incocti deinde praeparatis; talia hic apta sunt poma acidula, vinosa; Cydonia matura; Aurantia Indiae Occidentalis, & Lusitaniae; pyra acidula, vinosa; Persica; Armeniaca; Pruna matura, siccata, Gallica, Hispanica, Damascena, acidodulcia; cerasa; mora; uvae; uvae passae; Rebesia, Rubi fructus; Baccae vitis ideae, sambuci, ebuli; fraga, &c. 3. Ex fructibus, pulposis, mollibus, similiter diuturna coctione in aqua resolutis, atque deinde condimento sapidiore gratioribus redditis; cui apta censentur operi poma, cucumeres, cucurbitae, melones, & cinarae capita. 4. Ex Oleribus lacteis, blandis, acidulis; Brassica rubra; Rapa; Intyba; cichorea; portulacae; acetosae; Scorzonerae, Tragopogona; Sisara, huc spectant. 5. Lac animalium solis herbis pastorum; ejus serum; lac defloratum; flos, lac acidum; lac ebutyratum, & similia.

1101. Quorum quidem omnium (1100.) delectus, praeparatio, condimentum, copia, occasio adhibendi, ordo offerendi, indicantur ab aetate, sexu, temperie, victu consueto; causa, morbo ipso, statu morbi, duratione ejus praeterita, & futura; symptomatibus, anni tempore, coelo, & similibus, quae circa aegrum adsunt.

1102. Si autem indoles acida [912. 760. 725.] deprehenditur praedominari, tum Cardiaca haec [1096. 1097.] petenda sunt ex familia animalium [1034. 5.] quorumcunque salubrium: quorum tum partes firmiores diuturna, sed levi, coctione cum aqua resolvuntur in jus tenue, meracius, gelatinam, consummatum, vario gradu tenacitatis differentia: ova eo referuntur: & quae ex his binis varia compositione nata habentur. Optima hic quae aliis animalibus pascuntur.

1103. In usu eorum (1102.) observanda iterum omnia, quae modo recensita (1101.).

1104. Si

1104. Si muriatica acrimonia praeest (913. 760.), conveniunt descripta (1000. 1102.) falis condimento orba.

1105. Ubi autem peccat oleosum acre [761. 762. 765.], eadem [1104.] dempto oleo, & pinguibus, dilutiora profunt.

1106. Quin etiam facile apparet quibus utendum sit in temperie nimis fluida, aut crassa, humorum: quum praesto sit materies in recensitis modo (1100. 1101. 1102. 1103.) ad hosce casus apta.

1107. Ad classem alteram Cardiacorum (1096. 2.) censentur pertinere illa, quae 1. fibrillis nimis flaccidis vasorum applicant partes illas, quae adhaerescences iis, eas rigidiores reddunt: qualia sunt omnia, in quibus moderata virtus adstringens laudatur; quae sunt inprimis poma, & pyra, austriuscula, Cydonia, Punica; fructus leniter acerbi, corni, arbuti, mespili, omnis Myrobalani, glans quercina, Berberis, Myrti, Acaciae, Rosae, Sorbi, Hypocystidis; Herbae, Pentaphylla, Tormentillae, Lapatha, Plantago, Portulaca, Pimpinella, Bistorta, &c.; flores Granatorum, Rosarum; cortices Granatorum, Peruviani, Tamarisci, radicum Capparidis, Myrobalanorum; succi Acaciae, Pruni sylvestris, Omphacii, Mastiche, Tus, sanguis Draconis, Lacca, vina Austera; terrestria, vel metallica, Boli, Rubricae, Cretae, Alumina, Vitriola, Chalybs. 2. Quae fibras corporis, resolutas a se mutuo vi auflera compingunt in unam molem; qualia sunt omnia praecedentia, sed inprimis quae valde acerba deprehenduntur; ut sunt vegetantia, & fossilia austerissima; fructus immaturi, vitriola calcinata, ossa acriter calcinata. Inprimis si juventur illa motu frictionis, &c.

1108. Indicantur talia [1107.] necessaria esse tum, quando adest magna debilitas in toto corpore, una cum pallore, frigiditate, torpore, colluvie serosa, flacciditate corporis notabili.

1109. Sed in exhibendis iis prudens requiritur cautela petenda maxime ex jam dictis [1101.]; sed praecipue tamen ex consideratione certi experimenti hujus, quo scimus austera in primas vias nimis, in interiores difficulter, agere.

1110. Classis autem tertia Cardiacorum [1096. 3.] videtur

con-

consistere imprimis in subtilissima parte animalium sanorum ; juniorum, vegetorum, derivata copiose in corpus debile ex defectu hujus : fieri id videtur 1. inspirando exhalationes ex iis emanantes, dum fomenti instar applicantur corpori aegro. 2. Sugendo lac ex ipsis uberibus. 3. Primo jure decocti carnis clauso vase parati assumendo. 4. Vaporibus odoratis, blandis, ut Croci, Jasmini, Citrii, Aurantii, Melissae, & similium. 5. Vino fragranti, limpido, suavi, satis volatili, & mobili.

IIII. Cardiaca haec necessaria sciuntur, quando cognoscuntur vires deficere, simulque apparent evidentiâ signa languoris ad omnes motus musculares, simulque valde impediuntur exercitia sensuum, imprimis vero si tum simul cernuntur signa clara humorum crassiorum per reliqua vasa. Hinc & alia intelliguntur.

IIII2. Ultima tandem classis Cardiacorum [1096. 4.] multiplex profecto admodum invenitur, quae ideo in varias subdividi debet doctrinae facillioris ergo. 1. Itaque sunt succi recentes omnium illorum fructuum, in quibus gratus, acidulus, penetrans, sapor, atque reficiens, suavis, fragrans, odor, inest, simulque aliqua vis nutriendi. Primarii sunt Aurantium tam acidorum, quam dulcium, imprimis Curassavicum ; Granatorum maturorum ; Pomorum fragrantium vinosorum ; Ananas ; Melonum ; Ceraforum sapidissimorum ; Fragorum ; Mororum ; Baccarum Rubi Idaei ; Uvae odoratae ; Ribesiorum nigrorum ; Prunorum acidulorum ; Malorum Armeniacorum, Persicorum ; & multa similia : quae in sicca, calida, debilitate sunt optima stimulantia. 2. Huc spectant odores diffusi vegetantium odoratorum, quorum suaveolentia est α . lenis, & fere unicuique tolerabilis, ut habentur Cortices Aurantium, Citriorum, Limoniorum ; flores Borraginis, Betonicae, Botryos, Buglossi, Croci, Jasmini, Liliorum, Ladani, Melissae, Melissophyli, Myrti, Philadelphiae, Sambuci, Sassafras, Hyacinthi tuberosi, radicis Rhodiae, &c. vel β . acrior, & calidior, ut in Abrotano, Absinthio, Amomo, Agallocho, Anetho, Angelica, Aniso, Artemisia, Acoro, Cypero, Calamintha, Chamepiti, Cumino, Chaerophyllo, Caro, Coriandro, Carophyllis, Cin-

namomo, Cardamomo, Diſtamno, Galanga, Hyſſopo, Imperatoria, Junipero, Lavendula, Lauro, Macere, Mentha, Majorana, Maro, Maſtichina, nuce Myriſtica, Ocymo, Pu- legio, Ruta, Sabina, Salvia, Serpillo, Thymo, Zingiberi &c. quo & Gummi Ferulacea, & alia, reducuntur, Ammoniacum, Bdellium, Elemi, Galbanum, Myrrha, Opopanax, Olibanum, Sagapenum, Aſa foetida, Camphora, Styrax, Liquidambar.

3. Odores quidem plane ſingulares in multis mirificas ſtimulationes producentes, ut inveniuntur in Ambaro, Benzoino, Caſtoreo, Moſcho, Styrace tam ficca, quam liquida, Zibertha.

4. Ex his omnibus intra corpus receptis, ibique agentibus.

5. Numerofa hic eſt ſeries eorum, quae volatili, tenui, acri, ſtimulante, vi praedita nervos mire afficiunt, & reduci queunt.

α. Ad acida, ut ſunt vina, & aceta, tam ſimplicia, quam aromatica facta. β. Ad Spirituoſa dicta, ut ſunt omnes ſpiritus vegetabiles fermentatione parati ſimplices, vel aromatum odoribus repleti. γ. Spiritus alcalinos volatiles ſimplices, aut unitos Alcoholi, aut & oleis Aromatum. δ. Olea Aromatum ſtillatitia, vel preſſa. ε. Denique compoſita ex his innumera- bilia pro arbitrio artificis, quo epithemata, linimenta, potus medicati, ſuffimenta pertinent: ut & huc referas aquas ſtillatitias aromaticas ſimplices, compoſitas; Baſama odorata arte facta ſimplicia, compoſita; Elaeo ſacchara varia; Confectiones cardiacas nomen a primario accipientes; Spiritus aromatics, oleoſos, compoſitos, cardiacos; ſales volatiles, oleoſos, aromaticos, ſpirituoſos, admodum varios; Tincturas cum al- cohole paratas ex fragrantiffimis quibuſque aromatibus: & multa ſimilia pro cujuſque genio inventa.

1113. In uſu humorum omnium [1112.] maxima cautela opus: data enim in corpore, ubi humores haerent in vaſis non diſpoſitis ad facilem liquidorum tranſmiſſionem, excitant motum, qui tendit in deſtructionem citam. Itaque iterum attendendum ad omnes cautelas datas (1101.).

1114. Inducatur hoc genus Cardiacorum (1112.) a deſectu motus circularis liquidorum orto ex ſola inertia fibrarum una cum humoribus blandis, vaſiſque tranſmittendo aptis: quae-
nam

nam vero singularis species eligenda fit, docemur considerata indole mali peccantis, & Cardiaci adhibendi.

1115. Quin etiam patet simul jam actum esse de victu aegri ad curationem morbi requisito (1097. ad 1115.).

§. M X C V.

Hoc nomen datum est, non quod in cor immediate agant, sed ob effectum oblique cordis vires augmentem, & vitam conservantem. Latini cardiacae nomine morbum stomachi intelligunt. *Horatius* de avaro, qui prae turpi surditie nolebat edere, ait, *Non est cardiacus.*

§. M X C V I.

Restituant) Homo per vulnus amisit sanguinem omnem: morietur utique, nisi ex suppeditato alimento novum sanguinem simillimum prioris fecerit.

Vires roborantes) Si humores quidem boni fuerint, defecerit autem elater in corde, & arteriis, quiescent utique humores, & aeger vel animo linquetur, vel peribit.

Stimulando] Vis in nostro corpore insita est inexplicabilis, ut ad applicationem alicujus acrimoniae se contrahant omnia. Si fortissimus homo, dum, cum truculentissimo hoste dimicat, guttulam aceti oculo illapsam percipit, neque vitae certe cupido, nec robur impedit, quin oculum claudat invitus.

Stagnantes] Homo sub aquis merlus illico extrahatur; si tunc vim applicuerim, quae faciat, ut diaphragma contrahatur, redibit ad vitam, qui mortuus videtur. Concutere oportet hominem quam fortissime, aërem vero valide per os, & nares impellere, more Afrorum, uti ex M. S. didici, & experimento HOOKIANI simili.

§. M X C V I I.

Non indigeant) Saepe actiones adeo debiles sunt, ut adsumta neque expellant, neque subigant, vel humores adeo corrupti, ut etiam cibos inficiant. Si bilis putrida in ventriculo haeserit, tunc ova, carnesque non convenient, quae ex contactu putridi putrescunt. In nidorosis rustibus obelorum, ab oleo abstinere oportet &c. Ea vero danda, quae recto cursu per mesenterium, & vasa lactea sanguinem adeant, & absque praeparatione per angusta vasa pulmonum transire possint. Ergo, quando indicatio vitalis urget, percurrere oportet has causas, & videndum, quae nam species cardiacorum conveniat.

§. MXCVIII.

Saepe vero debilitas a sola plethora est : tunc inanitio ipsa pro cardiaco est.

§. MXCIX.

Vitio] Prouti sal, vel oleum, vel bilis, vel alcali, vel acidum peccaverint, semper contraria eorum exhibenda sunt. Signa vero, ex quibus naturam dominantis vitii discas, supra in semejoticis dicta sunt.

§. MC.

Cremor] In Pleuritide, quando aeger debilissimus est, ut vix spirare possit, acuta vero febris pergit saevire, nihil potest cardiacorum exhiberi, neque dabit quidquam HIPPOCRATES, praeter aquam, in qua tostum hordeum coctum sit, ut tamen sero lactis non esset crassior. Deinde crassius exhiberi potest, quam serum lactis recens, & sic ascendi, aucta paulatim meracitate alimenti, donec veram pulvem propinare liceat. Eadem tenuiora, aut crassiora, pro aegri diversa indole concedebat HIPPOCRATES.

Panis] Itali loco hordei panem decoquunt, qui flatus non generet.

Avena] Britanni fere solis carnibus vivunt, eorum juvenus floridissima est, iis nihil pene magis salubre est, quam avenae decoctum, quod facillime acescit, alcali subigit, & sanguinem diluit, neque putrescit unquam. Talia ipsa NATURA commendare videtur: offeratur homini acute febricitanti avicula delicatissima, horrebit ad odorem: sed offer nunc cerasa cum lacte ebutyrato, aut cerasorum succum, cum succo aurantii, aqua dilutum, devorabit avidè, & optime inde habebit. Avenam inter haec commendo, quod in morbo acuto id praestet, cujus natura est citissime acescere: nam avena hoc mane cocta, hora duodecima jam acida est, aceti similis. Caeterum etiam hordeum, oryza, & alia cerealia hic adhiberi possunt.

Fructibus] Omnia bona sunt, dum ita cocta sint, ut aer exeat, deinde panis micula, & nitrum, & saccharum addatur. Saepissime dedi in variis morbis acutis: & gratissima sunt aegris. Fructibus horaeis non aliud praestantius alimentum est in regionibus fervidis, Gallia citeriore, Hispania &c. Ibi homines in alcalinam indolem vergunt: his NATURA dedit medicamenti loco fructus horaeos, in regione minus ardente non proventuros, ibi vero semper maturitatem perfectiorem adepturos, ubi caelum maxime ardet. Hos fructus homines non hyeme, sed aestate appetunt; quando corpora putredini maxime obnoxia sunt. Videtis naturam hic pro medico esse, dare hominibus quae prosint, & facere ut appe-

appetant, quando egent, nec appetant, quando iis carere possint.

Pulposis] Hi acefcunt, fermentant, & humores mitigant. Nihil credo ad temperandam bilem, & in ardentibus morbis praestabilius dari posse, quam cucumeres, quos non video cur adeo valde vituperent aegri.

Lac] Et lac facile acefcit, serum lactis etiam magis, lac vero ebutyratum jam acidum est. Hujus serum per manicam colatum, inter fera subtilissimum est. In febre ardente, peripneumonia, morbillis, variolis, nihil pulchrius est, quam hydrogala, five lac triplici pondere aquae temperatum, vel lactis serum sum saccharo, ne acefcat.

§. M C I.

Ordo offerendi] Nihil hic doceri potest, quod in omni causa conveniat. - Cruda vix soleo dare, quod flatus faciant, coctio vero expellit aerem. Ergo coquam poma in aqua, addam vini paulum, aut citri succum cum saccharo, & in putridissimis morbis avenam cum sero lactis acidulo coctam.

§. M C I I.

Animalium] Inprimis avium, quae vermiculis pascuntur, & quarum carnem luxuriosam vocant. Inter omnia, quae acido potentissime resistunt, ova sunt, nihil enim citius putrefcit: deinde aves rapaces, perdices, artagenes, pisces, & eorum ova.

Gelatinam] Cave tamen, ne talia debili ventriculo offeras: nam magna demum vi vitae superantur, & nisi haec adsit, in gluten abeunt. Vulgi error est, haec eo magis roborare, quo meraciora sunt, & certum est, debili ventriculo magis profutura esse, si decupla aqua dilueris.

§. D C I V.

Muriatica] Utatur fructibus, aut recentibus carnibus.

M C V.

Dilatatio] Qualis fit ex aqua, cum succo presso cerasorum maturorum, & pauco saccharo. Eadem decocti avenae natura est. Nescio unde in mentem venerit mortalium, saccharum, & mel biliosa esse: utrumque certe solo calore in acetum acerrimum abit. Non ignoro mel in Asia certis locis nigrum, & venenatum gigni. Sed hoc tribui debet plantis, ex quibus apes mel colligunt.

§. M C V I.

Fluida] Si nimis fluida, poma subaustera, vel pira darem. Si nimis crassa, solo succo recenter presso uvarum maturarum omnia in aquam dissolvam.

§. M C V I I.

§. M C V I I.

In unum] Ita succus cydoniorum intra unicum momentum os mane saliva totum humidum exsiccat, dum vasa constringit, salivam adeo ardet adplicatione partium medicatarum, quae fibras admotae cogunt, ut fortius contrahantur. Ita ab uvis maturis diarrhoea producitur. Deinde vasa roborantur, quia fibrae corporis solutae, & distantes, in unam molem coguntur. Terra tabacaria, quae porcellana paulo crassior est, humentibus labiis adhaeret, ut vix separari possit, quin membranam detrahat, extracto enim liquido fibrae vasorum propius ad se invicem accedunt. Idem facit ferrum frigidissimum, puerili experimento linguae adplicatum. Sed haec omnia prudenter adhibere oportet, cum valde nocere possint.

§. M C I X.

Prudens] Nam optima medicamenta imprudenti usu noxia fiunt. Vulgo laudatur in leucophlegmaticis austerorum usus, qui tamen resorbentia vasa, & ventriculi, & intestinorum constringit, neque ad sanguinem pervenit, adeoque unice in primis viis operatur, & si in sanguinem perveniret, moraretur sanguinis per minima vasa transitum. Praestat motus muscularis, & frictio, quae elaterem fibrarum languentem suppleat, & in humores ea ratione agunt, qua vasa sana. Haec methodus merito a GALENO tot laudes accepit, qui integrum de frictionibus librum reliquit.

§. M C X.

Sanorum] Homines debilissimi melius respirant in consortio multorum sanorum juvenum, quam ubi soli degunt.

Uteribus] Tunc ipsa femina sanum humorem pro lactente praeparat, neque lac fugitur, quale bibitur, sed plenum eo spiritu, quem solet exhalando amittere. Hoc remedio CAPIVACCIUS contabescentem Principem COLUMNAM, unicum nobilis stirpis, conservavit, jubendo, ut delectae feminae, certo victu utentes, eum lactarent, consilio adeo felici, ut nunc post duo secula stirps antiqua superstes floreat.

Vasa] Machina nempe PAPINI, ne spiritus avolent.

Mobili) Quando vinum maturum optimum in latam patinam effunditur, spargit odorem volatilem, diversum ab odore ejusdem vini, dum bibitur, quo exhalato, reliquum vappa est. Oportet tamen cautius haurire, nam odor vini Rhenani, Jasmini, Mari, diutius hausti spiritus nostros veluti figere videntur.

§. MCXI.

Deficere) In febre ardente, ubi humores alioquin nimis celeriter circulum obeunt, haec omnia nocent; tunc vero adhibere oportet, quando nervorum languor adest. Qui ex viso vulnere pallet, & animo linquttur, ei tamen vasa fortia sunt, & humorum abunde, & spirituum, solus motus deest. Sufficit ergo adspargere frigida, aut spiritum vini naribus offerre. Qui aqua submersi extracti sunt, reviviscunt etiam post septimanae sub aqua transactae tempus, si spina dorsi fricetur, rotetur corpus, & aer infletur in os, & anum, teste PECHLINO.

§. MCXII.

Curassavicum) Nunquam a pedra delporco, neque a bezoar adeo felicem effectum expertus sum, atque ab hoc pomo, cum succo expresso exhibito. Si recens tale pomum animo delinquenti sub nares obtuleris, subito vires recuperabit.

Odores lenes] Volatiles, quibus exhalantibus brevi omnis efficaciam perit. Inter haec, suaveolentia intensiora, ut Hyacinthus tuberosus indicus, nocent fere hysteris, & viris debilioribus, his enim non languidum, sed nimis mobile est nervorum systema: faetida vero profunt, neque aliud pulchrius est, quam asa faetida, in pilulas formata, & ter quotidie exhibita. Magnum medicum novi, cui pilulae pro arcano erant, ex asa faetida factae, cum pauxillo camphorae, & castoreo, multo mastiche, & aliqua vi terebinthinae. Quando femina inter conventus amicarum animo defecerat, dabat talem pilulam, granorum quinque ad quindecim usque, felici eventu, stimulus enim erat, idemque tenax, & diurnus. Eaedem proficuae erant oratoribus alta voce ad populum dicturis.

Calidiori] Inprimis angelica: omnia vero vaporem volatilem exhalant, & tamdiu vires habent, quamdiu hic vapor praesens adest.

Singulares] Viri moschum tolerant, feminae minime, etiam sanae. Zibethum mirum est excrementi genus: vidi Amstelodami cameras, ubi hoc animal adservatur; fere inebriatur, qui primum eas subit, femina vero tenerior certe animo linquttur. Idem de ambra verum est.

Vina] Rhenana, mosellana.

Huc pertinet doctrina Adeptorum, qui docent naturam spiritus admirabili efficacia praeditos in quolibet corpore, maxime vegetabili posuisse, minimo volumine comprehensos, qui suscepti nostros spiritus stimulent. Verum iidem, monentibus Adeptis, nimia copia adsumti suffocant nostros, uti lux solis candelae lumen extinguit.

Aceta] Ad deliquia animi ex prima graviditate, nihil pulchrius novi, quam acetum calefactum sub nares positum. Tutum est, & certo reficit.

§. MCXIII.

Destructionem] In adultis saepe maximum medicamentum cardiacum est ipsa debilitatio, quod saepe, neque unquam satis moneo. Homo juvenis, sanus, plethoricus, vino plenus, maxime si spirituosum fuerit, incidit in tantam debilitatem, ut pedibus suis se sustinere nequeat. Si dederis cardiaca jam recensita, augebis debilitatem. Si vero sanguinem miseris ad duas, vel tres libras, continuo vires redibunt. Haec enim debilitas orta est ex maximo spirituum motu. Uti duae contrariae procellae se sustinent, & tranquillitatem faciunt in contraria urgendo, coguntque barometrum, ut ante tempestates altum sit. Quamprimum vero boreas austrum vicit, mox in regionem adversarii aer summa vi irruit.

Π Ρ Ο Φ Υ Λ Α Ξ Ι Σ Θ Ε Ρ Α Π Ε Υ Τ Ι Κ Η .

1116. **M**Orborum causae [797. ad 801.] accurate cognitae per sua signa [871. ad 1012.] indicant sui ablationem, si ergo in partibus firmis haerere considerantur, requirunt ablationem destruentis, vel laedentis, externi, aut adunationem partium morbose separatarum, vel separationem partium morbose unitarum, aut ablationem superflui, vel denique supplementum deficientis.

1117. Indicantia haec [1116.] occurrentia in partibus majoribus, & sensilibus, requirunt Chirurgiam, quae tota occupatur, ut per suas operationes manu artifice peractas, vel per sua remedia applicata, haec quinque dicta peragat. Ut videri potest apud optimos in his Auctores, *Paracelum*, *Hildanum*, *Solingen*, *Dionis*, &c.

1118. Si vero in interioribus haeserint eadem (1116.), aliis remediis, licet in operatione ultima similibus, sunt oppugnanda: inter quae quum venena sint primaria, primo de his agendum erit.

§. MCXVII.

Talis inprimis elegantissima machina habetur depicta apud FABRICIUM ab AQUAPENDENTE, *ὀπλομηχανιστὴν* vocat, in qua totum corpus humanum, per omnes articulationes artificiosa machina expressum habetur. Caeterum haec omnia ex Chirurgia oportet repetere, quae aut manus, aut medicamentorum ope mala externa sanat, male unita separat, separata conjungit, supplet quod deficit, & aufert superflua.

§. MCXVIII.

Interioribus) Vulnus musculo Ploae inflictum, vel idem, si in cavum corporis humani penetraverit, non differt in propria indole: discrimen vero facit, quod extus pus salutare, intus malum sit. Quid ergo faciam? emplastrum in externo vulnere adplicarem, quod labia sibi adplicata retineret, nunc non possum, vix ipsum sanguinem sistere licet. Sed ipsa natura facit, quod solent emplastra, roridum nempe spargit humorem, qualem per emplastra accrescere solemus, arcet aerem, & frigus, & efficit, ut non disturbata in sanando vulnere laborare possit.

A N T I Δ O T A .

1119. **V**ENENA velocia [796.] ingesta, vel applicata (744. 1. 4.) causae morborum factae vi propria, vel corruptione prius inducta partibus infectis, indicant
1. Causae venenatae ablationem; 2. Veneni jam suscepti, vel inevitabiliter suscipiendi, correctionem; aut ejus expulsionem ex corpore; 4. mitigationem symptomatum; 5. munitioem corporis contra vim ingerendi, vel applicandi, Veneni.

1120. Causa Venenum spargens, atque communicans corpori, vel atmosphaerae immiscens miasmata, vel corpori jam applicata illi miasmata inspirans, si sensibilis est, & cognita, facile aufertur. 1. α. Tollendo rem venenatam, & quidem inprimis eam flammis vivis, magnisque, comburendo. β. Aerem corrigendo, qui miasmata defert; quod

Tom. V.

O o

fere

fere optime fit vaporibus densis rerum accensarum, vel calefactarum, quae oppositam habent vim veneno cognito. Ut in peste, causticis, alcalicis, halitibus putridis, conducunt fumi aceti, spiritus falis, pulveris pyrii: in acidis exhalationibus venenatis, sparsi odores spirituum alcalinorum oleoformum. γ. Aerem mutando, dissipando, renovando, per ventum arte factum; inprimis si simul per ignes magnos accensos transmitti queat arte Hippocratica. δ. Eum fugiendo, vel ad alteram partem montium altorum transeundo. 2. Tollendo, vel corrigendo, id materiae venenatae, quod corpori jam ingestum, vel & adplicatum est.

1121. Venenum ipsum praesens cognitum corrigitur applicatione talium, quae valent inertes reddere illas ejus qualitates, quibus nocet corpori.

1122. Quae 1. in multis venenis haecenus vix noscuntur nisi deleteria tantum facultate vix patente nisi per solam mortem infecti; 2. in aliis deprehenduntur per mirabilia, & vix explicanda effecta; 3. in nonnullis per effecta in aliis notis morbis occurrentia; 4. denique in quibusdam intelliguntur a priori, quod aiunt, dum cognita veneni natura facillime praevidentur.

1123. Priora [1122. 1.] dicta nocere toti substantiae haecenus indicant accurate opposita remedia, aequae parum intellecta, ac illa venena quoad scientiam effectus. Haec proprie vocantur *Αντίδοτα*, *Αντίδοτοι*, *Αλεξίκακα*, *Αλεξιφάρμακα*, *Αλεξιθήρια*, *Θηριακά*. Quae sola experientia cognita ex historia Venenorum peti debent.

1124. Secunda (1122. 2.) dicta obesse qualitate occulta similiter exigunt remedia mira. Specifica dicta, vix nisi mero casu invenienda, in historiam Venenorum referenda, inde petenda.

1125. Tertia (1122. 3.) antequam interimant, dum effectus prius morbosos producant, quibus ita corrumpitur fabrica corporis, ut in certis morbis cognitis, requirunt ut adhibeantur illa remedia, quae Medicina observavit valere in sanatione talium morborum; qui similibus effectis se distinguant.

1126. Si cognoscuntur venena [1122. 4.] applicata , vel applicanda , corpori , tum vero opus erit illa medicamenta adhibere , quae habeant praesentem , promptam , vim ener-vandae malignitati illi cognitae , haec autem sunt quamplu-rium opposita malignitate valida , ideoque nocitura corpori omnino , nisi illud prius venenum adesset .

1127. Unde cernimus veneni indolem cognosci quidem ex hi-istoria Physica , & Medica venenorum ; ut & ex scientia Me-chanica ; tum ex Chemica ; denique etiam ex Anatomica effecta exhibente . Atque Scientia hinc nata hic indicat .

1128. Atque ex illa habita indicatione [1127.] scitur re-medii correcturi materies , praeparatio , dosis , applicatio , moderamen .

1129. Primaria autem , & fere communia , contra omnia ferme venena, Antidota, quae ideoque summi sunt usus, ubi cognoscitur venenum datum , sed ignoratur singularis ejus natura , sunt haec praecipue : aqua sincera , calidior pau-lulum sanguine nostro salubri , affatim , subito , diu , inge-sta , injecta ; applicata ; tum lixivium leve & ex aqua com-muni , & saponem veneto , simili copia , modo , tempore , usurpata ; aut aqua simplex saponacea facta cum oxymelle simili usu adhibita ; olea blanda , recentia , pressa ex leni-bus , pinguibus , & farinaceis , feminibus , statim , multum , diu hausta , injecta , applicata , vel similia ex oleo anima-lium recentium cum multa aqua subito decocta ; tum ple-rumque in multis celeribus Acetum ; denique & Opium . Generale autem Antitoxicon prophylacticum nullum omnino cognoscitur haecenus , quin & repugnat tale esse .

1130. In dandis antidotis singularibus summa prudentia opus ; quum enim haec polleant singulari virtute corrigendi hujus , illiusve veneni tantum , habent ut plurimum violentiam aequae magnam , vel majorem , ac est illa , quam de-bellant ; ideoque haec simul concurrentia in corpore , se mu-tuo destruunt , inertia evadunt , nec multum nocent : si vero adsunt solitaria , aequae noxia saepe deprehenduntur , ac ipsa venena , quibus domandis exhibentur .

1131. Antidota autem haec omnia sive universalia (1129.), sive singularia (1130.), fuerint, possunt, & debent, ita praeparari, applicari, dirigi, ut apta sint cito; perpetuo, intactis suis viribus, pervadere ad illa loca, in quibus haeret virus, atque ibi illud domare: debet ergo intelligentiae Medici semper praesto esse classis, quae complectitur omnes diversitates applicationum, quae primariae sunt aeris suffumigium; vapor siccus, vel humidus, ad pulmones; Haustus; Clystma; Epithema; Balneum; Fomentum; Iniecta in uterum, aut in vesicam, fauces &c.

1132. Venenum susceptum expellitur ex corpore 1. minuendo resistantiam eo loco, per quem tutissime expediri queat, ubi minus nocet, ubi exitui proximum habetur, ubi viscera vitalia minus laedit; tum enim vi Vitae, vel Medicamentorum, eo pelletur, ibi expelletur. Id fiebat olim mirabili tum habito, jam industria RHEDI facile intellecto, suctu Marforum, & Pfyllorum; hodie per cucurbitas magnas, validas, cum multa flamma applicatas, saepe renovatas, per fomenta tepida, & valde emollientia; per hirudines; scarificationes; frictions; calores, emplastra. 2. Attractione magnetica, qua corpus vi singulari trahens venenum, aegrum liberat, ut de carne venenatae bestiae, de lapide Cerastris, calculo serpentum; & similibus, narratur. 3. Omni medicamento validissime diluente, & movente; qualia sunt vomitoria cita, purgantia celeria, fortissima sudorifera, & forte diluentia diuretica. Unde Diascordia, Mithridatia, Theriacae, Orvietana, Confectiones opiatae, profunt, quibus tamen minus tuto fides adhibetur ut universalibus vel Therapeuticis, vel Prophylacticis, antidotis. 4. Partem toxico affectam quam ocyssime auferendo, ne sincera trahat, quod caustico ex ferro ignito optime fit.

1133. Symptomata saeva, venenorum effectus jam sensibiles, juxta doctrinam pathologicam non difficulter reducuntur in suas classes; tumque poterunt curari ac si essent morbi quidam singulares; de quibus postea agetur.

1134. Corpus munitur contra venena applicanda imprimis
1. Ufur-

1. Usurpando largiter Antitoda generalia, & singularia, quae modo tuta sint; si prius cognoscitur indoles ejus toxici, quod praevideatur applicandum. 2. Partem corporis, cui metuitur, inungendo iis, quae leniter oleosa. 3. Omnes partes corporis retinendo in perspiratione aequabili: sed nullum tutum hic universale cognosci jam dictum (1129.) licet jaentur plura.

1135. Quae autem de venenis haecenus [1119. ad 1135.] dicta, similiter intelligenda sunt etiam de peste, contagio, & aliis. Videntur autem optime dicta intelligi ex subsequenti praecipitorum toxicorum, & antidotorum forte non inepto compendio.

1136. Enimvero, 1. Nonnulla venena possunt referri ad acria manifesto, sed ita ut acrimonia singularis sit, & tamen phlogistica, caustica, gangraenam creans, putrefaciens: talia sunt primaria. Coblatum, Arsenicum citrinum, Arsenicum rubrum, Arsenicum album sublimatum, Realgar, Lapis Armenus, Lapis Lazuli. Haec applicata interne, externe, inflammant, erodunt, dolores, ardores, siccitates, primo in primis locis laesis, mox in toto corpore, excitant; hinc ori, faucibus; oesophago, ventriculo, intestinis, morbos acutissimos inflammatorios creant; nauseas, vomitus, dysenterias, choleram, ileum, inflant; palliditatem lividam producant; inde vertigines, convulsiones, mortem, aut hac evitata; pallorem, paralyfin, contracturam. Indicant aquae tepidae, acidiusculae, mellitae, copiosum, diurnum, bibendo, injiciendo, balneando, usum promptissimum. Si vomitu, & alvo rejici potest, eo melius, & magis repetendum. Jura pingua, Lac, Olea, Oleosa, Butyrum, profunt. Deinde requirunt usum diurnum laxantium, mollium, pinguium, acidulorum, tum ingerendo, quam balneo.

1137. Ex vegetantibus similia (1136.) fere sunt, Aconita, Anacardium, Anemone, Apium risus, Apocynum, Arum, Azedarach, Cataputia, Chamalaea tricoccus, Chamaeleon niger, Clematitis, Colchicum, Corona Imperialis, Cyclaminum, Dracontium, Elaterium, Esula, Euphorbium, Flos

Flos Africanus , Grana Nubiae , Helleborus albus , niger , viridis . Hermodactili , Hyacinthi , Laureola , Mezeraeum , Mel venenatum , Napellus , Nigella Sylvestris , Oleander . Ranunculi , Ricinus ; Scammoneum , semina oleosa , diuturna corruptione acriter rancida facta , Tithymali , Thapsia . Horum effectus fere similes ac modo dicta [1136.] ; quin & indicatio perfecte eadem .

1138. 2. Alia violenta quidem sunt & acria venena , ita tamen ut simul quasi viscosa , in ventriculo haerentia , & singulari modo cerebrum , nervosque , inde afficientia : ut sunt Chrysomela , Cicuta major , minor Petroselino similis , aquatica Gesneri . Huc ob aliam causam refer Crocum , Datyra , Hyoscyamus , Nux Vomica , Oenanthe apii folio , succo visoso , Opium , Solanum Melanocerasos . Hinc vertigines , scotomiae , deliria , furores , nauseae , vomitus , dysenteriae , convulsiones horrendae , apoplexia , mors . Indicant praesentissimum usum promptissimi vomitorii ; aquosa oleosa , mellita , acidula , ingenti copia illico ingerenda , assidue repetenda , per clysmata , balnea , potus . Sedato morbo sudorem per Theriacalia fortem , & saepe repetitum . Tum dietam mollem , & tenuem .

1139. 3. Sunt venena acria manifesta aciditate ; ut nempe α . Spiritus Salis . Spiritus Nitri . Aqua Regia . Aqua Fortis , Spiritus Sulphuris , Spiritus Aluminis & Vitrioli . β . Eadem Acida unita metallicis corporibus , & hinc validissima , ut sunt solutio Auri , atque ejus CrySTALLI . Solutio Argenti , & ejus vitriolum , lapisque infernalis . Solutio Cupri , atque inde sal . Solutio Argenti vivi in Spiritu Nitri , Salis , Aqua Forti , Aqua Regia , aut ejus calcinatio cum Oleo Vitrioli ; & hinc natus Mercurius Praecipitatus ruber , albus , viridis ; Sublimatus Corrosivus , & dulcis ; Calx , Turbith . Impregnatio antimonii cum aqua regia , & hinc calx escharotica . Ab his nascuntur sapes horrendi , foetores acidi , inflammationes , erosiones , escharae gangraenosae , nauseae , vomitus , dysenteriae , cholerae , tormina atrocissima , cardialgia , Iliaca , colica , tumores ad glandulas , cadaverosus foetor ,

foetor , salivatio , syncopae , mors . Petunt haec dilutionem per aqua ; obtusionem per olea ; inversionem per lixivia faponacea , vel leviter alcalica ; absorbentia fortissima acidorum ; deinde vero , impetu sedato , frequentem usum olei , juris pinguis , & similibus emulsionum .

1140. Tum 4. Alia venena acria manifesto alcalina cognoscuntur ; suntque cineres ustorum vegetantium . Alkali inde factum ; idem cum calce saxi usi igneum redditum . Ova , humores , caro omnino putrefacta ; sales inde separati ; iidem ignei facti per sublimationem ab alcali fixo , calce , lapide calaminari , creta , ferro , &c. haec autem creant citissimam , violentissimam , igneam , inflammationem , erosionem , gangraenam , dolores urentissimos ubique , sitim immanem , convulsiones , febres acutissimas , foetorem cadaverosum , dissolutionem intimam humorum , putrefactionem horum & viscerum , mortem . Petunt autem ad curationem dilutionem per aquosa laxantia ; obtusionem per oleosa , pingua , terrestria pingua ; inversionem per acida diluta , volatilia facile mobilia ; deinde dietam diuturnam ex acidulis , oleosis , emollientibus .

1141. Et 5. quaedam habentur acrimonia singulari saepe lethalia , ita tamen ut illa acrimonia vix se manifestet alio , quam deleterio in homine effectu . Aes , Aeris calx usta . Aeris calx per corrosiva . Aeris flos . Ejus squamma . Antimonii crocus . Ejus calx ustulando parata . Ut & vitrum hinc factum . Flos Antimonii sincerus solo igne , aut & ope salis ammoniaci factus , dein ablutus . Haec assumpta nauseas , vomitus , dysenterias , choleras , hypercatharses , dolores atroces , viscerum , spasmos , tetanos , syncopas , anxietates horrendas , mortem , creant . Exigunt pro curatione , diluentia ; emollientia ; obtundentia ; acida , mellita ; superne , inferne , externe , statim , diu , usurpata ; deinde opiata , & oleosa .

1142. Quin etiam numerantur 6. Venena acria mere mechanica . Adamas , Crystallus montana , Limatura Ferri , Limatura aeris . Alumen plumosum . Vitrum contusum . Et similia . Haec pungunt nervos ; vulnerant vasa , convulsiones ,

nes, haemorrhagias, excitant, inde ulcera, & similia mala, indicant usum olei, butyri; citum, copiosum.

1143. 7. Sunt toxica, quae constringendo, incrassando; obstruendo, exsiccando, cita, vel lenta morte perimunt. Calx viva, & extincta forte huc spectat; Gypsum; Plumbi minera, Limatura, squamma, calx, cerussa, minium, vitrum, lithargyrium, Cinis stanni usti; Synopsis. Psylli fermen, Cynosbati spongia. Fungi, Agaricus, Viscum. Haec conglutinant, constringunt, praefocant, miserimos hinc morbos, & saepe, post omnem miserabilitatem languorum, tolerantium, mortem creant. Demonstrant necessitatem usus vomitoriorum, purgantium, diluentium, acidorum spirituosorum, alcalium oleosorum spirituosorum, saponaceorum omnium; quae cito & diu continuato, vel repetito, usu adhibenda.

1144. Octavo denique habentur venena heteroclitia, toti vitae adversa, nec, explicato effectu vel virtute, haecenus bene nota, quae assumptu, applicatu, aut ictu, mortem inducunt. Cantharides, Aranea, Tarantula, Aspis, Vipera, Cerastes, Prester. Seps. Scorpius. Canis rabidus. Bufo. Buprestis. Stellio. Salamandra. Lepus marinus. Pastinaca marina; & similia. Haec varios, miros, vix explicabiles, effectus edunt, dein necant. Indicatio in his, si interne assumpta sunt, statim evacuare per votinum; summopere diluere per aquosum; maxime emollire per laxantia, emollientia, oleosa; putrefactioni resistere per acida spirituososa, & salina. Si externo ictu, morsu, adplicatu, agunt; tum indicatur veneni eductio per locum contagii, sugendo, scarificando, urendo, emolliendo, fovendo; tum sudorem fortiter eliciendo per antidota penetrantia, diluta, putrefactioni adversa; Veneni enervatio per acida, salina, vel per specifica antidota.

1145. Ultimo sunt quaedam uno momento specie halitus suffocantia, ut Carbonis clausi Vapor, Aer subterraneus diu reclusus, Halitus Vini fermentantis, Farina volatilis Fungi perniciosi. Fumus Sulphuris. Et similia multa potius tacenda. Haec ex praecedentibus intelliguntur pulmoni, nervisve applicata, aut vix sanari queunt.

1146. Causae autem remotiores morborum, se nsu cognitae, facile mutantur, aut tolluntur: nam indicant mutationem in sex rebus nonnaturalibus.

1147. Si autem eadem (1146.) magis testae sunt, tamen cognitae per sua effecta sensibilia, indicant per haec sua phaenomena remedia apta.

1148. Decursus etiam horum phaenomenon [1147.] rite observatus docet nos, quo auxilio, tempore, ordine, modo, & via, utendum sit, ut causa morbi proxima in corpore humano corrigi, vel expelli queat.

1149. Quin etiam docet nos accurata observatio eorundem, quid deficiat, & quae supplementa adhibenda sint.

1150. Ut & qui motus excitandi, sustinendi, sopiendi, minuendi, sint in eundem scopum.

1151. Ordinata igitur in his, & exacta cognitio effectuum docet egregie correctionem, & ablationem, causae.

1152. Unde etiam cognoscitur, quod hactenus duplex via sit cognita, qua itur in cognitionem causae, nempe methodica, vel specifica dicta.

1153. Methodica quidem ut cognoscat causam proximam; & tollat, utitur his auxiliis, & viis 1. accuratissime explorat, & ordinat phaenomena [1147. ad 1152.], observatque sollicite naturae decursum. 2. si videt vitam labescere in iis agendis, quae ad expurgationem causae morbi requiruntur; illi succurrit per cardiaca [1095. ad 1116.] administrata, vel per ablationem impedimentorum, quo evacuantia mali praeternaturalis ducunt. 3. ubi autem cernit actiones vitae nimis insurgere, adeoque causam morbi magis intricare, quam extricare, tum adhibet moderamen, ut reducantur ad eum gradum impetus, qui hic requiritur; quod efficit per aquosa, evacuantia, blanda laxantia, mollia glutinosa, evacuantia causam materialem virium, opiata, anodyna. 4. nihil omnino agendo, vel mutando, nisi quod evidentissime cognoscitur faciendum ex indicatione clarissima.

1154. Specifica autem dicta tollit causam morbi simpliciter applicando tale quid, quod solo usu novit eo valere, non at-

tendens ad illa quatuor modo dicta (1153.). Quærit ergo nomen mali , & remedium ; ut in cura febris intermittens per corticem peruvianum , doloris per opium , veneni singularis cujusque per cognita sua singularia , propria , corrigentia , vel attrahentia , aut expellentia antidota .

§. MCXIX.

Venena) Multum laborem hic toleravi , legi scriptores omnes , qui in quacunq̄ lingua de venenis scripsere , excerpti experimenta , disposui sub sequentibus classibus , & exiguum de venenis tractatum compilavi . Et si certe in hoc libro pretium aliquod est , hic in hac tractatione de veneno esse credo . Multa didici ex Botanicis , dum venenatas plantas volo cognoscere . Multa addere nolui , cum melius sit ea ignorari , quibus notis generi humano forte plus mali , quam emolumenti inde veniret . Novi autem venena , quæ hominem absque ullo nuncio mali , uno ictu oculi citius mortuum prosternunt . Sed in universum , Venenum dico omne illud , quod ingestum , vel applicatum corpori talem in corpore humano mutationem excitat , quæ per ipsam eam mutationem non superatur . Medicamentum præterea in eo differt , quod ipsa , quam facit ; mutatio in sanitatem tendat , venenum vero corpus mutet , ut ex sano aegrum fiat , aut cadaver . Vitrum antimonii parva dosi datum purgat sursum , & deorsum , & aegrum restituit , est medicamentum : idem nimia copia exhibitum occidere potest , tanto vomitu excitato , ut per solam mortem finiatur . Adparet multa corpora eadem & medicamenta , & venena esse .

Velocia) Possunt arte venefica talia parari venena , ut ad nutum propinantis agant , & vix ulla arte præcaveri queant . Sub LUDOVICI XIV. imperio nobilis femina hujusmodi pulverem invenerat , quo plurimi alienas opes heredibus extinctis involabant , ab effectu dixerunt *poudre de succession* . Sed complices *camera ardens* ad eam rem constituta extinxit . Occasionem ab hac tragoedia sumsi , ut adtento animo in hæc corpora inquirerem .

§. MCXX.

Sensibilis] Si sensibus perciperetur , continuo contrariis exhalationibus destrui posset .

Flamma] Graeci in Trojano bello , cum pestilentiam iratus immisisset APOLLO , rogis excitatis omnia cadavera conbuserunt . Omne enim notum venenum vim suam in igne amittit , adeoque etiam venenatus aer miasmata deponit , quando per flammam ducitur . Ergo recte veteres
PHOEBUM

PHOEBUM *αλεξικακον* s. venenorum domitorem dixerunt. Et inde forte orta est consuetudo antiquissima comburendi cadavera, quae in Asia obtinet, efficaciter procul dubio cautura, ne de pestilente fomite aliquid reliquum fiat. Verum praeterea omnes vestes, & instrumenta igne delenda sunt, quibus homines peste extincti usi fuerant: vapor enim pestilentium rerum exustarum non nocet. Non ita vapor arsenici combusti, qui per os ingressus certo necat.

Putridis) Hujusmodi vapores reperiuntur in quibusdam speluncis Italiae: & EGO similia passus sum a vapore urinae diu putrefactae.

Aceti) Quando venenum pestis per aerem obvolitans, ejus naturae est, ut gangraenas excitet, spargendum per aedes acetum, & spongiae aceto ebriae sub naribus tenendae: ita nullus aer hauritur, nisi conditus acidis vaporibus. Hinc etiam pyrius pulvis accensus hic valet, dum enim deflagrat, parantur subito volatiles, acidissimi, spiritus nitri, & sulphuris, qui totum aerem late replent. Novi familias praeservatas fuisse in pestilentia, dum aliquoties quotidie drachmam pyrii pulveris in testa clausis fenestris foribusque incenderunt. Puteus, qui multos operarios Parisiis necaverat, injecta sphaera pyria (*bandgranate*) purificatus fuit. Et camera, in qua sulfur ea copia combustum fuit, ut tussi mota non noceat, certo tutos in peste praestat. Merito ergo in peste nomen suum *του Θειου* meretur sulfur, quo ab HIPPOCRATE ornatur.

Alcalina] Aliquando spiritum vitrioli summa vi ignis extorquebam, prodibat jam siccus quasi, & coeruleus phosphorus, accessi adeo, ut ex HELMONTII consilio vas removerem. Sed halitum in eo labore excepi, qui forte ME unico momento suffocasset, contractis pulmonibus, nisi spiritus salis ammoniaci ad manus fuisset.

Hippocratica] HIPPOCRATES rogos ingentes per maenia urbium struxit, ut per ignem iret omnis aer, quem venti ad civitatem ferrent, certus purum futurum eum omnem aerem, qui per ignem transiisset. (1732. obstrui jussit aditus per per montes Illyricos, qui pestem potuissent in Graeciam admittere, bene gnarus, vapores pestilentes non alte de terra ascendere. Deinde focos &c.

§. MCXXI.

Vix noscuntur) Corpus venenatum ordinario non totum venenum est; sed pars spirituosae corporis; quae sola veneni naturam habet. Talis in mercurio, & arsenico vapor est, quo sublato arsenici pars reliqua innoxium corpus est.

Inertes] Venenum viperæ iners redditur a viribus ventriculi humani, & primarum viarum. Nam integra uncia veneni viperini per os ingesta non nocet: cum tamen in eodem veneno intincta acicula, cui forte centesima pars guttulae adhaesit, adacta in sanguineum vas vivi animalis, illud pene certo occidat.

§. MCXXII.

Cognitis] Vipera apud academicos Hetrufcos, irritata mordet ad nares robulliffimum taurum, moritur continuo, & fecatur ab accuratiffimis anatomicis, nihil in toto corpore tauri vel in solidis, vel in fluidis partibus mutatum reperitur. Aer ex peffilente labe infectus adlabitur ad nares hominis faniffimi, concidit continuo, & subito exspirat, uti in mercatorum ecclesia Londini vifum est. Lardum inficitur tabo peffifero hominis ex peffilentia defuncti, & admovetur cuti fani hominis, occidit subito, uti exempla Viennae docuerunt, cum fceleftiffimi vespillones hac fraude mortes patrarent, quos in ultionem fceleris fepelierunt vivos. Literae venenatae fcriptae funt, inbutae veneno, quod per chartas non penetraret, fed apertis literis adflaretur legentis faciei, subitoque eum necaret.

Mirabilibus] Ita fepe hominis, quem memordit, adipofum panniculum totum ante mortem putrefacit: uti ex Asia, & Africa mihi relatum est, ubi hoc animalium genus noftro feculo adhuc invenitur.

Aliis) Mercurius fublimateus, arfenicum producunt dolores, inflammationes; gangraenas.

Priori] Quae ex ipfa fabrica intelliguntur machinam deftruere, uti pulvis adamantum, qui intestina erodit.

§. MCXXIII.

Toti) VETERES dicebant fubftantiam horum corporum toti fubftantiae hominis contrariam effe, ita nihil quidem explicabant, neque tamen vellem eos ideo improbare. Difficile ergo videtur remedium invenire, cum venenorum effectus, neque fymptomatibus, neque caufa, cum ullo notorum corporum conveniat. Invenienda funt, quae tota fubftantia fua toti morbo refiftant. Ita vipera trita, & in polita in vulnus, quod ipfa infixit: aut fcorpius, vulneri a propria cauda illato admotus, fanare dicuntur, & femper, & fola. Lithuani, & alii fcribunt maximum peffis antidotum bufonem effe, fi vivus captus, exficcat, in paffillos redactus corpori adpendatur.

§. MCXXIV.

Occulta] Quae per mirifica alexipharmaca fanantur, de quibus nihil intelligitur praeter fucceffum experiendo confirmatum. Ita ferpens ille *αίμαρπος* & olim, & nunc in Africa reperitur, qui morfu facit, ut pulmo fanguinem merum pluat. Hujus vim nemo nifi ab experientia cognofcit, nemo etiam nifi experiendo medicamentum inveniet.

§. MCXXV.

§. MCXXV.

Cognitis] *Διδασ* perimit hominem per sitim, nulla arte humana sanabilem. Non ignoro, quid in aliis morbis sitim faciat, & quibus mediis fedari queat. Ergo propinabo acidissimam poscam. Quando vero *Συλ* hominem memordit, adplicabo toti corpori spiritum vitrioli in aqua dilutum, magna copia, & multum mirabor, nisi utrumque sanatum viderim.

§. MCXXVI.

Promptum) Saepe enim venena valde celeriter agunt, & illico auxilium poscunt.

Adeset] Homo deglutivit mercurii sublimati unciam unam, vel spiritum vitrioli, scio mala ab acido concentratissimo oritura. Continuo dissolvam in pinta aquae olei tartari uncias duas, & propinabo omnem: ita alcali meum ex sublimato mercurio faciet non sublimatum, sed praecipitatum flavum, innoxium. Nisi prius mercurium sublimatum adsumsisset, periisset homo ab ea dosi olei tartari, quae gangraenam in ventriculo fecisset; nunc, cum adsumferit, peribit, nisi idem biberit.

§. MCXXVII.

Physica) Male medici plerumque venena ad unam classem solent reducere. Nam alia agunt in primis viis vi nota, erodente, mechanica, uti pulvis adamantum, alia operantur in spiritus, alia in pulmones, uti vapor spiritus vitrioli. Longe melius NICANDER, qui venena in classes divisit; eorum alia explicata dedit, cum symptomata describat, in aliis nihil notavit, praeter funestum eventum. In primis illustravit hanc historiam DIOSCORIDES, qui, cum miles esset, pene per totum orbem terrarum cognitum stipendia meruit, ut materiem medicam perfectius cognosceret. Hic fere omnia antitoda recenset.

Mechanica) Adamas operatur unice acumine & duritie glebularum, quae omnes partes nostras discindunt; neque certe ob frigus nocet, quae VETERUM sententia fuit, sed operatur ad modum innumerabilium minutarum lanceolarum. Satis adfinis est efficacia pilorum ex naso rigridis, quos concisos propinant, cum enim rigidi sint, insinuant se in intestinorum carnem, & exulcerant, sic per languorem necant, neque medicamentum inveniri potest, cum nullum norimus, quod pilos dissolvat.

Anatomia) Sed plurima nos latent: quis enim dixerit, quales sint veneni pestiferi particulae? Effectum novimus, modum operandi ignoramus.

§. MCXXVIII.

Ignorata) Quando ex symptomatibus anomalis cognovi, hominem ex veneno laborare, neque vero novi, quale venenum sumserit, neque adeo remedium proprium novi, urgens vero malum multam meditationem non admittit, utendum est communibus, ergo propino continuo libras aquae tepidae viginti aut triginta, ita submergo acerrimum salem in copia liquoris diluentis. Pulcherrimum exemplum exstat apud SYDENHAMUM, in famulo Pharmacopolae, qui sublimate mercurio devorato, aqua affatim hausta, balneis, fomentis, clysmatibus aquosis sanatus est. Neque desistendum ab infundenda aqua etiam per muliebria, donec certus fueris venenum satis dilutum esse, ut nequeat nocere. Argenti vivi sublimate drachma una lethalis est, eadem in viginti quinque aquae libris diluta innoxie adsumitur. Nam aqua omnia venena enervat, quae cum aqua misceri possunt; alia vero aquam respuunt, ceduntque oleo, uti arsenicum.

Lixivium) Uncia una saponis veneti, in libra aquae soluta.

Olea] Butyrum praesens remedium est ad omne genus venenorum, itidemque oleum recens, dulce, ea copia adsumtum, ut intestina resolvantur: maxime vero valet contra arsenicum. Expertus est eam vim empiricus, qui cum adversario de praestantia orvietani sui certabat, ergo plurimum butyrum ante venenum inglutivit, sic nihil ab arsenico noxae passus est. Alter in siccum corpus arsenicum recepit, suo fisco orvietano, & misere periit. Post assumptos pillos tigridis, & adamantis fragmenta oleum etiam prodesse laxando.

Animalium) Uti lactis cremor.

Opium] Non debellat quidem ullum venenum, sed spasmodicos motus, suscitatos a veneno sopit. Hinc ab ipso DIOSCORIDE laudatum legitur. Nempe nullum venenum ex se ipso venenum est, neque noceret, nisi a vi vitae in actum deduceretur. Quando mille lanceolas manu teneo laxas, immobiles nihil nocent: quamprimum musculos agitavero, vulnerabunt undique. Ergo opium antidotum esse poterit, dum vires vitae sopit, ne venenum actuosum reddatur.

Generale) Ridiculum est remedium quaerere, quod & contra spiritum vitrioli faciat, & contra tartari oleum, & contra viperæ morsum, & contra adtritos adamantes. Orvietanum, mithridatium &c. pro alexipharmacis universalibus vendi solent: sed ea fere ad morsus venenatos profunt, contra contusos adamantes nihil effectura.

§. MCXXX.

Nocent) Aliqua conposita profunt , quae seorsim data veneni loco forent . Ita oleum vitrioli , & pariter tartari oleum , seorsim data ventriculum exurunt , mista eadem innocentem , & efficacem in chronicis malis vitriolatam tartarum constituunt .

§. MCXXXI.

Haeret] Remedia semper oportet per eandem viam adplicare , per quam venena subierunt . Si halitu suo cerebrum occupaverint , antidotus naribus admovenda . Si per os adsumserit aeger , etiam alexipharmaca deglutiat .

Domare] Omnia acida , solo aceto excepto , venis infusa in vivo animale , cogunt sanguinem , faciunt peripneumoniam , mortem . Si ergo nossem acidum venenum se in venas insinuasse , [v. g. si ad haemorrhagiam sistendam oleum vitrioli nimia copia extus admotum fuisset) tunc tutissima antidotus foret ligare venam supra locum , ubi venenum infusum est , ne virus continuo ad cor veniret , deinde educere aperta vena sanguinem proximum . Nihil hic antacida facerent , quae per os fumerentur , nimis enim diu morarentur in corpore prius , quam ad locum destinatum venirent .

Classis) Si noverim arsenicum adsumtum esse , interrogabo qua hora ? Respondetur , ante sex horas ; ergo nihil moliar , nam morbus omni medicamento potentior est . Si vero ante aliquot horae minuta infortunium acciderit , continuo vulgaris olei libras aliquot infundam , post oleum vero bonam dosin vitrioli albi ; si vero post dimidiam horam vocatus venerim , & tormina ventris atque inflatio umbilici indicaverint malum jam in intestinis saevire , tunc per clymata inmanem vim olei jubebo infundi .

§. MCXXXII.

Susceptum) Id semper fit per venas , arteriae enim nimis resistunt ingressuris corporibus .

Marforum] Exercitus Romanorum , & Graecorum in Africam delati occurrebant legionibus animalium lethiferorum , & plures milites amittebant ab his pestibus , quam ab ipso hoste . Vocabant ergo Pyllos , Marsoque dictos populos , & conducebant stipendio ; hi fugebant partem laesam , donec protuberaret tumida , & ita fere semper sanabatur aeger , certo periturus , si haec opes abesset . Ergo his gentibus vim insitam antidotariam adtribuerunt , cum persuasi essent , venena morfu nocentia
etiam

eriam per os adsumta interimere . Sed CATO, cum milites de fonte non auderent bibere , territi metu bestiarum in aquis forte latentium , inclamavit sapientior , & Marforum experimento confirmatus :

Morsus virus habent , & fatum dente minantur ,

Pocula morte carent . LUCAN.

& primus , quod minime solebat , aquam haustam ex galea bibit . Confirmavit CATONIS iudicium experimentum JACOBI COZZI , qui in aula hetrusca integram drachmam venenatissimi lucci ex ore viperae expressi , intrepidus abligurivit , cum una centesima pars grani certo occidat , si in sanguinem non mutata venerit .

Magnetica] Sunt , qui haec omnia refutent , sed in Italia , ubi magna vis scorpionum est , nemo subit diversorium , quin hospes ei lagenam oleo scorpionum plenam indicet , quod vulnere , si quod ei bestiola inflixerit , continuo inungat , sic mortis evitaturus periculum . IPSE possideo lapillum exiguum ex India adlatum ; qui eum miserunt , addiderunt , si vipera illa teterrima *cobra deabelo* (*brillsteng*) hominem momorderit , hunc lapillum vulnere imponi , & adhaerere , & venenum omne exfugere , saturum vero sponte cadere , tunc venenum in lac recenter mulctum deponere , iterumque inpositum fugere , donec hominem omni periculo immunem reddiderit ; Cuti vero hominis non demorsu minime adhaerere . Ita bufo venenum pestilentiae per sympathiam aliquam adtrahit . Voces mutare nihil adinet , possemus commutare de-terioribus .

Bestiae) Caro viperae , & axungia , & theriaca andromachi , quam caro viperarum ingreditur .

Diascordia [Haec valent , quando mobile & volatile venenum a centro corporis ad peripheriam pelli , & ea via , excitata febre eliminari debet . Ad venena mineralia , fixa , ineptissime adhibentur , cum a medicamento fixum venenum etiam mobilius , & ferocius reddatur .

Auferendo) Ad morsum animalis aut venenati , aut rabidi , nihil praesentius est , quam illico ferro candente , ab HIPPOCRATE adeo laudato (ad morbum ischiadicum) aut spiritum vitrioli partem laesam adurere , aut rescindere denique , nisi venenum omnino velocissimum , & superlativum fuerit . Tale rex Indus possidebat , cujus insigne experimentum edidit , ut Hispanis demonstraret , quam periculosus hostis esse posset : sanissimo juveni extremum pedis digitum sagitta levissime laesit , iussit praesentes chirurgos tibiam continuo ad genu amputare , & demonstravit legatis , non ideo venenum domatum esse , cum miserum continuo exspirare viderent .

§. MCXXXIV.

Generalia) Quando in eum locum tibi eundem est, ubi suspicio adest venenum tibi offerri posse, bibe prius tantam vim hydromeli, ut pene hydropicus fias.

Oleosa] Haec ad alcali potentia sunt. Pestis tempore aegros visitaturus non melius sibi cavebit, quam si prius nudus ad focum se inunxerit, aerem vero spiraverit per spongiam aceto vini ebriam. Ira & pori clausi erunt, & accessus putridi aeris occupatus. Cibum vero prophylacticum vix ullum novi, & crediderim, venenum facilius ex vacuo ventriculo eliminari.

Aequabili) In pestilentia nihil firmiter morbum avertit, quam si corpus totum cum sale, aceto, & aqua perfricueris, & in perpetua ad sudorem diathesi conservaveris. SYLVIVS tres pestilentias expertus est, salvusque mansit in omnibus, quod os mane aucto elueret, & spongiam aceto madidam sub naribus gestaret: [utile fuerit etiam indusia aceto inbuere ex DIEMERBROECKII consilio], unica vero vice oblitus aceti, peste correptus est, uti ipse narrat.

Universale) MITRIDATES, cujus seculo arsenicum nondum notum erat, facile medicamenta invenit ad venenata animalia, quae sola timebat. Sed eadem alexipharmaca contra mercurium sublimatum, arsenicum, aut tartari salem usurpata malum potius auferent. Haec acida alcalicis, aut sigillatis terris destruantur, alcalina vero acidis exhibitis.

§. MCXXXVI.

Lazuli] Hunc lapidem video in libello sub nomine meo edito horrendo errore ad integram drachmam praescribi, ad expurgandam melancholiam, quam EGO certe cautissime, neque supra grani dimidium adhiberi docueram. Caeterum hujus §. venena Italus aliquis venena Germanica vocitabat, quae symptomata excitarent, ex quibus monitus medicus quid ageret discere posset; & tempus praeterea concederent resistendi: nam inflammant guttur, oesophagum, ventriculum, intestina, & cuti applicata escharam inurunt; Italis suis alia, multo potentiora nota esse innuebat, volatilia, *superlativa*.

Lividam) Arsenicum maxime lividum circulum circa os & oculos facere solet.

Copiosum) Si ad hominem vocaret, qui arsenicum devorasset, indeque jam liveret, juberem per triduum quotidie duodecim libras tepidae mellitae bibere. Similia per clystma injicere oportet. Nisi haec fiant, morbus per totam reliquam vitam aegro fixus adhaerebit. Superato vero mortis periculo, si morbus reliquus fuerit, hunc curare oportet.

Solet autem haec acrimonia varios relinquere effectus ; prouti hoc , aut aliud viscus aggressa fuerit .

Vomitu) Vitrioli albi drachma semis exhibenda , & aqua superbibenda , ita vomet aeger , dein de continuo novam aquam superingerat .

Haec methodus certa est , neque fallit unquam , & absque hac nemo ferveri potest . Nam theriaca , & omnia alexipharmaca haecenus cognita ad hos morbos merae nugae sunt .

§. M C X X X V I I .

Aconita] Haec omnia solvunt sanguinem per intima , solida vero inflammant . Aconitum in faucibus anginam facit , in ventriculo vero phlegmonem , quae plerumque in funestam gangraenam terminatur .

Mel] Hoc Saccharum est , lectum de floribus . Si de Apocyno syriaco , quod muscas necare solet , apes mella paraverint , vis ipsa terrificata in mel transibit , recens nimirum , nam in annofo melle evanescit , cum totum venenum volatile sit .

§. M C X X X V I I I .

Haec mirifica venena sunt . Quando homo fortissimus , & sapientissimus , a quali viro saepe integrorum ineriorum felicitas unice pendet , paucillum veneni adsumsit , mox convellitur , per totum systema nervosum , quamprimum virus ventriculum adtigit , & nullus morbus anomalus est , quem aliqua venena non faciant .

Furores] Inde solanum manicum nomen habet .

Cicuta) Vidi octo pueros cicutam devorasse , angebantur , delirabant , vomituriebant , convellebantur omnes . Propinavi vitriolum album , terreati sunt qui vomuerunt omnes . Quando vero homines ita convulsi sunt , ut nihil deglutiant , debet praesto esse canalis metallicus flexilis , qui supra linguam , ad membranam , quae vertebrae anterior succingit , hinc in ventriculum detrudatur : per eum medicamenta injicere oportet . Quam primum vomuerunt , solent sensum ad se ipsos redire , nam malum in ventriculo est , etsi phaenomena videantur capitis morbum indicare .

§. M C X X X I X .

Natae) Haec omnia fiunt ab acido in metallis concentrato . Metalla per se ipsa pleraque innoxia sunt , cum acidis vero in tetra venena abeunt : uti argentum , totum mite , cum spiritu nitri in lapidem infernalem abit , qui admotus humano corpori , omnia ad ossa usque erodit . Singularia tamen a singulo metallo , a mercurio salivatio , a cupro

cupro vomitus , ab argento (I. GESN. *auripigmento*] diarrhoea colliquativa .

Aqua] Sola calida adfusa oleum aut butyrum antimonii , quod venenum atrocissimum est , in calcem mutatur , & humorem acidum innocentem .

Alcalica) Quae acidum de metallico corpore excutiant .

Absorbentia) Haec sedant progressum mali : tunc vero superest , ut inflammationem a veneno excitatam cures .

Olea) Ut escharae iniustae sanentur . Haec enim adeo acria sunt , ut citissime escharam inurant .

§. M C X L .

Igneum redditum) Alkali ex lignis combustis cum calce saxorum combinatum , erodit etiam cadaver , si in eos sales id projeceris . Venetiis homo in lixivium calcis vivae cum sale fixo incidit , & dum extrahunt , solum sceleton extraxerunt , adeo cito omnes partes molles per totum corpus eroserat . Sceleratos homines fuisse novi , qui , ut occulto occiderent , miseris clysteres ex oleo caustico salis tartari iniecerunt .

§. M C X L I .

Aeris flos] Hujus usus diutius continuatus certo necat .

Diluta] HOMBERGIUS dedit nobis proportionem acidi ad alcali , & expressit , quantum acidi adhibendum sit ad subigendum alcali .

Antimonii) Crocus metallorum oculum aut vulnus non laedit . Sed ventriculum , etiam mediis grani pondere sumtus , cum misero cruciatu subvertit , equi vero etiam unciam tolerant . Vitrum antimonii ad grana quatuor sumtum occidit . In his malis nihil praestantius est oxycrato , assiduo & abundantissime ingesto .

Diluentia) Aqua universale naturae medicamentum est , quo haec venena omnia inertia redduntur : absque ea ventriculum continuo destruant .

§. M C X L I I .

Ferri] Veneni loco est , si acidum in ventriculo non invenerit ; discindit enim tenera intestinorum vasa , nudosque nervos . Quando vero integra fragmenta ferri quis devoravit , tunc conveniunt acida . IPSE puellum sanavi , qui aciculam deglutiverat , solo aceto aqua temperato , nam acetum cuspidem ferri adrodit & obtundit : & alio tempore ancillam pariter servavi , quae magnam acum in ventriculum dimilerat . Non

timendum est in his casibus acetum, etsi forte paulum noceat. Si cuprea fuerit acus, eadem profunt.

Vitrum) Cum non in alia, quam acuta, fragmenta diffiliat, intestina & ventriculum discindit, quibus ex necessitate motus peristaltici adfricatur. Oleo mergere oportet.

Ulcera] Interna fere insanabilia. Nollem fere quidquam adhibere in huiusmodi ulcere a pulvere adamantis, quod ad spinæ modum in ventriculum & oesophagum se infixit,

§. M C X L I I I .

Gypsum] Nihil magis funestum est. Odore, & sapore destituitur; idemque in farinae modum in aqua coctum non nocet, quamdiu fluit, quamprimum vero quietum residet, lapideo pondere ventriculum destruit tum liquida exsugendo, tum obturando vasa resorbentia. Hac fraude periit exercitus CONRADI Imp. Manuelis Byzantini scelere. Posset resolvi adsumto acido, sed vix potest sciri adsumtum esse.

Plumbi] Haec venena successive exhiberi possunt, & semper ex nutu agunt, & vix dignosci possunt a misero, cui offeruntur, ita languor ad dies, & annos a lcelestissimis veneficis definiri potest. Qui cerussam praeparant, & qui plumbum effodiunt, pereunt fere intra primum annum. Morbi vero, quos plumbum facit, lenti sunt, & aegerrime dignoscuntur. Mulier erat, quae Delphis figulo serviebat, qui lateres plumbo obducebat, ea per totam vitam miserimas aerumnas passa est, languorem, dolores, asthma. Dabam acida, merumque acetum, ita levabatur, & solvebatur pulvis plumbeus, qui interiora obliniebat undique; neque curabam, quando aegri ab acidorum usu expallescebant. Adparet, quam pernicioso more Medici saccharum saturni in vulgus praescribere soleant. Adeo certe venenatum reddi potest, ut canes, & feles anxios, & rabiosos reddat, & occidat.

§. M C X L I V .

Explicato) Haec omnia animalia mirabili veneno pleni sunt, quod ab ira exacerbatum, adfusum alterius animalis sanguini certos & pro varietate mordentis animalis diversos effectus producit. Aspis somnum ciet, Cerastes tetanum facit, Bufo tumores, ut homo pene creper, & convulsiones, Vipera icterum, Seps gangraenam, Scorpius febrem acutam, & convulsiones, Lepus marinus tabem pulmonalem, Pastinaca marina hepar infestat, Diplas oesophagum, sitimque facit perpetuam; cantharides ut cunque corpori adfricatae fuerint, vias urinae infestant, quarum vires a sale volatili explicare voluerunt, quo omnino plenae sunt, & ad numeros, & pondera hanc acrimoniam reduxerunt. Sed cur nobis nocet hic

sal volatilis, non animali ipsi adeo tenero? nonne inde demonstratur hunc salem relativum ad hominem venenum esse: & omnia in univcrsum animalia venenata cum suis funestis succis sana vivunt. MIHI quidem haec non videntur explicationem admittere.

§. MCXLV.

Carbonis] Lignum ignitum, & subito suffocatum, vel cespēs in loco clauso, & angusto ex adfusa aqua extinctus, occideret nos omnes absque ullo sensu. Quam potens venenum sit, demonstrat miserabilis historia Senensis. Huc fumi metallici pertinent, adversis inspirati pectoribus, quī melochondriacos musculos constringunt, & celerrimam peripneumoniam faciunt, maxime sulphuris fumus, quem domat spiritus salis ammoniaci.

§. MCXLVII.

Magis testae] Et tamen per sua phaenomena cognitae, indicant remedia ad haec phaenomena apta. Nescio, quid sit venenum variolarum, methodum tamen ex ipsis effectibus deduco. Si omnes effectus causae alicujus incognitae tollerem, utique etiam causam redderem inertem. Ita si aeger calculo laboraverit, & ego fecerim, ut nullum effectum edat, aeger quidem haecenus sanus erit, & medicus liberavit se promissis artis.

§. MCXLIX.

Deficiat) HIPPOCRATES, etsi circulum sanguinis ignoraret, observabat effectus morbi, quem pro ente incognito habebat: notabat naturae conamina, quibus ad sanitatem tendit, & alia, quae ad mortem ducunt, ex his observatis deducebat methodum, nempe priora conamina adjuvabat, illis resistebat, & ita HIPPOCRATES ignarus causae morborum aequè bene curabat ac nos, post tot inventa. Non negandum est, hac ratione primos quosque aegros perire in novo morbo, ut ipse fatetur SYDENHAMUS.

§. MCLIII.

Sollicite) Morbus adest perfecte incognitus. Sed noto conatus naturae, in hoc morbo obvios, deinde quantum pulsus, & functio pulmonis, & viscerum omnium a sanitate declinet: haec adnoto & in classes secundum morbi tempora digero. (Haec cardiaca pro diversa causa debilitatis alia esse oportet & alia). Ita in peste acetum, aut limonum succus, aut vinum Rhenanum pro roborante dari potest.

Cardiaca] Febris non debet tolli, sed ea causa, quae febrem suscitatur.

rat : alias, uti sapienter LOCKIUS in carmine, quod SYDENHAMI operi praefixit, aeger cum ipsa febre exstinguetur. Oportet autem tantum de febre relinquere, quantum ad morbum coquendum sufficit, demere vero de febre, quodcunque abundaverit.

Agendum] Promitto, nullum morbum adeo tenebrosum esse, quin ex his regulis aliquid videri queat. Sed retinendum est, non omnes morbos sanabiles esse, moderationem tamen a medico aliquam admittere : ita in febre cum maxima ariditate, & aestu summo dabo oxycratum, rob sambuci, mella & similia, certus, his ardorem temperari.

§. MCLIV.

Solo usu] Vervstus in Batavia medicus de hydrophobia dicit. „ Si quis a cane rabido morsus est, inpone vulnere haleces salitos, & relinque per 24. horas. Si putruerint, applica alios recentes, & sic fanantur hydrophobi (vel certe non incidunt in aquae metum.) Non noverat, quomodo hi haleces agerent, sed viderat succedere; haec est natura specificij.

Corticem] Hic febrem directe tollit, quatenus febris est, & in febre tertiana absque alio humorum viscerumve malo verum specificum est, quale opium est in ratione nimiorum motuum, qui ab animali facultate pendent. Verum haec methodus magnas requirit cautelas. Nam, si aliud cum febre malum conjunctum fuerit, id adeo non sanat cortex, ut deterius reddat, sive cacochymia fuerit, sive viscerum labes. Sed velox pigritia medicaltrorum ad auditam vocem febris intermittentis, continuo quinquinam clamat.

I N D I C A T I O C U R A T O R I A

I N M O R B I S S O L I D I .

1155. **S**I ipse morbus haeret in parte solida similari, cognitus facillime praebet indicationes suas.

1156. Etenim si est unitas ibi soluta, requirit ad curationem. 1. Ablationem rei peregrinae, vel mortuae, interpositae inter partes separatas. 2. Harum adductionem ad se mutuo usque in situm naturalem. 3. Quietem non turbatam in hac ipsa adunatione. 4. Conservationem in naturali sua humiditate

miditate, calore, mollitie. 5. Conglunationem iterum naturalem ope adveſti, applicati, moderati, ſani, liquidi nutritii.

1157. Tria priora efficit dextra Chirurgi; quarto conducunt balsama, unguenta, olea, mollia, blanda, putredini contraria. Balsami de Tolu. Peru, Palma, Copayva, Mecha, Terebinthina nativa, Butyrum, Medulla; Unguenta, Balsamus Arcaei; Unguentum Baſilicum; Oleum preſſum Olivarum, Seminum Lini, eadem cum Floribus Herbarum baſamicarum digeſta, ut Oleum Hyperici, Verbaſci, Altheae, Agrimoniae, Liliorum Alborum. Et quae ex his infinita alia. Quinto ſatisfit praefcriptione requiſitae in aegro diaetae.

1158. Rigiditas nimia partium ſolidarum cognita indicat laxationem earundem: quae obtinetur 1. Fotu, balneo, potu, injectu, vapore, aquae tepidae. 2. Iiſdem modis applicato decocto leni emollientium vegetabilium: Althea, Malva, Verbaſcum, Achanthus mollis, Parietaria, Mercurialis, Semen Foeni Graeci, Cicerum, Lini, Malvae, Cydoniorum, Tritici, Avenae, profunt. 3. Iiſdem modis applicato molli Oleo. [1157. 4.] 4. Moderato ſaepe renovato, motu.

1159. Flacciditas nimia partium ſolidarum cognita indicat roborationem earundem: quae obtinetur, 1. Cardiacis iis; quae deſcripta habentur [1107.]. 2. Majori motu corpori applicato per frictions, veſtiones, exercitia, ut calloſitas paululum denſior concilietur parti. 3. Calore ſicco. 4. Simili victu, & aere.

1160. Ex quibus etiam patet, quid agendum ſit in elafiſtate auſta, vel imminuta, in debilitate nimia fibrae ultimae; in fragilitate ejus; in nimia ejus contractione, vel diſtractione.

1161. Morbi partis ſolidae organicae haerente in mole, ſitu, cohaeſione, indicant quae jam dicta [1116. 1117. 1118.].

1162. Reliqui autem morbi in partibus ſolidis praefentes, pendent inprimis a vitio fluidorum (vid. Aetiologiam totam Pathologiae); quare nos jam ducunt ad conſiderationem hujus.

§. M C L V I.

Ablationem) Nemo mortalium, qui vixerunt unquam, potuit facere, ut tibia fracta concrefcat, id unice in artis potestate est, remove inpedimentum, quod obest coalitui, reliqua omnia facit natura. Si os luxatum fuerit, una pars ligamenti laxa est, altera tensa, hinc inpeditur humorum circulatio. Ergo chirurgus reponit articulum, & continuo desinunt symptomata: adeo simplicia sunt, quae facimus.

§. M C L V I I.

Chirurgi] Dum aufert praeternaturale, dum partem in situm naturalem reponit, & repositam servat.

Balsama) Quae refinam & acidum spiritum continent, & ea ipsa nota differunt ab oleis mere pinguibus.

Diacta) Ut boni humores ad loca vulnerata ferantur.

§. M C L V I I I.

Rigiditas) Nihil in his malis potentius est tepida, quae sub vaporis specie se intinuat. Saepe felicem eventum vidi & rustici memini, cui genu anchylofi coaluerat. Ego miserum quotidie per duas horas in balneum vaporis posui, deinde bene fricari curavi, & toties oleo perfundi. Ita aliquoties repetito remedio convaluit.

§. M C L I X.

Siccio] Quando aeger intus calorem excitat, & simul per ventum siccum vehitur, facit ut partes nutrientes adplicentur.

§. M C L X I I.

Fluidorum] Hyperfarcosis, scirrhus, tumores, pro morbis solidorum habiti, non pendent ab auctis solidis, imo in iis solida saepe imminuta sunt, sed ex fluido stagnante in glandula & speciem solidi induente, v. g. in scirrho. Neque στενοχωριαν aut θλιψιν huc refero, ne fluidorum tractationem cogar inmiscere.

CORRIGENS FLUIDA.

1163. **H**umores in morbo peccantes perspecti indicant sui immutationem, vel evacuationem; idque, vel in toto, vel in una parte affecta.

1164. Vitium humoris in una parte singulari haerens semper ponit, vel tenacitatem liquidi, vel malam conditionem solidi, & ideo indicat mutationem in meabilitatem, tam viae, quam materiae.

1165. Materies in loco nimis tenax mobilis, & meabilis, redditur. 1. Per diluentia aquosa, tepida, specie potus, fotus, vaporis, balnei, injecti, applicata eo modo, ut quam proxime loco obfesso adsint, ac fieri potest. 2. Per salina resolventia, similiter apposita. Nitrum, Sal Prunellae, Sal Polychrestus, Nitrum Stibiatum, Sal Gemmae, Sal Marinus, Sal Ammoniacus, Flos Salis Ammoniaci cum Sale Alkali fixo. Sal Borax, Fel vitri, Sales vegetantium ustulatorum, Sales Alcalini fixi, Sales Alcalini volatiles, Tartarus Solubilis, Tartarus Regeneratus, sunt praecipua. 3. Per saponacea ex oleo presso, & alcali fixo. Ex oleo stillatitio, & alcali fixo. Ex oleo presso, & alcali volatili. Ex oleo stillatitio, & alcali volatili. Bilis animalium eo spectat. Et succi plantarum absterfivi. Lactucae, Chondrillae, Sonchi, Hieracii, Taraxaci, Scorzonerae, Tragopogoni, Cichorei, Endiviae, Saponariae, hic praecipuae, & egregiae. 4. Per illa, quae causae singulari coagulum facienti contraria sunt. Ut in coagulo per acida factu usu alcalium leniorum; in coagulo glutinoso, & pingui usu saponaceorum; in coagulo a quiete usu salium, & saponaceorum; in coagulo phlogistico, nitrosis, & saponaceis herbaceis; 5. Per Cardiaca [1112.], salina, aromatica, oleosa, spirituosae, quatenus ut stimulantia considerantur.

1166. Via impedita redditur meabilis. 1. Aperiendo meatus potu, fotu, vapore, balneo; aquae calidae, emollientibus, & salinis temperatis, medicatae; calore moderato; frictione

ficca, vel humida, calida. 2. Idem fit materiem impactam una cum vasis oppletis fovendo, molliendo, agitando, coerendo, ut emollitio, putrefactio, suppuratio, totius loci affecti resolutio in pus fluidum contingat. Huc faciunt farinae blandae, lentae, Tritici, Secalis, Avenae, Lini, Fabarum, Pisorum, Lentis, Orobi, Foeni graeci &c. tum radices emollientes Malvae, Bismalvae; Liliorum alborum, Ceparum assarum; Flores Altheae, Verbasci, Meliloti; Folia Malvae, Bismalvae, Acanthi, Mercurialis, Parietariae; Ficus; Vitelli Ovorum; Gummi aromatica acria, Ammoniacum, Galbanum, Opopanax, Sagapenum; Butirum recens; tum quae ex his forma, cataplasmatibus, unguenti, emplastri, componuntur. 3. Materiae sic praeparatae viam aperiendo per sectionem scalpello factam, vel per caustica applicata.

1167. Humoribus vitia in tota massa eorum peccantia cognita prius juxta doctrinam Semeiotes [910. ad 918.] indicat sua remedia contraria.

1168. Nempe fluiditas nimia requirit inspissationem; quae acquiritur 1. Victu gelatinoso ex animalibus, & vegetantibus. 2. Potu aquoso farinoso non fermentato. 3. Aucta actione viscerum per ea, quae praememorata (1159.). 4. Ufu idoneo Cardiacorum [1107.]

1169. Spissitudo autem, si peccat, exigit attenuationem: haec procuratur 1. Victu ex cibis inprimis fluidis, & levibus; jura carniū cocta cum oleribus moderate attenuantibus, Endivia, Cichoreo, Chaerophyllo, Apio, Brassica, & panis optime fermentatus, conducunt. 2. Condimentis acrioribus, Sinapi, Eryfimo, Eruca, Sifymbrio aquatico, Nasturtio, Raphano hortensi, & rusticano, Lepidio, Cochlearia, Capsico condito, Cepis, Porris, Alliis, Aromatibus orientalis, & occidentalis Indiae, &c. 3. Potu acriore, fermentato, vetustiore, spirituoso, aromatico, cerevisia, vino, hydromelle, vino in spiritus converso. 4. Diluendo potu, fotu, balneo, injectu, aquosorum, adjutorum per calorem, vel & motum cursus, exercitii, frictionis, equitationis, uestionis. 5. Per valida Stimulantia sudorifera, diuretica, purgantia, vomitoria, epispastica

pastica, mercurialia, aromatica, de quibus postea [1189. 5.].
6. Per valida resolventia, ut sunt alcalini fixi, volatiles, sa-
ponacei (1165. 2. 3. 4.) sales, atque ea, quae ex his compo-
nendo fiunt.

1170. Motus vero nimius humorum quorumcunque per vasa
circumducendis, secernendis, excernendis, humoribus dicata,
indicat sedationem ejus, quae fit, 1. Ablato illo singulari Sti-
mulo, qui fibras irritans motum illum excitat; aut & corre-
ctione ejus per sua contraria; cognoscitur inprimis indagine
acris, & correctione ejus statim secutura [1172. ad 1178.].
2. Imminutione totius massae fluidorum. 3. Quiete inducta per
opiata, & anodyna.

1171. Idem ille motus nimium imminutus exigit excitatio-
nem majoris impetus, qui produci potest 1. Ablato impedimento
per remedia corrigentia, vel auferentia. 2. Ope Attenuantium
(1169.) & Cardiacorum (1095. ad 1115.)

1172. Acrimonia humorum in genere cognita (910.) etiam
in genere indicat reductionem acrimoniae ad inertiam majo-
rem; haec autem efficitur 1. Victu assiduo ex iis alimentis,
quae fere insipida, farinacea, gelatinosa, blande oleosa; qua-
lia sunt, Lac cum pane, & paucis acidum prohibentibus; jus
carnis recentis, junioris, coctione, vel expressione, paratum;
Carnea, Piscesque, recentes; Panis Triticeus, bene fermenta-
tus, perfecte coctus; Amygdalae bonae, recentes, Nux Co-
cos utriusque Indiae cum suo lacte; Pistachia; Fructus horaei
suaves perfecte maturi. 2. Potu aquae. 3. Quiete Animi, &
Corporis. 4. Diluentibus Aquosis, linientibus farinosis, & sub-
oleosis, emollientibus blandis; quae fiunt specie ptisanarum, emul-
sionis, fomenti, balnei, haustus, clysmatis, injecti. 5. Opiatis,
& Anodynis.

1173. At acrimonia Acida (912.) petit correctoria sua;
ut sunt 1. Victus ex Ovis, Carnibus, Piscibus, suboleosis, una
cum condimentis humores in calefcentibus determinantibus [1169.
2.]. 2. Potus aqueus, vel Oleosus pinguis, ut ex Cerevisiis,
inprimis Brunsvicensis Mumma; ex Vinis, Malvaticum, Ca-
nariense, Hispanicum, hydromel merum, & vetus. 3. Quies

primo quamdiu acor ingens praedominatur, postea motus sensum auctus, & tandem satis magnus; animi hilaritas. 4. Medicamenta acidum, & absorbentia, Lapis Cancrorum, Chelae Cancrorum, Ossa Piscium, Ostracodermata quaelibet, Conchae, Margaritae, Corallia, Creta, Terrae pingues, Armenae, Lemniae, Sigillatae, Lapis Hematites, Sanguis Draconis, Limatura Ferri, Stannum, & similia igne, atque tritu, potentiora β . Acidum convertentia in salem compositum blandum, & facile meabilem, ut sunt sales alcalini volatiles, fixi, saponacei. γ . Obtundentia ibidem blanda oleosa virtute (1157. 1158. 2. 3.) emollientia δ , diluentia aquosa mollia [1172. 2. 4.].

1174. Rursum detecta acrimonia Alcalina (911.) exigit 1. Dietam ex lacte animalis herbis mollibus pasti, ejus sero, lacte deflorato, lacte ebutyrato; ex fructibus horaeis; ex farinosis acidis, vel facile acescentibus [1100.]. 2. Potum aquosum, farinosum, subacidum, vel fermentatum leviolem. 3. Quietem, frigus moderatum. 4. Medicamenta quae alcali & destruendo illud in salem compositum blandum, & facile meabilem convertunt, ut sunt acida fere omnia; ex Animalibus Serum Lactis acidum, Lac ebutyratum, Lac acidum factum; ex Vegetabilibus, Acetosa, Acetofella, Oxys trifoliata, Cerasa acida, Ribesia, baccae Sambuci, Berberis fructus, succus Aurantii, Citrii, Limonii, Omphacium, Vinum Rhenanum, Mosellanum, Acetum, Aceti spiritus, Aceti faex, Tartarus Rhenanus, ejus cremor, ejus crystalli, Tamarindi, Acaciae succus, &c. ex Fossilibus Spiritus Sulphuris, Vitrioli, Salis, Nitri, tam puri, quam dulces, aut congesti in aliquod corpus, ut nitrum nitratum, sal marinus acidus redditus, &c. β . Quae illud obtundunt insorbendo, ut sunt multa, Throchisci V. C. de viperis, terrae omnes pingues, molles, anti-toxicae habitae, Melitenfis, Armena, Lemnia, &c. vel obvolvendo, ut omnia olea lenia, recentia, pressa, sulphura viva, & depurata, horumque flores γ . diluentia aquosa mollia (1172. 2. 4.).

1175. Acrimonia Muriatica inventa (913.) indicat 1. Dietam
tam

tam perfecte insulfam. 2. Potum aquosum levissime acidulum spirituofum. 3. Medicamenta emollientia, farinofa, diluentia, tum quoque lixiviofa ex calce viva. 4. Generalia illa, quae expugnando acri in genere apta (1172.).

1176. Acrimonia oleofa, aromatica, biliofa, exufta, putrida, rancida, exigit 1. Victum ex infipidis, insulfis, farinofis, oleribus, fructibus acidulis, cibis leniffime acidulis. 2. Potum ex aqua, & oxymelle dilutiffimo, vel decocto fructuum. 3. Quietem, & frigus moderatum. 4. Medicamenta faponacea, fed leniter acefcencia, mel, manna, caffia, faccharum, fucci recens preffi fructuum horaeorum maturorum (1100. 2.), aut olerum quorundam [1165. 3.], oxymel, fapo, talia fere funt. 5. Generalia contra acria [1172.].

1177. Acrimonia tandem acida auftera indicat medelam; (1173. (& 1169.)).

1178. Quicumque bene intellexit fundamenta haftenus jacta in hac Methodo medendi, fimulque curate expendit *Hippocratica* Opera, atque *Galenii* in illa eruditas curas; ille profecto cognofcet remedia requifita ad coctionem, & crifin, in morbis Acutis, & Chronicis, excitandam, promovendam, gubernandam, abfolvendam.

1179. Etenim confiftunt haec tantum in attenuatione fpiffi [1169.], in lenimine acris (1172. ad 1178.), in apertura viarum obftructarum [1166.], in roboratione laxi [1159.], in laxatione rigidi (1158.), moderamine motus [1170. 1171.], ut evolventi placita Veterum liquido conftabit.

1180. Quin etiam ex iifdem definiri potest, quid fentendum fit de jactata omni quidem tempore, & inprimis per primarios Chemicorum, Panacea, fi prius attente confiderantur haec axiomata.

1. Panacea non agit fua virtute in cadaver.

2. Sed requirit actionem vitae fupervivens, ut in exercitium fuae potestatis excitetur.

3. Non etiam agit in partem corporis perfecte mortuam, adhuc toti cohaerentem, five in pus converfa fit, vel in ichorem, vel in fphacelum.

4. Sed

4. Sed terminatur extensio virtutis ejus in solo vitali adhuc.
5. Non restituit per se liquida vitalia perditā.
6. Nec eadem exquisitē corrupta reducit in indolem naturalem, ex. gr. pus; ichorem, putridam sanie, liquamen cancri.
7. Non restituit partes solidas extirpatas, aut consumptas plane, vasorum, viscerum, artuum.
8. Multi admodumque varii morbi possunt oriri ab una, eadem, simplici, materiali, & efficiente, causa, si illa variis modis diversis partibus corporis applicatur.
9. Equidem a solo motu spirituum animalium variato plurimū certe morbi oriri, foveri, crescere possunt.
10. Ut & a solis obstructionibus superstitē vita natis.
11. Tandem a solis spasmis, flatibus, stimulis exiguis, venenisque.

1181. Qui enim omnia dicta, verissima quidem, ponderat, clare videbit, uno medicamento multos morbos saepe tolli, nullo autem omnes.

1182. Remedia autem maxime universalia nota hactenus, sunt aqua, ignis, argentum vivum, opium.

1183. Ex his quidem plurimum usurpatis, sed cautissime absconditis, nomen sibi maximum comparaverunt, qui Medicinam Universalem possedisse vulgo creduntur.

1184. Iterumque inde constat, quaenam correctoria medicamenta in morbis dicantur, & an sint ulla universalia?

§. MCLXIII.

Evacuationem) Ab his duabus indicationibus oritur divisio summa medicamentorum in alterantia & evacuantia, receptissima apud veteres.

§. MCLXIV.

Singulari) In corpore sano non potest obstructio nasci in uno loco, quin impedimentum universale sit. *

§. MCLXV.

§. MCLXV.

Resolventia] Sive ea , quae per facultatem vitalem in actum deducta efficiunt , ut concreta , quae olim soluta fuerant , in pristinam fluiditatem redeant , (ut elementa sanguinis non cohaereant 1732.

Saponacea] Maxime , quando gluten adest . Sed observandum , ne sapo detur in putrefactione alcalina , tunc enim fructus horaei optimi sunt .

Bilis] Quae fere inter omnia eminent .

Succi] Nullus liquor chemicus , & vix ipsum argentum vivum sanguinem aequè potenter fundit , atque oxymel HIPPOCRATIS , vel succus fumariae cum lacte , sufficiente & dosi , & constantia adhibitus .

Coagulo] Coagulum etiam per alcalia obtineri potest , exempla & in lacte existant , & in sanguine : tunc resolvuntur per acidum spiritum oleo obvolutum , & quasi saponaceum .

Cardiaca] Quae motum augendo efficaciam saponaceorum adjuvant .

Stimulantia] Resolventia , quaecunque fuerint , nihil agunt in sanguinem , quamdiu quiescunt , quando vero ad cor deducuntur , medicamenta in pulmonis arteriis actiosa redduntur , & solvere incipiunt compacta . Conquassatio mechanica facit resolutionem , non medicamentum sibi relictum .

§. MCLXVI.

Emolliio] Non alius modus existat , quo vasa dilatari queant .

Suppuratio] Haec vulgaris methodus est , qua natura se depurat : vas nempe obstructum liquore porro ad circulandum inutili , (1732. quando vasa cum materie obstruente coaluerunt ,) abrumpit supra obstructionis sedem , & in puris speciem conterit : pars autem vasis superstes integra manet , & a vitae viribus elongata fere in priorem formam extenditur . Male adeo PARACELsus & chemici , omnem subpurationem malam esse . Qui dissipare tentant , quae subpurare coeperunt , ii dissipant partem liquidiorum , exsiccant reliqua , & scirrhum , aut cancrum , & aliquando gangraenam faciunt .

Scalpello) Quam primum pus album homogeneous adest , scalpello tumorem aperiri oportet .

§. MCLXVIII.

Fluiditas) Omnia alimenta nostra , quando in chylum praeparata sunt , sanguine sunt leviora : densitatem vero habent ab actione comprimente vitcerum . Hinc non sanatur consumptio , nisi densato per motum

tum solidorum sanguine. Haec autem motus in liquida est efficacia ; ut minor quidem , quando simul materies tenuis subministratur , eadem resolvat , major autem diu continuata denset & consolidet.

§. MCLXIX.

Spiffirudo] Aliquando in tota massa humorum diathesis crassa dominatur , tunc fere sapo cum saccharo , vel melle , sunt medicamenti universalis loco , quod fere omnia dissolvunt . Diu vero continuare oportet ad summam debilitatem , donec sentiat aeger se moveri , & diarrhoea , aut temporaria diabetes accedat . Ego solo illo HIPPOCRATICO melle morbos abdominis pertinacissimos vici , sed adeo copiose , adeo constanter dato , ut laxitas & solutio succederet , & per omnia emunctoria humores exirent . Succus recens uvarum eadem facit : datus enim homini non adueto nimis largiter , facile efficit , ut absque sensu faeces imprudenti erumpant , adeo laxat . In Gallia locus est , quo extraneos ludunt .

Acrioribus] Optima equidem & multo usu comprobata , nam motum augent , & primo effectu adtenuant , postea vero consolidant : neque diu operteret iis uti , sanguinem alioquin densaturis .

Spirituoso] Mumma adsumta disponit corpus , ut per aliquot horas frigus toleret , quod vix alia ratione ferri possit . Talia ergo in usum revocari possunt , quoties frigus adtenuationi humorum obest .

Aquosorum] Nihil coacta potentius resolvit , quam aqua lapsu in motum acta , & calida , quae in partem morbosam destillat , *εμβροχυν* vocant , si praeterea frictions adhibueris , dum tepet aqua . Aquisgrani celeberrima antia est , ex qua a definita altitudine , in partem obstructam dimittitur calida , quae & a calore , & a lapsu mire mobilis omnia resolvit , & ipsum quidem scirrhum , uti fidi observatores testantur . Inde mirabiles illae curationes , quae non in his solis thermis laudarentur , nisi ibi mallent sanari aegri , & curationi se integrius traderent .

§. MCLXX.

Minuitur) Quando diarrhoea a causa acida adest , facillime subprimitur dato bolo armena . In diarrhoea infantili soleo faeces inspicere : si virides fuerint , causa est ab acido , ergo drachmam cretae cum aqua tritae exhibeo , & similia per clysmata jubeo injici . continuo debellatum est . Ergo unice quaerendum , quaenam mali species in his morbis adlit .

Stimulo) In morbillis & variolis febris vix sanatur nisi educto prius mirifico illo , & ignoto stimulo . Quidquid insuetum adsumimus , febrem facit , aduetum minime .

Fluida

Fluidorum] Hoc remedium aliquando succedit . Alias vi sum est , post quadraginta venae sectiones febrem pejorem factam esse : exemplum exstat in principe Hispano .

Quiete) Ne motus , conatus , vociferatio fiat , plurimum nocitura curationi destinatae .

§. MCLXXI.

Aquae) Nihil natura dedit magis oppositum acrimoniae : nulla enim arte mutatur , nunquam acris ferit & omne acre domat , si metallicam forte & arsenicalem acrimoniam exceperis [& adhaerentia de vires atque mechanica acria 1732.]

§. MCLXXIII.

Mumma] Cerevisiae , & vinorum species , quae ob olei abundantiam vires sub ipso aequatore conservant : huc mumma pertinet , & vinum hispanicum , & canariense : haec omnia ob olei copiam vix unquam acescunt .

Quiete primo] Quia ipse motus vim acidi auget , domita vero prius acrimonia ; motus malum funditus tollit .

Pinguis) Veteres in morbis acutis pessimis , & putridis laudabant has terras , quae acrimoniam oleo quodam inviscarent , & GALENUS in Lemnum profectus est , unice ut celebrem bolum videret , quae in ea insula effoditur . Ex eadem causa , post multa secula , PARACELsus insulas maris mediterranei peragravit . Caula , quare in ore deliquescant , est in sulphurea molli suavissima pinguitudine , quam conjunctam habent , omnia acria inbibentem .

§. MCLXXV.

Calce) Caro salita , quae falsedinem neque tertia coctione deponit , & lardum , quod etiam 24. horarum maceratione minime salem deponit , semel omnino in lixivio calcis vivae cocta dulcescit . Hinc scorbutus , muriaticum illud malum , ortum a sale marino cum oleis nostris tenaciter conjuncto , non facilius , quam per lixivium calcis vivae sanatur .

§. MCLXXVI.

Aqua] Verum aqua oleum praeterlabitur , neque solvit : ergo mel miscetur , aut acidum , si adfuerit putredo . Hinc in acutis morbis ubique oxymel suum praescripsit HIPPOCRATES .

Ran.

Rancida) Qualis ab usu salmonum succedit, & aliorum piscium pinguiorum. Hic saponis acidi cum aqua profunt.

§. MCLXXVII.

Austero] Saponacea antacida hic juvant, maxime sapo aut venetus, aut starkejanus: hi enim resolvunt vi saponacea, alcalina vero acidum frangunt.

§. MCLXXVIII.

Coctionem] Hoc est unumquodque, cum coctiones nihilo minus variat, quam cruditates ipsae, & istae aequae variae, atque causae proximae. Inde infinita illa in methodis diversitas. (Et tamen hic maxima simplicitas est. Tota natura facit coquendo, ut spissum adtenuet, acre obtundat, rigidum laxet &c. Sed natura nimis mobilis est, ergo sedanda, inflammatorium spissum peccat, ergo laxanda vasa, & adtenuandum spissum, ut transire possit.

§. MCLXXIX.

Spissi] In coryza tenue inspissandum est, in pleuritide laxanda vasa, & materies adtenuanda, & moderandae vires vitae, ut movere possint, urgere nequeant,

§. MCLXXX.

Panacea] Hoc nomine veniunt medicamenta, quae unico momento tollunt morbos omnes. Talia existere Chemicis, & olim inter veteres jactatores aliqui adfirmaverunt. Verum ex ipsis PARACELSI, & HELMONTII scriptis satis EGO inveni argumentorum, ut nullam panaceam dari evincere possim. PARACELsus enim in Chirurgia, quam paulo ante mortem scripsit, fatetur infinitos morbos dari, ne quidem panacea sua sanabiles; HELMONTIUS vero PATER neminem, etiamsi omnia arcana possideret, posse omnes morbos curare. Videtis sapientiores fuisse suis lectoribus.

Vitae] HELMONTIUS ait Butleri lapidem solo adtactu ad linguam multos morbos sanare. Non repugno, & aliquid simile vidi. Sed tamen etiam tunc agit vi vitae.

Mortuam) Nemo dixit unquam posse pus converti in ea vasa, ex quibus destructis natum est. Si parti sphacelatae medicamentum adplicueris, aget utriusque ad limites usque partis vivae, & separationem mortuae promovebit, nil vero ultra faciet.

Cancrum) PARACELsus promisit se per arsenicalia medicamenta cancrum sanatum.

sanaturum esse. Sed beata secula! quae veros effectus viderint.

Solidas] Novi hoc adsertum fuisse a VIRO CLARO vesania chemicali percito, & ex eo experimento confirmatum esse, quod etiam cancris chelae renascantur; saepe enim reperiuntur cancri altera chela magna, altera minima. Verum certioribus experimentis constat, cancris certis anni temporibus latebras sibi eligere, in quibus osseam crustam exuant, & molles adeo, nudosque esse, donec iterato incrustentur. Cutis adeo cancris renascitur, non chelae: uti nobis cuticula renovatur, artus vero ablati non regenerantur.

Causa] Ita sanguis intra vasa debita motus, & coercitus, vitam facit; perfecte quiescens, mortem: si idem in arteria dilatata stagnaverit, aneurysma facit, in vena varicem, sub cute sugillationem; si effusus fuerit ex vasis, in naribus haemorrhagiam facit salutarem, in vasis vero cerebri apoplexiam, in vasis pulmonis haemoptoen, in cavitatem pectoris demum ejectus empyema. Si idem optimus sanguis loco tantum mutatus fuerit, innumerabiles morbos facit: & cum ab uno humore oriuntur omnes, posset concedi Chemicis, omnes etiam uno medicamento sanari posse. Qui hausto medicamento inflammationem in digito sanare posset, posset etiam nephritidem, & pleuritidem, & alias inflammationes internas sanare.

Spirituum] Spiritus dirigunt in corpore omnes sphincteres vasorum: hinc a perturbatione spirituum morbi: hystericae feminae ex levi animi motu paralyticae fiunt, & apoplecticae. Hos omnes morbos, cum in eodem liquido sint, medici opio sanant, non bene vero inde concluderunt, omnes per opium morbos sanari: spirituum quidem dormitor est, non ideo continuo panacea vocari meretur, uti solebat panaceam vocare D. PHELIPPO Principis Condei Medicus.

Obstructiones) Ab obstructionibus oriuntur morbi chronici plerique. Sed obstructiones, quatenus obstructiones sunt, sanantur omnes mercurii viribus.

§. MCLXXXI.

Nullo) Nugator fuerit, qui promittat se sanaturum arteriam Aortam in thorace ruptam, aut eodem medicamento susceperit sanationem & acidi, & alcalini morbi, & spissae, & fluidae humorum degenerationis.

§. MCLXXXII.

Aqua) Non per propriam mobilitatem, sed per calorem sani hominis resolvit mirifice.

Mercurius) Is aqua est, sed quatuordecuplo ponderosior, & ad aliqua loca penetrat, quo aqua nunquam pervenit, idemque resolvit omnia, quae haerent in arteriolo, & venoso systemate. Hinc solus sanat fere unam tertiam partem morborum pertinacissimorum, ulcera omnia, & scabiem.

biem. Hoc solo l. CARPUS, cum desperata ulcera sanaret, famam tantam adquisivit, ut diceretur daemonium habere.

Opium] Quod omnibus spirituum morbis medetur. Rex M. Britanniae aliquando ad LOVVERUM dixit, Si tibi scalpellum tollerem, haberes aquam: si etiam aquam auferrem, supererit opium, opio vero sublato mercurius superest, post eum ignis.

§. MCLXXXIII.

Universalem] HELMONTIUS medicinam universalem posuit in Archæi sedatione. Hoc arcanum filius ejus F. MERCURIUS Boyleo aperuit, erat opium cum succo cydoniorum fermentatum, nihilo potentius crudo opio. PARACELUS ex laudani, nempe opii usu inclaruit, cum eo aevo medici non auderent exhibere; deinde mercurii usu, nondum in Germania cognito, quem turpethum vocavit, & in morbis denique variis elixire proprietatis. Qui in tantis seculi tenebris adeo valida medicamenta solus sub imperio habet, is quidem facile AESCULAPII famam attingit. Ipse vero PARACELUS pro primario medicamentorum suorum agnoscit turpethum minerale in spiritu vini lotum, in libello *das Kleine spitalbuch*.

INDICATIO CURATORIA IN FLUIDIS EVACUANS.

1185. **M**Orbi materia, vel id, quod ad levamen ejus educendum ars indicat, evacuatur quidem per duplicem viam: 1. Per naturalia emunctoria, & spiracula, totius cutis externae, narium, oris, faucium, oesophagi, ventriculi, intestinorum, vesicae, urethrae. 2. Per artificialia in vasis sanguiferis per phlebotomiam, arteriotomen, scarificationes, hirudines; in vasis lymphaticis per caustica, & vesicatoria; in utrisque per fonticulos, setacea, ulcera, fistulas.

1186. Hinc prima distinctio Evacuantium habetur a diversitate Emunctorii, per quod educunt materiem morbosam.

1187. Altera autem petitur a diversitate materiae, quae per singulas quasque partes educitur.

§. MCLXXXV.

Artificialia] Haec vel agunt in vasa sanguinea, educendo purum sanguinem, vel in lymphatica, educuntque lympham.

§. MCLXXXVI.

Emunctorii] Quando materies evacuanda per vasa salivalia ducitur; evacuans dicitur siologogum, quando sursum ex ventriculo, vomitorium, quando deorsum per anum ducit, purgans est.

SUDORIFERA.

1188. **P**rimo itaque per cutim educitur ex corpore Sudor; & materia Perspirabilis; medicamenta quae priorem eliminant, vocantur Hidragoga, vel Sudorifera; quae alterum educunt, appellantur Diaphoretica; quorum quidem non adeo magna differentia, utpote solo gradu actionis diversa. Sunt autem talia, 1. Omnia, quae humores validius movent per totum corpus (1171.); 2. Illa, quae interim simul imminuunt resistantiam in vasis exhalantibus circa cutim.

1189. Prius illud efficitur inprimis, 1. Potu copioso aquae valde calidae. 2. Acidis fermentatis, acetosis, maxime stillatitiis, vegetabilium, aut & valde attenuatis fossilium, iteratis destillationibus subtiliorum [1174. 4. α.], inprimis si haec aquae calidae mista bibuntur. 3. Alcalicis volatilibus, & fixis, aqua calida dilutis. 4. Salibus omnibus compositis dictis; [1165. 2.] aqua solutis; quo & saponem referendi (1165. 3.); item crystalli ex metallicis, vel sales iis juncti, aut ipsae partes metallicaе valde attenuatae, nec fortiter acres, ut Stibium Diaphoreticum vulgare, Stibium Diaphoreticum *Helmontii*, Sulphur Stibii fixatum *Tachenianum*, Bezoardicum Minerale, Mercurius Diaphoreticus, Aurum Diaphoreticum *Crollii*, Cinnabaris, & plura similia, quae examinata deprehenduntur vel nihil

nihil agere, tumque diaphoretica dici, vel acrimonia salina adhaerente operari, tumque sudorem saepe exprimere. 5. Aromatibus acri, subtili, acrimonia praeditis, ut sunt praecipue Abfinthium, Abrotanum, Ageratum, Apium, Asparagus, Anisum, Angelica, Asarum diu coctum, Asclepias, Acorus, Aristolochia, Ammoniacum Gummi, Bardana, Beccabunga, Betonica, Carlina, Carduus Benedictus, Calamintha, Caltha, Cardiaca, Caryophyllata, Carum, Caryophilli, Centaurium minus, Cinnamomum, Crocus, Chamaemelum, Capilli Veneris, China, Dictamnus Creticus, Dictamnus albus, Eupatorium, Erysimum, Eruca, Galanga, Gentiana, Hyssopus, Laurus, Levisticum, Marrubium, Matricaria, Melissa, Mentha, Nasturtia, Origanum, Porrum, Pulegium, Rosmarinus, Ruta, Sabina, Salvia, Sanicula, Sarsaparilla, Sassafras, Satureia, Scabiosa, Scolopendria, Scordium, Scpillum, Tanacetum, Thlaspi, Thymus, Veronica, Virga Aurea, Urtica, Zedoaria, & composita ex his: Theriaca aucta, Theriaca Diateffaron, Mithridatium, Electuarium de Ovo, Discordium, Orvietanum; & plurima similia, ut sua cuique placent.

1190. Posterius [1188. 2.] vero efficitur 1. Mundatione accurata totius curis per vapores, lotiones, balnea, frictiones. 2. Laxatione omnium vasculorum cutaneorum, & subcutaneorum; quae felicissime impetratur vapore aquae calidae toti curi excepta capitis, applicato. 3. Aucto calore externo circa corpus nudum tepore lecti balnei vaporis, spiritus vini accensi. His ipsis (1189. 1190.) lenius agentibus promovetur Perspiratio insensilis, Diaphoresis dicta.

1191. Praeparatur corpus ad faciliorem ejus exercitationem, si id requiritur, 1. attenuatione (1169.), & dilutione humorum. 2. Vasculorum laxatione, (1158.) & apertura [1166.].

1192. Sudor & Diaphoresis indicantur in morbis.

1. A praesentia incipientis sudoris Critici solventis; vel levantis, morbum.

2. A tenuitate materiae morbosae dispersae, vel dispergendae, per omnia vasa. Ut in peste, morsu venenato, lue Gallica subtiliori,

tiliori, nec fixata haectenus.

3. A temperie singulari ipsius Ægri.

4. A constitutione Epidemica cognita.

5. Ab obstructionibus variis, & ubique in toto corpore haerentibus, resolvendis; maxime in morbis subcutaneis, scabie, pfora fera, lepra, lue Gallica ulcerosa.

§. MCLXXXVIII.

Diaphoretica] Quae a sudoriferis solo gradu distant, quod nempe exhalatio, quam movent, visu minime percipiatur.

Imminutam) Homo perfecte sanus sudabit, quando corpus extrinsecus tepida laxatur.

§. MCLXXXIX.

Fermentatis) Vinum rhenanum cum calida est certum sudoriferum.

Acetosus) Non aliud sudoriferum potentius est aceti uncia una, cum aquae viginti unciis epoti.

Salibus) Pleraque, quando in aqua solvuntur, ut corpus permeare possint, sudorem movent, stimulant enim vasa, neque contrahunt.

Stibium diaphoreticum) Haec omnia non agunt alia vi quam vomitoria diminuta, si calida superingesta fuerit. Nam omne emeticum minerale debilius anxietates, & sudores movet, si aquam superbibe ris. Neque theriacae drachma sudorem movebit, nisi aquae uncias viginti conjunxeris.

Aurum diaphoreticum] Auri fulminantis species est, quod paulo majori copia datum venenum est, HOFMANNO teste, tormina enim facit &c.

Salina] Hoc forte de cinnabari dici poterit.

Diateffaron] Tanti fecerunt, ut *muscipia* vocarent, deinde ali medici alias compositiones excogitarunt. Sed revelata vilescunt.

§. MCXC

Aquae) Quando sudor nullo remedio cieri potest, corpus nudum solo pallio tectum oportet in vapore calidae ponere, ita brevi totum diffluet, ex sola laxatione vasorum cutis. Neque majus diaphoreticum datur, quam calidae vapor.

Spiritus] In lue venerea, quae in ipsa ossa radices egit, non alia curatio superest, quam replere corpus decocto ligni guajaci, ut fere hydropticum sit, deinde aegrum cistae includere, ut solum caput emineat,
sub

sub cista vero spiritum vini accendere, ut ascendens vapor corpus feriat, totum in sudoris speciem liquefacturus. Quando cum hac curatione copiosus potus conjungitur, potest adeo profusus sudor cieri, ut viderim crustas crassissimas intra duas horas de fronte cecidisse separatas, & potum omnem absque mora per cutim exisse. Sed hic vapor alcoholis, ut in chemicis demonstravi, nil nisi aqua est, si alembico acceperis, perit autem forte pars sedecima, quae forte aliquid salini est. Ergo, & ipsum alcohol hic operatur per aquam, in quam vertitur elementarem.

§. MCXCI.

Laxatione] In sanandis siphilicis jubeo corpus prius asperis & calidis pannis perfricari, deinde corpus decocto repleo.

§. MCXCII.

Critici] Hinc sudor qui in morbi initiis funestus foret, idem versus finem salutaris est.

Gallica] Quando homo ulcera, & tumores venereos sub cute habet, quaero an ad ossa dolorem sentiat, ad an pubem: si negat, * video materiem ad exteriora vergere, & facilius per sudores quam per salivationem sanari. Ergo sudorem urgebo.

Morbosae] In primis initiis pestis credo aegros sanari posse, si incista sudarent supposito incenso alcohole, dum copiosissimas ptisanas acidas bibunt. Pestem enim per sudorem sanari, omnes consentiunt, facile vero sudorem elici negant. Sed nulla alia validior methodus est ciendi sudoris.

Aegri) Dantur enim corpora, ex quibus sudor difficillime elicitur.

Lepra] Hac methodo sanavi aliquando nobilem puellam perfecte leprosam. Etiam alios aegros levare vidi, ita tamen, ut malum rediret.

Α Π Ο Φ Λ Ε Γ Μ Α Τ Ι Ζ Ο Ν Τ Α .

1193. **I**N Nares se evacuant omnes partes membranae pituitariae Schneideri; quae ingens, & per varia cava distributa est (494.), & secernit mucum (497.), falso pro pituita cerebri habitum, huc & materia humida oculorum tam natura-

naturalis, quam lachrymosa [513.]; tum materies liquida in coryza, crassior in catarrho pituitoso; adeoque ingens hic copia humorum evacuari tam vi naturae in morbis, quam per medicamenta, potest.

1194. Indicatur haec evacuatio instituenda;

1. A gravedine, coryza, catarrho, sternutatorio morbo, pure per nares destillante, morbis oculorum lachrymosis.

2. A temperie aegri multum levamen capientis ab hujusmodi evacuatione.

3. A revulsione faciunda a pulmonibus in broncho, peripneumonia, phthisi, gravedine pulmonali.

1195. Excitatur fotu, vapore, vel decocto per nares attracto, 1. Aquae calidae cum emollientibus diu coctae. 2. Eiusdem melle, aut saccharo paulo acrioris redditae. 3. Decocto mellito ex Betonica, Lavendula, Majorana, Pulegio, Rosemarino, Ruta. 4. Iphis his herbis viridibus contortis, sicque in nares inditis. 5. Omni stimulo acriori, ut saccharo, sale, sale Ammoniaco, pulvere Antimonii; aut semicaustico ex Tabaco acerrimo, Nigella sylvestri, Helleboro, Euphorbio. Haec Erhina, & Ptarmica.

1196. Sistitur si nimia sit, maxime si fortis sternutatio comitatur, & destillatio acris.

1. Lacte recenti, tepido, malvaceo, naribus attracto.

2. Suffumigiis blandis ex vapore accensi Benzoini, Mastiches, Olibani, Succini, Thuris, aut leniorum aromatum, ut sunt Majorana, Mastichina, Pulegium.

Caeterum, si nimis exercetur haec evacuatio, damnosa consuetudine huc derivat assiduo humores.

1197. Quum vero per os, & in illud, se evacuent nares, [1193.] ductus salivosi [65.], tonsillae, & membrana *Schneideri* (65. 5.), hinc primo hic est Indicatio, medela, remedia, cautela, ut (1194. 1195. 1196.): quare & hic Apophlegmatismi, & Gargarismata.

§. MCXCIII.

Φλεγμα) Hic dicimus mucum, narium, oesophagi, venticuli, intestino-
rum, faucium.

Cerebri] Quod levatur ab hac mucii excretionem, quia divertit ex ar-
teriae carotidis externae ramis.

§. MCXCIV.

Temperie) Corpora enim reperiuntur, quae fere per solum mucum
se repurgant, his adeo laudabilis ejus excretio est, ut coryza morbos
ingruentes aliquando avertant. Sunt qui nunquam ex morbo decum-
bunt, singulis vero mensibus coryzam patiuntur. Iis hanc evacuationem
solicite conservare oportet.

Peripneumonia) HIPPOCRATES jussit in morbis pulmonalibus, quando
a mucositate tabem secuturam metus erat, revulsionem facere, & ad ca-
tarrhos materiam ducere: & ipse sperare, Phthisin esse sanaturam, si
membranam Schneiderianam satis laxam efficere possem.

§. MCXCV.

Calidae] Nihil pulchrius est aqua cum malva cocta, ex manu per
nares adtracta alterne & per os emissa. Haec laxat totum systema pi-
tuitosum, neque unquam dolorem capitis facit, ut illa acriora solent.
Ipsa ozaena hac ratione sanatur. Hydromel acrius est, & partes irri-
tat, ut fere lacrumetur. Adeo enim sensibiles hi nervi sunt, ut a
multis rebus adficiantur, quas alii nervi non sentiunt, odoribus nempe
& fetoribus.

Acriori] Saccharum in pollinem tritum & naribus haustum facit ster-
nutationem, & hanc evacuationem promovet.

Euphorbio) Hujusmodi medicamentorum tanta vis est, ut BOYLEUS
in l. de utilitate philos. experimentalis testetur hac ratione bis cataractas
in utroque oculo sublatas esse ab eodem empirico: & in altero quidem
experimentorum turbith minerale cum saccharo in nares jussit adtrahi,
unde mox & saliva, & urina, & alvus, & vomitus ita mota sunt, ut
omnes stuperent. Fere similis curatio solet a veterinariis ad farcimina-
lem equorum vermem curandum adhiberi. Incidunt in parte satis ner-
vosa cutem, & helleborum infigunt, ita malum abigunt VVILLISIO te-
ste (I. GESN. cranium perforare & inferere helleborum in vertiginoso
morbo]. Nam, quae huic membranae adplicantur, eorum vis ad nudum
fere cerebrum admovetur.

§. MCXCVI.

§. MCXCVI.

Sistitur) Nam sternutatio diu continuata ipsam fere epilepsiam accersit.

Lacte) Erat ludi magister rosarum amantissimus, huic petulantes pueri rosas helleboro contraminaverunt, inde tantas convulsiones passus est miser, ut periisset procul dubio, nisi lacte cum malva cocto eum servassem. Certe irritatis plumula naribus sensus ad plantas pedis continuatur. Hodie haec vulgo negliguntur, veteres autem magno cum fructu his evacuationibus urebantur.

Destillatio) Lympha in coryza ita acris fit, ut labia excoriet, & pulmonem erodere possit. Juvat fumum accensi succini per tria quatuorve horae minuta naribus haurire. Cauto tamen opus est, nam aliquando nimium siccatur & dolorem capitis facit.

Damnosa] His hominibus huc deponuntur omnium etiam levissimarum mutationum effectus, unde perpetuus & incommodus mucis fluxus oritur.

§. MCXCVII.

Gargarismate] Ita vocamus elotionem oris per aquam aliquamdiu retentam. A prioribus vix differunt, nam ad eandem Schneideri membranam applicantur, quae eadem oesophagum, nares, asperam arteriam, & fauces orisque posteriora obducit.

Σ Ι Α Λ Ο Γ Ω Γ Α .

1198. **E**vacuatio Salivae magna, & artificialis, indicatur:

1. A crisi tali.
2. A singulari natura morbi haerente inprimis ad glandulas, & ad membranas adiposas, inprimis autem in cura Luis Gallicae.

3. A natura morbi Epidemici.

1199. Corpus eo praeparatur quam optime usu largo, aliquandiu continuato, praemisso decoctorum attenuantium, diluentium, lenientium, actu calidorum; Scabiosa, Parietaria,

Bardana , China , Sarsaparilla , Sassafras , Santalum , hic praecipua .

1200. Excitatur ;

1. Collutionibus oris [1197.].
2. Manducatione lenta , continuata , materiae tenacis , ut Mastiches , Cerae , Mirrhae , maxime si his acria permista , ut Pyrethrum , Leucanthemum Canariense sapore Pyrethri , Zingiber , Piper , &c.
3. Hauriendo vapores acres , irritantes , ut Tabaci , Salviae , Rorismarini , Majoranae , Thymi , Serpilli , &c.
4. Inprimis & egregie actione medicamentorum , quae levem quidem , sed diurnam , nauseam creant , ut est Stibium non penitus fixatum , nec tamen plane emeticum , parum Vitrioli vulgaris simul sumtum , &c.
5. Iis quae omnes partes sanguinis dissolvunt , in lympham vertunt , in phtyalismum convertunt : ut sunt Argentum Vivum crudum , Cinnabaris , Solutio Argenti Vivi in aqua forti , praecipitatus albus , ruber , Turbith Minerale , Mercurius Sublimatus solutus , &c. priorum autem primum una cum calido fotu , capitis , cervicis , colli , faciei , eam actionem promover .

1201. Nimia salivatio minuitur , vel sistitur , aut saltem emollitur :

1. Largo , assiduo , usu , potus tepidi blandissimi , ut decocti Malvae , & Glycyrrhizae , in Hydrogalacte .
2. Sedando impetum per emulsiones blandas , oleosas , anodynas , addito prudenter diacodio , vel opio .
3. Revellendo in alias partes per evacuationem quamcunque magnam , inprimis hydragogam alvinam . Ubi tamen summa prudentia opus est , ne impetus motae , & hic semper acris , materiae , ruat in alias partes majori cum periculo , quare qui hic bene dividit , is tuto imperat .

§. MCXCVIII.

Glandulas] Lues venerea non ideo sanatur , quia saliva copiose per os excernitur , sputatores enim melancholici , si lue venerea laboraverint , nihil

nihil ab his sputis juvantur : sed ideo , quia mercurius eadem ratione in omnibus glandulis viam expedit , & sanguinem in putrilaginem liquefacit , uti in glandulis salivalibus fieri videmus . Hanc autem putrilaginem prudenter ad os deducimus , quod eo absque graviore malo deponatur . Audio de alio medicamento Londoniensi , quo absque salivatione luem celticam sanant : sed ego quidem nullam talem methodum novi .

§. MCIC.

Præparatur] Quando salivationem inpero , jubeo corpus prius per septimanam decocto bardanae ita repleti , ut pene hydropicum fiat .

§. MCC.

His remediis potest saliva exprimi ad eam mensuram , quae medico placuerit : juvat autem in leucophlegmatia maxime , ubi tenue serum per hanc viam ducere oportet .

Masticatione) Gummi mastiches hic princeps est , maxime quando adduntur aromata : singulare vero in illa est , quod etiam per octo horas inter dentes volutata naturam retineat , pergatque salivam ciere .

Plane emeticum] Omnia corpora metallica , quae leviori acrimonia nauseam excitant , ea etiam obstructions potenter solvunt , & salivam cient . Nam etiam vomiturienti saliva effluit , & HIPPOCRATES dixit , salivam in os effluentem vomitum portendere : & haec remedia ad obstructions adhibita raro fallunt .

Lympham] Mercurius dissolvit globulos rubros in flavos , hos in lympham , ut nullus fere sanguis reliquus fiat , omnesque humores in putridum liquamen abeant . Agit autem sola vi vitae actus , neque vermes occidit quietus , uti in Anglia ajunt vermes in arboribus occidere .

§. MCCI.

Decocto] Homo salivatione utens , etiam bene procedente , est in magno periculo , aliquando tanta mala patitur , ut ipsam mortem cominus videat . Tunc oportet salivationem moderari ope hujusmodi decocti , quod primo impetu eam augeat , ultimo vero effectu minuat . Nihil hic hydrogala pulchrius , cum malva decocto , & copiosissime hausto .

Revellendo) Cauto opus est , nam lymphæ putrida dolores iliacos in intestinis facit , irritatis nervis intestinalibus , ipsamque mortem , quando eo vergit ; si ad cerebrum vero fluxerit , mirabiles & Venenis pares effectus edit ,

Opio] Hoc coeleste & certum medicamentum est in salivatione nimia. Purgantia non commendo, etsi vulgo laudent, mortem enim accelerant, quando acris illa materia ad intestina vergit.

E M E T I K A.

1202. **V**omitioria indicantur:

1. foeditate matutina oris, ejus amarore; ructu, nausea, morfu ventriculi, appetitu lente ablato, sine febre concomitante, vel causa.

2. A spontaneo vomitu una cum magna ejus facilitate.

3. A natura materiae cognitae, ut mobilis, vel immobilis.

4. A loco affecto repletionem, & obstructionem, infra diaphragma, maxime si ea affectio primaria, nec aliud repugnat.

5. A natura generali morbi, vel epidemica.

6. A constitutione anni.

1203. Vetantur a contrariis horum (1202.).

1204. Praeparatur corpus aegri ad faciliorem, tutumque, Vomitum.

1. Reddendo materiem mobilem, diluendo, attenuando, resolvendo [1169. 1165.].

2. Vias laxando, lubricando, per emollientia, oleosa, blanda.

3. Prius mittendo sanguinem, si corpus est plethoricum, aut nimis forte, simulque validissime agitatam.

1205. Excitatur.

1. Irritando spiritus oblata idea maximam nauseam producente; aut agitatione quadam non consueta, in mari, &c.

2. Irritando fibras faucium, & pharyngis penna oleo madida, aut simili quadam re.

3. Copia magna ingesta aquae insulfae cum oleo, melle, saccharo, & similibus tepidis.

4. Omni acri valde, & simul viscoso. Anethi flore, & semine, Afari foliis, Attriplicis radice, & semine, aut violentioribus iisdem, Cataputia, Esula, Cyclaminis radice, flore, succo

Iucco, cortice, Ebuli, Floribus, seminibus, radice Genistae, Helleboro utroque, semine Nasturtii, Ricini, Thymelaeae, Cnici; Radice Bryoniae, Iridis, Tithymali, Gratiola, Nicotiana.

5. Antimoniatis; Croco, Vitro, Floribus, Regulo, in substantia, in infuso, sapa, syrupus, vinum emeticum; Mercurius Vitae, Tartarus Emeticus, & similia; quae vario gradu violentiae varia effecta praestant.

6. Mercurio acri facto per acida, in quo etiam varia admodum distingui possunt, prout acidum copiosius, & apertius illi adhaeret, vel parcius, & tectius.

1206. Horum quidem delectus, dosis, formula, tempestivitas, indicantur ab idea morbi, & materiae educendae.

1207. Promovetur potu copioso leni, aquoso, mellito, tepido, post singulos quosque vomituum paroxysmos affatim ingesto, rejecto, repetito.

1208. Sedatur iisdem [1207.], hausto oleo blando; opiatis; aromatibus; acidis gratis, corroborantibus, ingestis, aut externe applicatis.

§. MCCII.

Foeditate) Monente HIPPOCRATE.

Vomitu) Cave tamen, ne oriatur a cancro, aut ventriculi scirrho.

Facilitate) Hos homines HIPPOCRATES *ευσμενεις* dixit, quod facillime ventriculum per vomitum evacuant. Obesis vero a vomitu caput dolet, & arteriae rumpi possunt.

Febre) Tunc poterit inflammatio subesse & vomitus nocere; si vero abfuerit inflammatio, plerumque prodest.

Immobilis] Emetica non expellunt solum, sed solvunt. In locis circa diaphragma, vel in thorace, vel in abdomine obstructis, saepe solus vomitus viscera liberat, sed oportet sana esse, necdum debilitata.

Anni] Qua homines alioquin magis fluxiles sunt, v. g. aestate. HIPPOCRATES ait: Aestas & autumnus inclinant in vomitum; minime hyems.

§. MCCIII.

Vetantur) Maxime, quando sanguis aut per alvum, aut per vomitum

tum redditus fuit: Tunc a majori periculo. Apoplectici omnium certissime excitantur hausto vitriolo albo; verum cauto opus est, nam eo ipso vomitu sanguis magis ad cerebrum congeritur, & nova effusio sequi potest.

§. MCCIV.

Laxando] Donec ventriculus & intestina fere paralytica facta sint, hoc fit maxime per blanda oleosa. Totam hanc artem caute vomitum movendi, tradidit HIPPOCRATES in l. de *Helleborismo*, quem OTTO HEURNIUS nobis conservavit.

Mittendo] Saepe certe ex neglecta hac ipsa cautela homines plethorici inter vomendum perierunt apoplectici, adparet ex catalogo *martyrum antimonii*, quem PATINUS edidit. In ipso enim nixu vomendi sanguis omnis ad cerebrum determinatur, id lacrumae demonstrant abortae, & vertigo: sed tunc quam facile rumpuntur tenerrimae arteriarum. Prudenter adeo monet SYDENHAMUS, in omni morbo, quando & emetico & venae sectione opus est, istam oportere praemittere.

§. MCCV.

Insulfae] Arbor nascitur in *Paraguay*, cujus mollia folia Americanis in copiosissimo usu sunt, ut theiformi decocto sibi vomitum moveant, indigenas HISPANI imitati sunt, & EGO novi juvenes olim se invicem ad *ibeam de Paraguay* invitasse, inque communem magnam patinam vomuisse, uti olim in tota Europa *emetica* agere receptum fuit. Intermissum vero est, quod nimis ventriculum debilitet. Lenissima methodus est, & certissima, quando fauces etiam plumula irritantur.

Nicotiana] Aqua, in qua tabacum maceratum est, continuo vomitum movet.

Antimoniatis) Haec unica virtus est antimoniatorum, quam arsenicali cuidam sulphuri HOFMANNUS tribuit; video tamen ex magna parte a praeparatione, & adplicatione pendere. Vitrum antimonii oculum non laedit admotum, nisi forte scabricie mechanica. Sed idem ad medium granum per os adsumtum, facit horrendos vomitus, quam primum ad ventriculum venit.

Mercurio) Hujus efficacia pendet unice ab acri corpore, quod mercurio adhaeserit. Nam integra crudi mercurii libra, quale pondus saepe aegri in volvulo devoraverunt, nihil mutat, unicum vero granum cum acido aliquo quasi subactum validissimum emeticum est. Convenit in crassa pituita.

§. MCCVII.

§. MCCVII.

Affatim] Ingerendo paulo plus aquae mulsae quam evomuit, idque faciendo post singulum vomitum. Haec regula pulcherrima est : Si corpus pituitosum fuerit, poterit modicus sal marinus adjici. Hac methodo obtinetur, ut vomitus nunquam noceat, ne ipsis quidem infantibus; centies autem infantibus rachiticis bimulis vomitoria dedi. Tunc enim fere nocet, quando ventriculus, dum convellitur ab irritante acri, ficcus est.

§. MCCVIII.

Sedatur) Oleum recens amygdalarum hic praefens auxilium praestat. Opium vero cum aceto vix unquam fallit. Si nihil profuerit, magnas cucurbitulas oportet adfigere. Si neque istae juverint, signum est convulsiones totam jam sanguinis missionem turbasse, & malum lethale futurum, quod HIPPOCRATIS de spasmo ex Helleboro praesagium est.

P U R G A N T I A .

1209. **I**N Intestina plurima evacuari queunt, adeoque hac via educi queunt ex corpore, saliva, mucus, oris, faucium, oesophagi, ventriculi, bilis duplex, pancreatica lympa, humor intestinorum dilutus, vel mucosus, materies atrabilaria cruoris, viscerumque hypochondriacorum, materies sanguinis serosa, tum purulentia quaelibet ex abscessu quocunque critico, symptomatico, morbofo.

1210. Indicatur haec Evacuatio:

1. A fluxu alvi non colliquativo.
2. A materia peccante, ejusque loco.
3. A loco repleto, vel obstructo sub diaphragmate.
4. A natura singulari, generali, epidemica morbi.
5. A revulsione.
6. A signis coctionis.
7. A statu aegri.

1211. Vetatur a contrariis.

1212. Materies movenda praeparatur, si opus est, iisdem ac ad Vomitum [1204.].

1213. Excitatur.

1. Diluentibus, simulque leniter stimulantibus, magna copia, jejuno corpore in frigore modico, haustis. Aquae, minerales dictae, tam ferratae, sulphureae, quam salinae, tales sunt; ferum lactis; succi horaeorum maturi, recentisque.

2. Lubricantibus, simulque acrimonia facili stimulantibus utcunque. Olea blanda, recentia, pressa; Jura pingua, Decocta emollientia, horumve Extracta, Saccharum, Mel, Cassia, Manna, Terebinthina, Rosae pallidae, Syrupus Rosarum Solutivus, Rosarum pallidarum Succus, Gummi Ammoniacum, Galbanum, Myrrha, Opopanax, Sagapenum, mediocri dosi sumtum.

3. Leniter acribus, simulque paululum crassioribus, ideoque inprimis in primas vias agentibus. Pruna acido-dulcia, Ficus recentes, Uvae Corinthiacae, Rheum, Tamarindi, Myrobalani, Tartarus, Aloe, Mercurius Dulcis rudius tritus, Polypodium.

4. Acribus. Afarum, Carthami semen, Agaricus, Mechoacanna, Jalappa, Turpethum, Hermodactyli, Senna, Soldanella, Turiones Sambuci, & Ebuli. Scammoneum, Diagrydium, Flores Perficcae.

5. Acerrimis fere causticis. Helleborus niger, Veratrum, Iris, Gummi Gotte, Esula, Gratiola, Elaterium, Lapis Lazuli, Euphorbium, Mezeraeon, Crystalli Argenti, Mercurius praecipitatus, albus, ruber, flavus.

6. Variis ex his, & vix enumerabilibus, compositis, forma pilularum, Electuarii, vini, medicati, &c.

1214. Horum delectus, dosis, formula, praeparatio, opportunitas indicantur, ut de vomitoriis dictum est (1206.); inprimis vero ex indole materiae educendae. Unde varias appellationes nacta sunt; ut *Έκχοπρωτικά*, Purgantia per *έπικρισιν*, Minorativa, Laxantia, Cholagoga, Phlegmagoga, Hydragoga, Melanagoga, Panchymagoga. Quorum nominum origo intellectu facilis.

1215. Promovetur jusculo falito, pingui, butyrato, fero lactis recenti, & similibus.

1216. Siftitur potu olei, oleosis blandis; acidis; adstringentibus, opiatibus; spirituosiss; revulsione in alias partes quascunque.

1217. Fit & evacuatio alvi per Clysmata: indicantur haec:

1. A loco affecto.

2. A materie educenda.

3. A viribus attritis aegri, ejusve temperie, simulque urgente necessitate evacuationis.

4. A siccitate, calore, motu nimio humorum in acutis.

5. A concilianda revulsione, & lenimine requisito in fibris, & humoribus acribus.

1218. Clysmata itaque varia sunt:

1. Diluentia ex aqua, fero lactis, cerevisia dulci.

2. Emollientia; & lenientia simul ex jure pingui, oleo, farinosis decoctis; decoctis emollientibus, lacte, saccharo, sapone, syrupis.

3. Stimulantia leviora, aqua falsa, nitrosa, decocta purgantium leniorum [1213. 2. 3.], urina.

4. Acria, ex decoctis purgantium acrium, & acerrimorum (1213. 4. 5.):

5. Certissima fere ex fumo injecto Tabaci.

Atque hinc Suppositoria moventia, stimulantia, acria, intelliguntur. Mel coctum spissum, Saccharum durum, Sapo, praebent cum acribus haec cuncta.

1219. In his iterum observanda eadem ac in Vomitu, & in Purgatione (1206. 1214.)

§. MCCIX.

Queunt) Magnus error est, purgantia medicamenta non agere, nisi in ventriculum & intestina. Imo vero prius, quam in primas vias agant, turbarunt sanguinem, & febrim fecerunt, tunc vero effectum hujus febris ad alvum determinant. Hinc intelligitur, quare aliqui homines non ab aliis quam a fortissimis catharticis adficiantur.

§. M C C X .

Colliquativo) Nam istam diarrhoeam potius opio suppressere, quam promovere, decet.

Loco) Hepate, Liene, ventriculo, felle vesicula.

Obstrueto) Nam purpantium effectus perinde est solvere, & educere.

Morbi) Dysenteriae epidemicae aliquando sanantur fere per purgationes. In omni morbo videndum, an eo materia vergat, & an morbus hoc ferat.

Cochionis) HIPPOCRATES vetat purgare in statu cruditatis.

Aegri) Alii purgationes facile, alii aegerrime ferunt, ut animo linquantur.

§. M C C X I .

Contrariis] In primis facili ventriculi & intestinorum irritabilitate, aut inflammabilitate, aut scirrho cancrove ad loca eadem sedentibus. Si hos homines purgaveris, & Tu dolebis & aeger Tuus.

§. M C C X I I I .

Diluentibus) Haec omnium lenissima sunt, ut & in ipso vulnere ac oculo ferri possunt: uti thermae Aquisgranenses, poma cocta, malvae. Solo sero lactis dato magna copia, donec relaxatis intestinis alvus moveatur, diurni, & desperati morbi sanantur. HIPPOCRATES in morbis chronicis lacte asinino purgabat. Quando solum non operatur, potest sale medio aliquo vis augeri.

Leniter acribus) Quae conspicuo sunt & odore, & sapore, & nervos nudos, aut oculos applicata irritant.

Acribus] Quae cutem exulcerant, & adrodunt nervos ventriculi.

§. M C C X I V .

Εκκοροτικά) Quae sterces duras educunt, & corpus repurgant neque solvunt. Ita ERASMUS ad PARACELSUM: purgationem sero, sed quae corpus non solvat: nempe neque humores fundat, neque vires frangat.

Minorativa] Quae tantum educunt, quantum mobile praesto est, neque quidquam mutant in sanis corporis humoribus.

Cholagoga) Non electiva quidem, sed distincta sunt. Bilis enim, cum mobilissima sit, per lenia facile expellitur, mannam v. g. cassiam, tamarindos, succumve rosarum. Hydragoga vero sunt, quae sanguinem liquefa-

liquefaciunt. Melanagoga totum corpus evertunt, hinc eadem etiam panchymagoga sunt, eadem detergent mucum intestinorum, & tenesmos faciunt.

§. M C C X V.

Salito] Ita caventur tristia symptomata: si corpus non siccum reliqueris, sed omni hora, dum remedium operatur, duas, aut tres uncias succolatae sanguini suppeditaveris. (1732. jusculi carniū vasculum post singulam purgationem exhibendum, ita nunquam purgatio deliquium animi faciet.

§. M C C X V I.

Acidis) Helleborus ipse cum spiritu salis marini datus non purgat: Scammoneum fumo sulphuris admisto castratur, ut vim purgandi ferè amittat. Adeo resistunt acida purgationi.

Revsulsione] Quae tentari debet per cucurbitulas epigastrico inpositas, & similia. Maxime hic fiderem clysmati ex theriaca, dum eadem in emplastrum formata toti abdomini inponitur.

§. M C C X V I I.

Acutis) HIPPOCRATES jubet in morbis exustis omni quarta hora clyisma alvum diluens subdere. Experimentum curiose cepi, injeci per anum diluentia & oleosa, & maximam partem prius in totum corpus vidi abire per venas mesentericas, & lacteas, ad sanguinem. Ergo clysmata ad plura profunt, etiam praeter purgandi scopum.

Revsulsione) Solis clysmatibus repetitis possumus lenem & salubrem diarrhoeam artificialem ciere.

§. M C C X V I I I.

Purgantium] Omnia medicamenta per anum injecta, sed triplici dosi, idem efficiunt, quod simplici, & per os adsumta. Idem de ipso peruviano cortice verum est, & in aula gallica & meis frequentibus in infantibus experimentis confirmatum, uncias quatuor ante paroxysmum febrem per anum subditum tollere. Ipse SYDENHAMUS gonorrhoeas clysmatibus sanabat. Nullum ergo dubium est, quin vices purgantium clysmata subire possint, quoties pueri vel delicati homines vim, & saporem ingratum purgantium averfantur.

Tabaci] Quando naturam, in morbis languidis quasi sopitam, suscitare oportet, fumus tabaci per fistulam in anum mitti potest: ita etiam ferè rea alvus solvetur.

Suppositoria) Aloetica, quae in hypocondriacis haemorrhoides solvunt, sed alvo prius laxata, DIURE,

1220. **E**Vacuatio per vias Urinae indicatur:

1. A signis coctionis.
2. A fluxu critico materiae morbosae per renes.
3. A materie peccante salina, saponacea, terrestri subtili, scorbutica, purulenta.
4. A loco affecto.
5. A constitutione Epidemica.
6. A temperie aegri auscultante huic evacuationi, vel assueta.

1221. Vetatur a contrariis.

1222. Excitatur usu:

1. Aquae copiosae, vel aquosorum.
2. Salibus alcalinis fixis, volatilibus, simplicibus, vel compositis.
3. Salibus Fixis neutris compositis, Marino, Gemmae, Nitro, Borace, Alumine, Tartaro, Tartarifato, Ostrodermaris solutis cum acido in corpore nostro, vel extra illud; eo succus Conchyliorum, & Ostreorum, spectat. Et Ammoniacus.
4. Acescente humore animali, Sero Lactis acido, Lacte acido, eove eburyrato.
5. Acidis levibus vegetabilibus Aurantii, Citri, Limonii, Ribesiorum, Sambuci, Vino tenui Mosellano, Rhenano.
6. Spiritibus acidis aceti, nitri, salis, sulphuris, aluminis, vitrioli, simplicibus, compositis; sale succini.
7. Apium, Asarum coctum, Asparagi, Amygdalae amarae, Chaerophyllum, Daucus, Eryngium, Eupatorium, Miliun Solis, Nuclei Persicorum, Ononis, Petroselinum, Pimpinella, Ruscus, Saxifragia, idem praestant.
8. Quaecunque ex omnibus his composita.

1223. Diuretica juvantur vacuo stomacho; coctione praegressa; motu corporis leni; aere frigidiusculo, calidis interim lumbis, hypogastrio, pube, perinaeo.

1224. Sistitur, aut sedatur, usu:

1. Emulsionis viscidioris gelatinosae.

2. Ad-

2. Adstringentium, & roborantium simul (1107. 1159.).
3. Opiatis.
4. Determinatione in alia loca: inprimis autem sudore per motum, aut sudorifera, excitato, & aliquandiu continuato.

§. MCCXX.

Salina] Quando materia peccans in latice aquoso haeret, tunc solent ii sales per renes expurgari. Nam, uti intestina viscerum chylopoieticorum, ita renes haematopoieticorum cloaca sunt.

Epidemica] Saepe enim multi sanantur reddita ipso critico die urina stranguriosa. [1732. fere semper id in epidemicis contingere.

§. MCCXXII.

Aquoforum] Determinatorum ad urinae vias per modicum frigus, quo sudor inpediatur. Nullum enim diureticum agit, nisi determinatum: & aqua forte unicum verum diureticum est. Si praeterea eam armaveris salis gemmae vel tartari vitriolati drachma addita, pellet ad urinam, ut plus per matulam abeat, quam eorum est, neque credo facile melius diureticum repertum iri.

Acido] Nihil praestantius est subtilissimo sero lactis, quod ex lacte ebutyrato per manicam hipp. separatur. Succus limonum recenter pressus eum Rhenano vino est etiam ex diureticis.

§. MCCXXIII.

Motu) Motu musculari in aere frigido, dum interim calida lumbis & hypogastricis adplicantur. Frigus enim ad reliquum corpus, calorem circa renes oportet excitare.

Calidis) Huc inprimis facit clystma non purgans, & diutius retentum.

§. MCCXXIV.

Alia loca) Qui diabete laborant, non sanantur, nisi sudore per balneum siccum excitato.

1225. **E** Vacuatio sanguinis menstrui, vel puerperii, per uterum indicatur:

1. Ab aetate.
2. A plethora.
3. A morbo quocunque hinc pendente; ejusque symptomatibus; ut imprimis in puerperio.

1226. Exercetur:

1. Determinantibus ad uterum; fomentis, balneis, pedum, crurumque; frictionibus saepe exercitatis in pedibus, cruribus, femoribus, hypogastrio; cucurbitis ad femora, & crura superiora, applicatis, saepe renovatis; missione sanguinis ex venis pedum; Emplastris ex gummi foetidis, umbilico, femoribus, cruribus, datis.

2. Aperientibus in loca uterina, & vasa per vapores, balnea, fomenta, injecta; similiaque interne assumpta; Aristolochia, Artemisia, Calamintha, Cardiaca, Chamaedrys, Dictamnus, Levisticum, Majorana, Marrubium album, Matricaria, Mentha, Pulegium, Rosmarinus, Ruta, Sabina, Satureia, Tanacetum, Gummi foetida, Aloe, Myrrha, Crocus, Borax, Chalybs, Succinum, Sal Alcalinus volatilis. Olea stillatitia aromatica, &c. sunt praecipua.

3. Remediis Chirurgicis, Diaeteticis, Pharmaceuticis, quae contraria sunt impedimento singulari evacuationis; quae tantum inveniri possunt singularibus signis in qualibet specie propriis.

1227. Siftitur, si nimia fuerit:

1. Revulsione.
2. Adstrictu vasorum (1107. 1159.)
3. Opiatis.

§. MCCXXVI.

Aristolochia) Quae tamen periculo non carent in feminis siccioribus.

Determinantibus) Fomentis, balneis pedum praemissis, saepe renovatis, donec turgeant venae inferiores. Optime etiam ad pedum plantas, & poplites applicatur emplastrum de galbano.

Borax)

Borax) Qui inter uterina excellit virtute sua.

Diaeteticis) Quando ab usu acidorum menses supprimuntur, tunc per alcalia absorbentia revocantur.

In genere uterina non alia habemus, nisi sudorifera determinata ad uterum, & menses fere supprimuntur ex deficiente laxitate in vasis uteri. Quando etiam in praeparato corpore operari nolunt, tunc aquam calidam corpori muliebri supponere oportet, & in eam projicere salem ammoniacum, ita vapor penetrantissimus adscendit, quem mulier, ex antiqua HIPPOCRATIS observatione naribus percipit, & hac ratione, si unquam, menses solventur. (1732. balneum ex iisdem commendat mane & vesperi, & post semihoram fricari partes interiores pedum, ad genua usque, cum alperis pannis; tunc in plenilunio sive instante mentium tempore venam saphaenam secari.)

§. MCCXXVII.

Revulsione) Nimum uteri fluxum sedant concurbitulae mammis admotae, uti nimiam mammarum inflationem cucurbitulae sedant, sed femoribus adplicatae. In hoc casu venae sectio revulsoria imbellem auxiliium est, vix enim clauduntur tenerrima vasa; quamdiu vero aperta sunt, pergunt sanguis omnis effluere. Neque adstringentia valent, sed annosae mulieres, quae hos fluxus nimios patiuntur, pereunt plerumque. De ligaturis artuum conf. *Aphorismorum Practicorum* n: CCXIX.

Optatis] In lochiis puerperarum nimis opium solum excellit, & absque eo nihil fere solidae medelae est, quod adhibeas.

P H L E B O T O M E.

1228. **M**issio sanguinis intra terminum, quo vires non minuuntur.

1. Copiam minuit humorum arteriosorum, & venosorum.
2. Ergo resistantiam movendorum reddit minorem.
3. Adeoque & plenitudinem vasorum, ut & horum ad se mutuo compressionem.
4. Hinc vasis nimis distentis contractionis, id est elasticitatis, exercitium reddit.
5. Rarefacit liquida.

6. Solvit eadem.
7. Refolvit.
8. Obstructa expedit.
9. Circuitum, secretionem, excretionem, promovet.
10. Revellit.
11. Refrigerat.
1229. Hinc morbos quam plurimos, eosque varios admodum, tollit; simul tamen mutationes miras profert.
1230. Indicatur.
 1. A copia nimia.
 2. A resistentia nimia cordi nata per humores.
 3. A motu suffocato per nimium tumorem a copia, vel a refractione, natum in arteriis.
 4. A motu suffocari incipiente per nimiam extensionem vasorum, qua ipsa vasorum elasticitas destruitur.
 5. A sanguine nimium densato.
 6. Ab eodem nimis coeunte.
 7. Aut nimium inspissato.
 8. Ab iis, quae sunt signa obstructionis inflammatoriae; & magnae, deprehensis ubique in corpore; primaria quidem deprehenduntur talia esse dolor, tumor, rubor, aestus, anxietas; dum interim sudor, sputum, urina, admodum supprimuntur.
 9. A motu nimio humorum per vasa; aut etiam a motu tardiori eorundem orto ex dictis (1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. hujus).
 10. A calore nimio per omnia vasa.
 11. A nimio impetu sanguinis moti in unam partem; ut in haemorrhagiis, & fluxionibus.
 12. Ad epidemicis cognitio.
 13. Ab aetate, sexu, victu, temperie.
 14. A cacochymia.
 15. A conciliando ingressu medicamentorum in vasa, horumque simul admittione procuranda, tum & excitanda vi eorundem, in magnis curationibus perficiendis.
1231. Optima fit:

1. Lato vulnere, secando inflictio .
2. In vena libera, magna, facile detegenda , remota , ab arteriis, nervis, tendine .
3. Accelerando velocitatem sanguinis, dum fluit , respiratione forti .

4. Motu muscutorum circa venam apertam .

5. Jacenti aegro .

1232. Praeparatio fit ad feliciorum ejus administrationem :

1. Frictione .

2. Fomento .

1233. Vetatur :

1. A plurimis Chronicis, in quibus plurimis obstructa, paucisque admodum fluidus cruor vasis restat .

2. A senio .

3. A temperie .

4. A cognita natura Epidemici ; vel Endemici morbi .

5. A crisi jam facta alibi .

6. A paucitate cruoris rubri, & debilibus hinc viribus .

7. A recenti statu puerperii .

1234. Unde patet quanto humani generis damno hoc remedium vel semper, vel nunquam, adhibendum censetur, ut in doctrina *Johannis-Baptistae*, & *Helmontii Leonharti Botalli* videri potest .

1235. Sanguis educendus ex vasibus Haemorrhoidalibus indicatur .

1. A temperie atrabilaria .

2. A morbis cum phantasia laesa .

3. A consueto fluxu eorum vasorum jam suppresso .

4. Ab eruptione sanguinis per novas jam vias, qui olim feliciter per haemorrhoides evacuabatur .

1236. Elicitur :

1. Emolliendo haec vasa fomento molli, calido, ex aqua, oleo, melle, emollientibus, specie clysmatis, vaporis, fomenti applicatis .

2. Aperiendo per frictum cum asperis, aut per hirudines .

3. Usu Aloeticorum .

§. MCCXXVIII.

Terminum] Quamdiu vires corporis non mutantur . Si vero hosterminos excefferit , venae sectio nocet .

Rarefacit) Liquida laxantur , quando vires comprimentes minuuntur . Sed evacuatis vasis primi generis reliqua omnia laxantur .

Eadem) Si a nimia compressione ultra modum densata fuerint .

Obstructa) Quando obstructio fit ab expansione vasorum majorum , quae minora comprimunt .

Refrigerat) Imo si modum excedat , primo summum frigus facit ; nempe animi deliquium ; deinde perpetuum frigus sive mortem .

§. MCCXXIX.

Miras) Hinc medicus , quando prima vice venam homini jubet secare , non debet rem chirurgo soli committere , sed adesse praefens , & cautus omnia phaenomena observare . Dantur enim homines , qui vix uncia sanguinis emissa animo linquntur , & saepe malum a phlebotome augeri experiuntur . Vides , dum sanguis ex vena fluit , oculos collabi , faciem pallefcere , tunc animo linqui , & sanguinem per arterias ad cor redire . Alii magnam jacturam ferunt .

§. MCCXXX.

Nimia) Quam cor nequeat propellere ; cognoscitur palpitatione , & venis turgidissimis .

Expansionem) Quando arteriam sub digito video extendi , neque remitti .

Inflammatoriae) In hoc casu nunquam praetermitti debet , ne inflammatio in suppurationem abeat vel gangraenam . Quando vero alia evacuatio major se prodit , naturae vires expectare oportet , non forte se fit ipsa liberatura .

Aetate) Homo adultus venae sectionem commodius tolerat ; & femina ipso viro melius . Qui pleno victu utuntur , facilius ferunt , quam sobrii . Melancholicis & phlegmaticis plerumque nocet .

Cacochymia) Tunc nunquam majori copia mittere oportet .

Haemorrhagiis] Quando v. g. in pulmone arteria rupta est , liga brachia , & pedes , mitte sanguinem , ut ad cor veniat tantilla copia , quae arteriam pulmonis nequeat distendere . Ita labia vulneris , latera vasis vulnerati collabi poterunt , & se comprehendere .

§. MCCXXXI.

§. MCCXXXI.

Secundo) Non directe corpus acutum in venam demergere oportet, uti instrumento elastico veteres solebant, & in Germaniae aliqua parte moris est: ita enim facile uterque venae paries pertunditur, & ipse vidi, ex eo modo secandi sanguinem in panniculum adiposum late diffundi. Hoc evitatur secando.

Libera) Vena hepatica difficulter secatur, quia arteriam & nervum comites habet: in manu facilius est, sed expeditius in malleolo, ubi venae liberae sunt, & nulla major arteria est, quae facile laedi queat.

Sanguinis) Parcius sanguis, sed qui uno saltu profiliat, plus juvat, quam duplo plus sanguinis stillatim elabentis. Nam magna revulsio fit, & arteriae ipsae subito in venas mutantur.

Respiratione) Quando prae dolore respirare detrectant, uti pleuriticis solent, tunc pro cardiaco acetum sub nares offerre oportet, inde enim tussunt, & acceleratur sanguis, adeoque uberius per venam effluit. Ita tres unciae plus boni facient, quam decem unciae pacati sanguinis.

Musculari] Chirurghi, dum ex vena secta sanguis effluit, solent aegro baculum in manum dare, quem in gyrum circumagat. Motu musculorum sanguinem venosum norunt exprimi.

Jucenti] BELLINUS demonstravit, in homine decumbente duplo plus sanguinis emitti posse absque syncopes metu, quam in homine stante. Nam in stante homine musculos oportet sustineri.

§. MCCXXXII.

Friktione) Mulieribus, quibus saphaenam tundere oportet, prius pedes in calidam demittere, & perfricare juvat.

§. MCCXXXIII.

Senio) Pessimo more receptum est, ut sanguinem senibus, qui sexagesimum annum excefferunt, medici mittant, causati plethoram. Ea certe aetate sanguinis rubri parca copia est: deinde plethora augetur secta vena, quando lauta diaeta succedit, & vasorum elater diminutus est. Demonstrat LISTERUS, vitulos, quibus subinde sanguis mittitur, evadere obesissimos, atque ipsum crudum chylum postremo per vasa fluere. Ergo senibus venam non oportet secare, nisi urserit necessitas.

Paucitate] BOTALLUS in ipso hydrope venam secare jubet, sed nescio quomodo potuerit rationi adeo contrarius obniti.

Debilibus) Saepe pallidae virgines volunt venam sibi secari. Sed prius & arterias observare oportet, & venas, neque convenit phlebotome, nisi

nisi tumeant sanguine vasa pulsantque . Solent enim in arteriis minimum sanguinis habere , dum venae corrupto humore distenduntur . Magnus error est , omnes morbos puellares a defectu mensium venire : cum contrario ordine ideo deficient menses , quia morbus adest : tolle morbum , redibunt menstrua . Vidi saepe incongrua curatione puellas in phthisin incidisse .

Puerperii] Morbi enim , qui tunc infestant , ii fere ex inanitione oriuntur .

§. MCCXXXIV.

Nunquam) HELMONTIUS clamat , omnem venae sectionem carnificinam esse . BOTALLUS e diverso , eam etiam in ipso hydrope convenire . Uter infanior ? Medio tutissimus ibis .

§. MCCXXXVI.

Aloeticorum] Omni mane , sed parca copia sumtorum (I. GESNER. in globulis applicatorum , & 1732. glandem ex sex granis pillularum Rufi aliquoties de die immittam . Ita nuper haemorrhoides elicui intra paucos dies , in aegro , qui animo sibi fixerat , nullam extra haemorrhoides salutem sibi superesse . Ego vero praedixeram nihil profuturas , sed elicere tamen malui , ut morem gererem .

S C A R I F I C A T I O .

1237. **S**carificationes agunt stimulando , & evacuando .

1238. Hirudinum actio & hinc bene intelligitur .

1239. Setacea autem & fonticuli dolore leniore stimulant , genus nervosum concutiunt , serum evacuant , nimiae repletioni exitum dant .

1240. Unde & liquet , ubi , & quando indicentur .

1241. Stimulantia , dolorem , calorem , rubedinem , creantia medicamenta , motu nervis conciliato , & determinatione in loca imperata agunt .

1242. Unde infinita certe , eaque saepe exoptatissima , effecta praestant , quorum etiam cognita necessitate indicantur .

1243.

1243. Revocari vulgo haec solent in doctrina Medica ,
 1. Ad Dropaces valide adhaerentes , simulque penetrantes
 forma Emplastri calide applicati iterumque avulsi repetito
 opere donec rubeat , tumeat , caleat , pars affecta . Mate-
 ries his : Pix , Oleum , Bitumen , Castoreum , Cinis Sar-
 mentorum , Galbanum , Piper , Pyrethrum , Sal Gemmae ,
 Sal Ammoniacus . 2. Ad Sinapismos lenes , Phoenigmos di-
 ctos , forma cataplasmatris applicitos , relictosque donec ru-
 bor , calor , pruritus , tumor , appareant . Materies : Sina-
 pi , Bryonia , Allia , Cepae , Nasturtium , Scilla , Euphor-
 bium , Ranunculi , Tapfia . 3. Ad Vesicatoria ; quae Sina-
 pismi fortiores , forma eadem , violentiore effectu . Materies
 eadem . Diversitas in dosi aucta acris . E. G. ficus ad p. III.
 actis p. I. mistae dant phoenignum . Ficum p. I. acris
 p. I. dat Vesicatorium . Ficum p. I. acris p. III. dat Ve-
 sicatorium forte . 4. Ad Causticum potentiale ; forma singu-
 lari pultis , vel & cum linteo carpto applicatum . Materies:
 Ranunculi , Esula , Tirhymalus , Sal alcali fixus , Lapis in-
 fernalis , Mercurius Sublimatus , Spiritus , & Sal alcalinus,
 volatilis . Effectus , inflammatio , eschara . 4. Ad Causticum
 actuale dictum ex ferro ignito .

§. MCCXXXVII.

Scarificatio] , Eductio sanguinis , & humorum tenuiorum ex vasis
 cutaneis . Possimus certe multum sanguinis hac via educere , & orien-
 tales omnes , Sineses , Iaponenses , Aegyptii , Graeci , aliique Asiatici
 loco venae sectionis unice scarificatione utuntur : addunt rationem non
 malam , ducere se ex arteriis , neque incommoda experiri , quae magnae
 arteriae laesionem sequuntur : vulnusque facile sanari , quod ab arteriotome
 difficulter coit .

§. MCCXXXVIII.

Hirudines) Eas applicamus , ut partes stimulent , & evacuent . Fa-
 ciunt fere , quae scarificatio , & possunt iisdem locis admoveri , sub axillis ,
 post aures , ad anum .

§. MCCXXXIX.

§. MCCXXXIX.

Setacea) Fila per cutem ducuntur, retinentur in vulneribus, & subinde trahuntur, ita obtinetur, ut tenuis cum dolore exstillet ichor. Prodest, quando revellere oportet acrem humorem in partes tenerrimas illapsum, ut in morbis oculorum. Dudum HIPPOCRATES, omnis locus, qui tumet, calet, dolet, plus quam alia loca, adtrahit sanguinem ex aliis partibus minus dolentibus, calentibus, rubentibus. Raro tamen indicantur. Fonticuli vero ad phthysin maxime, aut haemoptoen faciunt, ut noxia humorum abundantia derivetur in naturalia ulcera.

§. MCCXLII.

Per haec stimulantia possumus totum genus nerveum mutare, & mobile reddere.

§. MCCXLIII.

Dropaces] Hoc nomen dederunt veteres pici super alutam extensae, & cuti calide adplicatae, unaque cum cutae elevatae, id repetebant saepiuscule, sic cutis dolebat, & rubebat. Scabiem, lepram, paralyfin hac irritatione sanare volebant.

Sinapismus) Forma cataplasmatum adplicatos, ex sinapi femine, & panis pasta, donec cutis inflammata puniceum colorem indueretur.

Vesicatoria] Haec solvunt epidermidem a subiecta cute, ad ignis lenioris modum. Adhibentur in peste, & variolis, & cantharidibus fere excitantur. Olim utebantur ranunculis, tithymalis, euphorbio.

Haec omnia febrem faciunt, conservant, augent, profunt adeo in morbis lentis, a pituita ortis.

Potentiale] Ita vocamus, quod actu frigidum cuti adplicatur, sed effectus tamen ignis edit.

Actuale] Ferrum vehementius urit, quam ullum aliud corpus nobis cognitum, plus enim ignis requirit, ut deliquescat, & tamen innoxium est, cum cuprum corpori adplicatum semper aliquid malignitatis exserat.

PALLIATIVA.

1244. **M**itigando symptomata semper etiam aliquid de morbo primario tollitur.

1145. Unde omnia sanans symptomata simul, totum fere morbum sanat.

1246. Primaria autem hic considerata sunt sitis, dolor, vigiliae nimiae, lypothymiae.

1247. Sitis a siccitate totius corporis sedatur potu largo, continuato, calido, aquoso, farinoso, paucis acidis admittis grato. Decocta Hordei, Avenae, Panis, dilutiora; Serum Lactis, Hydrogala, Zytogala; Decoctum tenue, insullum, vitulinus absque pingui, profunt, ut ex fermentatis Cerevisia tenuis non aromatica, Balnea, Fomenta, Clysmata, hic etiam in usum vocata profunt.

1248. Sitis a siccitate partis singularis, ut oris, linguae, faucium, oesophagi, levatur: 1. Usu praecedentium (1247.). 2. Colluendo, & gargarizando, saepe per eadem. 3. Aperiendo glandulas, & meatus, salivales, per epithemata, & fomenta, ex laxantibus, humectantibus, aperientibusque. Ubi Posca cum mica panis egregii usus est.

1249. Sitis a sale acri lixivioso, vel & ab acri aromatico, orta tollitur iisdem omnibus [1247. 1248.], utpote diluentibus; maxime vero, si his admiscantur acida; & nitrosa. Unde & scitur, quomodo sedanda illa, quae a sale muriatico, utpote solis egente aquosis.

1250. Si vero oritur sitis a materie inepta tranare per canales, tam diluentibus, & resolventibus tollitur.

1251. Dolor, ut symptoma, sedatur:

1. Acre diluendo: quod fit aqua calida, farinosa applicata per potum, forum, halitum, clyisma, balneum (1172.).

2. Obstruens diluendo, resolvendo; per similia, & per resolventia (1160.).

3. Vascula nervosa laxando, potu, vapore, fotu, balneo, injectu, humectantium, laxantium, anodinatorum, blande aperientium (1158. 1166.).

4. Acre ipsam corrigendo suis remediis (1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177.).

5. Obstruens, acre, obstructumque, liberando a nimia pressione humoris vitalis [1170.].

6. Obstruens, acre, obstructumque, emolliendo, suppurando, depurando (1166. 2.).

7. Sensum obtundendo stupore inducto per narcotica interne exhibita, vel applicata externe. Talia sunt. 1. Levia, Flores Papaveris Rhoeados. Semina ejusdem; Flores, & Semina Papaveris Sativi, Lactuca Sativa Capitata aestivo tempore lacte praegnans. 2. Fortia, Capita Papaveris Hortensis matura, expulso semine, ante ariditatem collecta; Lac ex papavere Europaeo, fere maturo, laeso, stillans. 3. Fortiora, Opium Thebanum, vel Orientale, 4. Fortissima, Mandragora, Solanum, Cicuta Aquatica *Gesneri*, Stramonium, Hyoscyamus, Petum, & similia, non affuetis, Venena. Ex quibus omnibus fiunt externe fomenta, litus, emplastra; interne vero, aquae, tincturae, syrupi, pulveres, pilulae, condita, confectiones magnae opiatae; ut *Dialcordium Fracastorii*, *Dialcordium Silvii*, Theriaca, Veneta *Andromachi*, & aliorum, Mithridatium, Philonium variorum, Tryphaeae Persarum, vel Arabum, requies *Nicolai*, Orvietanum, & multa similia.

1252. Vigiliae nimiae ex malo quod ipsum cerebrum infestat, ortae difficulter admodum sopiuntur; & vix, nisi extirpato prius morbo hoc cephalico; id in phrenitide, comate, vigili, melancholia, mania, &c. patet.

1253. Si oriuntur a siccitate nimia, compescuntur, victu, potu, fotu, balneo, injectis, ex aquosis, farinosis, emollientibus, laxantibus, multum, diuque usurpatis. Althaea, malva, violaria, lactuca, cichorea, hic prae caeteris probata.

1254. Si oriuntur ab acri quocunque, curatione acris (1251.4.) tolluntur .

1255. Si vero inde fiunt, quod humores moventur validius, aut rapiuntur nimis in cerebrum, Curatio absolvitur, 1. Sedantibus [1170.] 2. Derivantibus, quae fomenta balnea, Epispastica, applicata inferioribus; haec ex emollientibus, acribusque simul componuntur, unde herbae emollientes, farinosae, cum sale, aceto, fermento acri, aromatibus fortissimis, cepis puta, aliis &c., hic laudatissimae; etiam pisces, carnes, recentes eo commendantur. 3. Repercutientibus simul ad superiora applicatis; quae memorantur Acetum simplex, Sambucinum, Rosaceum, Violaceum, Oxycratum; Unguentum Populeon, Rosaceum; Olea anodyna Solani, Violarum, Papaveris, Hyoscyami.

1256. Opiatis internis, hoc in casu, vix utendum, nisi constet malum consistere in solo nimio motu spirituum.

1257. Quo casu, praemissis primo evacuantibus, & diluentibus, tum demum his uti prodest.

1258. Excretiones autem nimiae sedantur per ea, quae in pertractatione evacuantium nimis agentium dicta sunt [1188. ad 1228.].

1259. Nimia excretio cruoris per laesas arterias, venasve majores, sedatur compressu, ligatura, combustione vasis, inspissatione fluidi; contractione solidi. Ubi Alcohol Vini, Spiritus aethereus Terebinthinae, primaria.

1260. Lipothymiae ortae a stagnante humore, & ab anxietate spasmodica, sanantur diluendo, laxando. Si autem a vitio spirituum torpidorum, tum omni stimulo Cardiaco (1112.). Si ab evacuatione, per replentia curantur (1097. ad 1107.) Si a suffocatione hysterica, tum per foetida Anthylerica.

§. MCCXLIV.

De morbo) Causa physica morbi minime differt a complexu effectuum omnium, & effectus omnes conjuncti aequivalent causae: tolle omnes, tollitur & causa; tolle aliquid, aliquid de causa abstulisti.

§. MCCXLVIII.

Singularis) Uti lingua in hydropse arida est, dum totum corpus in aqua sepultum latet. Ibi adeo aquosa ipsi linguae adplicare oportet. Nempe os oportet eluere, & continuo panem bis coctum manducare, ut saliva adiciatur, sitim sedatura.

§. MCCXLIX.

Acri lizivioso) Solvitur spiritu sulfuris per campanam.

§. MCCL.

Inepta] Natura nunquam desinit monere, ut potus exhibeatur, quamdiu aliqua bibendi necessitas superest. Ergo, licet copiose bibas, nisi sanguis adtenuetur, non sanabitur sitis: quamdiu vero sanguis dilutus est, jam quiescit sitis. Huc inprimis faciunt recentes fructuum horraeorum succi, aqua diluti, ribesiorum maxime, aut oxymel cum aqua.

§. MCCLI.

Diluendo) Dolor pleuriticus auferitur ablata inflammatione. Summum medicamentum doloris calida est, externe & interne adplicata, poza, clysmate injecta, adpersa, in fomento admota.

Laxando) Vitrum nequit flecti, nam frangitur ad primos conatus: sed idem ducitur in filamenta tenuissima, quae in anulum torqueri possunt, neque franguntur. Dum enim particulae corporum ex cohaesione mutua solvuntur, nascitur facilitas totum absque distractione, & adeo absque dolore distrahendi. Nam dolor est status nervi, in quo disruptioni proximus est. Quando carnis flexus in tortura artus distrahit, immensus dolor est, cessat idem, quamprimum remittit. Quando locus inflammatus, sensus, oleo nutritio inungitur, pars dolens laxatur, & dolor evanescit.

Confectiones] Has Deorum manus veteres dixerunt. Agunt unice tollendo impetum nimium doloris.

§. MCCLII.

§. MCCLII.

Phrenitide) Opium non convenit phreniticis, nisi prius omnia feceris, quae causam mali tollunt.

§. MCCLV.

Ad caput) In eo morbo solebant veteres pedes quidem calefacere fovendo, caput vero frigida conspergere, aut aceto. In variolis ad insuperabiles vigilias, pediluvium iubeat aeger, caput vero lavetur & embamma ex aceto cum . . . applicetur: ita dormiet 1732.

§. MCCLIX.

Alcohol) Haec omnia chirurgum oportet ubique secum gerere.

§. MCCLX.

Spirituum] Ea sensum morbi tollunt, non ipsum morbum, & obtundunt custodem qui medicum de periculo monebat. Ergo non oportet uti narcoticis, nisi certo notum sit, morbum a solis spiritibus pendere, uti in literatis meditabundis hominibus solent, quibus humores ad caput feruntur, & vigilias faciunt. Tunc asa foetida, camphora, & similia adhiberi possunt.

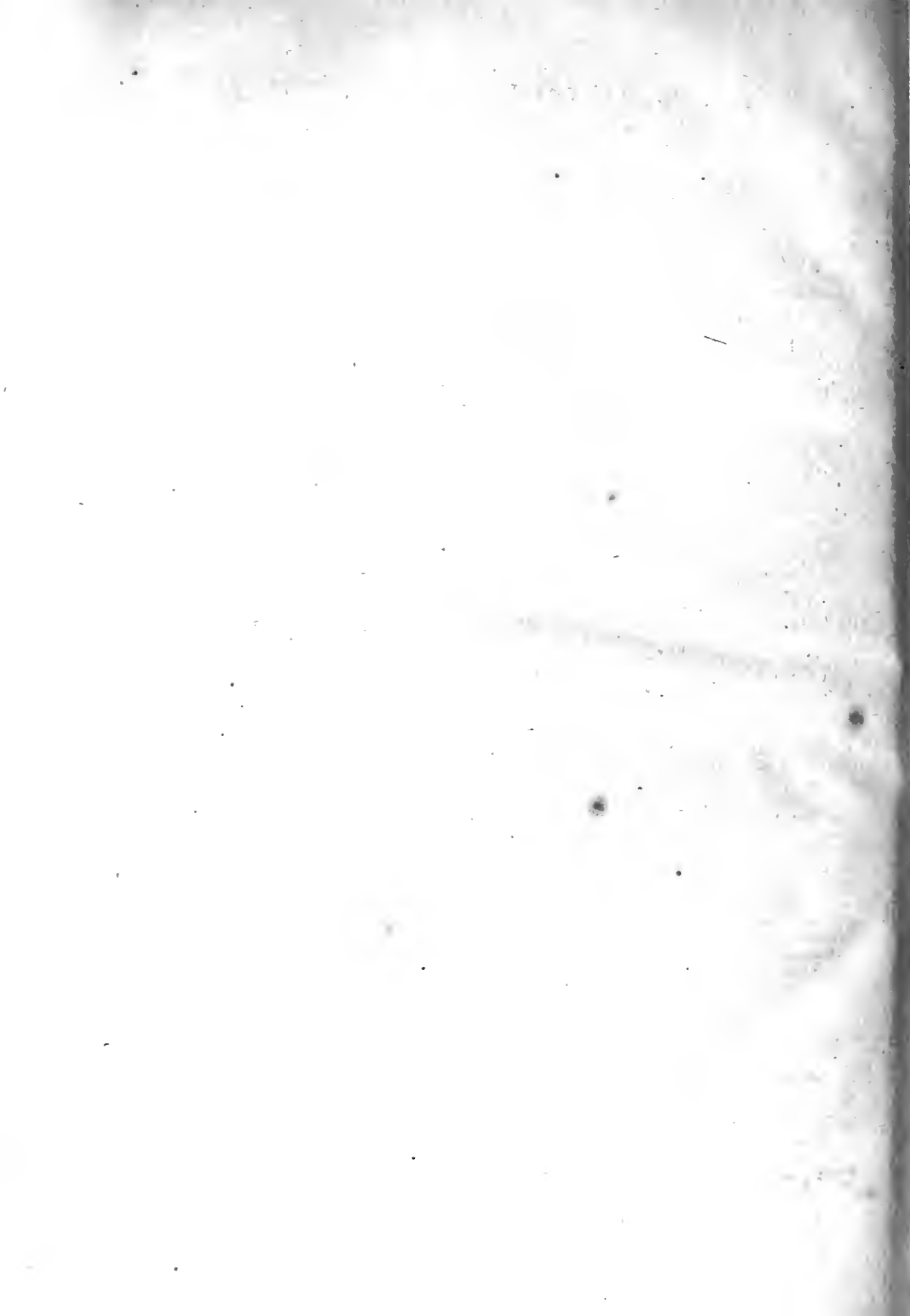
Diluendo] SYDENHAMIUS observat, homines nonnullos morbis acutis ad summam debilitatem redactos fuisse; cum tamen omnia signa demonstrarent, causam mali esse in vasis compressis. In eo casu rarefacientia, & calida, auxissent malum, sed ipsa venae sectio, quae vires diminuit, deliquium animi tollebat, quia cerebrum compressum liberabat.

. F I N I S .

Se ne permette la Ristampa.

Morozzo per la Gran Cancellería.

INDEX

I N D E X

T O T I U S O P E R I S.

359

Littera *A* denotat primum Volumen, *B* secundum, *C* tertium, *D*, & *E* quarti Voluminis primam, & secundam partem. Lit. *F* Volumen quintum. Numeri paginam. C. H. Corpus Humanum.

- A**
- Abdominis* vapor. *b*. 220
 vis in viscera sua. *a*. 217
 in inspiratione dilatatio.
d. 57
 musculi. *a*. 177
Illorum aërio, ibid.
 vis. *b*. 192
 musculi organon expirationis. *d*. 67
 viscerum motus in respiratione. *d*. 40
Annulus ovalis, vid. annulus oval. abd.
 ligatura post partum. *e*. 208
 viscera in embryone de corpore pendunt.
- Abortus* quid. *e*. 117
 a fluxu menstruo. *e*. 120 138
 post illum hæmorrhagia funesta. *e*. 138
 illorum mature editorum, & vivorum exempla.
e. 247
- Accelerator* musculus. *b*. 359 411
Acidum an ad concoctionem requiratur. *a*. 186 187 188
Acquisitus morbus. *f*. 60
Acrimonia humorum a repetito circulo. *b*. 527
Acrimoniae aromaticæ effectus in C. H. *e*. 95
 fermentantis effectus. *e*. 96
 spirituosæ effectus. *e* *ibid.*
- Aëron* empiricus Agrigentinus.
a. 14
Aërio corporis, quid. *e*. 6
Aëiones quænam in somno cessent. *c*. 303
- Aleps*. *b*. 172 222 224 443
Adiposus panniculus. *b*. 440
Adfectus animi. *c*. 248
 cur cuique ætati singularis. *c*. 250
 eorum effectus in corpore. *c*. 250 252
 sedes. *c*. 252
Appendix vermiformis coeci.
a. 278
Appendix omentosæ coli. *a*. 286
Appetitus interdum invenit auxilia morborum. *a*. 10
Adtentio. *c*. 263. 264
Adversus, in C. H. 465 474 477 484 487
 an faciat ad concoctionem.
a. 491
- Aegyptii*, quomodo medicinam excoluerint. *a*. 12. 13
 illorum reges in cadaveribus mortis causas inquirebant. *a*. 12
 cuique particulae corporis proprium medicum assignabant. *c*. 12
 illorum medicis quænam leges præscriptæ. *a*. 16
- Aër*, ejus vis elastica. *a*. 119
 in thorace quantitas. *a*. 424
 quousque in respiratione in pulmones prematur.
d. 69
 sanguini impulsus nocet.
a. 446
 in ore cibis miscetur. *a*. 119
 concoctionem adjuvat.
a. 161
 ad fermentationem requiritur. *a*. 117
 an sanguini motum officinatorum impertiat. *a*. 443
- Aëris* ad vitam necessitas. *a*. 6
 ejus loco cur non ducamus aquam in pulmones.
e. 240
Aëris præcalidi effectus in C. H. *d*. 432
d. 89
f. 81 82
 nimium gelidi effectus. *a*. 6
f. 82 84
 nimis gravis effectus. *a*. 88
f. 85
 nimis humidi effectus. *d*. 89
f. 85
 nimis levis effectus. *d*. 88
f. 86
 nocturni vis. *a*. 6
 non renovati effectus, eorumque ratio. *a*. 451 453
 in pulmones admissi inu-
 tatio, & effectus. *a*. 432
 hyberni salubritas. *a*. 6
 verni insalubritas. *a* *ibid.*
- Aër* rarefactus magis vitæ noxius, ac compressus. *d*. 17
 cibis admissus gravitat.
a. 119
 an per pulmones in sanguinem recipiatur. *a*. 441
 447
 latens in corporibus. *a*. 117
 externus frigidior sanguine. *a*. 119
 in corpus delatum expanditur. *a* *ibid.*
 an resistat sanguinis motui. *a*. 476
- Aesculapius*, ejusque filii. *a*. 15
Agrigentina schola medica. *a*. 14.
Albinus, ejus merita in fau-
 cium musculos. *a*. 124
Alkali, an in corpore. *a*. 157
 quo-

quomodo ibi oriatur. *b* 323
Alemæcon anatomicus Agtigen-
 tinus. *a* 14
Allantoidea membrana, ejus hi-
 storia. *e* 190 191
 ejus liquoris natura. *e* 187
 quantitas. *e* *ibid.*
Alvus sicca in gravidis unde.
e 281
Αμυρωσις *f* 167
Αμβλωπια 166
Ambulandi impotentia in gra-
 vidis unde. *e* 281
Ammios involucrem foetus, ejus
 descriptio. *e* 176
 ejus liquoris fontes. *e* 177
 178 181
 indoles. *e* 178 182 187
 an nutrimentum fetus.
e 178 184
 in geminis duplex, raro
 unica. *e* 279
 una gemellorum *Ammios*
 cur rara. *e* *ibid.*
Αραισθησις, quid. *f* 174
 cur meditando. *c* 270
Analogia quomodo medicinam
 promoverit. *a* 16
Anasarca. *b* 173
Anastomosis morbus quomodo
 fiat. *f* 251
Androgyna animalia, quæenam
 sunt. *e* 258
Aneurysma verum. *f* 55
 spurium. *f* 56
Anhelites in gravidis unde.
e 281
Anima an principium motus in
 corpore. *b* 354 *c* 316
 ejus sedes ubi. *c* 252
 doloris impatiens ipsa
 quaerit remedia. *a* 9. 10
Animalia disparibus conjugis
 orta sterilia sunt. *e* 258
 omnia in primordiis ver-
 mes fuerant. *e* 269
Animalis facultatis sedes in ce-
 rebro. *c* 281
Animalcula spermatica: inven-
 tionis historia. *d* 188
 quibus locis. & animalibus
 reperiantur. *d* 187
 189
 quomodo spectentur. *d* 190
 illorum figura. *d* *ibid.*
 vita, & mors. *d* 191
 magnitudo. *d* 192
 liquor, cui innatant *d* *ibid.*
 an primo die sint nascen-
 tis hominis. *d* 192 200
e 106 245

I N D E X.

an omnia viscera nascentis
 hominis habeant. *e*
e 250
 postea evoluta. *e* 250 254
 cur in teste virili non ex-
 crescant. *e* 104
 illorum habitus in gonor-
 rhoea adfectis. *d* 193
 & in sensibus. *d* *ibid.*
 illorum defectus sterilita-
 tis causa. *d* 193 *e* 265
Antagonismus quid. *d* 81
 non ubi vis requirit influ-
 xum liquidi alternum.
d 82
Anhelix. *e* 184
Antra Hæmori. *c* 27
Annulus ovalis abdominis.
d 159
Aorta. *a* 517 *b* 175 183 184
 ejus actio in ventriculem.
a 174
 vasa propria. *a* 334
 capacitas. *a* 342 344 *b* 280
 valvulae semilunares. *a*
 482
 luminis ratio ad ramorum
 laminas. *a* 495
Αρτηριæ *f* 157
Αρτηροσπλην. *b* 374
Apoplexia a risu. *d* 125
Aquæ posteriores ante partum
 erumpentes quid. *e* 193 194
Aqueductus Sylvii. *b* 91
 Fallopii. *c* 218 219
Aquis submersi quomodo susci-
 tandi. *d* 15
 illorum mors. *a* 452
Arachnoidea tunica cerebri.
a 554 *b* 3. 83
Archæus. *a* 269
 ejus imperium in æthinnes
 corporis incredibile est.
c 326 327
Arcometa, ab illorum odore motus
c 292
Arteria quid. *a* 330
 ubi vis in corpore est.
a 471 472
 semper est plena. *a* 468 469
 quousque contrahatur. *a*
 470
 aqua repleta motum re-
 suscitatur. *b* 390
 sectio quantum sanguinis
 elibatur. *a* 351 352
Arteriæ tum tunicæ. *a* 331 335
 harum vasa. *a* 470 479
 an glandulas habeant. *a* 335
Arteriarum ortus varius. *a* 333

minimarum sectio an cir-
 cularis. *a* 466
 extremitatum varia for-
 ma. *a* 336 337 *b* 22
 in cellulotam fabricam
 apertura. *b* 369
 in musculos distributio.
b 369 370
 contractio. *a* 480
 elast. ciras. *a* 467 471 475
 expansio. *a* 332 480
 vires. *a* 335 *b* 355
 vites quomodo pereant.
a 463
 ætio in humores. *a* 463
 vis in somno crescit. *c* 306
 ad cerebrum euntium in-
 doles. *a* 517 *b* 3
Arteriæ valvulis destituuntur.
a 333
 an sint canales conoidei
 convergentes. *a* 332 473
b 19
 ligatarum phaenomena.
a 353 354
 arteria ligata perit sensus,
 & motus. *b* 384
 arteriæ ossæ. *a* 465
Arteriosus Ductus. Vid. Ductus
 Arteriosus.
Arteria aspera. *a* 417 420
 ejus vulnera non sunt le-
 thalia. *a* 415
 segmenta cartilaginea. *a*
 418 421
 fibræ musculosæ. *a* 418
d 12
 membrana interna. *a* 418
 hujus glandulæ. *a* *ibid.*
 & mucus. *a* 419
Arteriopneustica vasa. *a* 121
Articularionis requisita. *a* 82
Articulorum axungia. *b* 60
Artus, quo tempore in fetu for-
 marum incipiunt. *e* 270
Arthroideæ cartilaginee. *a*
 415 417 *d* 103
 glandulæ. *a* 132 414
Arthroidei muscoli obliqui.
a 131
 recti. *ibid.*
Arthrogenæ Epiglottidei muscoli.
a 416
Ασθησις. *f* 57
Ασπλην quid, & unde orti-
 tur. *f* 33
 ejus effectus.
Ascitas *f* 57
Ασπυζια. *f* 157

Asthma siccum. f 158
 a calculo pulmonum. f 159
Auditoria interna arteria. a 522
Auditoris mestus structura. c 189 190
 cur obliquus. c 193
 quomodo claudatur. c 195
 ejus membrana investiens. c 190 191
 glandulae. c 190
 pili, eorumque usus. c 191 198
 quomodo sonum augeat. c 191 193
 finis conicus. c 197
 structura in fetu. c 193
Auditoris nervus. c 218 222
 an in cerebrum redeat. c 228
 ejus scyphus. c 223
Auditus quid. c 173 187 222
 ejus verum organum quidnam. c 225 226
Auditorium organon duplex, admonens & discernens. c 225
 quas partes contineat. c 227
 ejus divisio. c 187
Auditus officula ratiore. c 208
 illorum ligamenta. c 209
 moventium musculorum actio qualis. c 210
Auditus per tubam Eustachii augetur. c 216 332
 auctus manu cava auriculae applicata. c 229
 imminutus auricula ab scissa. *ibid.*
 auctus ore aperto. *ibid.*
 imminutus flanti, acute loquenti & caventi. c 230 231
Auris: de illa & auditu scriptores. c 233
 cartilagineae & osseae nexus. c 183
 aures duae cur homini. c 184
 auribus binis cur unus nec confusus sonus. c 184 185
 internae partes. vid. auricula. Cerumen. vid. Cerumen aurium.
Auricula brutorum. c 185
 fetus. c 184
 quibus inam mobilis. c 185
 ejus partes. c 187
 musculi. c 187 289

I N D E X.

nervi. c 220
 membrana. c 182
 glandulae. *ibid.*
 unguen. *ibid.*
 cutis & pinguedo. c 183
 ligamenta. *ibid.*
 structurae ratio. c 184
 eminentiae. *ibid.*
 cartilago. c 183
 cavitates. c 186
 figurae utilitas. c 184 185
Auriculae cordis. a 343 356 357 361
 an successio sit in repletionem illarum & sinuum. a 356
 illarum & cordis contracti an sint distincta tempora. a 357 363
 dextrae & sinistrae motus an synchronus. a 362
 earum motus superstes cessante cordis motu. d 87
Automaton quid. a 8
 Automaticus motus corporis quid. *ibid.*
 ejus in C. H. existentia. a 8. 9
Azygos vena. b 177 180 265
Azygos musculus Morgagni. a 127 134

B

Barynxia. f 169
Basilaris arteria. a 522
Basiloglossus musculus Covvperi. a 90
Basopharyngeus musculus. a 136
Biceps musculus cubiti. b 358
Bilis actio. a 248
 acrimonia. a 240
 ex omenti oleo paratur. b 221
 an in hepate secernatur. a 230
 an duplex, flava, & atra. a 253
 ejus analysis chemica. a 238
 an accida. a 234 237
 an alcalina. a 235
 cito putrescit. a 234
 an resina. a 239
 ejus inflammabile principium. *ibid.*
 ejus sal. *ibid.*
 virtus saponacea, & abstergens. a 235 238 240
 b 267

Z. z

361
 coagulata dividit. a 240
 ejus utilitas. a 253
 acescentibus resistit. a 234
 appetitum excitat. a 241
 an fermentum. *ibid.*
 an ad egestionem stimulet. a 240
 in sanguinem retroacta quid efficiat. a 250 253
 an excrementum. a 253
 b 270
 a lymphae pancreaticae mutatur. a 251
 qua ratione in intestina ureatur. a 229 233 b 267
 an ex hepate in duodenum fluat. a 232
 an omnis per vesiculam ad duodenum fluat. b 254
 255
 ejus ad fluxum impediennes causae. b 253
 bile deficiente abdomen tumidum. f 106
 in ventriculo post inediatam reperitur. a 189 227 228 242
 ejus mutatio in vesica. a 242. b 259
 ejus variae species motuosa. f 112
 in factu quantitas, & qualitas. e 136
Bilis cystica an duplex. b 260
 ad duodenum fluit. b 256
 an assiduo fluat. a 228
 ejus origo. b 260
 amarities. a 228
 sapor balsamicus. *ibid.*
 & b 256
Bilis hepatica assiduo ad intestina fluit. a 228
 non est amara. a 232
 b 247
 & cystica an duplicis mereantur nomen. a 230
 ejus quantitas. a 233 263
 b 247 248
 ejus fluxus in vesiculam. b 256 257
 ejus, & cysticae differentia. a 230
Bilis atra a nimia salivae excreatione. f 118
Biliarii pori. b 245
Biliarius cysticus ductus. a 228
 b 246
Biventer musculus maxillae inferioris. a 83 b 57
 ejus actio. *ibid.*
 ejus

ejus trochlea. *ibid.*
Brachia quo tempore in fetu
 formari incipient. *e* 270
Brachii ossium motus. *d* 132
Brachium Jac. quid. *f* 145
Bronchia. *a* 420
 illorum extrema. 421
 vasa sanguifera. *a* 425
b 178 179
 Cartilaginee, *d* 12
 fibrae. *ibid.*
 glandulae. *a* 420
Bronchotome administrata.
a 415
Bubonocoe quid. *f* 36
Buccales glandulae. *a* 121
Buccarum cavea. *a* 124
Buccinator musculus. *a* 88 133
Bursae tendinibus suppositae.
b 424

C

C*acinnus* quid. *d* 124
Calamus scriptorius. *b* 91
Calculus: ejus definitio. mate-
 ries, origo, *f* 114
 felleus. *b* 267
 pulmonum. *f* 159
 vesicae urinariae. Vide
 Urinariae vesicae.
Calculus in variis C.H. par-
 tibus repertus. *b* 342
Callosum corpus cerebri. *b* 79
Callus quid. *c* 7
Calor corporis unde. *a* 478 490
 quomodo innotescat. *a* 490
 nimis auctus, vel immi-
 nutus nocet. *a* 491
 ejus explicatio Helmon-
 tiana. *a* 254
 superat calorem aeris ex-
 terni. *a* 119 149
 ejus effectus. *a* 322
 an juvet concoctionem.
a 162 186 208
 an in corde major. *a* 375
 an causa, cur sanguis
 ex corde expellatur.
a 379
 crassa reddit fluida. *b* 535
Canalis: illorum in C.H. dif-
 ferentiae. *a* 465
 compositi morbi. *f* 19
 minimi morbi. *f* 18
 semicirculares auris. *c* 221
Cancer, quid *f* 207
 an sit nervorum morbus.
b 21

I N D E X.

Cantus variae species. *d* 12x
 ejus a loquela differen-
 tia. *ibid.*
 varietas, & gratia unde.
d 123
 quorundam cur suavis,
 sermo vero asper. *d* 12x
Caput: ejus conversio quibus
 musculus fiat. *d* 131
 quo tempore, & quam
 formam in fetu adpareat.
e 270
Capsula Glissonii. *b* 234 239
Caries. *f* 41
Cavo bene clausa non vermi
 nat. *e* 258
Carotis arteria: ejus nomen un-
 de. *a* 465
 ortus ex aorta. *a* 466
 divisio in internam, &
 externam. *b* 163
 nullos edit ramos. *a* 528
 illarum lumina. *b* 9
 interna ad cerebrum euns
 dilatatur. *a* 474
 ejus flexus prius quam ca-
 nalem subeat. *a* 518
 transitus per canalem os-
 seum. *a* 519
 canalem transgressae via
 ad cerebrum. *ibid.*
 ejus rami cranium intran-
 do emissi. *a* 520
 rami anteriores, & poste-
 riores. *ibid.*
 an tunicam muscularem
 in cerebro deponat.
a 532
Carotidis externae rami. *a* 519
 & internae sanguis an di-
 versae indolis. *ibid.*
Carpus [Jac.] mercurio usus
 est in lue venerea. *a* 28
 instructor anatomiae. *ib.*
Carpus ossium articulationes, &
 motus. *d* 132
Cartilaginee ossium periosteum
 obducit. *b* 169
Caruncula lacrumalis. vid. La-
 crumalis caruncula.
Casseri quid circa aurem, &
 auditum praestiterit.
c 233
Cataracta: ejus variae species
c 110 115 116 *f* 164
 verae & spuriae diver-
 sitas. *c* 110
 ejus causa an pellicula,
 an vero lens opaca. *c*
 115. 116

quomodo deponenda. *c* 102
 de illa lis inter Heister.
 & Vvoolh quomodo com-
 ponenda. *c* 110
Catoptica quid. *e* 125
Cava vena an ramos ab
 intestinis recipiat. *a* 206
b 225
 ejus sinus. *a* 343
 capacitas. *a* 344
 valvulae tricuspidales.
a 357
 pulsus ratio ad contractio-
 nem auriculae. *a* 364
 motus a morte superstes.
ibid.
 constrictio ope fibrarum
 transversarum. *ibid.*
 distributio per hepar.
b 240 241
Cauda equina. *b* 83
Causa proxima unde cognos-
 catur. *a* 1
Cellulosa fabrica. *a* 165 166
 212 213 *b* 160 222 441
 443 444
Centrum ovale cerebri. *b* 79
Cephalopharyngaeus musculus.
a 133
Cerato glossi musculi. *a* 128
Ceratostaphylinus musculus.
a 126
Cerebellum. *b* 8. 81
 ejus arteriae. *c* 335
 falx. *b* 81 155
 tentoria. *b* 78 155
 processus s. vermes. *b* 81
 a cerebro diversitas. *c* 331
 333
 fibrae cum cerebri fibris
 commistae. *b* 93
Cerebrum quid. *b* 78
 ejus incrementum. *b* 98
 pondus. *b* 9
 humanum an brutino ma-
 jus. *ibid.* *c* 323 333
 an magnitudo ejus pro-
 ratione ingenii & forti-
 tudinis varia. *ibid.*
 cur absque musculus &
 pinguedine. *b* 153
 cur ossibus munitum. *ib.*
 an moveatur. *a* 519 531
b 9. 10
 qualem accipiat sangui-
 nem. *a* 526 527 *b* 158
 ejus sanguis an saepius cir-
 culationem perficiat.
b 159
 laesi phaenomena. *b* 120
 381

- 381 390. c 297 298 328 334
 ejus absentia, & quando
 roterabilis. *b* 133
 an ex illo partes embryo-
 nis. *b* 161
 fecernitur in illo liqui-
 dum nerveum. *b* 97 99
 ejus arteriarum conjun-
 ctiones. *a* 523 532
 fabrica secundum Malpi-
 ghium. *b* 68
 ejus commissuræ. *b* 80
 corpus callosum. *b* 79
Cerebri cortex. *b* 68
 ratio positionis & molis.
b 89
 ratio figuræ. *ibid.*
 ejus crassities. *b* 73
 substantia an glandulosa.
b 69 72
 est vasculosa. *b* 4. 5
 an rubrum contineat san-
 guinem. *b* 5. 6. 75 153
 an venas habeat. *b* 10 75
 an inter ultima ejus vasa
 & medullarium fibra-
 rum initia folliculi sint.
b 73
 in quibusdam cerebri par-
 tibus interne hæreat.
b 74
 ejus parte laesa cur non
 lædantur functiones.
a 532
Cerebri gyri. *b* 4
 lobi. *b* 78
Cerebri medullæ. *b* 78
 continua cortici. *b* 73
 a cortice distincta est.
b 6. 85 88
 ejus vasa rubra. *b* 86
 fibræ: illarum exiguitas
 & figura. *b* 78 88 89
 non sunt coeae. *b* 57 99
Cerebri sanguis qua velocitate
 percatotidem cerebrum
 adeat. *a* 527
 valvula magna. *b* 81
 — vapor. *b* 98 149 152 155
 an ex glandulis. *b* 150
 quomodo resorbeatur. *b*
 151
 — vasa lymphatica. *b* 152
 venarum. *b* 144 153
 cur distinctæ ab arteriis
 incedant. *b* 153
 — ventriculi: eorum usus. *b*
 90
 non sunt clausi. *ibid.*
 majores. *ibid.*
- tertius. *b* 80 91
 quartus. *b* 91
 hujus communicatio cum
 medulla spinali. *b*
 384
Cervicalis descendens muscu-
 lus. *d* 72
Cerumen aurium. *c* 190 191
Chemicæ scholæ placita de
 sanguine. *a* 511 513
Chiron botanicus. *a* 14
Chirurgia: ejus ortus. *a* 7
Choleochus ductus. *a* 224 242
b 246
 illo obstructo quales in
 infantibus faeces. *a*
 234
Cholera euid. *f* 145 146
Chondroglossus musculus. *a* 90
Chondropharyngæus musculus.
a 136
Chordarum vires. *b* 377
Chorion tunica fetus. *e* 141 142
 quomodo per eam sanguis
 viam sibi facere possit.
e 143
 ejus vasa villosa. *e* 124
 ejus pars placentam am-
 biens. *e* 142
Choroidea tunica oculi. *c* 90 92
Choroideus plexus. *b* 90 534
Chylificatio quid. *a* 268
 ejus varia systemata. *a*
 267 273
Chylopoæa viscera quaenam.
b 186
 illorum ab aliis diversi-
 tas. *a* 258
Chylus: ejus natura. *a* 325 326
 ei admiscetur lymphæ. *a*
 322
 & saliva. *a* 262
 in ductu thoracico velo-
 citer movetur. *a* 321
 ex diverso alimento an
 differat. *a* 183 489
 quibus locis resorbeatur.
a 261
 an effervescentiare sorbitio-
 nis causa. *ibid.*
 an venas meseraicas su-
 beat. *a* 264 268
 ejus propulsio in vasa la-
 ctæa. *a* 259
 figura. *a* 313 316 325
 d faecatio. *a* 321
 mutatio in glandulis me-
 senterii. *a* 304 305
 & in pulmone. *a* 414 436
 453 458
- in somno in tenuiores li-
 quores mutatur. *c* 312
Cibus: cur manducandus *a* 106
 maceratio in ventriculo.
a 162
 an in ventriculo ferment-
 tescant. *a* 149 159 162
 186
 acefiant. *a* 149 186
 alcalescant. *a* 251
 rancescant. *ibid.*
 illorum mutatio in glutin-
 osam materiem. *a* 152
 color in ore & ventri-
 culo. *a* 180
 reliquæ an concoctionis
 causa. *a* 199
 cibi quomodo tollant fir-
 mem. *ibid.*
 illorum mutatio in inte-
 stinis. *a* 217 219 220
 an volatiles fiant in in-
 testinis. *a* 219
 illorum mora in intestinis
a 221
 novorum necessitas. *b* 528
 ab illis abstinencia arcet
 somnum. *c* 298 296
 ciborum absurdorum adpe-
 titus in gravidis exem-
 pla & unde hoc. *e* 281
 282
Cilis eorumque usus. *c* 63
Cilivis ligamenta eorumque
 motus. *c* 96 58
Circulatio humorum: quotuplex
 sit. *b* 522
 ejus effectus in vasa. *b*
 528 531 554
 æquabilior in somno ac
 in vigilia. *c* 305
Circulatio sanguinis. *a* 351
b 3
 ex mente veterum. *a* 330
 365
 historia inventæ circula-
 tionis. *a* 366
 per vasa coronaria cordis.
a 359
 duplex in mesenterio &
 intestinis. *b* 225
 qualis in somno. *c* 285
 286 288 305 313
 quo tempore totus sanguis
 per cor moveatur. *b*
 552
Cisterna lumbaris. *a* 306
 vis diaphragmatis & aor-
 tæ in eam. *a* 316
Claviculæ: quibusnam anima-
 libus

libus datae & cur. *b* 169
d 54
Cnidiorum medicina qualis fuerit. *a* 14
Coccygis offis motus. *d* 131
Cocleae auris. *c* 223 224
 quid ad auditum faciat. *c* 225 227
Coccum intestinum. *a* 223 278
 ejus in fetu habitus. *e* 185
 appendix vermiformis. *a* 279
Colicae ad fectionis causa. *f* 148
Coliaca arteria. *a* 153 203
b 184 193
Cohaesionis ratio. *b* 515 516
Colica arteria. *a* 203
 vena. *a* 204. *b* 215 216
Colica biliosa Sydenhami *b* 257
Colicae inflationes in gravidis unde. *e* 280
Collectio materiae morbosae quid. *f* 123
Collum, ejus conversio quibus musculus fiat. *d* 131
Colon intestinum. *a* 223 284
 ejus ligamenta. *a* 283
 valvulae conniventes. *ib.*
 fibrae musculares. *a* 285
 adpendices omentosae. *a* 286
Color quid. *c* 126
 illorum varietas. *c* 127
 128
Colostrum quid. *e* 219
Conceptus quid. *e* 62
 ubi nam fiat. *e* 107 108 261
 quo tempore fiat. *e* 104
 128
 absque viri consuetudine impossibilis in femina humana. *e* 257
 in quibusdam animalibus absque coitu fit. *c* 258
 an illi locus certus assignari queat. *e* 261
 de ejus causa duplex est opinio. *ibid.*
 fieri potest magno fetu in utero haerente. *e* 274
 illum non impedit pefarium in utero haerens. *ibid.*
Concha auris externa. *c* 186
 interna. *c* 211
Corrosionis causae. *a* 148 162
Consonantium litterarum descriptio, divisio & formatio. *d* 115 118

I N D E X.

Constantinus Africanus Arabes interpretatur Salerni. *a* 26
Constrictor pharyngis medius. *a* 136
 inferior. *a* 136
Contagiosus morbus quis. *f* 62
Contusio quid. *f* 40
Cor, ejus fabrica, vis, actio. *a* 384
 ejus situs, figura & regiones. *a* 388 390
 potentia motrix. *a* 403
 407 463 464 478
 diastole naturalis cordis. *a* 406
 fibrae musculares. *a* 395
 396
 an sit verus musculus. *a* 401
 vis an ad venas perveniat. *a* 455 *b* 64
 ejus superficies interna. *a* 399
 ejus ostia ambientes tendines. *a* 395
 pinguedo *a* 392
 a maceratione mutatio. *b* 375
 liberum est nec pressum. *a* 384 389
 an reliquo corpore calidius. *a* 375
 ejus actio an voluntaria. *d* 82
 quare contractum sibi causa fit insequentis relationis & contra. *a* 398
 car non in centro gravitatis corporis positum sit. *a* 388
 quo tempore magnitudinem perfectam attingat. *b* 535
 interejus & pulmonis actionem an constans rhythmus. *d* 83 84
 an in illo glandulae. *a* 379
 vermes in eo reperti. *a* 406
 ejus vulnera. *b* 133
 fatigati & morientis phaenomena. *a* 363 365
 ordo repletionis & depletionis ventriculorum, auricularum & sinuum cordis. *a* 362 363
 an brevius fiat in systole. *a* 401
 ejus systole an violenta. *a* 402

ejus proclivitas ad motum. *a* 402 406
 quo tempore primum in fetu adpareat. *e* 271
 mutatio paulatina in embryone. *e* 252 271
Cordis motus in somno auctur. *c* 306
 qualis in senio. *b* 541
 post mortem superstes. *d* 87
 cessat ligatis nervis octavi paris. *a* 405
 alterni ratio. *b* 405 407
c 336 338
Cordis ventriculi an simul repleantur. *a* 362 363
 illorum capacitas. *a* 344
 400 407 451
 sinister & septum ad illud solum pertinent. *a* 400
Cordis vasa propria. *a* 391
 595 455 482 485
 - - vasa lymphatica. *b* 370
 nervi. *a* 398
 nervi motorii a cerebello. *c* 334
Coracohyoideus musculus. *a* 135
Cornea tunica oculi. *c* 88 154
 ejus figura. *c* 135
 focus. *c* 136
 efficacia in refringenda luce. *c* 135
Coronaria vasa cordis, vid. Cordis vasa propria.
 - - arteria ventriculi. *a* 154
 - - venae ventriculi. *a* 155 *b* 214
Corpus humanum quomodo struatur. *e* 250 254
 an ab anima aut plastica aliqua potentia. *ibid.*
 an ex materiae feminis muliebri & virilis. *e* 260
 an ex femine iconem modo expressam induente. *e* 250 254
 an evolutione primi staminis paulatina. *ibid.*
 corporis partes in utero paulatim aliam formam induunt. *e* 252
 duplex est machina. *c* 281
 ejus structurae ratio. *b* 500
 504
 quomodo explicanda. *f* 5
 an totum vasculosam *a* 471
 ejus

I N D E X.

ejus flexilitas unde pendat. *b* 139 140
 quantum veteris materiei decedat ei. *b* 527
 ejus status. *b* 541
 mutatio in senibus. *b* 541 542
 erectio quomodo fiat. *d* 129
 ejus partes quaedam an inutiles. *a* 256
 quaedam destructae renascuntur. *b* 544 547
 siccae coalescunt. *b* 502
 majores ex minoribus quomodo componantur. *b* 500 509
 continuo destruantur. *b* 504
 maxime ex fluidis constant. *b* 509 510
 solidae ex fluidis fiunt. *b* 512 514
 Corpus callosum cerebri. *b* 79
 Corpora striata. *ibid.*
 Corroso quid. *f* 41
 Corrugator musculus frontis & superciliarum. *c* 64
 Costae, earum fabrica. *d* 44 49
 motus. *d* 50 52
 motus in inspiratione. *d* 35 37
 qua ratione thoracem dilatant. *d* 56
 illarum articulatio cum sterno cur cartilaginea. *d* 58
 qua ratione a musculus extra sua intervalla positis moveri queant. *d* 70
 quo tempore in fetu adpareant. *e* 272
 Costochoideus musculus. *a* 136
 Cervoepi merita in faucium musculos. *a* 123
 Crampus. *b* 417 430. *f* 40 119
 Cranii diploe. *b* 164
 sulci. *b* 165
 suturae. *ibid.*
 Cricocarytaenoides musculi posteriori & laterales. *a* 416
 417
 Cricoidea cartilago. *a* 417 *d* 105
 Cricopharyngaeus musculus. *a* 136
 Cremaster musculus. *d* 162 163
 Croci vis interna. *c* 293
 Cruditas quid. *f* 183
 Cresas medicus Cnidianus. *a* 14
 Curtus quid. *d* 138

Cuis: ejus functio. *b* 439
 descriptio. *b* 445 446
 humor unctuosus & glandulae. *b* 456 458 459
 glandularum valvulae. *b* 466 492
 Cystica arteria. *b* 239
 vena. *b* 214
 Cysticus ductus. *b* 246
 ejus & hepatici conjunctio. *b* 252

D

Dartos ejusque ligamentum. *d* 160 161
 Deferens vas seminis. *d* 175
 Deglutitio. *a* 121 137
 ejus ratio difficilis. *a* 142
 Delirii exempla & causae. *c* 268 269 270
 Deltoides musculus. *b* 358 425
 Dentes. *a* 86 87
 illorum officatio. *a* 86
 Depressor labii superioris proprius. *a* 88
 superciliarum. *c* 63
 Deuteropariticus morbus. *f* 59
 Diabetes. *b* 300 *f* 110 115
 laeDeus. *b* 330
 Διαβρωσις quid. *f* 26
 Diacaer qualis lactenti praescribenda. *e* 230
 Διαυρσις quid. *f* 26
 Διαπιδυσις quid. *ibid.*
 Diaphragma. *a* 175 *b* 182
 ejus vis in oesophagum. *a* 141
 vasa. *b* 177. 181 *d* 61
 foramen pro vena Cava. *b* 241
 ejus nervi. *d* 60
 est organon inspirationis. *d* 42
 motus in inspiratione. *d* 39. 41
 an organon expirationis. *d* 67
 ejus pressio in thoracis cavum. *d* 16. 25
 Διασπορα quid. *f* 145
 Diarrhoeae & dysenteriae differentia. *f* 149
 cruenta a mercurio. *f* 49
 Diarboes in inflammatoria quid. *f* 114
 Digestionis systema Helmontianum. *a* 157. 269

385
 Dilaceratio quid. *f* 41
 Dilator posticus urethrae *d* 228. 235
 Dilatores musculi narium. *a* 125
 Divos. *f* 178
 Dioptrica quid. *c* 125
 Dissorsio quid. *f* 35
 Diuresica medicamenta. *b* 332
 333
 Dorsales glandulae. *a* 140
 Douglassii merita in faucium musculos. *a* 124
 Ductus arteriosus inter arter. pulm. & aortam. *e* 113
 ejus valvulae. *e* 174
 sanguinis per illum via in fetu. *e* 172. 174
 quomodo claudatur. *e* 233 235
 & quando *e* 236. 237
 Ductus venosus: ejus situs in hepate. *b* 233. *e* 161
 ratio ad venam umbilicalem & portarum finium. *ibid.*
 quantum sanguinis ex vena umbilicali ad caveam ferat. *e* 162
 quando claudatur. *e* 240
 cur claudatur. *e* 242
 — rellis Hgimorianus. *d* 172
 173. 185
 Duodenum intestinum. *a* 214
 223 224
 glandulae. *a* 224
 Duodena arteria. *a* 203
 venae. *a* 204
 Dura mater. *b* 164
 ejus adhaesio. *a* 530
 motus. *a* 529
 medullam spinalem ambit. *b* 83
 ejus processus. *b* 155
 propago. *b* 166
 arteriae. *a* 524
b 164
 hae an sanguinem in sinus deponant. *a* 525
 Duvern-y quid circa auditum praestiterit. *c* 233

E

Ebrietatis tres gradus. *c* 314
 Ebrofi cur dormiant. *ib.*
 Ebullo an in corde fiat. *a* 377
 Euxymosis. *f* 32. 36
 Esser.

356
Eff. vescentia an in corde fiat. a 378
Elevator propius labii superioris. a 88
 labii inferioris. *ibid.*
 communis labiorum. *ib.*
Empedocles medicus Agrigentinus. a 14
Emphraxis. f 28 48
Euporisma. f 58
Eupurostomus. f 179
Emulgentes arteriae: earum descriptio. b 280
 rami & distributio per renes. *ibid.*
 earum continuas in fistulas urinarias. b 283
 mensura. b 280. 281
 quantum sanguinis admittant. b 280
 in rene membranam extimam deponunt. *ibid.*
 — venae: earum descriptio. *ibid.*
 spermaticas venas odunt. b 281
 ramus pro adipe renali. b. 278
 ramus ad tenera succenturiatum. b 280
 valvulae. b 281
 continuas sunt arteriis emulgentibus. b 282
 communicant cum lumbalibus & ramo splenico. b 281
 mensura. *ibid.*
Encephali arteriae duorum generum sunt. a 514
 humor venosus. b 142
Encephalosis. f 32
Enterocele quid d 159 f 36
Entero-omphalo-cele. f 37
Epidaurium templum historis medicis repletum. a 16
Epidermis. b 461 466
 ejus origo. b 462
 an continetur in ventriculo & intestina. a 195
Epididymis. d 173 175 182
Epigastrica arteria. a 153. e 39
 ejus anastomosis cum mammaria. e 39
Epiglottis: a 128. 132
 a 415. 417
 ejus cryptae mucosae. 415
 glandulae. a 132. d 106

I N D E X:

ligamenta. d 97
 an vocis organon. d 98
Epilepsia. f 177
Epiphyses. b 422
Epiplocele quid. d 159 f 97
Epiploicae venae. b 216
Epiplo-omphalo-cele. f 37
Epithelium Ruyschii. a 152
 195 b 469
Erectio corporis quomodo fiat. d 129
Erectores musculi penis. d 244
Erythroides tunica. d 163
Ethmoidae cellulae. c 28
Ethmoidaeum os c 36
 an aliquid ad nares deponat. c 36. 50
Eventus non praevisi quomodo medicinae fundamenta jecerint. a 15
Evigilationis causae & phaenomena. c 288. 289
Eunuchi quid in coitu valeant. d 186. 202
Eustachii tabulae. d 139
 merita in faucium musculos. a 123
 organo auditus. c 233
Excretoria vasa. a 336
Exhalatio in pulmone. a 448
Exostosis quid. f 32
Exfoliatio. f 41
Exspiracionis causae. d 67 69
 maximae aestimatio. a 430
 cur actio ultima in respiratione. d 87
Exrensis quid. d 130

F

propellantur. a 277
 illarum factor. a 282
 putrescentia. a 285
 color unde. a 290
 durities quid denotet. a 292. b 487
 illarum & urinae excretionis simultanea unde. a 295
 in partu ex utero egestae quid significant. e 185 243
 illarum nimius factor quomodo corrigendus f 181
 Faeces fetus. vid. Meconium.
Factor ubinam reperiat in corpore. f 180
 quid significet. *ibid.*
 quomodo corrigendus. *ib.*
Falciiformis processus durae matris. b 155
Fallopianae: ejus merita in faucium musculos. a 123
 & in aurem. c 234
Fames quid. a 160
 a dolore differt. a 188
 ejus usus. *ibid.*
 causae. a 189
 quomodo tollatur. a 190
 an ad sentus referri debeat. c 264
Fascia lata femoris. b 417
Faucium cavea. a 124. 128
 arcus. a 124. 133
 cryptae mucosae. a 123 124
 constrictor: isthmi faucium. a 125
 auctores qui musculos faucium descriperunt. a 123
Febris ardens: ab illa convalescentibus omnis eibus falsus & cur. f 172
Fecundatio quid sit. e 267
 absque viro fieri nequit. e 257
Felles vesicula: ejus figura, nexus & situs. b 250
 a quam causa emulgeatur. a 228
 ejus membranae. *ibid.*
 b 251
 vasa. b 251. 265
 capacitas. b 251
 cervix rugosa. b 251
 quandonam plena. b 252
 anglandulas habeat. b 259
 Femina

I N D E X.

Femina in quibus conveniat cum mare. *d* 139
 ejus differentia a mare respectu claviculae & thoracis. *b* 78 & 6
 coecygis. *d* 131
 pelvis. *e* 4
 vesicae. *e* 6
 vasorum ac quantitatis sanguinis. *e* 7 8
 status incrementi. *e* 9
 cur minus procrea viro. *ib.*
 thoracem ante gestationem arctiorem, post partum autem laxiorem habet. *ibid.*
Femorum ossis articulatio cum acetabulo, motus & morbi. *d* 133. 136
 virilium & muliebrium ratio ad scapulas respectu distantiae. *e* 5
 tumores in gravidis unde. *e* 281
Fenestra ovalis. *c* 216
 ejus membrana unde cum membrana tympani aequabiliter tendatur. *c* 209
 rotundo. *c* 216
Fermentatio in quo conveniat cum putrefactione. *a* 150
 num in ventriculo fiat. *a* 115
 num in sanguine. *a* 379
 an sit causa secretionis. *b* 53. 55
Fervidus. *a* 27
Fetus quando nam ad placentam per funiculum adfigatur. *e* 130
 quam primum sit vitalis in utero. *e* 247. 248
 Fetus in tuba reperti. *e* 71. 72
 in abdomine. *e* 90. 91. 99
 in ovario. *e* 90
 ejus viscera abdominalia primis diebus propendent. *e* 253
 forma an in utero mutabilis. *e* 261. 267
 ejus cor agit. *e* 164
 vagitus uterinus. *e* 156
 an ante nonum mensem ita perfectus edatur, ut supervivere queat. *e* 247
 ejus in utero mortui signa. *e* 273

os in utero hiat. *e* 183
 an nervosa matre habeat. *e* 162
 ejus membranae unde oriuntur. *e* 267
 ejus involucrium sive membrana *media*. *e* 196
 facies in partu quonam spectet. *e* 198
 post nonum mensem editus an legitimus. *e* 248
 249
 ex funiculo pendens, placenta in utero relicta vivit. *e* 240
 capitis ejus magnitudo. *e* 197
 ejus partium ad se invicem ratio. *e* 185
 fetus femina quinto mense in utero adparet masculus. *d* 139
 quo tempore in utero formari incipiat. *e* 209
 quomodo urinam excernat post partum. *e* 243. 245
 Fetus inversio in utero quando fiat. *e* 197
 interdum matri similis, interdum patri & unde hoc. *e* 245. 247
 ejus membra & viscera quo ordine prodeant. *e* 269. 272
 quando primum moveat artus in utero. *e* 245
 eo velocior increfcit quo tenerior est & origini propior. *e* 121. 122
 quomodo uterum distendat. *b* 535
 an in utero respiret. *e* 156. 157
 exclusus ex utero cui primum respiret. *e* 231
 in membranis integris, ex matre exentus, & sub aquis merfus non perit & cur. *e* 236 240
 cur alvum non deponat in utero. *e* 272
 ejus morbi variis a matre. *e* 139
 ejus ratio ad ovum. *e* 131
 ejus partes paulatim aliam formam induunt in utero. *c* 252 253
 cur mortua matre in utero vivat. *e* 282
 secum a morte matris

editorum exempla. *e* 367
 195
 de ejus incremento paulatino observationes. *e* 112. 113
 an rubrum sanguinem a matre accipiat. *e* 135
 ejus faeces, vid. Meconium: foramen ovale cordis, vid. Foramen ovale.
 ejus ventriculus & interstina liquore & caseosis strigentis plena. *e* 180
 ejus materia nutritia, in utero praeparata hujusque viae ad ovi cavum. *e* 175 178
 quibus viis nutrimentum accipiat. *e* 135
 an per os alatur. *e* 179
 184
 ejus nutritio per cutem suam. *e* 267
 cur & sanguine & liquore amni nutritur. *e* 181
 eius nutrimentum vario tempore varium. *e* 268
 vasa lactea chylo repleta sunt. *e* 181
 an deglutire possit. *e* 182
 183
 in utero fugit. *e* 179
 an proprias mammas in utero fugat. *e* 226
 totus turget mucos. *e* 185
 ejus cutis proprio mucos oblitus est. *e* 178
 vitiosi an ex culpa matris mutati. *e* 262 264
 ejus in utero somnus perpetuus & cur. *e* 321
Fetuum ossibus fractis & membris mutilis natorum historiae. *e* 265 266
 capite amputato collo cruento natorum historiae. *e* 266
 plurimum simul in utero contentorum exempla. *e* 276. 277
 ovis inclusorum exempla. *e* 109. 110
 inaequali perfectione editorum exempla. *e* 275
 276
 abdomine aperto natorum exempla. *e* 253
 vive-

- vivorum pro mortuis ha-
bitorum & in utero la-
marorum exempla. e
273
plurimum simul in utero
contentorum placentae
& funes non communi-
cant. e 276 279
concretorum historiae &
unde hoc. e 280
ore in pervio natorū exem-
pla. e 138 182
*Fibra prima in fetu cujus na-
turae. b 518*
qua ratione in animali pri-
mum formata sit, expli-
catu difficile est. *ibid.*
quomodo crescat & inflau-
retur. b 518. 520
simplex an in ventriculo
resolvi possit. a 180. 181
ejus elementum unicum
nullum morbum pati-
tur. f 17
ejus clementia conjuncta
pat uatur morbos a ne-
xu pendentes. *ibid.*
maxime morbi. *ibid.*
fibra distracta an robustior
fiat. b 518
eo robustior quo magis
composita est. b 536
538. 540
fibrae muscularis circula-
ris contractio. a 167
muscularis minima maxi-
mo musculo similis est.
b 358. 360
de fibra musculari vid. pl.
sub voce *Muscularis fibra.*
Firmatio corporis quomodo fiat.
d 130
Fissura quid. f 41
quomodo fiat. f 40
*Fistula lacrimalis, vide Lacru-
malis fistula.*
Fletus natura. d 126
*Flexibilitas in C. H. unde pen-
deat. b 501*
non impedit cohaesione.
b 501
eo maior est, quo tenuio-
res partes. *ibid.*
ejus in C. H. necessitas. *ib.*
Flexile quidnam dicatur. ibid.
Flexio corporis quid. d. 130
fit in primis ubi glyngly-
mi sunt. *ibid.*
differentia a mobilitate in
omnes partes. *ibid.*
- I N D E X.
- Fluida: ex illis quomodo fiant*
solida. b 517
Fluiditas liquidorum quomodo
in corpore conservetur.
a 437. 443 490
nimia corpori nocet &
quid. f 114
corrigitur densatio sangui-
ne per motum solido-
rum. f 212. 319
cum vita magna conjuncta
macilentiam, cum de-
bilitate hydropem fa-
cit. f 212
Fluxio materiae morbosae quid.
f 122
Foetus. a 27
*Folliculi quorundam anima-
lium olidissimorum. d 234*
*Funiculi in phthisi & haemop-
toe conveniunt. f 352*
Foramen ovale: ejus in fetu
descriptio. e 165. 167
sanguinis per illud in fe-
tu iter. e 163 169
quaenam sanguinis portio
ad illud veniat. e 163
quomodo in fetu post res-
pirationem claudatur.
e 233. 236
quandonam claudatur. e
236 238
an ii quibus foramen ova-
le apertum, sub aquis
perdurare possint. e 239
*Formulae medicae olim tem-
plis erant inscriptae.*
a 16
Fornix cerebri. b 79
ejus cura. b 80
*Fortuitus casus medicinae fun-
damentum. a 15*
Fossa Sylvii in cerebro. b 78
Fractura quid. f 41
Fristio, vid. Adtritus.
*Frigus somnum inducit letha-
lem & cur. c 295*
Frontis corrugator musculus.
c 64
*Frontales sinus: illorum des-
criptio & usus. c 27*
illis destituti olfactu ca-
rent. *ibid. f 171*
Frontales musculi. c 63
*Fumus an per asperam arte-
riam ex pulmone ex-
pellatur. a 448*
Functio corporis quid. f 6
animalis. f 9
- naturalis. f 8
publica f 6
privata. *ibid.*
vitalis. *ibid.*
vitalis an in dormiente
validior c 286
*Funiculus umbilicalis vid. Um-
bilicalis funiculus.*
- G
- Galenus. a 22*
propriam vitam expo-
nit. *ibid.*
ejus aetas. *ibid.*
systema. a 22. 23
quid boni quid mali aiti
medicae adolerit. a 24
ejus libri in latinum tran-
slati saeculo XIII a 26
ab Aldo editur. *ibid.*
*Galenicorum placita de sangui-
ne. a 520*
Gastrica superior arteria. a 154
sinistra vena. a 155
gastricae glandulae. a 140
Gastroscica vena. b 215 217
Castroepiploicae arteriae. a 155
156
venae. a 155. 204 b 216
*Gemelli, illorum causa quae-
nam. e 277*
duplicem placentam ha-
bent. e 276 279
in duobus amniis conti-
nentur, raro in uno e
279
exempla gemellorum, quo-
rum alter in utero pe-
riit, alter vitali partu
editus est. e 274 277
inaequali perfectione edi-
torum exempla. e 275
concretorum historiae &
unde hoc. e 280
Genalis glandula. a 106
*Genalium muscutorum actio in
manducatione. a 89*
*Generatio, quid mas ad eam fa-
cit, quid femina. 231*
e 245 255
ejus tempus quibusdam
animalibus definitum
est. e 69
aequivoca num detur. c
257
animalium triplex est. f
120
Genio.

I N D E X.

- Genioglossi* musculi. *a* 89
Geniohyoideus musculus. *a* 129
Geniohyaryngeus musculus. *a* 89. 134
Genitales partes quo tempore in tetu adpareant. *e* 271
 illarum calor & inflammatio coitus tempore. *e* 100. 164
 morbi a coitu cum femina menstruata oriri possunt. *e* 259
 nervi. *d* 219
 vasa lymphatica. *ibid.*
 vasa sanguifera. *d* 214. 221
Glandula, ejus diversa fabrica. *b* 17
 definitio. *b* 17. 19
 species variae. *ibid.*
 varia arteriarum in illis distributio hujusque ratio. *b* 23. 24
 Keilii Michelotti, Pitcarnii & Peyerii quidnam sit. *b* 34
glandulosa quid. *b* 17
 ejus exempla. *b* 17. 39
 qualem discernat materiam. *b* 34. 39
simplex quid. *b* 17
 illarum exempla. *b* 17. 39
 fabrica. *b* 39
 conglobata differt. *b* 17
conglobata quid. *ibid.*
 ejus descriptio. *b* 18
 illarum exempla. *ibid.*
 illarum membrana exterior. *ibid.*
 membrana interior. *ibid.*
 fabrica muscularis. *ibid.*
 an ex meris fiat vasis. *b* 20
 arterias multas, membranas externas deponentes recipit. *b* 20
 an sanguis ruber ad illius interiora deferatur. *b* 21
 illius venae. *ibid.*
 quantam nervorum copiam accipiant & cur. *ibid.*
 conglomerata quid. *b* 17
 ejus fabrica. *b* 55. 58
 de haelis inter Malpighii & Ruysehium. *b* 18
Glandulae Haverfii. *b* 31. 61
 Peyerii. *a* 206. 207
 qua ratione emulgeantur. *a* 207
 sebaceae. *b* 39
Glandulae ad latera cartilagineum guttali. *a* 132
Glandulosa lymphae san detur. *b* 50
 cancro obnoxia est, & cur. *b* 21
Glands penis quomodo oriatur. *d* 205
 quandonam tumeat. *d* 222
 resecta, renata est & unde hoc. *d* 205
 cur in lue venerea interdum reliquo pene illaesa delabatur. *d* 206
 ejus papillae & moribus novus. *d* 210. 211
Glaucosus unde cognoscatur. *c* 115
 quando adfit. *ibid.*
Glossopalatinus musculus. *a* 129
Glossopharyngeus musculus. *a* 234
Glossostaphylinus musculus. *a* 225
Gloria, ejus historia. *a* 128
 419. *d* 103
 amplitudo. *d* 105
 quibus organis claudatur. *a* 133. 135. 419
d 103. 105
 quousque claudi possit. *d* 105
 quibus organis dilatetur. *ibid.*
 musculorum illam claudantium & dilatantium vis. *a* 421
Gluten parteas terreas corporis connectens. *f* 17
Gonorrhoea: ejus diversa sedes. *d* 201. 208. 209
 in illa adfectis quomodo se habeant animalcula spermatica. *d* 193. e 255
Gravidarum morbi varii unde. *e* 280. 282
Gressus quomodo fiat. *d* 137
 quibus velocissimus. *d* 138
Gula, vide *Oesophagus*.
Gustatorii nervi origo. *b* 84
 tertii rami. *b* 107. 108
 partis mediae descriptio. *c* 38. 39
 rami surculi. *c* 13
Gustatrices papillae. *c* 15
 mucos obducuntur in catharri initiis. *f* 172
Gustus objecta. *c* 16
 in quibus linguae partibus fiat. *c* 15
 superstes lingua destructa. *ibid.*
 an fiat in palato & genis. *ibid.*
 frigida angustentur. *e* 116
 perit aere per os solum haufflo. *f* 172
Gutta serena quid. *c* 107
Guttatum cartilagineum glandulae. *a* 132
 H
H *Haemoptoe*: ad eam commendantur fonticuli. *f* 352
Haemorrhagiae renalis historiae, causae & medela. *b* 385
 386
Haemorrhoidalis arteria externa. *d* 216
 media. *d* *ibid.*
Haemorrhoidalis vena externa. *a* 294
 interna. *b* 215
Haemorrhoides: quinam illis obnoxii. *a* 292
 cur litteratis familiares. *a* 294
 cur in robustis frequentes. *a* 293 *f* 107
 in gravidis unde. *a* 294
 281
 siccae & fluentes quatenam dicantur. *a* 294
 salutare sunt. *a* 293
 suppressae morbos faciunt. *ibid.*
 eliciuntur per aloetica. *f* 350
 haemorrhoidum periodicum exempla. *e* 35
Harveus an circulationem sanguinis invenerit. *a* 367
 medicinae certa fundamenta jecit. *a* 29. 367
Hemeralopis natura. *f* 165
Helix. *c* 184
Helmontius. *a* 29
 omnem venae sectionem rejicit. *f* 350
Hepar: ejus actio. *b* 232
 descriptio. *b* 332. 334
 pondus. *a* 233
b 194. 232
 ligamenta. *b* 236
 membranae. *ibid.*
 portae. *b* 234
 lobulus spigelii. *d* *ibid.*
 substantia cellulosa vasa
 ejus

- ejus sequitur. *ibid.*
 carnis plus a vena portarum quam a cava habet. *b* 239. 242
 fabrica an glandulosa. *b* 242. 244
 acini morboſi in illo reperi. *b* 56
 quo tempore in fetu adpareat. *e* 272
 cur magnam in fetu. *e* 163
 ejus nervi. *b* 249
 vafa lymphatica. *b* 263
 264
 venae propriae. *b* 264
 morbi. *b* 266. 267. 269.
 an officina sanguinis. *b* 269
 est viſcus chylopoieticum. *b* 271
 ejus ſanguis venoſus abſolvit iter ſanguinis arterioſi, & quomodo huic itineri aptus fiat. *b* 204
 arteriae vatriſ partibus accedentes. *b* 240
 ejus & lienis mala conjuncta ſunt. *b* 267
Hepatica arteria: ejus diſtributio per hepar. *b* 233
 ejus uſus. *b* 262. 269
Hepaticus ductus ſ. porus. *b* 245
Hepatico cyſticus ductus. *b* 261
 262
Hereditarius morbus. *f* 59
Hernia ejuſque variae ſpecies. *f* 35. 38
 illarum in feminis ratio. *e* 22
Hernioſi an ſteriles. *d* 159
Herophylus. *a* 21
Herrzwaffer quidnam dicatur. *a* 156
Heurnius. *a* 27
Higbmerianus teſtis ductus. *d* 172. 180
Hippocrates: an templum Gnidium cremaverit. *a* 15
 citavit ſcholae Cnidiae methodum medendi deque illa librum ſcripſit. *a* 14. 19
 ex tabulis templi Coi ea quae ad viſtus rationem pertinent, exſcripſit. *a* 16
 cui nam philoſophorum ſectae addictus fuerit. *a* 19

I N D E X.

- ejus itinera. *ibid.*
 ex Aefculapii proſapia natus eſt. *ibid.*
 an ſuo ſumtu navem armaverit. *ibid.*
 an corpora humana ſecuerit. *a* 20
 chirurgus fuit inſignis. *ibid.*
 morborum hiftorias optimas ſcripſit. *ibid.*
 an medicinae dogmaticae fundator. *ibid.*
 ejus libros Aldus edidit. *a* 27
 an illi circulatio ſanguinis cognita fuerit. *a* 366
Hippocratica ſecta in Gallia oritur ſaec. XVI. *a* 27
Hirudines: cur & ubi adplicandae. *f* 351
Hollerius. *a* 27
Homo ex ſolo ſemine viriliani produci queat. *e* 257
 ex furtiva venere natus praefertur ex officio genito. *f* 188
Hormini vis ſomnifera. *c* 293
Horrores in gravidis unde. *e* 281
Horus quiſnam fuerit. *a* 11
Humeri offis articulatio cum ſcapula. *d* 132
Humor poſt jejunium ex faucibus adſcendens. *a* 188
 illorum permiſſio. *a* 300
 adtenuatio. *a* 301
 illorum nimia fluiditas & ſpiſſitudo quomodo tollenda. *f* 319. 320
Hybrides ſpeciem propagare nequeunt. *e* 258
Hydatis quid. *b* 173
 in regione uterina frequentes ſunt. *e* 151
Hydrocele quid. *d* 158
 quomodo curanda. *f* 36
Hydrophobiae cura per haecceſſalitos. *f* 310
Hydrops, ejus ſedes non in ſolis vaſis lymphaticis eſt. *b* 173
 interdum a lymphaticis turgentibus, ſcirrhis glandularum & ſteotomate meſenterii. *a* 312
 hydropis abdominis varia ſpecies. *f* 57
 thoraſis. *ibid.*
 uteri. *ibid.*

- ava* & *uro ſarpha*. *b* 444 *f* 57
 a fluiditate nimia humorum cum debilitate cordis conjuncta oritur. *f* 212
 in hydrope venam ſecari jubet Botallus. *f* 349
 quomodo poſt haemorrhagiam oritur. *b* 65
 cur omento ſano non oriatur. *b* 221
Hygieine. *f* 251
Hyoeresopharyngaeus muſculus. *a* 136
Hyopharyngaeus muſculus. *ib.*
Hyothyroideus muſculus. *a* 131
 418
Hypercaerſiſ quando oritur. *f* 52
Hyperoopharyngaeus muſculus. *a* 125 126
Hyperſarcoſiſ quid. *f* 31
 non pendet ab auſtis foſidibus. *f* 312
Hypochoandria um malum an ſemper cum malo lienis conjunctum. *b* 193
 ejus aſſentia quaeſnam. *ib.*
 ejus ſymptomata. *b* 207
 ejus cauſa quomodo a vita litteraria augetur. *b* 432
Hypochoyma quid. *f* 164
Hypogaſtrica arteria. *d* 214
Hypomochlium quid. *b* 420
 illorum ratio in corpore. *b* 422
Hypotheſum noxae in medicina. *a* 273

I

- I. Acotius*. *a* 27
Icterus in omnibus recens natus naſcitur, hujus cauſa & quomodo tollendus. *b* 257
 in illo faeces albae. *ibid.*
 & . *a* 234
Idea diſtinſta unde. *c* 252
 vivida unde. *ibid.*
 una quomodo alteram ad ſinem producat. *c* 256
 257
 illarum convenientia cum ſignis arbitrariis. *c* 265
 267
Idiopſiticus morbus quid. *f* 59
 1810-

- Ἰδιοσυγκρασία* quid. *f* 79 193
 ejus effectus. *f* 252
- Jejuni* intestini limites. *a* 214
 223. 226
- Ilei* intestini limites. *a* 214. 226
 insertio in colon. *a* 277
- Meocolica* arteria. *a* 203
 vena. *b* 216
- Ilei* morbi natura. *f* 149
- Ilisca* arteria. *b* 387
- Imaginatio* prima. *c* 261
 secunda. *c* 262
 haec non emendatur ratiocinio sed motu violento. *c* 268. 269
 tertia. *c* 263
 ejus vitia unde explicanda. *c* 265
 imaginationis vitiosae exempla & causae. *c* 268
- matris an aliquid valeat in mutando fetu in utero. *e* 261
- Incisivus ductus* Stenonianus. *a* 110
Incisivus musculus inferior. *a* 88
 lateralis. *ibid.*
- Incrementum corporis* in longitudinem quomodo fiat. *b* 528. 531
 in adultis cur raram. *b* 519
 eo majus quo animal propius origini. *b* 535
 quando citum, citius sequitur mors. *b* 550
 fetus quare increseat, adultus vero non. *b* 538 541
- Incubatio* ovi in avibus quo tempore absolvatur. *c* 249
- Incudis* structura & nexus. *c* 206
- Incontinentia urinae* quando nam oriatur. *f* 154
- Inedia* quamdiu ferri possit. *b* 506. 528
 arcet somnum. *c* 298. 299
- Infracoelales musculi*. *d* 50 52
- Infundibuli* in cerebro descriptio & usus. *b* 151 152
- Infusio* historia. *a* 368
- Ingesta*: vid. *Cibus & porus*.
- Ingluvies* cur & quibusnam adfit animalibus. *a* 160
 171
- Injectio ceracea* a quibus inventa & exculpta. *a* 342. 466
- optime fit quando viscus replendum in vacuo est. *a* 472
- Innominata glandula oculi*. *c* 72
 ejus ductus. *ibid.*
- Innominatorum ossium foramina* necessitas. *b* 423
- Insomniorum* causa. *c* 315
- Inspiratio vitalis*: ejus caulae. *d* 42. 44
 organa. *d* 60
 phenomena. *d* 35 41
 alternae reiterationis caulae. *d* 69
 in illa thorax & abdomen simul dilatantur. *d* 41
 cur actio prima respirationis. *d* 86
 - *violenta*: ejus musculi. *d* 75
- Institus* naturalis auxilia motorum quaerens duplex. *a* 15
- Intercostales musculi*: illorum actio. *d* 16. 53
 an organa respirationis. *d* 55. 56
 nullos antagonistas habent. *d* 81
 externorum descriptio. *d* 49
 internorum descriptio. *d* 50
 nervi. *d* 60
 vasa. *d* 60.
 - - accessorii. *d* 72
- Intercostalis nervus*. *b* 109 110
- Intercostales arteriae*. *b* 175. 176
 venae. *b* 176
- Intestini*: illorum actio in ingestis. *a* 195
 coalitorum exempla. *a* 210
 contractio ab acri ingestis hujusque usus. *a* 200
 201
 diameter in vivis pene nulla. *a* 217
 divisio. *a* 223
 copia humorum omnium quos intestina recipiunt. *a* 267
humor arteriosus sive *succus intestinalis*. *a* 196
 hujus copia & unde haec aestimanda. *a* 218 263
 inflammatio cur cito letalis. *a* 200
 illorum *juga*, sive *valvulae conniventes* *Kerkringii*. *a* 198
 hatus usus. *a* *ibid.* 209
- Intestina*, eorum *longitudo*. *a* 214
 varia est in variis animalibus & cur. *a* 222
 in fetu longiora sunt. *e* 184
- - eorum *motus peristalticus* nunquam in vivo cessat & post mortem superstes est. *a* 199. 208
 210. 218 *c* 339. 341
 ejus usus. *a* 210. 261. 273
 illum etiam intestina crassa habent. *a* 273. 285
 an diastolicus & systolicus ut in corde. *a* 273
motus antiperistalticus. *a* 210
- - *mucus glandulosus* ejusque usus. *a* 199. 276
- - *nervi*. *a* 206. 207
 an liquidum deponant in intestina. *a* 207
- - *porei* *Ruyfchiani*. *a* 197
- sagacitas* in dignoscendis sibi inimicis unde. *a* 200
sensus acutus unde. *ib.*
- Intestinorum tunica* cellulosa. *a* 197
 extima *a*. glandulosa. *a* 198
musculosa. *a* 203. 209
 hujus fibrae circulares. *a* 208
 longitudinales. *a* 211. 259
 nerveae. *a* 202
 vasculosa. *a* 198
villosa. *a* 196. 200. 202
 hujus papillae. *a* 196
 color. *a* 196
 tunicarum *longitudo*. *a* 197
- - *vasa* innumera accipiunt. *a* 203
 horum distributiones in intestinis. *a* 202. 205
 arteriae. *a* 203. 204
 venae. *a* 204. 205
 arteriarum & venarum *anastomosis*. *a* 205
- - cur non concrecant. *a* 210
 ab illis ad mesenterii venas via libera est. *a* 264
- - *crassa*: illorum vasa lymphatica. *a* 282
 an in illis fiat resorbatio. *ibid.*
- glandulae. *a* 286
 pinguedo. *a* 239
- intestina tenuia*, illorum divisio

visio & limites . a 214
Inventor quifnam dicendus . a 367
Iris oculi, vide *Uvea oculi* .
Ischiadica arteria . d 215
Ischuria quamdiu ferri possit .
 b 322. 336
 ejus symptomata . b 337
 medicamenta quid in illam valeant . b 336
 cur lethalis . b 322 336
 cur saepe lethalis altero rene obstructo . f 152
 saepe cum febre ardente conjuncta est . f 217
 verae & spuriae sedes . f 110
Isthmus Vieuffenii . e 164
Judicium . c 273. 274
Jugulares venae, illarumque rami & valvulae . b 148 149
 minor . *ibid.*

K

Kακοχολία quid . f 15. 47. 79
Κερασι . f 174
Κεραγγεια quid . f 33
Keratopharyngaeus major . a 136

L

Labialis arteria . a 519
Labiorum musculus depressor communis . a 89
 elevator communis . a 88
 orbicularis . a 88
 orbicularis tertius ordo Santorini . a 89
Labii inferioris depressor proprius . a 88
 elevator proprius . *ibid.*
 obliquus . *ibid.*
 productor Santorini . a 89
Labii superioris elevator proprius . a 88
 & alarum nasi levator . *ibid.*
 nasalis . a 89
Labyrinthus venosus Santorini supra prostaticam . d 220 221
Lac: interdum alieno loco effluit . e 212
 vasa illud ad mammas deferentia . *ibid.*

I N D E X.

ejus ad mamam determinatio . e 210. 213
 ex mammis ad sanguinem redire potest . e 216
 in quibusdam valde copiosum est . e 219
 ejus in recenti puerpera praestantia . *ibid.*
 ejus sal essentielle . e 218
 albedo & dulcedo unde . *ibid.*
 oleum . e 219
 an spiritus ardentis der . *ibid.*
 in variis animalibus varium est . e 220
 coquendo depravatur . *ibid.*
 est in gravidarum mammis & cur . e 221
 cur sponte vix effluat, facta vero suctione cum saltu profiliat . e 223
 interdum in virorum mammis continetur, & unde hoc . e 223. 224
 in virginum & feminarum non gravidarum nec puerperarum mammis repertum . e 224 225
 in fetus recens nati mammis unde & cui usui . e 225. 226
 ejus indoles in nutricibus quomodo dijudicanda . e 230
 vario tempore varium est & cur . e 227
 vim assumptorum continet, & infanti communicat . e 227. 229
 aliquot a partu horis optimum est . e 229
 in diu jejunantibus pessimus est . e *ibid.*
 ejus serum: vide *serum lactis* .
Lacrumarum indoles . b 30
 c 73
 origo . *ibid.*
 necessitas . *ibid.*
 stagnatio & coaccervatio in lacu Pettitano . c 74
 via ad nares . c 77
Lacrumalis canalis . c 75
 -- -- *carunculae* descriptio & usus . c 75 f 162
 -- -- *ffluis* quid . f 162
 eius variae species . c 77 78. f 162

curatio methodo Anelliana, Pettitiana, & vulgaris . c 78 79 f 163
 -- -- *saccus* . c 76
Lacrumalia puncta . c 74 76
Lactames menses vix patiuntur . e 223
Lactea vasa, illorum oscula nemo vidit . a 197
 in duodeno numerus . a 226
 inventores . a 260
 descriptio . a 261. 299
 iter per intestinorum tunicas & mesenterii duplicaturam . a 261 299
 in crassis reperiuntur . a 261
 cito evanescunt, in strangulatis vero diu conspicua manent . a 262
 an quaedam animalia illis careant & cur . a 268
 illorum insertio obliqua in intestina . a 297
 coarctatio ope sphincterulorum nerveorum . a 298
 valvulae . a 299
 distinctio in tria genera . a 301
 iter per glandulas mesenterii . a 304
 lacteorum secundi, vel tertii generis descriptio & iter in cisternam . a 308
 lymphae vehendae aequae inserviunt ac chylo . a 326. 327
 illorum meabilitas non perit in diuturna inedia . a 327
Lactiferi ductus mammarum, eorum descriptio . e 214 216
 cum vasis mammarum sanguiferis communicatio . e 215
Lactucae sylvestris vis opii similis . c 293
Lapsus cur facilis in gravidis . e 282
Larynx, ejus descriptio . a 417
 usus . a 414
 mucus . a 415
 ligamenta . d 96. 97
 sinus, sive venticuli . d 96
 figura an in voce edenda mutetur . d 98
 tremit dum sonum edimus . d 99
 in

I N D E X.

- in senio offescit. *d* 99
 ejus nervi. *d* 100
 glandulae. *d* 106
Lassitudo cur a meditatione.
c 271
 somnum facit. *c* 294
Lateralis nasi musculus. *a* 88
Latissimus dorsi musculus. *b*
 417
Lemae oculorum quid & quomodo
 orientur. *c* 75
Lens crystallina oculi. *c* 100
 101. 112
 ejus mutatio paulatina.
c 113
 ejus motus. *c* 96. 98
 capsula. *c* 100. 102
 lamellae. *c* 113
 figura. *c* 114. 136
 pondus specificum. *c* 115
 plena vasis est. *c* 115
 quomodo radios lucidos
 refrangat. *c* 137. 146
Lepra Arabum quid. *b* 174
Leibergi causa. *f* 174
Levatores musculi ani. *a* 289
 costarum. *d* 71
 proflatae. *d* 227
 scapulae. *d* 74
 labiorum, vide *Labiorum*
musculi.
Leucoplegmatia quomodo oria-
 tur. *b* 444
Lien, ejus actio. *b* 191
 situs, hujusque ratio. *b*
 191. 205
 ligamenta. *b* 191
 premitur ab ambientibus
 & cur. *b* 192. 193
 lienis induratum exem-
 pla absque malo hypo-
 chondriaco. *b* 193
 quantum sanguinis trans-
 mittat. *b* 194
 ejus pondus. *ibid.*
 membrana. *ibid.*
 an glandulosus. *b* 195
 196. 201. 202
 an vasculosus. *b* 197
 an secretio in illo fiat. *b*
 198. 202
 emissario destituitur. *b* 204
 ejus vasa lymphatica. *b*
 198
 an usus ejus lympham ex
 sanguine ducere. *ibid.*
 humanus an differat a bru-
 tino. *b* 199
 an cellulosus. *b* 199. 200
 201
 an doleat. *b* 201
 ejus sanguis fluidissimus
 est. *b* 202. 203
 an sanguinem adtenuet.
ibid.
 an vasa propria habeat.
b 204
 uni inservit hepati. *b* 205
 exsecuti phaenomena. *b* 206
 207
 ejus usus falsus. *b* 208. 211
 ejus & hepatis mala con-
 juncta sunt. *b* 258
 ejus nervi. *b* 201
 hi an sanguini spiritus
 adfundant. *b* 202. 203
Lienalis vasa, vide *Splenica art.*
& vena.
Licneriae definitio & causa.
f 148
Lingua, ejus utilitas in man-
 ducando. *a* 90
 fabrica musculosa. *a* 90
 foramen caecum. *a* 108
 glandulae. *a* 108. 118
 an revolvatur in deglu-
 tiendo. *a* 128
 integumenta & papillae.
c 11. 12
 ejus mutatio in morbis
 acutis. *a* 448
 vasa & nervi. *c* 13. 14
Lingualis nervus. *a* 448 *c* 13
 - - arteria. *a* 519. *c* 14
Lipopychia quid. *f* 157
Liporhymia quid. *f* 157
Liquida aequa arcet somnum
 & cur. *c* 298
Liquorum classes diversae. *b*
 43. 44
 cur alii aliis crassiores. *b*
 64. 65
 crassiores quomodo fiant
 tenues. *b* 100
 alibiles facile fibras adse-
 ctant. *b* 519
Listerati cur diuturnis morbis
 obnoxii. *b* 432
Lochia: eorum fluxus. *e* 209
 210
 retentorum mala & cau-
 sae. *e* 209
 largiora sunt in non la-
 ctantibus puerperis &
 contra. *e* 222
Longaevisitas unde pendeat. *f*
 183
 praecipue in homines cadit,
 & in quosnam praecipue. *b*
 322. 349
Longissimus dorsi musculus. *d* 77
Loquela quomodo edatur. *d*
 113. 120
 ejus vitia. *d* 119
 illam surdi edocti sunt &
 quomodo. *d* 117. 119
 musculorum ad eam per-
 tinentium velox motus.
a 102
Lucta quomodo fiat. *d* 138
Lucidi radii, eorum nimis ob-
 lique incidentium mu-
 tationes. *c* 137
 an ex oculo emanent. *c*
 158. 159
 quando reflectantur. *c* 130
 reflexorum anguli. *c* 132
 reflexibilitatis diversitas.
c 132
 refrangibilitatis diversitas.
c 130
 refractorum lex. *c* 134
 & causa. *c* 135
 sunt subtilissimi. *c* 127
 compositi. *c* 127. 128
 an recti. *c* 129
 velocissime moventur.
ibid.
Lumborum tensio in gravidis
 unde. *e* 281
Lutea corpora ovarii, vide *Ova-*
rii lutea corpora.
Lux, ejus proprietates. *c* 125
 origo. *c* 134
 radios quaeversum emit-
 tit. *c* 126
 punctum radians & refle-
 ctens quid. *c* 134
 conf. *Lucidi radii*.
Luxatio quid. *f* 35
Lympha glandulosa. *b* 35
 vasculosa. *b* 37
 an sit acida. *a* 377
 abdominis & artuum infe-
 riorum. *a* 308. 313
Lymphatica vasa. *b* 26. 33. 37
 eorum valvulae. *a* 311
 usus. *b* 198
 ductui thoracico inserta.
a 319
 abdominis & artuum infe-
 riorum. *a* 308. 313
 plerumque per glandulas
 transeunt prius quam
 receptaculum adeant.
b 22
 quomodo administranda.
a 311
b 163

- M**
- Acies** non depascitur id quod musculosum est in corpore. *b* 375
- Malleus** auris: ejus descriptio. *c* 200, 201
articulatio cum incude qualis. *ibid.*
processus longissimi natura. *c* 204
manubrium includitur a duplicatura membranae tympani, hancque & tendere & laxare potest. *c* 200.
ejus. musculi. *c* 201
- Mammæ**, earum descriptio. *c* 204, 217
- Mammæ**, earum descriptio. *c* 213
- illarum & uteri** consensus. *e* 29, 38, 41
in fetu turgent. *e* 186
earum glandula conglomerata. *e* 212
post partum cita repletio. *e* 217
tumor graviditatis signum. *e* 221
nervi. *c* 216
papillæ structura & areola circa hanc. *ibid.*
& ductus lactiferi, vide *Lactiferi ductus*.
- Mammaria** arteria & vena. *e* 38, 39.
- Mammillares** processus ossis temporum. *c* 212
hujus cellulae, & an ad auditum faciant. *ibid.*
cerebri, vide *Olfactorius nervus*.
- Mandragoræ** vis narcotica. *c* 293
- Manducatio**. *a* 81
ejus necessitas. *a* 120, 179
- Manus** utilitas. *b* 169.
structura. *b* 415
- Mas** quid ad generationem faciat. *d* 231
- Massetes**, musculi. *a* 85
- Mater** quid generandæ proli faciat. *e* 247
quid in mutando embryone valeat. *e* 261, 267
hanc ei adscriptam vim non
- explicat anima Stahlîi. *e* 262
- nec communio nervorum. *ibid.*
nec impetus sanguinis materni. *ibid.*
- Maxilla inferior** in fetu duplex, in adulto simplex. *a* 81
motus ejus varius est. *a* 81
ejus articulatio. *a* 82
cartilago interarticularis. *a* 82
quantum a superiori duci possit. *a* 83.
a quibus moveatur musculis. *a* 84.
quantia vi ad superiorem trahatur. *a* 85
- Maxilla superior** an ad os apeririendum conferat. *a* 84.
- Maxillaris interna** arteria. *a* 59
- - glandula externa. *a* 107
interna ejusque arteriæ. *ibid.*
- Meconium**. *e* 184, 185
unde oriatur. *ibid.*
quandonam oriatur. *e* 184
interdum in tenuibus & in ventriculo repertum. *e* 185.
nonnunquam in utero reperitur. *ibid.*
in partu egestum quid significet. *ibid.*
& 243, 272.
ejus color an a bile. *e* 185
ejus stimulus est partus causa. *e* 194, 195, 272
ejus post partum excretio. *e* 272
- Media** membrana fetus. *e* 143.
- Mediastinum**. *a* 389
ejus vasa. *b* 175, 176.
- Medica** praxis quid. *a* 5
medicæ institutiones quid comprehendant. *ibid.*
- Medicamenta**, illorum vires quomodo a Galeno explicatae. *a* 23
divisionis in alterantia & evacuantia fundamentum. *f* 318
- Medicina** naturalis nunquam defuit mortalibus. *a* 11.
artificialis quando & ubi nam orta. *ibid.*
- - ejus facies antiqua apud Chaldaeos. *a* 12
Aegyptios. *a* 13
- Cyrenaeos. *a* 13
Crotoniatos. *a* 14
Graecos. *ibid.*
- - superstitiosa veterum. *a* 17
per sectiones animalium vivorum promota est. *a* 18
dogmatica an ab Hippocrate fundata. *a* 20
primum in systema redacta ab Aretæo Cappadocæ. *a* 21.
Galenica ejusque laudes & vituperia. *a* 21, 24.
Arabum ejusque laudes & vituperia. *a* 25, 26
dogmatica renata saeculo XVI. *a* 27
a chemicis aucta est. *a* 27
ejus facies mutata ab invento sanguinis circulo Harvejano. *a* 29
quaenam ex illa expellenda. *a* 39
num scientia num ars melius vocetur. *a* 40
ejus utilitas & nobilitas. *a* 41
ejus objectum est corpus. *a* 39.
& mors. *ibid.*
- Medicus** prius quam medicinam faciat, inbutus sit idea morbi. *a* 5.
quid addiscere debeat, & quo ordine. *ibid.*
quatenus in mentem agat. *f* 10, 11.
- Meditabundus**, cur sensus externos sobiat. *c* 270.
ei cur *αναίσθησις*. *ibid.*
- Meditatio** cur lassitudinem inducat. *c* 371
- Medulla cerebri**: vid *Cerebrum*.
- - ossium. *b* 32, 166, *b* 171.
- - oblongata. *b* 81, 88.
- - spinalis. *b* 82, 89.
ejus nervi. *b* 111
venae. *b* 147.
laesæ phaenomena. *b* 21
c 329.
cur corticem in medio habeat. *b* 8.
ex ea & cerebro an formantur partes embryonis. *b* 161.
- Melampus** medicus Graecus. *a* 14.
usum hell-bori nigri ab ovibus didicit. *a* 9, 14.
Melamp

I N D E X.

Melicris, f. 57
Membrana ejus structura. b 171
 reticula vasculosa. b 23
 contexturae & minimae mor-
 bi. f. 38
 - - *pituitaria* Schneideri: ejus
 descriptio. a 109
 c 32. 33
 glandulae mucosae. b 38
 c 34
 villi. c 36
 morbi. a 109
Memoria, ejus necessitas. c 258
 a corpore pendet. c 259
 261
Meningea arteria anterior. a
 524
 posterior. b 322
Menstrua, illorum origo & cau-
 sa. e 27 29. 31. 35
 ea augentes & minuentes
 causas. a 29
 eorum tempore uterus tu-
 mer & mulier ad vene-
 rem proclivis est. e 30
 eorum symptomata. e 31
 periodi ratio. e 31. 32.
 34. 36
 prima eruptio varia. e 42
 intervalla varia. *ibid.*
 terminus ultimus. e 35
 45. 46
 vitiorum haemorrhoidalia.
 e 35
 num per uterum, num
 per vaginam effluant.
 e 35. 38
 varia in variis copia. e
 41. 42
 illorum periodi duratio va-
 ria. *ibid.*
 eorum cum morbis qui-
 busdam consensus. e
 42. 45
 viae minus naturales.
 b 198. e 42. 45
 sanguinis menstrui indo-
 les. e 45. 46. 259 260
 cur viri & bruta non pa-
 tiantur. e 47
 interdum mulieres non
 patiuntur quamvis concipiant. e 48
 graviditatis tempore in nu-
 trimentum fetus abeunt.
ibid.
 post conceptionem fluen-
 tia. e 129
 in calidis regionibus in

vagina putrida. e 259
 ratio Mosaicae legis de
 coitu cum menstruata.
ibid.
Menti transversus musculus.
 a 89
Mesenterium, ejus descriptio.
 a 214. 224
 cellulositatis f. substantia
 propria & pinguedo in-
 ter utramque ejus la-
 minam. a 212
 ejus actio in chylum. a
 297
 morbi. a 325
 glandulae. a 303
 hae in fetu majores sunt.
 e 186
Mesenterica arteria superior.
 a 203
 inferior. a 204
Mesentericae venae. a 204. 266
 b 215
 earum via libera ad inte-
 stina. a 242
Mesentericarum venarum
Janguis: ejus indoles.
 a 267
 an chylo permixtus. *ibid.*
 hepate obstructo in arte-
 rias redire potest. b 268
Mesentericus picus nervorum
 maximus. a 206
 inferior. *ibid.*
Mesenterii nervorum usus. a
 306
 illorum vulnera lethalia
 sunt. f 150
Mesochondriacae fibrae. a 418
Metacarpi motus. d 34
Microscopiorum usus in confir-
 mando sanguinis circui-
 tu. a 370
Midus cruentus a dilatatis va-
 sis urinae renalibus. b
 335
Molares glandulae. a 109
Monstrorum concretorum hi-
 storiae & unde hoc. e
 280
Morbus quid. f 10
 eorum historiae magna in-
 dustria veteribus scrip-
 tae sunt. a 17
 cognosci nequit nisi par-
 tium fabrica perspecta.
 d 235
 eorum a matre in fetum
 propagatorum exempla.
 e 139

373
 morbus ejusque causa sunt
 idem & simul. f 75 76
 illum cognoscere quid. f
 12. 14
 praecavere quid. f 273
 in ejus causam quomodo
 inquirendum. f 79
Morbi causa interna & exter-
 na quatenus sint & quid
 laedant. f 77
 remota. *ibid.*
 praedisponens sive πρην-
 γουμένη. f 78
 procatartica. *ibid.*
 proxima, vide *Causa pro-*
xima.
Morgagni merita in faucium
 musculos. a 123
Morientium puerorum ratio ad
 senes. b 505
Mors sine morbo sive senilis.
 b 542
 animalitatis & vitalitatis.
 c 282
 a risu. d 125
Morsus quid. a 81
 canis rabidi cura per ha-
 leces salitos. f 310
Motus in corpore principium
 an anima. b 356. 357
 a musculo est. b 355
 voluntarius perit destru-
 cto cerebro & vitalis des-
 tructo cerebello. b 428
 principium suum in cere-
 bro habet & fit ope li-
 quidi nervei. b 120
 effectus ejus in corpore.
 b 432. 436. 444
 optimus est ante cibum
 non vero post eum. e 316
 in variis corporis partibus
 post mortem superstes
 est & cur. e 340
 muscularis, vid. *Muscu-*
latis motus.
 - - *locomotivus* exponitur. d
 129
 quid ad eum explicandum
 requiratur. d 136
 scriptores de eo. d 139
Mucus: ejus definitio. a 109
 necessitas. a 118 b 38
 quibusnam in partibus re-
 peritur. a 109
 in variis partibus varius
 est. b 38
 recens subtilis est, mora
 vero crassus fit. a 109
 b 31 c 37
 narius 37

navium facile in lemas & topfos concrefcit. c 37
 hujus abfterfio quomodo fiat. c 41
Mulae raro pariunt. e 258
Mundini anarome & Carpi in eam commentarius. a 28
Musculus quid. a 163. 209
 b 353. 366
 ejus actio fmgularis unde cognofcatur. b 427. 428
 an agat vi inflta. b 429
 ejufdem non femper eadem eft actio. b 427
 in minores partes majores fimiles divifionis elt. b 357. 360. 365
 omnis antagoniftam habet. b 379
 hujus antagoniftae actio. b 389
 eft instrumentum morus. b 355
 musculus adeps interpofita elt. b 367
 eorum exilitio. f 40
 falciae. b 417. 418
 puncta fixa. b 357
 repente voluntate flexus induit ftatum contractionis vitalis. b 392.
 eorum involucra. b 366
 369. 424
 rubedo unde. b 375
 omnis elt in ftatu violento. b 387
 nimis diu tenfus, quid & cur pariat. b 430
 eorum vafa languifera. b 369. 370
 lymphatica. b 370. 371
 nervorum ad eos accessio inque illis diftributio. b 363
 nervi interdum ex eis iterum prodeunt. *ibid.*
 tendines, vide *Tendo*.
Musculi vitales cur non quiefcant in fomno. c 323. 331
voluntarii in vigilia femper agentes in fomno quiefcunt. c 304
 horum ftatus naturalis. b 392. 393
 actio pendet a cerebro. b 428
 ex confuetudine agere poffunt. b 393
Musculorum vis unde definia-

I N D E X.

tur. b 407. 412
 quomodo per nervos dari queat. b 412. 414
 quomodo augeatur & dirigitur. b 414. 427
 a cerebro adveniens major elt naturali illorum elatere. b 387
Musculus agens tumor, brevior & durior fit. b 357
 386. 387
 hujus brevitatis explicatio. b 397
 plus trahit partem minus refiftentem. b 387
 non agentis phaenomena & refiftionis caufa. b 387. 388
 — ejus *contractilitas naturalis*. b 376
 differt a vitali. b 387
 — *contractus* succos fuos expellit. b 378
 contracti moles an augeatur. b 390. 391
 actio in interpofita vafa. b 398. 399
Muscularis fibra: ejus defcriptio. b 358
 divifibilitas. b 358. 360
 involucra. b 366. 424. 444
 magnitudo. b 354. 359.
 365
 non elt arteria nec vena. b 360
 nec ex veficulis conpofita. b 361. 363
 an nervus. b 363. 364
 vivi animalis irritata, continuo contrahitur. c 325
 — motus differentia. b 356
 duplex principium. b 382
 quomodo producat. b 379. 381
 non pendet a repletionione valorum languiferorum. b 385
 an fucceffive fiat. b 390
 ejus caufae, proprietates. b 393. 396
 caufa nervis quaerenda. b 396
 praefertim in inaequalibili fpirituum influxu. b 396. 398
 motum faciens fpiritus quid tandem patiat. b 400
 ejus caufae fictitiae. b 401. 404

unde poffit vitam fuperftes. b 429
 ejus effectus in fanguinem. b 431
Myogloffus musculus. a 91. 129
Mylohyoideus musculus. *ibid.*
Mylopharyngaeus musculus. a 134. 416
Myopia: quid fit, ejuſque ratio. c 140. 143 f 166.
 quomodo emendetur. c 144.
ibid.

N

N *Arcoticorum* actio. c 292
Narium fabrica. c 29. 31
 alae. c 35
 figura. c 25. 26
 mobilia musculi. *ibid.*
 vafa. c 32. 33. 36
 periofteum & perichondrium. c 34
 polypus quomodo fiat. c 37
 glandulae mucofae. b 38
 dilatatores musculi. a 124
 mucus. c 34. 36. 37
 conf. *Mucus*.
Nafalis ductus. c 77
 musculus labii fuperioris. a 89
Nares cerebri. b 80
Natura Hippocratis. a 8
 d. 85
Naturxnahe quid dicatur. a 270
Naturalium fex rerum effectus in vites animae. c 250
Naturalis corporis ftatus quid. b 373
Naturales funktiones quanam dicantur. f 8
Nausea: ejus origo, f 146
 in gravidis unde. c 280
Nervi: nervorum capitis originis. b 84
 par primum, vide *Olfactorii nervi*.
 par fecundum, vide *Opticus nervus*.
 par tertium, vide *Oculorum motorius nervus*.
 par quartum, vide *Parbensicus nervus*.
 par quintum, vide *Gustatorius nervus*.
 par fextum five abducens. b 84. c 85
 par

par septimum, vide *Auditorius nervus*.
 par octavum, vide *Vagus nervus*.
 par nonum, vide *Lingualis nervus*.
 par decimum *Villifianum*, vide *Occipitalis nervus*.
Nervi fibras & a cerebro & a cerebello habent. *b* 92
 93. *c* 330
 omnes mire conjunguntur. *c* 197
 an contigant partes solidas C. H. *b* 160. 162
 eorum in musculos introitus & distributio. *b* 363
 364
 ubi agunt molles sunt. *b* 364
 continui sunt medullae, non vero productiones meningum. *b* 86
 involucria a dura & pia matre habent. *b* 113
 114
 quando in muneris sui sedem pervenerunt, involucria iterum deponunt. *b* 115. 116. 117
 352. 365
 disseci convexi fiunt. *b* 115
 eorum propria substantia est medulla mollis. *b* 114
 eorum morbi deuteropathici ubinam sedem habeant. *b* 116
 sensum & motum non percipiunt, nisi liberam continuitatem habeant cum cerebro. *b* 123
 ligati sensum & motum amittunt infra ligaturam, non vero supra eam. *b* 123. 124
 in origine & sine mollissimi sunt. *b* 116
 irritati motus produciunt in musculis, qui ab illis ramos habent. *b* 383
 gangliorum fabrica, usus & quibusnam nervis dati sunt. *b* 114
 nervorum succus, a spiribus diversus, an nutriat. *b* 520
 nervi sunt fasciculi laceratorum nervorum. *b* 111

I N D E X.

eorum vasa. *b* 115
 tunica cellulosa vasa cingens. *ibid.*
 non agunt ut chordae. *b* 122. 128. 428
 laeformum phaenomena. *b* 122. 123. 382. 383. 550
 sunt instrumenta motus ac sensus, & idco quia a liquido perfluuntur. *b* 124. 135
 eorum fibrillae an cavae. *b* 132. 135
 eorum finis quotuplex. *a* 156. *b* 140. 365
 eorum totum systema non ab unico puncto, aut a glandula pituitaria oriuntur. *b* 159
 eorum propago. *b* 160
 papillae, vide *Papillae nervosae*.
Nervorum theoria coloris & lucis. *c* 125
Numeri excedentis vel deficientis morbi organici. *f* 31
Nutritio: ejus necessitas. *b* 505
 diversitas. *b* 506. 533
 partium fluidarum quomodo fiat. *b* 507
 huius & repletionis diversitas. *ibid.*
 fit in vasis. *b* 520. 521.
 in somno major est. *c* 287. 312
 prioris actiones rite se habere subponit. *b* 522
 an fiat ope succi nervici & spiritibus diversi. *b* 520
 fibrarum cellulosarum quomodo fiat. *b* 521
 ejus *mares* subtilissima est. *b* 521. 522
Nutritus materis: ejus natura. *b* 526. 527
 non est chylus. *b* 523
 an serum. *b* 524. 525
 non est aqua. *b* 525
Nutrix: quomodo lactis proprietates in illa investigandae. *c* 230
Nystalopia. *c* 258

○ *Obesitas* quomodo oriatur. *b* 547. 548

B b b

ejus a macilentia differentia & noxae. *b* 548
 6 296
Obesitas venae sectio nocet. *ib.*
 solano ac apoplexiae obnoxii sunt & cur. *c* 538
 obesitatis remedia. *ibid.*
Oblivus musculus abdominalis descendens sive major. *a* 177. *d* 76
 ascendens sive minor. *a* 177. *d* 77
 --- labii inferioris. *a* 83
 --- oculi superioris. *c* 122
 inferioris. *c* 123
 eorum actio simultanea. *ib.*
Oblongata medulla, vide *Medulla oblongata*.
Observationum medicarum divinitas unde. *f* 140
Obturatoria arteria. *d* 217
Occipitalis arteria. *a* 513
 --- *Nervus*: ejus origo & distributio. *b* 111
 an nervi capitis an vero cervicalibus adnumerandus. *ibid.*
 --- *musculus*. *c* 63
Oculus: eorum anguli. *c* 74
 sordes. *c* 75
 cum tubis opticis comparatio. *c* 80
 magnitudo. *ibid.*
 nervi. *c* 83. 86
 pinguedo. *c* 87
 quatenam ejus camera major. *c* 107
 in fetu opacus est. *c* 111
 in infantibus maxime sphaericus est. *c* 121
 eorum structura in variis animalibus varia. *c* 119
 124
 quantum radiorum numerum admittat. *c* 139
 planior cur proxima confusa videat. *ibid.*
 unum tantum videt objectum eodem tempore, quamvis multa simul videre autemet. *c* 147
 eorum suffusio. *f* 164
 quandonam acu medendus. *f* 166
 cur calidus tota facie frigente. *c* 66
 ejus defensio per cilia, supercilia & palpebras. *c* 63. 70
 ejus

ejus irroratio unde & quos
in usus. *c* 71. 73
tunicæ & cavitates. *c* 119
humores. *c* 154
interni inflammatio que-
modo distinguatur ab
inflammatione palpebra-
rum. *f* 165
unius mala cur facile in
alterum transeant. *c* 87
binis oculis cur objecta
singularia videamus. *c*
81
quomodo aperiatur & clau-
datur. *c* 70
Oculi tunica scleroica, vide
scleroica tun. oc.
-- *choroidea*, vide *Choroidea*
tun. oculi.
-- *uvea*, V. *uvea*.
-- *retina*, V. *Retina tun. oc.*
-- *adnata f. conjunctiva. c*
118
ex illa morbi cognoscun-
tur. *c* 119
-- *humor aqueus*: a morte
exhalat. *c* 107
ejus natura. *ibid.*
cito renascitur. *c* 108. 109
ejus fontes. *c* 108. 111
112
fontes non sunt ductus
Nuckianus & Hovia-
nus. *c* 111
ejus usus. *c* 110. 113
quomodo absorbeat. *c*
111
-- *crystallinus*, V. *Lens cry-*
stallina.
Oculi humor vitreus: ejus fa-
brica. *c* 110. 116
tunicæ. *c* 95. 99
vascula. *c* 59. 116. 117
ulus. *c* 117. 146
refractio lucis in eo. *c*
138. 146
-- *musculus brutorum. c* 124
musculi obliqui, V. *Ob-*
liqui oculorum, recti,
V. *Recti oculorum.*
-- pigmentum nigrum ejus-
que usus. *c* 98. 146
-- motorius nervus. *b* 84
c 83
Otogeminarum exempla. e 277
Odor: ejus materies. *c* 40. 41
hujus materiei subtilitas.
c 41
cur vitam instauret. *c* 44
cur vim medicaminis &

I N D E X:

veneni exerceat. *c* 44
46
ejusdem varii effectus. *c*
46
cur interdum diu retinae-
tur. *c* 49
quorundam animalium a
glandulis scroti & pe-
rinaei. *d* 234
augetur ex miscela vario-
rum. *c* 42
OEdema: ejus definitio, cau-
sa & species. *f* 56
in gravidis unde. *e* 281
OEosophagæus musculus. a 176
OEosophagæa arteria. a 139
b 182
OEosophagus: ejus situs. *a* 138
arteriæ. *a* 139
morbi. *a* 139
sensus acutus a papillis
nervis. *a* 138
liquor salivofus. *ibid.*
an hic liquor digestivus
sit. *a* 161
liquor glandulosus. *a* 138
utriusque liquoris copia.
a 262
-- ejus tunica villosa. 138
glandulosa. *a* 139
musculosa. *ibid.*
cellulosa. *a* 140
Oleostatis nimiae ciborum ef-
fectus. f 99
Oleum: in sanguine interdum
observatur. *b* 31
quomodo differat a balla-
mo. *f* 312
Olfactorii nervi: eorum origo
& distributio. *b* 7
c 34
cur processus mammilla-
res dicti. *ibid.*
cavitatem nullam habent.
ibid.
in naribus pulposi sunt.
b 116 *c* 36
ibidemque in membranæ
formam expanduntur.
c 35. 36
sunt veri odoratus nervi.
c 35
Olfactus: ejus organa proxima
videntur esse ossa tur-
binata. *c* 47
ejus objecta. *c* 40. 41
acutissimus est in avibus.
c 48
perit abscisso larynge. *c*
41

non nisi in inspiratione
est. *c* 42
quomodo augeatur. *ibid.*
ejus & gustus adfinitas.
c 43
cur quibusdam acutior.
c 47. 48
Confer *Odor.*
Olivaria corpora Vieussenii. b
82
Omentum: ejus actio. *b* 214
majoris & minoris descrip-
tio. *a* 214. *b* 218
cur ventriculo adnexum.
a 191
ejus oleum. *a* 216
b 220
impedit adtritum. *b* 219
an ductus adiposi in eo.
ibid.
ejus pori. *a* 217
b 220
tenuitas. *b* 219
glandulæ. *b* 221
ejus pinguedo dat mate-
riem bilis. *ibid.*
ejus moles. *b* 223
vasa sanguifera. *b* 219
vasa lymphatica. *b* 221
an resorbeat vaporem ab-
dominis. *b* 220
eo exfecto intestina cum
peritonæo connascun-
tur. *a* 216
ejus pinguedo adtenuata
exhalat. *a* 216
locus, quo illud flatus su-
bit. *ibid.*
inflatum, aerem retinet.
a 217 *b* 219
morbofi & adnati histo-
riæ. *a* 217
plerumque non descendit
infra umbilicum & cur.
b 219
Omohyoideus musculus. a 135
Ophthalmia ab inflammatione
uveæ & iridis. *f* 164
Opiſthotonos quomodo oriatur.
b 389 *f* 179
Opii actio & effectus. e 292
f 173
Optica quid. *c* 125
Opticus nervus: ejus origo &
progressus ad oculi bul-
bum. *b* 83 *c* 80
eorum conjunctio super
sellam turcicam & an
ibi decussentur. *ibid.*
in piscibus quibusdam non
con-

I N D E X.

conjunguntur. e 81
 membranae tres. b 364
 c 103
 arteriae ei circumpositae.
 b 116 c 83
 ejus foramen internum.
 c 81. 82. 103
 arteria in medullae me-
 dio. b 116. c 82. 103:
 hujus arteriae usus. c 82
 ejus fabrica interna. *Ibid.*
 locus ingressus in oculi
 bulbam & hujus ratio.
 c 105. 152
 ejus mutatio in retinam.
 c 103
Orbicularis ossiculum auris.
 c 207
Orbicularis labiorum musculus.
 a 88
 tertius ordo Santorini. a
 89
Orbita oculi: ejus descriptio.
 c 87
 cur ex pluribus ossibus
 composita. *Ibid.*
Orgasmus quid. f 185
Oris caveae diversae. a 123
 125
Orethopnoes quid. f 158
Osficatio: ejus natura. & effe-
 ctus. c 321 d 128 129
Οσχεκκλλη quid. f 36
Οσση, an solvantur in ventri-
 culo? a 182
 quibusnam locis periosteo
 obducantur? b 169
 eorum fabrica. *Ibid.*
 vasa. b 170
 circulus sanguinis in eis.
 b 171
 a morbo emollitorū exem-
 pia. b 378
 eorum inaequalitates unde
 & cur adsint. b 422
 an omnia fuerint cartilagi-
 nea? b 514
 eorum diversus color quid
 denotet. f 180.
 eorum medulla, vide *Me-
 dulla ossium.*
Osficatorum partium mollium
 C. H. historiae hujus-
 que rei ratio. b 434
 436. 542
Ovale foramen, vide *Foramen
 ovale.*
Ovaria: eorum ligamentum.
 c 11
 vasa lymphatica. e 21

via ex eis ad uterum. e
 65. 66
 eorum mutatio ad concep-
 tus tempora. e 69. 71
 eorum descriptio. e 73 75
 eis exfectis perit libido &
 conceptus. e 75
 eorum mobilitas. e 72. 73
 magnitudo. e 73
 fabrica. e 77
 mutatio in vetulis. e 85
 eorum cicatriculae. e 88
 90
 an semen generent. e 97
 98
 -- *oviparorum.* e 92
 -- *Nabothiana.* e 125
Ovariorum corpora lutea. e 77
 81
 an vesiculas tamquam ca-
 lyces comprehendant.
 e 81.
 eorum incrementum & de-
 crementum successivum.
 e 82. 83
 numerus. e 83
Ovula testium muliebrum. e
 75. 77
 illorum magnitudo. e 85
 quomodo ex ovario exeant.
 e 87. 88
 viviparorum & oviparo-
 rum discrimen. e 92 96
 an omnia animalia ex ovo
 generentur. e 93. 96
 quomodo propellantur per
 tubam. e 98.
 ovum totum an de ova-
 rio migrat. *Ibid.*
 in tubis repertorum exem-
 pla. *Ibid.* 107
 an in ovario secudentur.
 e 107
 de utero excussorum hi-
 storiae. e 109
 quomodo de utero excu-
 ti possint. c 111.
 conceptu intus ditatorum
 exempla. e 109. 111
 quo tempore utero adhae-
 reat ovum. e 117. 120
 ovi in utero nondum ra-
 dicabilis nutritio. e 118
 qua ratione utero adhae-
 reat. e 122. 125
 humor inter ovi superfi-
 ciem & uterum. e 122
 oviratio ad fetum. e 131
 ovorum subventaeorum
 a feminis egestorum
 B. b b 2

379
 exempla. e 86. 109
 ovulum verum genitale
 quidnam sit. e 84. 85
Ovi incubari historia. a 100
 incubatio quo tempore ab-
 solvatur. e 249
 ovorum duobus vitellis
 praeditorum exempla &
 unde hoc. e 280
 ex talibus gemelli nascun-
 tur & cur. *Ibid.*
Οζουκκίας natura. f 169

P

P Alatum, quid ad vocem fa-
 ciat. d 103
 ejus glandulae. a 109
 -- ejus *musculus* circumfle-
 xus. a 126
 mollis levator. *Ibid.*
 hic an cum circumflexo
 simul agat? *Ibid.*
Palatina arteria. a 519
Palliariae sanationis exem-
 plum. f 274
Palpebrae, earum descriptio.
Ibid.
 membranae. c 66
 vasa. c 66
 papillae nerveae, harum-
 que usus. c 65. 66
 liquor duplex, hujusque
 usus. c 67
 glandulae & ductus Mei-
 bomiani. c 71. 72.
 cartilagineae sive tarsi. c
 67. 71. 74
 earum paralytis quomodo
 operatione sananda. e
 69
 earum utilitas. c 65. 68
 cur continuo nihsint. c
 68
 illarum adcretio ad ocu-
 lum, vid. *Συμβλεφε-
 ροσις.*
 -- earum *musculus* orbicu-
 laris sive ciliaris. c 69. 70
 superioris elevator. c 68
 inferioris depressor. c 70
Palpitatio cordis, ejusque cau-
 sae. f 155. 156
Pampiniforme corpus valorum
 seminalium. d 164. 167
Panacea quid, & an detur. f
 322
Panureas, nominis ratio. a 245
 veter.

- veteribus notum fuit. *ib.*
 per ductum suum repleti
 potest. *ibid.*
 ejus situs. *a* 244
 substantia qualis. *ibid.*
 pondus. *a* 245. 246
 magnitudo. *a* 245
 vasa sanguifera, lymphatica & nervi. *ibid.*
b 217
 an eo tuto carcat animal.
a 253
 in fetu majus est. *e* 185
 sapor ejus dulcis & blandus est. *a* 246
 in salivatione dolet. *a* 249
Pancreaticus ductus, inventi
 historia. *a* 224. 245
 ejus descriptio. *a* 224. 245
 diameter. *a* 246. 247
 ejus loco in piscibus sunt
 intestinula. *a* 225
 insertio in duodenum. *a*
 225 245. 250
 in quibusdam animalibus
 remota sede a choledoch
 inferitur. *a* 250
 cur plerumque choledoch
 vicinus inferatur. *ib.*
 ductuum duplicium & plurium
 historiae. *a* 225
 duplex in famelico. *a* 190
Pancreatica lymphæ, ejus actio.
a 244. 259
 ejus sapor qualis. *a* 246
 an acida. *a* 247. 248. 249
 an alcalina. *a* 249
 salivæ similis est. *ibid.*
 an effervescat cum bile.
a 250. 251
 ejus virtus diluens. *a*
 251. 252
 circulatio. *a* 252
 qua copia secretatur. *a*
 247
 an famis causa. *a* 189
 in avibus rapacibus videtur
 vice potus esse. *a*
 251
Pandiculario quomodo & cur
 fiat. *d* 128
Panniculus adiposus. *b* 440
 carnosus. *a* 89
b 440. *c* 63
Papilla mammaria, vide *Mammae*.
Papillæ nervæ, earum descriptio.
b 446. 449
 omnes nobilissimæ sunt.
b 116. 117
- Paracelsus*, ejus ætas & locus
 natalis. *a* 27
 novæ sectæ auctor. *ib.*
 famam & opes unde natus
 fuerit. *ibid.*
Paralysis quid. *a* 6. *f* 177
Paraplegia quid. *f* 177
Parasata varicosus, vide *Pampiniforme*
 corpus.
Parotis glandula, ejus situs. *a*
 105
 fabrica. *b* 106
 vasa & nervi. *a* 106
 qualis sanguis ad eam adferatur.
ibid.
 est sedes crifeos malignæ
 in acutis. *a* 107
 glandulæ conglobatæ,
 lympham expellentes,
 parotidis comites. *a* 106
 ductus excretorius, vide
Salivaris ductus Stenonianus.
Partus naturalis quomodo fiat.
e 197
 ovi integri est maxime naturalis.
c 200
 instantis signa. *e* 197
 eum præcedentes nixus
 matris. *e* 199
 ejus tempus quidam legitimum.
e 248
 interdum a morte matris
 fit. *e* 14. 15
 ejus causæ a fetu pendentes.
e 194. 196
 & a matre. *e* 205
Patellæ necessitas. *b* 421
Pater quid ad generandam prolem
 faciat. *e* 245
Pathologiæ definitio & partes.
f 14
Patheticus nervus. *b* 83
c 83
Pelles an subigantur in ventriculo.
a 220
 cibi loco adsumtæ sunt.
ibid.
Pelvis quarta cavitas corporis.
b 308
 ejus differentia in viro & femina.
e 4. 6
 ejus ossa an sursum trahi possint.
d 131
 - - venum, vid. *Renes*.
Penis, ejus ligamentum suspensorium.
d 208
 integumenta. *d* 209
 distortio unde. *d* 216
 vena in ejus dorso. *d* 221
- ejus musculi erectores. *d*
 224
 extenso, erectio quando perfecta.
d 222
 causæ hujus erectionis. *d*
 222. 221
 ejus tensio partialis, sive chorda.
d 211. 212. 222
 ejus glandulæ circa præputium,
 coronam & cervicem glandis hærentes.
d 211
 nervi. *d* 220
 ejus corpora cavernosa & septum
 medium. *d* 212
 213
 arteria corporis cavernosi.
d 220
 corpus hoc cur raro adficiatur
 in morbis venereis. *d* 225
 - - glans, vide *Glans penis*.
Perforans & perforatus musculus,
 fabricæ ratio. *b* 420
 eorum icones ubinam reperiantur?
ibid.
Pericardium, ejus descriptio & nexus.
a 387. 389
 an quibusdam defuerit. *a*
 386
 magnitudinis ratio ad cor.
ibid.
 poti in facie ejus interna.
a 388
 interdum cum corde con-
 nascitur. *a* 388
 cohaesionis cum diaphragmate
 ratio falsa. *ibid.*
 ejus vasa & glandulæ. *a*
 387. *b* 175. 176
 - - ejus liquor, an semper
 adsit. *a* 385
 ejus indoles. *a* 388
 fontes. *ibid.*
 usus. *a* 389
 continuo resorbetur & cur.
a 386
 non resorbis facit hydro-
 pem pericardii. *a* 387
Perinaeæ glandulæ olidae in quibusdam
 animalibus. *d* 224
Pericæstum externum oritur a dura
 matre. *b* 166
 ejus fabrica. *ibid.* *b* 169
 internum. *b* 170
Peristalticus modus intestinorum,
 vide *Intestinorum modus peristalticus*.

<i>Peritonaeum</i> , ejus descriptio. <i>a</i>	<i>Phantasma</i> quid. <i>c</i>	261	ejus nexus cum utero. <i>e</i>	126
<i>a</i>	<i>Pharmacologia</i> Galenica & Chemica quomodo differant.		tubercula. <i>e</i>	127
<i>ibid.</i>	<i>a</i>	52	secedens haemorrhagiam facit. <i>e</i>	138
nexus cum visceribus pelvis. <i>b</i>	<i>Pharyngis</i> descriptio. <i>a</i>	133	in variis animalibus varia est. <i>e</i>	146. 149
cum utero, vagina & ovariiis. <i>c</i>	- - <i>contractores musculi superiores. a</i>	134	in homine plerumque una. <i>e</i>	147
an vasa spermatica extra abdomen comitentur. <i>d</i>	interiores. <i>a</i>	136	ejus figura & magnitudo. <i>e</i>	149
157. 158	medius. <i>ibid.</i>		tota est vasculosa. <i>e</i>	150
<i>Perspirabile Sanctorianum</i> , quidnam sit. <i>b</i>	<i>Pharyngis arteria superior. a</i>	519	an glandulas habeat. <i>e</i>	150
emissionum illud transmittentium numerus. <i>b</i>	<i>Pharyngopalatinus</i> musculus. <i>a</i>	325	kydatides in illa reperitae. <i>e</i>	151. 152
<i>b</i>	<i>Pharyngostaphylinus</i> musculus. <i>a</i>	125	ejus membranae. <i>f</i>	152
tenuitas. <i>b</i>	<i>a</i>	125	qualem sanguinem ad fetum referat. <i>e</i>	156
varia perspirabilis quantitas est, pro varia caliditatis temperie. <i>b</i>	<i>Pbleborome</i> , vide <i>Venae sectio</i> .		an fetus sanguinem, tanquam pulmo mutet. <i>e</i>	156. 158
& pro varia ingestorum indole. <i>b</i>	<i>Phlegmonodes. f</i>	56	quomodo extrahenda. <i>e</i>	203
eius subtilitas. <i>b</i>	<i>Phlyctenus. b</i>	174	adhaerens an extrahenda. <i>e</i>	205
ratio optima ad sanitatem. <i>d</i>	<i>Phœtus</i> quisnam fuerit. <i>a</i>	11	quomodo comparata quando plures fetus simul adsunt. <i>e</i>	276. 279
ex quam materia oritur. <i>b</i>	<i>Phosphorus</i> qua ratione paratur. <i>b</i>	334	venarum origo. <i>e</i>	58
usus & effectus. <i>b</i>	<i>Phœnicus nervus. d</i>	61	vasa lymphatica. <i>e</i>	52
<i>Perspiratio sanctoriana</i> quid sit. <i>b</i>	<i>Phibis</i> quid. <i>f</i>	34	ex ejus arteriis sanguis redit in venas matris. <i>e</i>	57. 268
differt ab exhalatione inorganica. <i>ibid.</i>	sudor in illa unde. <i>a</i>	453	vasorum involucra. <i>e</i>	58
a vapore & sudore. <i>b</i>	<i>b</i>	492	<i>Plethora</i> quid. <i>f</i>	46. 79
Hippocrati & Galeno nota fuit. <i>b</i>	ad eam commendantur fonticuli. <i>f</i>	349	quomodo oriatur. <i>f</i>	46
a Sanctorio ad calculum redacta est. <i>b</i>	<i>Physiologiae finis. f</i>	5	quo tempore oriatur. <i>f</i>	113
fit in omni corporis superficie. <i>ibid.</i>	<i>Pia mater</i> quidnam dicatur. <i>a</i>	524	ab Helmontio negatur. <i>f</i>	46
causae illam juvantes. <i>b</i>	ejus descriptio. <i>b</i>	5	ad vasa & ad vires quid. <i>f</i>	46
481. 487. 489. 491	medullam spinalem comitatur. <i>b</i>	82	facile morbus fit. <i>f</i>	46. 251
apurgationibus & aliis excretionibus nimis impeditur. <i>b</i>	<i>Pica</i> in gravidis unde. <i>e</i>	281	a truncatione artuum oritur. <i>f</i>	46. 113
cur diu & statim a pastu minima. <i>b</i>	ejus exempla. <i>e</i>	282	<i>Pleuritis</i> quid. <i>a</i>	6
qualis in somno. <i>c</i>	<i>Pietreus. a</i>	27	ejus sedes, & sputi in pleuriticis via. <i>b</i>	180
317	<i>Pilorum</i> historia. <i>b</i>	449. 451	ejus causa, frigida sanguini ingesta. <i>a</i>	15
tempore matutino major est. <i>c</i>	<i>Liq. os. xerom. f</i>	37	<i>Plexus venosi</i> circa partes genitales. <i>d</i>	221
per insomnia augetur. <i>c</i>	<i>Pinealis glandula. b</i>	80. 158	<i>Plica polonica. b</i>	453
315	an origo & finis nervorum in illa? <i>b</i>	358	<i>Pneumostoele</i> quid. <i>f</i>	36
<i>Pes</i> , illorum tumor in sedentibus unde. <i>c</i>	saepe morbosa est & lapillis repleta. <i>ibid.</i>		<i>Pneumato-omphalocele</i> quid. <i>f</i>	37
stupores in gravidis. <i>e</i>	<i>Pinguisudo</i> recens fluida est. <i>b</i>	32	<i>Podagricorum</i> faeces. <i>a</i>	234
- - hippocampi. <i>b</i>	confer <i>Adeps</i> .		<i>Polypus</i> illi in mortuis frequenter reperitur & unde hoc. <i>a</i>	406. b
<i>Petrosum os</i> , vide <i>Temporum ossa</i> .	<i>Pindaginosae bursae</i> tendinibus subpositae. <i>b</i>	424	303	
<i>Petopharyngeus</i> musculus. <i>a</i>	<i>Pisuita</i> quid. <i>f</i>	116	in	
133. 134	insipida. <i>ibid.</i>			
<i>Phantasia</i> , vide <i>Imaginatio</i> .	acida. <i>f</i>	117		
	falsa. <i>ibid.</i>			
	vitrea. <i>ibid.</i>			
	<i>Pituitoria glandula. b</i>	151		
	- membranae Schneideri, vide <i>Membrana pituitaria</i> .			
	<i>Placenta uterina</i> : unde oriatur. <i>e</i>	145		
	quando oriatur ejusque incrementa. <i>e</i>	122. 124		

in vivis quomodo oriantur. *ibid.*
Polypus narium quomodo fiat. *c* 38
 - *animal aquaticum*: ejus historia. *c* 253
Pondus proprio corpore gravius cur elevari nequeat. *b* 419
Pons Varolii. *b* 81
Pororum materies. *b* 30
Portae hepatis, vide: *Hepar*.
Parscarum vena: nominis ratio. *b* 232. 234
 ejus descriptio. *b* 214
 217. 234. 237
 ratio ad cavam, & arterias socias. *b* 214. 240
 ejus natura arteriosa. *b* 238. 243. 249
 anastomoses variae. *b* 248. 249
 membrana. *b* 238
 - ejus sinus. *b* 233
 hujus similitudo cum corde. *b* 263
 necessitas. *b* 235
Potus antiquissimus, fuit aqua dein vinum & cerevisia. *a* 64. 74. 76
 potus tenuis non mutat ingenium. *a* 67
 optimus est aqua pura. *f* 236.
Poussi Indostanorum ejusque effectus. *c* 272
Praecipitatio an faciat chylum. *a* 271
Praepitium: ejus descriptio. *d* 210
 castitatis indicium. *ibid.*
 cur rescandum in fevridis regionibus. *c* 260
Presbyopia quid. *f* 167
 ejus ratio. *c* 140. 143
Productor labii inferioris Santorini. *a* 89
Prostata glandula: nomen. *d* 200. 201
 numerus. *d* 200
 descriptio. *d* 201
 folliculi & ductus excretorii. *d* 201
 membranae. *d* 227
 levator musculus. *ibid.*
 in eis saepe gonorrhoeae sedes est. *d* 201
 - earum liquoris descriptio & usus. *d* 202
 an primum fetus alimen-

I N D E X.

tum. *d* 203 e 264 269
 saepe actione reddendi loci aut deponendae alvi exprimitur. *d* 201
 quibus instrumentis exprimitur. *d* 227
 etiam in eunuchis profuit. *d* 202
Protuberantia anularis. *b* 82
Pruritus quomodo oriatur. *e* 7
Psalloides corpus Galeni quidnam sit. *b* 80.
Psalterium Vieussenii in cerebro. *ibid.*
Pterygoidei musculi externi. *a* 132
 interni. *a* 132
Pterygoideus nervus. *b* 106
Pterygopharyngaeus musculus. *a* 133
Pubis ossa an in partu diducantur. *d* 131
Pudenda arteria communis. *d* 215
 externa. *d* 216
Pulmo: dexter latior est, sinister longior. *a* 420
 eorum fabrica. *a* 421. 422
 ab aere admisso mutatio. *a* 422. 423.
 magnitudo. *a* 423
 an in pulmone fiat secretio. *a* 425. 436
 qua vi dilatatur. *a* 430
 omnes corporis humores perfecte miscet. *a* 438
 pulmonum exhalatio. *b* 476
 sanguis proprius. *a* 455
 naturalis in contractionem nisus unde. *d* 11. 13
 16. 19
 eorum structura musculosa. *d* 13
 in vacuo dilatatio. *d* 14. 15
 compressio in vacuo. *d* 18-19
 dilatationis causae. *d* 15
 18
 cur repleantur eo aere contra quem nituntur. *d* 17
 inter eos & pleuram nullus est aer. *d* 19. 24
 26. 32
 membrana externa an perforata poris. *d* 20
 saepe pleurae cohaerent. *d* 24
 an ubi vis pleurae contrahitur. *d* 26
 inflati plenarie evacuati

nequeunt. *d* 27
 eorum actio tota est in mutatione vasorum aereorum. *d* 32
 an vi infinita moveantur. *d* 34
 eorum motus an a corde. *d* 35
 qua vi ab aere premanetur. *d* 43
 quiescentium effectus. *d* 62
 inter eorum & cordis actionem an constans rhythmus. *d* 82. 84
 pulmonum actionis laesae effectus. *f* 152
 eorum aer non est in aequilibrio cum aere externo. *d* 25
 eorum aerea vasa quae nam sint. *d* 10
 pulmonum vase omni momento figuram & actionem mutant. *d* 79. 80.
 horum mutatio in inspiratione. *a* 429
 in expiratione. *a* 431
 pulmones omnes vasorum series habent. *a* 342
 aluntur ab arteria bronchiali. *a* 455
 quanta sanguinis copia, & qua velocitate, per cor trajiciatur. *a* 456
 457
 quantum sanguinis simul coarceant. *a* 457
 quantum sanguinis intravivus respiracionis stadium transmittant. *d* 64.
 - eorum vasa lymphatica. *a* 425
 - - - nervi. *a* 426.
Pulmones fetus quantum sanguinis admittant. *e* 169.
 174.
 minores & plus compacti sunt: quam in adulto. *c* 169. 232.
 eorum gravitas specifica. *c* 159. 232.
 in aqua fundum petunt. *e* 169. 231.
 mutatio a. respiracione. *e* 231. 236
 quo tempore adpareant in fetu. *c* 272
Pulmonalis arteria, ortus ex corde.

- corde & iter ad pulmones . . . 425
 ejus ratio ad aortam, venam pulmonalem & Cavam in adulto . . . 343
 ratio ad aortam in fetu . . . 342. e 171
 ratio ramorum ad se invicem . . . 425
 ejus anastomosis cum vena pulmonali . . . 445
 valvulae semilunares . . . 360
 - vena. ejus distributio in pulmonibus . . . 426
 ejus situs . . . 343
 valvulae mitrales . . . 356
Pulsus, quid sit . . . 483
 quoniam primus eo ut signo usus fuerit . *ibid.*
 doctrinae de pulsibus necesse sitas . *ibid.*
 quibusnam locis maxime sensilis sit . . . 480
 quantum sanguinis quietet pulsus ex corde expellat . . . 407
 quor fieri intra datum tempus . . . 402
 quot fieri intra unius respirationis stadium . . . 70. 82
 eorum numerus in febre . . . 82
 pulsus nec in binis hominibus, nec in eodem homine semper idem est . . . 484 d 82. f 229
 velocior est in minoribus animalibus, lentior in majoribus . . . 402
 macilenti hominis cur fortior pulsu obesi . . . 480
 debilis in obesius minus mali portendit . . . 227
 qualis in somno sit . . . 285
 in venis cur naturaliter nullus, interdum vero praeter naturam . . . 479
 in pluribus locis simul explorandus est . . . 227
 quinam bonus, quinam malus? . . . 228
 fortis quid indicet . . . 226
 post debilem bonus est, debilis post fortem malus . . . 229
 durus quid . . . 227
- hic interdum a vitio arteriae est . *ibid.*
 Magnus quid notet . . . 483
 plenus quid? . *ibid.*
 hic potest magnus & parvus esse . *ibid.*
 eum nonnulli refutant . *Celer* quid? . *ibid.*
 Mollis in inflammatoriis bonus est, excepta peripneumonia, & cur . . . 227
 frequens quid . . . 483
 quid notet . . . 227
 rarus & tardus quid . . . 483
 rarus quid indicet . . . 227
 intermittens quale sit signum . . . 156. 228
 aequalis quid sit & quid notet . . . 483
 turbatus non semper malominis est . . . 229
 myurus & ferratus quid . . . 228
 capizans & dicrotus quid . . . 229
Pulsifica vis arteriae quid? . . . 479
Punctus quid . . . 40
Pupilla oculi quid sit . . . 91
 ejus motus dilatatorius & constrictorius . . . 92. 94. 138. 140. 156
 copiae radiorum pupillae ratio ad corneae radiorum copiam . . . 136
 noctu videntium animalium pupilla quomodo sit constructa . . . 140
Pustulae quid sint earumque species variae . . . 57
 Putredo quid? . . . 150
Pylorus, ejus anulus . . . 168
 sinus, sive antrum . *ibid.*
Pyramidales musculi abdominis . . . 178. b 315
Pyramidale corpus spermaticum, vide *Pempiniforme corpus*.
Pyramidalia corpora cerebri . . . 82
- Q**
Qualitas quid sit? . . . 179
Quadratus musculus lumborum . . . 77
Quadrigenorum exempla . . . 276
- Quies* nimia fibras musculares motui ineptas reddit . . . 102
 quomodo sanguinem crassum faciat . . . 103
 producit concreciones calcuolas . . . 227
Quinquegenorum exempla . . . 276
- R**
Radii lucidi, vide *Lucidi radii*.
 - - sonori, vide *Sonus*.
Ratiocinium, c . . . 274
Rectus musculus abdominis: ejus descriptio & actio . . . 179. d 67
Recti musculi oculorum . . . 120
Rectum intestinum: quomodo se a colo distinguat . . . 223
 ejus situs & nexus . . . 287
 valvulae . . . *ibid.*
 fibrae longitudinales & circulares . . . *ibid.*
 motus retrogradus . . . 287
 lacunae mucifluae . . . 290
 pinguitudo . . . *ibid.*
 vasa . . . 204
 prolapsus . . . 38
Sphincter, vide *Sphincter ani*.
Recurrentis nervus . . . 108 d 100
 ejus integritas ad vocem requiritur . . . 123
 d . . . 99. 100
 cur longinquo, retrogrado itinere laryngem adeat . . . 100
 eo ligato mors successit . *ibid.*
Resectio subitanea a cibis assumptis oritur . . . 115
Remedia, vide *Medicamenta*.
Renes, in omnibus animalibus reperiuntur . . . 276
 eorum situs, figura, nexus . . . *ibid.*
 nunquam omnibus notis conveniunt . . . 279 300
 non continentur in cavea abdominis . . . 276
 materia ex iis effusa inter lumbos ac peritoneum colligitur . . . 278
 eorum

eorum fascia adiposa, si-
ve membrana externa. *b* 278
huius fasciae vasa. *ibid.*
pinguedinisque in ea na-
tura & usus. *ibid.*
renum interiora an pin-
guedinem habeant. *ib.*
exulceratorum exempla. *ibid.*
eorum sectio per dorsum
administrata est. *ibid.*
eorum motus ab adjacen-
tibus, huiusque usus. *b* 277
sinister in homine altior
plerumque, & magis an-
terior ac brevior est dex-
tero. *ibid.*
renum membranae. *b* 282
eorum partis interioris,
plevini contingentis de-
scriptio. *b* 284
corpora pyramidalia. *b* 284, 286
nervi. *b* 285
adultorum differentia e re-
nibus fetus. *ibid.* 286
corpufcula glandulosa Mal-
pighii. *b* 286
glomeres vasculorum. *b* 287
renes an duplici modo uri-
nam secernant. *b* 288
eorum vasa lymphatica. *b* 288
renalium vasorum anasto-
moses. *b* 282, 289, 294
venarum renalium sanguis
crassissimus est. *b* 289
ratio structurae. *b* 295, 299
cur solum lotium per il-
los excernatur. *b* 295
an fetum expurgent. *b* 288
omnes humores tenuiores
urina transmittunt. *b* 299
crassiora in sanitate non
transmittunt. *b* 331, 332
an aliquid faciant ad se-
men. *b* 341
Renum pelvis. *b* 290
Renalia vasa sanguifera, vi-
de Emulgentes arteriae
& venae.
Renalis calculus nascitur ces-
santibus motionibus cor-
poris. *b* 277, 304

I N D E X.

cur frequentius in rene
sinistro quam destro. *b* 277
ejus generationem quomo-
do adeps renalis adju-
vet. *b* 279
ad figuram pelvis inter-
dum fingitur. *b* 289
pelvim replentium & in
medio perforatorum ex-
empla. *b* 303
totius renis continuus in
obelo repertus est. *ib.*
ejus materies est in ipsa
urina. *ibid.*
potus tepidus an disponat
ad calculum. *b* 304
generatur in pelvi non in
cortice renis. *b* 331
varii varios habent colo-
res. *b* 304
ejus prophylaxis. *ibid.*
Renis succenturiati, eorum situs
& nexus. *b* 279
fabrica. *b* 301
nunquam desunt. *b* 279
301
an sanguini venarum emul-
gentium fluiditatem re-
stituant. *b* 279, 301
eorum arteriae & venae.
b 280
nervi. *ibid.*
habitus in fetu. *b* 301
eorum usus. *ibid.*
an ductus ex eis ad testes
vel ovaria descendat.
b 302, *d* 184
Resistentia vasorum sanguinis,
aeris, pulmonis, &c.
quam sanguini ex aor-
ta adveniendi opponunt.
a 472, 478
Respiratio: quid sit? d 100
quatuor habet periodos. *ib.*
est actio partim vitalis,
partim animalis. *d* 10
cur perennet absque ad-
jumento mentis, diffi-
cilis quaestio est. *ibid.*
ratio alternae perennitatis
quae in respiratione est.
d 65, 66
ea cohibita homines se
ipsos interimere possunt.
a 416, *b* 10, *d* 9
ejus ex cachinno mutatae
exemplum. *ibid.*
cur difficilis in montibus.
a 432

num absque pulmonum
motu possibilis. *a* 452
qualis in somno. *c* 286
ejus multiplicia organa.
d 11
ejus explicatio cur diffi-
cilis. *ibid.*
non fit per vires pulmo-
nis. *d* 34
ea cessante sanguis desinit
per pulmones & cor mo-
veri. *d* 62, 64, *f* 158
concentus inter respiratio-
nem & pulsum. *d* 63
82, 84
respirationi cuilibet quot
pulsus respondeant. *d* 70
82
absque ea quamdiu vive-
re possimus. *d* 64, 84
cujuslibet stadium quo
tempore abolvatur. *d* 70
hoc stadium in paucissi-
mis aequale est. *f* 235
vir maxime abdomine res-
pirat, femina thorace
& cur. *b* 78
femina citius respirat vi-
ro. *ibid.*
respiratio eo major quo
major est resistentia in
pulmone. *d* 85
respiratio asthmaticorum,
peripneumonicorum &c.
maxime violenta est. *ib.*
ejus actio prima cur sit
inspiratio. *d* 86
ex ea quomodo medicus
praefagia sumere possit.
f 235
ea ut signo in primis Hip-
pocrates usus est. *f* 232
facilis & difficilis quid no-
tet. *ibid.*
dolens quale signum. *ibid.*
magna & parva. *ibid.*
fortis tempore criseos bo-
num signum est. *f* 235
lenta cur in sanis. *d* 86
lenta absque molestia &
desipientia bonum si-
gnum est. *f* 233
celeris quomodo oriatur.
ibid.
in suprema parte thoracis
exercitata, sive *merco-*
rica quid designet. *f* 234
frigida quid sit & quale
signum. *ibid.*
fervida

S

fervida quid significet :
ibid.
 Conf. *Inspiratio & Exspiratio*.
Respiratio violenta : ejus modus & organa. *d* 70. 78.
 ejus muscoli an fortiores musculis vitalis respirationis. *d* 79
 - fetus prima quomodo oritur, ejusque effectus.
e 231
Reticulare corpus Malpighianum : ejus descriptio. *b* 448
 an vasis praeditum. *b* 449
c 5
Retina tunica oculi : ejus ortus ex medulla nervi optici, situs & lamellae. *c* 103
 fibrae radiatae. *c* 104
 vasa sanguitera & lymphatica. *c* 104. 105
 in ea objecta pinguntur.
c 148
 ejus morbi. *f* 167
Rheumatismus a somno in gramine madido, nocturno tempore. *a* 6
Rhodia schola medica. *a* 15
Richter [Ge. Gorti.] de morte sine morbo laudatur.
b 545
Rigiditas nimia partium solidarum qua ratione optime tollatur. *f* 312
Rinopitiae exempla. *f* 168
Risus est attributum homini proprium. *d* 133
 moderatoris & vehementioris diversitas. *ibid.*
 ejus natura & organa. *d* 134. 135
 cur fere in tussim desinat.
d 36
 ejus a tussi differentia. *d* 124. 126
Roboris magni in corpore exempli & causae. *b* 425
 robur musculi eo majus, quo plures fibrae inter se coalescunt. *b* 426.
 541
Ros in cava abdominis, vide *Abdominis vapor*.
Rustus natura & causae. *f* 147
Rufi pilulae haemorrhoides eliciunt. *f* 350

Sacra lateralis arteria. *d* 215
Sacrolumbalis musculus. *d* 76
Sal : non agit nisi solutus.
a 114
 in corpore unde. *a* 246
 marinus non mutatur in corpore. *ibid.*
a 489
Soliva, ejus & lymphae differentia. *a* 106
 non ejusdem est ingenii.
a 110
 ad ignem avolat. *a* 111
 sani hominis insipida est. in morbosis varii saporis. *ibid.*
 spumam agit. *ibid.*
 ex sanguine puro seceratur. *a* 106. 111
 quando copiosior. *a* 111
 quando acris. *ibid.*
 vi detergente gaudet. *ib.*
 an fermentum. *ib.* & 115
 noxae ex ejus nimia excretionem. *a* 115. 116
f 105
 analysis chemica. *a* 113
 a musculis exprimitur. *a* 114
 cibis adfunditur eo loco ubi primum solvuntur. *ibid.*
 mutat cibos in naturam corporis. *a* 114
 miscet oleosa cum aquosis. *ibid.*
 mutat saporem. *a* 115
 excitat motum intestinum. *ibid.*
 cibos reddit sapidos. *a* 116
 ejus necessitas. *ibid.*
 circulatione depuratur. *ib.*
 quantitas ejus in corpore. *a* 116. 161
 copiosissima est in fetu.
e 185
 an expuatur in salivatione & in crisi morborum.
a 117
 juvat concoctionem. *a* 161. 169
 an famis causa. *a* 189
Salivialis ductus Nucquamus. *a* 110

- - *Coschovizianus*. *a* 110
 116
 - - *Stenonianus* : ejus descriptio. *a* 105
 inventi historia. *a* 106
 ejus ostium. *ibid.*
 qua ratione salivam excernat. *ibid.*
 relectus non coalescit. *a* 107
 - - *Ubsarvonianus*. *ibid.*
 ejus emissaria. *a* 10
 qua ratione salivam excernat. *ibid.*
 calculi in eo nascentes. *ibid.*
Salivatio, quomodo corpus ante eam praeparandum.
f 233
 quomodo sedetur. *ibid.*
Salpingopharyngaeus musculus.
a 133
Salvus quomodo fiat. *d* 138
Sanatio, quidnam proprie id nomen mereatur. *f* 218
Sanitas : quid sit. *f* 8. 10. 251
 ejus varii sunt gradus. *f* 188
Sanctoriana perspiratio, vide *Perspiratio*.
Sanguis : quidnam dicatur. *a* 500
 ejus recrementa an per alvum deponantur. *a* 290
 non in solis arteriis & venis reperitur. *a* 337
 nullibi stagnat extra vasa. *ibid.*
 fere omnis ex arteria incisa velocissime effluit.
a 351
 ejus velocitas. *a* 465. 469
 474. 476. 478
 eum Cava superior ex variis locis recipit. *a* 371
 an omnis per aurem cor ingrediatur. *a* 372
 sinuum & auricularum cordis, quomodo ejus coagulatio impediatur. *ib.*
 sanguinis cor ingressi phaenomena. *a* 372. 380
 ejus ab alcalinis, acidis & alcohole mutatio.
a 374
 nec acidus nec alcalinus est in corpore. *ibid.*
 ejus odor qualis. *a* 375. 501
 frigidus qua ratione gravior sit calido. *a* 505
 cum

cum impetu expellitur ex
 reflecto mucrone cordis.
 a 375
 an in ipso sanguine sit
 causa cur ex corde ex-
 pellatur a 380
 quantum ejus unico pul-
 su ex corde exeat. a 407
 qua ratione compingatur,
 & densior fiat. a 427
 429. 487
 in pulmonibus ad secre-
 tiones quaslibet aptus
 fit. a 458
 cur ejus particulae conti-
 nuo in latera vasorum
 impingant. a 427
 etiam is sanguis, qui per
 axin aortae fluit, in-
 pingit. a 485
 vorticosa gyratio particu-
 larum unde oriatur. a
 427
 globosa natura sanguinis
 quomodo & ubi nascatur.
 a 427. 433. 488
 an sanguis rarior intra va-
 sa, an vero in frigido
 aere? a 428
 an aer sanguinem in va-
 sis oscillatorio motu suc-
 cutiat. a 443
 in pulmone eadem opera
 & fluidior & densior fit.
 a 434
 nec condensatio haec fluidi-
 tati repugnat. *ibid.*
 fluiditatis duplex causa est.
 a 458
 sanguinis in vena pulmo-
 nali diversitas ab arteri-
 aequae sanguine ratione co-
 loris, & fluiditatis. a
 438
 ejus ruber color unde &
 ubinam nascatur. a 428
 380. 449. 451. 491
 an refrigerer in pulmo-
 nibus. a 433. 448
 an in pulmone incalescat.
 a 437. 438
 ejus dilutio a liquore ve-
 narum serosarum & flava-
 varum. b 62
 a spiritibus & liquore inha-
 lente *ibid.*
 dilutionis necessitas an e-
 quam sanguis in arte-
 riam pulmonalem ve-
 niat. b 63

I N D E X.

sanguis in animalibus duo-
 bus cordis ventriculis
 praeditis calet, in reli-
 quis friget, a 438
 cur aeri in pulmone ex-
 pnnatur. a 448. 451
 in vena pulmonali spume-
 scit & cur. a 454
 sanguinis ex corde dextro
 in sinistrum via. a 456
 an velocius per pulmones
 traiciatur. *ibid.*
 quanta ejus copia in cor-
 pore sit. a 457
 quantum in arterias coro-
 narias cordis impellatur.
 a 485
 ex diverso alimento cur
 idem. a 489
 quomodo vasculis omni-
 bus accommodetur. a
 492
 quomodo in coagulum fiat.
 a 494
 velocitas varia in variis
 vasibus. a 497
 venosus in abdomine tar-
 dius fluit. a 265
 diversitas in renacitate mo-
 tus. a 500. 504. 505
 an fibrosus. a 501
 ejus analysi chemica. *ib.*
 511
 ejus elementa per ignem
 chemicorum non inno-
 tescent. *ibid.*
 sanguis effusus multum
 exhalat. a 502
 partium solidarum in san-
 guine natura. *ibid.*
 partes rotundae quid va-
 leant. a 503
 sanguinis gravitas speci-
 fica. *ibid.* e 231
 partes porosae quid effi-
 ciant. a 503
 partes angulosae & visci-
 dae. *ibid.*
 sanguinis venosi & arte-
 riosi diversitas, & unde
 haec. a 405
 sanguineorum globulorum
 series, eorumque pon-
 dus specificum. a 506
 508
 sanguis in corde sinistro
 dilutissimus est, in fine
 arteriae rubrae crassissi-
 mus. b 61
 crassiorum particularum in

sanguine usus. a 508
 quinam humores ei pro-
 ximi, quinam remoti.
 a 510
 sanguis artuum inferiorum
 cujusmodi indolis. b 183
 ejus in obsequio minor co-
 pia est. b 433
 per cutim interdum ex-
 halat. b 28 468
 f 107
 ejus vis in vasa. b 529
 venosus & vasorum mi-
 nimorum a quana causa
 propellatur. c 308
 ab ejus nimia evacuatio-
 ne oritur somnus. c 296
 & in inspiratione & in
 expiratione per pulmo-
 nes transit. d 69
 ejus ratio ad aerem res-
 pectu caloris. d 87
 veteres quatuor liquores
 peculiare in sanguine
 statuebant. a 510
 ejus in fetu viae peculia-
 res per cor. e 163. 175
 ejus perfectio non ponen-
 da in ejus fluiditate ma-
 xima. b 63. f 115
 quomodo crassescat a quie-
 te nimia. f 103
 ejus circulatio, vide *Cir-
 culatio sanguinis.*
 ejus serum, vide *Serum
 sanguinis.*
 Sapor salis quinam. c 17
 acidus & alcalinus. *ibid.*
 dulcis & vinosus. *ibid.*
 amarus, aromaticus, acris,
 & austerus. c 17. 18
 pro varietate aetatis, tem-
 periei & morbi diversus
 est. c 18
 conf. *Gustus.*
 Sarcocele. f 37
 Sarcoma quid. f 31
 Serpi (Fr Paolo) an circu-
 lationem sanguinis sci-
 verit. a 367
 Scabies quid, ejusque causa b
 174
 sedes. b 460
 Scaevola musculus. d 72
 Scapha auriculae quid. c 186
 Scapulae, earum articulatio
 cum humero. d 131. 132
 vitium & muliebrium
 ratio ad femora res-
 pectu distantiae. e 5
 Scari-

Sacrificatio quid ejusque usus. *f* 351
Schneideriani libri de Cathar-
 ris laudes & vituperia. *c* 50
Schuyf [Flor.] defensor Syl-
 vianae sectae. *a* 250
Scirrhus quid. *f* 207
 non pendet ab auctis fo-
 lidis. *f* 312
 glandulae dorsalis saliva-
 tionem curatus. *f* 171
Scissura quid. *f* 40
Sclerotica tunica oculi. *s* 88
Scrotum, ejus septum. *d* 160
 vapor. *d* 161
 ejus glandulae olidae quo-
 rundam animalium. *d* 234
Sebacea materia quatenam dica-
 tur & ubi excernatur. *b* 30
 ejus variae sunt species. *b* 39
 usus. *ibid.* & 40
Sebaceae glandulae. *b* 39 459
Secretio, quomodo differat a
 separatione liquidi in
 arterias tenuiores. *b* 59
 ejus duae sunt species. *b* 25
 ad eam humores in pul-
 monibus apti sunt. *a* 458
 secretioni cuilibet singu-
 laria vasorum fabrica
 respondet. *b* 24
 conditionum multitudo &
 diversitas ad quamlibet
 secretionem necessariam.
b 49. 51
Secretum liquidum: ejus diver-
 sitas an a distantia ar-
 teriae a corde. *b* 41
 an a diverso angulo ori-
 ginis arteriae ex trun-
 co. *ibid.*
 an a diversitate ponderis
 in periculis sanguinis.
ibid.
 an a diversa complicatio-
 ne arteriae extremae.
ibid.
 an a multiplici in fine di-
 visionis. *b* 42
 an a diversa velocitate
 motus. *ibid.*
 an a diversa ratione rami
 ad truncum. *b* 43
 an a diversa vi exprimen-

te externa. *b* 44
 an a mora in cavo com-
 muni. *ibid.*
 an a distributione iterata
 in alia loca. *b* 46
 an a diversitate liquoris
 ex quo secretio fit. *b* 46
 an ab admixtione ad-
 liquorem secretum. *b* 47
 an inde quod diversi ge-
 neris arteriae in folli-
 culum conveniant. *ib.*
 an ab adtractione singu-
 lari. *ibid.*
 an ab itinere impedito du-
 ctus excretorii. *b* 48
 an ab efficacia sphincte-
 rum nerveorum. *ibid.*
 an a diversa gravitate spe-
 cifica. *b* 49
 an a pororum & particu-
 larum certa figura. *b* 51. 53
 an a fermento. *b* 53. 56
Secreta liquida variant pro di-
 versa combinatione cau-
 sarum. *b* 51. 53
 quatenus in sanguine
 praexistere dici possint.
b 46
Secundinae retentae an noceant.
e 205
Semina plantarum non radican-
 tur nisi in faventem si-
 bi terram. *e* 267
Semen virile, ejus elaboratio
 paulatina. *d* 181. 183
 quatenam conditiones ad
 ejus secretionem requi-
 rantur. *b* 50
 ejus resorbtio in sangui-
 nem, hujusque effectus.
d 177. 178. 185
 ejus color in variis locis
 varius est. *d* 183
 in testibus an secundum.
d 185. 187
 magnam in epididymide
 retardationem patitur.
d 185
 vesiculas seminales subit.
ibid.
 semen projicientes vires.
d 230
 ejus adservatio in vesicu-
 lis seminalibus. *d* 185
 feminis confectionem com-
 mitatur barbae ortus vo-
 cisque mutatio & unde

hoc. *d* 232. 233
 semen a natura spirituum
 differt. *d* 233
 an sale volatile scateat.
d 234. *e* 261
 qua via ex teste in epi-
 didymidem & vesiculas
 seminales veniat. *d* 171
 181. 183
 an ad uterum, tubas, &
 ovaria veniat. *e* 101
 104
 ejus ingressus in ovum.
e 104. 107
 an per sanguinem se-
 minae ad ovum veniat.
e 107. 261
 an ex eo solo homo pro-
 duci queat. *e* 257
 ejus vas detrens. *d* 475
 ab ejus excretionem nimia
 tabes dorsalis. *f* 109
Semen muliebri an aliquid ad
 generationem conferat.
e 261
 hujus & masculini miscela
 an faciat corpus huma-
 num. *ibid.*
Seminolis aura an & quomodo
 impregnationem faciat.
e 105
Seminalia vermicula, vide *Ani-
 malcula spermatica*.
Seminalis arteria & vena, vide
*Spermatica arteria & ve-
 na*.
Semicirculares canales auris. *c* 221
 eorum periosteum. *c* 222
Semiotices usus. *f* 183
Sensatio, ejus diversitatis cau-
 sa an in ipso nervo la-
 teat. *c* 244
 an in diversitate organo-
 rum praepositorum. *ib.*
 an in diversa origine ner-
 vi cuilibet sensui pro-
 prii. *ibid.*
 an in vario gradu motus,
 quo objectum applica-
 rur. *ibid.*
 an in varia structura par-
 tis ultimae nervi. *c* 248
 -- non est perceptio actio-
 nis vel passionis corpo-
 rum extraneorum. *c* 245. 247
Sensus, ejus a dolore diver-
 tas. *c* 239
 quibus notis unum cor-
 pus

- pus ab alio distinguat. *c* 238. 239
 principium suum in cerebri medulla habet. *b* 120
 quilibet an loco distinctam provinciam in cerebro habeat. *c* 241. 244
 organum inpressi quomodo ad sensorium commune veniant. *c* 242. 244
 sensus distantiae, magnitudinis, motus, &c. quomodo ab organo pendeat. *c* 162. 163
 ad sentiendum non sufficit mutatio organi sensorii. *c* 240
 quomodo sentiens organum mutetur. *c* 238
Sensus externi, an fames, sitis &c. locum inter eos habeant. *c* 264
 cur quinque nec plures. *ibid.*
 • • *interni*, cur cessante motu voluntario vigeant. *c* 270
 cur debilitent. *ibid.*
 quomodo ab externis differant. *c* 249
Sensorium commune, quid & ubi sit. *c* 239. 240. 252. 253
Separatio liquorum subtilissimorum, an multis succedentibus seriibus vasorum minimorum fiat. *b* 25 29
Septimellorum exempla. *c* 276
Septum mediū, vide *Dia-phragma*.
Septum lucidum cerebri. *b* 79
Serrati musculi antici. *b* 387
d 73
 possit. *b* 417. *d* 74
Serum lactis ejusque vis nutriens. *c* 219
Serum sanguinis: ejus ortus. *a* 435
 ejus diversitas a chylo. *b* 524
Servetus: quidam illi de circulatione sanguinis notum fuerit. *a* 366
Sesamoides ossicula. *b* 421
Setaceorum usus. *f* 352
Sexgeminorum exempla. *e* 277
Sexus uterque inest singulo animali in quibusdam generibus. *e* 258
Signum medicum quid. *f* 183
 -- pathognomicum. *f* 184
Sinapismi. *f* 352
Singultus. *f* 145
Sinus venae cauae, vide *Cava vena*.
 -- *venae pulmonalis*, vide *Pulmonalis vena*.
 -- ossis frontis & maxillaris. *b* 38
 -- venoū cerebri. *b* 144
 148. 154
 an pulsant. *a* 526
 cavernosi descriptio & usus. *a* 528
 -- venosi medullae spinalis. *b* 147 154
Sitis, ejus finis, sedes, necessitas & remedia. *a* 190
c 265. *f* 143. 354
Socratis vana virtus. *c* 272
Solidum quid *f* 15
 solida quomodo fiant ex fluidis. *b* 517
 ultima a fluidis vix differunt. *b* 532
 eorum firmitas unde. *b* 536
 eorum ratio ad fluida in corpore humano. *b* 472
 eorum a fluidis differentia. *b* 515
 an destruantur & renascantur. *b* 544
 cur eorum fabrica non rapide dissolvatur. *b* 549
Solvens vis corporum an ab actimonia pendeat. *a* 114
Somnambulorum historiae, habitusque vitii causa. *c* 316
Somnus quid. *c* 281
 in fluidis & solidis quando. *c* 282
 in illo cerebrum quiescit. *ibid.*
 ejus phaenomena & proprietates. *c* 282. 288
 ejus primus & secundus gradus. *c* 282
 ejus effectus per omnes nervos animalitatis propagantur. *ibid.*
 an in eo costio ventriculi, & humorum ex chylo melior. *c* 285
 quanta in somno sit respiratio. *c* 287
 in illo nutritio melior. *ib.*
 an sponte desinat. *c* 288
 ejus causa proxima. *c* 309
 303
 causae procatarticae. *c* 290. 298
 impedimenta ejus. *c* 298
 299
 effectus. *c* 303. 313
 nimii noxae. *c* 317
 cur post partum. *c* 317
 an admitti debeat a cibo. *f* 257
 cur nullus capite calido, pedibus frigidis. *c* 313
 somnus in quibusdam animalibus diuturnus. *c* 289.
 diu protractus cur vitam sine cibo sustineat. *c* 318. 321
 quomodo a Stahliauis explicatus sit. *c* 324
Sonus definitio. *c* 172
 ejus medium an aer, an vero aqua. *c* 172 173
 est aeris motus tremulus & reciprocus. *c* 173. 175
 quomodo & quando ab illo tremore oriatur. *c* 174
 ejus diversi gradus. *ibid.*
 requirit tremorem totius massae sonorae. *c* 175
 per lineas rectas propagatur. *c* 177
 quomodo augeatur. *c* 177
 191
 ejus celeritas. *c* 178. 182
 sonus unus corporis sonori alteri inprimitur. *c* 181. 182
 eundo non tardescit. *c* 181
 semper est compositus. *c* 182
 cur simplex audiatur. *c* 194
 sonorum numerus definitus est. *c* 191
 inexistens quando percipiatur. *c* 224. 225
 nullus sit ab aere per arteriam excurrente. *d* 95
 sonantis campanae mutatione. *c* 175. 376
Sonorum centrum quid. *c* 176
Spasmus, ejusque species. *f* 179
Specifici medicamenti natura. *f* 310
Spermatice vasa: eorum vagina communis. *d* 154. 155
 an veris anastomosis confundantur. *d* 155 156
 descen-

- descendunt supra musculos psoas, sub peritoneo. *d* 156
 eorum vagina extra abdomen. *d* 157. 159
 cur e corpore educantur. *d* 161
 quo remotiora ab origine, eo anteriora sunt. *d* 164. 165
 eorum in feminis descriptio. *d* 165. 218
Spermaticee arteriae; eorum origo. *d* 149. 151
 ad acutum angulum ex aorta proveniunt. *d* 152
 earum magnitudo. *ibid.*
 quantum sanguinis continent. *d* 153
 qua velocitate sanguis in eis moveatur. *ibid.*
 earum rami. *d* 164
 arteria minus ramosa & flexa est, quam vena. *d* 165
 conf. *Spermat. vasa.*
Spermaticee venae: eorum origo huiusque ratio. *d* 153. 154
 valvulae. *d* 154. 177
 rami, vide *Pampiniiforme corpus.*
Spermatopaea viscera quaeenam. *b* 186
Sphenoidaei sinus. *c* 28
Sphenomaxillaris arteria. *c* 33
Sphenopalatinus musculus. *a* 126
Sphenopterygopalatinus musculus. *a* 126
Sphincteres musculi semper ali-quod punctum firmiter habent. *b* 358
Sphincter ani quomodo aperitur. *a* 288
 eius descriptio. *ibid.*
 -- vesicae urinariae, vide *urinaria vesica.*
Spina ventosa quid. *f* 42
Spinalis arteria. *a* 522
 -- medulla, vide *Medulla spinalis.*
Spiritus nervi: historia controversiae de illis. *b* 96
 eorum natura. *b* 99. 105
 tenuitas. *b* 99
 celeritas. *ibid.*
 particulae. *b* 100
 an salia contineant. *b* 102
 an sulphur & spiritus. *b* 103
 an elastici sint. *ibid.*
 eorum copia. *b* 105
 circulatio. *b* 128. 140. 141
 fluunt continuo motu non vehementer. *b* 130. 131
 an motu non interrupto fluant. *b* 131
 argumenta illorum existentiae obposita refelluntur. *b* 132. 137
 argumenta falsa pro eorum existentia adducta. *b* 139
 divisio eorum in vitales & animales. *b* 139
 cerebelli vitales an crassiores spiritibus cerebri animalibus. *b* 132
 in somno non fluunt per musculos voluntarios. *c* 304
 an adfundantur liquoribus in glandulis secretis. *b* 21
 & in intestina. *a* 207
Spirritudo nimia humorum quomodo tollenda. *f* 320
Splanchnici nervi. *b* 249
Splenicæ arteria. *a* 153. *b* 185
 ejus mensura. *b* 194
 lienem subeans tunicam musculosam deponit. *ibid.*
 ejus duplex officium. *ib.*
 distributio per lienem. *ib.*
Splenicæ vena. *b* 215
 rami ad colon. *a* 205
Spongiosa ossa narium. *c* 29. 31
Spuum triplicis generis est. *b* 31
Stapes ossiculum auditus. *c* 207
 ejus musculus. *c* 209
Statio corporis quomodo fiat. *d* 136.
Steatoma quid. *f* 57
Stenochoria quid. *f* 29
Sterilitas in mare unde. *e* 255.
 in femina unde. *e* 256
 interdum a mutua quadam relatione pendet. *ibid.*
Sternocostales musculi. *d* 67
Sternohyoideus musculus. *a* 135
Sternohyoideus musculus. *a* 135. *b* 417
Sternum: ejus fabrica. *d* 47.
 motus. *d* 53
 trepanationis in eo inflituta exemplum. *f* 159
Stermutatio: ejus natura, effectus, & causae. *c* 39
 49. 50. *d* 127
Stomachus, vide *Oesophagus.*
Strabismus. *f* 168
Stranguria quid. *f* 153
 unde ab alvi vitiis. *a* 205
 a mucro in vesica deterla & laesa urethrae membrana. *b* 314
Stultorum duo genera. *c* 260
Stylocephaloideus musculus. *a* 130
Styloglossus musculus. *a* 97
Stylohyoideus musculus. *a* 130
Stylohyoideus processus ossis temporum, vide *Temporum* os.
Stylopharyngeus musculus. *a* 132
Stylohyoideus musculus. *a* 132
Subclaviae arteriae. *a* 518
b 169
Subclavius musculus. *d* 55
Subcutanei nervi. *b* 441
Subcutanea vasa lymphatica. *ib.*
Subcutaneae glandulae. *b* 458
 459
Sublinguales glandulae. *a* 108
 earum ductus. *ibid.*
 vasa. *a* 108
 quifnameas invenerit. *ib.*
Subluxatio quid. *f* 35
Substantiae torius morbi quifnam. *f* 23
Sudor, triplicis generis est. *b* 29
 ejus materies qualis. *b* 468
 omnis est arteriosus. *b* 467
 quo sensu dici possit glandulosus. *b* 468
 pro varietate coeli, soli, sexus, &c. varius est. *b* 468. 469
 in sano homine nullus est. *b* 470
 quandonam bonus. *b* 470
 nisi criticus sit, debilitat. *b* 492
 a nimio aestu maximus fit. *b* 491
 morientium & phthificorum unde. *a* 453
 interdem oleosus est. *b* 29
 nimii mala. *b* 422. *f* 110
Sugillatio, ejusque causae. *f* 55
Συμβλαψασις quomodo oritur & sanetur. *c* 67
Συμπυσις, ejusque causae. *f* 30
Συμψυσις. *f* 30
 Super-

Superciliorum depressor & cor-
rugator musculus. c 64
Superferatio quid. e 274
an fieri possit. e 274. 276
facilius fit, quando uterus
duplex est. e 274
ejus exempla. e 275
ejus signa. e 274
non demonstratur ex te-
tibus inaequali perfe-
ctione editis. e 275. 276
Suppuratio quomodo fiat. f 319
est motus corporis auto-
maticus. a 8
Supracostalis musculi. d 71
Surditas, ejus causae multipli-
ces. c 228
ab incrassata membrana
tympani. c 190
defectu ceruminis. c 191
Surdus, cui fridorem corporis
dentibus prehensi per-
cipiat. c 231
quoque artem, loquelam
surdos docendi, callue-
rint. d 118
ratio hujus artis. *ibid.*
surdi nati loquela est abs-
que mente sonus. c 266
Suspenforum mors qualis. a 518
b 154
Suspiriorum utilitas. d 86
Susurrus quomodo fiat. d 95
Svalvae. a 246
Svanneddomius melancholi-
cus. c 271. f 194
Sylvius hippocraticae sectae au-
ctor. a 27
Sylviana secta unde actiones
corporis explicaverit.
a 29. 250. 254
Symphaticus morbus quis. f 59
- nervus medius Vvinslo-
vvi, vid. *Vagus nervus*.
Syncope quid. f 157

T

T *Abes dorsalis* a seminis ex-
cretionem nimia. f 109
Tabidorum mortis causa. f 57
Tactus, ejus definitio. c 2
fit in papillis. *ibid.*
medullosis. *ibid.*
humectatis. *ibid.*
epidermide testis. c 3
in sulcis positus. c 3
emissilibus. *ibid.*

I N D E X.

Tactus in quibusdam val-
de distinctus. c 6
cur petit a callo? c 7
Tarsi palpebrarum, vid. *Pal-
pebrae*.
Temperamentum quidnam di-
catur. a 513
ea veteres quatuor fece-
runt. a 512
melancholicum in primis
aptum ad scientias pro-
movendas. f 194
Temperies quid dicatur. a 513
f 79
Templis olim historiae morbo-
rum inscriptae sunt. a 16
16
Temporum *ossa*, eorum pars pe-
trota. c 218
canalis pro tractu caro-
tidis. a 519
processus styloides an epi-
phytis, hujusque cap-
sula. a 90
Temporalis arteria. a 519
- musculus. a 85
Tenacitas humorum quid. f 115
cum acrimonia conjuncta
quid efficiat. *ibid.*
ejus causae & remedia.
f 213
Tendomuscularis, ejus structu-
ra. b 372. 374
musculi agentis an mute-
tur. b 385
eorum firmamenta. b 416
mucus. b 424
lacorum phaenomena. b 418
exsilitio. f 39
pinguedinosae bursae illis
subpositae, vide *Bur-
sae*.
Tenebrae proprie nullae dan-
tur. c 159
Tenesmus in stranguria.
a 295
Testis masculinus, ejus figura.
d 173
varius situs in variis ani-
malibus. d 162
in fetu & interdum in
adulto in abdomine est.
d 161
ejus fabrica. d 168. 172
185. e 77
ejus substantia an vasa ha-
beat rubra. d 165. 167
184
ejus involucria. d 160. 168

tunica nervea, sive albu-
ginea. d 168
ejus corpus sive ductus
Highmorianus. d 172
173. 185
nervi. d 176. 178
eorum sensibilitas. d 177
vasa lymphatica. *ibid.*
haec repleti possunt per
vas deferens & arteriam
testis. b 12
ejus vas ejaculatorium,
sive deferens. d 173
177
an faciant ad generatio-
nem diversi sexus. d 151
non moritur ligatis vasibus
spermaticis. d 164
ejus morbi. d 174. 176
Testes muliebres, vide *Ovaria*.
Testes cerebri. b 81
Teranus quid. b 430 f 178
singularis & universalis
quid. *ibid.*
Thalami nervorum opticorum.
b 80
Theae potus arcet somnum.
c 298
Theophrastes latine redditus a
Theod. Gaza. a 27
Thlipsis quid. f 30
Thorax, figurae ratio. d 54
virilis ad muliebrem ra-
tio respectu latitudinis.
c 5
totus repletus est. d 19
24
ejus dilatatio in inspira-
tione. d 38. 39
dilatatio composita expli-
catur. d 57. 58
hujus dilatationis causa non
est aer ingruens. d 36
thorax quomodo circum-
vertatur. d 130
Thoracicus ductus, ejus historia
& descriptio. a 316
317
valvulae in ipso ductu.
a 318. 320
valvula ad insertionem in
subclaviam. a 318
an a pulmonibus prema-
tur. a 320
ejus vis propria. a 321
an chylo tantum inser-
viat. a 326
Thymus glandula, ejus descrip-
tio. b 59
an

an fecernat liquorem, quem fetus ovo resorbet. *e* 185
 in adultis perit. *e* 226
 an ductum habeat in oesophagum patentem. *e* 225
Thyreoidea arteria superior. a 519
 - - cartilago. *a* 417
 d 105
 - - glandula, ejus descriptio. *a* 420
 ductus & fabrica interna. *d* 113
 usus. *a* 371. 420
 musculus eam tegens. *a* 420
Thyreothyroidei musculi. a 416
Thyreothyroideus musculus. a 131
Thyreoparasinus musc. a 136
Thyreopharyngaceus musculus. a 136
Thyreostaphylinus musculus. a 416
Ticillatio quid. c 7
Tonsillae. a 121
 earum vasa. *a* 122
Tophus quid. f 32
 Torpor curapastu. c 322
Tragus auriculae. c 184
Transfusionis historia. a 368
 mali successus unde. *b* 507
Transversalis parvus musculus colli. d 72
Transversus musculus abdominis. a 179
 a 89
 urethrae, vide *Urethra*.
Triangularis musculus sterni. d 67
Triceps musculus femoris. b 358
Trichiasis quid. b 453
Tricuspidales valvulae, vid. Cavae. a 357. 360
Trigeminorum exempla. e 276
Trochanterum usus. b 422
Trochlearum in corpore utilitates. b 419
Tubae Eustachii, earum descriptio. c 213. 214
 orificia intra cavum faucium patentia. *a* 124
 aerem admittunt ad auditum necessarium. *c* 214
 cur deglutienda non admittant. *c* 217
 valvulas nullas habent. *ibid.*

clausae quid efficiant. *c* 205
 - - Fallopii, veteribus ut-
 cunque notae fuerunt. *e* 65
 earum descriptio. *e* 62. 63
 fabrica. *e* 67
 sunt cavae. *e* 63
 earum valvulae & plicae. *ibid.*
 flexio varia. *e* 66
 earum numerus in diversis animalibus, hujusque ratio. *e* 68. 69
 earum emissaria in uterum. *e* 24. 63
 a coitu applicatio ad ovarium. *e* 71. 72. 96
 versus abdomen apertae sunt. *e* 64
 earum mucus & glandulae. *e* 67
 a venere mutatio. *e* 70. 71
Tubarum fetus. e 71. 72
Tuberculum Louveri. e 164
Tumores: non pendent ab auctis solidis. f 312
 quandonam scalpello apeririendi. *f* 319
 distinctio in tumores a fluxione & a collectione. *f* 122
Tussis quomodo fiat. d 126
 cur augeat motum sanguinis. *d* 86
 ab acerbis ortae usus. *d* 127
 titillatoriae natura & curatio. *ibid.*
Tympani chorda. c 210
Tympani cavitas: ejus descriptio. c 211
 vapor. *c* 204
 periosteum internum. *c* 208. 215
 expurgatio per tubam. *c* 216
 foramina ratiore. *ibid.*
 - membranans: ejus descriptio. *c* 196. 197
 lamella media anervea. *c* 197
 insertio. *ibid.*
 tensio varia. *c* 204
 usus. *c* 198. 200
 an perforata. *c* 198
 laesa quomodo cognoscatur. *ibid.*
 laesae symptomata. *c* 199
 212
Tympanites quid. f 57

V

Vacuam, animalis ei inclusit phaenomena. d 17. 18
Toricellianum praefectur Boyleano. d 17
Vagitus uterini exempla. e 156
Vagus nervus: ejus origo. b 108
 rami. *b* 108
 ramius in basin linguae. *c* 13
 eo ligato perit vox. *d* 101
Valentinus [Basil.] primus chemiam ad medicinam applicavit. a 27
Valsalva quid in faucium musculis praestiterit. a 123
 quid in aure. *c* 233
Valvula coli. a 281
Vapores: an in venam pulmonalem recipiantur. a 446
 quomodo noceant. *a* 291
 a spirituosus cur somnus. *c* 314
Variolarum a matre in fetum propagatarum historiae. e 139
Varices quid. f 55
 in gravidis unde. *e* 281
Vasa: eorum in corpore humano exilitas. a 7
 b 508
 qua ratione optime cetera replentur. *a* 472
 eorum variae species. *b* 26. 27. 32
 an successiva serie orientur. *b* 27
 eorum elongatio in fine maxima. *b* 532
 ergo ibi minus cohaerent. *b* 531
 & a fluidis vix differunt. *b* 532
 eorum numerus in senibus minuitur, inque iis in ligamenta mutantur. *b* 537
 an habeant proprietates tubi communicantis. *c* 308
 vasa minima an fibrillae nerveae similia. *b* 163
 - exhalantia & inhalantia. *a* 184. 185. 341
 b 62. 220. 221. 456
Vasifer

392
Vasæur [Ludov. le] quis sub
 eo nominæ lateat. *a* 250
Velum palatinum: ejus descrip-
 tio. *a* 182
 actio. *a* 129
 vasa. *a* 59
 læsi noxae. *a* 139
Venæ: earum tunicae. *a* 338
 tunicarum ratio ad tuni-
 cas arteriarum. *a* 339
 ratio diametrorum ad ar-
 terias. *a* 338
 an plus vehant sanguinis
 quam arteriæ. *ibid.*
 arteriis sunt numero ma-
 jores. *a* 339
 earum valvulae. *a* 340
 341. 355 *b* 184
 venae ligatae & sectae
 phaenomena. *a* 354. 356
 fabricae ratio. *b* 361
 cur non pulsent. *a* 479
 praeter naturam vero in-
 terdum. *ibid.*
 frictio in earum cavitate
 qualis sit. *b* 529
Vena sine pari, vide *Azyga*
vena.
Venae sectio: quando & unde
 innotuerit. *a* 9
 varia de venae sectione.
f 348. 349
Venosi plexus circa partes ge-
 nitales. *d* 220. 221
Venosus ductus in hepate, vi-
 de *Ductus venosus*.
Venenum quid, & quomodo dif-
 ferat a medicamento.
f 298
 eorum effectus in ani-
 mam. *c* 272 *f* 298
 varia antidota. *f* 305
Ventriculus: ejus figura, situs
 & nexus. *a* 148. 149
 motus peristalticus. *a*
 168
 calor hujusque efficacia in
 mutandis cibis. *a* 149
 173. 186
 adtritius in eo. *a* 159. 169
 170. 180
 ejus efficacia non ad so-
 lam triturationem re-
 ferri potest. *a* 168
 ejus vis ad calculum re-
 ducta. *a* 170
 digerens cur tumescat. *a*
 190

I N D E X.
 nimis infarcti phaenome-
 na. *a* 171. 173
 repletus an premat aor-
 tam. *c* 291
 ejus pressio in contenta.
a 168. 176. 179
 cua ipse non consumatur.
a 182
 mutat cibos in naturam
 corporis. *a* 161. 183
 cur paucio cibo sumto,
 cito evacuetur. *a* 171
 ejus coctio an in somno
 aucta. *c* 286
 qua ratione evacuetur. *a*
 181. 183
 liquida emittit, crassiora
 retinet. *a* 181
 quam primum evacuetur.
ibid.
 an integre evacuetur. *a*
 167. 169. 191
 quousque constringatur.
a 167
 an in eo resorbatio fiat.
a 155
 actio ab arteriis circum-
 positis pendens. *a* 173
 ventriculus avium grani-
 vororum. *a* 160
 -- ejus glandulae sive cryp-
 tae. *a* 153. 158
 -- rugae & cellulae quadran-
 gulares. *a* 152. 158. 168
 -- nervi. *a* 155
 an liquidum cibus adfun-
 dant. *a* 156. 174
 -- sensus acutus. *a* 156. 160
 200
 -- tunicae. *a* 152. 153. 155
 163. 167. 183
 earum longitudo. *a* 159
 -- humor. *a* 152. 161
 ejus quantitas. *a* 161
 an acris. *a* 157. 158
 an acidus. *a* 157
 an alcalinus. *ibid.*
 -- vasa sanguifera. *a* 152
 155. 187 *b* 216. 224
 vasorum structura, ejus-
 que ratio. *b* 224
 -- vasa lymphatica. *a* 185
 -- orificium utrumque adcu-
 rate clauditur. *a* 180
 superius sive sinistrum. *a*
 141
 inferius, vide *Pylorus*.
Ventorum actio in corpus hu-
 manum. *f* 89. 90
Veneris avertio in gravidis

unde. *e* 281
Veretrum, vide *Penis*:
Vermes intestinales; eorum ori-
 go, species & effectus.
f 121. 122
Vertebrales arteriae. *a* 521. 522
b 9
Vertebrae quomodo cohaerent
 in fetu. *b* 539
 earum coalitio frequens
 est. *ibid.*
Vertigo. *f* 179
Vesalius: instaurator anatomes
 sec. XVI. *a* 28
 an vivum hominem secue-
 rit. *a* 364
Vesicatoria. *f* 352
Vesiculae seminales: *d* 179. 183
 earum membrana, & du-
 ctus excretorius. *d* 181
 182
Vestibulum auris. *c* 221
Vigilia quid sit. *c* 276
 ejus variae causae. *c* 298
 299
 effectus. *f* 102
 in variolis quomodo tol-
 latur. *f* 355
 fluidorum & solidorum
 quid. *c* 282
Vinum: a quonam inventum
 sit. *a* 64. 76
 inveniendi causa. *a* 75
 modus parandi. *a* 76
Violentus status corporis quid.
b 372
Virium cita instauratio ab in-
 gestis ore detentis un-
 de. *a* 115. 185. *c* 19
Virgines cum aniculis dormien-
 tes consumuntur, hae
 melius inde habent. *f*
 268
Virsungus: an ob inventum
 ductum pancreaticum a
 sicariis occisus. *a* 245
Viscositas ciborum effectus.
f 98. 99
Viscus quid. *b* 184
 viscerum inverforum ex-
 empla. *b* 185
Visio: ejus punctum. *c* 145.
 explicationes variae. *c*
 159. 161.
Visus: ejus verum organum
 quidnam sit. *c* 150. 153.
 luce ablata permanen-
 tis exempla, & unde
 hoc. *c* 158. 159.
 nocturni quorundam ani-
 malium.

I N D E X.

malium ratio. c 140
 bullulae in aere vitae,
 scintillulae in tenebris
 &c. quomodo oriuntur.
 c 105. 106. 157 158
 de qualitatibus corporum
 visu dignoscendis, quo-
 modo fiat iudicium. c
 162. 163
 -- perfectio. c 153
 morborum species. *ibid.*
 f 160.
 perfectio & morbi pen-
 dentes ab oculi figura.
 c 154
 pelluciditate. *ibid.*
 fabrica solidorum. *ibid.*
 elatere solidorum vario
 humorum colore. c 154
 155
 collectione radiorum. c 155
 mobilitate oculi interni.
 c 156
 sensibilitate retinae. *ibid.*
 distantia objecti. c 161
 variisque alis causis. f
 100. 168 169
 -- objecta cur erecta videamur.
 c 148
 unicum objectum cur vi-
 deamus duobus oculis.
 c 149
 interdum vero multipli-
 carum. c 154
Vita: quid ad eam requira-
 tur f 7
 an prolongari possit. b 543
 maxima quid. f 8. 10
 273. 277
 morbosa quid. f 273
 minima. f 6 273
Vitales functiones quanam di-
 cantur f 6
Vitalia organa cur non quiet-
 cant in somno. c 323
 331
Vitium corpus oculi, vide *Ocu-
 li humor vitreus*.
Ulcus quid f 40
Umbilici annulus. e 160
Umbilicalis funiculus: ejus ori-
 go. e 129. 130
 267. 268
 fabrica. e 132. 133
 involuera. e 160
 pectoratio tunicarum ovi.
 c 153
 ratio ad fetum. c 130
 quomodo ligandus. c 244

ejus ligatura an necessa-
 ria. e 243. 244
 eo non ligato cur bruta
 non pereant ex haemor-
 rhagia. e 244
 quo loco & tempore rese-
 candus. e 202
 in gemellis quomodo con-
 paratur. e 276. 279
 funis coaliti vel alio mo-
 do laesi exempla. e 137
 ejus nervi. e 162
Umbilicalis vasa: eorum nu-
 merus. e 148. 149
 in funiculo descriptio. e
 153. 154
 quomodo & cur coales-
 cant. e 242 243
 quando coalescant. e 240
 242
 abrupta an se retrahant.
 e 241
Umbilicalis arteria. d 214. 217
 ejus in placenta distribu-
 tio. c 155
 quousque aperta in adul-
 to. d 214. e 241
 qualem sanguinem vehant.
 e 156
 -- *vena*: iter in abdomine.
 e 161. 162
 an valvulas habeat. c 159
 160
 ejus ratio ad arterias fo-
 cias. e 159
 ratio ad venam portarum
 in fetu. e 161
 ejus adeps. a 101
 venosus ductus, vide *Du-
 ctus venosus*.
Unguam descriptio & usus.
 c 4. 6
Vocalium litterarum definitio,
 numerus, & formatio.
 d 113. 114
Volatile quomodo oriatur in
 corpore. a 460
Voluntariae actiones. f 10
Vomitus: quomodo fiat. a 171
 176
 in itineribus marinis un-
 de. a 229
 in gravidis unde. e 281
 creuentis loco menstruo-
 rum. a 152
Vox: quomodo edatur. d 95
 101
 in inspiratione edi potest.
 d 95

ejus differentia a susurro.
ibid.
 non fit ab aere per aspe-
 ram arteriam excurren-
 te. d 96
 ejus differentiae unde. d
 99. 102. 110
 ejus mutatio an a muta-
 ta aspera arteria. d 107
 108
 quousque mutari possit.
 d 107
 aroso palato laeditur. d
 103
 in feminis debilior ob mi-
 norem cavitatem pala-
 ti. *ibid.*
 an detur vox homini na-
 turalis. d 113
 ejus vitia. d 119
Urachus descriptio. e 188. 190
 193
Ureter, ad renem accedentis
 descriptio. b 290
 vasa sanguifera. b 291
 vasa lymphatica. *ibid.*
 fibrae mortices. *ibid.*
 lacunae & an ex illis
 oleum. *ibid.*
 via a pelvi ad vesicam.
 b 292
 mutatio diametri in hac
 via. *ibid.*
 a calculo dilatati exem-
 pla. b 293
 valvulae. *ibid.*
 orificia in vesica. *ibid.*
 valvulae ad haec orificia
 nulla sunt. *ibid.*
 uretere ligato nihil in ve-
 sicam venit. b 294
 ejus morbi b 291 f 152
Urethra, quid sit. d 202
 locus, exitus ex vesica. b
 308. 314
 hic exitus valvula desti-
 tuatur. b 314
 calculus ibi haerens quo-
 modo expellendus. b
 315
 urethrae diameter & di-
 rectio varia. *ibid.*
 d 202. 208
 calculus in angustis ure-
 thrae haerens quomodo
 educendus. b 316
 urethrae membranae. d
 204
 bulbos & corpus spongio-
 sum.

sum. *d.* 204. 206
 ductus & glandulae Covv-
 perianae & Littrianae.
d. 206. 207
 lacunae. *d.* 207
 musculi. *d.* 228. 229. 235
 inflammatio post luem ve-
 neream. *f.* 152
 verrucae & carunculae.
ibid.
 exulceratae & connatae
 exemplum. *ibid.*
Urina: secretionis ratio an ad-
 tractio, fermentum,
 praecipitatio. *b.* 296
 298
 an stercus admistum. *b.*
 298
 ante secretionem in san-
 guine existit. *b.* 296
 secretionis usus. *b.* 337
 an duplex & duplici via
 in renibus secernatur.
b. 340
 copiosa quando secernatur,
 & quid denotet. *b.* 333
 copiosae absque potu ex-
 emplum & unde hoc.
b. 439
 fuit ob pressionem undae
 sequentis. *b.* 289
 per renes in urethram ve-
 nit. *b.* 338
 an praeter viam per renes
 aliae peculiare sint. *b.*
 338. 341
 excretionis ratio. *b.* 314
 cur protinus a potu emin-
 gatur. *b.* 340
 excretio in senibus cur mo-
 lesta. *b.* 317
 cur interdum cruenta. *b.*
 235
 urinae variae species. *b.*
 317. 321
 ejus sapor varius. *b.* 333
 acrimonia unde. *b.* 322
 color unde. *b.* 338. 333
 unde factor. *b.* 321. 324
 325. 333
 oleum ei innatae unde.
b. 291
 spissitudo &c. unde. *b.* 333
 urina continet aquam. *b.*
 323. 325
 oleum. *b.* 324. 325. 328
 terram. *b.* 324. 329
 salem. *a.* 246
b. 321. 325. 328

I N D E X.

non vero volatilem. *b.*
 323
 non continet serum. *b.* 330
 nec lac. *b.* 330
 Urinae stimulatō & sup-
 pressio in gravidis un-
 de. *e.* 109
 eam feminae diutius re-
 tinent quam viri. *e.* 6
 incontinentiae ejusque cau-
 sae. *f.* 154
 per umbilicum effluens an
 demonstrat urachum per-
 vium. *e.* 188. 192
 - eam an fetus in utero
 emittat. *e.* 187
 quomodo eam excernat
 post partum. *e.* 243
 245
 ejus in fetu indoles. *e.*
 187. 193.
 quantitas. *e.* 187
Urinariae fistulae. *b.* 283. 289
Urinaria vesica: figura, situs,
 nexus, capacitas. *b.* 308
 311
 necessitas. *b.* 294
 membrana externa. *b.* 311
 membrana media. *ibid.*
 fibrae ad insertionem ure-
 terum. *b.* 293
 vis contractilis. *b.* 312
 membrana interna. *b.* 313
 sphincter. *b.* 315. 317
 quomodo depleatur. *b.* 314
 316
 glandulae mucosae & mu-
 cus. *b.* 313
 vasa. *b.* 313
 calculi. *b.* 313. 316. 324
 337. 344
 sectionis calculi Franco-
 nianae difficultas. *b.*
 287
 in viris minor quam in
 feminis. *e.* 6
 in fetu descriptio. *e.* 187
Uropygium avium. *b.* 276
Uterus, humani & brutini di-
 versa fabrica. *e.* 62
 ejus situs & nexus. *e.* 10
 figura. *e.* 16
 varietas in situ & figura,
e. 15
 sere liber est. *e.* 12. 15
 cavitatis magnitudo. *e.* 23
 cavitatis an septo divisa
e. 23. 24
 uteri cervix. *e.* 116

membranae. *e.* 16. 17
 fibrae. *e.* 17. 18. 20
 musculus Ruyfchianus.
e. 19. 20
 valvulae sive rugae. *e.*
 113. 114
 vesiculae. *e.* 115. 116
 vasa lymphatica. *e.* 21
 nervi. *ibid.*
 fabrica interna. *e.* 24. 26
 elasticitas. *e.* 14. 15. 18.
 19
 quomodo possit distendi
 quamvis cinctus sit vas.
e. 13. 14
 qua vi a conceptu con-
 stringatur. *e.* 112
 quando primum post par-
 tum iterum impraegna-
 ri aptus fiat. *e.* 210
 menses fundentis tumor
 & proclivitas mulieris
 ad venerem. *e.* 30
 uteri mucus os ejus in
 gravidis claudens. *e.*
 116
 mucus veneris tempore
 fluens. *e.* 101
 uteri gravidi figura & si-
 tus. *ibid.* & 102
 ejus dilatatio. *e.* 118
 an advenetur an vero
 crassescat & unde. *e.*
 119. 120. 128
 quam primum a partu clau-
 datur. *e.* 203
 ejus os in gravidis an
 hians, an vero clau-
 sum. *e.* 100. 104. 117
 interdum praeter naturam
 clausum est. *e.* 116
 mutatio instante partu.
e. 199
 lubricatio ante partum.
ibid.
Uterus: ejus ligamenta teretia.
e. 11. 12. 39
 lata. *e.* 11
 horum margo teres. *e.* 65
 -- vagina: ejus situs & ne-
 xus. *e.* 20
 rugae. *e.* 101
 sphincter. *d.* 227
 -- vasa: eorum flexus. *e.* 20
 anastomoses. *e.* 21. 22
 capacitatem insigniter au-
 gere possunt. *e.* 23. 24
 eorum & placentae an in-
 mediatae anastomoses
 sint.

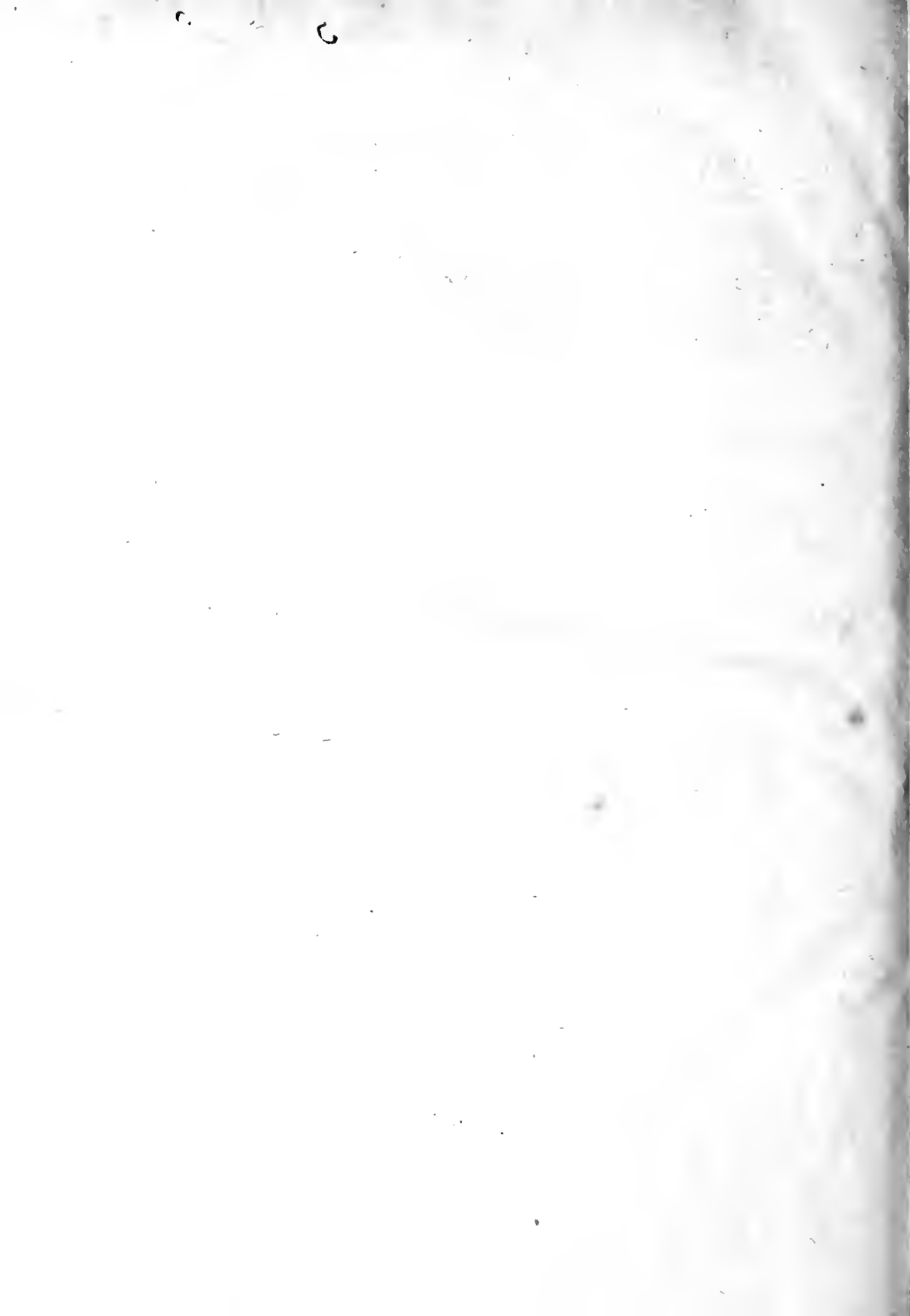
I N D E X.

sunt. e	134	latationis usus & leges.	395
consensus cum mammis .		c	138. 140
e	35. 41	uveae vasa sanguifera . c	94. 95
-- prolapsus variae species &		ejus niger color, hujus-	
causae. f	38	que usus in absorben-	
quae evanescat in gravi-		dis radiis. c	138
dis. e	119	in quibusdam animalibus	
<i>Uterinus fluor ex soluta pla-</i>		vividi coloris est. c	138
<i>centa uteri. e</i>	206 208	ejus inflammatio quomo-	
<i>Uvea membrana oculi: ejus de-</i>		do sananda. f	134
scriptio. c	92. 93	<i>Vulnus</i> quid. f	40
fibrae musculares pupil-		quomodo a natura sane-	289
lam dilataantes & con-			
stringentes. c	92		
hujus contractionis & di-			
		quid ars in eo sanando	395
		valeat. f	312
		<i>Vulvae</i> labiorum inflationes	
		in gravidis unde. e	281
		<i>Uvula: ejus descriptio. a</i>	121
		vasa sanguifera. a	122
		perditae noxae. a	127
		d	102

Z

Zonae Valsalvianae. c 222
Zygomatice muscoli. a 80

F I N I S.

3-40-0*

